MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
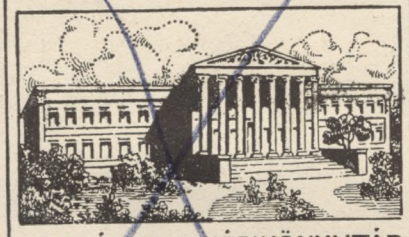
OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR
06402
KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

A

BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS

MAGYARÁZATA

IRTÁK:

BALOGH JENŐ dr.
EGYETEMI TANÁR

EDVI ILLÉS KÁROLY dr.
ÜGYVÉD, NYUG. KIR. ÜGYÉSZ,

ÉS

VARGHA FERENCZ
KORONAÜGYÉSZI HELYETTES

MÁSODIK JAVITOTT ÉS BŐVITETT KIADÁS

MÁSODIK KÖTET

BUDAPEST
GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA
1909.

A
BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS MAGYARÁZATA

KIEGESZITVE AZ ESKÜDTBIRÓSÁGRÓL S A BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS ÉLETBELÉPTETÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYEKKEL

IRTÁK:

BALOGH JENŐ dr.
EGYETEMI TANÁR,
A MAGYAR TUD. AKADÉMIA L. TAGJA

EDVI ILLÉS KÁROLY dr.
NY. KIR. ÜGYÉSZ,
A MAGYAR TUD. AKADÉMIA L. TAGJA

VARGHA FERENC
KORONAÜGYÉSZ HELYETTES

MÁSODIK TELJESEN ÁTDOLGOZOTT KIADÁS

MÁSODIK KÖTET.

(Bp. 192—377. §§.)

BUDAPEST
GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA.
IV., VERES PÁLNÉ-UTCZA 16.
1909.

Crim 397 oa

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

56205

R 2

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló.
1909 .év. 231 .sz.

R 1965

A NAP nyomdája Budapest, Rökk Szilárd-utca 9. szám.

TARTALOMMUTATÓ

XIII. FEJEZET.

A tanuk.

Irta: Edvi Illés Károly dr.

Oldal

1. Bevezetés .. 1
2. A tanuzás kötelessége és a tanu megidézése (192—193 §§.) .. 8
3. Az engedetlen és makacs tanu megbüntetése (194—196. §§.) .. 14
4. A felebbvalójuk utján vagy egyidejü értesitésével megidézendő tanuk (197—199. §§.) .. 24
5. A területenkivüliséggel és személyes mentességgel biró tanuk (200. §.) .. 26
6. A lakásukon kihallgatandó tanuk (201. §.) .. 29
7. Megkeresés utján kihallgatandó tanuk (202. §.) .. 30
8. Horvát-Szlavonországban, Ausztriában és külföldön lakó tanuk megidézése és kihallgatása (203. §.) .. 33
9. A tanuságtétel akadályai (204. §.) .. 37
10. Mentesség a tanuságtétel kötelessége alól (205—209. §§.) .. 46
11. A tanuk kihallgatása és szembesitése:
    a) A kihallgatás anyagi és alaki szabályai (210—212. §§.) .. 58
    b) A felismerő eljárás és szembesités (213—214. §§.) .. 66
    c) A kihallgatás szabályosságának biztositása (215. §.) .. 68
    d) Az idegennyelvü, a süket és a néma tanu kihallgatása (216. §.) 69
12. A tanuk vallomásának megerősitése:
    a) Az esküvel való megerősités .. 70
    b) Az eskütétel szabályai (217—218. §§.) .. 71
    c) Ünnepélyes fogadás (219. §.) .. 78
    d) Tanuk megesketése a nyomozás és vizsgálat alatt (220. §.) 80
    e) Az eskütételtől elzárt egyének (221. §.) .. 82
    f) Az eskütételtől elzárható tanuk (222. §.) .. 89
13. A tanuk dijazása (223—224. §§.) .. 95

XIV. FEJEZET.

Birói szemle és szakértők.

Irta: Edvi Illés Károly dr.

Oldal

1. Bevezetés .. 99
2. A birói szemle elrendelése (225. §.) .. 105
3. A birói szemle foganatositása (226—227. §§.) .. 108
4. Szakértők alkalmazása (227. §. 3—6. bek.) .. 110
5. A szakértők dijazása (227. §. 7. bek.) .. 114
6. Ellenőrző szakértők (228. §.) .. 117
7. Szakértőkül nem alkalmazható egyének (229. §.) .. 120
8. A felek kifogásai a szakértők ellen (230. §.) .. 122
9. A szakértő kötelessége a közremüködésre (231. §.) .. 124
10. Az engedetlen és makacs szakértő büntetése (232. §.) .. 128
11. A szakértő megesketése (233. §.) .. 130
12. A szakértő joga a bizonyitó eljárás kiegészitéséhez (234. §.) .. 134
13. A szakértői szemle foganatositása (235—236. §§.) .. 136
14. A szakértői szemle pótlása és uj szemle elrendelése (237. §.) .. 140
15. A szakértői vélemény hiányainak pótlása és a vélemény felülvizsgálata (238—239. §§.) .. 142
16. Halottszemle és boncolás (240—242. §§.) .. 148
17. Gyermekölés megállapitása (243. §.) .. 159
18. Mérgezés megállapitása (244. §.) .. 162
19. Testi sértés megállapitása (245. §.) .. 167
20. Elmezavar és öntudatlanság megállapitása (246. §.) .. 171
21. Pénz-, közhitelpapir- és bélyeghamisitás megállapitása (247—249. §§.) .. 178
22. Az irás azonosságának vizsgálata (250. §.) .. 184
23. Csalárd és vétkes bukás megállapitása (251. §.) .. 186
24. Gyujtogatás és az ember személyét vagy vagyonát veszélyeztető más büntetendő cselekmények megállapitása (252—253. §§.) .. 194

XV. FEJEZET.

A vádirat, a kifogások és az ezekre vonatkozó eljárás.

Irta: Edvi Illés Károly dr.

1. Bevezetés .. 197
2. A vádirat benyujtása (254. §.) .. 207
3. A vádirat kellékei (255. §.) .. 211
4. A vádirat közlése és a kifogás megtételének határideje (256. §.) .. 215
5. A kifogás tárgya (257. §.) .. 221
6. A kifogás tárgyalásának előkészitése (258—260. §§.) .. 224
7. A kifogás tárgyalása (261. §.) .. 226
8. A vádtanács határozatai:
   a) A nyomozás vagy a vizsgálat kiegészitésének elrendelése (262. §.) .. 230
   b) Az ügy áttétele más birósághoz (263. §.) .. 231

Oldal

c) Az eljárás megszüntetése (264. §.) 233
d) Az eljárás felfüggesztése (265. §.) 242
e) Terhelt vád alá helyezése (266. §.) 247
f) Terhelt letartóztatásának vagy szabadlábra helyezésének elrendelése (267. §.) 252
9. A vádirat elintézése, ha a terhelt kifogást nem tett. (268. §.) . . . 257
10. Felfolyamodás a vádirat tárgyában hozott határozatok ellen 269—270. §§.) 259
11. A felfolyamodás elintézése:
a) Az elsőfoku bíróság intézkedései (271. §.) 263
b) A kir. tábla eljárása (272. §.) 265
12. A kir. tábla végzése folytán teendő intézkedések (273. §.) 268
13. További perorvoslat kizárása (274. §.) 269
14. A vád elejtése a vád alá helyezés vagy főtárgyalás elrendelése után (275. §.) 271
15. Eljárás, ha a vádat magánvádló képviseli.
a) A vádirat beadása, illetőleg a kir. ügyészség által elejtett vád (276. §.) 272
b) A vádirat kellékei s az eljárás megszüntetése vád hiánya folytán (277. §.) 274
c) A vádirat elintézése és a kifogás tárgyalása (278. §.) 275
d) A vádirat elintézése, ha kifogás nem tétetett (279. §.) 278
e) Felfolyamdás a vádtanács végzései ellen és annak elintézése 280. §.) 279

XVI. FEJEZET.

Közvetlen idézés a főtárgyalásra.

Irta: Edvi Illés Károly dr.

1. Bevezetés 282
2. A közvetlen idézés feltételei (281. §.) 287
3. A közvetlen idézés inditványozása (282. §.) 290
4. A törvényszék határozatai (283. §. 1. bek.) 292
5. Perorvoslat a törvényszék határozatai ellen (283. §. 2—6. bek.) . . 295
6. A közvetlenül elrendelt főtárgyalás kitüzése s a vádirat és végzés közlése (284. §.) 299

XVII. FEJEZET.

A főtárgyalás előkészitése.

Irta: Vargha Ferencz.

1. Bevezetés 300
2. A vádlott kihallgatása (285. §.) 308
3. Az idézés (286. §.) 311
4. A megjelenésben akadályozott tanu és szakértő kihallgatása (287. §.) 315
5. Uj bizonyitékok felvétele (288. §.) 319

Oldal

6. Az uj vizsgálati cselekmények hatálya (289. §.) 326
7. A főtárgyalás elhalasztása (290. §.) 329
8. A főtárgyalás megtartásának helye (291. §.) 332
9. Perorvoslat (292. §.) 332

XVIII. FEJEZET.

Főtárgyalás a törvényszék előtt.

Irta: Vargha Ferencz.

1. Bevezetés 334
2. A tárgyalás nyilvánossága és a nyilvánosság korlátozása (293—295. §§.) 349
3. A főtárgyalás vezetése és a rendbüntetések (296—299. §§.) . . . 355
4. Perorvoslat (300. §.) 364
5. A főtárgyalás megnyitása és a megidézettek jelenlétének megállapitása (301. §.) 365
6. A felek elmaradásának következménye. Több közvádló jelenléte (302. §.) 367
7. A meg nem jelent vádlottnak, tanunak és szakértőnek elővezettetése. (303. §.) 370
8. A vádirat, illetőleg vádhatározat felolvasása és a vádlott kihallgatása (304., 305. §§.) 373
9. A bizonyitékok felvétele (306. §.) 380
10. Tanuk és szakértők kihallgatása (307. §.) 385
11. Kereszt-kérdezés (308. §.) 389
12. Elnöki jogkör a tanu, szakértő és vádlott eltávolitására (309—310. §.) 397
13. A tanuk megesketése s kiküldött által való kihallgatásuk (311—312. §.) 399
14. Okiratok és jegyzőkönyvek felolvasása (313. §.) 400
15. A felek perbeszédei (314., 315. §§.) 406
16. A vád módositása a főtárgyaláson (316—318. §§.) 411
17. A perbeszédek félbeszakitása (319—320. §§.) 420
18. Az itélet hozása (321. §.) 422
19. Az eljárás kiegészitése (322. §.) 423
20. Az eljárás megszüntetése a főtárgyaláson (323. §.) 423
21. Az itélet alapjául szolgáló bizonyitékok (324. §.) 428
22. A vád viszonya az itélethez (235. §.) 431
23. Felmentő itélet (326. §.) 444
24. Az itélet tartalma (327—328. §§.) 450
25. Az itélet kihirdetése és irásba foglalása (329—330. §§.) 459
26. Főtárgyalási jegyzőkönyv (331—332. §§.) 463
27. A főtárgyaláson elkövetett büncselekmények (333—334. §§.) . . . 468
28. A főtárgyalás elnapolása és félbeszakitása (335—336. §§.) 473

XIX. FEJEZET.

Főtárgyalás az esküdtbiróság előtt.

Irta: Vargha Ferencz.

Oldal

1. Bevezetés ... 478
2. Az esküdtbiróság előtt tartandó főtárgyalás előkészitése (337—341. §§. ... 495
3. Az esküdtszék megalakitása (342. §.) ... 501
4. Előleges kérdés-intézés a felekhez, a magánfélhez és az esküdtekhez (343. §.) ... 504
5. A sorsolás és az esküdtszék megalakitása (344—347. §§.) ... 509
6. Az esküdtek kötelessége és megesketésök (348, 349. §§.) ... 518
7. A tárgyalás s a tárgyalásnak esküdtek meghallgatása nélkül való befejezése (350—352. §§.) ... 522
8. A kérdések szerkesztése (353—354. §§.) ... 526
9. A főkérdés (355. §.) ... 536
10. A kisegitő kérdés. (356. §.) ... 548
11. A kérdések feltevése uj factum és sulyosabb minősités esetén (357. §.) ... 553
12. A beszámitást kizáró okoknak a főkérdéshez való foglalása (358. §.) 556
13. A mellékkérdés (359. §.) ... 558
14. Külön kérdés feltétele gyermekeknél és siketnémáknál (360. §.) 562
15. Külön kérdés feltételének megtagadása (361. §.) ... 564
16. A felek perbeszédei (362. §.) ... 567
17. A kérdések végleges megállapitása és az elnök befejező fejtegetése (363. §.) ... 568
18. Az esküdtek visszavonulása (364. §.) ... 574
19. Főnökválasztás (365. §.) ... 576
20. Az esküdtek bővebb felvilágositása (366. §.) ... 576
21. Az esküdtek határozata (367—368. §.) ... 578
22. Az esküdtek határozatának a birósággal való közlése (269. §.) ... 583
23. A helyesbitő eljárás (370. §.) ... 585
24. Az esküdtek tévedése és az eljárás felfüggesztése (371. §.) ... 589
25. Az esküdtek határozatának kihirdetése (372. §.) ... 593
26. A biróság itélete (373—374. §§.) ... 594
27. Az esküdtbiróság itélete (375. §.) ... 598
28. A főtárgyalás félbeszakitása (376. §.) ... 599
29. A jegyzőkönyv (377. §.) ... 600

XIII. FEJEZET.

A tanuk.

Irta: EDVI ILLÉS KÁROLY dr.

1. Bevezetés.

I. Minden törvényhozás elsőrangu bizonyitékul ismeri a tanukkal való bizonyitást.

Már a római bünvádi perben legfontosabb bizonyitó eszköznek tekintették a tanu bizonyitást; fősulyt a tanu vallomásának szóbeliségére, és a tanuk kikérdezésének a feleket megillető jogára helyezvén. Habár a tanuk számát nem határozták meg, mert nem azok számát, hanem, szavahihetőségét tekintették döntőnek: mégis minden jel oda mutat, hogy egy tanu vallomása alapján nem mondták ki a bünösséget.

A germán jogban az eskütársak és az istenitéletek intézménye háttérbe szoritotta a tanu bizonyitást; *a canonjog* azonban a római joghoz csatlakozván, a tanukkal való bizonyitást emelte tulsulyra. De minthogy az inquisitorius perben a biró irásbeli tanuvallomások alapján itélt: ez szükségkép *a törvényes bizonyitás elméletére* s a tanuk osztályozására vezetett.

Az irásbeliség, habár nem követeli feltétlenül a törvényes bizonyitás rendszerének érvényre jutását, ez eredményt mégis előidézi, mert kétségtelen, hogy az *irásbeli eljárás legnagyobb* ellensége a bizonyitékok szabad mérlegelésének. A glossatorok és olasz jogászok tehát, a mindinkább kifejlődő irásbeliségből kiindulva, a bizonyitási jog fejlesztésének célját abban keresték, hogy minél több osztályzatot és kötelező jogi szabályt állitsanak fel a tanukkal való bizonyitást illetőleg. Ez irány pedig az olasz jogászok nagy tekintélye folytán a XIX-ik századig mindenütt uralkodóvá lett.

A Carolina is ez alapon áll; mert bizonyiték alatt csupán két alkalmas és gyanutlan tanunak vallomását érti. A gyanura vezető tényeket is két jó tanunak kellett igazolni. Egy tanu vallomása sem

ehhez, sem a vádlottak elitéléséhez elegendő nem volt. Két tanu hiányában, ha elegendő gyanujelek voltak, kínvallatással s vádlott beismerésének kicsikarásával kellett kiegésziteni a bizonyitékot.

A tanubizonyitás valódi jelentőséget csak a kínvallatás eltörlése után nyert. E nagyobb jelentőség pedig önkényt maga után vonta azt a következményt, hogy a tudomány és törvényhozás a tanuk minél több osztályát a bizonyitásnak minél több szabályát igyekeztek felállitani, illetőleg előirni. Igy pl.: *az 1805. évi porosz Bp.* a teljesen képtelen tanuknak nyolc osztályát állitja fel, s ez utóbbiak közt ismét megkülönböztetéseket tesz az esküre bocsátás tekintetében.

E rendszer alapján állanak a II. József-féle, továbbá az 1803. és 1853. évi *osztrák bünv. perrendtartások* is, a melyekben szintén feltaláljuk a tanuk osztályozását megbizhatóságuk tekintetében. E szerint a tanuk teljesen hitelt érdemlők, gyanusak, aggályosak, vagy a tanuságtételből feltétlenül kizártak; a hitelt érdemlő egy tanu vallomása fél bizonyitékul, az esküre nem bocsátható gyanus tanu ennél még kevesebb bizonyitékul szolgál. Igy pl. II. József perrendtartása az egy gyanutlan tanu vallomását fél bizonyiték erejével ruházta fel; az 1803. és 1853. évi törvények pedig ez uton még tovább haladtak a részletezésben. Az 1813. évi *bajor törvény* két gyanus tanut egy vonalba helyez egy gyanutlan tanuval, továbbá teljesnek tartja a bizonyitékot, ha két nem egészen gyanus tanu vallomása egy hitelt érdemlő tanuéval találkozik, vagy ha négy nem kifogástalan tanu egybehangzó vallomást tesz.

A negyvenes években keletkezett *badeni és württembergi törvények* némileg eltérnek a törvényes bizonyitás rendszerétől, mert ezek már a biró belátására bizzák, hogy a gyanus tanu vallomását a gyanutlanéval egyenlőnek tartsa-e. De megingatta a régi rendszert a sértett és a büntárs vallomásának mindinkább tért foglaló méltatása is, mint ezt különösen az osztrák, bajor és württembergi törvényekben látjuk. A bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszeréig azonban, melynek előharcosa különösen Filangieri volt, e törvények még nem jutottak el.

Ez intézmény életre keltése a *franczia bünvádi perrendtartásnak* érdeme. A franczia esküdtbiróság elnökének kötelessége, hogy az esküdteket a bizonyitékok, tehát a tanuvallomások szabad mérlegelése iránt is mindannyiszor kitanitsa. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Franciaországban teljesen mellőzték volna a bizonyitékok felvételének jogi szabályozását, mint ezt a kizáró okok

egész sorozatának felállitása s a tanu vallomásának az esküvel való kapcsolatba hozása kétségtelenné teszi.

Angliában az esküdtszéki intézmény a legrégibb idők óta kedvezett a bizonyitékok szabad mérlegelésének. E mellett azonban mégis kifejlődtek bizonyos általános érvényü jogi szabályok; a mi különösen a tanuk tekintetében az által érvényesült, hogy a tanuzásból kizárt egyéneket nem bocsátották az esküdtszék elé. De ha valamely tanu már az esküdtszék elé került: az ily tanu vallomásának bizonyitó erejét az esküdtszék szabadon mérlegelte. A régi angol jog tulszigoru volt a tanuk kizárásában; a mult század vége óta azonban, különösen Bentham fellépése folytán, mindinkább eltértek attól a rendszertől, a mely az aggályos tanukat teljesen kizárta. A mai angol jog már csak kevés kizáró okot ismer s az ujabb törvények irányelve az, hogy a bizonyitás eredményének megbizhatósága érdekében nem szoritják meg, hanem inkább kiterjesztik az alkalmazható bizonyitékokat. Az igazság kideritése czéljából az angol jog különösen a tanukihallgatás módjának szabályozásában és a bizonyitás tárgyának szigoru elvek szerint való körülirásában keresi a garanciát.[1])

II. Hazai jogunkban is csak a kínvallatás eltörlése után nyert nagyobb jelentőséget a tanubizonyitás; mert azelőtt a tisztitó eskü, az eskütársak és az istenitéletek intézménye háttérbe szoritották azt. A tanubizonyitás elvei tekintetében is a continensen általában elfogadott törvényes bizonyitás rendszerét tükrözik vissza régi törvényeink és hazai gyakorlatunk. Igy különösen a H. K. előb. 15., I. 130., II. 27—32. czimei, továbbá az 1486. 57. és 71., az 1715. 7., 1723. 2., 3. és 41. 1726. 2. és 3., 1728. 26., 1729. 26., 27. és 41. s az 1791. 42. t.-czikkek tartalmaznak a tanukra vonatkozó intézkedéseket. Ezekből s a törvénykezési gyakorlatból kiemeljük a következőket:

a) Megbizhatóságuk szempontjából a tanuk *teljes hitelüekre* (testis classicus), *képtelenekre* (t. inhabilis) *és gyanusakra* (t. suspectus) osztatván, a képtelen tanuk közé az eszük használatával s a kérdéses tény észlelésére szükséges érzékekkel nem biró egyének, továbbá a nem törvényes koruak és aggastyánok, s a biróság által becsteleneknek nyilvánitott egyének soroztattak. Gyanus tanuknak tekintették azokat, kiknek észlelő vagy emlékező tehetsége iránt kétség támadt, továbbá az erkölcstelen, feslett életü s a büntett miatt elitélt, valamint az ismeretlen és kóbor embereket, ugyszintén azokat, kik ajándékot fogadtak el, a megvesztegetés gyanujába estek, az ügyben érdekeltek stb. Régi törvé-

[1]) A tanubizonyitás jogtörténeti kifejlődését bővebben tárgyalja a Bp. indokolása (M. i. 367—370. l.)

nyeink feltétlenül kizárták a tanuzásból a nem nemes szolgákat és jobbágyokat is uraikkal szemben, továbbá a nem-nemeseket, a főpapok és főurak tisztjein kivül, a nemesekkel szemben, kivéve azt az esetet, ha az igazságot csak a nem-nemeseknek egyedüli vagy a nemesekéhez járult tanuvallomásával lehetett tisztába hozni. Hajdan a nem keresztények is gyanus tanuknak tekintettek a keresztényekkel szemben.

A feladó, valamint a büntárs vallomását szintén a gyanus tanuk bizonyság-tételével helyezték egy vonalba. A feladó tanuzásának elfogadása a biró belátásától függött. *A büntárs* régibb gyakorlatunk szerint sem tartozott a teljesen képtelen tanuk közé, és igy vallomását figyelembe vették; arra azonban, a törvényes bizonyitás rendszerének keretében csak ritkán volt eset, hogy a büntárs vallomását teljes bizonyitékul fogadták volna el.

b) A tanubizonyság erejét illetőleg szabálynak tekintették, hogy *két hiteles tanunak* egybehangzó vallomása *teljes bizonyitékul* szolgál, mert törvényeink a tanukról többes számban szólván, legalább kettőnek vallomását teszik fel; ellenben *egy*, habár teljes hitelü tanu csak *fél bizonyitéknak*, kivéve ha a köztisztviselő hivatalos működése körébe eső tényekre nézve tanuskodik. Ha különböző tárgyakról vagy különböző büntettről szólnak a tanuk; ugy mindegyik kifogástalan tanu félbizonyitást tesz ama tényre nézve, a melyről tanuskodik; ha pedig ugyanazon büntetthez tartozó több külön cselekményről szólnak a tanuk: ez esetben is minden kifogástalan tanu vallomása félbizonyiték az általa észlelt tényre nézve; sőt a mennyiben a tanuvallomások egymást kölcsönösen erősitik: az ilyen egyes tanuvallomások együttvéve teljes bizonyitást is szülnek. Elfogadott szabály volt az is, hogy ha két egyenlő hitelü tanu egymásnak ellentmond és vallomásaikat megegyeztetni nem lehet: tanuságaik egymást megsemmisitik; a kifogástalan tanu vallomását azonban a gyanus tanu ellentmondó vallomása csak meggyengitheti, de nem semmisitheti meg.

c) *A tanukihallgatás* régebben *vallató levél* kibocsátásával történt. Némely esetben több vallató levelet is bocsátottak ki, a minek oka az volt, hogy ugyanazon ügyben két, sőt három oldalról is történvén vizsgálat, egy ügyben két vagy három vallató levelet állitottak ki. Törvényeink a tanuzást mindenkinek kötelességévé tették s azokra, a kik e kötelességüknek megfelelni nem akartak, hatvannégy forintot tevő tizenhat nehéz gira birságot, illetőleg arányos szabadság büntetést, állapitottak meg. Kivétettek a tanuzás kötelessége alul: a vádlott házastársa, fel- és lemenő ágbeli és másodizigleni oldalágu rokonai és sógorai, továbbá a gyóntató pap s büntető ügyekben általában a katholikus egyháziak.

Ujabban a tanukihallgatást az elővizsgálat alatt rendszerint a vizsgáló birák, ide számitva a kir. ügyészség felállitása előtt a tiszti ügyészeket is, vagy az e czélból megkeresett hatóságok eszközölték. A vallomás hitelesitése akként történt, hogy a tanu előtt a törvényszék ülésén felolvasták a vallomásáról felvett jegyzőkönyvet, s helyben hagyó vagy módositott nyilatkozatát a jegyzőkönyvre hitelesitő záradék gyanánt rávezették. Ha a tanu ellen kifogás nem merült fel: vallomását esküvel kellett megerősitenie.

d) *A tanubizonyság tartalmát* illetőleg kimondta a H. K. II. 27. czime, hogy a tanuzásnak a tanu saját tapasztalásán, nem pedig hallomáson vagy

következtetésen kell alapulnia; mindazonáltal a közvetlen tanu kitudása végett a „testes de auditu“ kihallgatása is szokásban volt.

Az 1843. évi büntető javaslat is a törvényes bizonyitás rendszerének uralma alatt keletkezvén: eljárási része a tanukról szintén e rendszer elveinek megfelelően intézkedett. Igy különösen megkülönböztette a teljes hitelü, a képtelen s a gyanus tanukat; teljes bizonyitékul két kifogástalan tanu vallomását kivánta meg; továbbá kimondotta, hogy a gyanus tanu vallomása is érvényessé válik, ha kifogástalan tanu vallomásával megegyezik, — hogy a vádlott vallomása, melylyel más személyt büntársának vall, egy gyanus tanuéval felér, — s hogy két gyanus tanu vallomása a büntett egyes terhelő tényeinek bizonyitására s igy a bünjelenségekre alapitott bizonyitás kiegészitésére alkalmas (390—400. §§.).

Az 1853. évi osztrák Bp. behozatala csak ujabb tápot nyujtott arra, hogy bíróságaink gyakorlatában a törvényes bizonyitás rendszere gyökeret verjen; és bár ujabban az id. bünv. elj. szabályok már a bizonyitékok szabad mérlegelését fogadták el alapelvül s habár az elsőfokú bünügyi tárgyalások szóbelisége szintén e rendszernek kedvez: ezek ellenére büntető bíróságaink gyakorlatában a tanubizonyitás terén még mindig fel-felmerült a teljes és félbizonyiték szelleme, még az utóbbi években is előfordult a bizonyitékok elégtelenségéből való felmentés, mialatt sokszor az egy tanu vallomásának félbizonyitékát értették. Egészben véve mindazonáltal a bizonyitékok szabad mérlegelésének elve jutott már tulsúlyra, a mi különösen a tanubizonyitást illetőleg abban nyilatkozott meg, hogy bíróságaink alig zártak ki valakit a tanuzásból, s legtöbb esetben esküre is bocsájtották az illetőket, a bünösség kimondását vagy a felmentést azonban nem tették függővé a tanuk számától, hanem vallomásuknak a körülmények által igazolt benső igazságára alapitották itéletöket.[1])

III. Törvényünk álláspontjának jellemzésére az indokolás ezeket mondja:

A javaslat hűen a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszeréhez, a tanubizonyitás eredményének mérlegelésébe nem bocsátkozik, de azért nem zárkozott el oly intézkedések elől, melyeket jogosult köz- és magánérdekek a tanubizonyitás tekintetében követelnek.

A javaslat szoros értelemben vett „a priori“ kizáró okokat nem ismer ugyan, mégis az eskürebocsátás kérdését szabályozó intézkedéseket, me-

[1]) A tanubizonyitást hazai jogunk szerint bővebben ismerteti Pauler: Büntetőjogtan 586—593 és 636—642. §§.; továbbá a Bp. indokolása (M. i. 371—373. l.).

lyek szerint taxative vannak felsorolva azok a viszonyok, melyek között a tanu esküre nem bocsátható, némileg a régibb „gyanus" és nem „gyanus" tanuféle felosztásra emlékeztetnek, lényegükben azonban e felosztással nem azonosíthatók, mert a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszere mellett az esküre nem bocsátott tanu vallomása nem veszti el oly mértékben jelentőségét, mint a törvényes bizonyitás rendszere mellett. (M. i. 373. l.)

IV. Törvényünk a tanukról nem csak a jelen fejezetben, hanem a többi fejezetek során is az eljárás különböző szakának megfelelő módon rendelkezik. E rendelkezések tárgyai: *a)* a tanuzás összeférhetetlensége más perbeli cselekményekkel; *b)* a tanu kihallgatása és szembesitése az eljárás egyes szakai szerint; *c)* a tanu megesketése tárgyaláson és tárgyaláson kivül; *d)* a tanu kényszeritése vallomástételre s ezzel összefüggésben megbüntetése; *e)* a megidézendő tanuk bejelentése és a tanuk megidézése a különböző perszakokban; *f)* a tanu szereplése a főtárgyaláson s a felebbviteli tárgyaláson; *g)* a tanu kihallgatása helyett, vallomásának felolvasása. E pontokra nézve a Bp. rendelkezései a következők:

A tanu nem lehet a magánvádló és sértett képviselője (48. §.) védő gyanánt rendszerint nem járhat el, a ki a főtárgyalásra tanukép van megidézve (61. §.); a bünvádi ügy elintézésében mint biró és jegyzőkönyvvezető rendszerint nem vehet részt, a ki az ügyben mint tanu ki volt hallgatva (64. §. 6. pont) — ellenben nem mellőzhető a biró azért, mert reá valaki mint tanura hivatkozott (71, 72. §§.); az esküdtbiróság elé tanuként megidézett egyén nem lehet esküdt (343. §.)

A magánfél is kérdéseket intézhet a tanukhoz, a mennyiben ez a magánjogi igény érvényesitéséhez szükséges (51. §.); a vizsgáló biró a terhelt kihallgatása után hallgatja ki a tanukat (118. §.), az ily tanu kihallgatásnál azonban a vádló és terhelt, s a védő csupán akkor lehetnek jelen, ha az illető a főtárgyaláson előreláthatóleg nem jelenhet meg, mely esetben kérdéseket is intézhetnek hozzá (125., 127. §§.); a tanu a nyomozás és vizsgálat folyamán is szembesithető a terhelttel, ha az ellentmondást nem lehet másképen tisztába hozni, vagy ha attól kell tartani, hogy a főtárgyaláson a szembesités nem történhetik meg (138. §.); a szakértő tájékoztatása végett uj tanuk hallgathatók ki vagy a már kihallgatott tanuk ujra kihallgathatók, mely alkalommal a szakértő jelen lehet és kérdéseket intézhet (234. §.), a tényleges kár megállapitása végett tanukihallgatásnak van helye, ha a sértett becsüje nem megbizható (253. §.); a főtárgyalás elnöke kihallgattatja a főtárgyalásra megidézett, de még ki nem hallgatott tanut, ha megjelenhetése kétessé válik (278. §.); a járásbiróság az ügyészségi megbizott inditványa előtt is teljesitheti a hatásköréhez tartozó ügyben a sürgős tanukihallgatást (525. §.); a járásbiró megkeresés útján is kihallgattathatja az ügyhöz tartozó, de távol lakó tanut s e czélból a tárgyalást félbeszakithatja (543 §.); az ártatlanul letartóztatottak vagy elitéltek kártalanitásához szükséges adatok megállapitása végett tanukat is lehet kihallgatni (586. §.).

A tanu megesketését a nyomozás alatt sürgős szükség esetén is csak a vizsgáló biró vagy megkeresett járásbiró eszközölheti (98. §.); az ujra felvétel iránt elrendelt vizsgálat alatt a vizsgáló biró eskü alatt hallgatja ki a tanukat (455. §.); a távollevő ellen indított nyomozás és vizsgálat folyamán kihallgatott tanuk is megesketendők (472. §); a járásbirósági ügyhöz tartozó tanut, ha távoli lakása miatt megkeresés útján hallgattatik ki, lehetőleg eskü alatt kell kihallgatni (543.); megesketendő a kártalanitási eljárás folyamán kihallgatott tanu is (586. §.). E rendelkezések kiegészitik az alábbi 220. §-t, mely a tanuk kivételes megesketéséről a nyomozás és vizsgálat alatt általános szabályt állit fel.

A tanu kényszerítését vallomástételre, valamint megbüntetését sürgős szükség esetén is csak a vizsgálóbiró vagy járásbiró eszközölheti (98. §.); a tanuságtételre nem kötelezhető egyén a keresett tárgy kiadásának megtagadása miatt sem büntethető (170. §.). E rendelkezések az alábbi 194. és 195. §-okkal, továbbá a főtárgyalásra vonatkozó 297. és 303. §-okkal vannak összefüggésben.

A főtárgyalásra megidézendő tanuk jegyzékét a vádirathoz kell csatolni (255. §.), a bíróság pedig a vádhatározatban, illetőleg a közvetlen idézést elrendelő végzésben jelöli meg a főtárgyalásra megidézendő tanukat (266. és 284. §.); a tanuk megidézését a főtárgyalás elnöke eszközli (286. §.), ki a felek kérésére a főtárgyalás kitűzése után is idézhet meg tanukat (288. §.); a kir. táblai főtárgyalásra megidézendő tanukat rendszerint maga a kir. Tábla idézi meg, sürgős esetben azonban az előadó és tanácselnök is elrendelhetik uj tanuk beidézését (415. §.), mire nézve az előadó és tanácselnök ülésen kivül intézkednek (398. §. 3. pont); a járásbirósági tárgyalásra, illetőleg ujra felvételi tárgyalásra a tanuk vagy a tárgyalás kitűzésekor, vagy — ha a felek utólag jelentik be, ezután idézendők meg (529., 530., 558. §§.); a távol lakó tanu is megidézendő a járásbirósági tárgyalásra, ha közvetlen kihallgatása szükséges (543. §.); a törvényszék felebbviteli tárgyalására megidézendő tanukat a törvényszék jelöli ki, az idézést azonban a tárgyalás elnöke eszközli (551. §.). E rendelkezések az alábbi 192. és 193. §-okkal függnek össze, melyek a tanuk megidézése iránt általános szabályt állítanak fel.

Az illetlen vagy durva magaviseletü tanut a főtárgyalás elnöke rendreutasíthatja és kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetésre itélheti (297. §.); a főtárgyaláson megjelent tanukat az elnök, a tárgyalás kezdetén a terem elhagyására utasítja (301. §.); a meg nem jelent vagy idő előtt eltávozott tanut az elnök elővezettetheti, ha gyors előállítása remélhető (303. §.); a tanuk távollétében olvassák fel a vádhatározatot vagy vádiratot, s hallgatják ki a vádlottakat (304. §.); a megidézett és megjelent tanu kihallgatása rendszerint csak a felek beleegyezésével mellőzhető (306. §.); a tanukat első sorban az elnök hallgatja ki, de a birák, a vádló, a vádlott, a védő és a magánfél is intézhetnek hozzájok kérdéseket (307. §.); kivételesen, különösen ha vádlottnak védője van, a tanukat első sorban a felek képviselői hallgatják ki, s csak azután a bíróság (308. §.); a még ki nem hallgatott tanu nem lehet jelen a bizonyító eljárásnál, a már kihallgatott tanu pedig csak az elnök engedelmével hagyhatja el, illetőleg annak rendeletére köteles elhagyni a termet (309. §.); ha a vádlott és tanu, vagy ha a tanuk vallomásai ellentétesek:

szembesitések eszközlendő (309. §. utolsó bek.); a tanu megesketése tárgyában a biróság, a felek meghallgatása után, külön határoz (311. §.); az előző eljárásban ki nem hallgatott, de a főtárgyalásra megidézett tanut, ha meg nem jelenhetett, a biróság kiküldött vagy megkeresett biró által hallgattatja ki (312. §.); ha nyomós adatok mutatják, hogy a tanu a főtárgyaláson hamis vallomást tett: az elnök őt letartóztathatja (334. §.); a főtárgyalás félbeszakitandó vagy elnapolandó, ha az ügyre nézve lényeges tanu betegség miatt nem bir vallomást tenni (336. §.). Esküdtbirósági főtárgyaláson az esküdtek oly módon intézhetnek kérdéseket a tanukhoz, mint a biróság birói tagjai (351. §.). A kir. itélőtáblához felebbvitt ügyben, ha a tábla hiányosnak tartja a bizonyitást: a már kihallgatott vagy esetleg uj tanuk kihallgatását is elrendelheti, és pedig vagy akként, hogy ez a felebbviteli főtárgyaláson, vagy akként, hogy a kir. tábla által kiküldött biró vagy megbizott járásbiró által eszközöltessék (402. §.). A tanu kihallgatása mindegyik esetben a főtárgyalásra nézve előirt szabályok megfelelő alkalmazásával történik (406. §.). Ha a fél által hivatkozott tanu jelen van vagy azonnal előállitható; a kir. tábla a főtárgyaláson is elrendelheti nyomban való kihallgatását (420. §.).

A szóbeliség rendszerint kizárja a tanu irott vallomásának felolvasását; kivételesen mindazonáltal megengedi ezt törvényünk. Igy különösen elrendeli, hogy felolvasható a főtárgyaláson a tanuvallomásról felvett jegyzőkönyv, ha a tanut a területenkivüliség vagy személyes mentesség joga illeti, vagy ha az a 201. §. szerint csak lakásán hallgatható ki, továbbá, ha a tanu jogtalanul s a kényszeritő eszközök alkalmazása ellenére is megtagadta a tanuságtételt, ha meghalt vagy beszámithatatlan állapotba jutott (313. §.). A kir. táblai főtárgyaláson is felolvasható ama tanu vallomása, a kit a főtárgyalásra nem idéztek meg (419. §.), továbbá felolvasható az ujrafelvételi tárgyaláson is a többé ki nem hallgatható tanu vallomása (461. §.).

Ezeken kivül kimondja még a törvény, hogy a tanu is felfolyamodással élhet az oly végzés ellen, a mely reá vonatkozik (378. §. 4. bek.).

A tanukról szóló XIII. fejezet rendelkezései nagyrészt azonosak az előadottakkal, a melyek legtöbbnyire csak részletes kiágazásai e fejezet általános intézkedéseinek. Ez általános intézkedések a törvény csoportositása szerint: 1. a tanuk idézésére és tanuzási kötelességére (192—203. §.), — 2. a tanuságtétel akadályaira (204. §.), — 3. a tanuságtétel kötelessége alóli mentességre (205—209. §.), — 4. a tanuk kihallgatására (210—216. §.), 5. a tanuk vallomásának megerősitésére (217—222. §.), — 6. a tanuk dijazására (223. és 224. §.) vonatkoznak.

2. A tanuzás kötelessége és a tanu megidézése.

192. §.

Tanuk gyanánt, a mennyiben kihallgatásuk szükségesnek mutatkozik, megidézendők mindazok, akikről fel lehet tenni, hogy

a büncselekményről és a bünvádi eljárásra nézve fontossággal biró ténykörülményekről közvetlen észleleten alapuló tudomásuk van.

Mindenki, a kit tanukép megidéznek, a mennyiben a törvény kivételt nem tesz, köteles megjelenni és tudomása szerint tanuságot tenni,

193. §.

Az idézés rendszerint az ügy megjelölése nélkül, idézőlevéllel történik, melyben a megidézettet és foglalkozását, a megjelenés helyét és idejét, végre azt, hogy a megidézett tanukép lesz kihallgatandó, meg kell jelölni és ki kell fejezni, hogy ki nem mentett elmaradás esetében elővezetés és pénzbüntetés jön alkalmazásba. (194. §.)

M. i. I. A 192. §-nak az a rendelkezése, mely a tanuzás iránti általános kötelességet foglalja magában (192. §. 2. bek.), a külföldi törvényhozások álláspontjával is, honi jogunk állapotával is igazolva van.

A tanuvallomás az igazságszolgáltatás mellőzhetetlen kelléke lévén, a tanu idézésére törvény szerint felruházott hatóságnak felhivására mindenki, — hacsak külön jogczimnél fogva felmentve nincs — köteles megjelenni és arról, a mit bizonyos tényekre nézve tapasztalt, igaz tanuságot tenni.

Törvényünk rendszere követeli, hogy nemcsak a biró, hanem a rendőri hatóságok előtti megjelenés is általános kötelesség legyen.

Régebben a tanuköteleséget tisztán az állampolgári kötelesség forrásából származtatták és még Mittermayer (Strafverfahren l. 67. §. 3. jegyzet) is e nézetet hirdette. Pedig e felfogás mellett külföldi nem volna belföldön tanuságtételre szoritható. Ma már vitán kivül áll, hogy a birói hatalmi körnek alávetett minden személy, tehát a külföldi is köteles lévén tanuskodni, a tanuköteleség jogalapja nem az állampolgári kötelékben, hanem az igazságszolgáltatás általános érdekén nyugszik.

A tanuköteleségnek természetes előfeltétele ama valószinüség, hogy valamely büncselekmény el volt követve. Nem szükséges azonban, hogy már meghatározott személy ellen irányuljon az előkészitő eljárás. A tény tárgyi mozzanatainak megállapításánál a tanu vallomása a legtöbb esetben nem nélkülözhető, következésképp nem szól jogi ok a mellett, hogy az ügy ez állásában, midőn még az eljárás nem irányul bizonyos személy ellen, a tanuköteleség teljesítésének mellőzhetését megengedjük.

Kötelessége a tanunak azon a helyen megjelenni, hová idéztetett, és itt minden tárgyat, helyiséget stb. meg kell jelölni, a melyekre tanuságtétele vonatkozik.

II. A tanuk megjelenésre idézéssel kötelezendők, azaz parancsot ad ki az idézésre törvény szerint feljogositott hatóság, illetve ennek közege arra, hogy a tanu azonnal vagy meghatározott időben megjelenjék. A 193. §. szerint az idézésnek rendszerint idézőlevél utján kell történni, melyben mindig figyelmeztetni kell az idézettet elmaradásának következményeire, mert az irásbeli idézés e záradék nélkül kellőleg teljesitettnek nem tekint-

hető. Az ügy megjelölése, vagy meg nem jelölése tisztán az idéző közeg belátására van bizva, mert némely esetben czélszerü lehet az ügyet elhallgatni, más esetben pedig az ügy megjelölését a tanu kellő tájékoztatása czéljából az igazságszolgáltatás érdeke követelheti.

Nincs semmi esetre sem eltiltva a szóbeli idézés sem. Mindazáltal ennek a legritkább és csupán sürgősség által igazolt kivételnek kell lennie, mert a „kellő megidézés" fogalmához van kötve a kényszereszközök alkalmazása, a szóbeli idézés mellett pedig az, hogy az oknélküli elmaradás következményeire való figyelmeztetés megtörtént-e, mi a kellő idézés nélkülözhetetlen feltétele, csaknem mindig külön bizonyitás tárgya volna. (374. és 375. l.)

Jegyzetek. 1. Midőn *a 192. §. 1. bek.* kimondja, hogy kik idézendők meg „tanuk gyanánt": ezzel egyszersmind meghatározza a *tanu fogalmát.* E szerint a Bp. értelmében tanu az: „a kiről fel lehet tenni, hogy a büncselekményről és a bünvádi eljárásra nézve fontossággal biró ténykörülményekről közvetlen észleletén alapuló tudomása van, s a ki e tudomásáról a tanu kihallgatásra törvény szerint feljogositott hatóság felhivása folytán vallomást tesz". (M. i. I.).[1]) A *feljelentő* tehát, a ki önként hoz valamely büntetendő cselekményt a hatóság tudomására, e minőségében nem tanu, hanem csak az által válik ilyenné, ha a hatóság őt az ügyre vonatkozó valamely tény vagy körülmény tanusitására felhivja és kihallgatja. A *sértett* is csak e feltevés mellett válik tanuvá. A *büntárs* a körülményekhez képest tanu lehet, mert közvetlen észleletén alapuló tudomása hozzájárulhat a bizonyitékok kiegészitéséhez. Ily esetben büntársára vonatkozó vallomása a tanuvallomás jellegével bir, habár arra meg nem eskethető (221. §. 1. pont). Hogy a megesketés mellőzése nem egyértelmü a tanuk sorából való kizárással: ezt egyebek közt az is bizonyitja, hogy pl. a 14. évét még be nem töltött egyén megesketése is mellőzendő (221. §. 3. pont), de azért ki lehet azt hallgatni tanu gyanánt.[2])

2. *A 192. §. 2. bek. a tanuzás kötelességét* állapitja meg. „Mindenki, a kit tanuként megidéznek, köteles megjelenni és tudomása

[1]) A R. u. 57. §-a szerint a rendőri hatóság igyekezzék mindazokat kinyomozni és kihallgatni, kik az ügyre nézve lényeges körülményekről „közvetlen v. közvetett" tudomással birnak. Ez utasitás tehát a tanu fogalmát a 192. §. ellenére azokra is kiterjeszti, a kiknek csak közvetett tudomása van a bizonyitandó tényekről. Ugyanez utasitás 58. §-a szerint azonban oly esetben, midőn a tényállás bizonyitására már elég bizonyiték van, nem szükséges az összes tanuk kihallgatása, hanem elégséges, ha ezek kiléte és hol tartózkodása a nyomozási iratokban feltüntettetik.

[2]) Az ügyre vonatkozó tanuktól megkülönböztetendők az ugynevezett *birósági tanuk,* kiknek rendeltetése az, hogy bizonyos birói cselekményeknél jelen legyenek (97., 132., 181., 186., 189., 191. és 227. §-ok.).

szerint tanuságot tenni." Ez az általános szabály, mely a tanuként megidézett egyénre két kötelességet ró; egyik a megjelenés, másik a tanuságtétel kötelessége.[1]) E szabály azonban csak annyiban áll: „a mennyiben a törvény kivételt nem tesz."

3. *A megjelenés kötelessége* abban áll, hogy a tanuként meghivott egyén azon a helyen és abban az időben, a melyet az idézőlevél feltüntet, a hatóság elé álljon. Megjelenésre a katonai bíróság hatóságának alávetett egyén is köteles (199. §.); ellenben kivételt állapit meg a törvény a területenkivüliség és személyes mentesség jogát élvező egyének kihallgatására nézve (200. §.), valamint azok tekintetében, a kik a 201. §. szerint lakásukon hallgatandók ki. Ezek nem idéztetnek meg a hatóság előtt leendő megjelenésre, hanem ép ellenkezően: a kihallgatást eszközlő hatósági tag keresi fel őket lakásukon a végett, hogy tanuvallomásukat felvegye. A megjelenés aluli mentességgel nem azonos eset az, midőn a tanut nem közvetlenül az itélő bíróság, hanem valamely kiküldött vagy megkeresett biró hallgatja ki; igy pl. midőn a főtárgyalás elnöke megjelenésben hosszabb időre akadályozott tanunak kiküldött vagy megkeresett biró által leendő kihallgatását rendeli el (287. §. 2. bek.), midőn maga a tárgyaló bíróság az előző eljárásban ki nem hallgatott tanura nézve, ki a főtárgyaláson nem jelenhetik meg, ugyanazt elrendeli (312. §.), midőn a kir. Tábla a tanukihallgatást kiküldés, illetőleg meghagyás utján foganatositttatja (402. §.), s midőn a járásbiróság távol lakó tanu kihallgatását megkeresés utján teljesiti (543. §.). Ez esetekben a tanu, hacsak a 201. §. rendelkezése alá nem tartozik, nincs felmentve a megjelenés kötelessége alól, csakhogy nem az itélő, hanem a kiküldött vagy megkeresett biró előtt lesz köteles megjelenni. Itt csak az itélő biró van felmentve ama kötelesség alól, hogy az ügyhöz tartozó tanut közvetlenül maga hallgassa ki, mig a tanu csak abban a kimélet-

[1]) A tanuzás általános kötelességét más államok törvényei is kimondják. Igy különösen az angol „law of evidence", a franczia és a belga „code d'instruction criminelle" 80. czikke, az olasz „codice di procedura penale" 162. czikke, a németbirodalmi Bp. 50. §-a, az 1873. évi osztrák Bp. 150. §-a, a németalföldi Bp. 157. czikke, a svájczi szövetségi Bp. 77. czikke, az 1887. évi norvég Bp. 171. §-a és az 1891. évi genfi Bp. 130. czikke mind kimondják a tanuságtétel iránti általános kötelességet és pedig ugy a megjelenést, mint a vallomástételt illetőleg. Hazánkban is általános, a köztisztviselőkre is kiterjedő szabály a tanuzás kötelessége (H. K. II. 28. §. l.), a mi különösen az 1853. évi osztrák Bp. 114. §-a alapján vert mélyebb gyökeret, s az 1872. évi id. bünv. elj. szabályok 74. §-ába is átment. Az 1886. évi Csemegi-féle Bp. javaslat 132. §-a is e kötelesség kimondásával nyitja meg a tanukról szóló rendelkezéseket.

ben részesül, hogy megjelenése czéljából nem kénytelen hosszu utazást tenni. Nincs felmentve a megjelenés kötelessége alól az sem, a ki a 205. és 208. §-ok alapján a tanuságtételt megtagadhatja: mert ez iránt a tanunak kihallgtáskor kell nyilatkoznia (206. §.), s mert a tanuságtétel megtagadásának okát szükség esetén bizonyitani is kell (209. §.).

4. *A tanúságtétel kötelessége* abban áll, hogy a tanuként kihallgatandó egyén az ügyre vonatkozó s közvetlen észleletén alapuló tudomását a vallomásának felvételére törvényesen hivatott hatóság előtt előadja. A kik tanuk gyanánt a vallomás semmiségének terhe mellett ki nem hallgathatók (204. §.): azok a kérdéses ügyre nézve általában fel vannak mentve a tanuzás kötelessége alól. De fel vannak mentve a vallomástétel kötelessége alól azok is, a kik a 205. és 208. §-ok alapján bizonyos ügyben a tanuzást megtagadják. A különbség csak az, hogy mig a 204. §. alá eső személyeket ki sem szabad hallgatni, ha csak eziránt kivételesen felmentést nem nyernek: addig a 205. és 208. §-okban megjelölt egyének tanuságtételre bocsáthatók ugyan, de nem kötelezhetők. A tanuvallomás kötelessége rendszerint maga után vonja azt a kötelességet is, hogy a tanu vallomását esküvel megerősitse; a 205. §-ban felsorolt személyek mindazonáltal, ha vallani hajlandók is, az esküre nem kötelezhetők.

5. A tanuzás kötelességének előfeltétele *az idézés*, mely akkor jön létre, ha valakit a hatóság tanuságtételre kellő módon felhiv s ha az illető erről tudomást nyer: *A 193. §.* szempontjából meg kell különböztetnünk az idézés módját (alakját) és tartalmát.

„Az idézés rendszerint *idézőlevéllel* történik.“ Ez a 193. §. szerint az idézés rendes módja. Habár a 193. §-ban e szó: „rendszerint“ — a következő szavakkal van közvetlenül összekötve: „az ügy megjelölése nélkül“, — mindazonáltal kétségtelen, hogy az e szavakra is vonatkozik: „idézőlevéllel történik“. Ezt bizonyitja a törvény indokolása is, amely szóbeli idézésről is emlitést tesz (M. i. II.). Szóbeli idézés fordulhat elő pld. a tárgyalás elhalasztásánál, midőn a tárgyaló biró vagy elnök az uj határidőt kitüzi s erre a jelenlevő tanukat, a következményekre való figyelmeztetéssel megidézi (78. §.). Sürgős esetben távirat vagy távbeszélő utján is megtörténhetik az idézés. Bármelyik módon történjék is azonban ez: fődolog mindenkor az, hogy a megidézett arról kellő tudomást nyerjen.

6. Az idézőlevél *kézbesités* utján jut a megidézettnek tudomá-

sára. Az ily idézést rendszerint magának a megidézendőnek kell kézbesiteni (79. §.); ha azonban lakásán fel nem található, habár lakó- vagy tartózkodó helyét nem hagyta el: a kézbesitő az idéző levelet házanépe valamelyik teljes koru tagjának adja át, esetleg az illetőnek háza kapujára vagy lakása ajtajára, lehetőleg tanuk jelenlétében kifüggeszti s erről az érdekeltet ajánlott levélben értesiti (80. §.). Ha pedig a megidézendő egyén lakása vagy tartózkodó helye ismeretlen: az idéző levelet a bíróság székhelyén és az ismeretlen tartózkodásu egyénnek illetősége helyén közhirré kell tenni (81. §.).

Mindez esetekben a vélelem az, hogy a tanuként kihallgatott egyén tudomást nyert az idézésről. Nem mentheti magát tudomás hiányával az sem, a ki a részére kézbesitendő idéző levelet átvenni nem akarja, de tartalmát a kézbesitő hivatalnoktól megtudja. Ugyanez áll más esetekben is, midőn a megidézendő, tudva, hogy miről van szó, szándékosan nem vesz tudomást az idézésről. Az ily magatartás nem befolyásolhatja a tanuzás kötelességét.

A bíróság területén kivül s a külföldön lakó tanu megidézéséről lásd a 82. §-t.

7. *Az idéző levél tartalma* a következő: *a)* a megidézett neve és foglalkozása; *b)* a megjelenés helye és ideje; *c)* a megidézettnek tanuként való megjelölése; *d)* a ki nem mentett elmaradás következményeire való figyelmeztetés. Ezek az idézőlevél szükségképi kellékei, melyek egyikének vagy másikának hiánya az idézést hatálytalanná teszi, és igy a megidézett ellen a tanuzás kötelességét nem állapitja meg. Az indokolás az idéző levél tartalmából ki van zárva. (77. §.) Rendszerint kimarad abból az ügy megjelölése is, mert a 193. §. szerint az idézés „rendszerint az ügy megjelölése nélkül történik". Hogy mindazonáltal némely esetben, ha czélszerünek mutatkozik, az ügy körülirása is benne lehet az idéző levélben: ez a fennebbi indokolásból is kitünik. (M. i. II.)

8. Az idézésre minden *hatóság* fel van jogositva, mely a bünvádi eljárás során tanukihallgatásra jogositva van. A nyomozás és vizsgálat stadiumában tehát a rendőri hatóság,[1]) a vizsgálóbiró s a járásbiró idézik meg a tanukat; az itélőbiróság részéről

[1]) A R. u. 59. §-a szerint a rendőrség által kibocsátott idéző levélben arra kell figyelmeztetni a tanut, hogy ki nem mentett elmaradása esetében elővezetés jön alkalmazásba. A megidézésnek nem engedelmeskedő vagy a tanuságtételt törvényes indok nélkül megtagadó tanukkal szemben a rendőrség a 194 és 195. §§-ban megjelölt kényszeritő eszközöket, az elővezetést kivéve, nem alkalmazhatja.

maga az illető bíróság vagy annak elnöke állitja ki az idéző levelet. (286., 415. §§.).[1]) A fegyveres erő és a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjainak, valamint a rendőséghez és a pénzügyőrséghez tartozó egyéneknek, továbbá a közszolgálatban álló vagy bizonyos magánszolgálatban levő tanu megidézéséről lásd a 197. és 198. §§-okat.

3. Az engedetlen és makacs tanu megbüntetése.

194. §.

A tanu, a ki kellő megidézés daczára meg nem jelent, vagy a kihallgatás helyéről engedelem nélkül eltávozott, elővezettethető és az okozott költség megtéritésére kötelezendő, továbbá hatszáz koronáig terjedhető és elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel büntetendő. Ismételt meg nem jelenés esetében e büntetés ugyanabban az ügyben is ujból megállapitható.

E büntetés nem alkalmazható, illetőleg a tanu a büntetés alól felmentendő, ha a tanu elmaradását, vagy távozását alapos okkal kimenti.

A tanu megbüntetését kimondó, valamint a mentséget elvető végzés ellen használt felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

195. §.

Ha a kellőleg megidézett tanu megjelent ugyan, de a vallomástételt vagy az eskü letételét, illetőleg a vallomás megerősitését (217., 219. §§.) a következményekre való figyelmeztetés daczára, törvényes ok nélkül megtagadta: az okozott költség megfizetésére kötelezendő és ezer koronáig terjedhető, elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel büntetendő.

A mennyiben a büntetés kimondása eredménytelen maradt, a tanu letartóztatható és az eljárás befejezéséig, illetőleg mindaddig, mig a vallomásnak felesleges volta ki nem derül, fogva tartható. E fogvatartás azonban, ha az eljárás kihágás miatt foly, hat héten tul, büntett vagy vétség esetében pedig hat hónapon tul semmi esetre sem terjedhet.

A fogvatartás azonnal megszüntetendő, a mint a tanu vallomást tett, illetőleg az esküt letette, vagy (219. §.) vallomását megerősitette.

[1]) A bíróság által eszközlendő idézésről lásd a B. ü. sz. 29. §-át.

196. §.

A 194. és 195. §-okban meghatározott pénzbüntetés és fogvatartás alkalmazását a nyomozás és a vizsgálat folyamán csak a vizsgálóbiró vagy járásbiróság, esetleg a megkeresett biró rendelheti el, az eljárásnak későbbi szakában pedig az itélő biró is elrendelheti.

M. i. I. A megjelenés kötelességének megsértése esetén kiszabott büntetés akkor sem szüntetendő meg, ha a felek az illető tanuk kihallgatásáról lemondtak vagy a tanuságtétel nélkülözhetőnek bizonyult, mert a büntetés oka a törvény elleni engedetlenségben rejlik. E felfogás mellett pedig a felhozott körülményeknek megszüntető erő nem tulajdonitható.

Nem szenved az sem kétséget, hogy egyazon bünvádi ügyben a megjelenés kötelessége ellen többször vétő tanu, nemcsak egy izben, hanem minden alkalmommal büntethető, midőn az idézésre törvényes ok nélkül meg nem jelen, mert nincs ok az egyszer engedetlenséget tanusitott és megbüntetett tanunak kiváltságot adni arra, hogy az ügy későbbi fejleményében tanusitott engedetlenségei büntetlenül maradjanak.

A tanu ki nem mentett elmaradása következtében okozott költségek alatt értendők mindama költségek, melyeket a más határnap kitüzése, illetve a főtárgyalás elhalasztása okozott, továbbá a tanura szabott büntetés végrehajtásának költségei.

II. Az elmaradásra szabott büntetések nem alkalmazhatók, ha a tanu elmaradását alapos okkal kimentette. A tanu előzőleg vagy utólag is hozhat fel mentő okot. Mindkét esetben szigoruan kell a mentő okot birálni és csakis a lehetetlenség akadályai veendők figyelembe.

A lehetetlenség fogalmát azonban nem pusztán anyagi, hanem erkölcsi értelemben kell felfogni. A lehetetlenség anyagi oka például a sulyos betegség, fogvatartás, elemi akadályok, melyek miatt az ut megtehető nem volt; erkölcsi oka pedig a hozzátartozók sulyos betegsége, a teendők nagy vagyoni vesztességgel járó elmulasztása, háboru vagy epidemikus betegség idején keletkezett félelem stb.

Az idézést megelőző távollét lehetőleg figyelembe veendő és hacsak lehetséges, a kihallgatás megkeresés utján teljesitendő, az idézés utáni távozás azonban, hacsak sürgős okok nem kényszeritették a tanut elutazásra, mentő okul nem szolgálhat. Az sem mentő ok, ha a tanuköteleség alól mentes személyek e kiváltságukkal kivánják meg nem jelenésöket kimenteni, sőt még akkor is követelhető ily tanuk megjelenése, ha előre irásban bejelentik, hogy tanuságot tenni nem hajlandók. Megtörténhetik azonban, hogy az ily kiváltságosak elmaradása tisztán ama téves feltevésen alapszik, mintha erre jogositva volnának, mely esetben engedetlenségnek az elmaradás nem tekinthető és igy a büntetés alakalmazása sem volna helyén.

Általában a dolog természetében rejlik, hogy a megjelenés határnapja előtt kellő időben érvényesitett mentő okok birálatában enyhébb felfogást kell tanusitani, mint utólagos mentő okok érvényesitése alkalmából.

III. Ha a tanu a vallomástételt egészben vagy részben, illetve az

eskütevést (a vallomás megerősitését) törvényes ok nélkül megtagadja: akkor mindig kötelessége a birónak a vonakodót a tanukötelesség köre tekintetében alaposan kitanitani és lehetőleg meggyőzni arról, hogy vonakodásának alapja téves és el nem fogadható. Ha a kitanitás eredménytelen maradt, illetve a biró nem volt képes meggyőzni a tanut arról, hogy vonakodásának oka tarthatatlan: akkor alkalmazandó csak ellene a rendbüntetés. Mihelyt azonban a büntetés czélja t. i. a tanukötelesség megfelelő teljesitése el van érve, a fogvatartás azonnal megszüntetendő (195. §. 3. bek.).

A tanunak egyazon bünvádi ügy több szakában tanusitott vonakodása nem vehető ujabb engedetlenségnek: mindazáltal, ha a kiszabott büntetés a maximumot el nem érte, az, e határvonalig szükség esetén felemelhető. A vonakodás következtében okozott költségekre ugyanazok szolgálnak felvilágositásul, melyek a meg nem jelenés által okozott költségekre nézve fennebb előadva voltak.

IV. A 194. és 195. §-okban meghatározott büntetéseket csakis biró, illetve bíróság mondhatja ki, a rendőri hatóság tehát nyomozó ügyben tanuul megidézett egyén ellen az emlitett rendbüntetéseket nem alkalmazhatja, hanem e czélból köteles a bírósághoz fordulni (98., 196. §§.)

Nem lehetett ugyan a nyomozó eljárás sikere érdekében a tanukötelesség körét tisztán a bíróság előtti megjelenésre szoritani; de közjogunk és alkotmányunk elveivel ellenkeznénk, ha ily sulyos büntetéseket a függetlenség attributumával fel nem ruházott rendőrség alkalmazhatna. (M. i. 376—378. l)

Jegyzetek.

Kényszeritő intézkedések a tanu ellen.

1. A tanu ellen különböző okból lehet kényszerintézkedéseket, illetőleg rendbüntetést alkalmazni. Igy különösen: *a)* a nyomozó hatóság megtilthatja a nyomozás szinhelyén levőknek (tehát a tanunak is) az onnan való távozást, vagy utasithatja őket, hogy bizonyos helyen maradjanak s huszonnégy óráig letartóztathatja azt, a ki e rendelkezést megszegi vagy a hivatalos eljárást szándékosan zavarja (97. §.); *b)* a bíróság elővezettetheti, pénzbüntetéssel vagy fogházzal büntetheti a meg nem jelent vagy engedelem nélkül eltávozott, avagy a vallomást vagy eskütételt megtagadott tanut (194., 195. §§.); *c)* a főtárgyalás elnöke rendreutasithatja és pénzbüntetéssel büntetheti az illetlen és durva magaviseletü tanut (297. §.), mely jog a kir. táblai főtárgyalás elnökét s a tárgyaló járásbirót is megilleti. Az *a)* alatti kényszerintézkedés czélja a nyomozás eredményének biztositása; a *c)* alatti rendbüntetés a tárgyalás rendjének fentartása végett van megállapitva; a *b)* alatt emlitett, s a jelen fejezet körébe tartozó kényszerintézkedések és büntetések czélja pedig az, hogy a tanu kötelességének teljesitésére szorittassék. E helyen csak az utóbbiakról lesz szó.

2. A kellően megidézett tanu kétféle kötelessége, t. i. egyfelől a megjelenés, másfelől a vallomástétel és ennek megerősitése, ezek eltérő természetéhez képest két külön intézkedést tett szükségessé. Egyiket a 194., a másikat a 195. §. tartalmazza. A megjelenési kötelesség megsértésére enyhébb büntetést állapit meg a törvény; mert az elővezetés módot nyujt arra, hogy a tanu biróság elé állittassék. Ez által tehát az igazságszolgáltatás érdeke nem szenved oly sérelmet, mint akkor, midőn a megjelent tanu törvényes ok nélkül megtagadja a vallomást, illetőleg az eskütételt. E különbségből folyik, hogy mig az első esetben csak pénzbüntetés alkalmazható: az utóbbiban szabadságvesztéssel is büntetendő a makacs tanu. A szabadságvesztés büntetés pedig ez esetben azért kötelező, mert az igazságszolgáltatás méltóságát sértené, ha a vagyonos tanu pénzzel megszerezhetné a tanumentesség kiváltságát, vagy a gazdag vádlott pénzzel birhatná rá a terhelő tanut a vallomás megtagadására. (M. i. 376. lap).[1])

Az engedetlen tanu büntetései.

3. *A 194. §.* a megjelenés igazolatlan elmulasztásának s az engedelem nélkül való távozásnak következményeit határozza meg. Jogi jelentősége mindegyik kötelességsértésnek ugyanaz; mert akár meg nem jelent a tanu, akár a kihallgatás helyéről idő előtt eltávozott: az ő engedetlensége, s ennek az eljárást zavaró hatása mindkét esetben azonos. Ennélfogva a jogi következmények is ugyanazok mind a két esetben; nevezetesen: *a)* a tanu elővezettetése; *b)* az okozott költségben való marasztalása; *c)* elitélése pénzbüntetésre. Az elővezetést csak fakultativ módon állapitja meg a törvény, a *b)*

[1]) *A franczia jog* szerint kétes, hogy a vallomást vagy az eskütételt megtagadó tanu ellen alkalmazható-e elzárás. *Angliában* e makacsságot a birói tekintély megsértése gyanánt fogják fel, s ennélfogva már a békebiró is két napig tartó elzárásra itélheti a vonakodó tanut, a törvényszék pedig mindaddig fogva tarthatja azt, mig kötelességét nem teljesiti. *A német Bp.* szerint a megjelenés elmulasztása is hat hétig terjedhető elzárást vonhat maga után, a vallomás és eskütétel megtagadása esetében pedig az eljárás befejezéséig fenntartható az elzárás, mely azonban kihágás esetében hat hetet, más esetekben hat hónapot, meg nem haladhat. (50., 69. §§.) *Az osztrák* Bp. szerint a meg nem jelenés büntetése csak pénzbüntetés lehet, a tanuságtétel, illetőleg az eskü megtagadása azonban hat hétig terjedhető elzárással büntetendő. (159., 160. §§.) *Az olasz Bp.* is szigoru büntetést állapit meg az utóbbi esetre (179. cz.) *Hollandiában* addig tarthatják elzárva a vallomást megtagadó tanut, mig az igazságszolgáltatás iránt tartozó kötelességét nem teljesiti (166. cz.) *A Csemegi-féle* 1886. évi tervezet háromszáz forint pénzbüntetést állapit meg a megjelenés elmulasztására, mig a makacs tanut hat hónapig terjedhető fogházzal rendeli megbüntetni. (275—277. §§.)

és *c)* alatti következmények azonban kötelezőleg vannak előirva. Ha tehát a vádlott vagy a vádló le is mond az illető tanu kihallgatásáról, vagy ha bár a bíróság a kihallgatás mellőzését határozza el: az nincs befolyással a költség megállapitására és a pénzbüntetés kiszabására. (M. i. I.) A tanuknak meg kell jelennie. Vajjon kihallgatják-e az illető tanut: ennek semmi köze sincs a megjelenés kötelességéhez, melynek megszegése a büntetést feltétlenül maga után vonja.

4. A tanu engedetlenségének első következménye a 194. §. szerint az, hogy az illető: *„elővezettethető"*. Valamint minden kényszerintézkedésnek, mely a tanu ellen irányul, előfeltétele a tanu tényleges engedetlensége vagy makacssága: ehhez képest az elővezetést sem lehet elrendelni csupán azért, mert attól lehet tartani, hogy a tanu nem fog megjelenni; valamint nem lehet a tényleg megjelent tanut kényszerőrizet alatt tartani a miatt, mert esetleg idő előtt eltávozhatnék. Az elővezetés kényszerintézkedése tehát csak akkor igazolt, ha a kellően megidézett tanu nem jelent meg s elmaradását ki nem mentette, vagy ha a megjelent tanu engedelem nélkül eltávozott, — ha tehát tényleg engedetlenség forog fenn. E mellett a dolog természetéből következik, hogy még ily esetben is csupán akkor van helye a tanu elővezetésének, ha annak kihallgatása az elővezetés elrendelésekor mellőzhetetlennek tünik fel. Minthogy a tanu elővezetését facultative mondja ki a törvény: a bíróság már az első idézésre való meg nem jelenés alkalmával elrendelheti azt; egyszersmind azonban ahhoz is joga van, hogy a körülményekhez képest másodizben is csak megidézze a tanut.

5. Az engedetlenség második következménye az, hogy a tanu: *„az okozott költség megtérítésére kötelezendő"*. Melyek lehetnek e költségek: ez iránt lásd a törvény indokolását (M. i. I. 3. bek.). A költségben való marasztalás feltétele az, hogy a tanu meg nem jelenése oly költségeket vont maga után, a melyek nem állottak volna elő, ha megjelenik, illetőleg a kihallgatás helyéről idő előtt el nem távozik. Az ily módon támadt minden költség terheli a tanut, akár csak egyszeri volt, akár többször fordult elő a meg nem jelenés. Az is közömbös az engedetlen tanu által okozott költség meghatározásánál, vajjon egy vagy több uj határidőt kellett-e kitüzni az ő hibája miatt. Az engedetlen tanut mindig a tényleg okozott egész költség terheli. Természetes azonban, hogy a mennyiben a meg nem jelent vagy eltávozott tanu kihallgatása mellőzendőnek mondatott ki, s ennélfogva uj határidő kitüzése is feleslegessé vált: a

költségekben való marasztalásnak sincs helye, mert hisz ilyenek — ez esetben — fel sem merülhettek.

6. Az engedetlenség harmadik következménye az, hogy a tanu: *„hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“* E büntetés a rendbüntetés természetével bir, s lényegesen különbözik attól, melyet a bíróság valamely büntetendő cselekmény elkövetőjére, a büntető törvények alapján megállapit. A különbség mindenek előtt az, hogy criminalis büntetést csak itéletben, törvényszerü eljárás alapján lehet kiszabni, mig a szóban forgó büntetést végzéssel mondja ki a biró, illetőleg a bíróság. A mig továbbá a criminalis büntetés mindenkire kiszabható, a ki a törvényben meghatározott büntetendő cselekményt elkövette: addig a 194. §. alapján csak azt lehet megbüntetni, a ki tanuként azzal a figyelmeztetéssel volt megidézve, hogy igazolatlan elmaradása esetén „pénzbüntetés jön alkalmazásba“. E büntetés alapja tehát nem csupán a törvény, hanem az előleges figyelmeztetés is; minélfogva ennek jogi természete azonos a tanu engedetlenségének másik két következményével, t. i. az elővezettetéssel s az okozott költségben való marasztalással. Minthogy a törvény a pénzbüntetés alkalmazását is kötelezőleg irja elő: ki nem mentett elmaradás esetében azt is feltétlenül alkalmaznia kell a bíróságnak, miként a költségekben való marasztalást. A be nem hajtható pénzbüntetés a 12. §. alapján változtatandó át elzárásra. Ugyane §. határozza meg azt is, hogy mely czélra kell forditani a pénzbüntetést.

7. Minthogy a tanu ugyanabban az ügyben többször is megsértheti a köteles engedelmességet: a 194. §. 1. bek. azt is kimondta, hogy *„ismételt meg nem jelenés esetében a büntetés ugyanabban az ügyben is ujból megállapitható.“*

Ezzel szemben csak az lehet kérdés, hogy mit ért a törvény itt: „a büntetés“ — kifejezés alatt. Az előző mondatban ugyanis csak a pénzbüntetés lévén büntetésként megjelölve: kérdés, hogy lehet-e az elővezetést, s a költségekben való marasztalást is ujból alkalmazni. A válasz azonban csak feltétlenül igenlő lehet. Egyfelől ugyanis, miként emlitve volt, a 194. §-ban meghatározott kényszerintézkedések jogi természete egészen azonos, és igy az elővezetés, valamint a költségekben való marasztalás is tágabb értelemben büntetésnek mondható: másfelől pedig bizonyos, hogy e kényszereszközök ismételt alkalmazására épp úgy szükség lehet, mint a pénzbüntetés ujabb kiszabására. Szükségessé teheti ezt különösen az, hogy a tanut ugyanabban az ügyben először a nyomozó

hatóság, illetőleg a vizsgálóbiró, majd az itélő bíróság idézheti maga elé; s minthogy a tanu mindegyik alkalommal megsértheti a megjelenés kötelességét, miáltal ujabb költséget okoz: ennélfogva csak természetes, hogy elővezettetését és a költségekben való marasztalását is mindannyiszor ismételni kell, valahányszor erre a tanu okot szolgáltat. E felfogás mellett szól a törvény indokolása is, a mely szintén nem tesz különbséget az egyes kényszerintézkedések, illetőleg büntetések között (M. i. II. 2. bek.).

8. Az engedetlenség következményei azonban csak akkor állhatnak be, ha a tanu elmaradását vagy távozását nem igazolja. *A 194. §.* 2. bek. tehát kimondja, hogy a mennyiben a tanu elmaradását vagy távozását alapos okkal kimenti: „*a büntetés nem alkalmazható, illetőleg a tanu a büntetés alól felmentendő.*“ Hogy büntetés alatt itt is az engedetlenség összes következményei értendők, már az előző jegyzetből önkényt következik. A tanu tényleg akkor engedetlen, ha elmaradására vagy távozására nincs alapos oka. Vajjon ismeri-e ezt a bíróság a megjelenés, illetőleg a kihallgatás idején: ez a dolog lényegén mit sem változtat. Igaz, hogy az esetben, ha a tanu elmaradását vagy távozását előzőleg nem igazolja: a bíróság őt engedetlennek tekinti, s alkalmazza ellene a kényszer intézkedéseket, habár tényleg volt is alapos oka az elmaradásra vagy távozásra. De ha a tanu ily esetben utólag kimenti elmaradását vagy távozását: az immár kiszabott büntetés alól, ideértve a költségekben való marasztalást is, felmentendő. E különbségre vonatkoznak a 194. §. következő szavai: „A büntetés nem alkalmazható, illetőleg a tanu a büntetés alól felmentendő.“ Nem alkalmazható a büntetés az ellen, a ki elmaradását vagy távozását előlegesen bejelenti és kimenti; felmentendő a tanu a büntetés alól, ha utólagosan jelenti be a mentő okot s a bíróság azt alaposnak elfogadja.[1]) Ez esetben az ujabb határozat azzal a jelentőséggel bír, mint az ujitott perben hozott felmentő itélet. A tanu tehát felmentés után visszakapja mindazt, a mit költség vagy pénzbüntetés fejében már netalán fizetett. Az elővezetés hátrányaiért természetesen nem nyerhet kárpótlást.

Melyek a kimentésre alkalmas alapos okok: ennek megitélése

[1]) A Csemegi-féle tervezet 276. §-a ezt egész világosan igy fejezi ki: „azon meg nem jelent tanu ellen, a kinek elmaradása alapos okkal igazoltatott, büntetésnek nincs helye; ha pedig az elmaradás alapos oka, a büntetés megállapitása után igazoltatott: az ezt megállapitó határozat — megszüntetendő“.

a bíróságtól függ. Némi tájékozásul a törvény indokaiban felhozottak szolgálhatnak (M. i. II.). Hogy a tanuk gyanánt, ki nem hallgatható (204. §.), a tanuzás kötelessége alól mentes személyek is (205. és 208. §§.) kötelesek az idézésre megjelenni s kihallgatásukig a helyszinén maradni: ezt már a 192. §. kapcsán (u. o. 3. jegyzet) kimutattuk; de ugyanezt határozottan kijelenti a törvény fennebbi indokolása is (M. i. II. 3. bek.). Az ily tanu tehát igazolatlan elmaradása vagy távozása esetén szintén elővezethető, illetőleg megbüntethető. Az országgyülés tagja ellen azonban, mentelmi jogának felfüggesztése nélkül, nem lehet kényszerintézkedéseket és büntetést alkalmazni. (32. §. jegyz.)[1])

9. A tanu megbüntetését kimondó, valamint a mentséget elvető végzés ellen felfolyamodásnak van helye (194. §. 3. bek.). Tekintve, hogy a tanu megbüntetését a nyomozás és vizsgálat folyamán a vizsgálóbiró és megkeresett járásbiró, az eljárás későbbi szakában pedig az itélőbiróság határozza el (98. §. 3. bek. és 196. §.): ehhez képest a felfolyamodás érdemében is más-más biróság határoz. Igy különösen a vizsgálóbiró s az ezt helyettesitő járásbiró végzését a vádtanács, a törvényszéknek s a kir. tábla részéről kiküldött birónak vagy megbizott járásbiróságnak végzéseit a kir. itélőtábla, a kir. tábla végzéseit a kir. Curia vizsgálja felül; mindegyik esetben csak egyfokú felfolyamodásnak lévén helye (378. §.). Hogy a szóban forgó végzések ellen használt felfolyamodásnak csak a költségek és a pénzbüntetés végrehajtása tekintetében van felfüggesztő hatálya: a dolog természetéből következik. Az engedetlen tanu elővezettetése oly kényszerintézkedés, a melyet felfolyamodással megakadályozni nem lehet.

Makacs tanu büntetései.

10. *A 195. §.* a makacs tanu büntetését határozza meg. E büntetés alkalmazásának feltételei a következők: *a)* hogy a tanunak a vallomás vagy eskü megtagadására törvényes oka ne legyen; *b)* hogy tanuzási kötelessége iránt a makacsság következményeire való figyelmeztetéssel, kellően kitanittassék; *c)* hogy a tanu ezek daczára megtagadja a vallomástételt vagy az eskü leté-

[1]) A Bp. javaslatának 199. §-a kimondta, hogy az országgyülés tagjai tanuul közvetlenül idézhetők, a 194. és 195. §-okban meghatározott elővezetés és elzárás, illetőleg fogva tartás azonban ellenük csak az illető ház előleges engedelmével alkalmazható. A 32. §-nál előadott indok folytán e rendelkezés a törvényből kimaradt.

telét, illetőleg a vallomás megerősitését. Törvényes oka van a vallomás megtagadására annak, a ki bizonyos körülményekre tanu gyanánt ki nem hallgatható (204. §.), s a ki mentes a tanuzás kötelessége alól, s ha vallani hajlandó is, esküre nem kötelezhető (205. és 208. §§.). Minden más személy, a ki tanuként megidéztetett, köteles lévén nemcsak vallani, hanem — a mennyiben a bíróság elhatározza — vallomását esküvel vagy ezt helyettesitő bizonylással is megerősíteni: az ily tanukat köteles erre a bíróság azzal a figyelmeztetéssel kitanítani, hogy a vallomás vagy eskü megtagadása esetére a törvényes büntetést fogják ellene alkalmazni.

11. A makacs tanu büntetései: *a)* az okozott költségekben való marasztalás; *b)* elzárásra átváltoztatható pénzbüntetés, mely ezer koronáig terjedhet; *c)* letartóztatás, mely a körülményekhez képest kihágás esetében hat hétig, büntett és vétség eseteiben hat hónapig tarthat. Az *a)* és *b)* alatti büntetések együttesen alkalmazandók. Jogi természetük iránt lásd fenn az 5. és 6. jegyzetet. A letartóztatás csak abban az esetben alkalmazható, mint végső kényszerítő eszköz, ha a pénzbüntetés kiszabása sikertelen maradt. A mennyiben a tanu az eljárás különböző szakában ismételve megtagadja a vallomást vagy az esküt, így pld. ha a vizsgálóbiró előtt nem akar vallani, de a pénzbüntetés kiszabása után vallomást tesz, ezután pedig a törvényszék előtt nem akar esküt tenni: ily esetben a kényszerítő intézkedéseket ujból lehet ellene alkalmazni. Ennek véghatára azonban úgy a pénzbüntetésnél, mint a fogságnál a 195. §-ban meghatározott maximális összeg, illetőleg tartam (M. i. III. 2. bek.). Ha tehát a tanu a nyomozás vagy a vizsgálat folyamán pld. ötszáz korona pénzbüntetésre itéltetett: az itélő bíróság is ugyanennyire itélheti; s ha e büntetés sikertelen maradt: alkalmazhatja ellene az elzárást. Perorvoslatnak e kényszerítő intézkedések ellen nincs helye.

A tanu megbüntetésére jogositott hatóságok.

12. *A 196. §.* szerint az előző §-okban meghatározott pénzbüntetés és fogvatartás alkalmazását csak a vizsgáló biró, illetőleg a járásbiróság vagy a megkeresett biró, továbbá az itélő biróság rendelheti el. Minthogy itt csak pénzbüntetésről és fogvatartásról van szó: kérdés, hogy a tanu elővezettetését a nyomozás folyamán a rendőri hatóság is foganatosithatja-e. E tekintetben figyelembe kell venni a 98. §-t, melynek 3. bek. szerint „a tanuk megbüntetését

és vallomásra kényszerítését a rendőri hatóság sürgősség esetén sem rendelheti el és nem foganatosíthatja". Habár itt a tanuk megbüntetése és vallomásra kényszerítése, mint két különböző dolog van felemlítve: mégis kétségtelen, hogy abban az esetben, midőn a tanu vallomást tenni nem akar, megbüntetése a 195. §. alapján nem egyéb, mint vallomásra kényszerítése. Ez estben tehát a két dolog összeesik, és így a 98. §. is csak annyira szoritja meg a rendőri hatóság körét, mint a 196. §. Vagyis: a rendőri hatóság sem a vallomásra való kényszerítés czéljából, sem a megjelenés elmulasztása vagy az engedelem nélkül való távozás miatt a tanut meg nem büntetheti. E korlátozás körén azonban kivül esik a tanu elővezettetése, mely nem a vallomásra, hanem a megjelenésre való kényszerítés és nem is büntetés. E jog tehát a rendőri hatóságot is megilleti.

13. A 196. §-ban említett büntetéseket a nyomozás és vizsgálat folyamán első sorban *a vizsgálóbíró* alkalmazhatja. A rendőri hatóság tehát rendszerint ehhez köteles fordulni. A *járásbíróság* önállóan sem nyomozást, sem vizsgálatot nem teljesit; egyes nyomozó és vizsgálati cselekmények foganatosítására azonban, ez esetben tehát a tanuk megidézésére és kihallgatására is, jogositva és kötelezve van. Igy különösen: a kir. ügyészség megkeresése folytán nem csak a megkeresésben foglalt nyomozó cselekményeket, hanem az ezekből folyó további nyomozást is teljesítheti (86. §.), nem természetes halál, vagy ismeretlen holttest feltalálása esetében a rendőri hatóság a legközelebbi járásbiróságnál tesz sürgős jelentést (88. §.); a mennyiben a kir. ügyészség intézkedéséig a bűncselekmény nyomainak eltüntetésétől kell tartani: a szükséges birói cselekményeket a legközelebbi járásbíróság foganatosítja (94. §.). A járásbiróság a nála tett feljelentés alapján, a kir. ügyészség indítványának bevárása nélkül is teljesítheti a halaszthatatlan nyomozó cselekményeket (95. §.); a nyomozás folyamán felmerült birói cselekményeket a rendőri hatóság a járásbiróságnál is indítványozhatja (98. §.); a gyanusitott kérelme folytán is elrendelheti és foganatosíthatja a járásbíróság a védelem érdekében szükséges nyomozó cselekményeket (100. §.). Mindez esetekben, valamint a vizsgáló biró megkeresése folytán, abba a helyzetbe juthat a járásbiróság, hogy tanut kell megidéznie és kihallgatnia. Az ily tanuval szemben tehát alkalmazhatja a 194. és 195. §-okban meghatározott kényszerintézkedéseket és büntetéseket. Ugyane jog illeti meg a *megkeresett vagy kiküldött birót is* (287., 312., 402. és 543. §-ok.).

Az ítélő bíróságok, melyeknek tárgyalásán tanukihallgatásnak van helye, a következők: *a)* a járásbíróság, a hatásköréhez utalt vétségek és kihágások eseteiben; *b)* a törvényszék, mint első és másodfokú bíróság; *c)* a kir. tábla, a mennyiben az ügyet főtárgyaláson dönti el. Az engedetlen és makacs tanu megbüntetésének joga tehát e bíróságok mindegyikét megilleti. A kir. Curián a bizonyítékok reproductiójának nincs helye; a közigazgatási hatóság, mint a hozzá utalt kihágások bíróságának eljárására pedig a Bp. rendelkezései nem terjednek ki. E bíróságok tehát nem is juthatnak abba a helyzetbe, hogy a fennebbi 194—196. §-okat alkalmazzák.

4. A felebbvalójuk utján vagy egyidejü értesitésével megidézendő tanuk.

197. §.

A fegyveres erőnek és a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjai, valamint a rendőrséghez és a pénzügyőrséghez tartozó egyének tanukul rendszerint feljebbvaló hatóságuk utján idézendők meg; de ez utóbbinak egyidejü értesitése mellett közvetlenül is megidézhetők, ha feljebbvaló hatóságuk nincs helyben és a késedelem veszélylyel jár.

198. §.

Ha a tanukép megidézendő egyén olyan közszolgálatban áll vagy olyan magánvállalatnál van alkalmazva, melynél eltávozása esetében helyettesitése a közérdek szempontjából szükséges, megidézéséről feljebbvalója egyidejüleg értesitendő.

199. §.

A mennyiben a katonai bíróság hatóságának alávetett egyén az idézésre meg nem jelent vagy ha megjelent, illetőleg ha tanukép előállitották, a kihallgatás helyéről engedelem nélkül eltávozott, a vallomástételt, vagy az eskü letételét, illetőleg a vallomás megerősitését megtagadta: a bíróság a megfelelő kényszeritő eszközök alkalmazása és az okozott költségnek (194., 195. §§.) tőle leendő behajtása végett az engedetlen tanu feljebbvalójához fordul, a ki a vonakodót a törvény megtartására is szoritja.

1. A 197. és 198. §-ok kivételes rendelkezésének czélja az, hogy megelőzze a tanuköteleség s a köz-, illetőleg a közérdekü magánszolgálat kötelessége között támadható összeütközéseket. E

czél érdekében szabályként állitja fel a törvény, hogy a 197. §-ban megjelölt személyek rendszerint felebbvaló hatóságuk utján idézendők meg, a 198. §-ban érintett egyének megidézéséről pedig egyidejüleg felebbvalójuk is értesitendő.

2. Felebbvaló hatóságuk utján idézendők: *a)* a fegyveres erő, vagyis a hadsereg, haditengerészet, honvédség és népfelkelés (13. §. ut. bek.), tényleges szolgálatban álló tagjai; *b)* a csendőrség kötelékéhez tartozó egyének; *c)* a rendőrség és pénzügyőrség hivatalnokai és közegei, kik a közszolgálat érdekében szintén bizonyos katonai rend és fegyelem alatt állanak. E szempontból mind e személyek csak felettes hatóságuk engedelmével hagyhatják el szolgálatukat és igy megidézésük is rendszerint csak ezek utján történhetik meg; kivéve azt az esetet, ha felettes hatóságuk nincs helyben és a késedelem veszélylyel jár. Ekkor közvetlenül is megidézhetők, de erről felettes hatóságukat egyidejüleg értesiteni kell.

3. Felebbvalójuk egyidejü értesitése mellett idézendők: *a)* a közszolgálatban álló-, *b)* a magánvállalatnál alkalmazott egyének, a kiknek eltávozása esetében helyettesitésük a közérdek szempontjából szükséges. Tehát nem minden közhivatalnok, s annál kevésbbé minden magánvállalat alkalmazottjának megidézéséről kell az illetőnek felebbvalóját értesiteni. Mikor áll elő az eset, hogy a megidézettnek helyettesitése közérdekből szükséges: ezt maga a biróság is megitélheti, de speciális rendeletekkel is meglehet állapitani. A vasuti és gőzhajó vállalatok hivatalnokai és alkalmazottai pld. rendszerint helyettesitendők, habár csak rövid időre távoznak is el; mig pld. a bureauban dolgozó hivatalnok s a törvényhatósági és városi tisztviselő utólagosan kipótolhatja azt, a mit tanuságtétele okából mulasztott. Ezek felettes hatóságát tehát nem szükség a megidéző hatóságnak értesiteni, hanem elég, ha a megidézett maga tesz jelentést a dologról.

4. Az engedetlen és makacs tanu megbüntetése tekintetében különbséget tesz a törvény a fegyveres erőhöz és a csendőrséghez, másfelől pedig a rendőrséghez és pénzügyőrséghez tartozó, valamint a közszolgálatban álló vagy magánvállalatnál alkalmazott egyének közt. Az utóbbiaknak csak megidézésére nézve állapit meg kivételt; ha azonban az idézés a 197. illetőleg a 198. §-ban előirt módon megtörtént: a kényszeritő eszközök és büntetések épugy alkalmaztatnak ez egyének, mint más tanuk ellen. Ettől eltérőleg a katonai biróság hatóságának alávetett egyének, tehát nemcsak a fegyveres erőnek, hanem a csendőrségnek tényleges szolgálatban

álló tagjai is (13. §. 10. bek.), a polgári büntető hatóságok által sem elő nem vezettethetők, sem meg nem büntethetők. A 199. §. e jogot is kizárólag felettes hatóságuknak tartja fenn, a mely az engedetlen és makacs tanu ellen a bíróság megkeresésére a megfelelő kényszerítő eszközöket alkalmazza és tőle az okozott költséget behajtja. Az okozott költséget természetesen az a bíróság állapitja meg, a mely a tanut sikertelenül megidézte.

A Bp. indokolása a katonai bíróság hatóságának alávetett személyekre vonatkozó e rendelkezés igazolásául felhozza, hogy: „nem volna czélszerü rést törni amaz általános hatásköri elven, hogy a katonai bíróság hatóságának alávetett személyek ellen, tényleges szolgálatuk ideje alatt csakis a katonai bíróság van hivatva szabadságvesztést vagy más kényszerítő eszközöket alkalmazni“ (M. i. 376. l.).[1])

5. A területenkivüliséggel vagy személyes mentességgel biró tanuk.

200. §.

Azoknak kihallgatására nézve, a kiket területenkivüliség vagy személyes mentesség (31. §.) illet, a nemzetközi jog elvei, illetőleg a fennálló államszerződésekben foglalt szabályok és a fennálló gyakorlat irányadók.

1. *A területenkivüliség* kedvezményét a következő személyek élvezik: *a)* a külföldi uralkodók és államfők; *b)* ezeknek diplomatiai képviselői, névszerint: a nagykövetek, legatusok és nunciusok, — a követek, a rendkivüli vagy teljhatalmu miniszterek és internunciusok, — a residens miniszterek, — végre a diplomatiai ügyvivők (chargés d' affaires) és a követség hivatalnoki személy-

[1]) A szóban forgó esetnek ép ellenkezője az, midőn *a katonai bíróság a polgári hatóságot keresi meg valamely tanu kihallgatása vagy megidézése iránt.* E tekintetben a következő szabályok állanak fenn: *a)* a pogári bíróság nem tagadhatja meg a katonai bíróságnak tanukihallgatás, illetőleg a tanu megesketése iránti megkeresését csak azért, mert a kihallgatandó tanu tényleges katonai szolgálatban áll (Ig. M. R. 1890. évi 7181. sz. a.); *b)* a katonai bíróság rendszerint megkeresi a polgári bíróságot a polgári állásu tanu kihallgatása s vallomásának megküldése iránt; ha azonban az ily tanu szembesités végett vagy hasonló czélból a katonai bíróság elé állitandó: ily esetben, sürgős szükség esetét kivéve, a polgári bíróságot kell megkeresnie az iránt, hogy az illető tanut megjelenésre a katonai bíróság elé rendelje, illetőleg előállitás terhe alatt megjelenésre utasitsa (Ig. M. R. 1891. évi 10403. sz. a.) (Marschalko id. m. II. 113., IV. 200.)

zete, u. m. a tanácsosok, titkárok, attachék, irodai hivatalnokok, kurirok stb.[1])

2. *Személyes mentességgel* birnak: a consulok, alconsulok, kereskedelmi ügyvivők és alügyvivők. Ezek nem tartoznak a diplomatiai képviselők közé, hanem csak kereskedelmi érdekeit képviselik amaz államnak, a melynek alkalmazottjai. Ezért nem is illeti meg őket a területenkivüliség, hanem csak ama kisebb mentességet és kiváltságokat élvezik, a melyeket részükre polgári ügyekben az államszerződések biztositanak. Ily szerződések különösen: a Francziaországgal 1866-ban kötött s az 1867. évi XVI. t.-cz.-be iktatott, az északamerikai Egyesült-Államokkal 1870-ben kötött s az 1871. évi XXXVI. t.-czikkbe foglalt, a Portugállal 1873-ban kötött s az 1874. évi XXXII. t.-cz.-be iktatott, az Olaszországgal 1874-ben kötött s az 1875. évi XIII. t.-cz.-be iktatott s a Szerbiával 1881-ben kötött s az 1883. évi XXXV. t.-cz.-be iktatott consulsági egyezmények. Ezek szerint a consulsági hivatalnokokat polgári peres jogügyekben csak két kiváltság illeti. Egyik a tanuzási kötelességre vonatkozik (lásd alább); a másik abban áll, hogy a mennyiben az illető consul. kereskedő: irányában a személyes letartóztatás, ha a kérdéses állam törvényei szerint magánjogi téren letartóztatásnak egyáltalában helye van, csak kereskedelmi kötelezettségek miatt s nem egyéb magánjogi ügyek miatt is alkalmazható. Minden más tekintetben a consul és consulsági hivatalnok is teljesen alá van vetve amaz állam törvényeinek és hatóságainak, a hol alkalmazva van és tartózkodik.

3. A 200. §. szerint azoknak tanuként való kihallgatására nézve, kiket területenkivüliség és személyes mentesség illet, a nemzetközi jog elvei, az államszerződések s a fennálló gyakorlat lévén irányadó: ezek szabályait a következőkben foglaljuk össze:

[1]) A mai nemzetközi jog az 1815. évi bécsi és az 1818. évi aacheni kongressus alapján a diplomatiai képviselőknek négy osztályát különbözteti meg. A nagykövetek (ambassadeurs) képviselik a megbizó fejedelem személyes méltóságát, s ilyeneket csak királyi ranggal biró államok küldenek; a tulajdonképi követek (envoyés) és a meghatalmazott miniszterek (ministres accreditás aupres des souverains), rangban második helyen állanak; a residens miniszterek rang szerint harmadosztályu követek; végre a negyedik osztályba tartoznak az ügyvivők. A pápai követek közül a nagy követek sorába tartoznak: a legatusok (legati a latere), kik mindig bibornokok, s csak valamely specialis fontos ügyben küldetnek, s a nunciusok (nuncius-apostolicus), kik a római udvart a külhatalmasságnál állandóan képviselik; a residens miniszterekkel egyenranguak az internunciusok vagyis az alsóbb osztályba tartozó pápai követek. Az esztergomi érsek a római szentszék született követe; ez azonban ma már csak czim, mert a követ teendőit a küldött követek látják el.

a) A területenkivüliség jogát élvező személyek a külállam területén is csak saját államuk törvényeinek és hatóságainak vannak alávetve. Ebből következik, hogy valamint ellenük az idegen állam bíróságainál eljárást inditani és folytatni nem lehet: ép ugy a tanuzási kötelesség sem terheli őket. Ahhoz, hogy a diplomácziai képviselő a területenkivüliség jogáról lemondjon, s pld. tanuként megjelenjék és vallomást tegyen, saját kormányának beleegyezése is szükséges volna, a mi azonban csak a legritkább esetben szokott megadatni. Ha tehát a diplomátiai képviselethez tartozó valamely egyén tanuvallomására van szükség: ez csak diplomatiai uton eszközölhető ki. Nevezetesen: az eljáró biróság felterjesztést intéz az igazságügyminiszterhez s megjelöli ama körülményeket, a melyekre nézve a követtől felvilágositást kiván; az igazságügyminiszter pedig diplomatiai uton *eskü alatt kiállitandó irásbeli nyilatkozatot* eszközöl ki az illető követtől.[1])

b) A személyes mentesség rendszerint nincs befolyással a tanuzás kötelességére és igy a fennebbi 2. pont alatt felsorolt egyéneket meg lehet idézni tanu gyanánt, s megjelenésre és vallomásra is lehet kényszeriteni és pedig a 194. és 195. §-ban meghatározott büntetésekkel, ha a vallomástételt megtagadnák. E szabály alól a kiemelt államszerződések csak annyiban állapitanak meg kivételt, hogy ezek szerint a consul vagy consulsági hivatalnok, ha az őt kinevező állam alattvalója, nem tartozik tanu gyanánt megjelenni amaz ország bíróságai előtt, a hol székhelye van, hanem ily esetben vagy *lakásán hallgatandó ki*, vagy *irásbeli nyilatkozatot kell tőle kivenni*. E kiváltságot az olasz és szerbiai szerződések még ahhoz a feltételhez kötik, hogy az illető kereskedést vagy ipart ne üzzön. Ha tehát a nálunk kinevezett olasz vagy szerb consul itt kereskedést vagy ipart űz: tanuzási kötelessége tekintetében akkor sem illeti meg kiváltság, ha egyébként a kinevező állam alattvalója volna. (Ig. M. R. 1893. évi 21166. sz. — Marschalko id. m. IV. 435. l.)

4. Az országgyülés tagjait, mentelmi joguk folytán, nem illeti

[1]) Hasonlólag oly esetben, midőn a magyar biróság az osztrák-magyar monarchiának valamely külállamnál levő követét akarja tanuként kihallgatni: eziránt nem lehet megkeresni az illető állam bíróságát, mert a területenkivüliség ennek is utjában áll, hanem vagy be kell várni, mig az illető követ haza jön, vagy pedig a magyar biróság a felderitendő ténykörülményről eskü alatt kiállitandó irásbeli nyilatkozatot kiván tőle diplomatiai uton s e végett az igazságügyminiszterhez fordul. (Ig. M. R. 1895. 2725. sz.) — (Marschalko id. m. IV. 436. l.)

meg a tanuzás kötelessége alól való személyes mentesség. A képviselőház 1889. ápr. 10-én szintén kimondotta, hogy a képviselőnek tanuként való megidézéséhez a Ház előleges engedelme nem szükséges, *személyes szabadságát* korlátozó kényszereszközök azonban mentelmi jogának felfüggesztése előtt nem alkalmazhatók. (Ig. M. R. 1889. 10050.).

6. A lakásukon kihallgatandó tanuk.

201. §.

Lakásukon hallgatandók ki:

1. az uralkodóház tagjai,

2. azok, kik aggkoruk, hosszabb időre terjedő betegségök vagy testi fogyatkozásuk miatt az idézésre meg nem jelenhetnek.

Az uralkodóház tagjait Budapesten a kir. Curia elnöke, kir. itélőtáblák vidéki székhelyén a kir. itélőtáblák székhelyén a kir. itélőtábla elnöke, a magyar állam egyéb területén pedig ama törvényszék elnöke hallgatja ki, a melynek területéhez tartozó helyen az uralkodóháznak kihallgatandó tagja lakik vagy tartózkodik.

1. Az itt felsorolt egyéneken kivül lakásukon hallgatandók ki a consuli hivatalnokok is, a mennyiben e kiváltságot személyes mentességük magával hozza (200. §. 3. jegyzet b.).

2. Az a körülmény, hogy a tanu lakásán hallgatandó ki, nincs befolyással arra, hogy megesketendő-e vagy nem. E tekintetben itt is a 220—222. §-ok rendelkezései irányadók. Ha tehát a lakásán kihallgatott tanu ellen a 221. §-ban meghatározott valamely körülmény forog fenn: ugy megesketése mellőzendő; ha pedig a 222. §. rendelkezése alá esik az ily tanu: ekkor az eskütételtől elzárható. Más esetekben akkor kell megesketni az illetőt lakásán történt kihallgatásakor, ha helyzeténél fogva bizonyos, vagy állapotánál fogva alaposan lehet attól tartani, hogy az itélő bíróság előtt nem jelenhetik meg (220. §. 2. pont). Mert ha pld. azt lehet reményleni, hogy a tanu, a kit a nyomozás vagy vizsgálat alatt betegsége miatt lakásán kellett kihallgatni (201. §. 2. pont.), a főtárgyalásig felgyógyulhat: ugy megesketése elhalasztható. A 98., 455., 472., 543. és 586. §-ok is megfelelően alkalmazandók (Bev. IV.)

3. Lehet-e a lakásán kihallgatandó tanut büntetéssel vallomásra vagy eskütételre kényszeriteni (195. §.): erre csak megkülönböztetéssel válaszolhatunk. Az uralkodóház tagjai a marschall-

bíróság hatósága alá tartozván, irányukban a rendes bíróság rendbüntetést sem alkalmazhat. A 201. §. 2. pontjában felsorolt egyénekkel szemben azonban nincs jogi akadálya annak, hogy vallomásra büntetéssel kényszerittessenek. A pénzbüntetést feltétlenül ki lehet szabni. Az elzárást is el lehet rendelni, de ennek csak akkor lehet foganatot szerezni, ha megszünt az a fizikai ok, a mely a kihallgatandó egyént lakásáról való távozásában akadályozta.

4. Ha a tanut a területenkivüliség vagy személyes mentesség joga illeti, vagy ha az a 201. §. szerint csak lakásán hallgatható ki: vallomása a főtárgyaláson felolvasandó (313. §.).

5. A 201. §. 2. p.-jának az a rendelkezése, hogy bizonyos tanuk lakásukon hallgatandók ki, nem zárja ki azt, hogy a nyomozó hatóság vagy a vbiró más tanukat is lakásukon hallgasson ki, ha ezt a körülmények indokolttá vagy az ügy érdeke szükségessé teszi. A 201. §. u. i. csak az abban megjelölt egyénekre állit fel parancsoló rendelkezést, a mely feltétlenül megtartandó, de nem érinti a nyomozó hatóságnak és a vizsgálóbirónak más tanuk kihallgatása tekintetében fenálló jogait.

7. Megkeresés utján kihallgatandó tanuk.

202. §.

A tanukat a vizsgálat folyamán rendszerint a vizsgálóbiró hallgatja ki, de ha ez nehézséggel járna, a kihallgatás tárgyában a 109. §. második bekezdésében előirt szabályok értelmében, a külön kérdések megjelölése mellett, megkereséssel is intézkedhetik.

A törvényszék területén kivül lakó tanu, kivéve, ha közvetlen kihallgatása a vizsgálat érdekében szükségesnek mutatkozik, mindig megkeresés utján hallgatandó ki.

A megkeresett bíróságnak kötelessége a kihallgatást, a fejleményekhez képest, a kérdésekben nem érintett, de az ügyre jelentőséggel biró körülményekre is kiterjeszteni, valamint a megkeresésben nem foglalt, de a kihallgatáskor szükségesnek mutatkozó egyébb kérdéseket is tenni.

A horvát-szlavonországi, valamint a külföldi bíróságok erre a megkeresésben külön felkérendők.

A fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjának kihallgatása végett az illetékes katonai bíróság is megkereshető.

1. A tanu kihallgatását rendszerint az a hatóság teljesiti, a

mely az ügyben eljár. E szerint tehát: a nyomozás folyamán a nyomozó hatóság, a vizsgálat során a vizsgáló biró, a tárgyaláson az itélő birósága van hivatva a tanu kihallgatására. E szabály alól azonban a törvény czélszerüségi okokból, kivételeket állapit meg. Igy különösen: *a)* a kir. ügyészség egyes nyomozó cselekmények teljesitése végett, melyek közé a tanukihallgatás is tartozik (96. §). a kir. járásbiróságot is megkeresheti (86. §.), ha pedig a kir. ügyészség intézkedéséig a büncselekmény nyomainak megsemmisitésétől kellene tartani: a szükséges birói cselekmények teljesitése végett, a minő pld. a tanu eskü alatti kihallgatása, a rendőri hatóság is megkeresheti a járásbiróságot (94. §.);[1]) *b)* a vizsgálóbiró is megkeresheti a székhelyén kivül foganatositandó egyes vizsgálati cselekmények teljesitése, tehát esetleg tanukihallgatása végett, a foganatositás helyének vizsgálóbiráját vagy járásbiróságát, sőt egyes biztositó intézkedések végett a rendőri hatóságot is (109. §.); *c)* a főtárgyalás elnöke kiküldött vagy megkeresett biró által hallgattathatja ki a főtárgyalásra megidézett, de még ki nem hallgatott tanut, ha a főtárgyaláson előreláthatólag nem fog megjelenhetni (287. §.), valamint elrendelheti ugyanezt a tárgyaló bíróság is, ha az előző eljárásban még ki nem hallgatott tanu nem jelenhetik meg a főtárgyaláson (312. §.); *d)* a kir. tábla is kiküldött vagy megkeresett biró által hallgattathatja ki a felebbezett ügyhöz tartozó tanut (402. §.); *e)* a járásbiróság, a hatásköréhez tartozó ügyben, szintén megkeresés utján hallgathatja ki a távol lakó vagy a bíróság elé nem állitható tanut (543. §.)

2. A 202. §. nem egyéb, mint a 109. §. rendelkezésének alkalmazása a tanukihallgatásra. Hogy a tanukat „a vizsgálat folyamán *rendszerint a vizsgáló biró hallgatja ki*": ez önként folyik a 109. §. ama rendelkezéséből, hogy a vizsgálóbiró esetleg még székhelyén kivül, sőt a vádtanács határozata alapján más törvényszék területén is maga teljesiti a vizsgálatot. A 202. §. további rendelkezése pedig, mely szerint az esetben, ha a tanu közvetlen kihall-

[1]) Nem ilyen természetü a 98. §. rendelkezése, mely szerint oly esetben, midőn a nyomozás alatt valamely tanunak eskü alatt való kihallgatása stb. válik szükségessé: ez intézkedések elrendelését a kir. ügyészség vagy a rendőri hatóság a vizsgálóbirónál vagy a járásbiróságnál „inditványozza". Az inditványozás ugyanis különbözik a megkeresétől. Megkeresést oly hatósághoz kell intézni, a mely a kérdéses ügyre nézve egyébként nem illetékes, — inditványt pedig a kir. ügyészség és a rendőrség csak az ügyre nézve illetékes hatóságnál terjeszthet elő. Az utóbbi tehát ily esetben nem mint megkeresett, hanem mint illetékes hatóság jár el.

gatása nehézséggel járna, a vizsgálóbiró *megkereséssel intézkedhetik* a kihallgatás tárgyában: önként folyik a 109. §. fent kiemelt (1. jegyzet b.) második bekezdéséből.

3. A 202. §. 2. bek. szabályként mondja ki, hogy „a *törvényszék területén kivül lakó tanu* mindig megkeresés utján hallgatandó ki.“ E szabály alól csak az esetben van kivételnek helye, ha a tanu közvetlen kihallgatása a vizsgálat érdekében szükséges. Mikor áll elő ennek szüksége: ezt a körülményekhez képest a vizsgálóbiró határozza meg; ahhoz azonban, hogy más törvényszék területén vizsgálati cselekményt, esetleg tehát tanukihallgatást teljesitsen, a vádtanács határozata szükséges (109. §. 1. bek.)

4. A vizsgálóbiró *„külön kérdések megjelölése mellett“* intézi megkeresését a tanu kihallgatására felhivott hatósághoz. E hatóság tehát elsősorban a vele közölt kérdőpontokhoz tartja magát, s ennél meg is marad, ha a kérdésekre adott feleletek uj kérdéseket szükségessé nem tesznek. Minthogy azonban ez többször előfordulhat: a *202. §. 3. bek.* kötelességévé teszi a megkeresett birónak, hogy ez a kihallgatást *a kérdésekben nem érintett, de az ügyre nézve jelentős körülményekre is kiterjessze, s hogy a megkeresésben foglaltakon kivül még szükséges kérdéseket is megtegye.* A hazai bíróságoknak a törvény e rendelkezése ezt kötelességévé teszi; minélfogva ez irányban nem kell a megkeresett bíróságot külön felhivni. A horvát-szlavonországi és külföldi bíróságokra azonban a magyar Bp. ki nem terjedvén: ezek szorosan ahhoz tartják magukat, a mi a megkeresésben foglaltatik. Ha tehát a megkereső bíróság csak azt a kérdést intézné hozzájuk, hogy bizonyos tanut a becsatolt kérdőpontokra hallgassanak ki: az illető bíróság ezen tul menő kihallgatást nem teljesítene, a mi sok esetben ujabb megkeresést vonna maga után. Nehogy ez megtörténjék: a *202. §. 4. bek. külön* kötelességévé teszi a vizsgálóbirónak, hogy a *horvát-szlavon és külföldi bíróságokat* a megkeresésben arra is felkérjék, hogy a fejleményekhez képest a kihallgatást s a kérdéseket a megkeresésben nem érintett relevans körülményekre is terjesszék ki.

5. *A fegyveres erő és a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjának tanuként* való kihallgatására nézve a Bp. többféle módot nyujt a vizsgálóbirónak.

Közvetlen megidézheti és igy ki is hallgathatja az illetőt, ha felebb való hatósága nincs helyben és a késedelem veszélylyel jár. Rendszerint felebbvaló hatósága utján idézi meg a katonát vagy csendőrt, de a kihallgatást ily esetben is maga eszközli (197. §.)

Végre megkeresés utján is kihallgattathatja az illetőt. Ez esetben azonban ismét választhat a között, hogy a polgári vagy katonai bírósághoz intézze-e a megkeresést. A *202. §. 5. bek.* ugyanis csak jogot ad a vizsgálóbirónak arra, hogy a katona vagy csendőr kihallgatása iránt az illetékes katonai bíróságot megkeresse, — de erre nem kötelezi. A vizsgálóbiró tehát, ha megkeresés utján akarja kihallgattatni az illető tanut: a körülményekhez képest, a mint t. i. célszerűbbnek mutatkozik, választhat a polgári vagy katonai bíróság közt. Az utóbbi saját szabályai szerint, mindazonáltal a 202. §. 3. bekezdésének figyelembe vételével, teljesiti a kihallgatást; a megkeresett polgári bíróság azonban a Bp. 197. és 199. §-ai szerint jár el.

6. A megkeresett hazai bíróság a tanuval szemben mindama jogokat gyakorolhatja, melyek a törvény szerint a tanu kihallgatására hivatott, ez esetben tehát a megkereső bíróságot megilletik. E szerint a 194. és 195. §-okban meghatározott *kényszerítő intézkedéseket is alkalmazhatja* a tanu ellen.

8. Horvát-Szlavonországban, Ausztriában és külföldön lakó tanuk megidézése és kihallgatása.

203. §.

Ha a tanu Horvát-Szlavonországban, vagy az osztrák-magyar monarchia másik államában tartózkodik, kihallgatása végett az ott illetékes bíróság keresendő meg; ha pedig az osztrák-magyar monarchián kivül tartózkodik, a kihallgatása végett szükséges megkeresésre nézve a fennálló jogszabályok irányadók.

A mennyiben ily tanunak megjelenése a magyar bíróság előtt szükséges, ennek kieszközlése végett az igazságügyi miniszterhez kell jelentést tenni.

1. *E §. külön szabályokat állit* fel a Horvát-Szlavonországban vagy Ausztriában, valamint a külföldön tartózkodó tanu kihallgatására nézve. E szabályok alkalmazásával szemben közömbös, vajjon a kihallgatandó tanu magyar vagy horvát községi illetőségü magyar honos, magyarországi vagy ausztriai, illetőleg külföldi alattvaló-e. E szerint a külföldön tartózkodó magyar honos kihallgatására és megidézésére nézve is a 203. §. szabályai alkalmazandók. A kihallgatás iránti megkeresés módját illetőleg azonban különbséget tesz a 203. §. 1. bek. a között, ha a kihallgatás

Horvát-Szlavonországban vagy Ausztriában, vagy ha az külföldön tartózkodó tanuval teljesitendő.

2. *Horvát-Szlavonország* a magyar állam alkotó része lévén: a magyar és horvát hatóságok ennélfogva közvetlenül érintkeznek, habár egyébként külön jogterülethez tartoznak is. E közjogi helyzetnek felel meg a 203. §. ama rendelkezése, hogy a mennyiben a tanu Horvát-Szlavonországban tartózkodik: *„kihallgatása végett az ott illetékes bíróság keresendő meg.“* A kiemelt közjogi helyzettel nem lévén megegyeztethető a 203. §. további rendelkezése, hogy midőn ily tanu megjelenése a magyar bíróság előtt szükséges, ennek kieszközlése végett az igazságügyi miniszterhez kell fordulni: ez a Horvát-Szlavonországban tartózkodó tanukra nem alkalkalmazható.[1])

3. *Ausztria* a magyar állammal szemben külföldnek tekintendő ugyan: a két állam között létező közjogi kapcsolat mindazonáltal az igazságszolgáltatás terén is szorosabb viszonyt hozott létre közöttük, mint a minő Magyarország és más külállam között fennáll. E szorosabb viszony alapelve, a kölcsönösség jogi alapja a két állam kormányai között időről-időre kötött egyezmények. Ez egyezményeknek s a viszonosság elvének felel meg a 203. §-nak az a rendelkezése, hogy az Ausztriában tartózkodó tanu kihallgatása végett is: *„az ott illetékes bíróság keresendő meg.“*

A 203. §. 2. bek. ez esetben sem alkalmazható, mert a magyar bíróságok minden birói jogcselekmény teljesitése végett közvetlenül érintkeznek az osztrák bíróságokkal, és igy a tanu személyes megjelenése végett is közvetlenül azokhoz fordulnak.[2])

4. *A külföldön tartózkodó tanu* kihallgatására nézve azt rendeli a 203. §., *hogy az e végett szükséges megkeresésekre nézve: „a fennálló jogszabályok irányadók.“*

E szabályok két irányban világositják meg a kérdést. Egyfelől ugyanis meghatározzák, hogy mely uton, minő hatóságok

[1]) 1893. évi 4593. Ig. m. rendelet is kimondja, hogy minden birósági jogcselekmény teljesitése végett a megkeresés közvetlenül a Horvát-Szlavon birósághoz intézendő (Marschalko id. m. IV. 336. l.)

[2]) Lásd az 1894. évi 33482. sz. Ig. m. rendeletet (Marschalko id. m. II.) A 9271. Ig. M. R. 900. szerint is az illetékes ausztriai bíróság közvetlenül keresendő meg a tanu megidézése iránt; minth. azonban az ily tanu megjelenésre nem kötelezhető: az idézőlevélben a 194. §-ban emlitett kényszeritő intézkedésekre való figyelmeztetés mellőzendő, egyszersmind pedig megjelölendő az ügy, a melyben a tanu kihallgatandó lesz és kiemelendő, hogy utiköltsége és ellátási dija meg fog térittetni. E rendelet utal az 1897. évi 16873. sz. rendeletre.

közvetitésével, kell a külföldön lakó tanu kihallgatását, illetőleg a megjelenése végett hozzá intézett felhivás kézbesitését eszközölni; másfelől megállapitják, hogy minő legyen a megkeresés alakja s mi legyen annak tartalma.

5. Midőn oly tanu kihallgatása válik szükségessé, a ki külföldön lakik, habár az illető magyar honos (7. jegyzet); az első kérdés mindig az, hogy mily hatóságokhoz forduljon e czélból a megkereső bíróság.

Általános szabály e tekintetben az, hogy a külföldre szóló idézést vagy megkeresést *diplomatiai uton* kell rendeltetése helyére juttatni. A megkereső bíróság tehát az igazságügyminiszterhez intézi felterjesztését, a ki viszont a külügyminiszterium utján lép érintkezésbe, és pedig az illető államban levő diplomatiai képviselő közvetitésével ama külföldi hatósággal, a melynek területén a kihallgatandó tanu tartózkodik. Ez általános szabály alól, hogy t. i. a külföldi bíróságokkal való érintkezés az igazságügyminiszterium közvetitésével történik, csak a porosz kir. bíróságok vannak kivéve, a melyekkel a magyar bíróságok közvetlenül érintkeznek, ha nyelvi akadály fenn nem forog.[1])

6. A *megkeresés tartalma* ahhoz képest különböző lesz, a mint a tanu személyes megjelenése szükséges, vagy a külföldi bíróság által hallgatandó ki.

A külföldi tanu személyes megjelenésre nem kényszerithető; ennélfogva oly esetben, midőn a bíróság személyes kihallgatását szükségesnek látja, nem megidézést, hanem csak meghivást intéz a tanuhoz, a kinek tetszésétől függ, hogy a meghivásnak eleget tegyen-e vagy nem. Az eljárást illetőleg, a mennyiben külön szerződés nincs, a Szerbiával kötött s az 1882. évi XXXIV. t.-czikkbe iktatott kiadatási szerződés XIV. czikke, s az ezt kiegészitő 1885. évi 11805. sz. Ig. M. R. irányadó.[2])

Az emlitett szerződés XIV. cz. szerint:

a) ha valamely tanu személyes megjelenése nem politikai bünv. ügyben szükséges, az illető állam kormánya felszólitja a tanut, hogy a másik állam hatósága felhivásának feleljen meg (1. bek.);

b) a megjelenés költségeit a megkereső állam viseli, s a felhivásban megjelöli a tanu részére utalványozott utiköltség s napi dij összegét, vala-

[1]) Lásd az 1877. évi 10766. és 1879. évi 8157. sz. Ig. m. rendeleteket (Marschalkó id. m. IV. 410—411. l.)

[2]) Lásd az 1893. évi 17087. sz. Ig. m. rendeletet (Marschalko id. m. IV. 433. l.)

mint azt az előleget, a melyet a megkeresett állam a megkereső állam terhére kifizethet. (2. bek.)

E két pont kiegészitéseül a hivatkozott 1885. évi rendelet ezeket mondja:

a) Az eljáró bíróság, az ügynek, a tanu nevének, tartózkodó helyének, a megjelenés határnapjának, valamint annak kitüntetése mellett, hogy miért szükséges a tanu megjelenése, felterjesztést intéz az igazságügyminiszteriumhoz.

b) Az uti költség és időmulasztás czimén utalványozott költség összegét részletesen akként kell meghatározni, hogy ki legyen tüntetve, mennyit kap a tanu a megkereső bíróság helyére s mennyit a visszautazásra szükséges, továbbá mennyit egy-egy napra költség fejében; a megkeresett állam által adandó előleg összegét pedig ugy kell megállapitani, hogy az ne legyen nagyobb, mint a mennyi a tanunak a megkereső bíróság helyére leendő utazás dijául megállapittatott.

Ezenkivül kimondja a rendelet, hogy tekintve a tanu személyes megjelenése költségeit, s azt, hogy a tanut erre kényszeriteni nem lehet: rendszerint saját birósága által kell kihallgattatni a tanut, s csak a mennyiben a kihallgatásból az tünik ki, hogy személyes megjelenése szükséges, lehet ezt elrendelni. A viszonosságból következik a rendelet amaz intézkedése, hogy midőn külföldi birósághoz idéznek itt tartózkodó tanut, a magyar bíróság közli vele a felhivást, jegyzőkönyvet vesz fel az illetővel az iránt, hogy eleget tesz-e a felhivásnak vagy nem, s e jegyzőkönyvet az igazságügyminiszterhez terjeszti fel.[1])

Ha a külföldön tartózkodó tanu személyes megjelenése szükséges: a *határidőt* akként kell megállapitani, hogy a meghivó valószinü vétele és a megjelenés napja között elég idő maradjon.[2])

7. A mennyiben a külföldi tanu kihallgatása nem közvetlenül, hanem *megkeresés utján, a külföldi bíróság által történik:* eziránt a megkeresés ép úgy, mint a személyes megjelenés czéljából küldött meghivó, rendszerint az igazságügyminiszter közvetitésével jut a külföldi birósághoz (5. jegyzet). A dolog természetéből folyik, hogy a megkeresést s az ahhoz csatolt kérdőpontokat az illető állam nyelvére is le kell fordittatni; arra pedig a 202. §. 4. bekezdéséhez képest mindig fel kell kérni a megkeresett külföldi birót, hogy a kihallgatást, a fejlemények szerint, a kérdésekben nem érintett, de az ügyre nézve jelentékeny körülményekre is terjessze ki. Hogy a megkeresés czélt érjen, habár a tanu esetleg

[1]) A szerb kiadatásai szerződés XIV. czikkét s az erre vonatkozó 1885. évi rendeletet lásd Marschalko id. m. IV. 570, 571. l.

[2]) 1876. évi 24762. sz. Ig. m. r. (Marschalko id. m. 400. l.)

lakást változtatott: a megkeresett bíróság neve mellé mindenütt, de különösen a megkeresés szövegében e toldalékot is fel kell venni: „vagy a megkeresés teljesitésére hivatott minden más hatóság". Az igazságügyminiszter ezt a franczia és belga kormányok átiratai folytán azért rendelte el, mert ily toldalék nélkül gyakran megtörténhetik, hogy a megkeresett bíróság, kinek területéről a tanu eltávozott, elintézés nélkül visszaküldi a megkeresést.[1])

8. Az *Északamerikában lakó tanukat* illetőleg külön rendelet figyelmezteti a bíróságokat, hogy miután ott a tanukihallgatás nagyobb költséggel jár: bünügyekben az ott tartózkodó jelentéktelenebb tanuk, valamint jelentéktelen bünügyekben a tanuk kihallgatása lehetőleg mellőzendő.[2]) *Ilinois államban*, melynek fővárosa Chicago, a tanukihallgatás akként is történhetik, hogy a magyar bíróság, az északamerikai bírósághoz intézendő megkeresés helyett, valamely ottani közjegyző vagy más illetékes személy részére meghatalmazást küld a consuli hivatalhoz. Itt azután beirják a meghatalmazásba az illető megbizott nevét, a ki a megbizás alapján a tanut kényszer alatt kihallgattatja.[3])

Az *Oroszországban* eszközlendő tanukihallgatásra nézve szintén irányadó a szabály, hogy az ottani bírósághoz intézett megkeresések orosz fordittással is ellátandók; s ha a megkereső bíróságnál ez nem eszközölhető: a fordítást a szt.-pétervári cs. és kir. követség teljesiti.[4])

9. A tanuságtétel akadályai.

204. §.

Tanuk gyanánt a vallomás semmiségének terhe mellett ki nem hallgathatók:

1. a lelkész arra nézve, a mit vele a gyónásban vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek;

2. a védő arra nézve, a mit a terhelt vele mint védőjével tudatott;

3. a közszolgálatban levő vagy abból kilépett egyén, ha a tanuságtétellel megsértené a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét és e kötelesség alól őt az illetékes feljebbvaló hatóság fel nem mentette.

[1]) 1885. évi 19561. sz. Ig. m. r. (Marschalko IV. 492. l.)
[2]) 1890. évi 16433. sz. Ig. m. r. (Marschalko IV. 459. l.)
[3]) 1894. évi 46330. sz. Ig. m. r. (Marschalko IV. 461—462. l.)
[4]) 1868. évi 8154. sz. Ig. m. r. (Marschalko IV. 530. l.)

A miniszterekre, a horvát bánra és a legfőbb államszámszékek elnökeire nézve a felmentést a király adja.

Az ügyben eljáró bíróság az illetékes feljebbvaló hatóságot a felmentés megadása végett hivatalból keresi meg.

A felmentés csak akkor tagadható meg, ha megadása közérdekbe ütközik.

M. i. I. Nem hiszszük, hogy ellenmondásra fog találni törvényünk amaz álláspontja, hogy egyetlen tulajdonképeni kizáró okot nem ismer, mert alig szorul indokolásra, hogy az a három ok, melyek a tanumentesség eseteitől elkülönitve (204. §.) vannak megjelölve, csak a lelkészi, illetve védői és hivatali titoktartás és az általános tanuköteleség közötti összeütközés elkerülését czélozzák. Nem birnak tehát ez esetek a tulajdonképeni kizáró okok természetével, melyeknek a főjellege az, hogy a tanu igazmondását kétségbe vonva előre képtelennek nyilvánitják a tanuságtételre a bizonyos tulajdonságokkal biró, vagy bizonyos körülmények között levő személyeket.

E három ok felállitására az államot nem bizalmatlanság vezeti a tanu igazmondó képessége és akarata iránt, hanem az a tekintet, hogy az állam által tiszteletben tartandó fontos egyházi, védői és közhivatali kötelességek körén rést ne üssön.

Tulajdonképen tehát ez esetek a mentesség jellegével birnak és ha a 204. §. a mentesség eseteitől (205. és 208. §§.) mégis elkülönitette, ezt csak azért tette, hogy e szétválasztással jelezni kivánja a különbséget, mely mégis ez és a többi mentő okok között fenforog. A tanuságtétel ugyanis a többi mentő ok tekintetében tisztán a tanu akaratára van bizva, mig a lelkész, a védő és a közhivatalnok, ha vallani akarnának is, sem bocsáthatók tanuságtételre.

Mindhárom ok közelebbi felvilágositást igényel. (379. l.)

II. A *lelkészek* tanumentessége kétségkivül a canoni jogból fejlődött ki, mely a papoknak megtiltja (can. 2. Dist. VI. de poenit. Cap. 12. XI. V. 38, de poenit, és különösen Cap. 13. X. V. 31. de excess, praelut. Clarus Sent nat. Lib. V. 5. in. Qu. 87. Addit. 7.) annak közlését, mi velük gyónásban közölve volt.

Hazánkban a gyónásra vonatkozó titoktartás kötelességét mindig elismerték, sőt a canonjog intézkedéseit annyira figyelembe vették, hogy mivel a canonok szerint a tanuzás sulyosabb bünesetekben szabálytalanságot szül, az 1787. márczius 1-én kelt azt az intézkedést, hogy a papok az állam elleni büntetteket (crimina status rei) feljelenteni és bünügyekben tanuskodni tartoznak, az 1790. április 20-án 13.024. sz. a. kelt helytartótanácsi intézvény megszüntette.

A tanuköteleség alól való teljes mentességet a későbbi joggyakorlat ugyan fenn nem tartotta; de a mentességet nem csupán a gyónás körére szoritotta, hanem kiterjesztette a lelkészszel titokartás köelezettsége alatt gyónáson kivül közölt dolgokra is.

A mint pedig e kiváltság már nem a gyónás körére szoritkozott: a

vallási intézmények természetéből foly, hogy az egyszerü titoktartás pecsétje alatt közlöttek minden vallásu lelkésznél figyelembe voltak veendők.

Az ujabb particularis német törvények és a német birodalmi perrendtartás sem szoritották a mentességet a gyónás körére. Az utóbbi törvény (52. §.) feljogositva a lelkészt a tanuságtétel megtagadására „in Ansehung desjenigen, was ihnen bei Ausübung der Seelsorge anvertraut ist". Az 1875-iki osztrák törvény igy szól (151. §.): „als Zeuge dürfen bei sonstiger Nichtigkeit ihrer Aussage nicht vernommen werden:

1. Geistliche in Ansehung dessen, was ihnen in der Beichte oder sonst unter dem Siegel geistlicher Amtsverschwiegenheit anvertraut wurde".

Mindkét perrendtartás megegyez tehát abban, hogy az állam által elismert minden vallás lelkészére kiterjeszti a mentességet, de különböznek egymástól annyiban, hogy mig a németbirodalmi perrendtartás teljesen a lelkészre bizza azt, kiván-e tanuskodni, addig az ausztriai perrendtartás szerint a lelkész a gyónásban és azon kivül hivatali titok alatt vele közlöttekre nézve határozottan el van tiltva a tanuságtételtől.

Az osztrák törvényben foglalt felfogás inkább megfelel a traditionalis felfogásnak.

Törvényünk azonban nemcsak a canonjog szellemére való tekintetből csatlakozott e felfogáshoz, hanem főként azért is, mert tisztességes lelkész a gyónásban, vagy az egyházi titoktartás kötelezettsége alatt vele közlöttekről vallomást tenni nem fog, a vallomástételre való feljogosítás tehát csak visszaélésre vezetne.

A 204. §. a szóban lévő mentességet szintén minden, az állam által elismert vallás lelkészére kiterjeszti és ha a lelkész kijelenti, hogy a gyónás útján vagy a titoktartás egyházi kötelessége alatt jutott valaminek tudomására, tanuságtételre akkor sem bocsátható, ha erre hajlandó volna is. Annak megítélésére, hogy a titoktartás egyházi kötelessége köti-e az adott esetben a lelkészt vagy nem, mindig annak az egyháznak szabályai irányadók, melyhez a lelkész tartozik.

E rendelkezés szelleméből folyik, hogy a lelkész akkor sem kényszeríthető tanuságtételre, ha a fél őt a titoktartás kötelezettsége alól felmentette. (379—381. 1.)

III. A *védőnek* feltétlen mentességét elismerte a joggyakorlat, mely az 1874 : XXXIV. t.-cz. 49. §-át és az 1872. évi törvényjavaslat 75. §-át mindig zsinórmértékül vette. A biróságok sohasem kötelezték a védőt, hogy vallomást tegyen arról, a mit vele a terhelt mint védőjével tudatott. Sohasem követelték azt, hogy a védő lelkiismeretével s védői kötelességével összeütközésbe jőjjön s vallomást tegyen oly dolgokról, melyek védettje terhére szolgálhatnak, s melyeket ez vele abban a meggyőződésben tudatott, hogy a védő sohasem juthat oly helyzetbe, hogy ő ellene bizonyítékokat szolgáltasson.

Hogy a védő védettje ellen folyamatban levő ügyben tanu gyanánt nem szerepelhet, ezt még oly államokban is elismerték, mint pld. Francziaországban és Angliában, a hol a törvény erről az esetről expressis verbis nem rendelkezik.

Midőn törvényünk kijelenti, hogy a védő arra nézve, a mit a terhelt vele, mint védőjével tudatott, tanu gyanánt nem hallgatható ki, az ujabb

irányt juttatta kifejezésre. A kötelességek collisiójába s a lelkiismeret harczába vinné a védőt az a törvény, mely előirná, hogy a védő tartozik megvallani azt, is, a mit vele védettje tudatott. Az igazmondás kötelessége összeütközésbe jutna itt a védő tisztével s a védő, ha az előbbi követelménynek engedelmeskednék, visszaélne a beléje helyezett bizalommal, s bajba döntené azt, a kinek jogi tanácsosa; ha pedig védettje érdekét tolná előtérbe, hamis vallomást kellene tennie legtöbb esetben. Eme kényszerhelyzetből csak akkép lehet kimenteni a védőt, ha kötelező szabályként állítjuk fel, hogy arra, a mit vele védettje közölt, ki sem hallgatható. (381—382. l.)

IV. A külföldi törvényhozásoknak és honi jogunknak a tanuzás iránti általános kötelességéről szóló rendelkezései alól a *közszolgálatban levő egyének* sincsenek kivéve.

Törvényünk az összes külföldi törvényhozások álláspontját annál kevésbbé hagyhatta figyelmen kivül, mert azt a honi büntető gyakorlat megfelelő iránya sem engedte meg, mely mindig az volt, hogy a közhivatalnok tanuként idézhető s tanuságot tenni köteles volt még oly körülményekre is, melyek hivatalos eljárására vonatkoztak s a melyekről irásbeli felvilágositást is adhatott volna, úgy, hogy tanuként való kihallgatásának egyedüli határa a megőrzendő hivatalos titok volt.

De habár e szerint a polgári vagy az e részben hasonló szempont alá eső katonai közszolgálatban álló vagy állott egyén nincs felmentve az általános tanukötelesség alól, mégis az államnak őrködnie kell, hogy a közalkalmazottak kötelességének másik elsőrendü köre, t. i. a titoktartás épségében fentartva legyen. Fontos állami érdek lenne veszélynek kitéve, ha ezek minden körülményről kötelesek volnának tanuságot tenni. Nincs is ujabb perrendtartás, mely e két kötelesség összeütközésének megakadályozására kellő rendelkezéseket nem tartalmazna.

Alig szorul tehát bővebb indokolásra, ha törvényünk a közalkalmazottak kihallgatására nézve feltételes tilalmat szab, melynek értelmében a biró őket csak akkor hallgatja ki, ha kiveendő nyilatkozatuk, birói meggyőződése szerint a hivatali titoktartás körét nem érinti és e véleményben az idézett közalkalmazott is osztozik. Mihelyt azonban a tanuul idézett, hivatkozva titoktartási kötelességére, tanuságot tenni vonakodik, vagy ha a birónak ez irányban kétségei vannak, kötelessége a fölöttes hatóságnak határozatát kikérni. E határozat köti a birót: azonban akkor, ha a felszólított fölöttes hatóság közigazgatási tekintetben másnak van alárendelve, fokozatosan a legfelsőbb hatóságig kérhető az elhatározás.

Alig kell kiemelnünk, hogy e szellemnek nem felelne meg, ha túlzott és indokolatlan óvatosságból oly esetben sem mentetnének fel a közalkalmazottak a titoktartás kötelessége alól, midőn az állam büntető érdekei fölülmulják a titoktartással egybekötött érdekeket. Különösen ellentétben állana a törvény rendszerével, ha a terhelt védelmi eszközeiben ok nélkül lenne megrövidítve, vagy tőlük meg is fosztva.

Az az intézkedés, hogy a miniszterekre, a horvát bánra és a legfőbb számszékek elnökeire a felmentést a király adja meg, nem szorul bővebb indokolásra. (382—384. l.).

Jegyzetek. 1. A tanuságtétel általános kötelessége alól, mely

szerint mindenki, a kit tanukép megidéznek, köteles megjelenni és tanuságot tenni (192. §.), a Bp. két irányban tesz kivételt. Egyfelől megjelöli ama személyeket, a kik tanuk gyanánt bizonyos körülményekre még saját beleegyezésükkel sem hallgathatók ki (204. §.), másfelől felsorolja azokat, a kik mentesek a tanuságtétel kötelessége alól, de tanuk gyanánt kihallgatandók, illetve kihallgathatók, ha vallani hajlandók (205. és 208. §§.). Az előbbiek kihallgatását a kérdéses körülményre nézve a törvény feltétlenül eltiltja, és igy ezekre nézve a tanuságtétel e tekintetben törvényes akadályba ütközik, ellenben a tanuságtétel kötelessége alól mentes személyek kihallgatásával szemben a törvény akadályt nem állit fel, hanem csak jogot ad az illetőknek arra, hogy a vallomást és az eskütételt megtagadhassák. Minthogy az előbbi csoportba tartozó személyek kihallgatását is csak bizonyos titkokra nézve zárja ki a törvény, a nélkül, hogy az illetőket a tanuzásra egyébként képteleneknek nyilvánitaná: ennélfogva törvényünk nem ismer oly személyeket, a kik a tanuságtételből feltétlenül ki volnának zárva (M. i. I.).[1])

2. A 204. §. *1. pontja a lelkészre nézve* mondja ki, hogy nem hallgatható ki arra, *a mit vele a gyónásban vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek.*

Lelkész alatt, miként a fennebbi indokolásból is kitünik (M. i. II.), e helyen sem lehet mást érteni, mint a mit a btk. e kifejezés alatt ért. A btk. 192. §-a „az állam által elismert vallás lelkésze", a 252., 253., 256. és 257. §-ok csupán a „lelkész" megjelölést használják. Kétségtelen azonban, hogy az utóbbi §-okban is az állam által elismert vallások lelkészeiről van szó, mert érvényes házas-

[1]) Ez a bizonyitékok szabad mérlegelésének elvéből önként folyik. Ennek daczára pld. a „code d'instr. crim" még egész sorát ismeri a kizáró okoknak (156. 322. cz.); az osztrák Bp. pedig feltétlenül kizáró ok gyanánt említi azt, ha az illető személy akkor, mikor tanuként vallania kellene, testi vagy lelki tulajdonságainál fogva képtelen az igazságot előadni (*151. §. 3. p.*). Ily intézkedés azonban felesleges; mert az oly általános szabály mellett, a minőt az osztrák Bp. felállít, megtörténhetik, hogy a biró oly bizonyitó eszköztől esik el, a melynek felhasználásával a való felismeréséhez juthatott volna, — annak kimondása pedig a törvényben, hogy pld. a vak a látottakról, a süket a hallottakról nem tanuskodhatik, teljesen czéltalan volna. A szabad bizonyitás elvéből következik, de helyesebb eljárás is az, hogy a biró a testi vagy szellemi fogyatkozása miatt aggályos tanut is kihallgathassa s személyesen győződjék meg arról, hogy lehet-e vallomásának értéket tulajdonitani. Ezért pld. a német Bp. senkit sem zár el a tanuságtételtől, a melyre e szerint nem csak gyermekek, hanem esetleg elmebetegek is bocsáthatók. A Csemegi-féle javaslat az osztrák Bp. mintájára kizárja a tanuságtételből azokat, a kik testi vagy szellemi állapotuknál fogva a való felismerésére és ennek előadására nem képesek, — kimondván azt is, hogy a mennyiben az ily személy kihallgattatik: e cselekmény semmis (247. §.).

ságot csak ezek köthettek. A lelkész fogalma tehát a jelen törvény szempontjából is ily értelemben veendő. Hogy egyébként az illető vallásfelekezet kit tekint lelkészének, vagyis az egyház oly hivatalnokának, a ki az isteni tisztelet megtartására és a szentségek kiszolgáltatására jogositva van: ezt mindegyik lelkészre nézve saját egyházi törvényeiből kell megállapitani. Az egyház másnemü szolgálatában álló személyek (Religionsdiener), mint pld. a kántor, az egyházfi stb., nem tartoznak a lelkész fogalma alá, és igy tanuként való kihallgatásukkal szemben nem is forog fenn a 204. §. 1. pontjában meghatározott akadály.

3. A tekintetben, hogy mire nem hallgatható ki a lelkész, a 204. §. 1. pontja két megszoritást állit fel. Egyik a gyónásban vele közlött, a másik az oly titokra vonatkozik, melyet a lelkészszel a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek. Az előbbi csupán a katholikus lelkészeket, az utóbbi a többi vallásfelekezetek lelkészeit is illető akadály.[1]) Mely közlés tekinthető oly titoknak, a melyet a lelkészszel valaki „a titoktartás egyházi kötelessége alatt" közölt: ezt első sorban maga az illető lelkész van hivatva megitélni. Ez tünik ki a törvény indokolásának fenn idézett szavaiból is, hogy a mennyiben „a lelkész kijelenti, hogy a gyónás utján vagy a titoktartás egyházi kötelessége alatt jutott valaminek tudomására: tanuságtételre nem bocsátható" (M. i. II.). Tekintve azonban az indokolás további kijelentését, mely szerint: annak megitélésére, hogy a titoktartás egyházi kötelessége köti-e az adott esetben a lelkészt vagy nem, mindig annak az egyháznak szabályai irányadók, melyhez a lelkész tartozik, — kétség esetén az illető lelkész egyházi felsőségéhez is kérdést lehet intézni az iránt, hogy oly titokról van-e szó, a mely a lelkész által a titoktartás egyházi kötelessége alatt megőrzendő. Az igazság kideritésének más módja alig képzelhető, mert a biróság a kivánt vallomás tartalmának ismerete előtt maga nincs abban a helyzetben, hogy annak minőségét megitélje.

[1]) Franczia országban a törvény nem intézkedik kifejezetten e tárgyról, mindazonáltal a gyakorlatban már rég elismerték a papoknak a canon jogon alapuló e kiváltságát. Ujabban is elismerték a papoknak azt a jogát, hogy a gyónásban velök közlöttekről tanuságot tenniök nem kell. A német particularis, valamint az osztrák törvények már nem csak a gyónás körére s nem csupán a katholikus lelkészekre terjesztették ki a szóban levő kiváltságot. A német birodalmi s az 1873. évi osztrák Bp. is ez álláspontot foglalták el. Különbség a két utóbbi között csak az, hogy a német Bp. csupán felmenti a lelkészt az egyházi titok pecsété alatt vele közöltek bevallásától, mig az osztrák Bp. a kihallgatást az ily titokra nézve egyenesen megtiltja. (Lásd fenn M. i. II. alatt.)

4. A 204. §. 2. pontja szerint nem hallgatható ki *a védő arra nézve, a mit a terhelt vele mint védőjével tudatott* (M. i. III.). A védő nem egyértelmü az ügyvéddel, mert az 55. §. szerint: védőül nem csak ügyvéd, hanem egyetemi vagy jogakadémiai jogtanár is választható; sőt a járásbirósági eljárásban az ügyvédjelölt s a terhelt hozzátartozója is szerepelhet védő gyanánt (523. §.).[1]) *a)* Mindezekre nézve tehát fenforog a tanuságtétel jelzett akadálya. Ellenben nem forog fenn ez akadály az ügyvéddel szemben arra nézve, a mit vele képviseltje nem mint terhelt, hanem mint polgári vagy közigazgatási ügyben érdekelt fél közölt. Az ily titokra nézve az ügyvéd csak mentes a tanuságtétel kötelessége alól, de ez a mentesség sem illeti meg, ha a megbizó őt a titoktartás alól felmenti (205. §. 2. pont.).

A védővel szemben ismét csak ennek nyilatkozatából s ezen kivül a fenforgó mellékkörülményekből győződhetik meg a biróság arról, hogy oly titokról van-e szó, a mit a terhelt vele, mint védőjével tudatott. Erre esetleg meg is eskethető a vallomásra felhivott védő.

5. A 204. §. 3. pontja a közszolgálatban levő vagy abból kilépett egyén kihallgatását a hivatali titokra nézve feltételesen zárja ki. A szabály itt is az, hogy a közszolgálatban levő egyén is mindarra kihallgatandó tanu gyanánt, amit az ügy lényegére nézve előadni tud. Ebből következik, hogy a tanuként megidézett közhivatalnok épugy köteles megjelenni a biróság előtt mint bárki más; s ha a szabályszerü idézés daczára meg nem jelent: irányában is alkalmazhatók a 194. §-ban meghatározott kényszerintézkedések. Csak midőn az illető megjelent s midőn vele a kihallgatás tárgyát közlik: adhatja elő, hogy a tanuságtétellel megsértené a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét. A közhivatalnok e nyilatkozata birálat és bizonyitás tárgya alig lehet. Minthogy ugyanis a kihallgatást eszközlő biróság a kérdésre adandó válasz ismerete nélkül nem képes megitélni, vajjon az, a mit a tanu vallani fogna hivatali minőségében s hivatali titok gyanánt jutott-e tudomására: e tekintetben kénytelen a megkérdezett közhivatalnok, illetőleg hivatali fellebvalója nyilatkozatában megnyugodni. E nyilatkozat után tehát a további kérdés csak az, hogy felmentette-e a tanut ille-

[1]) A C. 83. sz. döntvénye szerint tsz.-i és esküdtbirósági ügyekben is védő lehet az ügyvédjelölt, mint a megbizott vagy a kirendelt védő helyettese. A tanuzás mentessége tehát erre is kiterjed azokra nézve, a miket a terhelttől védői müködése körében tudott meg.

tékes felebbvaló hatósága a titoktartás kötelessége alól. A felmentést esetleg a kihallgatandó közhivatalnok is megszerezheti és magával hozhatja; rendszerint azonban az illető bíróságnak kell eziránt megtenni a szükséges intézkedést. Ez mindenkor szükséges lévén, mert a felmentés meg vagy meg nem adásától függ az, hogy kihallgatható-e a tanu: ehhez képest a *204. §. 3. bek. kimondja, hogy az ügyben eljáró bíróság az illetékes felebbvaló hatóságot, a felmentés megadása végett hivatalból keresi meg.*"

6. A 204. §. 3. bekezdésének az a rendelkezése, hogy az eljáró bíróság „*a felmentés megadása végett*" keresi meg az illetékes hatóságot: amaz elv kifolyása, hogy a közszolgálatban álló egyén rendszerint a hivatali titokra nézve is köteles vallomást tenni, — de mert ehhez felebbvaló hatóságának felmentése szükséges: a bíróság egyenesen ennek megadása végett keresi meg az illető hatóságot. E szerint hiba volna s ellenkeznék a törvény szellemével, ha a bíróság kérdést intézne az illető hatósághoz, hogy megadja-e a felmentést vagy nem. Az utóbbi eshetőséget a bíróság nem köteles számításba venni, mert az igazság kideritése érdekében rendszerint arra számit, hogy a felmentést megkapja. E szabály alól nem az a tekintet állapit meg kivételt, hogy hivatali titok-e az, a mit a kihallgatandó közhivatalnok vallomásban felfedezne, mert hisz ez esetben elég volna csupán ezt konstatálni, hanem az, *hogy közérdekbe ütköznék-e a hivatali titok ilyetén bevallása.* És épen itt van a különbség a 204. §. 1. és 2. pontjaiban, másfelől pedig a 3. pontban meghatározott tanuzási akadály között. A lelkész és védő tanuságtétele feltétlenül ki van zárva, mihelyt megállapittatott, hogy az, a mit vallaniok kellene, lelkészi, illetőleg védői minőségükben jutott tudomásukra; ellenben a közhivatalnok a hivatali titokra nézve is mindig kihallgatandó, ha ennek felfedezése közérdekbe nem ütközik. Ezért a 204. §. 4. bek. szabályként kötelességévé teszi az illető hatóságnak, hogy a felmentést megadja s ehhez képest kimondja, hogy: „*a felmentés csak akkor tagadható meg, ha megadása közérdekbe ütközik.*" Vagyis: a felmentés megadása szabály, megtagadása kivétel. Mikor ütközik a felmentés megadása közérdekbe: ez ténykérdés, melyet a megkeresett hatóság van hivatva eldönteni. Ha azonban a tanuként kihallgatandó egyénnek több fokozatu felettes hatósága van: az alsó foku hatóság megtagadó határozata ellen a felső és legfelsőbb hatósághoz lehet fordulni.

7. „*A közszolgálatban levő egyén*" egyértelmü a közhivatal-

nokkal. Közhivatalnok alatt azonban itt nem lehet mindama személyeket értenünk, a kiket a btk. 461. §-a megjelöl. E §. ugyanis nem határozza meg a közhivatalnok fogalmát, hanem felsorolja azokat, a kik a btk. szempontjából „közhivatalnokoknak tekintendők." Ezek közt pedig felemliti a kir. közjegyzőket, továbbá ama személyeket is, akik valamely specialis hatósági teendő teljesitésére „nem hivataluknál vagy szolgálatuknál, hanem különös megbizatásuknál fogva kötelezvék." Ámde ezek nem tartoznak a „közszolgálatban levő egyének közé, s ennélfogva nem is sérthetik meg „a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét" a mint azt a fennebbi 204. §. 3. pontja megkivánja. E helyen tehát köszolgálatban levő egyén alatt tényleg hivatalban vagy szolgálatban levő közhivatalnok értendő. A kik e körön kivül esnek: azokra nézve nem forog fenn a 204. §. 3. pontjában meghatározott tanusági akadály.[1])

8. Az előadottak nem csak a közszolgálatban levő, hanem az *abból kilépett* egyénre is alkalmazandók. Ennek részére az a hatóság adja meg a felmentést, a mely közszolgálatban létének utolsó időszakában illetékes felebbvaló hatósága volt.[2])

9. A 204. §. 2. bek. szerint *„a miniszterekre, a horvát bánra és a legfőbb államszámszékek elnökeire nézve a felmentést a király adja."* Minthogy e rendelkezés megelőzi a §. további pontját, mely szerint a felmentés csak akkor tagadható meg, ha megadása közérdekbe ütközik: ennélfogva a nevezett főhivatalnokokra nézve is áll a szabály, hogy tanuvallomást tenni rendszerint kötelesek s e kötelesség teljesitése alól a király is csak akkor tagadhatja meg a felmentést, ha megadása közérdekbe ütközik. A király ugyan szabadon határozhatja el magát a felmentés meg, vagy meg nem adására, — de minthogy e jogát is csak miniszteri ellenjegyzéssel gyakorolhatja: a törvény megtartásáért ez esetben a miniszter felelős.[3]) Miniszterek alatt a közös miniszterek is ér-

[1]) A Csemegi-féle javaslat még szükebbre szoritja a tanuk gyanánt ki nem hallgatható közhivatalnokok körét, a mennyiben e szerint csupán az „államhivatalnok" nem hallgatható ki, ha vallomása által a hivatali titoktartás kötelességét megsértené (247. §. 2. pont).

[2]) A német Bp. 53. §-a ezt világosan ki is fejezi e szavakkal: „mint Genehmigung... der ihnen zuletzt vorgesetzt gewesenen Dienstbehörde". A Csemegi-féle javaslat csak általánosságban rendeli, hogy az államhivatalnokokra vonatkozó intézkedések, az illetőknek hivatalukból való kilépésük esetére is alkalmazandók.

[3]) A Csemegi-féle javaslat nyilván e szempontból mellőzte a király belevonását s ugy rendelkezett, hogy a miniszterek, ha kinyilatkoztatják, hogy

tendők, minthogy a törvény megszoritás nélkül használja e fogalmat. *Legfőbb államszámszékek* az 1870: XVIII., az 1880: XLVI., és az 1893: XXX. t.-czikkekkel szervezett m. kir. legfőbb állami számszék és az 1867. decz. 21-i legfelső rendelettel felállitott közös számszék, a mely a közös miniszteriumok számadásait vizsgálja fölül. E két legfőbb számszék elnökeire vonatkozik a 254. §. 2. bek.

10. Ha a közszolgálatban levő vagy abból kilépett egyén nem kap felmentést oly dolgok elmondására, a melyekre vonatkozó tanuságtételével megsértené a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét, — s ennek daczára tanuként mégis elmondja azokat: ez által az illető fegyelmi vétséget vagy a büntető törvénybe ütköző cselekményt követ el. Igy különösen beleütközhetik a btk. 479. §-ába, ha hivatalánál fogva megtudott oly titkot fedez fel, a mely a közérdekbe ütközik. Ellenben a btk. 328. §-ával nem jöhet összeütközésbe a közhivatalnok tanuzási kötelessége. E §. ugyanis egyebek közt a közhivatalnok által megtudott oly titok felfedezését tiltja, a mely valamely család vagy személy jó hirnevét veszélyezteti. Az ilyen titok felfedezése azonban nem a köz, hanem a magánérdeket sérti; a 329. §. szerint pedig nem esik büntetés alá e titok felfedezése, ha a megjelölt személy mint tanu kihallgattatván, azt e minőségében a hatóság előtt felfedezi. Ha tehát a közhivatalnok oly hivatali titok birtokába jut, a mely a 328. §. alá esik: ezt mint tanu akkor is köteles bevallani, ha erre illetékes felebbvaló hatóságától külön felmentést nem nyer, mert hisz e felmentést a btk. 329. §-ával megadta már maga a törvény. A törvény e rendelkezése folytán a közhivatalnok ez esetben „a tanuságtétellel" nem sérti meg „a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét"; habár tehát egyébként tiltva van is az ilyen hivatali titok felfedezése: a tanuságtétel szempontjából az mégsem esik a 204. §. 3. pontja alá.

10. Mentesség a tanuságtétel kötelessége alól.

205. §.

A tanuzás kötelessége alól mentesek és ha vallani hajlandók is, az eskü letevésére nem kötelezhetők:

1. a terhelt fel- vagy lemenő ágbeli rokona vagy sógora, unokatestvére vagy ennél közelebb oldalrokona, házastársa vagy jegyese, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbefo-

meggyőződésük szerint vallomásukból a közérdekre hátrány hárulhat, mint tanuk szintén nem hallgathatók ki. (248. §.)

gadó vagy nevelőszülője, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja, még pedig a házastársi vagy sógorsági viszonyban levőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még az a házasság, melyen ez a viszony alapszik;

2. az ügyvéd, a közjegyző, az orvos, a sebész, a gyógyszerész, a szülésznő és segédjök arra nézve, a mit valaki a hivatásukkal járó bizalomnál fogva titoktartás kötelességével bizott reájok, hacsak a megbizó őket a titoktartás alól fel nem mentette.

206. §.

A 205. §-ban felsorolt egyének kihallgatásuk előtt, vagy a mikor a kérdéses viszony kiderül, figyelmeztetendők, hogy nem kötelesek tanuságot tenni. Erre tett nyilatkozatuk jegyzőkönyvbe veendő. Az ilyen tanu a kihallgatás folyamán is kijelentheti, hogy nem kiván vallani.

Ha az imént emlitett figyelmeztetés elmaradt, illetőleg a tanu kifejezetten le nem mond a mentesség jogáról, vagy a figyelmeztetés és a lemondás a jegyzőkönyvbe felvéve nincs, a vallomás semmis.

207. §.

Ha a tanu több terhelttárs közül csak egyhez vagy egyesekhez áll a 205. §. 1. pontja alatt megjelölt viszonyban: a tanuságtevést a többiekre nézve csak akkor tagadhatja meg, ha a vallomás el nem különithető.

208. §.

A tanu nem kötelezhető vallomásra vagy valamely kérdés tárgyában feleletre, ha abból reá vagy hozzátartozójára (205. §. 1. pontja) jelentékeny kár vagy szégyen hárulna.

209. §.

A tanuságtétel megtagadásának oka szükség esetén valószinüvé teendő.

A valószinüvé tétel eskü által is történhetik.

M. i. I. Az általános tanukötelesség szabályának kivételt nem ismerő szigoru alkalmazása sok jogos érdeket és benső érzelmet sértene, melyekbe ridegen nem nyulhat be az állam a nélkül, hogy ethicai czéljával elentétbe ne jutna. A család szentélye, bizonyos bizalmi állások bensősége és az önfentartás nagy érdekei parancsolólag követelik, hogy tiszteletben legyenek tartva még akkor is, ha az igazság kikutatásáról van szó.

Törvényünk is e három irányban ismeri el a tanumentesség jogosultságát.

Egyuttal figyelembe véve azt, hogy ez érdekkörökben tett vallomások akár a terhelt ellen, akár javára voltak téve, bizonyos elfogultság nélkül alig történnek, a hamis tanuzás megelőzése czéljából ezeket akkor sem kell esküvel megerősiteni, ha az illetők vallani hajandók. (384—385. l.)

II. A családi kötelékeu alapuló mentesség természetes alapon nyugszik, mert az ember belvilágának legszentebb érzelmeivel számol le, midőn nem kényszeriti a legbensőbb kötelékben állókat arra, hogy egymást a büntető biró kezébe adják.

Hazai joggyakorlatunkban is már régóta (Hk. I., 52. 1729 : 20.) elismerésre talált az az elv, hogy a viszony bensőségénél fogva, a vádlott házastársa, fel- és lemenő ágbeli rokonai és sógorai, testvérei és ezek házastársai, nagybátyjai, nagynénjei, unokatestvérei, örökbefogadó vagy nevelő szülei, örökbefogadott vagy nevelt gyermekei, gyámja, gondnoka, illetőleg gyámoltja vagy gondnokoltja a tanuságtétel kötelessége alól felmentendők.

Törvényünk egyrészről a bizonyitékok szabad méltatása rendszerének követelményeül, de másrészről okulva azokon a zavarokon is, melyeket a franczia és ennek nyomán járó törvényhozások rendelkezései okoztak: szintén nem a kizárás, hanem a mentesség álláspontjára helyezkedett. A hozzátartozók személyes érzelmeire bízza, hogy kivánnak-e tanuskodni, el nem zár azonban senkit, mert igazságtalan volna a hozzátartozók mentő vallomásaitól megfosztani a vádlottat. A biró fogja mérlegelni, mit érnek a vallomások és nem fogja szem elől téveszteni, hogy egyrészről a terhelő vallomásnak sokszor a legnagyobb családi egyenetlenség érdekközösségből származó boszú, üldözés a forrása; másrészről figyelmére méltatja, hogy a mentő vallomások forrása gyakrabban fakadnak a sziv érzelmeiből, mint gyökereznek az objectiv megfigyelő tehetségben. Ezért a mentesség nemcsak arra az esetre szól, midőn a tanu a helyzet körülményeinél fogva kénytelen volna hozzátartozója ellen terhelő vallomást tenni, hanem még akkor is megtagadhatja a hozzátartozó a tanuságtételt, ha a viszonyoknál fogva mentő vallomást tehetne. A mentesség kiterjed a terhelt ellen folyamatban lévő mindennemü bünperre, a pernek minden szakaira, sőt helye van a hozzátartozó terhelt egyéb büntársaival szemben is, mihelyt a vallomás el nem különithető (207. §.)

A tanu, ha a mentesség jogáról lemondott is, azzal ugyanannak a kihallgatásnak további szakában, sőt későbbi kihallgatása alkalmával ismét élhet és ez esetben vallomása határozottan kifjezett akarata ellenére figyelembe nem jöhet.

Mentesség iránti jogukra az illetők kihallgatásuk előtt, vagy mikor a kérdéses viszony kiderül, mindig figyelmeztetendők. Ha e figyelmeztetés elmaradt vagy a tanu kifejezetten le nem mond e jogáról, továbbá ha a figyelmeztetést és lemondást jegyzőkönyvbe nem vették, a vallomás semmis. A lemondás ennélfogva nem vélelmezhető. Abból, hogy a kiváltságolt maga tette a feljelentést vagy magánvádlói minőségben lép fel, nem szabad a figyelmeztetés mellőzhetésére következtetni. Mind a figyelmeztetésnek, mind a lemondásnak jegyzőkönyvbe foglalása oly imperativ rendelkezés, melynek megsértése a vallomást semmissé teszi; azaz: ily vallomás figyelembe nem vehető (206. §.).

A figyelmeztetésnek és jegyzőkönyvbe foglalásnak minden kihallgatás alkalmával ismétlődnie kell, mert ha a főtárgyaláson ismétli is a tanu szóról-

szóra az előleges eljárás során tett vallomását, a figyelmeztetés elmaradása, illetve ennek jegyzőkönyvbe nem foglalása az egész vallomást megfosztja az erejétől. A figyelmeztetés, valamint jegyzőkönyvbe vételének kötelezettsége megvédik a tanunak mentesség iránti jogát s egyúttal adatot nyujtanak a vallomás bizonyitó erejének megitélésére.

A mentességre jogosult hozzátartozók körének megvonásánál lehetőleg az az eszme szolgált vezérelvül, hogy mindaz felmentve legyen a tanukötelesség alól, ki a viszony természetes bensőségénél fogva a terhelő vallomástétel által legszentebb erkölcsi érzelmeivel jutna összeütközésbe. A német és osztrák perrendtartartás által vont körök egyike sem teljesen kielégitő. Az osztrák perrendtartás kihagyta a jegyeseket, a német pedig az unokatestvéreket, nevelőszülőt, nevelt gyermekeket, gyámot és gyámoltat (385—387. l.).

III. Az ügyvédek, közjegyzők, orvosok, sebészek, gyógyszerészek, szülésznők és segédjök, arra nézve, a minek tudomására a hivatásukkal járó bizalomnál fogva titoktartás kötelességével jutottak, a tanuságtétel kötelessége alól mentesek. Két feltételhez van tehát kötve a mentesség, u. m.:

1. hogy hivatásuk gyakorlatában és 2. titoktartás kötelessége alatt jussanak valaminek tudomására. E feltételek nélkül, melyeket a birónak szigorúan kell megvizsgálni, a tanukötelesség alól nincs mentesség. Mihelyt pedig a fél a titoktartás alól felmentést adott, akkor a tanuságtétel meg nem tagadható.

Törvényünk a tanuzás alól felmentő hivatáskörök megállapitásánál nem terjeszkedett ki minden hivatásra, melynek alapja a fél részéről táplált bizalom, csakis a legfontosabb oly bizalmi állásokat tette kiváltságoltaknak, melyekben határozott kötelesség-összeütközést szülne a feltétlen tanukötelesség.

Miként az ügyvédre, közjegyzőre, orvosra, sebészre, gyógyszerészre, szülésznőre, úgy ezeknek segédjeire is ki kellett terjeszteni a mentességet, mert különben sok esetben a főnököknek nyujtott kedvezmény illusoriussá válnék, ha a segédek tanuságtételre kötelezhetők volnának. A „segéd" kifejezés mindenesetre tágkörű és nemcsak az ügyvédjelöltre, közjegyzői heilyettesre, illetve segédorvosra terjed ki, hanem a szöveg megengedi, hogy a körülményekhez képest a mentesség az ügyvédi és közjegyzői iroda többi tagjaira, valamint azokra is kiterjesztessék, kik az orvosnak, sebésznek vagy gyógyszerésznek hivatása teljesitésében segédkeztek.

Mindazáltal kellő óvatosságot kell tanusitani a tanumentesség kedvezményének megadásában! Különösen ha a biró azt tapasztalja, hogy az ügyvéd, közjegyző, orvos, sebész, gyógyszerész, szülésznő lényeges ok nélkül több — habár főnöksége alatt álló — egyénnel közli a titoktartás kötelezettsége mellett vele bizalmasan közölt tényt: akkor vonja meg a kedvezményt, mert ennek egyik elsőrendű feltétele, a titoktartás hiányzik. (388—390. l.)

IV. Ha igazolt a mentesség akkor, midőn a tanunak hozzátartozója büntetendő cselekménynyel van vádolva (205. §. 1. pont.), ugy kétségen kivül jogosult rendelkezés az is, hogy a tanu ne legyen vallomásra, vagy valamely kérdés tárgyában feleletre kényszerithető, ha abból reá vagy hozzátartozóira jelentékeny kár vagy szégyen hárulna (208. §.).

Már a római jog (L. 22. Cod. IV. 21. de fide instr.) elismeri ez elv igazságát: „si quidem ex illius probatione nihil ipse damni sensurus est" és kisebb-nagyobb eltéréssel elismerésre talál ez a legujabb törvényhozásokban is.

Hogy azonban mily különböző megitélésekben részesül e kérdés, leginkább mutatja a német és osztrák perrendtartás álláspontja között létező különbség.

A német perrendtartás (54. §.) szerint a tanu csak azokra a kérdésekre tagadhatja meg a feleleteket, melyek őt vagy hozzátartozóját a bünvádi eljárás veszélyének tennék ki; az osztrák (153. §.) ellenben több particularis német törvények rendelkezésének nyomán felmenti a tanut a vallomástól, illetve felelet-adástól, ha ebből reá vagy hozzátartozóira nézve jelentékeny vagyoni kár vagy szégyen hárulna.

Első pillanatra világosnak látszik, hogy az osztrák perrendtartás szélesebb alapra helyezi a mentességet, mint a német. Azzal a rendelkezésével azonban, hogy igen fontos esetekben az ily tanu is vallomásra kötelezhető, nagyobb latitude-öt ad, mint a német.

A német perrendtartás rendelkezése egyáltalában nem, az osztráké pedig csak részben fogadható el.

A német perrendtartás nem számol azzal, hogy a bűnvádi eljárás megindításának veszélyén kivül a tanunak saját és családjának becsülete a tanuvallomás által annyira lehet veszélyeztetve, hogy egész társadalmi lételük alapja dől meg és jóravaló existentiák egész sorozata semmisülhet meg. A német perrend álláspontja szerint, ha a tanu vagy hozzátartozója által elkövetett cselekvény elévült, a bűnvádi eljárás megindításához szükséges inditványi határidő megszünt, amnestia volt adva, a tettes meghalt, vagy a tanu már kiállotta büntetését, — köteles leleplezni a bűntettet, mert hisz a bűnvádi eljárás megindításának veszélye nem forog fenn. Lehet, hogy a társadalom, a melyben a tanu vagy hozzátartozója él, a cselekményről, az illető magaviseletéről mit sem tud; lehet, hogy már polgártársainak tiszteletét és becsülését vivta ki, és egyszerre megidézik, mint tanut és tanuköteleség czimén önmaga lenne köteles rég elfeledt büntetendő cselekmények felelevenitésével magát vagy családját tönkretenni.

Sokkal helyesebb tehát a mentesség indokait kiterjeszteni és a „kár", valamint a „szégyen" fogalmi körét olyannak megjelölni, mely a mentesség alapjául szolgálhat.

E fogalmak tagadhatatlan nagy latitude-öt engednek meg, de méltányosabb e kérdésben inkább a szabadabb tér biztositása, mint a fentebb vázolt inconvenientiákat maga után vonó oly megszoritás, mely a német perrendtartásba foglalva van.

Irányadóul kijelenti a 208. §., hogy jelentékenynek kell lenni a kárnak, illetve szégyennek. Természetes azonban, hogy a tanu azért, hogy a biró megitélhesse, van-e ok mentességre vagy nincs, nem kötelezhető a kár vagy szégyen körülirására, mert hisz éppen az a czél, hogy elhallgathassa azt, a mi jelentékeny kárt vagy szégyent okoz (390—391. l.).

V. Nehogy a tanuságtétel kötelessége alól való mentességgel visszaélés történjék, szükség esetében, vagyis ha az eljáró birónak aggodalmai vannak, megkövetelheti a tanutól, hogy azt az okot, melyre hivatkozott s mely a mentesség jogi alapjául szolgál, valószinüvé tegye (209. §.). A valószinüvé tétel eszközei nincsenek felsorolva, mert ez az eset körülményeihez képest annyiféle lehet, a hány empirikus megismerési forrás létezik. Alkalmazható itt a tanubizonyitás, irott bizonyiték, hivatalos tudomás stb. Sőt czélszerűség indokából, nehogy az eljárás menete megakadjon, vagy hogy a tanu éppen az elhallgatni

kivánt tényt felfedezni ne kényszerüljön, a valószinüvé tétel eskü által is történhetik (391. l.).

Jegyzetek.

Tanuzási mentesség.

1. A tanuságtétel kötelessége alól mentes személyek a fennebbi §-ok rendelkezéséhez képest három csoportra oszthatók. Az elsőbe a 205. §. 1., a másodikba az ugyane §. 2. pontjában, a harmadikba a 208. §-ban meghatározott egyének tartoznak. Valamennyire nézve közös szabály az, hogy jogukban áll a vallomástételt megtagadni, ha a törvényben kiemelt feltétel fenforog, valamint joguk van ahhoz is, hogy a mentességnek alapul szolgáló körülmény fenforgása daczára vallomást tegyenek és azt esküvel is megerősitsék. Ellenben több más tekintetben különbség van a három csoportba tartozó személyek között.

2. A tanuságtétel kötelessége alól mentes személyek három csoportja közt a következő különbségek állanak fenn:

a) A családi és ehhez hasonló köteléken alapuló mentesség természetes alapon nyugszik (M. i. II); az ügyvédek, orvosok stb. tanuzási mentessége az illetők bizalmi állásából következik (M. i. III); a 208. §-ban meghatározott mentesség alapja pedig az a nagy elv hogy senki sem köteles magának ártani (M. i. IV.).

b) A családi kötelékhez tartozó személyek rendelkezési joga az iránt, hogy akarnak-e vallomást tenni vagy nem, minden tekintetben feltétlen s mások akaratától független; ellenben a bizalmi állásban levő egyén (az ügyvéd, stb.) tanuzási mentessége egyfelől attól függ, hogy miként jutott a vallomás tárgyául szolgáló körülmény tudomására, másfelől attól, hogy az a személy, a ki belé bizalmát helyezte, őt a titoktartás kötelessége alól felmentette-e vagy nem. A 208. §. szintén feltétlenül megadja tanunak a jogot, hogy vallomást tegyen vagy ne tegyen az oly kérdés tárgyában, a melyből reá vagy hozzátartozójára jelentékeny kár vagy szégyen háromolnék.

c) A 205. §-ban felsorolt egyéneket figyelmeztetni kell tanuzási mentességükre, — s ha ez meg nem történt és ha a tanu kifejezetten le nem mond a mentesség jogáról: vallomása semmis (206. §.); ellenben a 208. §-ban érintett személyeket nem kell tanuzási mentességükre figyelmeztetni, s kihallgatásuk előtt a mentességről való lemondásra felhivni: mert a biróság előre nem is tudhatja, hogy háromolnék-e a tanu vallomásából reá vagy hozzátartozójára kár vagy szégyen. Ez egészen az illető tanu magán-

érdeke, a melyet a bíróság csak akkor köteles figyelembe venni, ha létezését a tanu állitja és valószinüvé teszi.

3. A 205. §. 1. pontja szerint mentesek a tanuságtétel kötelessége alól általában a terhelt hozzátartozói.[1]) Ezek a következők:

a) mint rokonok — a fel- és lemenő ágbeliek, s az unokatestvérek és ennél közelebbi oldalrokonok vagyis az oldalágban másodfokig rokonok,[2]) tekintet nélkül arra, hogy a rokonság törvényes házasságból származik-e vagy nem;

b) a jegyesek és házastársak és pedig az utóbbiak akkor is, ha a házasság már nem áll fenn, tekintet nélkül arra, vajjon a bizonyitandó tény, melyre a tanuságtétel vonatkozik, még a házastársi viszony idejében történt-e vagy nem;

c) mint sógorok, a fel és lemenő ágbeliek, vagyis a terhelt ipa, napa, veje vagy menye, továbbá a házastárs testvére s a testvér házastársa és pedig tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még az a házasság, melyen e sógorsági viszony alapszik, valamint tekintet nélkül arra is, hogy házasságból vagy házasságon kivüli viszonyból származik-e az emlitett sógorság;

d) a terhelt örökbefogadó vagy nevelő-szülője, s örökbefogadott vagy nevelt gyermeke;

e) a terhelt gyámja, gondnoka és gyámoltja vagy gondnokoltja.

[1]) Ezek körét a különböző időkben és jogokban eltérőleg határozták meg. A római jog a szülők és gyermekek között még az önként felajánlott tanuzást is kizárta; más közeli hozzátartozókra nézve pedig kimondotta, hogy akaratuk ellenére nem kényszerithetők tanuságtételre. E mentességet a gyakorlatban megadták a házastársaknak és jegyeseknek is, mig az oldalrokonokat a gyanus tanuk közé sorozták. A *canonjog szerint* is csak a fel- és lemenő rokonok nem tanuskodhattak, a többiek gyanus tanukként szerepeltek. A *germán jog* nagy tért nyitott a tanu mentességének, de ezt a gyakorlat később, különösen a spanyol inquisitio amaz elve folytán, hogy az igazság kideritésének érdeke mindenek fölött áll, tetemesen megszoritotta, ugy, hogy a fel- és lemenők tanumentességét is megszüntették. A *régi franczia jog* mindinkább megszoritá a tanuságmentes hozzátartozók körét, s végre kivétel nélkül megengedte a kihallgatást, a biróra bizva az ily tanu vallomásának mérlegelését. A *code d'instruction criminelle* a fel- és lemenő rokonok, a testvérek és a házastársak kihallgatását semmisnek tartja, ha az ellen a felek bármelyike kifogást emelt (322. cz. 1—5.); a gyakorlat azonban oda fejlődött, hogy a főtárgyaláson a tanukat is rendszerint kihallgatják. Az érvényben levő *olasz jog* (286—287. cz.) eltiltja a legközelebbi rokonok kihallgatását, de ha a család valamelyik tagja ellen követtek el büntettet s bizonyiték másként nem szerezhető: ezek kihallgatását is megengedi. Az *angol jog* a legközelebbi rokonokat és házastársakat jogositja fel arra, hogy a tanuságtételt megtagadják. A *német particularis* törvényekben mindinkább az az elv jutott érvényre, hogy a legközelebbi rokonok sem zárandók el a tanuságtételtől, hanem mentesség biztositandó részükre; a *német birodalmi Bp.* 51., s *az osztrák Bp.* 152. §-ai pedig már határozottan ez álláspontra helyezkedtek (lásd bővebben M. i. 385. és 386. l.). A *Csemegi-féle* javaslatban a tanuságtétel alól mentes hozzátartozók köre akként van megállapitva (250. §.), mint a jelen törvényben.

[2]) Csemegi javaslata szerint a mentesség a harmadfoku oldalrokonokra is kiterjed (250. §.). Igy intézkedik még a német Bp. 51. §-a is.

A két utóbbi esetben a mentesség csak addig illeti meg a kérdéses személyeket, a mig az örökbefogadói, nevelő-szülői, gyámi vagy gondnoki viszony fennáll. Minthogy ugyanis a 205. §. 1. pontja csupán a házassági és sógorsági viszonyra nézve teszi meg azt a kivételt, hogy az erre alapitott mentesség a viszonynak alapul szolgáló házasság megszünése után is megilleti a tanut: ebből a contrario következik, hogy a *d)* és *e)* alatti személyekre nézve csak addig áll fenn a mentesség, a mig az ennek alapul szolgáló viszony meg nem szünt.

4. A hozzátartozók tanuzási mentessége némi kiterjesztést nyer abban az esetben, ha *több terhelt* van az ügyben érdekelve, s a tanu ezek közül csak egyhez vagy egyesekhez áll az imént kiemelt valamely viszonyban. A helyzet itt az, hogy a tanu az egyik terheltre nézve mentes a tanuzás kötelessége alól, mig a másikra nézve vallani köteles. Minthogy pedig gyakori eset, hogy az egyik terhelttársra vonatkozó tanuvallomás a másikra is kihat, s hogy ennélfogva a tanu hozzátartozóját is kénytelen volna terhelni, ha ennek büntársára a valót megmondani akarná: ennélfogva a 207. §. ugy intézkedik, hogy ily esetben, midőn t. i. a vallomás el nem különithető, a tanu másokkal szemben is mentes a tanuzás kötelessége alól, mig ellenkező esetben az idegen terheltre nézve vallomást tenni köteles.

5. Hogy a hozzátartozók minden, tehát nemcsak a terhelő, hanem a mentő körülményekre nézve is mentesek a tanuságtétel alól: ez viszonyuk természetéből önként következik. Hogy azonban a tanu a mentességet igénybe vehesse: hozzátartozói viszonyát kétség esetén valószinüsitenie kell, a mi esküvel is megtörténhetik (209. §.) De ha nem veszi is igénybe tanumentességi jogát a hozzátartozó: a törvény még ez esetben is némi kiméletben részesiti az által, hogy eskütételre nem kötelezi (205. §. 1. bek.), továbbá az által, hogy a terhelttel nem szembesithetők, ha csak ez maga nem kivánja (214. §. ut. bek.). Másfelől pedig a biróságot is óvatosságra inti a törvény az ily tanuval szemben, azzal a rendelkezésével, hogy az illetőt, habár önként vallott, s habár esküdni is hajlandó: a körülményekhez képest mégis elzárhatja az eskütételtől (222. §. 1. pont.).

Bizalmi viszonyban levők mentessége.

6. A 205. §. 2. pontja szerint azok mentesek a tanuságtétel kötelessége alól, a kik a hivatásukból folyó bizalmi viszonynál

fogva jutottak valamely megőrzendő titok birtokába. Ezek a következők:

a) az ügyvéd, vagyis az 1874. XXXIV. t.-cz. értelmében ügyvédi oklevéllel biró s valamelyik ügyvédi kamara lajstromába bejegyzett gyakorló ügyvéd, — kivéve ama titkokra nézve, a melyeket vele mint védőjével a terhelt közölt, mert ezekre egyáltalában ki sem hallgatható (204. §. 2. pont);

b) a közjegyző, ide értve helyettesét is: mert a törvény ezt is feljogositja a közjegyző helyett hiteles okiratok felvételére s más közhitelü cselekmények végzésére;

c) az orvos és a sebész, vagyis az 1876. évi XIV. t.-cz. 43—47. §-ai értelmében valamely hazai egyetemen orvosi oklevelet nyert vagy külföldön nyert oklevelüket nostrifikált egyének, — ide számitva a fogorvosokat, mert az orvosi oklevél fogorvosi gyakorlatra is képesit, — mig az ugynevezett fogtechnikusok nem tartoznak az orvosok közé (1871. évi 18644. sz. b. m. rendelet.);

d) a gyógyszerész, ki az 1876. évi XIV. t.-cz. 126., 129. és 136. §-ai értelmében jogositva van betegek részére gyógyszert eladni, — tehát ide nem számitva a droguistákat, a kik csak gyógyszerészek részére adhatnak el gyógyszerekhez szükséges anyagot;

e) a szülésznő, ki az 1876. évi XIV. t.-cz. 49. és 50. §-ai alapján szülésznői gyakorlatra jogositva van, tehát nem csak az oklevéllel biró, hanem ilyennek hiányában más tapasztalt nő is, a kit a hatóság a szülészi teendők végzésére kivételesen feljogosit;

f) a felsorolt személyek segédei, tekintet nélkül arra, vajjon az illető ugyanazzal a képesitéssel bir-e, mint főnöke. Igy pld. az ügyvéd segéde nem ügyvéd is lehet; a közjegyző segéde nem szükségkép helyettese is a közjegyzőnek: az orvos, gyógyszerész és szülésznő segéde azonban rendszerint csak ugyanabba a szakmába beavatott egyén lehet. Lényeges egyébiránt az, hogy az illető oly módon, t. i. a hivatásával járó bizalomnál fogva jusson a megőrzendő titok birtokába, mint főnöke.

7. Az imént felsorolt személyek ama ténykörülményekre nézve mentesek a tanuzás kötelessége alól, a melyeket valaki „a hivatásukkal járó bizalomnál fogva titoktartás kötelességével bizott reájok.“ Igy például az orvosszakértőt illetőleg kimondta a C., hogy:

a) a v. elmebeli állapotát megfigyelő orvos nem köteles vallomást tenni ama beismerésekről, melyeket a v. megfigyeltetése alkalmával előtte tett (5006/902. — B. T. XLV. 42.);

b) a testi sértésről látleletet kiállitó orvost nem illeti meg tanusági mentesség azokra nézve, miket v. testi sértés körülményeiről vele közölt: mert e dolgokat nem a hivatásával járó bizalomnál fogva tudta meg. (1829/904. — GDt. XL. 530.).

A mentesség azonban megszünik és igy a tanu vallani köteles, *ha a megbizó az illetőt a titoktartás kötelessége alól felmentette.* E kettős rendelkezéssel szemben első kérdés az, hogy minő helyzetben van az ily tanu a titoktartás köteles-

sége mellett vele közlöttek tekintetében, *ha őt a megbizó a titoktartás alól fel nem menti.* A közhivatalnok, mint láttuk, ily esetben a hivatali titokra nézve tanuként ki nem hallgatható, habár vallani akarna is (204. §. 3. pont). Kérdés, hogy maga után vonja-e a 205. §. 2. pontjában felsorolt egyénekre nézve is, ez eredményt egyfelől a titoktartás kötelessége, másfelől a felmentés hiánya. A felelet azonban csak tagadó lehet. A 205. §. bekezdő szavai ugyanis a 2. pontban felsorolt személyekre nézve is kimondják, hogy „mentesek a tanuzás kötelessége alól" s e mentességet a 2. pont csak akkor szünteti meg, ha a megbizó felmentést adott a titoktartás alól. Ebből önként folyik, hogy a mennyiben ily felmentés hiányzik: a 2. pontban felsorolt személyek mentessége minden irányban érvényesül. Az illető tehát tetszése szerint megtagadhatja a vallomást, hivatkozással arra, hogy a 205. §. 2. pontjában meghatározott módon jutott a kérdéses titok tudomására, — vagy elhallgathatja e körülményt, s vallomást tehet ép ugy, mint bármely más tanu. Mennyiben korlátozza e tekintetben az ügyvédet fele iránt tartozó hűsége: ezt az illető, figyelemmel az ügyvédi rendtartásra s az ügyvédi tisztességre, maga van hivatva esetről-esetre megitélni. A büntető bíróság köteles elfogadni vallomását, ha vallani akar, habár megbizója őt a titoktartás alól fel nem mentette. Természetes, hogy a mennyiben a megbizó felmentést adott: a tanunak nemcsak joga, hanem kötelessége is vallomást tenni, mert ez esetben a mentesség teljesen megszünik.

8. További kérdés az, hogy minő magatartást kövessen a biró, ha a 205. §. 2. pontjában megjelölt valamely személyt kell kihallgatnia. Egyfelől ugyanis a tanuzás általános kötelességének elvéből következik, hogy a biró mindenkit tanuként kihallgathat és megeskethet s hogy e szabály alól a 205. §. 2. pontjában felsorolt személyek is csupán akkor vannak kivéve, ha tanuzási mentességükkel élni akarnak s ebbeli joguk érvényesitését maguk initiálják; másfelől azonban itt van a 206. §., mely szerint a 205. §-ban felsorolt egyének, tehát a 2. pontban megjelöltek is, kihallgatásuk előtt figyelmeztetendők, hogy nem kötelesek vallomást tenni. Az utóbbi rendelkezés utasitani látszik a bíróságot, hogy midőn pld. ügyvédet kihallgat, ezt előlegesen megkérdezze, hogy vallomástételének tárgya nem a titoktartás kötelessége mellett jutott-e tudomására, — s ha az illető erre igennel válaszol: figyelmeztesse őt tanuzási mentességére. A dolog természete azonban ezt nem követeli. Az ügyvéd, orvos stb. tanuzási mentessége

ugyanis még a hivatásuk körében velük közlöttekre nézve sem feltétlen, hanem csak arra nézve áll fenn, a mit valaki „a titoktartás kötelességével bizott reájok.“ A bíróság tehát abból a körülményből, hogy a kihallgatandó egyén pld. a terhelt ügyvéde volt, még nem állapitja meg, hogy az illetőhöz oly körülményekre nézve intéz kérdést, a melyre vallani nem köteles. Ez csak akkor jut a bíróság tudomására, ha a tanuként megidézett egyén azt maga állitja és igy a biró csak ekkor jut abba a helyzetbe, hogy az illetőt a 206. §. értelmében tanuzási mentességre figyelmeztesse. Mielőtt azonban ezt tenné, meg kell állapitania, hogy valóban a 205. §. 2. pontja alá eső ténykörülményről van-e szó. Ennek valószinüvé tétele a tanuként kihallgatandó egyén dolga; minthogy pedig itt oly titokról van szó, a melynek elhallgatása érdekében a tanu a vallomástételt megtagadja: ez okból kétség esetén rendszerint csak a 209. §. által megengedett esküvel valószinüsitheti azt, hogy a ténykörülmény, melyről vallomást kellene tennie, a hivatásával járó bizalomnál fogva, a titoktartás kötelességével lett reá bizva. E mellett meg kell állapitani azt is, hogy a megbizó az illetőt a titoktartás alól fel nem mentette. Ezt első sorban maga a megbizó mondhatja meg; szükség esetén azonban ez iránt is, megeskethető a kihallgatandó tanu.

Vagyonilag vagy erkölcsileg érdekeltek mentessége.

9. *A 208. §-ban meghatározott személyek tanuzási mentessége* annyiban korlátolt, a mennyiben csak oly kérdésekre tagadhatják meg a választ, a melyekből reájuk vagy hozzátartozóikra jelentékeny vagyoni kár vagy szégyen háromolnék. E körben mindazonáltal korlátlan a tanu mentessége annyiban, hogy belátásától és tetszésétől függ vallomást tenni vagy nem. Fennforog-e a 208. §-ban meghatározott eset: ezt csak a tanu tudhatja, mert hiszen mentessége épen abban áll, hogy elhallgassa a bíróság előtt azt, a mit a feltett kérdésre válaszolna, ha köteles volna vallomást tenni. Ha tehát az ügy körülményeiből meg nem állapitható, hogy a tanu vallomásából reá vagy hozzátartozójára jelentékeny kár vagy szégyen hárulna: ezt rendszerint csak az illetőnek esküjével lehet valószinüsiteni.

A szóban forgó tanukkal szemben a törvény nem kötelezi a bíróságot arra, hogy őket tanuzási mentességükre figyelmeztesse: mert a 206. §. ez esetre ki nem terjed. Az illetőnek tehát magának kell tanuzási mentességét érvényesitenie s e czélból a bíróságot

kérnie, hogy őt a 208. §. alapján vagy általában vagy bizonyos kérdésekre nézve a tanuságtétel kötelessége alól mentse fel. A mennyiben a tanu ily kérést nem intéz a birósághoz vagy ha a biróság kérelmének helyt nem ad: ugy a tanu nemcsak vallani, hanem vallomását esküvel is megerősiteni köteles. Ez esetben ugyanis egyáltalában nem forog fenn mentességi ok és igy itt a vallomástételből az esküvel való megerősités is önként folyik; mig a 205. §. esetében a mentességi ok (pld. a rokoni viszony) akkor is fennforog, ha a tanu a vallomás megtagadásának jogáról lemond. Ezért a 205. §. szerint a tanu, ha vallani hajlandó is, az eskü letevésére nem kötelezhető; — ellenben a 208. §. szerint az eskütétel alól való külön mentesség nem illeti meg a tanut.

A mentesség okának valószinüsitése. A mentesség igénybevételének következménye.

10. Ha valamely tanu a 205. vagy 208. §. alapján megtagadja a tanuságtételt: ennek oka, miként az egyes pontoknál már emlitve volt, a 209. §. nyilt kijelentése szerint *„szükség esetében valószinüvé teendő.“*

Ez összefüggésben áll azzal, hogy a tanuságtétel kötelessége mindenkire nézve szabály, s hogy ennélfogva az, a ki állitja, vagy a kiről állittatik, hogy a törvény alapján kivételesen mentes, szükség esetén legalább valószinüvé köteles tenni azt, hogy a mentesség tényleg megilleti. A törvény e szavai: „szükség esetében“ — azt jelentik, hogy a biróság rendszerint külön bizonyiték nélkül is igaznak fogadhatja el a tanu abbeli állitását, hogy pld. rokona, sógora, gyámja stb. a terheltnek, vagy hogy mint ügyvéd a fél bizalmából a titoktartás kötelessége mellett jutott a vallomás tárgyául szolgáló körülmény tudomására. Az efféle mentő-ok létezését a biróság vagy egyszerüen elhiszi az e részben hitelt érdemlő tanunak, vagy az ügy adataiból megállapitja valószinüségét és csak az esetben hivja fel a tanut állitásának valószinüvé tételére, ha ez iránt valamely oknál fogva kétsége támad. A tanu ily esetben okiratokkal, tanukkal vagy — a 209. §. nyilt kijelentéséhez képest esküvel is bizonyithatja állitását.

11. A mennyiben a tanu vallomást tett, — minthogy vallomást tenni szabályként mindenki köteles: nem kell még külön megállapitani, hogy a tanuságtétel törvényes akadályba nem ütközött. Ez különösen a 208. §. esetére áll, mert a 205. §-ban felsorolt személyek lemondása a mentességről jegyzőkönyvbe lévén iktatandó

(206. §.): az ilyen tanura nézve, hogy vallomása érvényes legyen, kihallgatása esetében is meg kell állapitani azt, hogy a tanuságtétel kötelessége alól mentes. hogy azonban a mentességről önként lemondott s ennélfogva kihallgatása akadályba nem ütközött. További következménye a kifejtetteknek az, hogy a mennyiben valaki a tanuságtételt megtagadja: irányában rendszerint alkalmazni kell a 195. §-ban meghatározott kényszerintézkedéseket, s ezeket csak akkor lehet mellőzni, ha a tanu valamely törvényes mentő okot felhoz és szükség esetén valószinüvé tesz. Ily esetben, midőn t. i. a tanuságtétel megtagadása ellenére sem alkalmaztatik a 195. §., a biróság végzésben kimondja, hogy miután a tanuvallomás megtagadására törvényes ok forog fenn: a 195. §-ban meghatározott kényszeritő intézkedéseket mellőzi.[1])

11. A tanuk kihallgatása és szembesitése.

a) A kihallgatás anyagi és alaki szabályai.

210. §.

A kihallgatás egyenkint történik. Ha ugyanabban az ügyben több tanu hallgatandó ki, egyik sem lehet jelen a másiknak kihallgatásánál.

A kihallgatás megkezdése előtt figyelmeztetendő a tanu, hogy köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és teljes valóságot vallani és hogy vallomását esetleg esküvel kell megerősitenie. A tanu arra is figyelmeztetendő, hogy ha valótlanul vallana, a büntető törvényekbe ütköző cselekményt követne el.

Ezután megkérdezendő a tanutól neve, kora, szülő- és lakóhelye, családi állapota, vallása, foglalkozása, a terhelthez, valamint az ügyben egyébként érdekeltekhez való viszonya, továbbá az is, hogy az eljárás tárgyául szolgáló büncselekmény következtében nem szenvedett-e kárt.

211. §.

Az általános kérdések után a tanunak alkalom adandó arra, hogy mindazt, a mit az ügyről tud, összefüggőleg elmondhassa. A további kérdésekkel arra kell törekedni, hogy a mutatkozó hézagok pótolva s a bizonyitás tárgyát tevő körülmények és különösen a tanu tudomásának alapja felderitve legyenek. Olyan körülmény

[1]) Hasonló módon járnak el a német Bp. 51—54. §-ai alapján a tanuságtételtől mentes egyénekkel szemben, kik vallomásukat hivatkozással a Bp. valamelyik §-ára, megtagadják (John: Strafprozess-Ordnung I. k. 545. l.).

felemlitése, melyet még csak a tanu feleletével kellene megállapitani, lehetőleg kerülendő.

Ha a 125. §. második bekezdése esetében a kihallgatást teljesitő közeg azt befejezettnek találja, a közreműködésre jogositott felek, illetőleg képviselőik pótkérdések feltevését inditványozhatják.

Az inditványban megjelölt kérdéseknek a tanuhoz való intézése csak akkor tagadható meg, ha a törvénybe ütköznek, vagy ha kétségtelen, hogy mind a vád, mind a védelem szempontjából jelentéktelen körülményre vonatkoznak.

212. §.

A tanu élőszóval köteles feleletet adni. A kihallgatást teljesitő közeg megengedheti, hogy a tanu, ha ez emlékező tehetségének támogatására szükséges, a feleletadás előtt irásbeli feljegyzéseket tekinthessen meg.

M. i. A tanukihallgatás módjának alaki és tartalmi szabályait akként kell megállapitani, hogy azok lehető hatályos eszközeiül szolgálhassanak a tanuvallomás hitelességének elérésére.

A főtárgyaás és az előkészitő eljárás közvetlen czéljának természetében rejlik, hogy az eljárás e két szakában a kihallgatásra vonatkozó szabályok teljesen egyenlők nem lehetnek.

A mai bünvádi perjog sulypontja a közvetlen és szóbeli főtárgyalás lévén, igen természetes, hogy a tanukihallgatásra nézve a legfőbb garantia a főtárgyalásra helyezendő. És helyesen, mert a felek közreműködésével az itélőbiró előtt teljesitett tanukihallgatás értékével mi sem ér fel.

Mindazáltal csalódnék, a ki észre nem venné, hogy az előzetes eljárás során teljesitett kihallgatás nem mindenben áll a főtárgyaláson teljesitett kihallgatás mögött, sőt bizonyos tekintetben e fölött elsőbbséggel is bir.

A tanut az előkészitő eljárás során rendszerint oly időben hallgatják ki, midőn még élénkebben emlékszik a tényre, midőn még annyi befolyásnak, mint később, kitéve nincs és igy gyakran megbizhatóbbá válik az itt, mint a főtárgyaláson tett vallomás.

Nem szenved tehát kétséget, hogy a bűnvádi per mai tagolata mellett is, az előzetes eljárás során teljesitett tanukihallgatás kiváló fontossággal bir, következéskép ennek módjára nézve, a mennyiben eltérésre lényeges ok nincs, egyazon szabályok követendők, mint a főtárgyaláson.

Törvényünk össze is foglalja a közös szabályokat és az eltéréseket részint a főtárgyalásról szóló fejezetben áilapitja meg. (391—392. l.).

Jegyzetek. 1. A 210—212. §-ok vegyesen határozzák meg a tanukihallgatás alaki és anyagi szabályait. Az alaki szabályok a tanukihallgatás módjára vonatkoznak, az anyagi szabályok a tanukhoz intézendő kérdések és figyelmeztetések tartalmát határozzák meg. Vegyesek a fennebbi §-ok rendelkezései annyiban is, hogy a mig egy részük általános természetü, s az előkészitő és főtárgya-

lásra egyiránt vonatkozik: más részük csupán az előkészitő eljárásra állit fel szabályt. Az alábbiakban előbb az alaki, azután az anyagi szabályokat vesszük szemügyre, mindegyik pontnál kiterjeszkedve ugy az előkészitő, mint a főtárgyalásra.[1])

Alaki szabályok.

2. Első alaki szabály, hogy *a kihallgatás egyenkint történik, hogy ugyanabban az ügyben egyik tanu sem lehet jelen a másiknak kihallgatásánál.* (210. §. 1. bek.). E szabály az előkészitő eljárásra és a főtárgyalásra egyaránt vonatkozik, mert a per mindegyik szakában meg kell előzni a suggestiókat és illetéktelen befolyásokat. Folyományai e szabályoknak, hogy:

a) a tanuk együttes kihallgatásának nincs helye; a mi azonban nem zárja ki, hogy a biró bizonyos esetben, midőn a helyszinén megjelenve az eseménynél együtt jelen volt tanukat kiválasztja, ezeket bizonyos mértékig együttesen hallgassa ki, — de ekkor is ugy kell intézni a kihallgatást, hogy a tanu utána ne mondhassa azt, a mit mások is mondtak;

b) a már kihallgatott tanuk a később kihallgatandók vallomásánál jelen lehetnek; a mi az előkészitő eljárás során nem szokott ugyan megtörténni, de mégis megtörténhetik, ha czélszerűnek mutatkozik, hogy a kihallgatott tanuk a többi tanuk kihallgatásánál jelen legyenek és egymással szembesittessenek (M. i. 392. l.).

A főtárgyalást illetőleg különösen rendeli a törvény, hogy az elnök a tárgyalás kezdetén a megjelent tanukat a terem elhagyására szólitja fel (301. §.), továbbá gondoskodik arról, hogy a még ki nem hallgatott tanu ne legyen jelen a bizonyitó eljrásnál, a kihallgatott tanuk pedig a teremből elnöki engedelem nélkül el ne távozzanak. (309. §.)

3. Második alaki szabály, *hogy a tanu élőszóval köteles feleletet adni* (212. §.). Ez is csak ugy vonatkozik az előkészitő eljárásra, mint a főtárgyalásra; mert ellenkeznék az igazságszolgáltatás általános érdekével az oly tanuvallomás, mely a mesterkéltség

[1]) A rendőri hatóságot illetőleg a R. u. 60., 131., 132., 134. és 150. §§. tartalmazzák a tanu kihallgatásánál szem előtt tartandó szabályokat. Ezek szerint: a Bp. XIII. fej.-nek rendelkezései a nyomozó rendőrség által is megtartandók, — a tanukkal jkv. veendő fel, de ebbe csak a bünv. eljárásra nézve fontossággal biró vallomások iktatandók, — ha a tanuvallomás értéke kérdésessé válik, előéletét és multját is ki kell puhatolni, — a rendőri közeg Bp. 85. §. 2. bek. nem hallgathatja ki jkvileg a tanut, hanem csak kikérdezi s nyilatkozatairól jelentést tesz.

és a kiszámitás jellegét hordja magán. A kihallgatás élőszóval leginkább képes megakadályozni, hogy a tanu külső befolyás eszközévé legyen, vagy ha ilyenné vált: legalkalmasabb a tanuk betanult vallomásának leleplezésére. Nem szabad tehát megengedni, hogy a tanu irásba foglalva adja be, vagy irásból olvassa fel, illetőleg irásból tollba mondja vallomását. E szabály alól pedig nem kivétel a 212. §. ama további rendelkezése, mely szerint megengedhető, hogy *a tanu, ha emlékező tehetségének támogatására szükséges, a feleletadás előtt irásbeli feljegyzéseit megtekinthesse.* Ezt meg kell engedni a tanunak, mert vannak esetek, midőn a tanu bizonyos számadatok vagy más részletek iránt csak jegyzeteinek betekintése után adhat biztos felvilágositást. Megtörténhetik, hogy a tanu a tett után azonnal feljegyzi észleleteit s feljegyzéseit a kihallgatásra magával hozza. Az ily feljegyzés előleges megtekintése nem ellenkezik a tanu szóbeli kihallgatásával; a biró azonban győződjék meg arról, hogy hitelt érdemlő feljegyzések-e azok, vagy tollba mondott hazugságok. Ha a sértett fél irásban adja be feljelentését, s ennek tartalmához kétség nem fér: a biró azt felolvashatja a feljelentő előtt, s a mennyiben ez kinyilatkoztatja, hogy a feljelentés tartalmához ragaszkodik, az tanuvallomásnak tekinthető. (M. i. 393. l.)

Mennyiben van kivételnek helye a szóbeli kihallgatás alól, ha süketek, illetőleg némák tanuságtételéről van szó, ez iránt lásd alább a 216. §. magyarázatát.

Eltérés a szóbeliségtől a tanu irott vallomásának a tárgyaláson való felolvasása is; mindazonáltal kivételesen ez is megtörténhetik. Az erre vonatkozó törvényes rendelkezéseket lásd a jelen fejezet bevezetésében. (IV.)

Tanukihallgatás tartalma.

4. *A tanukihallgatás tartalma* részint a tanukhoz intézett figyelmeztetésre, részint a tanuk kikérdezésére vonatkozik. Ehhez képest a *kihallgatás anyagi szabályai* is két pont körül csoportosulnak. A tanuk figyelmeztetéséről a 210. §. 2. bek., a tanukhoz intézendő kérdésekről a 210. §. 3. bek. és a 211. §. rendelkeznek.

5. A kihallgatás megkezdése előtt a 210. §. 2. bek. szerint kétféle figyelmeztetést kell intézni a tanukhoz. Egyik az, hogy legjobb tudomása szerint *a tiszta és teljes valóságot köteles vallani, hogy vallomását esetleg eskü vel kell megerősitenie.* Tanuvallomását, a 205. §-ban felsorolt egyének kivételével, rendszerint mindenki

köteles esküvel vagy azzal egyenértékü bizonylással megerősiteni. A biróság azonban kivételesen elzárhat bizonyos egyéneket az eskütételtől, kikre nézve a 222. §-ban kiemelt valamely körülmény forog fenn, vagy a kihallgatás alatt merül fel. Minthogy a biróság rendszerint csak a kihallgatás után határozza el, hogy esküre bocsássa-e a 222. §. alá eső tanut: ennélfogva az ilyent is figyelmeztetni kell, hogy vallomását „esetleg" köteles lesz esküvel is megerősiteni. Viszont vannak egyének, a kiknek megesketése a 221. §. szerint feltétlenül mellőzendő. Ezekkel, valamint a 205. §. alá eső tanukkal szemben a figyelmeztetésnek az a része, hogy vallomásukat esküvel kell megerősiteniök, elmarad.

Második figyelmeztetés az, hogy *a büntető törvényekbe ütköző cselekményt követ el a tanu, ha hamisan vall.* E figyelmeztetés jelentősége szorosan összefügg azzal, hogy megeskethető-e a tanu vagy nem. A Btk. 213. §-a szerint ugyanis a hamis tanuzás csak akkor büntethető, ha a tanu bünvádi ügyben tett hamis vallomását esküvel is megerősiti. A ki tehát esküre nem bocsátható, azzal szemben a büntető törvényekre való figyelmeztetés tárgytalan. Hasonló szempont alá esnek azok, a kik a Btk. 224. §-ának rendelkezéséhez képest hamis tanuzás miatt akkor sem büntethetők, ha esküvel megerősitett hamis vallomást tettek. A Btk. e §-a alá tartozik az is, a ki büntető ügyben jogositva volt a tanuzást megtagadni, de e jogára a biróság által figyelmeztetve nem lett. E szerint a 205. §-ban meghatározott személyek, ha tanuzási mentességükre figyelmeztetve nem lettek, hamis tanuzás miatt egyáltalában nem büntethetők; ha azonban az illető figyelmeztetve lett jogára: ekkor közte és más tanu közt különbség nincs.

6. *A tanukhoz kérdéseket* részint a biróság, illetőleg a kihallgatást eszközlő hatóság, részint a felek intézhetnek, és a kérdések vagy általánosak, melyek a tanu személyére és viszonyaira vonatkoznak, vagy különösek, a melyek magára az ügyre tartoznak. A tanukhoz intézendő általános kérdésekről a 210. §. 3. bek. szól, a különös kérdésekre vonatkozó szabályokat a 211. §. állapitja meg.

7. A tulajdonképeni kihallgatás az *általános kérdésekkel* veszi kezdetét. Ezeket a kihallgatást eszközlő hatóság intézi a tanuhoz, a kit mindenekelőtt személyisége és az eljárás czéljaira szükséges viszonyaira hallgat ki. A 210. §. szerint megkérdezendő a tanutól: neve, kora, szülő- és lakóhelye, családi állapota, vallása és foglalkozása; továbbá kérdést kell hozzá intézni ama viszony megállapitása végett, melyben a terhelthez s az ügyben egyébként érdekeltek-

hez, különösen a sértetthez és a följelentőhöz áll; végre megállapitandó a tanu elfogulatlanságának kideritése végett, hogy szenvedett-e a büntetendő cselekmény következtében kárt.

A tanu előéletére vonatkozó kérdést a Bp. nem irja kötelezőleg elő. Ez álláspont önként folyik ama korábbi rendelkezésből, hogy a tanu nem köteles oly kérdésre válaszolni, mely reá nézve kárral vagy szégyennel járna (208. §.). De azért nincs kizárva, hogy a biróság, ha szükségesnek látja, inditványra vagy a nélkül is megkérdezhesse a tanut, hogy volt-e büntetve és miért; a felelet azonban e kérdésre a 208. §. folytán nem kötelező. A törvény indokolása e pontra nézve a következőket mondja:

„A felek és hatóságok kötelessége a tanuk előéletét, a mennyiben erre mulhatatlan szükség van, kinyomozni, de a tanu arra nem kényszeritheto, hogy rég elfeledett büneit nyilvánosan meggyónja. És valóban helytelen igazságügyi politika is volna az, homályos előéletü tanukat oda kényszeriteni, hogy inkább legjobb tudomásukat is bizonyos büntettekről elhallgassák, mint sem tanukul jelentkezzenek és magukat döntsék veszélybe.“ (M. i. 394. lap.)

8. Az általános kérdések után következnek az ügyre vonatkozó *különös kérdések*. A 211. §. ezekre nézve azt mondja, hogy: *„a tanunak alkalom adandó arra, hogy mindazt, a mit az ügyről tud, összefüggőleg elmondhassa.“* Hogy ez megtörténhessék: szükséges, hogy a kihallgató közeg a tanut előbb felvilágositsa a tárgyról, melyre nézve tanuságtételre hivták, illetőleg megkérdezze, hogy tudja-e kihallgatásának okát. E módszer arra van alapitva, hogy a tanu nemcsak azt tartozik előadni, a mit tőle kérdeznek, hanem mindent el kell mondania, a mit az ügyről tud, mert különben jelentékeny részletek felvilágositás nélkül maradnának a miatt, mert kérdés tárgyává nem tétettek.[1]) Minthogy azonban nem lehet kivánni a tanutól, hogy összefüggő előadásában minden relevans körülményekről megemlékezzék, s a lényegeset a jelentéktelenebbektől elválasztani tudja: a mutatkozó hézagokat egyes kérdések, az ugynevezett kiegészitő kérdések által kell felvilágositani. Ez okból folytatólagosan rendeli a 211. §., hogy: *„a további kérdésekkel arra kell törekedni, hogy a mutatkozó hézagok pótolva s a bizonyitás tárgyát tevő körülmények, és különösen a tanu tudomá-*

[1]) E helyes rendszer nem mindenütt van elfogadva. Igy pl. Angliában nincs megengedve, hogy a tanu spontan elbeszélésekbe bocsátkozzék, hanem csak azokra a kérdésekre válaszolhat, a melyeket hozzá intéznek. A continentalis perrendek azonban a tanu összefüggő elbeszélését irják elő a kihallgatás módjául, de a kiegészitő kérdéseket is megengedik.

sának alapja felderitve legyenek." Ha tehát a tanu elbeszélésében homályos vagy ellentmondó, vagy ha adatokat kell szerezni a bizonyiték értékének megitélésére nézve: a kiegészitő részeket mellőzni nem szabad. Különösen szükséges a tanu tudomásának alapját felvilágositani, mert lényeges körülmény a vallomás értékére nézve, hogy közvetlen észlelete alapján, vagy csak mások után mondja el a tanu vallomását. A régibb jogban nem is ismerték el bizonyitéknak a „testis de auditu" vallomását; a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszere mellett azonban az ily tanu is bizonyitékot szolgáltathat, csakhogy ez gondos birói mérlegelést igényel. A kérdések minőségére nézve a törvény indokolása ezeket mondja:

A felteendő kérdéseknek rövideknek és kimeritőeknek kell lenniök és csak ugy, mint a terhelt kihallgatásánál, nem szabad a tanukhoz fogásos vagy utmutató kérdéseket (questiones captiosae, suggestivae) intézni.

Fogásos kérdés az, mely a kérdezettet oly feleletre birhatja, melyben akarata ellen valamely kétséges körülményt közvetve igaznak elismerni látszik. Ilyen kérdés volna, ha attól a tanutól, a ki a gyujtogatás tettét nem látta, azt kérdeznék, gyertyával vagy fáklyával történt-e a gyujtás, továbbá nem délután hat órakor történt a gyujtás?

Utmutató kérdés az, mely a tanunak csak feleleteivel megállapitandó körülményeket foglal magában. Ilyen kérdés volna: nemde teljesen részeg volt Péter, nemde tettére ingerelték Pált, nemde magas termetü volt a támadó stb.

E kérdések bármennyire kerülendők is — gyakran nem mellőzhetők. Glaser is elismeri, hogy ily kérdéseket feltétlenül eltiltani nem lehet. („Das Verbot solcher Fragen kann nicht unbedingt hingestellt werden. Handb. 555. lap. — M. i. 395. l.).

A tanu kérdezésére jogositott személyek.

9. *Ki intézhet kérdéseket a tanuhoz,* s mily módon történhetik ez meg: e tekintetben az előzetes eljárás és a főtárgyalás közt különbséget kell tennünk. A mig ugyanis az előzetes eljárás folyamán az érdekelt feleknek csak kivételesen van megengedve a tanuk kihallgatásában való résztvétel (korlátolt ügyfélnyilvánosság): addig e jog a főtárgyaláson szabályként megilleti a feleket.

Az előzetes eljárásra nézve kimondja a törvény, hogy a tanuk kihallgatásánál a vádló, a terhelt és a védő rendszerint nem lehetnek jelen (125. §. 1. bek.). Kivételként azonban elrendeli, hogy mind a vádló, mind a terhelt és ennek védője megidézendők oly tanu kihallgatására, a ki a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhetik meg; egyszersmind pedig megengedi, hogy ez esetben a

felek és képviselőik *a tanuhoz, a vizsgálóbiró kérdéseire adott feleletei után, kérdéseket intézhessenek* s a feleletekre megjegyzéseket tehessenek (125. §. 2. bek.). E kivételes rendelkezés szerint a felek és képviselőik közvetlenül intézhetnek kérdéseket a tanuhoz, ha annak kihallgatását a vizsgálóbiró bevégezte. Ezt kiegészitőleg a 211. §. 2. bek. azt rendeli, hogy a mennyiben a 125. §. 2. bek. esetében a kihallgatást teljesitő közeg azt befejezettnek találja: a közremüködésre jogositott felek és képviselőik *pótkérdések feltevését inditványozhatják*, s ez inditvány csak akkor tagadható meg, ha a kérdések törvénybe ütköznek, vagy, ha mind a vád, mind a védelem szempontjából jelentéktelen körülményre vonatkoznak.

A két rendelkezés közt látszó ellenmondást csak ugy fejthetjük meg, ha a tanu kihallgatásánál megkülönböztetjük azt az időpontot, mikor a vizsgálóbiró a maga részéről kérdéseit már befejezte, attól az időponttól, mikor magát a tanukihallgatást befejezettnek tekinti és nyilvánitja. Az előbbi stádiumban még a felek is kérdést intézhetnek a tanuhoz, mig a kihallgatás után csak pótkérdések feltevését inditványozhatják. Az előbbit a 125. §., az utóbbit a 211. §. engedi meg. az utóbbi §. kapcsán a törvény indokolása egyebek közt ezeket mondja:

„Nehogy a közremüködők a kihallgatást zavarják, vagy jelentéktelen, az ügy lényegére nem tartozó kérdések felvetésével gátolják s nehézkessé tegyék: a kérdezés nekik csak a kihallgatást teljesitő közeg után volt megengedhető és fel kellett az előbbit jogositani arra, hogy ha ugy találja, hogy a kérdések törvénybe ütköznek, vagy hogy mind a vád mind a védelem szempontjából jelentéktelen körülményre vonatkoznak, azoknak feltevését megtagadhassa. (M. i. 395. l.)

Az előkészitő eljárás folyamán a szakértők tájékoztatása czéljából is eszközölhető tanukihallgatás. Ez esetben a szakértők a biró beleegyezésével a tanuhoz közvetlenül kérdéseket intézhetnek (234. §.).

10. *A főtárgyaláson* ugy a biróság, mint a felek közvetlenül intézhetnek kérdéseket a tanukhoz. Igy különösen kimondja a Bp., hogy a tanukat először rendszerint az elnök hallgatja ki s kivüle még a birák, a vádló, illetőleg képviselője, a vádlott, a védő és a magánfél vagy ennek képviselője is közvetlenül intézhetnek kérdéseket a tanuhoz (307. §.). Kivételesen mindazonáltal, ha a vádlottnak védője van, ennek indítványára, a mennyiben a vádló nem ellenzi, a tanukat első sorban a felek képviselői hallgatják ki, valamint megengedhető a felek által való előleges kihallgatás akkor is, ha nincs védő, de vádlottat értelmisége vagy szakképzettsége a ki-

hallgatás teljesitésére alkalmasnak tünteti fel (308. §.). Az esküdtek oly módon intézhetnek a tanuhoz kérdéseket, mint a biróság birói tagjai (351. §.). A magánfél is felléphet magánjogi igényének érvényesitése végett ugy a főtárgyaláson, mint a járásbirósági tárgyaláson, s ez esetben joga van egyebek közt abban a mértékben, a melyben a magánjogi igény érvényesitéséhez szükséges, a tanukhoz kérdéseket intézni (51. §.). A kir. táblai főtárgyaláson, valamint a járásbirósági tárgyaláson a tanukhoz intézendő kérdéseket illetőleg ugyanazok a szabályok irányadók, a melyek a törvényszéki főtárgyalásra nézve előirvák (406. és 521. §§.). A szakértőket az ügy tárgyalásán is megilleti a 234. §-ban részükre biztositott kérdezési jog.

b) A felismerő eljárás és szembesités.

213. §.

Ha a vallomással valamely személy vagy tárgy azonossága állapitandó meg, a tanu ezeknek leirására szólitandó fel; a személy vagy tárgy csak ezután mutatandó meg neki.

Nyomot hagyó körülményre vonatkozó kihallgatás esetén a tanu arra a helyre vezethető, a hol a nyomok vannak vagy voltak.

214. §.

Szembesitésnek rendszerint csak a főtárgyaláson van helye.

Ha azonban a terhelt és a tanu, vagy a tanuk egymás között eltérőleg vallanak s az ellenmondás másként nem hozható tisztába, vagy ha alaposan lehet attól tartani, hogy a szembesités a főtárgyaláson nem történhetik meg: a terhelt és a tanu vagy a tanuk a nyomozás vagy a vizsgálat alatt is szembesithetők egymással.

Kettőnél több egyén egyidejüleg és egynél több körülményre nézve egyszerre nem szembesithető egymással.

A 205. §. 1. pontjában emlitett hozzátartozók, még ha önként tettek is tanuságot, a terhelttel nem szembesithetők, hacsak ez maga nem kivánná.

1. A szembesités tágabb értelemben átfoglalja ugy a felismerő eljárást (recognitio), mint a tulajdonképeni szembesitést (confrontatio). Az előbbi abban áll, hogy a tanu a neki megmutatott személy vagy tárgy azonosságát megálapitja; az utóbbi akkor fordul elő, ha a terhelt és a tanu vagy a tanuk egymás között eltérőleg vallanak, és az ellenmondás másként tisztába nem hozható. A recognitióról a 213. §., a szembesitésről a 214. §. intézkedik.

2. *A felismerő eljárás* a 213. §. szerint személyek és tárgyak azonosságának megállapitására, továbbá a helyszinén észlelhető

nyomok megszemlélhetésére vonatkozik. Hogy oly esetben, midőn valamely személy vagy tárgy azonosságát kell megállapitani, a tanu előbb azok leirására szólitandó fel: ez egyik főbiztositéka annak, hogy a tanu igazat mond akkor, midőn a neki megmutatott személyt vagy tárgyat általa felismertnek és a keresettel azonosnak állitja. A helyszini szemle megtartása előtt is lehet ily óvatossággal élni, mert ez esetben is erős bizonyitéka a tanu igazmondásának az, ha előre leirja azt a nyomot, melyet a tett helyén észlelt, mielőtt annak felismerése végett a kihallgatást eszközlő közeggel azt ujra megszemléli. A recognitio különösen az előkészitő eljárásban nagy fontosságu, de helye van annak a főtárgyaláson is, ha itt kell valamely személy vagy tárgy azonosságát megállapitani.

3. *Szembesitésnek* rendszerint csak a főtárgyaláson van helye. (214. §. 1. bek.). Ez általános szabály a Bp. egész rendszerén végig vonul, s nemcsak a fennebbi 214. §-ban, hanem a törvény más helyén is kifejezésre jut. Igy különösen kimondja a 309. §., hogy a mennyiben a vádlott és a tanu, vagy a tanuk egymás között valamely lényeges körülményre nézve eltérő vallomást tesznek: *szembesitésük eszközlendő* (utolsó bek.). Ezzel szemben a kivételt, hogy t. i. a terhelt és a tanu vagy a tanuk egymás között a nyomozás és a vizsgálat alatt is *szembesithetők*, a 214. §. 2. bek. s a 138. §. határozzák meg. Mindkét §. szerint csak akkor van helye e kivételes rendszabálynak, ha a terhelt és a tanu, illetőleg a tanuk egymástól lényegesen eltérő vallomást tettek, és az *ellenmondást másként nem lehet tisztába hozni*, vagy ha alaposan kell attól tartani, hogy a *szembesités a főtárgyaláson nem történhetik meg*. E két eset kivételével csakis a főtárgyaláson van helye szembesitésnek. Minthogy ez a szabály, a nyomozás és vizsgálat alatti szembesités pedig csak kivétel: a nyomozó és vizsgáló hatóságnak csak legritkább esetben szabad e kivétellel élni, nehogy az eljárás czélja idő előtti szembesitésekkel meghiusittassék.[1]).

4. A szembesités főszabálya, akár az előzetes eljárásban, akár

[1]) A nyomozó hatóság által eszközlendő szembesitések tekintetében a R. u. 61—63., 133. §§. tartalmazzák az irányadó szabályokat. Ezek szerint: minth. a szembesitésnek rendszerint csak a biróság előtt van helye, a rendőrség lehetőleg mellőzze azt és csak akkor alkalmazza, ha a tényállás tisztázása szempontjából feltétlenül szükséges, — ha a szembesités elkerülhetetlen, egyszerre csak 2 tanú, illetőleg a terhelt és csak 1 tanú szembesithető, — a terhelt, ha kivánja és nehézséget nem okoz, terhelt társával vagy a kivánt tanúval szembesitendő, — a terhelt felismerése végett eszközölt szembesitésnél a terhelt mindig többekkel állitandó a tanu elé, — a szembemondások lehetőleg szószerint veendők jegyzőkönyvbe.

a főtárgyaláson eszközöltessék, abban áll, hogy *kettőnél több egyén egyidejüleg és egynél több körülményre nézve egyszerre nem szembesithető egymással* (138. §. 1. bek. és 214. §. 3. bek.). Erre vonatkozólag a törvény indokolása ezeket mondja:

Nem szenved kétséget, hogy a szembesités bizonyos faja a psychikai erőpróbának és nem mindig az igazság javára üt ki.

Nem is lehetett megengedni, hogy egyidejüleg több mint két egyén legyen egymással szembesitve, mert valóságos törvényszéki párviadallá fajulhat, ha csoportok csoportokkal szemben szóharczba elegyednek. Azt pedig minden áron meg kell akadályozni, hogy a vakmerő feleselés megfélemlitse az ellenfelet és elhomályositsa a valóságot. A birónak egyáltalán, de főképen az előkészitő eljárásban, hol a felek rendszerint nincsenek jelen, nagyon óvatosan kell a szembesitést alkalmazni és még árnyalatát is el kell kerülni annak, hogy ez a lelki tortura kinzó eszközévé sülyedjen. (M. i. 392—393. l.)

A 214. §. további rendelkezése, mely szerint *a 205. §. 1. pontjában emlitett hozzátartozók a terheltlel csak akkor szembesithetők,* ha ez maga kivánja: önként folyik az illető személyek közötti viszonyból, s a hozzátartozóknak erre alapitott tanuzási mentességéből. Mi sem áll azonban utjában annak, hogy a terheltnek ily hozzátartozója *más tanuval* szembesitessék, ha vallomásuk ellentétes.

c) A kihallgatás szabályosságának biztositása.

215. §.

A kihallgatás akként vezetendő, hogy a tanu mindarra, a mire nézve vallomása szükséges, egyszerre legyen kihallgatva.

Az e szabály ellen feltünően vétő vizsgálóbirót, meghallgatása után, a vádtanács vagy az itélőbiróság száz koronáig terjedhető rendbirsággal büntetheti s a tanu kivánságára az okozott időveszteségért és munkamulasztásért kárpótlásban is elmarasztalhatja.

1. A tanukihallgatás rendje önként magával hozza azt, hogy a tanu *lehetőleg egyszerre hallgattassék ki* mindarra, a mire vallomása vonatkozik, szükséges tehát, hogy a tanu már első kihallgatása alkalmával oly módon kérdeztessék ki, hogy tudomásáról kimerítő nyilatkozatot tehessen, nehogy az eljáró közeg gondatlansága miatt az előzetes eljárás folyamán kénytelen legyen megjelenni. A törvény indokolása erre nézve ezeket mondja:

Fontos igazságszolgáltatási-, pénzügyi és közgazdasági érdek az, hogy az állam polgárai ok nélkül ne kényszerüljenek a biróság előtt megjelenni. Igazságszolgáltatási érdek, mert a polgárok inkább elhallgatják a büntetendő cselekményeket, mintsem hogy gyakran jelentéktelen bünügyek miatt négyszer, ötször megjelenésre kötelezzék őket. Pénzügyi érdek, mert minden meg-

jelenés felesleges kiadást okoz, és közgazdasági érdek, mert a productiv munkától elvonni az állampolgárokat nemzetgazdasági kár.

Ha a lelkiismeretes biró le is számol ez érdekek kimélésének reá is háruló kötelességével, a törvényhozó még sem mulaszthatja el sanctióról gondoskodni oly biró ellen, a ki feltünő könnyelmüséggel, puszta szeszélyből, ötletszerü kapkodásból többször idézi meg a tanut, kit első kihallgatása alkalmával is körülményesen kikérdezhetett volna.

Az ily birót méltán sujthatja a vádtanács, illetőleg a helytelen eljárást észrevevő itélőbiróság rendbirsággal és teljesen méltányos, hogy a tanu kivánságára ugyanőt a vádtanács az okozott időveszteség és munkamulasztás miatt kárpótlásra kötelezze. (M. i. 395—396. l.)

2. A 215. §-nak alapul szolgáló elv, hogy az állampolgárokat kimélni kell tanuzási kötelességük teljesitése alkalmából, nemcsak azt hozza magával, hogy a tanu egyszerre hallgattassék ki mindarra, a mire nézve vallomása szükséges, hanem azt is, hogy lehetőleg *kerülni kell a felesleges számu tanuk vagy az ügyről tudomással nem biró egyének megidézését.* Maga a törvény nem tartalmaz ez iránt szabályt, kellő utasitásokkal azonban némileg elejét lehet venni a bíróságnál e tárgyban tapasztalható visszaéléseknek. Mindennél többet ér azonban a birói tapintat és belátás, valamint a felek discretiója, mert nem lehet általános szabálylyal meghatározni, hanem esetről-esetre kell megitélni, hogy kik az ügyre nézve lényeges, és kik a felesleges tanuk. Némileg irányadóul szolgál a törvény indokolása, mely e pontra nézve ezeket mondja:

A biró és a kir. ügyészség kétségen kivül sulyos kötelességmulasztást követnek el, ha a tanuk kiválasztásában lelkiismeretességet nem tanusitva, minden helyes ok nélkül a polgárok egész csoportját hivják tanukul, kik közül kettőnek vallomása is elegendő volna. A mennyire megrovandó, ha a tanukat ok nélkül többször vagy felesleges számban idézik meg, épp oly helytelen volna, ha a „fölösleges" vagy „nem fölösleges" fölötti tépelődés miatt relevans tanukat teljesen mellőznének, vagy a már megidézettnek kihallgatása elmaradna. Végre is a valóság kitudása lévén a főczél, az erre vezető hathatós eszközöktől elállani nem szabad. Csak az szükséges, hogy az eszköz valóban czélra vezető legyen és a biró vagy királyi ügyész a fölöslegesnek felismert vagy könnyen felismerhető tanukat mellőzni kötelességének tartsa. (M. i. 396. l.)

d) Az idegen nyelvü, a süket és a néma tanu kihallgatása.

216. §.

A tanu kihallgatásánál a 140. §-ban foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók.

1. Az itt hivatkozott 140. §. amaz akadályok miként való elháritásáról intézkedik, a melyek akkor állanak elő, ha a kihallga-

tást eszközlő hatósági közeg nem érti a terhelt által használt nyelvet, továbbá, ha a terhelt süket vagy néma. Az ezek kihallgatására vonatkozó szabályok „megfelelő“ alkalmazása a 216. §. esetében azt jelenti, hogy a mi a 140. §-ban a terheltre vonatkozik, az itt a tanukra értendő.

2. Ehhez képest a 216. §. tartalma, a 140. §. „megfelelő“ alkalmazásával a következő:

a) ha a kihallgatást eszközlő hatósági közegnek nincs jártassága a tanu által használt nyelvben: előlegesen megesketendő tolmácsot kell alkalmazni;

b) ha a terhelt süket, de olvasni tud: a kérdéseket irásban kell hozzá intézni, ha pedig néma, de irástudó: arra szólitandó fel, hogy a feleleteket irásban adja meg, esetleg maga irja a jegyzőkönyvbe;

c) ha a süket vagy néma tanu kihallgatása ekkért nem foganatositható: a kérdéseknek és a tanu feleleteinek tolmácsolására oly egyént kell alkalmazni, ki magát a tanuval meg tudja értetni. A tolmács gyanánt használt egyén ez esetben jegyzőkönyvvezetőül is alkalmazható.

12. A tanuk vallomásának megerősitése.

a) Az esküvel való megerősités.

M. i. A tanuvallomás hitelességének egyik leghathatósabb külső biztositéka az eskü. Ha vallásos a tanu, ugy nincs eszköz, mi vallomásának mélyebb megfontolására buzditaná, mint a tudat, hogy Istent kell felhivnia annak bizonyságára, hogy igazat mond.

Ha a tanu keblét nem is hatják át a vallás érzelmei, de lelkülete nem nélkülöz minden erkölcsi alapot, ugy az eskü ünnepélyességének hatása alatt élénken kell éreznie, hogy nem üres fecsegést várnak tőle, hanem szavainak komoly jelentőséget tulajdonitanak.

Ha pedig a tanu keblét sem a hit tanai nem lelkesitik, sem az erkölcsi felelősségérzete nem emeli: akkor az a félelem tartja vissza a hazugságtól, hogy az esküvel megerősitett hamis vallomást a büntető törvény szigoruan bünteti.

Bármennyire divattá vált is a bizonyitó eljárásban az eskü értékének leszállitását hirdetni: mégis azt tapasztaljuk, hogy a legujabb törvényhozási alkotások is szükségesnek tartották fentartani és valóban végzetes tévedést követne el minden törvényhozás, mely az esküt a tanubizonyitás keretéből kiküszöbölné addig, mig a mindennapi tapasztalat szerint ez egyik leghathatósabb kényszereszköze a tanu igazmondásának.

A mily egyetértés uralkodik a positiv jogokban az eskü intézményének fentartásában, oly nagy a nézeteltérés azokban a kérdésekben, hogy a kihall-

gatás előtt vagy után, továbbá a per mely állásában, és egyazon ügyben csak egyszer vagy többször eskessék-e meg a tanut s végre egyenkint vagy együttesen vegyék-e ki az esküt? (397—398. l.)

b) **Az eskütétel szabályai.**

217. §.

A tanuk kihallgatásuk után rendszerint csak a főtárgyaláson egyenkint és ugyanabban az ügyben csak egyszer esketendők meg.

A már megesketett tanu későbbi vallomását a letett esküre való hivatkozással erősiti meg, s ez az eskü hatályával bir.

Az eskü letétele előtt a tanu az eskü fontosságára és a hamis tanuzás következményeire figyelmeztetendő.

Az eskü ezekkel a szavakkal kezdődik:

„Esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre"

és e szavakkal végződik:

„Isten engem ugy segéljen".

Az eskü arra teendő le, hogy a tanu legjobb tudomása és lelküsmerete szerint a valót, és csakis a valót mondotta el s hogy ebből mit sem hallgatott el.

218. §.

A tanu az esküt rendszerint élőszóval, az előolvasott eskümінta utánmondásával teszi le és ezalatt jobb kezét a szivén tartja.

A némák és a siketnémák, ha irni és olvasni tudnak, az esküt szövegének aláirásával teszik le, a siket tanuk pedig a velük közlött esküszöveget felolvassák.

Ha pedig a siketek, a némák és a siketnémák irni és olvasni nem tudnak, előlegesen megesketett tolmács közreműködésével, jelbeszéddel esküsznek.

1. A tanuvallomásnak esküvel való megerősitését illetőleg a 217. §. a következő kérdéseket dönti el:

a) a kihallgatás előtt vagy után kell-e megesketni a tanut;

b) a per mely állásában, s egyazon ügyben csak egyszer vagy többször veendő-e ki az eskü;

c) az előkészitő eljárás folyamán megesketett tanu a későbbi perszakban ujra esküt tegyen-e, vagy csak hivatkozzék letett esküjére;

d) egyenkint vagy együttesen eskessék-e meg a tanukat.

Ezenkivül ugyane §. megállapitja még az eskü mintát, mig a 218. §. az eskütétel módját határozza meg.

A megesketés időpontja tekintettel a vallomásra és a perszakra.

2. Első kérdés az, hogy a *kihallgatás előtt vagy után eskessék-e meg a tanut.*[1]) A 217. §. e tekintetben határozottan rendeli, hogy: „*a tanuk kihallgatásuk után esketendők meg.*“ Ez általános szabály, a mely nemcsak a főtárgyaláson szereplő, hanem az előleges eljárás folyamán kihallgatott tanuk kivételes megesketésére nézve is (220. §.) feltétlenül áll. A törvény indokolása ez iránt ezeket mondja:

Megfontolva mindazokat az okokat, a melyek az elő- és utóeskü rendszere mellett és ellen felhozhatók, daczára, hogy a régi magyar bünvádi eljárásban a tanut mindig előzetesen eskették meg (1729 : 26. t.-cz. Frank II. 182. l. Madarassy IV. 60. lap, Kelemen III. 1849. lap, Pauler II. 378. l.); s daczára, hogy az 1791-iki, 1827-iki, 1843-iki javaslataink mindnyájan az előesküt fogadták el; részünkről mégis az utóeskü rendszeréhez csatlakoztunk.

Ez álláspont elfoglalásánál nem lehetett figyelmen kivül hagyni a legközelebbi gyakorlatot, mely négy évtized óta az utóesküt alkalmazza a nélkül, hogy e rendszer megváltoztatását a tapasztalat követelné.

E gyakorlatról bizvást elmondhatjuk, hogy a nép tudatába ment át, és igy nem anachronismus, ha e rendszer mellett a szokás élő erejére történik hivatkozás, habár régi jogunk más elvnek hódolt is.

Természetesen ez egymagában nem volna elég ok a rendszer fentartására, ha bizonyos volna, hogy az előeskü rendszere a tanu igazmondásának hathatósabb bizonyitéka az utóeskünél. Ez azonban ama nagy és messzemenő irodalmi megvitatás után is, melyben e kérdés részesült, egy nagy kérdőjel maradt, sőt azokat az érveket, hogy az előeskü mellett a tanu csupán azért, nehogy könnyelmünek és lelkiismeretlennek látszassék, rendszerint a valónak meg nem felelő, de már eskü alatt tett vallomását nem hajlandó módositani, és hogy az esküt kiveszik olyan tanuktól, kiknek vallomása lényegtelen vagy esküre egyéb okból is alig volt bocsátható, megczáfolva nem látjuk: ezek pedig oly fontos okok, melyeket figyelmen kivül hagyni nem lehetett. M. i. 400. l.

3. A második kérdés az eskütétel időpontjára vonatkozik s abban áll, hogy a per melyik szakában történjék e megesketés.

[1]) Az előleges vagy utólagos megesketés helysebb-e, elvileg ma még eldöntve nincs. A törvényhozások e kérdésben gyakorlati szempontból indulnak ki, s ehhez képest álláspontjuk nagyon eltérő. A római és a közös németjogban az előleges megesketés rendszere volt elfogadva, s ugyane rendszer honosult meg Anglia, Francziaország, Belgium és Hollandia tételes jogában is. A német particularis törvények legnagyobb része s a német birodalmi Bp. is az előleges megesketés rendszerét fogadták el, mig a porosz s az 1853. évi ausztriai Bp. az utólagos megesketés rendszeréhez csatlakoztak. Az 1873. évi osztrák Bp. vegyes rendszert követ, a mennyiben e szerint az elővizsgálat alatt kihallgatott tanu megesketése a kihallgatás után történik, mig a főtárgyaláson, az előbb még meg nem esketett tanu kihallgatása előtt teszi le az esküt, kivéve ha vádló és vádlott az iránt megegyeztek, hogy az eskü utólagosan vétessék ki. A két rendszer mindegyike mellett és ellen felhozott érveket, illetőleg ellenérveket tüzetesen ismerteti a törvény indokolása (M. i. 398—400 l.). A Csemegi-féle javaslat szerint a tanu kihallgatásának megkezdése előtt esketendő meg. (266. §.).

E tekintetben a 217. §. azt rendeli, hogy a tanuk: *„rendszerint csak a főtárgyaláson esketendők meg.“* Törvényünk e rendelkezéssel azt a rendszert fogadta el, mely a tanuk megesketésének időpontjául szabályként a főtárgyalást jelöli meg, kivételesen azonban megengedi, hogy a tanu a nyomozás és vizsgálat folyamán is esküre bocsáttassék.[1])

E rendszer előnyeit a törvény indokolása, kiterjeszkedve az eltérő rendszerek hátrányaira is, a következőkben tünteti fel:

A per mai tagolata mellett, midőn oly éles határvonal választja el az előzetes eljárást a főtárgyalástól, midőn a bizonyitó eljárás sulypontja a főtárgyalásra van helyezve: a tanuvallomás igazságának leghathatósabb külső garantiája, az eskütétel a nyilvános tárgyaláson és nem a legtöbb esetben még az ügyfélnyilvánosság elől is elzárt előzetes eljárásban van helyén. Azután alig tagadható, hogy a főtárgyalás ünnepiessége, a bíróság a közvádló, védő, vádlott, hallgatóság jelenléte nagyobb befolyást képes a tanura gyakorolni, mint a zárt falak közt teljesitett vizsgálat.

Az általunk elfogadott rendszer ellen azt szokták felhozni, hogy csakis az esküvel megerősitett tanuvallomásban lévén a valóság garantiája, helytelen, ha oly fontos határozatokat, minő a letartóztatás és vizsgálati fogság a vád alá helyezés és megszüntetés, e rendszer mellett esküvel meg nem erősitett vallomások alapján hoznak. Kétségtelen, hogy igen gyakori eset az, midőn az emlitett határozatok alapjául nem szolgálnak esküvel erősitett vallomások. De egyrészről a bizonyitékok szabad mérlegelésnek rendszere mellett a vallomás igazságának sem feltétlen követelménye az eskü, másrészről e rendszer nem zárja ki mereven a tanuk megesketését az előzetes eljárásból, hanem számos esetet sorol fel, midőn az eskü az előzetes eljárás során is kivehető. És mivel e kivételek között az is helyet foglal, hogy a tanu megeskethető, ha vádló és vádlott kivánják, továbbá ha a tanu a teljes valónak megvallására csakis az eskü kivétele által birható; ugy éppen nincs kizárva a tanu szavahihetőségéhez férhető kétség esetén az eskü kivétele. A felhozott ellenvetés tehát, oly sulylyal nem bir, hogy miatta az egész rendszer elejtendő és az volna elfogadandó, *mely szabályul állitja a tanunak az előkészitő eljárásban való megesketését.* Mert mi következnék ebből? A mennyiben a kihallgatott tanu nem tenne esküt a főtárgyaláson: ez a per tagolatának mai rendjét zavarná meg, mert a sulypontot áthelyezné az előkészitő eljárásra, holott a főtárgyalás lévén a mai eljárás központja, szükséges, hogy a tanu igazmondásának e fontos kényszeritő eszköze a közvetlen, nyilvános tárgyaláson és az itélőbiró előtt legyen alkalmazva.

Helyesebbnek látszott tehát ama rendszert elfogadni, mely a közvet-

[1]) Más rendszer szerint a tanut az előkészitő eljárásban esketik meg s a főtárgyaláson csak figyelmeztetik letett esküjére; mig némely államban az előkészitő eljárás folyamán sohasem szabad a tanut megesketni, hanem csupán a főtárgyaláson. Az előbbi rendszer Poroszországban és Ausztriában volt érvényben, az utóbbi Hollandiában áll fenn. A törvényünk által is követett vegyes rendszert csaknem minden ujabb törvényhozás elfogadta, igy különösen az érvényben levő ausztriai, a német birodalmi s az olasz Bp. is magáévá tette.

lenség és nyilvánosság követelményének megfelelve, szabályul állitja fel a tanunak a főtárgyaláson leendő megesketését és kivételként engedi meg az előkészitő eljárásban való megesketést.

Az a rendszer, mely *mereven tiltja a tanunak megesketését az előkészitő eljárásban*, hasonlókép nem mutatkozott ajánlatosnak, mert lehetnek oly kivételes esetek, a midőn az igazságszolgáltatás érdekeinek sérelme nélkül az eskü az előkészitő eljárásban nem mellőzhető. E rendszert méltán érheti a fennebb emlitett vád, mely kimutatja, mennyi kárral jár a tanu megesketésének mellőzése az előkészitő eljárásban. De ha a kivételek ugy vannak megállapitva, hogy az igazságszolgáltatás érdekében mulhatatlanul szükséges megesketés, az előkészitő eljárás folyamán egyetlen esetben sincs kizárva: ugy e rendszer minden más fölött elsőbbséggel bir. M. i. 401. l.

Ama kivételes eseteket, a melyekben a tanu a nyomozás és a vizsgálat alatt is megeskethető: az alábbi 220. §. s a jelen fejezet bevezetésében IV. alatt kiemelt §-ok sorolják fel. A főtárgyaláson a tanuk megesketése iránt a biróság, a felek meghallgatása után külön határoz. (311. §.).

Többszöri megesketés kizárása.

4. Az előbbi kérdéssel szorosan összefügg az a további kérdés, hogy egyazon ügyben csak *egyszer esketendő-e meg a tanu, vagy többször is ki kell-e venni az esküt.* E tekintetben az egyik rendszer az, hogy a tanu mind az előkészitő eljárásban, mind a főtárgyaláson esküt tesz, — a másik az, hogy vagy csak az előkészitő eljárásban, vagy csak a főtárgyaláson, tehát csak egyszer esketendő meg. Az előbbi rendszert az angol és franczia perjog képviselik, a melyet azután a német particularis törvények egy része is elfogadott, valamint régi hazai gyakorlatunk is követett, mert e szerint is a tanuk vizsgálati megesketését azoknak törvényszéki eskütétele (hitelesitése) követte. Az utóbbi rendszert a többi államok törvényhozásaiban és ujabb hazai gyakorlatunkban találjuk fel. Ezt fogadta el a jelen törvény is, a fennebbi 217. §-ban kimondván, hogy a tanuk: *„ugyanabban az ügyben csak egyszer esketendők meg."* Az indokolás erre vonatkozólag ezeket mondja:

Semmi sem alkalmasabb az eskü köznapiassá tételére, mintha a nép az látja, hogy az esküt a birák könnyen veszik s alig néhány hét elmulta után egyazon ügyben a tanut ismét megesketik. Az eskü, ilyszerü használat mellett elveszti azt a bűvkört, mely különben körülveszi. És nem szabad szem elől téveszteni, hogy a többszörös eskütétel a tanunak lelkiismereti tépelődést okozhat, sőt magának az igazságnak kideritésére is káros. A leglelkiismeretesebb tanu jöhet abba a helyzetbe, hogy kénytelen lett vallomásán változtatni, vagy ahhoz valamit hozzáadni. Az az ellentét, mely a tanu vallomásai között igy előfordulhat, bizonyos lehangoló aggodalmas-

kodás érzetét szüli, mit a felek könnyen oly szinben tüntethetnek fel, hogy a tanu tépelődésének és ingadozásának oka vallomásának hamisságában rejlik.

A legkellemetlenebb helyzetbe kerülhet a tanu, miként ezt egyébiránt a franczia gyakorlat igazolja is, hogy nem egyszer fogták perbe hamis eskü miatt a tépelődő lelkiismeretes tanut. E sajátszerü viszonyok nemcsak Franczíaországban, de mindenütt, hol e téren a franczia jogot utánozták, oda terelték a judicaturát, hogy az előzetes eljárás után esküvel megerősitett tanuvallomást büntetendő cselekménynek nem tartották és hamis eskü miatt (361—365. §§.) csak a főtárgyaláson hamis vallomást tett tanut büntették. Egyazon cselekmény tehát a szerint volt büntetendő vagy nem büntetendő, a mint egyik vagy másik hatóság előtt követték el. M. i. 402. l.

A törvényünk által elfogadott s az előbbi pont alatt ismertetett rendszer megengedi ugyan, hogy a tanu ugy az előkészitő eljárásban, mint a főtárgyaláson megeskettessék, — de minthogy ez csak vagylagosan történhetik meg, mert ugyanabban az ügyben a tanut csak egyszer lehet megesketni: ennélfogva az eskü többszöri kivétele ugyanabban az ügyben ki van zárva. Ha tehát a tanu az előkészitő eljárásban már megesküdött (220. §.): a főtárgyaláson többé esküt nem tehet.

5. Abból a tételből, hogy a tanu egyazon ügyben csak egyszer eskethető meg, önkényt folyik a 217. §. 2. bek., mely szerint: *„a már megesketett tanu későbbi vallomását a letett esküre való hivatkozással erősiti meg, s ez az eskü hatályával bir.“* E rendelkezés sulypontja az, hogy a már megesketett tanunak későbbi vallomását *saját szavaival*, a letett esküre való hivatkozással *kell megerősiteni*. Ez lényegesen különbözik pld. az osztrák Bp. rendelkezésétől, mely szerint a biróságnak kell figyelmeztetnie a tanut már letett esküjére (247. §.); ellenben megegyezik a német Bp. álláspontjával, a mely szintén nem éri be a birói figyelmeztetéssel, hanem magának a tanunak „expressis verbis“ nyilatkozatát követeli (66. §.). Az utóbbinak rendelkezésétől is eltér azonban törvényünk annyiban, hogy a mig a német Bp. szerint a tanu csak egyazon előkészitő eljárásban, vagy pedig egyazon főtárgyaláson már letett esküjét nem ismételheti és igy megtörténhetik, hogy a vizsgálat folyamán megesketett tanut a főtárgyaláson tett vallomására ujra megesketik:[1]) addig törvényünk szerint egyazon ügyben csak egyszer lehet esküt tenni. A főtárgyaláson tehát az előkészitő eljárásban megesketett tanu is csak esküt pótló nyilatkozatot tehet. Vagyis eskü helyett hivatkoznia kell az ügyben már egyszer letett esküjére. Nehogy azonban e hivatkozás üres és ha-

[1]) John id. m. 626. l.

tálytalan formalismussá váljék: a törvény indokolása különösen hangsulyozza és ajánlja, hogy az eljárás kellő ünnepélyességgel történjék és hogy a bíróság magyarázza meg a tanunak, hogy letett esküjére való hivatkozása az eskü hatályával bir. (M. i. 404. l.).

A tanuk egyenkénti megesketése.

6. Az eskütétel módját illetőleg első kérdés az, hogy a tanuk *együttesen, vagy egyenként tegyék-e le az esküt.* A 217. §. e tekintetben azt rendeli, hogy a tanuk *„egyenkint"* esketendők meg; ellentétben az eddigi gyakorlattal, a mely az volt, hogy a tanuk tömegesen, egyszerre tették le az esküt.[1]) E gyakorlat hiányait a törvény indokolása a következőkben tünteti fel:

A „chorus"-ban chablonszerüleg utánmondott esküminta mellett alig volt ellenőrizhető, hogy mindenki tényleg utánmondta-e az esküt. Többszöri félbeszakitás, figyelmeztetés az egyes tanukhoz, hogy ne hallgassanak, hanem mondják értelemesen az eskümintát, éppen nem voltak alkalmasak az ünnepélyesség emelésére. A tanuk egy része ugy is gondolkozik, hogyha hamis vallomást tesz is, se baj, mert a tömeges eskükivételnél hallgat, vagy értelmetlen szavakat fog elmorogni, s igy lelkiismerete nyugodt lehet. E botrányok az egyenkinti megesketésnél ki vannak zárva és kétségtelenül csak emeli az eskü fontosságának becsét a nép előtt, ha látják, hogy minden egyes tanunak külön kell esküt tenni. Az a csekély időmulasztás, mivel az egyenkinti eskükivétele jár, bőven van kárpótolva a vele járó hasznokkal. Gyakran tapasztalható volt az is, hogy mivel az eskü letételét a bizonyitó eljárás befejeztéig elodázták, a tanuk kénytelenek voltak hosszas ideig várakozni a tömegesen kiveendő eskü végett és igy a tanuzással járó teher csak sulyosbodott. M. i. 405. l.

A megesketendő tanu figyelmeztetése.

7. Az eskütétel további módozata az, hogy *„az eskü letétele előtt a tanu az eskü fontosságára és a hamis tanuzás következményeire figyelmeztetendő"* (217. §. 3. bek.). Tekintve, hogy a tanukat egyenkint kell megesketni: e figyelmeztetést is külön kell minden tanuhoz intézni akkor, mikor kihallgatása véget ért s a bíróság az illetőnek megesketését elhatározta. A kihallgatás előtt, miként láttuk (210. §. 2. bek.), figyelmeztetni kell a tanut, hogy vallomását „esetleg" esküvel kell megerősitenie; a kihallgatás után pedig következik az a figyelmeztetés, a melyet a 217. §. 3. bek. arra az esetre előir, ha a megesketés tényleg bekövetkezik. A büntető ügyben tett hamis tanuzás büntetőjogi következményeit, melyekre a tanut megesketése előtt figyelmeztetni kell, a btk. 213. és 214. §-ai határozzák meg.

[1]) A franczia, osztrák és német perrendtartások szerint is együtt veszik ki az esküt.

Az eskü letétele. Esküminta.

8. A figyelmeztetés megtörténte után tanu *a 217. §. 4. bekezdésében meghatározott esküminta szerint, s az ugyane §. ut. bek. szerinti tartalommal leteszi az esküt.*

Az esküminta, mely e szavakkal kezdődik: „Esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre", — és e szavakkal végződik: „Isten engem ugy segéljen," — akként van megállapitva, hogy azt bármily vallásfelekezetü egyén használhatja. A mi az idézett szavak közé esik, vagyis az eskü tulajdonképi tartalma, a tanunak két kijelentését foglalja magában, ugyanis: *a)* hogy legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a valót és csakis a valót mondotta el; *b)* hogy abból mit sem hallgatott el. A tanunak abban a kijelentésében, hogy „legjobb tudomása és lelkiismerete szerint" tett vallomást, benne van az is, hogy az illető nem vallott gyülölségből, kedvezésből vagy félelemből olyat, a mi a valóságtól eltér. Ezek külön kiemelését tehát törvényünk mellőzte. Ellenben megkivánja, hogy a tanu ismételve nyomatékosan kiemelje, hogy *„a valót és csakis a valót"* mondotta. Ez első pillanatra feleslegesnek látszik, helyesen jegyzi meg azonban a törvény indokolása, hogy a valóságnak mint sulypontnak kétszeres kiemelése csak hathatósabban figyelmezteti a tanut az esküminta értelmére (M. i. 405. l.) A bíróságnak őrködnie kell, hogy a tanuk az esküt a minta szavai szerint tegyék le és azokat más szavakkal fel ne cseréljék.

9. A tanu az esküt rendszerint *élőszóval* teszi le és ez alatt jobb kezét szivén tartja (218. §.)

Élőszóval akként esküszik a tanu, hogy *utána mondja az előtte felolvasott esküt.*[1]) E rendszer ellentéte annak, midőn a biró felhivásként mondja el az eskümintát a tanu előtt és ez csak annyit válaszol: „esküszöm". Az itt elfogadott rendszer mellett egyrészt eddigi gyakorlatunk, másrészről az a körülmény szól, hogy jobban hat a tanu igazmondására, ha magának kell az esküt egész terjedelmében elmondania, melylyel felelősséget vállal Isten és emberek előtt (M. i. 405. l.).

A jobb kéznek szivre tétele eddig is gyakorlatban volt; a Bp. tehát ez alakszerüség felvétele által csak a fennálló szokást erősitette meg.

Némák és siketek eskütétele.

10. A 218. §. 2. és 3. bek. *a némák és siketek eskütételét hasonló* módon állapitja meg, mint a 140., illetőleg 216. §. az ily

[1]) A tanu esküminták 1. B. Ü. Sz. 34. §.

tanuk vallomásának kivételét. A különbségek önként folynak abból, hogy mig a vallomástételnél a tanunak saját tudomását kell a bírósággal közölnie: addig az eskütételnél az eskümintát kell elmondania, vagy más módon magáévá tennie. Az eskütételnek a kivételes módozatai a következők:

a) a néma, ha nem siket, hallja az előtte felolvasott eskümintát és egy ezt nem kell külön elolvasnia, hanem az eskü szöveget a mennyiben irni tud, utánmondás helyett aláirja;

b) a siket, ha nem egyszersmind néma, a mennyiben olvasni tud: akként teszi le az esküt, hogy a neki átadott eskümintát fennhangon maga olvassa fel;

c) a siketnéma, minthogy sem a mondottakat nem hallja, sem fennhangon olvasni nem tud, — a mennyiben különben tud irni és olvasni: magának olvassa el a vele közölt eskü szövegét s nevének aláirásával bizonyitja, hogy azt letette.

Végső esetben, ha t. i. a siket, a néma, vagy siketnéma irni és olvasni nem tud jelbeszéddel, e czélra felesketett tolmács közvetitésével történik megesketésük. A mennyiben a biróság ettől szükség esetén eltér s pl. a siketnéma legközelebbi hozzátartozóját veszi igénybe az eskü kivételénél: ez nem oly szabálytalanság, mely semmiséget von maga után. Igy pl. nem tekintetett sem. oknak az, hogy a süketnéma tanu kihallgatásánál tolmács gyanánt anyját alkalmazták (BT. XLV. k. 332. l.).

c) Az ünnepélyes fogadás.

219. §.

A ki azt állitja, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik, az eskü helyett ünnepélyesen fogadja, hogy a valót vallotta.

E fogadás e szavakkal kezdődik:

„Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom . . .“

1. Az alakszerü esküt helyettesitő ünnepélyes fogadásnak többféle faja volt, illetőleg van szokásban. Igy pld. a papoknak megengedték, hogy lelkiismeretükre való hivatkozással erősitsék meg vallomásukat, a közhivatalnok pedig, tanuvallomásának megerősitéséül, letett hivatali esküjére hivatkozhatott. Az ünnepélyes fogadásnak e két faja azonban ma már általában kiment a szokásból; ellenben mindenütt fennáll az a kivétel, a melyet a jelen 219. §. az alakszerü eskütétel kötelessége alól megállapit. E kivétel abban áll, hogy a törvény azokat „a kiknek vallásuk tanai az eskütételt meg nem engedik, felmenti a formális eskütétel alól s ezt az ünnepélyes fogadással helyettesiti.

2. Az ünnepélyes fogadás e neméről törvényünk indokolása ezeket mondja:

A tanuvallomás valóságának egyik elsőrendü biztositéka ugyan az eskü, mégis ha valaki vallásának tanai szerint az eskütételt üres formaságnak vagy tiltott cselekménynek tartja, ugy nemcsak méltányos, hanem éppen a valóság érdekében szükséges megengedni, hogy az eskütétel formái helyett ünnepélyes polgári fogadalmat tegyen a tanu. (M. i. 406. l.).

Arra a kérdésre pedig, hogy a 219. §. szerint kik vannak jogcsitva a formalis esküt ünnepélyes fogadással helyettesiteni, az indokolás ekként válaszol:

A 219. §. szövege szerint az ugynevezett felekezetnélküliek vagy szabad gondolkozók kötelesek esküt tenni, mert ez a szabály alól csakis abban az esetben enged kivételt, ha valakinek vallásfelekezete tiltja az esküt.

Ebből természetesen az is következik, hogy oly vallásfelekezetü, kinek vallása az esküt nem tiltja, bármily egyéni véleményt nyilvánitson is az eskü ellen: az eskütétel kötelezettsége alól fel nem menthető. Másrészről azonban törvényünk nem szoritja e kiváltságot csak az állam által elismert vallásfelekezetek területére, hisz ez esetben a jelenleg elismert vallásfelekezetek tekintetéből és belföldi tanukra vonatkozólag intézkedni se kellene, mert hazánkban nincs elismert vallásfelekezet, mely az esküt tiltaná. Még azt sem kivánjuk meg, a mit a német törvény követel, hogy t. i. csak az a vallásfelekezet birhat e kiváltsággal, melynek külön törvény engedi meg az eskütételnek fogadalommal való helyettesitését. Elég, ha a biró meggyőződik, hogy valaki tényleg oly vallásfelekezethez tartozik, melynek általánosan elfogadott tanai szerint az eskü tiltva és helyette a fogadalom megengedve van. (M. i. 407. l.)[1])

E szerint pld. a nazarénusok nem kényszerithetők formaszerü eskütételre, mert habár vallásuk elismerve nincs, mégis közismeretü tény, hogy hiveinek az esküt tiltja.

3. Az ünnepélyes fogadás a formaszerű esküt helyettesitvén, azzal jelentőségére nézve teljesen egyértékü. Ezért a Btk. 218. §-a is kimondja: hogy az esküvel való megerősitéssel egyenlő

[1]) Az ünnepélyes fogadásnak e körvonalozásától a külföldi törvényhozások részben eltérnek. Igy pld. a német Bp. szerint, miként az indokolás is emliti, csak arra a vallásfelekezetekre vonatkozik e kiváltság, melynek maga a törvény engedi meg az esküt helyettesitő fogadalmat (64. §.), a minők pld. Porosz és Bajorországban a mennoniták. E felfogás alapja az, hogy lehetetlen, miként az állam által el nem ismert, esetleg államellenes vallás tanai csak részben is elismerésre találjanak a bíróság előtt. Franciaországban a gyakorlat, a vallásszabadság elvei folytán oda fejlődött, hogy minden tanu ama vallásformái szerint teheti le az esküt, a melyhez tartozik: igy pld. a semmitőszék elismerte a quäkkerek eskümentességi jogát azzal, hogy ezek vallása az esküt tiltja. A belga javaslat e pontra nézve ugy rendelkezett, hogy mihelyt valaki kijelenti, hogy lelkiismeretével az esküt összeegyeztethetőnek nem tartja: az eskü helyett fogadalmat tehet. Törvényünk, mint láttuk, nem ment ennyire a kiváltság kiterjesztésében, de a német törvénynél tágabb keretben mozog.

hatálylyal bir a vallomásnak a tanu által való megerősitése ünnepélyes bizonylással; a miből következik, hogy a ki hamis vallomását ünnepélyes bizonylással erősiti meg, ép ugy büntetendő hamis tanuzás miatt, mint az, a ki formális esküt tesz. E szerint a fennebbi 217. §. 3. bek., mely szerint a tanu az eskü fontosságára s a hamis eskü következményeire figyelmeztetendő: a 219. §. esetében is megfelelően alkalmazandó.

d) Tanuk megesketése a nyomozás és vizsgálat alatt.

220. §.

A nyomozás és a vizsgálat alatt a tanu csak akkor eskethető meg:

1. ha életveszélylyel járó betegségben szenved;

2. ha alaposan tartani lehet attól, hogy a főtárgyaláson nem jelenhet meg;

3. ha a felek a megesketést fontos ok alapján kivánják.

A megesketés oka a jegyzőkönyvben megemlitendő.

1. Amaz általános szabály alól, hogy a tanuk „rendszerint csak a főtárgyaláson" esketendők (217. §.) meg, a jelen §. állapitja meg a kivételt. E §. azonban nem meriti ki mindamaz eseteket, a melyekben a tanu az előkészitő eljárásban, illetőleg tárgyaláson kivül is megeskethető, sőt megesketendő, hanem kiegészitést nyer a 455., 472., 543. és 586. §-ok rendelkezései által.

2. Összefoglalva e §-ok rendelkezéseit, azokat két csoportra oszthatjuk fel. Egyikbe tartoznak azok az esetek, a melyekben a tanu az előkészitő eljárás során csak megeskethető, a másikba azok, a melyekben megesketendő.

A 220. §. általános rendelkezésse szerint a tanu *megeskethető* a nyomozás és vizsgálat alatt, ha életveszélyes betegségben szenved, ha alaposan lehet attól tartani, hogy a főtárgyaláson nem jelenhetik meg s ha a felek a megesketést fontos ok alapján kivánják. Ilyen ok lehet pld. az, ha valamely tanu, vagy több tanu vallomásától függ az, hogy van-e helye a letartóztatásnak vagy vizsgálati fogságnak, hogy vád alá helyeztessék-e terhelt, vagy megszüntessék irányában az eljárást. A mennyiben ily fontos birói határozatok alapjául szolgálnának bizonyos tanuk vallomásai, a kiknek igazmondásához kétség fér abban az esetben, ha esküt nem tesznek: ez elég alapos ok lehet a felek részére, hogy az illető tanuk megesketését kivánják. A bíróságnak azonban ekkor is, valamint a 220. §. 1. és 2. pontja esetében, ügyelnie kell arra,

hogy az ily előleges megesketés csak valóban megállapitott szükség esetén történjék meg, nehogy a törvény rendszere, mely az ily megesketést csak kivételként türi meg, a bíróság lazasága folytán sarkaiból kiforgattassék. E tekintetben a helyes szempontokat lásd a törvény indokolásában (217. §. 3. jegyzet).

3. A fenn idézett többi §-ok közül a 455. és 472. §-ok kötelezőleg rendelik el a tanuk előleges, illetőleg tárgyaláson kivüli megesketését. Igy különösen kimondják e §-ok, hogy az ujrafelvétel iránt inditott eljárásban a vizsgálóbiró a tanukat, ha törvényes akadály fenn nem forog, *megesketi* (455. §. 1. bek.) s hogy a bíróság elé nem állitható távol levők ellen inditott eljárásban a kihallgatott tanuk *megesketendők*. (472. §. 3. bek.)

Az 543. §. ama rendelkezése, hogy a járásbirósági eljárásban a távol lakó vagy a 201. §-ban meghatározott valamely okból a bíróság elé nem állitható tanu a tárgyaláson való kihallgatás helyett megkeresés utján, *lehetőleg eskü alatt* hallgatandó ki: szintén csak azt jelenti, hogy az ily tanut is meg kell esketni, ha törvényes akadály fenn nem forog. Viszont az ártatlanul fogságot szenvedők kárpótlása iránt inditott eljárásról szóló 586. §. ama rendelkezése, hogy a bíróság *szükség esetén tanukat eskü alatt is kihallgathat*, inkább azt látszik mutatni, hogy ez esetben rendszerint eskü nélkül kell a tanukat kihallgatni, s csak szükség esetén lehet azokat megesketni.

4. A tanuk megesketését a nyomozás és vizsgálat alatt a rendőri hatóság sohasem foganatosithatja, hanem mindig a vizsgáló birónak kell teljesiteni (98. §. 3. bek.) Ez ugy a 220., valamint az előbbi pont alatt felsorolt §-ok eseteire nézve áll.

További kérdés ez esetekre nézve az, hogy jelen lehetnek-e a közvetlenül érdekelt felek (vádló, terhelt és ezek képviselője) az ily tanu megesketésénél, illetőleg kihallgatásánál. Erre a 125. §. ama rendelkezése adja meg a választ, mely szerint a felek csak oly tanu kihallgatásánál lehetnek jelen: „a ki a főtárgyaláson előreláthatólag nem jelenhet meg.“ Ilyen a 220. §. második pontja alapján megesketendő tanu, de ilyennek tekinthető az is, a kit ugyane §. 1. pontja alapján azért esketnek meg, mert életveszélylyel járó betegségben szenved. Erről is valószinüleg állitható, hogy a főtárgyaláson nem jelenhetik meg; ellenben a 220. §. 3. pontja alapján eszközölt megesketésnél a felek jelen nem lehetnek. A 455., 472. és 586. §-ok alapján eszközölt tanukihallgatásnál és megesketésnél a felek szintén nem lehetnek jelen; az 543. §. azonban világo-

san rendeli, hogy ez esetben a tanu kihallgatása és megesketése a 125. §. megfelelő alkalmazásával történjék.

e) Az eskütételtől elzárt egyének.

221. §.

A tanu megesketése mellőzendő:

1. ha ellene gyanu forog fenn az iránt, hogy a büncselekményt, melyre nézve kihallgatják, maga követte el, vagy annak részese, illetőleg bünpártolója vagy orgazdája;

2. ha hamis tanuzás, vagy hamis eskü miatt el volt ítélve, habár büntetését kiállotta;

3. ha kihallgatásakor életkorának tizennegyedik évét még be nem töltötte;

4. ha testi vagy elmebeli fogyatkozásánál fogva a valót meg nem tudhatta, vagy közölni nem tudja; vagy ha értelme fejletlenségénél vagy gyengeségénél fogva az eskü lényegéről és fontosságáról nincs kellő fogalma;

5. ha kitünik, hogy a terhelttel oly ellenségeskedésben áll, mely az ezt terhelő vallomásának valódiságát kétségessé teszi;

6. ha vallomása valamely lényeges körülményre nézve valótlannak bizonyult, és nem mutatható ki, hogy csak tévedésből tett valótlan vallomást.

1. Habár törvényünk, a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszeréből kiindulva, egyetlen tanut sem nyilvánit „a priori" képtelennek (204. §. 1. jegyzet): mindazonáltal bizonyos előre megállapitott korlátokat von a biró elé, a melyek egyfelől arra vonatkoznak, hogy bizonyos egyének a törvényben meghatározott módon tudomásukra jutott körülményekre nézve tanuk gyanánt *ki nem hallgathatók* (204. §.), másfelől azt rendelik, hogy a bíróságnak bizonyos tanukat *nem szabad megesketnie*. Az utóbbi irányban rendelkezik a jelen §., mig az alábbi 222. §. ama tanukat sorolja fel, a kik a körülményekhez képest az *eskütételtől elzárhatók*.

2. A 221. §. mindegyik esetében feltétlenül mellőzendő a tanu megesketése. Hogy azonban fenforog-e ez eset: ezt a bíróságnak mindannyiszor külön meg kell határoznia; mert szabály a kihallgatott tanuk megesketése lévén (217. §.): a kivételt, vagyis a tanu megesketésének mellőzését, mindannyiszor a törvény illető helyének felhivásával indokolni kell. E szempontból különös figyelmet

érdemel úgy a jelen, mint a következő §. mindegyik pontjának helyes értelmezése, megjegyezvén, hogy e pontok, mint kivételeket megállapitók, szigoruan, kétség esetén tehát inkább megszoritólag, mint kitágitóan magyarázandók.

3. Az első pont szerint nem eskethető meg az, a ki ellen *gyanu forog fenn* az iránt, hogy a kérdéses büncselekményt *maga követte el*, vagy annak *részese*, illetőleg *bünpártolója* vagy *orgazdája*. Itt tehát oly tanuról van szó, aki valamely bünös viszonyben áll ahhoz a tetthez, a melyre nézve kihallgatják. E viszony pedig háromféle lehet; ugyanis: *a)* a kihallgatott tanu tettese, — *b)* részese, — *c)* bünpártolója vagy orgazdája lehet ama büncselekménynek, a melyre nézve tanuként szerepel. A büntetendő cselekményben való részességet (felbujtó, társtettes bünsegéd) a btk. 69. és 70. §-ai, az orgazdaságot a 370., a bünpártolást a 374. és 375. §-ok határozzák meg. Mind e személyek, a mennyiben a tanu nem maga a tettes, tágabb értelemben büntársai annak a terheltnek, a kinek ügyében tanuskodnak, e szerint vallomásuk a terheltként szereplő büntárs vallomásának értékével bir. Erre nézve pedig a törvény indokolása kiemeli, hogy az ily tanu rendszerint büntársa rovására saját sorsát kivánja enyhiteni; erkölcsi érzülete pedig rendszerint nem oly erős, hogy visszariadjon a hamis tanuságtétel esküvel való megerősitésétől, ha tudja, hogy ezzel magát menti, vagy büntetését enyhitheti (M. i. 409. l.). Természetes tehát, hogy az ily tanut kizárják az eskütételből s hogy vallomását, ha egyéb körülmények nem támogatják, nem szokták elegendő bizonyitéknak tekinteni.

A megesketés mellőzésének ez oka nem forog fenn a fokozatos felelősség esetén, mert igy az egyik felelős személy bünösségének megállapitása kizárja a másik fokozaton felelős személy büntethetőségét. Ehez képest a C. is kimondta, hogy a felelős szerkesztő a szerző ellen inditott ügyben, mint tanu megeskethető (2176/900. — GDt. IX. 532.).

4. Az első pont alkalmazásához elég, ha „*gyanu forog fenn*“ az iránt, hogy a tanu a kiemelt bünös viszony valamelyikében áll a büncselekményhez. Hogy alapos-e e részben a gyanu: ezt a biró az eset körülményei szerint itéli meg. A gyanut bizonyosságra emeli az, ha az illető a kérdéses büncselekmény tárgyában pld. mint részes vagy orgazda el is itéltetik; minthogy pedig törvényünk szerint már azt sem szabad megesketni, a kit e részben alapos gyanu terhel: ebből a törvény külön kijelentése nélkül is

önként folyik, hogy annál kevésbbé lehet tanuként megesketni azt, a ki a kérdéses ügyben vagy azzal kapcsolatban már el is ítéltetett.[1]) A gyanunak a büncselekményhez való viszonyát illetőleg a törvény indokolása ezeket mondja:

A gyanunak arra a büncselekményre kell vonatkozni, mely miatt a kihallgatás történik. Megtörténhetik azonban, hogy a tanu által elkövetett más büncselekmény oly szoros kapcsolatban áll azzal, mely a kihallgatás tárgya, hogy tán felmentése vagy elitéltetése egyenesen összefügg annak az eljárásnak eredményével, melyben a kihallgatás történik. Ily esetben szintén alkalmazandó az eskükizárás e pontja. (M. i. 409. l.)

5. A második pont szerint nem eskethető meg az, a *ki hamis tanuzás vagy hamis eskü miatt el volt ítélve, habár büntetését kiállotta.* A hamis tanuzás büntető, polgári és fegyelmi ügyre vonatkozhatik (btk. 213—218. és 220. §.), a hamis eskü tárgya csak az ügyfélnek a polgári perben letett esküje lehet (219. §.); továbbá úgy a hamis tanuzás, mint a hamis eskü gondatlanságból elkövetve is büntetés alá esik (221. §.); e mellett külön delictum gyanánt szerepel a btk. hamis tanuzás és hamis eskü czimü fejezetében a csábitás hamis tanuzásra és esküre (222. §.). Minthogy a fennebbi 221. §. 2. pontja közelebbi meghatározás nélkül emliti a hamis tanuzást és hamis esküt: ezalatt mindama büntetendő cselekményeket kell érteni, a melyeket a btk. II. részének XII. fejezete e czim alatt magában foglal. A szóban forgó 2. pont jelentőségéről és közelebbi értelméről a törvény indokolása ezeket mondja:

E két cselekmény elkövetőinél a szavahihetőség iránt méltán rendül meg a bizalom s ujabb hamis tanuzás elkerülése végett van szükség a tilalomra.

Ez okból a büntetés kiállása, elévülése vagy kegyelem esetében sem szünik meg az esküképtelenség. Ha azonban ujrafelvétel folytán a tanut felmentik a hamis tanuzás vagy hamis eskü büncselekményei alól: akkor előbbi elitéltetése nem ok az eskürebocsátás mellőzésére. (M. i. 409. l.)

6. A 3. pont *a 14. évét még be nem töltött egyént zárja el az eskütételtől.* Habár törvényünk nem állit fel korlátot a tekintetben, hogy mily koru egyén bocsátható tanuságtételre, mert a tapasztalás szerint 5—6 éves gyermek is értékes vallomást tehet: az eskütételre nézve mindazonáltal, egyezőleg más államok törvényeivel, megjelöli az időhatárt, a melyen innen a gyermektanut megesketni nem szabad. A 221. §. 3. pontja e határt a betöltött 14. évben állapitja meg, eltérőleg eddigi törvényeinktől, melyek a 12.

[1]) Az osztrák és a német Bp. ezt „express verbis" kifejezik.

évet vették fel határpont gyanánt.[1]) Törvényünk indokolása szerint a 14. évét betöltött egyén már kellően felismeri az eskü fontosságát. Ennél ifjabb korban levőt azonban nem tanácsos esküre bocsátani. (M. i. 410. l.).

A 221. §. 3. pontja csak azt kivánja, hogy a tanu „kihallgatásakor" 14 éves legyen. Ebből következik, hogy a mennyiben az illető a tanusitandó tény történtekor még nem is volt 14 éves, de a biró meggyőződik, hogy felismerő képességgel bir, akkor az eskü kiveendő; továbbá, hogy a mennyiben a tanut többször hallgatják ki valamely ügyben, s csak későbbi kihallgatásakor töltötte be a 14-ik évét: ugy az utóbbi kihallgatáskor megeskethető. Ugyanezt a C. is kimondta egy esetben, törvényszerünek jelentvén ki azt, hogy a 14. évét már betöltött tanu a 14. évének betöltése előtt tapasztalt tényekre megeskettetett (2177/905. — GDt. XII. 384.).

7. A 4. pont első fele szerint nem eskethető meg az *a ki testi vagy elmebeli fogyatkozásánál fogva* a valót meg nem tudhatta, vagy közölni nem tudja. Testi fogyatkozás alatt ehelyen amaz érzékek hiánya értetik, a melyek a történt dolgok felismerésére szükségesek; a minők különösen a látó és halló képesség. E' fogyatkozások mellett a tanu bizonyos dolgokról, igy pld. a vak a halottakról, a siket a látottakról kellő felvilágositást adhat, és igy nincs elég ok arra, hogy ezek tanuvallomása már „a priori" mellőztessék. Minthogy azonban az egyik érzék hiánya a másik érzék által tett megfigyelés biztonságát csökkentheti, mert az érzékek kölcsönös ellenőrzése hiányzik, — s minthogy e szerint megtörténhetik, hogy pld. a vak, habár kitünő hallása van, nem tud számot adni arról, hogy ki mondta az általa hallott szavakat, vagy pld. a süket tévesen foghat fel valamely cselekményt, mert az azt kisérő szavakat nem értette; ennélfogva az ily bajokban, valamint a süketnémaságban szenvedőknél is, indokolt a törvénynek az a rendelkezése, hogy nem bocsáthatók esküre, ha a valót meg nem tudhatták vagy közölni nem tudják. Ez azt jelenti, hogy a mennyiben az ily tanu megfigyelő és emlékező tehetségének tisztaságához kétség nem fér s a mennyiben adott esetben az is kétségtelen, hogy halló, illetőleg látó érzékével helyesen, a többi körülményekkel

[1]) Az osztrák és olasz Bp. szintén a betöltött 14-ik évet, a német perrendtartás a 16-ik, a franczia jog a 15ik évet jelölte meg határul; a belga javaslat a betöltött 16-ik évet jelöli meg. Az angol jog nem határozza meg az évet, de e szerint a gyermek csak akkor hallgatandó ki, ha az eskü fontosságát felfogni képes. (M. i. 409. l.)

összevágóan figyelte meg a történt dolgokat: ekkor mi sem áll utjában annak, hogy az illető esküre bocsátassék.[1])

8. *Az elmebeli fogyatkozás* egyértelmü az elmebetegséggel. Hogy az elmebeteg rendszerint nem képes megbizható tanuságot tenni: ez önként következik az elmezavar természetéből, mely a rendszeres gondolkodás s megbizható emlékező s megfigyelő képességet kizárja. Vannak mindazonáltal elmebetegek, a kiknél az elmezavar csak időszakonként vagy csak bizonyos tárgy érintésénél jelentkezik. Az előbbire példa a nehézkór (epilepsia), mert az ebben szenvedő egyén rendszerint csak a roham előtti, alatti és utáni állapotban veszti el megfigyelő és emlékező képességét, mig a rohamok közé eső időben e képességek teljes birtokában lehet. A rögeszmékben és hallucinatiókban szenvedők is logikailag tudnak gondolkozni oly tárgyakról, a melyek rögeszméik és hallucinatiójuk körén kivül esnek, s ezekre nézve elő is tudják adni a valót. Ez esetekre való tekintettel törvényünk az elmebetegeket sem zárja ki a tanuságtételből (204. §. 1. jegyzet), a bíróság belátására bizva, hogy mennyiben fogadhatja el az ily egyén vallomását bizonyitékul; arra azonban elég okot szolgáltat, az illetőnek elmebeli fogyatkozása, hogy esküre ne bocsátassék, ha e fogyatkozásánál fogva „a valót meg nem tudhatta, vagy közölni nem tudja.“ Ez rendszerint csak a kihallgatás alkalmával tünik ki, és igy a dolog akként áll, hogy a mennyiben az elmebeteget tanuként kihallgatták: a bíróságnak a körülményekhez képest határoznia kell aziránt, hogy megeskesse-e az illetőt vagy ne. A törvény indokolása e tekintetben ezeket mondja:

Szakértők előzetes meghallgatása nélkül a biró még a tanuságtételre se bocsássa az elmebetegeket. Esküre csak olyanokat bocsásson, kiknek a tény történtekor és a kihallgatáskor, megbizható szakértők véleménye szerint oly világos időközük volt, hogy az eskü fontosságát is teljesen átérteni képesek és kiknek vallomása egyéb bizonyitékok eredményével teljesen egyező. Narkotizált egyéneknél, alvajáróknál és magneticus álomban levőknél nem tudható, mi a való és mi a káprázat; következésképp valamint ezek, ugy az ezeknél kedvezőbb állapotban nem lévő elmebetegek, a 221. §. 3. pontjának ama tételénél fogva: „a ki testi vagy elmebeli fogyatkozásánál fogva a valót meg nem tudhatta vagy közölni nem tudja“, — esküre nem bocsátható. (M. i. 410. l.)

9. A 4. pont 2. része az oly tanut zárja ki az eskütételből, a kinek *„vagy értelme fejletlenségénél vagy gyengeségénél fogva*

[1]) E felfogás helyessége mellett szól a törvény indokolása is, kimondván, hogy az ily tanuk: „esküre csak akkor bocsáthatók, ha megfigyelő és emlékező tehetségük tisztaságához kétség nem fér.“ (M. i. 410. l.)

az eskü lényegéről és fontosságáról nincs kellő fogalma." Az ily egyének hasonló szempont alá esnek, mint az elmebetegek, mert az értelem fejletlensége és gyengesége lényegileg szintén nem más, mint elmebeli fogyatkozás. Ha tehát törvényünk ezt mégis külön kiemelte; ebből az következik, hogy itt oly egyénekről van szó, a kiknél elmebeli fogyatkozás nem állapitható ugyan meg, de a kiknek értelme még sem elég fejlett és erős arra, hogy az illető az eskü lényegéről és fontosságáról kellő fogalommal birjon. Ennek oka a tanu kora, teljes müveletlensége, vele született elmegyengesége stb .lehet. Hogy az ily tanu esküre ne bocsáttassék: ez a törvény indokolása szerint önként következik abból, hogy az eskü csak akkor bir perjogi biztositék jellegével, ha annak valódi jelentőségét és fontosságát feltudja fogni az, a kinek vallomását esküvel kell megerősiteni. E nélkül az eskünek nincs sem erkölcsi becse, sem a vele egybekötött büntetőjogi sanctiónak nincs semmi jelentősége. (M. i. 411. l.).

10. Az 5. pont szerint nem eskethető meg az, *„ki a terhelttel oly ellenségeskedésben áll, mely vallomásának igaz voltát kétségessé teszi.* Az ellenségeskedés oly sokféle alakban léphet fel, s oly különböző okból származhat, hogy létezésének meghatározását a biró belátására kell bizni. E pontnál azonban különösen kell figyelnie a birónak, nehogy a látszatot valóságnak fogadja el, mert a terheltek nagy része hajlandó ráfogni a tanura, a ki ellene vall, hogy neki ellensége. Az irányadó szempontokat a törvény indokolása ezekben tünteti fel:

Az ellenségeskedést nem szabad vélelmezni, annak bizonyitottnak kell lenni és a bizonyitásról gondoskodni nemcsak a vádlottnak, hanem a kir. ügyészségnek és a birőságnak is kötelessége. Különösen meg kell figyelni a tanu egyéniségét. Ha a biró azt tapasztalja, hogy a tanu természete boszuálló, ártani vágyó és másrészről nem jelentéktelen az a kár vagy büntetés, melyet vallomása által okozni kiván: akkor ezek erős adatok az ellenségeskedés fenforgása mellett.

Az ellenségeskedés okát az eljárás tárgyául szolgáló büntetendő cselekmény körén kivül álló körülményeknek kell képeznie. Ha ez nem ugy volna, ugy minden sértett fél, kárositott és ezek rokonai ki volnának zárva az eskütételből.

Az, hogy hosszu, vagy rövid ideig tart-e az ellenségeskedés: irrelevans körülmény, de fontos, hogy külső cselekményekben nyilvánuljon.

A közönséges családi czivódások és surlódások az itt feltételezett ellenségeskedésnek nem tekinthetők;[1]) valamint nem

[1]) A C. nem állapitotta meg az ellenségeskedést az atyjuk megölése ügyében vádolt mostoha anyjuk ellen tanuskodókra nézve se, mert nem az ölés

tekinthető ilyennek az elkeseredés, melyet a sértett fél rendszerint az ellen táplál, ki jogaiban megsértette. Az a körülmény sem vehető egymagában ellenségeskedésnek, hogy a tanu a terhelttel perben áll.[1]) Egy esetben a C. is kimondta, hogy tanunak v.-tal folytatott polg. pere egymagában nem elég ok megesketésének mellőzésére (9001/900. GDt. IX. 534.).

11. A 6. pont szerint nem bocsátható esküre az, *a kinek vallomása valamely lényeges körülményre nézve valótlannak bizonyult és nem mutatható ki, hogy ez tévedésből származott.* E kizáró ok arra a tanura vonatkozik, a ki szándékosan hamisan vallott, vagyis hazudott. Hogy a vallomásnak valamely lényeges körülményre kell vonatkoznia, ez a dolog természetéből önként folyik; hogy azonban melyik a lényeges körülmény: ezt esetről-esetre a birónak kell meghatároznia, mert pld. a terhelt ruházatának leirása egyszer nagyon jelentéktelen, máskor, ha gyanujelek összetalálkozásáról van szó, fontos mozzanat lehet.

A vallomás valótlanságát be kell bizonyitani, minélfogva az az ok, hogy a tanu nem látszik elég szavahihetőnek, nem szolgálhat alapul az eskü mellőzésére. Különösen óvakodni kell attól — mondja a törvény indokolása — hogy a tanu kizárassék az eskütételből oly esetben, mikor láthatólag érett és higgadt megfontolás után változtatja meg vallomását. A tévedést illetőleg pedig ezeket mondja:

A tévedés természetét szintén gondosan kell a birónak vizsgálni, mert ha feltünő könnyelmüség jellemzi a tévedést, akkor valóban igen kérdéses szinben tünik fel a tanu szavahihetősége.

Ha kétséges, hogy a tanu vallomása vétlen tévedésen vagy szándékosságon alapszik-e, akkor nem a szándékosság, hanem a tévedés vélelmének van helye és a tanu megesketendő. Helyesen utal a doctrina e ponton annak megfontolására, hogy a modern bünvádi per még a vádlott terhére sem enged meg ily vélelmeket, annál kevésbbé lehet ennek helye a tanura nézve.Bizonyitsák be a tanu ellen, hogy szándékosan vallott hamisan, de addig jóhiszemüségét kétségbe ne vonják.

12. A tanu megesketése a jelen §. ellenére az eljárás megsemmisitését vonhatja maga után, ha e körülmény a 384. §. 9. p. értelmében az ügy eldöntésére befolyással volt vagy lehetett, mi kü-

tényéről, hanem atyjuk jelleméről és vagyoni viszonyairól tettek vallomást s mert az a kijelentésük, hogy mostoha anyjuk iránt nem éreznek ellenséges indulatot, ugy értendő, hogy ellenszenvük nem megy annyira, hogy bünhődését még ártatlansága esetére is óhajtanák. (6156/902. GDt. XI. 531.).

[1]) E tételeket az ausztriai semmitőszék is több izben kimondotta (M. i. 411. l.).

lönösen esküdtbirósági ügyben fordulhat elő. Hogy azonban a C. semmiségi oknak tekinthesse a tanu megesketését: az alsófoku bíróságnak valamely kizáró okot tényként meg kell állapitania; mihezképest egy esetben a C. azzal utasitotta el a tanu megesketése miatt bejelentett semmiségi panaszt, hogy az esküdt bíróság nem állapitott meg oly ténykörülményt, mely a tanu megesketését a 221. §. értelmében kizárná (441/901. — GDt. IX. 533.). Hasonló semmiségi panaszok elintézését l. a 384. §. 9. p.-nál.

f) **Az eskütételtől elzárható tanuk.**

222. §.

A bíróság az eset körülményei szerint az eskütételtől elzárhatja azt az egyént is:

1. a ki a terhelthez a 205. §. 1. pontjában megjelölt viszonyban áll;

2. a ki vallomásának lényegére nézve ingadozást tanusit;

3. a ki nyerészkedő szándékból elkövetett büntett vagy vétség miatt vizsgálat vagy vád alatt áll, vagy az ily büncselekmény miatt elitéltetett.

A sértett megesketése, akkor is, ha magánvádlókép jár el, a bíróság belátásától függ.

1. E §. ellentétben a 221. §-sal, a mely kötelezőleg tiltja a tanu esküre bocsátását, azokat az eseteket sorolja fel, a melyekben a bíróság belátására van bizva az eskürebocsátás, vagy ennek mellőzése. Természetes, hogy itt is ép ugy, mint a 221. §. eseteiben, külön határozattal kell a birónak kimondani, a törvényes alap megjelölésével, hogy a tanu megesketését mellőzi, mert a kihallgatott tanu megesketése lévén a szabály: a kivételt bármily okból származzék, mindenkor indokolni kell.

2. A 222. §. négy irányban állit fel szabályokat arra nézve, hogy mikor lehet a tanut az eskütételtől elzárni. Az első három esetet a §. 1—3. pontjai határozzák meg, mig a §. 2. bek. külön intézkedik a sértett megesketéséről.

3. Az első pont szerint annak megesketését lehet mellőzni, a ki *a terheltnek a 205. §. 1. pontjában megjelölt hozzátartozója.* A 205. §-ban meghatározott személyek a tanuzás kötelessége alól mentesek és ha vallani hajlandók is, az eskü letevésre nem kötelezhetők. Kérdés, hogy a mennyiben az ily személy s különösen a terhelt hozzátartozója, nemcsak vallani hajlandó, hanem az esküt is le akarja tenni: feltétlenül esküre bocsátandó-e, vagy nem.

A törvényes bizonyitás elméletének hódoló perrendek még a tanuságtételből is kizárták a hozzátartozókat és igy ezek szerint az eskütétel kérdése fel sem merülhetett. Az ujabb perrendtartások a vallomástételt feltétlenül megengedik; de a mig egyrészük a hozzátartozók megesketését kizárja (ilyen pld. a belga javaslat is): másrészük (pld. a német Bp. 57. §-a) a biró belátására bizza, hogy a körülményekhez képest megeskesse-e vagy ne az esküt tenni hajlandó hozzátartozókat. Ehhez csatlakozott törvényünk is, abból indulva ki, hogy a hozzátartozó vallomása, akár mentő, akár terhelő, könnyen elfogult lehet. Ez okból s a hamis tanuzás megakadályozása czéljából szükséges megengedni, hogy az ily egyén elzárható legyen az eskütől, ha vallomása aggályosnak látszik. Törvényünk ama rendelkezése folytán, hogy a tanu előbb kihallgatandó s csak azután esketendő meg (217. §.), a bíróságnak módja van az eset körülményeiből meghatározni, hogy igaz vallomást tett-e a tanu, vagy nem. Ha a vallomás igaz, s a tanu azt hajlandó esküvel is megerősiteni: nincs rá ok, hogy az eskütől elzárassék. Sőt megesketése ez esetben kivánatos is, mert a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszere mellett is nagyobb értéket tulajdonitanak az esküvel megerősitett, mint az eskü nélkül tett vallomásnak. Természetes azonban, hogy még ez esetben is figyelmeztetni kell a tanut arra, hogy esküre nem kényszerithető. (M. i. 412. l.)

4. A második pont szerint kizárható az esküből az, *ki vallomásának lényegére nézve ingadozik.* Ha a tanu vallomása valamely lényeges körülményre nézve valótlannak bizonyult: az eskütétel feltétlenül ki van zárva (221. §. 6. pont). Minthogy azonban megtörténhetik, hogy a vallomás hamissága nem bizonyul be, bár a tanu lényeges körülményekre nézve feltünő ingadozást tanusit: ez esettel szemben a biró belátására kellett bizni, hogy megesketi-e a tanut, avagy mellőzi az eskü kivételét. Az esküre bocsátás feltétlen kötelessége ily esetekben könnyen az eskü profanálására vezethetne. A vallomás ingadozó akkor, ha a tanu bizonytalan és kétséges módon adja elő a dolgot, ha ellenmondó, változó vagy lényeges hozzáadásokkal beszéli el egyazon lényeges körülményt stb. Hogy ilyen-e a vallomás: ezt a bíróság az eskü iránti határozat előtt könnyen megitélheti, mert előbb kihallgatja, s csak azután esketi meg a tanut. Az eskü mellőzésének jogával azonban itt különösen óvatosan kell élnie, nehogy jelentéktelen körülményeket lényegesek szinében tüntetve fel, a megesketés általános kötelességének szabálya alól a kivételeket ok nélkül szaporitsa. (M. i. 412. l.)

5. A 3. pont szerint azt lehet elzárni az eskütől, a *ki nyerészkedő szándékból eredő büntett vagy vétség miatt vizsgálat vagy vád alatt áll, vagy el volt ítélve.*[1]) Melyek a nyerészkedő szándékból elkövetett büntettek és vétségek: ezt a btk. nem határozza meg, mert ilynemü dolus specialis csak néhány büntetendő cselekménynél fordul elő, ha t. i. a jogtalan vagyoni haszon czélzatát (btk. 379. §.) a nyerészkedő szándékkal azonosnak tekintjük. Sulyos vagyoni büntetteknél azonban, a minők pld. a lopás és rablás, e czélzat sem fordul elő, holott ezek természete a gazdagodás mások rovására (Bereicherung auf fremde Kosten), a mi legközelebb áll a nyerészkedő szándékhoz. A btk. tehát biztos alapot nem nyujt oly értelemben, hogy bizonyos cselekmények feltétlenül nyerészkedő szándékból elkövettetteknek volnának tekintendők. A Bp. indokolása is csak annyit mond, hogy itt aljas vagyoni rugókból elkövetett cselekményekről van szó (M. i. 413. l.). E rugó azonban egyfelől nemcsak vagyon elleni büntettnek lehet inditó oka, mint ezt a bérgyilkosság igazolja; másfelől pedig a vagyon elleni büntett is elkövethető, pl. könnyelmüségből, könyörületből, boszúból, vagy más olyan inditó okból. a mely nem azonos a nyerészkedő szándékkal. E szerint a bíróságnak kell esetről esetre meghatároznia, hogy aljas vagyoni rugó, vagyis nyerészkedő szándék volt-e a cselekmény elkövetésének inditó oka, mely miatt a tanu vizsgálat vagy vád alatt áll, illetőleg már elitéltetett akkor, mikor tanuságot tesz s azt esküvel kellene megerősitenie.[2]) A döntésnél irányadó az, hogy oly cselekményről van-e szó, a mely a tanuval szemben bizalmatlanságot kelt, avagy csak olyanról, a mely szavahihetőségét meg nem ingatja. Vajjon a kérdéses cselekmény miatt fogságban tartják-e az illető tanut: ez nem feltétlenül döntő körülmény, mert a letartóztatás nem egyértelmü a fogva tartott egyén aljasságával.

6. A 222. §. ut. bek. szerint a *sértett megesketése is a bíróságtól függ, habár magánvádlóként jár el.* A sértett különböző minőségben szerepelhet a büntető perben, s ehhez képest érdekeltsége és jogköre is különböző lehet. Legkevésbbé tevékeny a bünper lefolyásában, ha csupán *magáninditványra jogosult* gyanánt szerepel, vagyis csak a btk. 110. §-ában gyökerező inditványozási

[1]) A törvény eredeti tervezetében e szavak helyett: „vagy ily büncselekmény miatt elitéltetett" — ezek állottak: „az ily büncselekmény miatt reá rótt szabadságvesztés — büntetést még nem töltötte ki". A törvénybe átment változtatást a képv. ház Polónyi Géza indiványára fogadta el.

[2]) A jogtalan elsajátitás és lopás miatti előző elitéltetés már több esetben e pont alá vétetett. (B. T. XLI. 256., XLII. 276. — GDt. IX. 534.).

jogával él, egyébként azonban a terhelt ellen folyó eljárásba be nem avatkozik. Közelebbről van érdekelve akkor, ha mint *magánfél* lép fel s a bünvádi eljárásban magánjogi igényeinek érvényesítése végett vesz részt. Tágabb lesz jogköre akkor, ha oly esetben, midőn a kir. ügyészség az őt megillető vád képviseletét megtagadván vagy elejtvén, azt helyette a sértett mint *pótmagánvádló* veszi át. Legteljesebb pedig érdeklődése és jogköre abban az esetben, ha a vád joga önállóan megilleti s e jog képviseletében mint *főmagánvádló* szerepel. E különböző minőségekhez járul a sértett, mint *csatlakozó*, midőn a magánvád képviseletére több sértett lévén hivatva, közülük egyik vagy másik mint magánvádló jár el, mig a többi sértett ellenőrző és kisegitő hatáskörrel csak hozzá csatlakozik.[1]) A sértett fél e különböző minőségei a 222. §. vonatkozó rendelkezésének megitélésénél figyelembe veendők.

7. A 222. §. ut. bekezdésének általános kijelentéséből, hogy: „a sértett megesketése — a bíróság belátásától függ“ — mindenekelőtt következik, hogy a sértett tanuként mindig kihallgatható és kihallgatandó, mikor ezt a bíróság szükségesnek látja; mert a megesketés előfeltétele a tanuságtétel lévén, oly esetben, midőn valamely egyén megesketése a bíróságtól függ: ugyanennek tanuként való kihallgatása is a bíróság belátására van bizva.[2] Törvényünk szerint tehát a sértett általában alkalmas a tanuságtételre, akár mint magáninditványra jogosult, vagy magánfél, akár mint magánvádló (fő- és pótmagánvádló vagy csatlakozó) vesz részt a bünperben. Hogy minő értéket tulajdonit a bíróság vallo-

[1]) A sértettek különböző minőségeinek ismertetését lásd a Bp. 13. §-ának magyarázatában (I. k.).

[2]) A bünvádi eljárásban nem tartható fenn az az elv, hogy senki a maga ügyében nem tanuskodhatik, mert különben sok büntetendő cselekmény felderitetlenül maradna. De különben is a büntetendő cselekmény megbüntetését nem magán-, hanem állami érdek követeli, és igy a sértett is közérdekben jár el, midőn a büntetendő cselekmény körülményeit, mint tanu, felderiteni segiti. Ezért a legujabb angol jog is elismeri, hogy a magánvádlói minőség sem akadály a tanuságtételben. Az osztrák Bp. is alkalmas tanunak tekinti a sértettet, habár magánvádlói minőségében jár el (172. §.). A német Bp. csak bizonyos perviteli joggal ruházza fel a károsultat (169. és 170. §-ok), de minthogy peres félnek nem tekinti: a tanuságtételből való kizárás itt szóba sem jöhet. A magánvádló azonban a német Bp. szerint tanu nem lehet, de ez a gyakorlatban helyesnek nem bizonyult. A franczia jog a kárositott, mint panaszost, feltétlenül tanuságtételre bocsátja, mint magánfelet azonban (partie civile) abból kizárja. Ámde a gyakorlat e rendszeren is rést ütött. F. szerint ott is, a hol a sértett vagy magánvádló elzárása a tanuságtételtől, avagy e jog korlátozása positiv törvényen alapul: a judicatura törekszik a korlátokat lerontani. Ez iránt bővebben lásd a Bp. indokolását (M. i. 413—414. l.).

másának s nevezetesen, hogy esküre bocsátja-e vagy nem: ez mindig a körülményektől, különösen pedig attól függ, hogy minő mértékben mutatkozik elfogulatlannak, és inkább az igazság, mint saját önző érdekeinek szolgálatában állónak. A C. gyakorlatából az tünik ki, hogy a sértett ép ugy, mint más tanu, mindenkor megesketendő, illetőleg megeskethető, ha a 221. v. 222. §-okban megjelölt valamely körülmény fön nem forog. Igy pld. kimondta, hogy a 217. §-nak ama általános szabálya, hogy a tanu megesketendő, a tanuként kihallgatott sértett félre is kiterjed. (6301/905. GDt. XIII. 317.), mihezképest elutasitotta a sértett megesketése miatt bejelentett semmiségi panaszt, mert ellene a 221. §. egyik pontja se merült föl. (GDt. IX. 537.).

8. A sértettre vonatkozó ama további rendelkezés, hogy tanuként való megesketése akkor is a bíróságtól függ: *„ha magánvádlókép jár el"* — azt a következtetést vonja maga után, hogy annál inkább megeskethető a sértett, ha nem mint magánvádló, hanem mint magáninditványra jogosult vagy magánfél szerepel. Továbbá az is következik a törvény kiemelt rendelkezéséből, hogy miután e szerint a magánvádlói minőség olyannak van feltüntetve, a mely leginkább akadályául szolgálhatna a tanu megesketésének, ennélfogva a biróság rendszerint kevesebb scrupulositással bocsáthatja esküre azt, a ki csak magáninditványra jogosult vagy magánfél gyanánt jár el, mint azt, a ki magánvádló gyanánt szerepel; a magánvádlói minőség pedig kisebb akadály a csatlakozónál, mint a tulajdonképi magánvádlónál, akár fő-, akár pótmagánvádló legyen az.

9. Egyébként a sértett megesketésénél követendő szempontokat a törvény indokolása ekként körvonalozza:

A sértett vallomása gyakran nagyon aggályos lehet. Talán egyedüli terhelő tanu maga a vádló. Megtörténhetik, hogy az egész vád koholt. Lehet, hogy puszta önző magánérdekek kielégitése képezi a vádló czélját. Feltétlenül szükséges tehát, hogy a törvény a biróra bizza annak mérlegelését, hogy esküre bocsátható-e a per által kétségen kivül érdekelt sértett fél, illetve magánvádló. Nagy lelkiismeretességgel kell a birónak mérlegelni az emlitett feleknek vallomását. Különösen a hamis eskü, hamis tanuzás, okirathamisitás, kölcsönös testi sértések, rágalmazások és becsületsértések és végre a szemérem elleni büntettek miatt folyamatba tett bünvádi perekben vegye fontolóra a biró, esküre bocsáthatja-e az érdekelt felet, vagy sem.

„A sértett ellen — mondja Carrara programmjában — bizonyos esetekben gyanu támadhat a vádlott gazdagsága miatt. A vádlott gazdagsága arra ösztönözheti a sértettet, hogy elfeledje a kártalanitás czimén szerzendő zsiros nyereség reményében a tán szegény valódi sértő elleni boszuját. Ez

a remény rendes oka az erőszakos nemi közösülések miatt kezdett pereknek, melyeket a gyakorlatban szerzett tapasztalásom szerint soha sem inditanak szegények ellen".

Valóban végzetesebb tévedést sohasem követhet el a biró, mintha a bizonyitékok szabad mérlegelése rendszerének önkényes értelmezése mellett könnyedén bocsátja esküre a sértettet. Ha csak nincs objectiv alapon meggyőződve az emlitett fél igazmondásáról: akkor mellőzze az esküt, mert nem az a szellem vezérli a törvényt, hogy a vádló minden áron tanu legyen, hanem meg akarja akadályozni, hogy a sértett esetleg teljesen hitelt érdemlő tanuságtételei megfelelő bizonyitékul ne szolgálhassanak (M. i. 414—415. l.).

10. Minthogy a 222. §. az ebben megjelölt körülmények figyelembevételével, a bíróság belátására bizza azt, hogy megeskesse avagy ez eskütételtől elzárja-e a tanut: s minthogy a bizonyitékok szabad mérlegelése (324. §. 3. bek.) független attól, hogy a tanu eskü alatt vallott e vagy nem: ebből önként következik, hogy e §. alapján semmiségi panasznak (384. §. 9. p.) rendszerint nincs helye. A C. ugyanis nem avatkozhatik abba a kérdésbe, hogy az eljáró bíróság miként gyakorolja a 222. §. folytán megillető jogát, és hogy a tények megállapitása okából miként mérlegelje a megesketett vagy az eskütételtől elzárt tanu vallomását. Ehezképest már ismételve elutasitotta a 222. §. helytelen alkalmazása miatt emelt semmiségi panaszt: mert a bíróság az eset körülményei szerint a tanut az eskütételtől elzárhatja vagy esküre bocsáthatja és igy a tanuk meg vagy meg nem esketése a bizonyitékok szabad mérlegelésénél fogva a törvénynek a védelem szempontjából lényeges rendelkezését vagy elvét nem sérti (4362/901. — 4340/903. — 4447/903. — GDt. IX. 689.) Kivételesen csak az esküdtbirósági ügyben fordulhat elő, hogy a védelem tanunak meg nem esketése az esküdtek verdictjét befolyásolja, tehát a védelem lényeges elvét sérti. Az esküdt ugyanis ama körülményben, hogy a bíróság bizonyos tanukat az eskütételtől elzár, e tanukkal szemben bizalmatlanságot lát s igy ezek vallomását véleménye megalkotásánál teljesen figyelmen kivül hagyja, holott megesketésük esetén bizonyitékul elfogadta volna. Az előbbi esetben tehát a bünösségre szavaz, mig az utóbbiban a nem bünösségre adná szavazatát. Ha tehát nyilvánvaló, hogy a 2. vagy 3. p. alapján az eskütételtől elzárt tanura nézve e pontokban kiemelt körülmények egyike se forog fön: a C. megsemmisitheti az esküdtbíróság bünösséget megállapitó itéletét azzal, hogy az uj tárgyaláson az eskütételtől elzárt tanukat megeskesse.

13. A tanuk dijazása.

223. §.

A tanu követelheti megjelenésével járó szükséges utiköltségeinek megtérítését.

Napi vagy heti bérből élőknek ezenfölül még igényök van az utazáshoz és kihallgatáshoz kivánt időnek és rendes keresetöknek megfelelő kárpótlásra.

Más tanuk, ha kihallgatásuk lakóhelyükön kivül nyolcz kilométerre eső helyen történik, állásukhoz mért ellátási dijat követelhetnek.

Ez igények, megszünésöknek és az igazolás kizárásának terhe alatt, a kihallgatáskor vagy ettől számitott két nap alatt jelentendők be.

A magánvádló részére tanudij vagy utiköltség nem állapitható meg, más sértettnek pedig csak akkor van ezekre igénye, ha tanukép idézték meg.

224. §.

A fegyveres erőnek és a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjait, valamint a rendőrség és a pénzügyőrség személyzetéhez tartozó egyéneket illető tanudijakról külön szabályok rendelkeznek.

M. i. Annál az alapelvnél fogva, hogy az igazságszolgáltatás iránt tartozó általános kötelezettség parancsolja a tanuságtételt: törvényünk nem állapit meg általános tanudijat, mely szegényt, gazdagot egyaránt illetne. Ez elv azonban mereven keresztül nem vihető a nélkül, hogy jogos és méltányos érdekek csorbát ne szenvedjenek. Lehetetlen azt kivánni, hogy a tanunak költséget vagy jelentékeny kárt okozzon a tanukötelesség teljesitése. Már magában véve is — különösen többszöri idézés mellett — terhessé válhat a tanukötelesség teljesitése, nem szabad azt még tetézni azzal, hogy még költségeket is okozzon. E szempontból kiindulva, megfelelő kivételeket kellett megállapitani. (417. l.)

Jegyzetek. 1. A 223. §. szerint csak kivételként, bizonyos méltányossági tekintetek figyelembe vételével lévén tanudijak megállapithatók, a törvény e rendelkezésével szemben a következő kérdések merülnek fel.

a) kit illet meg és kinek nem jár tanudij; *b)* miben állanak a tanudijak; *c)* minő feltételhez van kötve, hogy a jogosult részére tanudij állapittassék meg.

2. Tanudij általános szabályként csak azt illeti meg, a kinek tanuságtétele alkalmából a 223. §-ban meghatározott költségek merültek fel, illetőleg igények támadtak. A kinek ily irányu tényleges kiadása nem volt, vagy a ki speciális kártalanitásra igényt nem tarthat: annak tanudij nem jár. Ezenkivül nem illeti meg tanudij a magánvádló gyanánt szereplő sértettet és pedig még abban az esetben sem, ha uti költsége vagy más tényleges kiadása volt, avagy ha egyébként a 223. §. 2. és 3. bek. alá eső kártalanitás vagy ellátási dij illetné meg. Ennek oka a törvény indokolása szerint az, hogy az állam csak a bünv. eljárás szükséges költségeit viseli, de a magánérdekek érvényesitésének költségeivel nem terhelhető (M. i. 416. l.). Ezért a magáninditványra jogosult, s a magánfél gyanánt fellépő sértett fél is (13. §. 8. és 9. bek.) csupán akkor tarthat igényt tanudijra, ha tanukép idézték meg. (223. §. ut. bek.) A sértett mint magánvádló is kihallgatható és megeskethető ugyan tanu gyanánt (222. §. ut. bek.), de tanudijra még ez esetben sincs igénye.

3. Tanudijak a körülményekhez képest a következők lehetnek:

a) Az *utiköltség*, vagyis az a készkiadás, melyet a tanunak megjelenése okából fuvar, vasuti vagy gőzhajó-dij stb. fejében tennie kellett. A törvény e rendelkezéséből, hogy a tanu „szükséges“ utiköltségeinek megtérítését követelheti, önként folyik, hogy ennek megállapitásánál szorosan a szükségesre kell szoritkozni s nem a tanu készkiadását, hanem a rendes és a tanu személyes viszonyainak megfelelő oda- és visszautazási költségét szabad csak megállapitani (M. i. 415. l.) A tanuként megidézett államvasuti tisztviselőt, ha szabadjegygyel utazik, vasuti dij nem illeti meg, — ellenben tényleg fölmerült utiköltségei (pl. kocsibér stb.) és a megfelelő ellátási dij az ily tanu részére is megállapitandó (Bpesti T. 1832/905. — GDt. XIII. 318.).

b) A *kárpótlás* abban az esetben, ha a tanu napi vagy heti bérből élt. Ezeknek az uti költségen felül, az utazáshoz és kihallgatáshoz szükséges idő elmulasztásáért, a mennyiben ez keresetök csökkenésével jár, megfelelő kártérítésre is van igényük; mert nem lehet kivánni, hogy e többnyire szegényebb sorsu polgárokat a tanuzási kötelesség teljesitése mindennapi kenyér-keresetöktől fossza meg. „Megfelelő“ kárpótlás az, a mely a tanu napi vagy heti bérével arányban áll.

c) Az *ellátási dij* bármily más tanu részére, a ki lakóhelyéről nyolcz kilométerre vagyis egy mértföldnyire vagy távolabb eső helyre kénytelen utazni, hogy tanuzási kötelességének eleget tegyen. A napi vagy heti bérből élő tanukra ez nem vonatkozik, mert ezek az uti költségen felül különben is

megfelelő kárpótlást nyervén, e mellett még külön ellátási dijra igényt nem tarthatnak. Nem illeti meg az ellátási dij a magánvádlót sem: mert ez semmiféle tanudijat sem kap. Minden más tanu, a ki a hely távolságánál fogva étkezésre vagy éjszakára haza nem mehet, állásához mért napi ellátási dijat követelhet. Az ellátási dij tehát az élelmezés és lakás költségeinek fedezésére szolgál, s minthogy ez a különböző állásu egyéneknél különböző: megállapitásánál is a tanu társadalmi állása veendő alapul.

A tanudij tárgyában teendő részletes intézkedések egyébként rendeleti útra vannak fentartva (M. i. 416. l.).

4. A tanudij nem állapitandó meg hivatalból, hanem ezt magának a tanunak kell kérni, és pedig vagy a kihallgatáskor, vagy ettől számitott két nap alatt. A ki ez időt elmulasztja: az tanudijat többé nem követelhet, s e tárgyban igazolással sem élhet. Hogy azonban a kihallgatást teljesitő hatóság a tanut kihallgatásakor figyelmeztetni köteles e jogára, ez nem csak a dolog természetéből következik, de ugyanezt nyiltan kimondja a törvény indokolása is (M. i. 416. l.).

5. A 223. §. nem vonatkozik a fegyveres erő és a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjaira, valamint a rendőrség és pénzügyőrség közegeire: mert ezek tanudijáról a 224. §. szerint *külön szabályok* rendelkeznek.

6. A polgári biróság elé tanuként megidézett *csendőr* dijainak megállapitásáról és kifizetéséről az 1885. évi 43,426. sz. I. M. rendelet a következőket tartalmazza:

a) A csendőrszárnyparancsnokság, mihelyt valamely csendőrnek tanuként leendő kirendelése iránt megkeresik, az illetőt, az utazás távolságához s az állomás helyén kivül előreláthatólag eltöltendő napok számához képest, megfelelő utazási előleggel látja el.

b) Az illető csendőr a tanu illetményekről számlát készitvén, azt a szárnyparancsnokság, átvizsgálás után, számvevői kezelés és érvényesités végett a csendőrparancsnoksághoz terjeszti fel.

c) a csendőrparancsnokság, minden birósági közbenjárás mellőzésével, megállapitja az ily tanudijak és utiköltségek czimén felmerülő költségeket s azok megtéritése iránt esetről esetre az illetékes kir. ügyészséget megkeresi.

d) A kir. ügyészség ezután a tanuként megidézett csendőrségi személy illetményeiről kiállitott, a csendőrségi számvevőség által érvényesitett s az illetékes csendőrparancsnokság által kifizetés végett közölt költség számlában kitüntetett összeget, a kezelése alatt álló bünv. elj. átalányból a megkereső csendőrparancsnokságnak kifizeti, s a kiadást a számla csatolásával igazolja. (M. V. 795. l.)[1])

[1]) A csendőrség tényleges szolgálatában álló egyéneket bünv. ügyekben megillető tanudijak kifizetésének módozatairól ujabban az 1904. decz. 3. 39.430. sz. I. M. R. (Ig. K. XIII. évf. 356. l.) intézkedik.

7. A tanuként megidézett *pénzügyi, illetőleg vám- és adóőrségi legénység* dijainak megállapitásáról az 1883. évi 14,912. sz. a. kiadott I. M. rendelet következőleg intézkedik:

a) A pénzügyőrök illetményeinek felszámitására nézve a pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vonatkozólag 1881-ben kiadott szabályok irányadók.

b) Ha az illetőnek állomása helyétől egy mértföldnyi (7.5 k.) távolságra vagy messzebb fekvő bíróság előtt kell tanukép megjelennie: utiköltség állapitandó meg; és pedig abban az esetben, ha a két hely közt vasuti vagy gőzhajó összeköttetés van: vasuton a III., gőzhajón a II. oszt. szerinti menetdijak (p. ü. sz. 269. §.), — ellenkező esetben egy-egy mértföld után oda és vissza 70 krnak megfelelő s kilométerenkénti 9 krral számitandó mértföldpénz (p. ü. sz. 271. §.)

c) Ha az illető ugyanazon a napon állomása helyére vissza nem térhet: ott tartózkodása tartamára, vagyis minden további 24 órára szabályszerü tápdij (napi zsold) állapitandó meg, — és pedig: pénzügyőri szemlész részére 1 frt 30 kr., fővigyázó részére 1 frt, vigyázó részére 80 kr. (p. ü. sz. 273. §.) (Marschalko IV. 71. l.)

8. A tényleges szolgálatban álló katonáknak tanu vagy vádlotti minőségben bünügyekben a kir. bíróságok elé állitása által fölmerült és a katonai parancsnokságok által előlegezett költségeket, a katonai vagy honvéd-kezelő bizottságok állapitják meg és a cs. és kir. közös hadügyminiszterium, illetőleg a m. kir. honvédelmi vagy földmivelésügyi miniszteriumok számvevőségei az igazságügyi tárca terhére számolják el. Az utiszámlák az igazságügyi miniszterium számvevősége által közvetlenül az illető kir. ügyészségnek vagy járásbiróságnak a bünügyi költségszámadásban leendő keresztülvezetés és a nyilvántartási jegyzékben leendő előirás, valamint a költségekben marasztaltak elleni behajtás céljából teendő intézkedések végett megküldetnek. E bünügyi költségek tehát nem fizetendők ki a bíróságok, illetőleg a kir. ügyészségek által, hanem azok készpénzbeli kifizetés mellőzésével téritttetnek meg. (5780/92. Imr. M. V. 763. l.)

9. A rendőrség tagjaira vonatkozólag nem adatott ki rendelet. Ezek napidiját a biróság állapitja meg.

10. Szerbiából idézett tanuk dijait l. a 203. §-nál a 6. jegyzetben.

XIV. FEJEZET.

Birói szemle és szakértők.

Irta: *Edvi Illés Károly dr.*

1. Bevezetés.

I. A birói szemléről és a szakértőkről szóló rendelkezések egybefoglalása a jelen fejezetben ama szoros összefüggés következménye, a mely a szemle tárgya és foganatositása s a szakértők müködése között rendszerint fenforog.

Birói szemle ugyan szakértők hozzájárulása nélkül is gyakrabban előfordul, igy pld. midőn a bíróság a helyszinét megszemléli s az ott talált változásokat, valamint a büntettnek bárki által felismerhető nyomait megállapitja; másfelől pedig a szakértők müködése is nem egyszer egészen önálló s teljesen kivül esik a birói szemle keretén, igy pld. midőn az orvosszakértők az elmebeteget megfigyelik, vagy midőn a vegyész a neki átadott méreg minőségét megállapitja: A legtöbb esetben mindazonáltal birói szemlével indul meg az eljárás, a melynek keretében azután a szükséghez képest hivják segitségül oly dolgok megitélésére a szakértőket, a melyeknek biztos felismerésére az e tekintetben laikus biró tudása nem elegendő.

Ez összefüggés a birói szemle és a szakértők müködése közt végig vonul az egész fejezeten; mindegyiknek önálló jelentősége azonban mégis szükségessé teszi, hogy e helyen elkülönitve tárgyaljuk előbb a birói szemlére, azután a szakértőkre vonatkozó általános tudnivalókat.

II. Tágabb értelemben a biró minden érzéki megfigyelése birói szemlének volna nevezhető; itt azonban a szükebb értelemben vett, vagyis oly szemléről van szó, midőn a biró az előirt alaki szabályok megtartása mellett a bünvádi ügyre nézve fontos ténykörülményeket, saját közvetlen tapasztalata alapján, megállapit és jegyzőkönyvbe foglal. Ilyen pld. az eszköz megtekintése, melylyel

a büntettet elkövették, a nyomok felvétele, melyeket a büntett maga után hagyott stb.

A birói szemle különösen a nyomozó perben vált főleg a corpus delicti megállapitása czéljából használt bizonyitó eszközzé.

E rendszer keretében gyakran kötelezővé is tették a birói szemlét; az ujabb törvényhozások azonban nem irják kötelezőleg elő, hogy mikor kell azt foganatositani, hanem a biró belátására bizzák, hogy akkor rendelje el a szemlét, ha lényeges körülmények felderitése követeli.

A birói szemle bizonyitó erejére nézve is eltérnek a régibb s ujabb törvényhozások.

A törvényes bizonyitás elvére alapitott törvények kimondták, hogy a birói szemléről felvett jegyzőkönyvnek teljes bizonyitó ereje van. Ilyenek voltak pld. az 1803. évi osztrák, továbbá a bajor s a porosz perrendtartások.

Ezzel ellentétben a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszerén alapuló ujabb törvények nem tartalmaznak szabályt a birói szemle s az arról felvett jegyzőkönyv bizonyitó erejéről, s igy ezek szerint a biró a szemléről felvett jegyzőkönyvnek, mint bizonyitéknak erejét ép ugy szabadon mérlegelheti, mint akármely más bizonyitékot.

III. Törvényünk szerint akkor van helye birói szemlének, ha a bünvádi ügyre nézve fontos ténykörülmények megállapitására vagy felderitésére személyes megfigyelés szükséges (225. §.). Hogy mikor merül fel e szükség esete: ezt a nyomozó vagy vizsgáló hatóság a körülményekhez képest határozza meg; s igy törvényünk szerint a birói szemle nem kötelező.

Arra nézve sem állit fel szabályt a Bp., hogy minő értéket tulajdonitson a biró a szemlének s az arról felvett jegyzőkönyvnek. E tekintetben azonban a törvény indokolása kifejti az irányadó elveket, a melyek közül a következőket emeljük ki:

A birói szemle, bár kétségen kivül elsőrendü bizonyiték, mégis — kivéve amaz egyetlen és ritkán előforduló esetet, midőn az itélőbiróság önmaga tart szemlét, — nem egyéb, mint irásba foglalt hivatalos tanuságtétel. Nem tagadható ugyan, hogy a közönséges tanuságtétel fölött kimagasló elsőbbséggel bir, de ismét tévedne, ki azt hinné, hogy a birói szemle mellett a tanuságtétel minden irányban háttérbe szorul.

Először is figyelembe kell venni, hogy a birói szemle felvétele nagy ügyességet, óvatosságot és gyakorlatot igényel és igy az e tulajdonságokat nélkülöző közegek akaratlanul is hibás felvételeket tehetnek. Azután bármily gyorsan tartsák is a szemlét, oly személyek, kiknek érdekükben van

az állapotokon változtatni, rendesen előbb jelennek meg a helyszinén, mint a biróság tagjai és gondoskodnak az érdekükben szükséges változtatásokról. A biróság már változott helyzetet talál és ezt örökiti meg a jegyzőkönyvben, mely tulajdonképen éppen ellentéte lehet a valóságnak. Hányszor történik meg, hogy a szemle felvételénél a tárgy azonosságára nézve tévedésben volt a biró.

Gyakran előfordulhat, hogy két-három classikus tanu vallomása a szemléről felvett jegyzőkönyv tartalmával ellenkezik.

Ez árnyékoldalak mellett azonban figyelembe kell venni a birói szemle, mint bizonyitó eszköznek fényoldalait is. Már maga ama körülmény, hogy pártatlan hivatalos közegek, felelősségük érzetében veszik fel a jegyzőkönyvet, kiknek müködését rendszerint a felek, de legkevesebb két tanu mindig ellenőrzik, rendkivül alkalmas a szemle bizonyitó erejét emelni.

A birói szemle alkalmával minden tárgy és körülmény higgadtan megfigyelhető, a tanuk és felek figyelmeztethetik a birót esetleges tévedésére, sőt az észleletek vitás eredményeit is különös kritika tárgyává tehetik.

Nagy elsőbbsége a birói szemlének, mint bizonyitó eszköznek, a rögtöni jegyzőkönyvbevétel. Nem mosódik el a megfigyelés eredménye, mi az egyszerü tanuságtételnek oly kirivó hibájává lehet. A jegyzőkönyv a benyomásokat és észleleteket ugyszólván keletkezésük pillanatában örökiti meg.

Mindezeket nem szabad szem elől téveszteni az itélőbirónak akkor, midőn a birói szemle fölött kell megállapodnia (M. i. 419. l.).

IV. Szakértő alkalmazásának van helye, ha a biró hivatásszerü ismeretei a bünvádi ügyre nézve fontos tények észleléséhez, vagy a megfigyelés eredményének megitéléséhez nem elegendők. Szakértő tehát mindenki lehet, a kinek ismeretei és különös tapasztalatai a biró tudásának és felismerő képességének kiegészitésére alkalmasak.

A szakértő müködése azonban vagy csak a szemle kiegészitéséül szolgál, tehát csak járulékos, vagy bizonyos jelenségek önálló megfigyelésében, s a megfigyelés eredményének megállapitásában áll. Az előbbi esetben a szakértő csak felvilágositja a biró észleleteit vagy esetleg rajzokkal vagy fényképekkel megörökiti a talált állapotot stb., de ez nem tekinthető tulajdonképen szakértői bizonyitásnak, hanem csak a birói szemle könnyitésének egy eszköze.

Szakértők bizonyitásáról csak a második esetben, tehát csak akkor van szó, mikor a biróság bizonyos hivatásbeli egyéneket szakértői megfigyelésre, leletre, vagy a maguk, illetőleg mások által tett tapasztalatok fölött adandó véleményre hiv fel. Ilyen értelemben vett szakértők, a kik a bünvádi perben e néven szerepelnek.

A szakértők által való bizonyitás részletes szabályozása ujabb keletü.

A római jog forrásaiban erről még nincs szó; a germán jog azonban a halott-szemlére nézve már szabályokat állapitott meg, s ezek nagyrészt azonosak azokkal, a melyek Angliában még ma is szokásosak. A középkori jogok egyébként csak a halált okozó sértések szakértői megvizsgálását rendelték el. Ez volt a canoni jog s az olasz praktikusok álláspontja is.

A Carolina szintén csak az élet elleni büntetteknél rendeli a szakértők alkalmazását; a német közönséges jog azonban s a particularis német törvények már részletesebb intézkedéseket tartalmaznak. Ilyenek voltak különösen az 1803. évi osztrák, a porosz, a bajor, az 1843. évi württembergi, a thüringiai s a szász törvények, melyek közül a halál okának megállapitását illetőleg különösen a württembergi szolgált mintául. Ezek nyomán keletkezett a német Bp. hetedik s az 1873. évi osztrák Bp. tizenegyedik fejezete, melyeknek rendelkezései viszont a jelen törvénynek szolgáltak alapul.

A franczia „code d'instruction criminelle" csak két czikkben és csak fogyatékosan intézkedik a szakértői bizonyitásról. A tételes jog fogyatékosságát azonban Franczia országban, valamint Belgiumban a gyakorlat pótolta. A szakértők tevékenysége mindkét államban önálló. A biró kiadja a rendeletet, felteszi a kérdéseket s jelen lehet a szakértők müködésénél, de a jelentést maguk a szakértők szerkesztik. A szakértői szemlének, mint bizonyitéknak erejét a biró szabadon mérlegeli.

Az angol jog a szakértő bizonyitékát csak ugy tekinti, mint szakértő tanu vallomását, kinek kiválasztása és megidézése a felektől függ.[1])

Régibb hazai törvényeink nem emlitik külön a szakértőket. A H. K. I. 127. cz., az 1745: XIV., az 1807: XXI. stb. t.-czikkek is csak a polgári perben használandó szakértőkről szólnak; az 1751: XLI. t.-cz. azonban már a bünügyekben alkalmazandó szakértőkről (medici, chirurgi, obstetrices aut etiam alii) intézkedik. A gyakorlatban rendszerint két szakértőt alkalmaztak, csekélyebb esetekben azonban, vagy ha a késedelem veszélylyel járt, egy szakértő is elég volt. E mellett általános szabály volt az, hogy a ki tanuzásra alkalmatlan, szakértőnek sem alkalmazható.

Az 1843. évi javaslat az akkori particularis német büntető

[1]) A külföldi törvények álláspontját bővebben ismerteti a törvény indokolása (M. i. 420—422. l.).

törvények, különösen a württembergi nyomán intézkedett a szakértői szemléről.

Ujabban az 1853. évi osztrák Bp. szabályai voltak irányadók, majd az 1872. évi id. bünv. elj. szabályok rendelkezései s a gyakorlatban megállapitott elvek érvényesültek.

V. A szakértői szemle természetére nézve sokáig vitatott kérdés volt az, vajjon a szakértő csak szakértelemmel biró tanunak vagy a birói hatáskör részesének tekintendő-e. A bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszere mellett e controversiának már nincs jelentősége, a helyes álláspontot mindazonáltal megjelölhetjük azzal, hogy a szakértő sem tanunak, sem a birói hatáskör részesének nem tekinthető, hanem önálló helyet foglal el a bizonyitás eszközei közül. A törvény indokolása erre vonatkozólag ezeket mondja:

Hogy a tanu és a szakértő között különbség van: azt kénytelenek még azok is elismerni, kik a szakértőt teljesen egy vonalba állitják a tanuval. Hisz a szakértőnek tudománya, müvészete vagy különös ügyessége alapján előadott véleménye nem lehet egyenlő természetü, a csupán tényekre vonatkozó tanuvallomással. A birói hatáskör részesének szintén nem tekinthető a szakértő, hisz véleménye valamely észleletről vagy ennek eredményéről éppen nem köti a birót, hanem ugy, mint minden más bizonyitó eszköz, szabad mérlegelésének tárgya.

Törvényünk tehát, eltérve a német törvényjavaslat indokolásában kifejezett és a legtöbb processualista által megtámadott elvi állásponttól: „Die Sachverständigen sind Gehilfen des Richters" és eltérve az angol jog felfogásától, mely a szakértőt egyszerüen tanunak tekinti: önálló szerepet biztosit a „szakértő"-nek a bizonyitékok között. Ez azonban éppen nem akar tagadása lenni annak, hogy sok rokonvonás köti össze a tanut a szakértővel, hisz mindkettő az ügy helyes eldöntésének alapjául szolgáló tényre nézve nyilatkozik, a nyilatkozat hitelességének feltételei pedig nagyobbára közösek. Ama körülmény azonban, hogy a szakértő perbeli állása több tekintetben analog a tanuval: nem ok arra, hogy a tanu fogalmi körébe szoritsunk oly bizonyitó eszközt, mely lényegében mégis egészen különbözik a tanuságtételtől (M. i. 424—425. l.).

A szakértőknek a tanukéval azonos perbeli állását világosan feltüntetik a Bp. ama rendelkezései, melyek a szakértőkre és tanukra egyiránt vonatkoznak. Igy különösen rendeli a Bp. hogy: *a)* a tanuk vagy a szakértők megbüntetését és vallomásra, illetőleg nyilatkozatra kényszeritését a rendőri hatóság sürgősség esetén sem rendelheti el és nem foganatosithatja (98. §. 3. bek.); *b)* a főtárgyaláson megjelent tanu vagy szakértő kihallgatása csak a felek beleegyezésével, vagy akkor mellőzhető, ha a birróság azt feleslegesnek tartja (306. §.); *c)* a tanukat és a szakértőket első

sorban rendszerint az elnök s a birák stb., kivételesen először a felek hallgatják ki (307. és 308. §); *d)* a kihallgatott tanuk és szakértők a tárgyalás teréből csak az elnök engedelmével távozhatnak; az elnök azonban intézkedhetik, hogy az illetők a termet elhagyják, s később behivatván, akár egyedül, akár más tanuk és szakértők jelenlétében ismételten kihallgattassanak (309. 3. és 4. bek.); *e)* ha az előzőleg ki nem hallgatott tanu vagy szakértő nem jelent meg a főtárgyaláson: a bíróság kiküldött vagy megkeresett biró által leendő kihallgatását (287. §.) rendelheti el (312. §.); *f)* az ujrafelvételi tárgyaláson a többé ki nem hallgatható tanuk vallomása és szakértők véleménye felolvasható (461. §.).

Ezekkel szemben a szakértők önálló perbeli jelentőségéből folynak a jelen fejezet rendelkezésein kivül, a Bp. más helyein előforduló következő rendelkezések: *a)* a szakértők kihallgatása lehetőleg a felek vagy megbizottjaik jelenlétében foganatositandó (126. §. és 127. §-ok), holott a tanuk kihallgatásánál a felek csak kivételesen lehetnek jelen (125. és 211. §-ok); *b)* a ki nem hallgatott szakértő nem lehet jelen a másik szakértő kihallgatásánál, a vádlott és az összes tanuk kihallgatásánál azonban a főtárgyalás elnökének engedelmével jelen lehet, holott a még ki nem hallgatott tanu a bizonyitó eljárásnál egyáltalában nem lehet jelen (309. §. 1. és 2-ik bek.); *c)* a szakértői vélemény a tárgyaláson csak a 313. §. 2. bekezdésében kijelölt esetekben olvasható fel, ellenben a tanu irott vallomásának felolvasása a 313. §. 3. bek. szerint, továbbá a 201. és 419. §-ok szerint egészen más esetekben történhetik meg.

VI. Arra nézve, hogy kötelező-e avagy teljesen a biró belátására van-e bizva a szakértők alkalmazása, törvényünk álláspontja az, hogy a biró némely esetekben köteles, mig más esetekben csak jogositva van a szakértők közremüködését igénybe venni.

Ez álláspont akként jut kifejezésre, hogy a mennyiben a törvény általános szabályt állit fel az iránt, hogy mikor kell szakértőt alkalmazni (225. §.): ezzel szemben az egyes esetek kiválasztása a biró belátásától függ: a részletes intézkedések azonban bizonyos feltételek esetében egyenesen kötelességévé teszik a birónak a szakértők igénybevételét. Általános szabály tehát az, hogy a birónak joga van az eljárás minden szakában szakértőket alkalmazni, de nincs joga azokat minden esetben mellőzni. Igy különösen fontos orvostani és technikai kérdésekre nézve nem mellőzheti a biró a szakértőket s annál kevésbé helyettesitheti saját észleletével azok véleményét, mert ha az egyik biró esetleg képes volna

is az ily kérdés megitélésére: a másikról, ki ugyanabban az ügyben itélni fog, ezt már nem lehet feltenni.

Törvényünk ez álláspontja pedig nem ellenkezik a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszerével, mert helyesen mondja az indokolás, hogy a mennyiben a biró belátása szerint rendeli el azt, mire nézve és mily irányban szükséges a szakértői szemle, és ha a szemle eredményét szabadon mérlegelheti: ugy elég van téve a szabad bizonyitás tana követelményének (M. i. 423. l.).

VII. A jelen fejezet rendelkezései két részre oszthatók. Az elsőbe a birói szemlére és a szakértőkre vonatkozó általános szabályok tartoznak (225—239. §-ok); mig a második különösen az orvosszakértői vizsgálatról (halottszemle, bonczolás stb.), a pénz és bélyeghamisitás megállapitásáról, az irás azonosságának vizsgálatáról, a csalárd és vétkes bukás megállapitásáról s a gyujtogatás és egyéb közveszélyü cselekmények eseteiben követendő eljárásról tartalmaz részletes intézkedéseket (240—253. §-ok).

Birói szemle a Bp. értelmében tulajdonképen csak az, a mit biró teljesit. Minthogy azonban sürgős esetekben a nyomozást teljesitő rendőri hatóság is elrendelheti és foganatosithatja a szemlét: ennélfogva mindama rendelkezések, a melyek a jelen fejezetben a birói szemléről szólanak, a nyomozó rendőri hatóság által teljesitett szemlére is értendők. A birói szemle tehát ez által tágabb értelmet nyer, mint a mennyit a szemle megszoritása „birói“ jelzővel kifejez.

2. A birói szemle elrendelése.

225. §.

Ha a bünvádi ügyre nézve fontos ténykörülmények megállapitására vagy felderitésére személyes megfigyelés szükséges: birói szemlét kell tartani.

A mennyiben a szemlével megállapitandó tények felismeréséhez és megitéléséhez külön szakértelem szükséges: szakértők alkalmazandók.

1. E §. meghatározza ama feltételeket, a melyek szükségesek ahhoz, hogy a birói szemle elrendeltessék és megtartassék. E feltételek: *a)* hogy a bünvádi ügyre nézve fontos ténykörülmények megállapitása vagy felderitése váljék szükségessé; *b)* hogy ez csak személyes megfigyeléssel történhessék meg. Ha tehát a megállapitandó ténykörülmény nem oly fontos, hogy annak érde-

kében az esetleg költséggel járó birói szemlét megtartani érdemes volna, vagy ha az egyébként fontos ténykörülményt tanuvallomások vagy más bizonyitékok segitségével is fel lehet deriteni: ugy a birói szemlét vagyis a biró közvetlen megfigyelését mellőzni kell. Hogy melyik eset forog fenn: ennek meghatározása a biró belátásától függ; a 225. §. rendelkezése azonban legalább felállitja az irányadó elvet, a melynek czélja az, hogy a mig egyfelől az eljárás sikere érdekében szükséges birói szemle megtartása biztositva legyen: másfelől ugy a bíróság, mint az államkincstár, esetleg a terhelt, megkiméltessék a felesleges birói szemle terheitől. E kettős czél érdekében a törvény csak annak általános kiemelésére szoritkozott, hogy a ténykörülmény fontos és személyes megfigyelésre alkalmas legyen. A további részletek ez elvi kijelentés határain belül a rendeletek s a helyes birói gyakorlat körébe tartoznak.[1])

A C. elutasitotta a birói szemle meg nem tartása miatt a 384. §. 9. p.-ja alapján bejelentett semmiségi panaszt:

midőn a bíróság a sértés eszközéül használt vasvilla beszerzését mellőzte: mert a mezei munkánál használt s mindenki által ismert e tárgy megszemlélésére szükség nem volt;

midőn a szemle czélja az lett volna, hogy a mennyiben az ablakból történik a lövés, találta volna-e az a szemben levő ház ablaka mögött ülő sértettet: mert a beszerzett bizonyitékokból megállapitható volt, hogy a lövés az ajtóból vagy az ablakból történt-e (717/904. G. Dt. XIII. 319.);

midőn a szakértői szemle lényegtelen körülményekre kéretett (9322/905. no. 319/a).

2. A birói szemlét részint csak maga a bíróság, saját megfigyelése alapján, részint szakértők segitségével tartja meg. Mikor tegye ezt a bíróság: erre nézve ismét csak irányadó elvet állit fel a törvény, kimondván, hogy szakértők alkalmazásának akkor van helye, ha *a szemlével megállapitandó tények felismeréséhez és*

[1]) A törvény indokolása kiemeli, hogy a vizsgálóbirák gyakran visszaélnek a helyszinén teljesitendő birói szemle elrendelésének jogával, s hogy különösen panasztárgya volt ez Francziaországban és Belgiumban. Amott miniszteri rendeletekkel igyekeztek korlátokat szabni; itt az ellenőrzés különféle módjait hozták javaslatba. Igy pld. ajánlották, hogy a költséget csak akkor utalványozzák, ha a főügyész, elnök s a kirendelt biró a szemlét szükségesnek tartották. Az ellenőrzés e módját nyomós okokból nem fogadták el, hanem azt tanácsolták a kormánynak, hogy a felügyeleti jog erélyes gyakorlásában keressenek biztositékot a visszaélések ellen. Törvényünk indokolása is kiemeli, hogy ámbár nálunk is tapasztalható hajlam a birói szemlék szükségtelen elrendelésére: ennek megakadályozását mindazonáltal nem a törvény rendelkezésétől, hanem az e. f. bíróságok ügyvitelének hathatós ellenőrzésétől s a főügyészeknek az ügyészek egész müködésére kiterjedő felügyeletétől lehet csak várni (M. i. 417—418. l.).

megitéléséhez külön szakértelem szükséges (225. §. 2. bek.). A szakértők alkalmazása tehát e szabálylyal épp oly kevéssé van kötelezőleg előirva, mint a birói szemle a §. első bek. által; másfelől azonban, valamint a birói szemle elrendelése tekintetében tág tért nyit a törvény a bíróságnak: épp ugy a szakértők alkalmazásában sem korlátozza egyébbel, mint annak kijelentésével, hogy a megállapitandó tény felismeréséhez *külön szakértelem* legyen szükséges. A különös szakértelemre azonban nagyon tág körben lehet szükség, mert a büntetendő cselekmények és körülmények számtalan változata sok olyan tényt hoz felszinre, a melyek megitéléséhez a biró személyes megfigyelése nem elegendő. Ezért sok esetben a legegyszerübb müveltségü ember is szakértő lehet, a kitől a biró csupán felvilágositást kér, a nélkül, hogy őt bizonyitásra hivná fel. Igy pld., néha egy fegyver hordását kell kipróbálni, vagy meg kell határozni, hogy lóháton, sebesen vágtatva, egyik hely milyen messze van a másiktól, vagy a lakatostól kell megkérdezni, hogy miként lehet a lakatot valamely eszközzel kinyitni stb. A ki ezekre különös szakismereténél fogva felvilágositást ad: az is szakértő, a kit a biró a szemlénél alkalmazhat. A 225. §. 2. bek. erre is tért nyit a birónak; tekintve azonban, hogy a szakértő alkalmazása is munkát és időt vesz igénybe, s e mellett költséggel is jár: a helyes birói gyakorlat van hivatva e téren is a kellő korlátokat felállitani és betartani.

3. Birói szemlét rendszerint csak biró rendelhet el és foganatosithat. Igy különösen jogositva van erre az előkészitő eljárásban a vizsgálóbiró és járásbiró (98. 117. §§.), a per későbbi szakában a kiküldött biró, sőt maga az itélőbiróság is (306., 403. §§.). A járásbiró a nála tett feljelentés alapján is haladéktalanul teljesiti a sürgős szemlét (525. §.). Kivételesen, t. i. halaszthatatlan szükség esetében, a nyomozó rendőri hatóság is teljesitheti a szemlét (98. §. 2. bek.) a mely azonban tulajdonképen nem birói szemle, bár ahhoz bizonyitó erejét tekintve, közel áll. A törvény indokolása szerint párhuzamba helyezhető az a bíróságon kivüli tanuságtétellel, melynek értékét szabadon mérlegelheti a biró, belátása szerint tulajdonithatván neki nagyobb vagy csekélyebb bizonyitó erőt. Azután igy folytatja az indokolás:

Ha a szemle a valóságnak megfelelő, megbizható adatokat tartalmaz és a felek egyike sem tesz az ellen kifogást, sőt maguk a felek is aláirásukkal bizonyitják a felvétel hüségét: ugy semmi ok nincs arra, hogy a biró a rendőri közeg által jegyzőkönyvbe vett szemlét ne tekintse bizonyitó eszköznek.

De mivel a bírói szemlének rendszerint nagyobb bizonyitó erőt lehet tulajdonitani és mivel a bizonyitó eszközök közül főleg a bírói szemle az, mely már az előkészitő eljárás során használandó, a legtöbb esetben végleges és nem ismételhető: a rendőri hatóságnak a szemle felvételétől lehetőleg tartózkodni és törekvését oda kell irányoznia, hogy addig is, mig a biró megjelenhet, a talált állapot változatlan maradjon. (M. i. 418. l.). [1])

3. A bírói szemle foganatositása.

226. §.

A szemle alkalmával létező állapot hiven megállapitandó.

A szemléről felvett jegyzőkönyvet oly határozottan és kimeritően kell szerkeszteni, hogy benne a megszemlélt tárgyak és a talált nyomok és jelenségek, lehetőleg méretek szerint, tüzetesen megjelölve legyenek. E czélból a szükséges vázlatok, rajzok vagy fényképek készitendők és a jegyzőkönyvhöz csatolandók.

227. §. 1. és 2. bek.

A szemle legalább két tanu jelenlétében foganatositandó.

A 132. §. harmadik bekezdésének rendelkezése ez esetben is alkalmazandó.

1. A biró személyes megfigyelése, bizonyos alaki kellékek

[1]) A *rendőri hatóság* eljárását a szemle fölvétele és szakértők alkalmazása tekintetében a R. u. 78—80., és 135—139. §§. szabályozzák. Ezek szerint: a) a rendőrség csak akkor foganatositson szemlét, ha legközvetlenebb veszélye forog fenn annak, hogy a megszemlélendő tárgy vagy helyzet a bíróság megérkezéséig változást szenvedett; b) a szemle megtartásánál szigoruan a Bp. XIV. fejezetének rendelkezései szerint kell eljárni, igy különösen a jegyzőkönyvbe a valóságnak megfelelő, teljesen megbizható, a felek és tanuk által is megerősitett adatokat kell felvenni; c) a jegyzőkönyv már a helyszinen felveendő, ha pedig ez nem lehetséges, az adatokat már a helyszinén kell tanuk jelenlétében feljegyezni; d) a jegyzőkönyvbe mindaz felveendő, a mi a megszemlélt tárgy és helyzet hü feltüntetésére alkalmas s eszerint a tárgyak helyzetéről, minőségéről, alakjáról, tartalmáról, a nyomok méreteiről hü leirás, esetleg vázlatok, rajzok és fényképek veendők fel; e) a talált és nem valamely hatósági boncztermbe szállitott hullánál részletesen leirandó a hulla külseje, helyzete, a találás helye, a közelében talált tárgyak, nyomok s az észlelt külerőszak nyomai, továbbá az ölésre vagy sértésre alkalmas eszközök minősége és helyzete, — ha pedig a hulla és helyzete már változást szenvedett: a körülmény a jegyzőkönyvben megemlitendő, az ezt okozók megnevezendők s a hulla és a helyzet előbbi állapota szemtanuk előadása alapján leirandó; f) ha a rendőri hatóság szakértőket alkalmaz: ennek észlelete, azaz a lelet lehetőleg szószerint, a használt mükifejezésekkel jegyzőkönyvbe veendő, esetleg irásban beadott véleménye a jegyzőkönyvhöz füzendő, — a felek kifogásai pedig, valamint az ellenőrző szakértő észleletei a jegyzőkönyvbe szintén felveendők.

A *csendőrséget illetőleg* a Cs. u. 109. és 110. §§. tartalmazzák a megfelelő rendelkezéseket.

nélkül, magában véve még nem tekinthető birói szemlének. Igy különösen nem bir a szemle tekintélyével és erejével az, ha a biró hivatalos eljáráson kivül, vagy szemle teljesitésére irányzott szándék nélkül bizonyos jelenségeket véletlenül és mellékesen észlel. A birói szemlének rendszerint irásba foglalt határozatban kell elrendelve lennie s az észlelteknek jegyzőkönyvbe foglalására kell irányulnia (M. i. 418. l.) A foganatositás módozatait közelebbről a 226. §. és a 227. §. 1. és 2. bek. határozzák meg.

2. A 226. §. 1. bek., mely szerint *„a szemle alkalmával létező állapot hiven megállapitandó“*, oda irányul, hogy oly esetben, midőn az itélőbiróság nem ismételheti a szemlét, tehát a személyes megfigyeléstől el van zárva· az előkészitő eljárásban teljesitett szemléből világosan felismerhesse és megitélhesse ama tényköriilményt, melyre a szemle vonatkozott. Minthogy pedig a szemle rendszerint az előkészitő eljárás folyamán teljesitendő s az itélőbiró csak annak eredményét van hivatva mérlegelni: a törvény indokolása különösen hangsulyozza, hogy a szemlét foganatositó birónak és jegyzőkönyvvezetőnek mindent el kell követnie arra nézve, hogy az itélőbiró a jegyzőkönyvből és ha szükséges, rajzokból és méretekből hüen felismerhesse a felvétel alkalmával létezett állapotot. (M. i. 419. l.)

3. A 226. §-nak a jegyzőkönyv tartalmára vonatkozó 2. bek. szintén abból az eszméből indul ki, hogy a szemle rendszerint nem ismételhető és hogy a jegyzőkönyv czélja az itélőbiróság részére pótolni a közvetlen megfigyelést. Ezért szükséges, hogy a szemléről felvett jegyzőkönyv határozottan és kimeritően szerkesztessék, hogy tehát abban sem kétes értelmü kifejezések, vagy leirások, sem hézagok elő ne forduljanak. A mennyiben a talált nyomok s a megszemlélt tárgyak és jelenségek oly természetüek, hogy a közvetlen megfigyelésben részt nem vevők számára csak méreteik pontos feltüntetésével, avagy rajzokkal vagy fényképekkel lehet kellően felismerhetőkké tenni és megörökiteni: ugy a szemlét ezekkel is ki kell egészitени; s a mennyiben a szemlét teljesitő biró erre nem képes: a 225. §. 2. bek. alapján szakértő segitségét veheti igénybe. Különösen a tett helyéről s az ott talált tárgyakról kell pontos rajzot készitени: mert sok esetben ettől függ a cselekmény egész lefolyásának és a tett egyes mozzanatainak megértése.

4. A birói szemle bizonyitó erejének egyik elsőrangu biztositéka *a felek jelenléte*. Ezért rendeli a 126. §., hogy a birói szemle „lehetőleg a felek vagy megbizottjaik jelenlétében foganatositandó“,

s hogy ennélfogva a vizsgálóbiró a vádlót, a terheltet és a védőt a szemle foganatositásának idejéről és helyéről, a halasztást nem türő sürgősség esetét kivéve, előlegesen köteles értesiteni, hogy továbbá a meg nem idézett felek és képviselőik is megjelenhetnek. Ezt kiegészitőleg rendeli a fennebbi 227. §. 1. bek., hogy a szemle legalább *két tanu jelenlétében* foganatositandó. Ezalatt itt is birósági tanuk értendők, miként a 97., 132., 181., 186., 189 .és 191. §-ok eseteiben. A 227. §. 2. bek. hivatkozik is a 132. §-ra, melynek 3. bek. ez esetben is alkalmazandó. E szerint a fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatában levő tagja birósági tanu nem lehet, ilyen gyanánt tehát a szemlénél sem alkalmazható.

A pártatlan birósági tanuk jelenlétét azért kivánja meg kötelezőleg a törvény, mert lehetnek esetek, mikor a felek a birói szemlénél nincsenek jelen, és igy annak hitelét ilyenkor főleg a birósági tanuk jelenléte emeli (M. i. 418. l.).

4. Szakértők alkalmazása.

227. §. 3—6. bek.

Ha a szemléhez szakértők szükségesek: a biróság rendes szakértői közül kettőt, az ügy fontosságához képest esetleg többet kell alkalmazni. Csekélyebb fontosságu körülménynek megállapitására, vagy ha több szakértő nehezen volna található, egynek alkalmazása is elégséges.

A rendes szakértők csak akkor mellőzhetők, ha ellenök aggodalom merült fel, ha akadályozva vannak, ha a késedelem veszélylyel járna, vagy ha köztük nincs olyan, a ki a kivánt külön szakértelemmel birna.

Ha szükségesnek mutatkozik, a rendes szakértőkön felül más szakértők, nevezetesen olyanok alkalmazhatók, a kik a kivánt külön szakértelemmel birnak.

A katonai biróság hatóságának alávetett egyén szakértőül való kirendeléséről feljebbvaló hatósága utján értesitendő.

1. A szakértők alkalmazása tekintetében, annak megállapitása után, hogy reájuk szükség van (225. §. 2. bek.): első kérdés az, *hogy ki válassza meg az alkalmazandó szakértőt.* Erre sem a 225. §. 2. bek., sem a 227. §. egyenesen nem válaszol, mert ezek csak azt határozzák meg, hogy mikor és minő szakértőket kell alkalmazni, hogy azonban ki válassza meg adott esetben a szakértőket, ezt a törvény más rendelkezéseiből tudjuk meg. Igy kü-

lönösen kimondja a Bp., hogy a vizsgálóbiró a terhelt kihallgatása után, a többi bizonyitékot szemle foganatositásával és szakértők kihallgatásával stb., esetleg szakértői vizsgálattal szerzi meg (118. §.); hogy a hatóság oly esetben, midőn a terhelt siketnek, némának vagy elmebetegnek tetteti magát, a tettetésről esetleg szakértők véleménye alapján győződik meg (134. §.); hogy a vádtanács felfüggeszti az eljárást, ha terhelt további szakértői megfigyelését tartja szükségesnek (265. §.) stb. Ezekből, valamint a 227. §. ama rendelkezéséből, hogy szakértőkül első sorban a bíróság rendes szakértőit kell alkalmazni: önként folyik, hogy az alkalmazandó szakértőket rendszerint a bíróság és pedig az a bíróság választja meg, a mely az ügyben eljár akkor, mikor a szakértők alkalmazásának szüksége felmerül. A nyomozás alatt, halasztathatatlan szükség esetén, a rendőri hatóság is foganatosithat szemlét (98. §. 2. bek.) és igy szakértőket is alkalmazhat, ha ez a szemle sikeréhez és teljességéhez szükséges. Egyébként az előkészitő eljárásban a vizsgálóbiró, a járásbiró és a vádtanács, az eljárás későbbi szakában az itélőbiróság alkalmazza és választja meg a szakértőket. Arról az esetről, midőn a terhelt ellenőrző szakértő közreműködésével élhet, a kit természetesen ő maga választ meg: a törvény külön rendelkezik. (228. §.)

2. Az alkalmazandó szakértők két kategóriába oszthatók. Az elsőbe tartoznak *a bíróság rendes szakértői*, a másodikba *más külön szakértők*. Az utóbbiak vagy a rendes szakértők helyett, vagy azok mellett alkalmazandók, ahhoz képest, a mint a rendes szakértőt valamely okból mellőzni kell (4. bek.), vagy a mint az illetőnek szakismeretét más szakértő külön szakismeretével kiegésziteni szükséges. (5. bek.). Ezekhez járulnak harmadik csoport gyanánt az *ellenőrző szakértők*.

3. A 227. §. 3. bek., a mely elsősorban *a bíróság rendes szakértőinek alkalmazását rendeli*, ez által korlátot állit fel a bíróság ama jogával szemben, hogy a szakértőt megválaszsza. A törvény indokolása szerint rendeleti uton fogják megállapitani, hogy miként történjék a bir. szakértők összeállitása, mely alkalommal gondosan figyelembe fogják venni, hogy a kellő ügyességgel, szakértelemmel, tapasztalattal és jellemmel biró egyének jussanak a bíróság rendes szakértői közé, kik közül a biró nyugodtan választhat. (M. i. 423. l.)

A fennálló bünv. ügyviteli szabályok szerint oly esetben, midőn valamely törvényszéknél vagy járásbiróságnál gyakrabban

szükséges szakvélemény, s ugyanott ama szakmák valamelyikében kiválóan képzett és jártas egyén lakik: az illető az igazságügyminiszter által, a törvényszék ajánlata s a kir. tábla elnökének véleménye alapján, a kérdéses bíróság állandó szakértőjévé nevezhető ki. (46. §.) Ilyenek pl. az irás- és könyvszakértők. A törvényszéki orvos és a tolmács szintén az állandó szakértők közé tartoznak, de ezek kinevezéséről külön szabályok rendelkeznek.[1])

4. A rendes szakértők helyett különböző természetü oknál fogva lehet, illetőleg kell *más alkalmi szakértőt alkalmazni.* Ez okok a következők:

a) ha a birósági szakértő ellen aggodalom merül fel, vagyis: ha oly körülmény forog fenn, a mely az illető szakértőt a kérdéses ügyben érdekeltté, vagy egyébként elfogulttá teszi, ha tehát nyilatkozata ez okból megbizhatatlannak tünik fel;

b) ha a hivatott szakértő akadályozva van, a minek oka lehet fizikai akadály, pl. betegség vagy távollét, vagy a 229. §-ban kiemelt valamely körülmény;

c) ha a késedelem veszélylyel jár, a mi különösen oly esetben történhetik meg, midőn a rendes szakértő müködése elé ideiglenesen gördült akadály, pl. betegség vagy távollét, később megszünik ugyan, de a szakértő igénybevétele az eredmény veszélyeztetése nélkül addig el nem halasztható;

d) ha a rendes szakértők közt nincs olyan, a ki a kivánt külön szakértelemmel birna.

Ez esetekben nem lehet a bíróságot rendes szakértőkre szoritani; mert ha a rendes szakértő ellen aggodalom merül fel, ha nincs otthon, vagy sulyos beteg, ha a késedelem veszélylyel jár, vagy ha a rendesek között nincs alkalmas szakértő: a bíróságnak szabadságában kell állania, hogy a rendes szakértő mellőzésével más szakértőt alkalmazhasson. E jogot megadja a bíróságnak *a 227. §. 4. bekezdése.*

A *d)* alatti esetben azonban nemcsak a rendes szakértők helyett, hanem azok mellett is alkalmazhat a biró más szakértőket, a kik a kivánt külön szakértelemmel birnak. Megtörténhetik ugyanis, — mondja az indokolás — hogy a bizonyitó eljárás folyamán valamely körülményt oly irányban kell megvilágitani, mely a legszakszerübb ismereteket teszi fel; minthogy pedig ma mindegyik ismeretágnak oly nagy az anyaga, hogy annak mivelője ritkán bir minden irányban egyenlően alapos készültséggel, — igy pl. az or-

[1]) A törvényszéki orvosok kinevezéséről még az 1872. évi 18243. sz. Ig. m. r. intézkedett. (Marschalko IV. 119. l.); a kir. bir. hites tolmácsokról az 1873. évi 32942. sz. Ig. m. r. szól. (Marschalkó I. 393. l.). Ezek szerint a törvényszéki orvost az igazságügyi miniszter, a kellően képesitett tolmácsot a törvényszék nevezi ki.

vosi tudomány megannyi szakmáját külön speciálisták müvelik, valamint hasonló megoszoltság van más tudományok és ismeretek körében is: ennélfogva szükséges oly rendelkezés, mely e viszonyokat számba véve, az illető esetben legképesebb szakértő alkalmazását megengedi. (M. i. 424. l.) E gyakorlati szükségnek tesz eleget a 227. §. 5. bekezdése.

A dolog természetéből folyik, hogy alkalmi szakértőket kell igénybe venni különösen akkor, ha az illető bíróságnál a kérdéses szakmákra nézve nincs kinevezett rendes szakértő. Ilyen természetüek a müszaki, pld. a mérnöki és épitészi dolgok.[1])

Nem lehet kétséges az sem, hogy — miként az indokolás kiemeli — a bíróság rendes szakértői véleményének nincs nagyobb bizonyitó ereje csak azért, mert „rendes szakértők" adták, mint azokénak, a kik e körön kivül állanak. (M. i. 424. l.)

E tekintetben az állandó és az alkalmi szakértők között nincs különbség.

5. *Az alkalmazandó szakértők száma* rendszerint kettő, kivételesen azonban több vagy kevesebb is lehet (227. §. 3. bek.). E szabály ugy a rendes, mint az alkalmi szakértőkre nézve áll, s nemcsak a törvényszéki, hanem a járásbirósági eljárásban is alkalmazandó (521. §.).

Kettőnél több szakértőt akkor kell alkalmazni, ha az ügy fontossága ezt megkivánja; egy szakértővel pedig akkor lehet beérni, ha csekélyebb fontosságu körülményt kell megállapitani, vagy ha több szakértő nehezen volna található. Mindkét kivétel határainak közelebbi megjelölése tekintetében az indokolás ezeket mondja:

Az „ügy fontossága" és a „csekélyebb fontosságu körülmény" fölött a biró van hivatva határozni. Határozata nagy óvatosságot igényel. Nagyon sok szakértő teljesen összezavarhatja az ügyet.

A „csekélyebb fontosságu körülmény"-t nem kell ugy magyarázni, mintha itt a büntetendő cselekmény sulyosságának nagyobb vagy kisebb foka volna értendő. Lehet, hogy a szakértői szemlétől függ annak meghatározása: vétség vagy büntett-e valamely cselekmény; lehet, hogy a büntetés tartamára volna irányadó a szakértői vélemény. Ily esetek csekélyebb fontosságuaknak nem tekinthetők.

Nem lehet eléggé kiemelni, hogy fontos esetben, midőn a késedelemmel járó veszély miatt csak egy szakértőt alkalmazott a biró: iparkodjék ennek véleményét egy másik szakértővel felülbiráltatni. (M. i. 424. l.).

[1]) Az államépitészeti hivatalnokok nagy elfoglaltságuk miatt szakértőkül csak szükség esetében rendelendők ki (Ig. m. r. 7529/92. — M. II. 116.)

Habár e szerint az a körülmény, hogy az ügy a járásbiróság hatásköréhez tartozik, nem lehet döntő jelentőségü a tekintetben, hogy csak egy szakértő alkalmaztassék; mindazonáltal némi irányadóul ez is szolgálhat és pedig részint azért, mert az ügy kisebb jelentőségével rendszerint együtt jár a megállapitandó körülmény kisebb jelentősége, részint azért, mert a vidéki járásbiróságoknál csak ritkán találni ugyanarra a dologra két szakértőt.

6. Ha a biróság szakértőül a *katonai biróság hatóságának alávetett személyt akar kirendelni:* erről az illető felebbvaló hatósága utján értesitendő (227. §. 6. bek.).

A „katonai" szó a hadseregre, a haditengerészetre, a honvédségre, a népfelkelésre és csendőrségre vonatkozván (13. §. 10. bek.): e helyen is oly személyeket kell érteni, a kik e hatóság birósága-nak alá vannak rendelve, vagyis akik tényleges katonai, illetőleg csendőrségi szolgálatban állanak. Ily egyén szakismeretére pld. valamely lőfegyver kipróbálásánál stb. lehet szükség.

5. A szakértők dijazása.

227. §. 7. *bek.*

A szakértők diját az igazságügyi miniszter szabályrendeletben állapitja meg.

1. A szakértők dijai iránt jelenleg az 1874. évi 7626. sz. a., a bünvádi eljárási költségek meghatározása s a bünvádi átalány kezelése tárgyában, kiadott igazságügyminiszteri rendelet intézkedik.[1]) E rendelet egyfelől meghatározza a szakértők, különösen pedig az orvosszakértők diját, másfelől intézkedik az iránt, ki állapitja meg és ki fizeti ki e dijakat.[2])

2. A szakértők dija háromféle czimen állapitható meg. Ezek: *a*) napidij; *b*) fuvarilletmény; *c*) müködési dij.

Napidij a szakértőnek csak akkor jár, ha müködését lakóhelyén kivül foganatositja (6. §.). A rendes évi átalánynyal nem dijazott orvostudor és mérnök, valamint a börtönön vagy fogházon kivül igénybe vett börtönorvos napidija 4 frt; a sebészek és állatorvosok napidija 2 frt (5. §.).

[1]) Marschalkó V. 740. l.

[2]) A boszniai és herczegovinai biróságok megkereseséseinek teljesitése folytán felmerült költségek is a magyar biróság által megtérités igénye nélkül fedezendők, azonban a vádlott terhére leendő felszámitás és az ottani alap javára való behajtás végett az illetékes birósággal közlendők (Ig. m. r. 1201/83. — M. IV. 345.).

Fuvardij abban az esetben, ha a szakértői müködés helyben teljesitendő, csupán akkor jár, ha a müködés helye a szakértő lakásától egy nyolczad mértföldnél távolabb esik. Ez esetben a helyi árszabály szerint kocsibér számitható fel. Ha a szakértői müködés utazást tesz szükségessé: a szakértő ama fuvarilletményben részesül, a mely az 1874. évi 3341. sz. ig. m. rendelet szerint az elsőfolyamodásu törvényszék biráit megilleti; ha mindazonáltal ugyanazon helyre és ügyben egyszerre többen utaznak: a mértföldpénz minden két egyénre csak egyszer számitható fel (5—7. §§.).

3. *Müködési dij* csak ama szakértőknek jár, a kik nem huznak oly évi fizetést, a melyért szakmájuk körében vizsgálatokat tejesiteni és véleményt adni kötelesek. E szerint nem illeti meg müködési dij: *a*) rendes államhivatalban levő ama szakértőket, kiknek hivatalos kötelességük a szaktudományukra vonatkozó ügyekben eljárni, nevezetesen az orsz. birósági vegyészeti intézet tagjait,[1]) *b*) az évi járandósággal dijazott börtönorvosokat oly esetben, midőn a gyógykezelésük alatti börtönben vagy fogházban letartóztatott fogolyra nézve, a kir. ügyész megbizása folytán, börtönorvosi minőségükben teljesitenek szakértői vizsgálatot (8. §.),

c) az állami, vármegyei, városi, illetve körorvosi szolgálatban levő orvost a hivatala körében teljesitett orvosszakértői müködésért[2]), — mihezképest nem állapittatott meg müködési dij a városi orvos részére, ki a rendőri hatóság felhivására csak tudománya körébe eső vizsgálatot teljesitett és irásbeli véleményt adott be (Pécsi T. 1951/905. GDt. XIII. 320.) Ellenben müködési dij állapitandó meg a törvényszéki orvos vagy más orvosszakértő, a mérnök, az irás- és könyvszakértő s a tolmács részére, mint a kik szakértői minőségükben nem állanak rendes állami hivatalban.

4. Az *orvosszakértők dijai* a fennebbi 1. pont alatt hivatk. rendelet 9. §-a szerint a következők:

a) Elmebeteg megfigyeléséért naponkint 1 frt, a megfigyelés eredményeként előterjesztett véleményért 3—5 frt (1. pont);

b) holttest bonczolása alkalmából: a bonczolást teljesitő orvosnak 5 frt, a bonczolást vezető orvosnak a lelet és vélemény szerkesztéseért 5—7 frt, a bonczoló orvosnak lényegesen eltérő külön véleménye szerkesztéséért 3 frt, — rohadt hulla vizsgálatáért a rendes illetéken felül 3 frt, — csecsemők bonczolásáért tüdőpróbával vagy a nélkül 4 frt 20 kr. (2—6. pont);

[1]) Magánvegyészeknek véleményadásra való felhivását az 1893. máj 14-én 4967/I. M. sz. a kibocsátott rend. (*Marschalkó* id. gyüjt. IV. köt. 154. l.) egyáltalában kizárta.

[2]) Ig. m. r. 13700/902.

c) nőszemély vizsgálata alkalmából: nemi erőszak és fajtalanság esetében 3 frt, — magzatelhajtás miatti gyanu esetében 2—5 frt, — szülés eltitkolása esetében és terhesség megállapitása végett 1—2 frt. (8., 9. és 14. pont);

d) a kitett csecsemő megvizsgálásáért: ha élve találtatott, 2 frt 10 kr., — ha halva találtatott és bonczoltatott 4 frt 20 kr. (10. pont);

e) testi sértés alkalmából: sulyosan megsértettnek vizsgálatáért 2—5 frt, — könnyü testi sértés vizsgálatáért 1—2 forint (11—12. pont);

f) vizsgálat alatti egyénnek testi fogyatkozása tekintetében való megvizsgálásáért 50 kr.—2 frt (13. pont);

g) idétlen magzat vizsgálatáért 1—2 frt (15. pont);

h) végtárgyaláson való jelenlétért: félnapra 3 frt, — egész napra 5 frt, — minden következő fél napra 2 frt, — a 4 óránál kevesebb ideig tartott elfoglaltság fél napnak, a hosszabb ideig tartó egész napnak számittatván (16. pont).

A seborvos az illetékeknek felét, a bába egy harmadát követelheti.

5. *A mérnök, valamint a 9. §. alá nem eső más szakértő müködési diját*, midőn szakértői minőségben pontos helyrajz készitése vagy más munka teljesitése czéljából alkalmaztatnak, a müködés minőségének s a megbizatás mikénti foganatositásának tekintetbevételével, esetről-esetre a biróság állapitja meg (10. §.).

6. A szakértők müködési diját, a mennyiben azok a fennebbi 1. pontban hivatkozott rendelet alá esnek, a rendelet 23. és 24. §-ai szerint az eljáró vagyis az a kir. biróság állapitja meg és utalványozza, a mely a szakértő iránt intézkedett. Ez utalványozza a tolmácsok diját is. A főtárgyaláson felmerült müködési dijat a törvényszék elnöke állapitja meg és utalványozza. A négy hét alatt nem követelt dijak többé nem vehetők igénybe.

A mennyiben a szakértő müködése a közérdek szempontjából is nagy fontosságu, vagy pedig olyan, hogy foganatositása rendkivüli teherrel járt, vagy a szakértő részéről sok anyagi áldozatot igényelt: a törvényszék elnöke, a kir. ügyész meghallgatásával, indokolt előterjesztést tehet az igazságügyminiszterhez az iránt, hogy az illető részére a 9. §-ban meghatározottnál nagyobb összegü müködési dij állapittassék meg; mely esetben a méltányosnak vélt dij összege is javaslatba hozandó (11. §.).

7. A kir. biróságoknál szükséges szóbeli tolmácsolásra és irásbeli forditásokra *állandó hites tolmácsok* vannak alkalmazva; a hol pedig állandó tolmács nincs: ott a szóbeli tolmácsolást vagy az illető biróság valamelyik hivatalnoka, vagy más időleges tolmács teljesiti. A tolmácsokra vonatkozó szabályokat az 1873. évi

32942. sz. ig. m. r. határozza meg.[1]) Ennek 22. §-a szerint az állandó tolmácsok dijai a következők:

a) a tolmács lakhelyén teljesitett szóbeli tolmácsolásáért félnaponkint 2 frt 50 kr., — négy órai vagy rövidebb idő fél napul, ennél hosszabb idő egész napul vétetvén;

b) a vidéki bíróságnál teljesitett szóbeli tolmácsolásáért a müködési dijon felül az albirót megillető napidij és fuvarilletmény jár;

c) irásbeli hitelesitett forditásért irott ivenkint 2 frt 50 kr.[2]) — fordítások hitelesitéséért irott ivenkint 50 kr.

A bíróság részére teljesitett nemhiteles alaku forditási kivonatokért dij rendszerint nem jár, hanem a munkáért, ha tömegesen fordul elő: az igazságügyminiszter, a törvényszéki elnök javaslatára, 100 frtig emelkedhető évi jutalmat utalványozhat.

Az időleges tolmács csak szóbeli tolmácsolást végezhet. A mennyiben az illető nem hivatalnok: az állandó tolmácsok dijaiban részesitendő (2. §.).

6. Ellenőrző szakértők.

228. §.

Olyan ügyben, melyben az eldöntendő kérdések felismeréséhez és megitéléséhez külön szakértelem szükséges, a terhelt, vagy ha több a terhelt, ezek együttesen, saját költségükön ellenőrző szakértő közremüködésével élhetnek.

Az utóbbinak joga van a terhelt vagy terheltek érdekeit szakértői közremüködésével előmozditani s megoltalmazni. Nevezetesen a szemlénél jelen lehet, az esetleges hiányokra, vagy mulasztásokra figyelmeztethet és a szemle teljesitésére, valamint a véleményre nézve észrevételeit akár a jegyzőkönyvben, akár külön iratban előterjesztheti.

1. E §. egy uj intézményt honositott meg bünvádi eljárásunkban, a melyben ez ideig a terhelt érdekeinek képviseletéről, szemben a szakértő elfogult irányzatos vagy téves véleményével, kellően gondoskodva nem volt. Az ujitásra mintául a német Bp. 193. §-a s a franczia és belga perrendtartási javaslatok hasonló intézkedései szolgáltak.[3])

[1]) Marschalkó I. 397. l.

[2]) E pont kiegészitéséül az 1887. évi 6293. sz. ig. m. r. kijelenti, hogy a tolmácsnak a hiteles alaku irásbeli forditásért az alaprendelet 22. §-ában meghatározott dijon kivül sem hitelesitési, sem semmiféle más czimen mellékdijra igénye nincs (Marschalkó I. 403. l.)

[3]) A német Bp. tárgyalásakor sokan ellenezték ez intézményt, attól tartva, hogy a terhelt szakértőjének subjectiv, kizárólag a védelem czéljának

2. A terheltnek az a joga, hogy ellenőrző szakértőt választhasson, természetes következménye jogos érdekeinek. Helyesen emelték ki a német Bp. javaslatának tárgyalásakor, hogy a terheltnek szakértő által teljesitett védelme gyakran fontosabb mint a jogi védelem. Ama védelem pedig lehetetlenné válik, ha egyfelől az előzetes eljárásban teljesitett szemlétől a terhelt szakértője el van zárva, másfelől, hogy ugyanő a főtárgyaláson is teljesen ki van szolgáltatva a birósági szakértőknek, a kik gyakran a vád érdekével azonositják és igy egyoldaluan teljesitik feladatukat. Törvényünk mindkét irányban megadja terheltnek azt a lehetőséget, hogy a birósági szakértő müködését saját szakértőjével ellenőriztesse. A 228. §. ugyanis megszoritás nélkül engedi meg a terheltnek, hogy ellenőrző szakértő közremüködésével éljen, ha az ügy olyan, melyben az eldöntendő kérdések felismeréséhez és megitéléséhez külön szakértelem szükséges.

3. A terhelt e jogát az előzetes eljárásban a 126. és 127. §-ok keretében gyakorolja. Minthogy ugyanis ezek szerint a birói szemle és a szakértők kihallgatása lehetőleg a felek jelenlétében foganatositandó, s minthogy ennélfogva a szemle és a szakértők kihallgatásának idejéről a terhelt és képviselője mindig előre értesitendő, a fogva levő terhelt részére pedig e czélból hivatalból is védő rendelendő: a terheltnek és védőjének ily esetben ha a szemle szakértők kihallgatásával foganatosittatik, módjában áll saját ellenőrző szakértőjét megnevezni s annak közremüködését a szemle megtartásakor igénybe venni. Hasonló módon igénybe lehet venni az ellenőrző szakértő közremüködését a főtárgyaláson, illetőleg a járásbirósági tárgyaláson is, valamint a kir. táblai főtárgyaláson az esetben, ha a kir. tábla szakértőket hallgat ki.

A C. kijelentése szerint azonban mellőzhető az ellenőrző szakértőnek a főtárgyaláson való kihallgatása oly esetben, midőn a szemle a vizsgálat folyamán történt s az ellenőrző szakértő akkor jelen nem volt: mert szabály az, hogy az ellenőrző szakértő a birósági szakértőkkel a szemle felvétele alkalmával müködik s mert ellenkeznék a törvény szándékával és az ügymenettel, ha az ellen-

hódoló szereplése a birói szakértők müködését megzavarja. Ámde ez aggodalom a gyakorlatban nem bizonyult alaposnak, sőt ellenkezőleg: ez intézmény, czélszerüségénél fogva, ma már általános elismerésre talál. A Le Royer-féle franczia javaslat szerint nemcsak a terhelt, hanem a vádló és magánfél is fel lett volna jogositva egy szakértő választására; a későbbi javaslatok azonban csak a terheltnek adták meg e jogot. Ugyanez történt Belgiumban is (M. i. 426. l.).

őrző szakértő, ki a szemle felvételénél jelen nem volt, a főtárgyaláson kivánhatná a szemle ismétlését vagy ilyen ismétlés nélkül tenne észrevételeket, a mi értékkel nem birhat. (5306/905. G. Dt. XIII. 321.).

4. Habár a terhelt ezek szerint az eljárás minden stadiumában élhet ellenőrző szakértő közremüködésével: a czélszerüség mégis azt hozza magával, hogy ezt főleg az előkészitő eljárás alatt vegye igénybe. Czélszerübb — ugymond — az indokolás, ha a terhelt a szemle felvételére küldi szakértőjét, ki minden hiányra figyelmeztethet, mint ha a főtárgyaláson teszi romboló kritika tárgyává az ellenőrzése és jelenléte nélkül eljárt szakértők mulasztásait és tévedéseit. (M. i. 426. l.). A törvény intentiója egyébként nem az, hogy a terheltek rendszeresen éljenek e jogukkal, s ezáltal egyfelől nehezitsék az eljárást, másfelől szükségtelen költséget okozzanak maguknak, hanem az, hogy a fontosabb esetekben, mikor az ellenőrzéstől nagy érdekei függnek, tehát csak kivételesen történjék ez meg. A törvény ez intentiójáról az indokolás ezeket mondja:

Minthogy az által, hogy a szakértők müködését a terhelt szakértője ellenőrizheti, azokat az esetleges hiányokra vagy mulasztásokra figyelmeztetheti és észrevételeit az egész eljárásra nézve közölheti, csak a szemle lesz tökéletesebb és gondosabb; minthogy az a félelem, hogy ez megzavarná és hátráltatná a szakértők müködését, a Németországban szerzett tapasztalatok szerint is teljesen alaptalannak bizonyult, de a vizsgálóbiró az indokolatlan hátráltatásokat és késleltetéseket megakadályozhatja: mindezeknél fogva czélszerünek mutatkozott a szóban levő intézkedést a javaslatba illeszteni.

5. Ellenőrző szakértőül mindig csak egy szakértő alkalmazható, habár a terheltek többen volnának is. Ez intézkedés oka az, hogy egyrészről a közös érdekü terheltek megnyugodhatnak egy szakértőben, másrészről pedig az ellenőrző szakértők nagyobb száma könnyen megzavarhatná vagy megakadályozhatná a birósági szakértők müködését.

6. Az ellenőrző szakértők jogait a 228. §. 2. bek. akként határozza meg, hogy ez által alkalom nyiljék a terhelt érdekeinek előmozditására és megoltalmazására. E czél érdekében joga van ellenőrző szakértőnek ahhoz, hogy: *a*) a szemlénél, és igy az ezzel kapcsolatos szakértői müködésnél is jelen lehet; *b*) a szakértők vizsgálatánál és nyilatkozataiban tapasztalható hiányokra vagy mulasztásokra az illetőket figyelmeztetheti; *c*) észrevételeit a szakértői szemle teljesitésére, valamint a szakértők véleményére, akár a jegyzőkönyvben, akár külön iratban előterjesztheti.

7. A 228. §. ama rendelkezése, hogy az *ellenőrző szakértő dijait* a terhelt s ha többen volnának, ezek együtt viselik, kivételt szenved abban az esetben, ha az a biróság utasitására külön irásbeli véleményt készit. Igy pl. 10 K. müködési dij állapittatott meg az államkincstár terhére egy ellenőrző szakértőnek, akit az esküdtbiróság arra utasitott, hogy a vádlott elmebeli állapotáról adott szóbeli véleményét irásban foglaltan terjeszsze elő (Pécsi T. 1205/905. — G. Dt. XII. 385.)

7. Szakértőkül nem alkalmazható egyének.

229. §.

Szakértőkül, a lelet és a vélemény semmiségének terhe mellett, nem alkalmazhatók azok, a kik mint tanuk ki nem hallgathatók, vagy meg nem esketheték (204., 221. §§.), továbbá azok sem, a kik a terhelttel vagy a sértettel a jelen törvény 205. §-ának 1. pontjában meghatározott viszonyban állanak, vagy a kik ellen a büncselekményt elkövették, vagy megkisérlették, továbbá a kikre nézve a 208. §-ban meghatározott eset forog fenn, végre a kik a szakértőileg megitélendő körülményről a 205. §. 2. pontjában meghatározott módon szereztek tudomást.

1. E §. *a kizáró okokat* határozza meg, a melyek valamelyikének fenforgása esetében az illető szakértőkül nem alkalmazható. Ez okok meghatározásánál, irányadó elv az, hogy szakértőkül csak elfogulatlan egyének legyenek alkalmazhatók. Ugyane szempontból állitotta fel a törvény a tanuságtétel akadályait, valamint a kihallgatott tanu megesketését kizáró okokat is; minélfogva a jelen §. egyszerüen csak hivatkozik az előbbi fejezet megfelelő szakaszaira. Mindazonáltal van egy különbség egyfelől a tanuságtételből, másfelől a szakértőül alkalmazásból való kizáró okok között. A mig ugyanis bizonyos egyének csak mentesek a tanuzás kötelességétől, de kihallgatandók és megesketendők, ha vallani s vallomásukat esküvel megerősiteni hajlandók (205. és 208. §-ok): addig a szakértők közül ez egyének is föltétlenül ki vannak zárva. E különbség oka az, hogy a kérdéses egyének (a hozzátartozók stb.) tanuságtételre is csak azért bocsátandók, mert az eseményről más esetleg nem is tudna felvilágositást nyujtani, holott ez itt már nem áll, mert szakértőül más személy is választható.

2. *A szakértőket kizáró okok* ezek szerint nagyrészt azonosak lévén a tanuságtételből kizáró okokkal: azokat a következőkben foglaljuk össze. Nem alkalmazható szakértőül:

a) a lelkész arra nézve, a mit vele a gyónásban, vagy a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek, — a védő arra nézve, a mit vele a terhelt, mint védőjével tudatott; — s a közszolgálatban levő, vagy abból kilépett egyén arra nézve, a mit hivatali vagy szolgálati titok gyanánt kell megőriznie (204. §.);

b) a ki a terhelttel vagy sértettel a 205. §. 1. pontjában meghatározott viszonyban áll, — vagyis a terhelt vagy sértett hozzátartozója;

c) a ki szakértőileg megitélendő körülményről mint ügyvéd, közjegyző, orvos, sebész, gyógyszerész, szülésznő vagy ezek segéde, a hivatásával járó bizalomnál fogva, a titoktartás kötelességével, szerzett tudomást (205. §. 2 p.);

d) a kinek szakértői nyilatkozatából reá vagy hozzátartozójára jelentékeny kár vagy szégyen háramolnék (208. §.);

e) a ki ellen gyanu forog fenn az iránt, hogy a büncselekményt, melyre nézve szakértőül alkalmazzák, maga követte el, vagy annak részese, illetőleg bünpártolója vagy orgazdája volt, — a ki hamis tanuzás vagy hamis eskü miatt már el volt itélve, — a ki életkorának tizennegyedik évét még be nem töltötte, a ki testi vagy elmebeli fogyatkozásánál, vagy értelme fejletlenségénél vagy gyengeségénél fogva szakértői müködésre nem képes, — a ki a terhelttel oly ellenségeskedésben áll, a mely szakértői nyilatkozatának őszinteségét kétségessé teszi, — s a kinek szakértői nyilatkozata valamely lényeges körülményre nézve valótlannak bizonyult, és nem mutatható ki, hogy ez csak tévedésből származik (221. §.);

f) a ki ellen „a büncselekményt elkövették vagy megkiséreltek", vagyis a ki a kérdéses ügyben mint sértett szerepel.

Az *a*)—*e*) pontok alatt felsorolt kizáró okok iránt bővebben lásd a 204., 205., 208. és 221. §-ok magyarázatát. Az *f*) alatt kiemelt kizáró ok csupán a szakértőkre vonatkozik, mert a tanuságtételnek nem akadálya az, hogy a vallomást tevő egyén a kérdéses ügyben sérelmet szenvedett. A szakértő e tekintetben szigorubb megitélés alá esik, minthogy ennél, a kit mindenkor helyettesiteni lehet más szakértővel, az elfogultságnak még látszatát is ki kell és ki lehet zárni; minélfogva a 229. §. e részben, a tanukra vonatkozó §-ok keretén kivül eső, külön kizáró okot vett fel a szakértőkre nézve.

3. Ha szakértőül oly egyént alkalmaztak, kire nézve az imént felsorolt kizáró okok valamelyike fenforog: *a lelet és vélemény semmis* (384. §. 5. p.). A semmiség hatása az, hogy az előkészitő eljárás alatt a szakértői szemléről felvett jegyzőkönyvet és kiállitott szakértői véleményt a főtárgyaláson felolvasni, s ilyen jegyzőkönyvre és véleményre itéletet alapitani nem szabad. Megtörténhetik azonban, hogy valamely bünvádi ügyben az alkalmazott két szakértő közül csak egyikre nézve forog fenn kizáró ok, s mindegyik egymással tartalmilag össze nem függő mozzanatra adott leletet, illetőleg véleményt. Ily esetben az aggálytalan szakértő vé-

leménye nem semmis. Ha azonban mindegyik szakértő véleménye egyazon mozzanatra vonatkozik: ugy az aggálytalan szakértő véleménye is semmis, mert nem állapitható meg, mennyire állott ez a másiknak befolyása alatt. Helyesen jegyzi meg azonban az indokolás, hogy az utóbbi esetben semmi sem akadályozza azt, hogy az aggálytalan szakértőt a főtárgyaláson kihallgassák és a bíróság előtt tett nyilatkozatának értékét szabadon mérlegelhessék. (M. i. 427. lap).

Az itt emlitett semmiségi ok azonban csak a felek kérelmére vehető figyelembe s csak akkor érvényesithető, ha az itéletre befolyással volt. (384. §. 3. bek., 427., 428. §-ai.)

8. A felek kifogásai a szakértők ellen.

230. §.

A szakértők nevei a felekkel, illetőleg képviselőjükkel, a mennyiben a szemlére megidézve vannak, az idéző végzésben, egyébként jelentkezésök alkalmával közlendők.

A felek kifogásaikat a szemle megkezdése előtt előterjesztik. Ha ezek nyomatékosak és a más szakértők alkalmazásából származható késedelem veszélylyel nem jár, a kifogásolt szakértő mellőzendő.

A szemle megkezdése után csakis a kizáró okok (229. §.) alapján van kifogásnak helye. Ez esetben a megkezdett szemle félbeszakitásával más szakértőt kell alkalmazni.

1. A szakértők ellen *a felek és képviselőik* tehetnek kifogást. Felek alatt a vádló (kir. ügyész, fő- és pótmagánvádló) s a terhelt, vagyis az értendő, a ki ellen bünvádi eljárás folyik (13. §. 5. bek.). A fő- és pótmagánvádlót rendszerint ügyvéd, a terheltet rendszerint védő képviseli, a ki azonban nem ügyvéd is lehet oly esetben, mikor a terhelt érdekeit valamely vizsgálati cselekménynél, igy pl. a birói és szakértői szemlénél (126. §.) szükséges képviselni (55. §.).

2. A felek és képviselőik *kétféle alapon tehetnek kifogást a szakértő ellen.* Egyik s főalap az, hogy a szakértőre nézve a 229. §-ban meghatározott valamely kizáró ok forog fenn, a másik az lehet, hogy a szakértő elfogulatlanságát a 229. §. keretén kivül eső más körülmény teszi kétessé. A kizáró okok ugyanis nem merithetik ki mindama körülményeket, melyeknél fogva valamely szakértőtől általában, vagy bizonyos ügyben elfogulatlan eljárás vagy alapos vélemény nem várható. Ezért a bíróságnak is jogában áll

a rendes szakértőt mellőzni, ha ellene aggodalom merül fel (227. §. 4. bek.), mialatt kétségkivül a 229. §. alá nem eső, de egyébként aggodalmat keltő valamely körülmény felmerülése értendő (227. §. 4. jegyzet); a 230. §. pedig a feleknek engedi meg, hogy kifogásaikat ez irányban is érvényesitsék.

3. Hogy az érdekeltek érvényesithessék kifogásaikat: a 230. §. rendeli, *hogy a szakértők nevei a felekkel, illetőleg képviselőikkel kellő időben közlendők.* E közlés rendszerint akkor történik, midőn a biróság az érdekelteket a 126. §. 2. bek. értelmében a szakértői szemle foganatositásának helyéről és idejéről értesiti, illetőleg, midőn részükre e tárgyban az idéző végzést kézbesitteti. Minthogy azonban a 126. §. szerint az értesités el is maradhat, a mennyiben halasztást nem türő sürgősség esete forog fenn, másfelől pedig ugyane §. rendeli, hogy a szemléhez a meg nem idézett felek és képviselőik is megjelenhetnek: ennélfogva a szakértők neveinek közlése a meg nem idézett felek jelentkezése alkalmával is megtörténhetik.

4. *Mikor kell megtenni a kifogást:* e tekintetben különbséget tesz az, hogy a 229. §. alapján, avagy más körülmény folytán teszi-e azt meg a fél. A kizáró okok annyira lényegesek, hogy figyelembe nem vételük a 229. §. szerint a lelet és vélemény semmiségét vonja maga után. Ez okok tehát nemcsak a szemle megkezdése előtt és alatt, hanem az eljárás egész folyamán érvényesithetők; s a mennyiben érvényesitve lettek: ez a hatóságot a kifogásolt szakértő mellőzésére és más szakértő alkalmazására kötelezi. Ellenben a többi okok tekintetében, a melyek jelentéktelenek és látszólagosak is lehetnek, az érvényesitést időhatárhoz köti a 230. §. E szerint az ily aggályossági okokat csak akkor veheti figyelembe a biróság, ha a szemle megkezdése előtt voltak előterjesztve. Másfelől pedig az által korlátolja ez aggályossági okok érvényesitését a 230. §. hogy rendelkezése szerint ez alapon a kifogásolt szakértő csak abban az esetben mellőzendő, ha a kifogás nyomatékos és ha a más szakértő alkalmazásából származható késedelem veszélylyel nem jár. E korlátozást az aggályossági okok kevésbbé jelentékeny volta, másfelől pedig az eljárás gyorsitásának érdeke tette szükségessé (M. i. 427. l.).

9. A szakértő kötelessége a közremüködésre.

231. §.

Az, a kit szakértőül kirendeltek, nem tagadhatja meg közremüködését: ha a szemlénél szükséges szakmára rendes szakértő minőségben van alkalmazva, vagy ha a szakmát kereseti képen gyakorolja és a 229. §. esete fenn nem forog.

Mindazáltal, ha a szakértő az illető vizsgálat teljesitésére vagy vélemény adására magát kellően képesnek nem érzi, vagy más, nyomós okot hozhat fel, egyes esetekben, ha sürgős eljárás szüksége nem forog fenn, a kirendeléstől kivételesen felmenthető.

A felmentés tárgyában a szemlét elrendelt biró vagy bíróság végérvényesen határoz.

Közszolgálatban álló egyén nem alkalmazandó szakértőül, ha ezt feljebbvaló hatósága a közszolgálat érdekeibe ütközőnek nyilvánitja.

1. A szakértő perbeli állása és jelentősége több tekintetben azonos a tanuéval (Bev. V.); abban a kérdésben mindazonáltal, hogy mennyiben kötelezhető a szakértő, esetleg akarata ellenére is közremüködésre, különbség van az ő és a tanu kötelessége között. A tanuzás általános polgári kötelesség, mert a tanu vallomása az általa észlelt körülményekre nézve pótolhatatlan; ellenben a szakértőt legtöbb esetben más szakértővel lehet helyettesiteni, és igy vele szemben nem forog fenn az a kényszerüség, melynél fogva közremüködését általános polgári kötelességnek kellene tekinteni. De különben is más követelménynyel lép fel az igazságszolgáltatás a tanuval, mint a szakértővel szemben. Az elmondja, a mit véletlenül észlelt: ettől időt, fáradságot és gyakran önfeláldozó tevékenységet követelnek. E különbségből azonban nem következik, hogy a szakértőnek egészen tetszésére bizassék: eleget akar-e tenni a bíróság felhivásának vagy nem. Mert lehetnek esetek, midőn a szakértő is pótolhatatlanná válik, s mert ennélfogva az igazságszolgáltatás nagy érdekei tétetnének koczkára, ha a szakértők tetszésétől függne a bünvádi ügy megitéléséhez nélkülözhetetlen szakértői szemle foganatositása. Törvényünk tehát a német Bp. 75. §-ának alapul vétele mellett, nem mondja ki, hogy minden ember, a ki valamely szakmához ért, köteles szakértőként közremüködni, hanem azt a helyes elvet fogadta irányadóul, hogy csak bizonyos szakértők, és ezek is csak bizonyos feltételek mellett kötelesek a

közremüködésre, mig mások ez alól föl vannak mentve. (M. i. 428. l. [1]).

2. A szakértőket abból a szempontból, hogy mennyiben kötelesek szakértői müködést teljesiteni, két csoportra lehet osztani. Az elsőbe tartoznak az állandóan alkalmazott, vagyis a birósági rendes szakértők, továbbá azok, a kik bizonyos szakmát keresetképen gyakorolnak, — a másodikba az e körön kivül eső, szakértői müködésre felhivott egyének sorozhatók. Amazok *nem tagadhatják meg a szakértői közremüködést*, hanem kivételesen, bizonyos feltételek fenforgása esetében, az alól felmenthetők; az utóbbiak feltétlenül minden indokolás nélkül *megtagadhatják a közremüködést*, a nélkül, hogy ehhez a biróság felmentésére szükségük volna. Az ilyeneknek tehát arra sem kell hivatkozniok, hogy reájuk nézve a 229. §-ban meghatározott valamely kizáró ok forog fenn; ellenben a rendes szakértő, valamint az, a ki az illető szakmát keresetképen gyakorolja, a közremüködést akkor sem tagadhatja meg indokolás nélkül, ha a 229. §. esete fenforog. Csakhogy ez esetben, ha a kizáró ok létezését igazolta, az ily szakértő is minden további felmentés nélkül megtagadhatja a közremüködést, holott minden más esetben csak a biróság mentheti fel e kötelessége alól.

3. Külön szempont alá esik *a közszolgálatban álló egyén*, a ki egyébként nem rendes birósági szakértő. Az ilyent is lehet szakértőül alkalmazni; ha azonban felebbvaló hatósága az illetőnek szakértői közremüködését a közszolgálat érdekébe ütközőnek nyilvánitja: ekkor szakértőül nem alkalmazható (231. §. utolsó bek.). A mennyiben a felebbvaló ezt megtette: e körülmény a közszolgálatban álló egyénre nézve ép oly kizáró ok, a minők minden más szakértővel szemben a 229. §-ban meghatározott akadályok. Ha tehát a közszolgálatban álló egyénre nézve e kizáró ok fennforog:

[1]) Az osztrák törvények, névszerint az 1853. évi Bp. 79. §-a s az 1873. évi Bp. 119. §-a általános polgári kötelességnek tekintik a szakértő közremüködését; Francziaországban is, hol ez iránt a törvény világosan nem intézkedik, a vonakodó szakértő ellen a tanukra vonatkozó büntetéseket alkalmazzák, — s ép igy Olaszországban sem tesznek különbséget a közremüködés kötelességére nézve a szakértők és tanuk között. Ezekkel szemben pld. a szász Bp. 175. §-a egyenesen a szakértő tetszésére bizta a közremüködésre való vállalkozást; mig a hannoveri perrendtartás 104. §-a, a középutat követve, az általános polgári kötelességénél szükebb körre szoritja a szakértő közremüködésének kötelességét. Ez szolgált mintául a német Bp. hivatkozott 75. §-ának. (M. i. 428. l.). Ez álláspontot foglalta el a Csemegi-féle javaslat is, melynek 166. §-a szerint: „nem tagadhatja meg mint szakértő közremüködését az, a ki a kérdéses szakmára mint hivatalos szakértő alkalmazva van, vagy a ki azon szakmát keresetképen gyakorolja.“

ez alapon ő is megtagadhatja a szakértői közremüködést, a nélkül, hogy ehhez birói felmentésre volna szüksége.

4. Hogy *miért nem tagadhatják meg a közremüködést a bíróság rendes szakértői*, valamint ama szakértők, a kik az illető szakmát foglalkozásként gyakorolják s hogy kik tartoznak az utóbbi kategóriábba, ez iránt az indokolás ezeket mondja:

Az első kategoriához tartozók kötelessége nem szorul bővebb indokolásra, mert az, a kit a bíróság a rendes szakértők közé iktat és ki e feladatra vállalkozik, joggal kényszerithető a szakértői közremüködésre.

A második csoport kötelessége szintén indokolt, mert attól, ki keresetképen gyakorol bizonyos tudományos, müvészeti vagy iparos foglalkozást, elvárhatja az állam, hogy szolgálatait az igazságszolgáltatásnak is rendelkezésére bocsássa.

A 231. §. szövege kizárja ama vitákat, melyek a német perrendtartás szövegében használt „Gewerbe", „öffentlich bestellt" kifejezések körül kifejlődtek.

A „kereset" kriteriuma az, hogy valaki tudományával, müvészetével, iparával, vagy egyéb tehetségeivel a közönség szolgálatára készen áll, de azért nincs mentessége annak sem, a ki megválogatja, kinek álljon rendelkezésére. A festő vagy zenetanitó például, ki nem mindenkinek felszólitására vállalkozik festésre vagy tanitásra, a szakértői közremüködést meg nem tagadhatja, mert a közönség egy részének mégis szolgálatára áll.

Mindkét kategoriához tartozó személyek azonban megtagadhatják a közremüködést, ha a tanukötelesség alól mentesek. A mentesség okát szükség esetén be kell bizonyitaniok. (M. i. 428—429. l.).

5. Az oly szakértő is, a ki egyébként nem tagadhatja meg a közremüködést, *egyes esetekben kivételesen felmenthető* ez alól: *a)* ha az illető a vizsgálat teljesitésére vagy vélemény adására magát kellően képesnek nem érzi; *b)* ha felmentése érdekében más nyomós okot hozhat fel; *c)* ha sürgős eljárás szüksége fenn nem forog (231. §. 2. bek.)

6. ad *a)* Az igazságszolgáltatás hátrányára szolgálna — mondja az indokolás — oly szakértőtől véleményt követelni, a ki nem érzi magát jártasnak abban a dologban, a melyre nézve véleményét kivánják. Az ily egyén véleménye nem volna alkalmas a biró informálására, sőt meggyőződését téves utra terelhetné. Ezért az oly szakértő, a ki magát a vizsgálat teljesitésére vagy véleményadásra képesnek nem érzi: felmenthető a kirendelés alól, ha sürgős eljárás szüksége fenn nem forog (M. i. 429. l.). A 231. §. e kifejezéséből, hogy az illető szakértő a kirendelés alól egyes esetekben „felmenthető", nyilván következik, hogy a felmentés meg vagy meg nem adása teljesen a birótól függ, a ki az eset körülményeinek számba vételével fog az egyik vagy másik irányban határozni.

7. ad *b)* Kivételesen felmenthető a szakértő más nyomós okból is. Az indokolás ezt ekként magyarázza:

A nyomós ok merithető az eljárás anyagából, tehát lehet az közérdekü, de gyökerezhetik magánérdekben is. Habár az állam a szakértői véleménynyilvánitást állampolgári kötelességnek tekinti, még sem hunyhat szemet a szakértő egyéni érdekei előtt sem. Ha tehát a kirendelt szakértő kötelességének, az eset körülményeihez képest, csak nagy áldozatok árán felelhetne meg vagy ha a szakértőt betegség, halálozás a családban stb. akadályozza, s igénybevétele nem halaszthatatlanul sürgős, akkor a biró a kirendeléstől kivételesen felmentheti.

A felmentés itt is csak facultativ. Az eljáró biró köteles a szakértő részéről felhozott mentség tárgyában belátása szerint határozni és ha azt igen nyomósnak nem találja vagy éppen a szakértői kötelesség kijátszására irányulónak tartja, a felmentést megtagadni (M. i. 429. l.).

8. A szakértő azonban mindkét esetben csak akkor menthető fel, ha sürgős eljárás szüksége fenn nem forog *(c)*. Ha tehát a szakértői vizsgálat el nem halasztható: akkor véleményt kell adnia a szakértőnek abban az esetben is, ha magát kellően képesnek nem érzi, vagy ha valamely nyomós ok egyébként felmentését vonná maga után. Helyesen mondja az indokolás, hogy az oly szakértő is, a ki tehetségében nem bizik, eredményesen müködhetik, s hogy közbenjárásától több siker várható, mintha a biró szakértő nélkül foganatositja a szemlét. A szakértő ily esetben is jobban és szakszerübben tudja megvizsgálni és leirni a kérdéses tárgyat, mint a hatóság eljáró tagja; s ha némileg fogyatékos is az ilyen vizsgálat és szakértői vélemény: az kellő képességü szakértőkkel felülvizsgáltatható, e felülvizsgálatnak pedig mégis van olyan alapja, a mely némi szakszerü támaszpontot nyujt (M. i. 429. l.).

9. A rendes szakértő felmentésének oka gyakran azonos lehet azzal az okkal, a melynek alapján az ily szakértő a 227. §. 4. bek. alapján mellőzhető. Igy pld. *mellőzhető a rendes szakértő,* ha akadályozva van; ámde ugyanez a körülmény, hogy t. i. a szakértő müködése elé valamely akadály gördült, egyszersmind nyomós ok is lehet, a melynek alapján az illető felmentését kérheti (7. jegyz.) Ily esetben a birróság ha az akadályt hivatalból észleli és komolynak tartja: a 227. §. alapján hivatalból mellőzi a szakértőt; ha azonban erre elég okot nem lát: ekkor esetleg a szakértő kérésére hozandó határozattal menti őt fel a müködés alól.

10. *A felmentés tárgyában az illető birróság végérvényesen határoz* (231. §. 3. bek.). Az indokolás e pontra megjegyzi, hogy a szakértő mentsége tárgyában külön nyomozás vagy vizsgálat nem tartható, hanem e tekintetben az eljáró biró tudomása és a bemu-

tatott adatok alapján határoz. A perorvoslat kizárását e határozattal szemben az eljárás fennakadásának elkerülése végett rendeli a törvény (M. i. 429. l.).

10. Az engedetlen és makacs szakértő büntetése.

232. §.

A megjelenésre kötelezett, de az idézés daczára meg nem jelent, ugyszintén az eskü letételét vagy a vélemény adását törvényes ok nélkül megtagadó, vagy a véleményt megintés daczára elő nem terjesztő szakértőt a biró, illetőleg a bíróság kétszáz koronáig, ismétlés esetében hatszáz koronáig terjedhető és elzárásra változtatható pénzbüntetéssel bünteti s azonfölül az okozott költségnek megfizetésében marasztalja.

A büntetés alól való felmentés és a felfolyamodás tárgyában a jelen törvény 194. §-ának intézkedése irányadó.

Az első bekezdés esetében a fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjának megfelelő megbüntetése és az okozott költségnek tőle leendő behajtása végett feljebbvaló hatósága keresendő meg.

1. A szakértői müködés megtagadása különböző módon és alakban fordulhat elő. Ha a bíróság kellően megidézi a szakértőt: az köteles a kitett helyen és időben megjelenni. Az illető szakértő, ki e kötelességének eleget nem tesz, engedetlen, de megtörténhetik az is, hogy a szakértő megjelent ugyan, azonban leletet felvenni és véleményt adni, avagy az esküt letenni vonakodik. Ez esetben a szakértő *makacs*. A 194. és 195. §-ok eltérő büntetéseket állapitanak meg egyfelől az engedetlen, másfelől a makacs tanura; ellenben a jelen 232. §. egyenlően határozza meg a közremüködést megtagadó szakértő büntetését, akár engedetlenségben, akár makacságban nyilvánuljon az. E különbség egyik oka az, hogy mig az engedetlen tanu ellen elővezetést lehet elrendelni, mert vallomása esetleg pótolhatatlan: addig a szakértő ellen e kényszerintézkedést sohasem szabad alkalmazni, mert eltekintve a szakértő helyettesithetésétől, az ily kényszer folytán eljáró szakértő müködésétől nem sok eredmény várható. A második ok az, hogy mig a makacs tanu a 195. §. szerint fogsággal is büntethető: a szakértő ellen e büntetést sem lehet alkalmazni, mert ez vele szemben, minthogy nem oly pótolhatatlan mint a tanu, tulzott szigoruság volna (M. i. 430. l.). Ekként ugy az engedetlen, mint a makacs szakértő büntetéséül

csupán a pénzbüntetés, e mellett pedig a költségekben való marasztalás lévén alkalmazható: a két eset külön büntetését megállapitani czéltalan lett volna.

2. A büntetés kiemelt azonossága mellett mégis van bizonyos különbség az engedetlen és makacs szakértőnek ha nem is büntetése, de az ellene megállapitott törvényes büntetés alkalmazásának feltételei között.

Az engedetlenség büntetése *„a megjelenésre kötelezett, de az idézés daczára meg nem jelent“* szakértőt éri. Ez esetben tehát két feltétele van a büntetés alkalmazásának. Egyik az, hogy a szakértő kellően, t. i. a bíróság által hozott végzéssel s e végzésnek részére történt kézbesitésével, meg volt idézve; másik az, hogy az illető a törvény által megjelenésre kötelezve van. Ki van a megjelenésre kötelezve: erre a 231. §. adja meg a választ. Az a szakértő, a ki a közremüködést, feltétlenül megtagadhatja (231. §. 2. jegyzet), a megjelenésre sem kötelezhető: ellenben a bíróság rendes szakértője, valamint az, a ki az illető szakmát keresetként gyakorolja, a mint egyfelől nem tagadhatja meg a közremüködést, ugy ennek folytán másfelől a megjelenésre is kötelezettnek tekintendő. Az a körülmény, hogy a bíróság az ily szakértőt esetleg felmentheti a közremüködés kötelessége alól, nem jogositja őt fel az elmaradásra, mert előre nem is tudhatja vajjon a bíróság fel fogja-e őt menteni, avagy a felhozott körülmény daczára mégis köteles lesz-e szakértő gyanánt helyt állani. Az ily szakértő tehát, ha az idézés ellenére meg nem jelent: a 232. §. büntetése alá esik.

3. A makacsság büntetése *„az eskü letételét vagy a vélemény adását törvényes ok nélkül megtagadó“* szakértőt éri. Itt az a kérdés, hogy miféle törvényes oka lehet a szakértőnek arra, hogy az eskületételt és a véleményt megtagadja. Törvényes oka erre mindenekelőtt annak van, a ki a szakértői közremüködést nem tagadhatja meg, hanem ez alól csak felmenthető (231. §.): az az eskületételt és a véleményadást sem tagadhatja meg, ha őt a bíróság a szakértői közremüködés alól fel nem mentette. Az ily egyén is azonban megtagadhatja a formaszerü esküt, ha az vallási meggyőződésével ellenkezik; de ez esetben az eskü helyett ünnepélyes fogadást tesz arra nézve, hogy mint szakértő igazat mondott (219. §.). A ki az esküt vagy az ünnepélyes fogadást a 233. §. értelmében már letette: annak ettől kezdve már nem lehet törvényes oka a véleményadás megtartására, kivéve azt az esetet, ha utólagosan kiderül, hogy az illetőre nézve a 229. §-ban meghatározott valamely

kizáró ok forog fenn. Ekkor ugyanis a megkezdett szemle félbeszakitásával más szakértőt kell alkalmazni (230. §.).

Makacsnak tekintendő *„a véleményt megintés daczára elő nem terjesztő“* szakértő is. Itt már oly szakértőről van szó, a ki az esküt előzőleg letette s a vélemény alapjául szolgáló vizsgálatot teljesitette. E szakértő feltétlenül köteles a véleményt is előterjeszteni, illetőleg irásban beadni; s ha e kötelességének kellő időben eleget nem tesz: a bíróság e miatt meginti s záros határidő alatt a vélemény beadására utasitja. A megintés és ennek sikertelensége szolgál ez esetben a szakértő megbüntetésének alapjául.

4. Az alkalmazható pénzbüntetés, s az okozott költségben való marasztalás, valamint a büntetés alóli felmentés, továbbá a büntetés alkalmazására hivatott bíróság iránt lásd a 194—196. §-ok magyarázatát.

5. A 232. §. 3. bek., mely szerint a *fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjának* megfelelő megbüntetése és az okozott költség behajtása végett feljebbvaló hatósága keresendő meg, — azonos a 199. §. rendelkezésével. A közelebbi részleteket lásd az utóbbi §. kapcsán. „Megfelelő“ büntetés alatt a katonai szabályok szerint alkalmazható büntetés értendő.

11. A szakértő megesketése.

233. §.

A szakértő a szemle megkezdése előtt esküt tesz arra, hogy észleleteit hiven és véleményét részrehajlatlanul, legjobb tudása és lelkiismerete szerint fogja előadni.

Az állandóan alkalmazott és ilyen minőségben esküt tett szakértő ujabb megesketése helyett hivatalos esküjére figyelmeztetendő.

Egyebekben az eskütétel módjára nézve a 217—219. §-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

1. A szakértő ép ugy esküvel erősiti meg nyilatkozatait, mint rendszerint a tanu vallomását. De mig a tanu bizonyos esetekben nem kötelezhető az eskü letevésére (205. §.), más esetekben pedig az esküttételtől elzárandó (221. §.), illetőleg elzárható (222. §.): addig a szakértő közremüködése mindenkor eskü alatt történik. A mennyiben a szakértőre nézve fennforognak azok az okok, a melyek a tanunál a megesketés mellőzését eredményeznék: ez esetben az illető szakértő egyáltalában nem is alkalmazható (229. §.), vagy esetleg a bíróság belátása szerint mellőzhető (227. §. 4. bek.); az

eskü alól azonban sohasem menthető fel, ha közremüködését elfogadják, illetőleg ha erre kötelezik.

2. A szakértő vagy hivatalos alkalmaztatásakor teszi le az általános szakértői esküt, vagy esetről-esetre erősiti meg esküvel közremüködését. A bíróság rendes szakértői, mint pld. a törvényszéki orvos, a tolmács, s nagyobb törvényszékeknél az irás- és könyvszakértők, hivatali esküt tesznek, a melynek hatása szakértői minőségükben kifejtett egész müködésükre kiterjed. A többi szakértők, igy azok is, a kik az illető szakmát keresetként gyakorolják. (231. §.), esetről-esetre, a szemle megkezdése előtt teszik le az esküt.

3. A szakértő arra teszi le az esküt: *„hogy észleleteit hiven és véleményét részrehajlatlanul, legjobb tudása és lelkiismerete szerint fogja előadni"*. Ez ugy az általános, mint az egyes esetek alkalmából letett szakértői esküről áll. Az állandóan alkalmazott és e minőségben megesketett szakértő esküjének tartalma sem lehet más, mint az alkalmi szakértőé; csakhogy az utóbbi mindannyiszor külön megesketendő: mig az állandó szakértő akkor, mikor müködésre felhivják, csupán figyelmeztetendő már letett hivatalos esküjére. Az indokolás szerint a figyelmeztetés alakja a biró belátásától függ; de tanácsos, hogy ne csak a biró, hanem maga a szakértő fejezze ki a tett esküre való hivatkozását. Továbbá megjegyzi az indokolás, hogy ámbár a törvény intenciója ez esetben az, hogy az eskü halmozottsága kikerültessék: mégis, ha a biró véletlenül, a már letett hivatalos eskü daczára ujra esküt vesz ki a szakértőtől, ez nem fogja érvénytelenné tenni a szakértő müködését. (M. i. 430. l.).

4. Egyebekben és az eskütétel módjára nézve a 217—219. §-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók (233. §. 3. bek.). A hivatkozott §-oknak a szakértők esküjére való „megfelelő" alkalmazása a következő eredményekre vezet:

a) a 217. §. e rendelkezése: *„a tanuk kihallgatásuk után, rendszerint csak a főtárgyaláson, egyenkint és ugyanabban az ügyben csak egyszer esketendők meg* — a szakértőkre csak részben alkalmazható. A mig ugyanis a tanuk kihallgatásuk után s rendszerint csak a főtárgyaláson esketendők meg: addig a szakértőkre nézve ennek ép ellenkezője áll. A 233. §. ugyanis világosan rendeli, hogy a szakértő: *„a szemle megkezdése előtt"* — teszi le az esküt; minthogy pedig a szemle csaknem kivétel nélkül az *előkészitő eljárás* alatt foganatositandó: e rendelkezésből is következik, hogy a

szakértő rendszerint a nyomozás vagy vizsgálat során esketendő meg. Erre nézve megjegyzi az indokolás, hogy ámbár a bünv. eljárás sulypontja a főtárgyaláson nyugszik, a szakértő megesketésének időpontját mégis az előkészitő eljárás szakára kellett tenni: mert a szakértői szemle rendszerint az előkészitő eljárás során teljesitendő és nem ismételhető. Szükséges tehát, hogy a fontos bizonyiték felvételénél a letett eskü hatálya alatt járjon el a szakértő. (M. i. 432. l.).

Ellenben a szakértőkre is alkalmazható a 217. §. kiemelt pontjának az a rendelkezése, hogy: *„egyenkint és ugyanabban az ügyben csak egyszer esketendők meg."* Ha tehát ugyanabban az ügyben több szakértőt kell igénybe venni: ezek mindegyike külön teszi le az esküt; ha pedig az illető szakértő az előkészitő eljárásban már meg lett esketve, s a főtárgyaláson ujra kihallgatják: ez esetben nem eskethető meg ujra, hanem a 217. §. további rendelkezéséhez képest, ujabb nyilatkozatát: *„a letett esküre való hivatkozással erősiti meg"*. E tekintetben tehát nem elég az, hogy a biró figyelmeztette a szakértőt letett esküjére, hanem magának a szakértőnek kell erre hivatkoznia. (217. §. jegyzet).

b) A 217. §. 3. bek., mely szerint *az eskületétel előtt a tanut az eskü fontosságára és a hamis tanuzás következményeire figyelmeztetni kell:* a szakértőkre is alkalmazható. A btk. 217. §-a szerint ugyanis a hamis tanuval egyenlően büntetendő az a szakértő, ki a tényállás valamely lényeges körülményére nézve valótlanságot, vagy hamis véleményt terjeszt a biróság vagy más hatóság elé. Minthogy a fennebbi 233. §. szerint a Bp. 217—219. §-ai a szakértőkre is megfelelően alkalmazandók: ezzel szemben alig érdemel figyelmet az indokolásnak az a megjegyzése, hogy az eskü fontosságára való figyelmeztetés itt nem oly lényeges kellék, mint a tanuknál, sőt a szakértők értelmi szinvonala ezt legtöbb esetben fölöslegessé is teszi (M. i. 432. l.).

c) A 217. §. 4. bekezdéséhez képest a szakértő esküje is e szavakkal kezdődik: *„Esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre"*, — és e szavakkal végződik: *„Isten engem ugy segéljen"*. Hogy azonban mire kell letenni az esküt, vagyis mi legyen az eskü tartalma, erre nézve nem a 217. §. 5. bek., hanem a fennebbi 233. §. irányadó, mely szerint a szakértő arra tesz esküt, *hogy észleleteit hiven és véleményét részrehajlatlanul, legjobb tudomása és lelkiismerete szerint fogja előadni.*[1])

[1]) A szakértő esküjéről lásd a B. ü. sz. 36. §-át.

d) Az eskületétel módját illetőleg a 218. §. 1. bek. irányadó. E szerint a szakértő is *élőszóval, az előolvasott esküminta utánmondásával teszi le az esküt és ez alatt jobbkezét szivén tartja.* A 218. §-nak a némákra, a siketekre és a siketnémákra vonatkozó rendelkezései azonban a szakértőkkel szemben nyilván tárgytalanok: mert alig képzelhető el, hogy a bíróság valakit ily testi fogyatkozással szakértőül alkalmazzon.

e) A 219. §. rendelkezése itt is teljes alkalmazást nyer. Ha tehát a szakértő azt állitja, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik: *az eskü helyett ünnepélyesen fogadja,* hogy észleleteit hiven és véleményét részrehajlatlanul, legjobb tudása és lelkiismerete szerint fogja előadni. E fogadás e szavakkal kezdődik: *„Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom."*

A szakértők megesketését, vagy a már letett esküre való hivatkozást, e kellék fontosságánál fogva jegyzőkönyvben mindig fel kell tüntetni (M. i. 432. l.).

5. E helyen külön megvilágitást igényel még *a tanu és szakértői eskünek egymáshoz való viszonya.* Megtörténhetik ugyanis, hogy a tanu különös szakismeretéénél fogva ugyanabban az ügyben szakértői véleményt is ad, másfelől pedig, hogy a szakértő tanuként vallomást tesz az általa észlelt tényekről. Példa erre a következő eset. Vádlott alibijének igazolása végett hivatkozik X. orvosra, a ki bizonyitani fogja, hogy ő a kérdéses időben tifuszbeteg volt. A mennyiben az orvos a bíróság előtt kijelenti, hogy vádlott tifuszbeteg volt: ekkor egy általa észlelt tényről, a melyet azonban csak mint orvos itélhetett meg, tesz tanuságot és igy ez esetben szakértő tanu. Ha azonban azt kérdezik az orvostól, hogy vádlottat betegsége a kérdéses napon szobájának elhagyásában akadályozta-e, ugy az orvos e kérdésre már mint szakértő válaszol, mert a saját tanusága által létrehozott bizonyitó anyag erejét az alibi tekintetéből itéli meg. Ily esetben a kérdés az, vajjon az illető mint tanu, vagy mint szakértő esketendő-e meg, avagy le kell-e tennie ugy a tanu, mint a szakértő esküt. E kérdés pedig azért merül fel, mert a szakértői eskü tartalma, miként láttuk (4. jegyzet *c)* különbözik a tanu esküjének tartalmától (217. §. 5. bek.). A német Bp. 85. §-a megoldja e kérdést;[1]) tekintve azonban, hogy e megol-

[1]) E §. igy hangzik: „Insoweit zum Beweise vergangener Thatsachen oder Zustände, zu deren Wahrnehmung eine besondere Sachkunde erforderlich war, sachkundige Personen zu vernehmen sind, kommen die Vorschriften über den Zeugenbeweis zur Anwendung."

dás nem kielégitő s hogy a tudományban nem sikerült ez iránt általános és kimeritő formulát felállitani: törvényünk e részben mellőzött minden rendelkezést. Az indokolás szerint a szakértői vagy tanueskünek vagy esetleg mindkettőnek alkalmazása tárgyában csak az eset körülményei szerint lehet dönteni; de a Reichsgericht gyakorlatából levont, valamint a Glaser által felállitott következő szabály tájékozásul szolgálhatnak: „Ha a szakértő oly tényekről nyilatkozik, melyeket nem a hivatalos vizsgálat alkalmával észlelt: ugy nemcsak a tanu, hanem a szakértői eskü is kiveendő tőle; viszont a szakértő tanunak le kell tenni a szakértői esküt, midőn a leletet pótló nyilatkozatnál többet, azaz: még szorosan vett szakértői véleményt is kivánnak tőle“ (M. i. 431. l.).[1])

12. A szakértő joga a bizonyitó eljárás kiegészitéséhez.

234. §.

Ha a szakértők véleményök elkészitése czéljából szükségesnek találják, bizonyos körülményekre vonatkozólag a szükséges felvilágositások az ügy irataiból nekik megadhatók, esetleg az ügy iratai is vagy egy részök velök közölhetők. Ugyane czélból uj tanuk hallgathatók ki, sőt a már kihallgatott tanuk ujra kihallgathatók és a szakértők a kihallgatáson a biró beleegyezésével a tanuhoz közvetlenül kérdéseket intézhetnek.

1. Hogy a szakértő alapos és kimeritő véleményt adhasson: rendszerint szüksége van arra, hogy az egész peranyagot ismerje. E czélból ugy az előkészitő eljárásban, mint a főtárgyaláson oly jogokat biztosit részükre a törvény, a melyeknek igénybevétele kellő alkalmat nyujt nekik arra, hogy véleményük nyilvánitása előtt a per mindama körülményeit tanulmányozhassák, a melyek előleges tájékoztatásukra szükségesek. Igy különösen a főtárgyalást illetőleg megengedheti az elnök, hogy a mennyiben az eljárás czélja kivánja: a szakértő jelen legyen a vádlott és az összes tanuk kihallgatásánál (309. §. 2. bek.); a jelen §. pedig az eljárás egész folyamára nézve, tehát a főtárgyalásra vonatkozólag is megengedi, hogy:

a) a szakértőknek az ügy irataiból a szükséges felvilágositások megadassanak; *b*) hogy velük az ügy iratai vagy azok egy része közöltessenek; *c*)

[1]) A német Reichsgericht judicaturájából azt az elvet lehet levonni, hogy a mit a szakértő a bünvádi per folyama alatt szakértői minőségben észlelt: szakértői és nem tanuzási esküvel kell megerősiteni. (John: Str. pr. Ord. I. k. 690. l.).

hogy kivánságukra uj tanuk hallgattassanak ki vagy a már kihallgatott tanuk ujra kihallgattassanak; *d*) hogy a tanuhoz kihallgatása alkalmával, a biró beleegyezésével, közvetlenül kérdéseket intézhessenek.[1])

2. E jogok gyakorolhatásának két feltétele van. Egyik az, hogy a szakértő *előzőleg az esküt letette;* mert a 233. §. ugy intézkedvén, hogy a szakértő a szemle megkezdése előtt tegye le az esküt, illetőleg hivatkozzék már letett esküjére: az oly szakértő, a ki még esküt nem tett, e minőségben a bíróság előtt egyáltalában nem szerepelhet. A másik feltétel az, *hogy a bíróság* az illető szakértőnek, ha indokoltnak mutatkozik, a kiemelt jogok egyikének vagy másikának gyakorlatát *esetről-esetre megengedje.*

3. A bíróság engedelmének mindenekelőtt az szolgál alapjául, hogy a szakértő a 234. §-on gyökerező valamelyik jog igénybevételét *véleményének előkészítése czéljából szükségesnek találja.* Ha maga a szakértő ezt ki nem nyilatkoztatja, hanem beéri az általa foganatositott szemle eredményével s az ezzel kapcsolatban hozzá intézett kérdésekkel: ugy a bíróság nincs abban a helyzetben, hogy vele az iratokat vagy azok egy részét közölje, vagy hogy az iratokból felvilágositást adjon, avagy a szakértő külön tájékoztatása czéljából tanukat hallgasson ki. De még az esetben is, ha a szakértők a bizonyitó eljárás kiegészitését egyik vagy másik irányban kivánják: a bíróság e kivánságnak nem köteles eleget tenni, ha arra a meggyőződésre jut, hogy a kiegészités a szakértői vélemény alaposságához nem szükséges, sőt esetleg a vélemény objectivitását csökkentené. Az indokolás e tekintetben kiemeli amaz aggodalom jogosultságát, hogy a szakértő az iratokból esetleg előre elfogult véleményt alkot magának, hogy az iratokból meritett mellékes részletek befolyásolhatják itélő tehetségét, sőt hogy észleleteinek hiányait egyes vallomások tartalmából igyekszik pótolni. Ezért kell a bíróság belátására bizni, hogy mikor tartja szükségesnek az iratok közlését és mily terjedelemben. Leghelyesebb, ha megkivánja a bíróság a szakértőtől, hogy jelentsék ki az okot, a miért az iratokat megtekinteni óhajtják. (M. i. 432—433. l.). Az indokolás e figyelmeztetését különösen oly esetben kell szem előtt

[1]) E rendelkezés a német Bp. 80. §-án alapul, a mely igy hangzik: „Dem Sachverständigen kann auf sein Verlangen zur Vorbereitung des Gutachtens durch Vernehmung von Zeugen oder des Beschuldigung weitere Aufklärung verschafft werden. Zu dem Zweck kann ihm gestattet werden, die Akten einzusehen, der Vernehmung von Zeugen oder des Beschuldigung beizuwohnen und an dieselben unmittelbar Fragen zu stellen.“ (John. I. k. 706. l.). Az osztrák Bp. 123. §-a analog intézkedést tartalmaz.

tartani, mikor a szakértő magából az észlelt tárgyból, vagyis a szemle eredményéből köteles objektiv véleményét megalkotni. Igy pld. ha arról van szó, hogy valaki mérgezés folytán halt-e meg, vagy hogy bizonyos aláirás hamis-e: ily esetekben csak félrevezetheti a szakértőt az, ha a különböző indiciumokat megismeri és irányadókul elfogadja. Mert ha ezekből azt a meggyőződést meriti, hogy vádlott elkövette a mérgezést vagy hamisitást: ugy már nem azt a kérdést veti fel magának, hogy történt-e mérgezés vagy hamisitás, hanem keresni fogja a megtörténtnek vélt mérgezés vagy hamisitás nyomait, illetőleg jelenségeit. Az ilyen czélzatos eljárás azonban ritkán vezet megbizható szakértői véleményhez, hanem többnyire azt eredményezi, hogy a szakértő a vádlóhoz csatlakozik segitőül. Nagy óvatosságot igényel tehát a biróság részéről az, hogy mikor és mily terjedelemben engedje meg a szakértőknek az összes peranyag tanulmányozását.

13. A szakértői szemle foganatositása.

235. §.

A szemlét rendszerint a vizsgálóbiró vezeti és a felek, illetőleg képviselőjük részéről tett inditványok lehető figyelembevétele mellett, megjelöli a szakértői megvizsgálás tárgyait és megállapitja a kérdéseket.

A felek, illetőleg képviselőjük a vizsgálat és vélemény tárgyát tevő körülményekre nézve inditványozhatják kérdések tételét, és ezeknek a szakértőkhöz való intézése csak fontos okból tagadható meg.

A vizsgálóbiró köteles intézkedni, hogy se a közbenjáró egyének, se a szakértők az eljárást ne hátráltassák.

236. §.

A szemle tárgya rendszerint a vizsgálóbiró jelenlétében vizsgálandó meg.

Nem szükséges a vizsgálóbiró jelenléte, ha félrevonulását a szeméremérzet kimélése követeli; továbbá ha a szemle tárgyának misége és minősége csak hosszabb időn át tartó megfigyelés vagy kisérletezés alapján állapitható meg.

Az utóbbi esetben, valamint akkor is, midőn a szakértők vizsgálata a megvizsgált tárgyakat megsemmisiti vagy megváltoztatja, lehetőleg a tárgyaknak csak egy része engedendő át a szakértők-

nek, a többi pedig a bíróság és a felek pecsétjével lezárva, mindaddig a bíróság őrizete alatt tartandó, mig a vizsgálat ismétlésének szüksége teljesen kizárva nincs.

Ha a vizsgálóbiró a szemlénél vagy egy részénél nincs jelen, lehetőleg gondoskodjék a szakértői vizsgálat hitelességének biztositásáról.

A szemléről felvett jegyzőkönyvben a fennebbi intézkedések tüzetesen megemlitendők és a csomagra vagy tartóra feljegyzendő, hogy az a szakértőknek átadott tárgy részét foglalja magában. A feljegyzést a vizsgálóbiró, a szakértő és a felek aláirják.

A lelet nyomban jegyzőkönyvbe veendő, a szakértők véleménye pedig indokolásával együtt vagy azonnal jegyzőkönyvbe mondandó, vagy annak irásban leendő benyujtására a vizsgálóbiró részéről megfelelő határidő tüzendő ki.

Ha több szakértő járt el, megengedendő, hogy azok véleményadás előtt egymással tanácskozzanak.

1. A szakértői szemle teljesitésében többé kevésbbé része van a biróságnak és a feleknek is. Hogy azonban mennyire terjed e részesedés: ez főleg a szemle tárgyától és foganatositásának módjától függ. Igy pld. a holttest bonczolásánál, melynek czélja a halál okának megállapitása: kezdettől végig jelen lehetnek, s törvényadta jogaikat gyakorolhatják ugy a bíróság, mint a felek; ellenben pld. a méreg vagy mérgezett anyag vegyi vizsgálatánál, a mi hosszabb ideig tartó kisérletezést tesz szükségessé, vagy pl. az elmebetegnek hetekig folytatott megfigyelésénél a bíróság és a felek közremüködése csupán a kérdések feltevésére szoritkozik, mig a vizsgágálat foganatositása kizárólag a szakértők dolga. A szeméremérzet kimélése is oka lehet annak, hogy a szakértő a vizsgálóbiró és a felek jelenléte nélkül teljesiti a vizsgálatot, igy pld. valamely nő nemi részeinek megvizsgálásánál. E különbség folytán a szakértői szemle foganatositására nézve, minden előforduló esetre alkalmazható általános szabályokat csak annyiban állit fel a törvény, a mennyiben megszabja a korlátokat, a melyen belül a szemle teljesitésénél való közremüködés a szakértők, a bíróság és a felek között megoszlik.

2. A biróságot a szakértői szemlénél, minthogy az legtöbbnyire az előkészitő eljárásban fordul elő, rendszerint *a vizsgálóbiró* képviseli. Habár tehát kivételesen *a rendőri hatóság* is foganatosithat birói szemlét (98. §. 3. bek.), a mely esetleg szakértői vizsgálattal állhat kapcsolatban, s habár *a járásbiróság* és az *ité-*

lőbiróság is jöhet abba a helyzetbe, hogy szakértői szemlét foganatositasson: a 235. §. mindazonáltal a vizsgálóbirót jelöli meg ama személy gyanánt, a ki a szemlét rendszerint vezeti. E megszoritással azonban: „rendszerint" — kifejezi e §. is azt, hogy kivételesen más bíróság és hatóság is hivatva lehet a szakértői szemle vezetésére. A mit tehát a 235. és köv. §-ok e tekintetben a vizsgálóbiró hatásköréről mondanak: mindaz áll ama bíróságról és hatóságról is, a mely a vizsgálóbirón kivül a szakértői szemlét esetleg elrendeli.

3. *A vizsgálóbiró jogai és kötelességei a szakértői szemle vezetése tekintetében* a 235. és 236. §-ok szerint a következők:

a) megjelöli a szakértői megvizsgálás tárgyait;

b) megállapitja a szakértőkhöz intézendő kérdéseket;

c) fontos okból megtagadhatja a felek vagy képviselőjük által inditványozott kérdéseknek a szakértőkhöz való intézését;

d) intézkedik az iránt, hogy se a közbenjáró egyének, se a szakértők az eljárást ne hátráltassák;

e) rendszerint jelen van a szemle tárgyának megvizsgálásánál, — ha pedig ez jelenléte nélkül történik (236. §. 2. bek.) vagy ha a szakértői vizsgálat a vizsgált tárgyakat megsemmisiti vagy megváltoztatja: az illető tárgynak lehetőleg csak egy részét engedi át a szakértőknek, s gondoskodik a távollétében teljesitett szakértői vizsgálat hitelességének biztositásáról;

f) a szemléről jegyzőkönyvet vesz fel, melybe a jelenlétében történteket, illetőleg a bíróság intézkedéseit feljegyzi;

g) a mennyiben a szakértő véleményét azonnal elő nem terjeszti: a vizsgálóbiró annak irásban leendő benyujtására megfelelő határidőt tüz ki, ha pedig több szakértő járt el: megengedheti, hogy a véleményadás előtt egymással tanácskozhassanak.

4. A szemle vezetését, s a bíróságnak ezzel összefüggő jogkörét illetőleg a törvény indokolásából kiemeljük a következőket:

Midőn a 235. §. a szakértői szemle vezetését a bíróra bizza, azzal nem azt akarja kifejezni, hogy a szakértők technikai módszerét is a biró jelölje meg. Kivéve azokat az eseteket, midőn maga a törvény vagy rendeletek intézkednek a technikai módszer tekintetében: a szakértő nincs jogi szabályokhoz kötve, hanem tudománya és müvészetének tanait szabadon követheti. Csakis igy lehet felelős véleményeért, — mig ha a biró a szakértői feladat szorosabb körébe is beleavatkozik, megoszlik a felelősség, sőt tudákos utasitások helyrehozhatlan hátrányt is okozhatnának.

A biró a vezetés feladatát akkor tölti be helyesen, ha megjelöli a megvizsgálás tárgyait, gondoskodik a tárgy azonosságának megállapitásáról, meghatározza a czélt, melyre törekszik, őrködik az előirt alaki szabályok megtartása felett, de tartózkodik attól, hogy magára a szakértői tevékenységre befolyást gyakoroljon. Ajánlatos továbbá, ha a biró formulázott és határozott kérdéseket intéz a szakértőkhöz, kik akár irásban, akár szóval felelhetnek. A

kérdések feltevése előtt a vizsgálóbiró tanácskozhatik a szakértőkkel, meghallgathatja a vádlót, terheltet, illetve védőt és különös figyelemben köteles részesiteni a felek által inditványozott kérdéseket, nehogy ezeknek alapos okuk legyen panaszkodni a miatt, hogy relevans körülményekre nézve nem kérdezték meg a szakértőket.

Ama tapasztalatnál fogva, hogy a biróságok a hosszabb észleletet vagy kisérletet igénylő oly tárgyakból, melyek a szakértői vizsgálat által megsemmisülnek vagy megváltoznak, semmit sem tartanak vissza, és igy az ujabb vizsgálatot lehetetlenné teszik: nem volt mellőzhető az átadás szabályainak és a jegyzőkönyv kellékeinek tüzetes megállapitása. (M. i. 433. l.)

5. A biróságon kivül a *felek*, névszerint: *a vádló, a terhelt és ezek képviselői*, szintén részt vehetnek a szakértői szemle foganatositásánál. A törvény ezeknek a következő jogokat biztositja:

a) a szakértők kihallgatása lehetőleg a felek vagy megbizottjaik jelenlétében foganatositandó s e czélból az érdekelt fél a szakértői szemle megtartásának határidejéről és helyéről lehetőleg értesitendő, — ha pedig ez nem történhetett is meg: az illető ott mégis megjelenhetik (126. §.);

b) a szakértői vizsgálat és vélemény tárgyát tevő körülményekre nézve a felek és képviselőik kérdések feltételét inditványozhatják, és ezeknek a szakértőkhöz való intézése csak fontos okból tagadható meg (235. §. 2. bek.);

c) a szemléről felvett jegyzőkönyvet, valamint szakértőknek átadott tárgy egy részét magában foglaló csomagra vagy tartóra tett feljegyzést a jelenvolt fél vagy képviselője is aláirja (236. §. 5. bek.)

Ezenkivül különösen a terhelt ellenőrző szakértő közremüködésével is élhet, kinek joga van a terhelt érdekeit szakértői közremüködésével előmozditani és megoltalmazni, nevezetesen a szemlénél jelen lehet, a hinyokra vagy mulasztásokra figyelmeztethet a szemle teljesitésére valamint a véleményre nézve észrevételeket tehet (228. §.).

A mennyiben a vizsgálóbiró jelenléte a szakértői szemlénél nem szükséges, illetőleg nem lehetséges (236. §. 2. bek.): ez esetekben a felek és képviselőik sem lehetnek jelen. Az ellenőrző szakértő közremüködését azonban a 228. §. határain belül, e körülmény nem akadályozza.

6. A szakértői szemle foganatositásának sulypontja természetesen *a szakértők müködésére esik*. E müködés két részre oszlik. Az egyiknek tárgya a lelet, a másiké a vélemény.

A lelet nem más, mint a szakértők észlelete, vagyis megállapitása ama tárgyi jelenségeknek, melyeket a szakértők a szemle, illetőleg a rendelkezésükre bocsátott tárgy vizsgálata alkalmával felismertek. Igy pl. testi sértés esetében a sértés helye és minősége — holttest bonczolásánál a test külső és belső vizsgálata — mérgezés gyanuja esetében a méreg jelenlétét elárulo jelenségek képe-

zik a lelet tárgyait. A szakértői müködés e részét a biró, a jegyzőkönyvvezető s a tanuk rendszerint ellenőrizhetik, mert erre nem kivántatik mindig különös szakértelem, hanem elegendők az ép érzékek. Minthogy a lelet változásnak alávetett tárgyi jelenségeket van hivatva megörökiteni: azt azonnal jegyzőkönyvbe kell venni (236. §. 6. bek.).

7. *A vélemény* (visum repertum) a lelet által megállapitott tényekből vont szakértői következtetés, illetőleg a feltett kérdésekre adott szakértői válasz foglalata. Ez tehát tisztán a szakértők dolga. A véleményt is rendszerint azonnal jegyzőkönyvbe kell foglalni; a szakértők mindazonáltal kivánhatják, hogy azt megfelelő határidő alatt irásban terjeszthessék elő. Hogy a szakértői véleményt „indoklásával együtt" kell jegyzőkönyvbe mondani, illetőleg irásban előterjeszteni (236. §. 6. bek.): ez a vélemény természetéből és rendeltetéséből folyik.

Az indokolás épp oly fontos része e véleménynek, mint a büntető itéletnek. Valamint ezt, ugy amazt is az indokolás világositja fel; miért is meg kell kivánni, hogy a szakértő alaposan, tudományos elvek alapján fejtse ki véleményének indokait (M. i. 434. l.)

A 236. §. utolsó bek., mely szerint a szakértőknek meg kell engedni, hogy véleményadás előtt egymással tanácskozhassanak: különösen oly esetben nyer alkalmazást, midőn a bíróság több szakértőhöz intézi ugyanazon kérdéseket, a melyekre együttesen kell válaszolniok.

14. A szakértői szemle hiányainak pótlása és uj szemle elrendelése.

237. §.

Ha a szakértők ténybeli megállapitásai jelentékenyen eltérők, vagy a lelet határozatlan, homályos, önmagával vagy bizonyitott ténykörülményekkel ellentétes, ugyanazokkal, vagy ha a kétségek a szakértők ujabb kihallgatásával el nem oszlathatók: más szakértőkkel uj szemlét kell tartani.

1. A birónak kötelessége, a feleknek pedig érdeke a felett őrködni, hogy a szakértői szemle és vélemény mennél tökéletesebb legyen; mert minél szabatosabb az: bizonyitó erejének annál nagyobb az értéke. A hiány két irányban fordulhat elő. Vagy a ténybeli megállapitásokban, tehát a leletben, — vagy a véleményben. Az előbbiek pótlásáról a jelen 237., — az utóbbiak helyreigazitá-

sáról, illetőleg a vélemény felülvizsgálatáról a 238. és 239. §-ok rendelkeznek.

2. Ugy a hiányos szemle kiegészitésére, mint az ellentmondó stb. vélemény felvilágositásának és helyesbitésének elrendelésére nemcsak az itélőbiró van hivatva, hanem a vizsgálóbiró is jogosult, mert ennek feladata a pert helyesen előkésziteni. Ehhez pedig hozzátartozik az is, hogy a szakértői lelet és vélemény minél tökéletesebben kerüljön az itélőbiró elé. De a feleknek is jogában áll ugy a lelet, mint a vélemény hiányainak pótlása iránt inditványokat tenni. Minthogy ugyanis a szemle foganatositása rendszerint jelenlétükben történik s minthogy a szemle helyessége érdekében a terhelt ellenőrző szakértő közremüködésével is élhet: ebből kifolyólag jogukban kell állania annak is, hogy a tapasztalt hiányok és helytelenségek pótlása és helyreigazitása iránt inditványokat tehessenek a bíróságnál.

3. A lelet hiányainak kiegészitésére, illetőleg pótlására a 237. §. szerint akkor van szükség: *a)* ha a szakértők ténybeli megállapitásai jelentékenyen eltérők — vagyis, ha az együtt közremüködő szakértők ugyanazt a ténykörülményt eltérő módon állapitották meg; *b)* ha a lelet határozatlan, homályos, önmagával vagy bizonyitott körülményekkel ellentétes. Mikor forog fenn az egyik vagy másik eset: ezt a bíróság van hivatva megitélni.

4. A mennyiben a szemle vagy lelet az előbbi pont alatt kiemelt valamely tekintetben kifogás alá esik: a bíróságnak két eszköz áll rendelkezésére a szemle tökéletesebbé tétele czéljából. Egyik az, hogy a szemlét foganatositó szakértőket a felmerült kétségek eloszlatása végett ujra kihallgatja; a másik abban áll, hogy a mennyiben e szakértők ujabb kihallgatásával a kétségek el nem oszlathatók: ugyanazokkal vagy más szakértőkkel uj szemle megtartását rendeli el. Minthogy megtörténhetik, hogy az eljárt szakértők egyszerü nyilatkozata elegendő a tévedés eloszlatására: ennélfogva ezeket mindig előbb meg kell hallgatni s csak miután e kisérlet czélhoz nem vezetett: rendelheti el a biró az uj szemlét. Ez esetben pedig első sorban ismét a már eljárt szakértőket utasitja uj szemlére, más szakértőket pedig csak akkor rendel ki, ha arról győződik meg, hogy személyes okok idézték elő a hibás felvételt (M. i. 434. l.).

15. A szakértői vélemény hiányainak pótlása és a vélemény felülvizsgálata.

238. §.

Ha a szakértők véleményében ellenmondások, helytelen következtetések vagy hiányok mutatkoznak, vagy ha az adott vélemény helyességéhez nyomatékos kétség fér, a véleményadó szakértők felvilágositó nyilakozatra kötelezendők s ha ez eredményre nem vezetne, más szakértők véleménye szerzendő be.

A mennyiben ez orvostani, vagy vegyészeti kérdésekre nézve válnék szükségessé: ha a véleményt nem a törvényszéki orvos, illetőleg nem az országos birósági vegyész adta, ennek fölülvéleménye szerzendő be; ha pedig a bíróság kétségeit ez a vélemény sem oszlatta el, fölülvélemény adása végett az igazságügyi orvosi tanács keresendő meg.

A vizsgálóbiró e végből a vádtanácshoz tesz előterjesztést.

Sürgős szükség esetében a kir. ügyész is a főügyész utján megkeresheti az országos birósági vegyészt vagy az igazságügyi orvosi tanácsot felülvéleményezés iránt. Erről a terhelt vagy védője értesitendő, kinek jogában áll három nap alatt az országos birósági vegyészhez, illetőleg az igazságügyi orvosi tanácshoz észrevételeit és kérdőpontjait előterjeszteni.

239. §.

Ha az igazságügyi orvosi tanács fölülvéleménye nem nyujt teljes tájékozást, a bíróság megkeresésére köteles a tanács a kivánt felvilágositást vagy pótvéleményt megadni.

1. A szakértői vélemény hiányainak pótlása vagy helyreigazitása tekintetében különbséget kell tennünk általában a szakértői vélemények, s különösen az orvostani és vegyészeti szakvélemények között. Az általános szabályt, a 238. §. 1. bek., az orvostani és vegyészeti szakvéleményekre vonatkozó külön rendelkezéseket a 238. §. 2—4. bekezdései és a 239. §. tartalmazzák.

2. Általános szabály az, hogy a mennyiben a szakértői véleményben ellentmondások, helytelen következtetések vagy hiányok mutatkoznak, vagy ha az adott vélemény helyességéhez nyomatékos kétség fér: ez esetben mindenekelőtt *a véleményadó szakértőket kell felvilágositó nyilatkozatra felhivni.* E szabály pedig az orvosi és vegyészi szakvéleményekre is áll, mit az indokolás ama kijelentése

is bizonyit, hogy a vizsgáló biró az ily szakvélemények fölülvizsgálatának kieszközlése iránt akkor fordulhat a vádtanácshoz, ha „a véleményadó szakértők kihallgatása“ a kétséget el nem oszlatta. (M. i. 434. l.) Ennek megtörténte előtt tehát a kétség eloszlatása végett további lépést tenni nem lehet. Ha azonban a véleménytadó szakértők felvilágositó nyilatkozata a kivánt eredményre nem vezetne: ekkor következik a második lépés, t. i. *más szakértők véleményének beszerzése.* Ez rendszerint nem felülvéleménye az eljárt szakértők véleményének; az orvostani és vegyészi szakvélemények mindazonáltal, ha a véleményadó szakértők ujabb meghallgatása az ellentmondást vagy kétséget el nem oszlatná, egy magasabb szakértő forum fölülvéleménye alá kerülnek. E felülvéleményező eljárásra vonatkoznak a 238. és 239. §-ok speciális rendelkezései.

3. Az orvostani és vegyészeti szakvéleményekkel szemben oly esetben, midőn a vélemény nem a törvényszéki orvostól, illetőleg nem az országos birósági vegyésztől származik, két magasabb fórum felülvéleménye kérhető ki. Az orvosszakértői vélemény első sorban *a törvényszéki orvos,* második és utolsó fokon az *igazságügyi orvosi tanács* felülvéleménye alá kerül; a vegyészi szakvélemény iránt első fokon az *országos birósági vegyész,* másodfokon szintén az igazságügyi orvosi tanács fölülvéleményét kell kikérni.[1])

[1]) Az igazságügyi orvosi tanácsot az 1890. évi XI. t.-cz. hozta be igazságügyi szervezetünkbe. Ez orvosszakértőkből álló testületet, melynek hivatása indokolt szakvélemények nyilvánitása utján, az igazságügyminiszteriumnak és a bíróságoknak segédkezni, az igazságügyminiszter szervezi, és pedig akként, hogy elnökét a király, alelnökét és számszerint husz rendes tagját az igazságügyminiszter nevezi ki (1. és 3. §-ok). A tanács feladata a bíróság támogatása tekintetében az, hogy felülvizsgálja amaz orvosi szakvéleményeket, melyeket az igazságügyi hatóságok és a bíróságok eléje terjesztenek, továbbá, hogy kiválóan fontos esetekben közvetlenül teljesitsen orvos-törvényszéki vizsgálatot. (2. §. *a*) és *e*) pont). E törvény a végrehajtásáról szóló 1890. évi 25926. sz ig. m. rendelet szerint ugyanazon év augusztus hó 15-én lépett hatályba (Marschalko I. 382. l.); szervezetét, ügyrendjét és eljárási szabályzatát az 1890. évi 35320. sz. rendelettel közölték a bíróságokkal és hatóságokkal (u. o. 385. l.), mig az 1891. évi 35201. sz. rendelet arra hivta fel a bíróságokat, hogy mindazon ügyekben, a melyekben az igazságügyi orvosi tanácsot fölülvélemény adása végett megkeresték: a jogerős itéletet vagy határozatot az igazságügyminiszteriumhoz terjesszék fel (u. o. 392. l.).

Az országos vegyészeti müterem felállitása iránt az 1872. évi 15933. sz. ig. m. r. intézkedett, rendelvén, hogy a vegyelmezések iránti megkeresések Budapestre dr. Felletár Emil orsz. birósági vegyészhez intézendők (Marschalkó IV. 118. l.), az 1887. évi 40821. sz. rendelet pedig a marosvásárhelyi kir. tábla területén levő bíróságokat utasitotta, hogy vegyészi elemzések iránti megkereséseikkel ők is, dr Felletár Emilhez forduljanak (u. o. 123. l.), illetőleg hogy azokat az országos birósági vegyészeti intézethez küldjék fel.

Mennyiben teljesithetnek magánvegyészek és gyógyszerészek a bíróság czéljaira szolgáló vegyvizsgálatokat, eziránt lásd a 244. §. 4. jegyz.-t.

Ha azonban maga a törvényszéki orvos, illetőleg az országos birósági vegyész adta az első véleményt: ez esetben természetesen csak egyfoku fölülvéleménynek van helye, a melyet mindkét rendbeli szakvéleményre nézve az igazságügyi orvosi tanács teljesit. Mely esetekben kell már a lelet felvételénél s az ezzel kapcsolatos első szakértői vélemény beszerzésénél a törvényszéki orvos, illetőleg az országos birósági vegyész közremüködését igénybe venni, s mely esetben lehet ezt más orvosra, illetőleg szakértőre bizni: erre a halottszemléről és bonczolásról, s a gyermekölés, mérgezés, testi sértés és elmezavar szakértői megállapitásáról szóló 240—246. §-ok kapcsán még visszatérünk.

4. Minthogy az orvosi és vegyészi vélemény fölülvizsgálata az eljárás mindegyik szakában előfordulhat: szükséges tudnunk, hogy a különböző perszakokban ki van hivatva a fölülvélemény beszerzésére. Törvényünk szerint e jog a *biróságot* és a *kir. ügyészséget* illeti meg.

5. Az előkészitő eljárásban a szakértői szemlét rendszerint *a vizsgáló biró vezeti* (235. §. 2. jegyzet), s igy a szakértői véleményben észlelt hiányok pótlása és helyreigazitása iránt is első sorban neki kell intézkedni. Ez intézkedést azonban az orvosi és vegyészi vélemények felülvizsgálatára nézve önállóan nem teheti meg, hanem e végett *a vádtanácshoz* köteles előterjesztést tenni (238. §. 3. bek.). Az indokolás szerint ez abban leli okát, mert könnyen megtörténhetik, hogy a vádtanács nem fogja a vizsgálóbiró véleménye szerint fenforgó hézagokat és hiányokat olyanoknak találni, melyek fölülvéleményezést igényelnének, s igy elkerülhető a fölösleges munka és az ügynek czél nélküli elodázása (M. i. 434. l.).[1])

Természetes, hogy *a vádtanács*, a vádirat ellen tett kifogások folytán elébe vitt ügyben, a vizsgálóbiró előterjesztése nélkül is megteheti, hogy a hiányos vagy kétes értelmü orvosi vagy vegyészi vélemény felülvizsgálata végett az illetékes felsőbb forumhoz fordul. A 265. §. világosan ki is mondja, hogy a vádtanács felfüg-

[1]) Azt is mondja az indokolás, hogy midőn orvosi vagy vegyészi véleményben mutatkozik hiány, a vizsgálóbiró nem fordulhat egyenesen *az igazságügyi orvosi tanácshoz, vagy az országos birósági vegyészhez*, mert e megkeresésre csak a vádtanács bir hatáskörrel (u. o.). Ebből az következnék, hogy a *törvényszéki orvoshoz* közvetlenül fordulhat fölülvélemény kieszközlése iránt. Holott a 238. §. 2. bek. egyenlő szempont alá helyezi a törvényszéki orvost és az országos birósági vegyészt, a 3. bek. pedig általában, az egész 2. bekezdésre nézve rendeli, hogy a vizsgálóbiró e végből (t. i. a fölülvélemény kieszközlése végett) a vádtanácshoz tesz előterjesztést.

geszti az eljárást, ha a terheltnek további szakértői megfigyelését tartja szükségesnek.

De nemcsak az előkészitő eljárásban, hanem a törvényszéki vagy kir. táblai főtárgyaláson, s a járásbirósági tárgyaláson is kétségek támadhatnak a szakértői vélemény helyessége iránt. Ez esetben a fölülvizsgálatot a fent kiemelt fokozatok figyelembe vételével az *itélő biróság* rendeli el.

Mindegyik esetben vagy a *felek* inditványozzák a fölülvélemény kikérését, megjelölve a kérdéseket is, melyek a kétségek eloszlatása végett a felső forum elé volnának terjesztendők, vagy maga a biróság észleli a hiányt, s hivatalból rendeli el a fölülvélemény beszerzését.

6. A 238. §. 4. bek. szerint kivételesen a kir. ügyész is megkeresheti az országos *birósági vegyészt vagy az igazságügyi orvosi tanácsot fölülvéleményezés iránt.* E rendelkezés az igazságügyi orvosi tanácsról alkotott törvény végrehajtásáról szóló 1890. évi 25926. sz. ig. m. rendelet 3. pontján alapul.[1]) E szerint oly esetben, midőn a biróság nem adott helyt a kir. ügyészség abbeli inditványának, hogy valamely bűnügyben az igazságügyi orvosi tanács felülvéleményezés iránt megkerestessék, az ügyészség azonban a tanács szakvéleményének kieszközlését „a vádnak helyes képviselete és a vádemelésnél alapul veendő tényállásnak teljes kiderithetése czéljából szükségesnek tartja: köteles e tárgyban az illetékes főügyészhez jelentést tenni; a főügyész pedig, ha e fölülvéleményezést szintén szükségesnek tartja: a tanács szakvéleményét kikéri s a jelentést tevő ügyésznek megküldi, — ellenkező esetben a megkeresést mellőzi. E rendelkezés mintájára a Bp. javaslata is akkor adta meg a kir. ügyészségnek a szóban forgó jogot: „ha a vádnak helyes képviselete érdekében szükséges, vagy az intézkedés sürgőssége követeli", — a 238. §. ut. bekezdésében kimondván, hogy: „e megkeresést a főügyész teszi".

7. A 238. §. ut. bek. rendelkezésének felvilágositásául az indokolás ezeket mondja:

Igaz ugyan, hogy a bíróságok rendszerint nem utasitják el a kir. ügyészeknek azt az inditványát, hogy az igazságügyi orvosi tanács fölülvéleménye beszerezhető legyen: mindazáltal szükségesnek mutatkozott a mostani törvényes állapot fentartása, mert mégis megtörténhetik, hogy a biróság a kir. ügyésznek ily tartalmu megkeresést nem teljesiti s igy a kir. ügyész vagy kénytelen volna a vádat elejteni, vagy oly anyag alapján volna köteles vádat emelni, mely

[1]) Marschalko I. k. 382. l.

meggyőződése szerint elégtelen. Szükséges tehát a kir. ügyésznek megadni a jogot ahhoz, hogy a tényállást saját meggyőződése szerint derittesse fel, s ne legyen kénytelen a vádelejtésnél vagy vádemelésnél a bíróság meggyőződését zsinormértékül elfogadni. Hasonló okok tették szükségessé azt is, hogy az ügyész necsak az igazságügyi orvosi tanácsnak, hanem az országos birósági vegyésznek fölülvéleményét is kieszközölhesse.

De nemcsak a vád helyes képviselete, hanem a *„sürgősség“* is követelheti azt, hogy a kir. ügyésznek az emlitett fölülvélemények kieszközlésére vonatkozó joga legyen. Minthogy a nyomozás vezetése a kir. ügyészségek kezében van összpontositva s minthogy a javaslat rendszere szerint a főtárgyalás alapját a legtöbb esetben a nyomozás anyaga fogja szolgáltatni, meg kell adni a kir. ügyészségnek a lehetőséget ahhoz is, hogy a tényállást, az eljárás sürgőssége érdekében, a nyomozás folyamán kellőleg tisztázhassa, s ne kelljen a főtárgyalást szakértői vélemény fölülbirálata végett elhalasztani.

A sürgősség azonban nemcsak a nyomozás során merülhet fel, hanem az eljárás más szakában is. Az eljáró kir. ügyész kötelessége lesz az eset körülményeit tüzetesen megvizsgálni és a fölülvélemény közvetlen beszerzése iránt csak akkor intézkedni, ha ez lényeges időnyerést biztosit, vagy ha a fölülvéleményezés eredménye annak gyors teljesitésétől függ.

E szempontoknak biztositására szolgál a kir. főügyész ellenőrzése és közvetitése. (M. I. 434. és 435. l.).

Minthogy a javaslat idézett rendelkezését a képviselőház ig. biz. akként változtatta meg, hogy abból kihagyta e szavakat: „ha a vádnak helyes képviselete érdekében szükséges“ (ig. b. j. 37. l.), és minthogy e változtatás a törvénybe is átment: ezzel nyilván szükebb körre szorult a kir. ügyészségnek az a joga, hogy fölülvélemény iránt a bíróság kikerülésével fordulhat az igazságügyi orvosi tanácshoz és az országos birósági vegyészhez. E szerint az indokolásban is kiemelt két külön oknak csak egyike maradt meg, t. i. *a sürgős szükség esete.* Erre nézve az indokolásban kifejtettek a törvény helyes értelmezéseül is megállanak. Az a további változtatás, hogy mig a javaslat szerint „a megkeresést a főügyész teszi“ addig a törvény szavai szerint a *kir. ügyész „a főügyész utján“* megkeresheti az illető szakfórumot: lényeges eltérésnek nem tekinthető. Minthogy ugyanis a főügyész irányadó utasitást adhat a kir. ügyészségnek: ennélfogva a kérdéses esetben is tőle függ, hogy magáévá teszi-e az ügyész álláspontját, vagy nem. Ehez képest fogja a megkeresést az igazságügyi orvosi tanácshoz, illetőleg az országos birósági vegyészhez eljuttatni, vagy a megkereső kir. ügyészhez visszaküldeni.

8. A kir. ügyészségnek az igazságügyi orvosi tanácshoz vagy az országos birósági vegyészhez intézett megkereséséről a *terheltet vagy védőjét értesiteni kell,* kinek jogában áll az illető

forumhoz észrevételeit és kérdőpontjait az értesitéstől számitott három nap alatt előterjeszteni. E rendelkezést a képviselőház vette fel, a 238. §. 4. bekezdésének kiegészitéseül a törvénybe.[1]) E szerint ily esetben a terhelt és védője is közvetlenül fordulhatnak az igazságügyi orvosi tanácshoz vagy az országos birósági vegyészhez, s ez által elejét vehetik annak, hogy a legfelsőbb forum az ügyész egyoldalu kérdéseire, a dolog csak egyik oldaláról megvilágositó véleményt adjon.

9. Az igazságügyi orvosi tanács lévén az utolsó forum, a mely orvosi és vegyészi szakkérdésekben véleményt ad: a törvénynek intézkednie kellett arról is, hogy mi történjék, ha a legfelsőbb forum véleménye is érthetetlen vagy hiányos. A 239. §. e tekintetben rendeli, hogy a mennyiben a tanács véleménye nem nyujt teljes tájékozást: *„a biróság megkeresésére köteles a kivánt felvilágositást vagy pótvéleményt megadni."* Ez lényegesen különbözik a szakértői fölülvéleményezéstől, s a 237. és 238. §-ok ama rendelkezéséből folyik, hogy a szakértők minden irányban szabatos és teljes felvilágositást nyujtó véleményt kötelesek adni, — ha pedig véleményük a jelzett feltételeknek nem felel meg: tartoznak véleményük fogyatékosságát felvilágositani. E szabály áll a 239. §. szerint az igazságügyi orvosi tanácsra is. Ily irányban azonban csak a biróság intézhet megkeresést a tanácshoz, mert a kir. ügyészség a 238. §. 4. bek. szerint csak fölülvéleményezés iránt tehet megkeresést.[2])

10. A 238. §-ban előirt szabályok meg nem tartása, a mennyiben a vád vagy a védelem érdekeit sérti, a 384. §. 9. p.-jára alapitott semmiségi ok gyanánt érvényesithető. A C. elutasitotta a 238. §-sal kapcsolatban a 384. §. 9. p.-jára alapitott semmiségi panaszt:

midőn a hatósági orvosok és a biróság körében legkisebb kétség sem merült fel vádlott elmebeli állapota iránt: mert az igazságügyi orvosi tanács

[1]) Az inditványt Chorin Ferencz tette.

[2]) A Bp. javaslatának 239. §-a még a következő 2. bekezdést tartalmazta: „Kiválóan fontos esetekben az igazságügyminister megengedheti, hogy a kivánt fölülvéleménynek előterjesztése vagy bővebb kifejtése végett az *igazságügyi orvosi tanácsnak egy vagy több tagja a törvényszék vagy a kir. itélőtábla főtárgyalásán megjelenjék.*" Abból a tényből, hogy e pontot a törvényből kihagyták, az következik, hogy a Bp. szerint az igazságügyi orvosi tanács tagjai *nem jelenhetnek meg e minőségükben az ügy főtárgyalásán*, hanem csak irásbeli vélemény adására kötelezhetők. Ez által azonban nincs hatályon kivül helyezve az 1890. évi XI. t.-cz. 2. §-ának *e*) pontja, mely szerint a tanács feladatai közé tartozik kiválóan fontos esetekben *orvos-törvényszéki vizsgálatnak közvetlen teljesitése is.*

felülvéleménye csak akkor kérendő ki, ha a szakértők és a biróság közt nézet-ellentétek támadtak vagy ha a biróság egyébként szükségesnek tartja. (8940/900. GDt. XI. 539.);

midőn a főtárgyaláson jelen volt két orvos véleménye szerint elmeállapotát illetőleg gyanus vádlottat a törvényszéki orvosok huzamosabb időn át megfigyelni, épelméjünek, de korlátolt beszámithatóságunak nyilvánitották: mert ezáltal a beszámithatóság iránt támadt aggály eloszlattatott (559/901. nv. 540.);

midőn vádlott elmeállapotát előző orvosi megfigyelések után az orsz. megfigyelő és elmegyógyitó intézetben is huzamosabb időn át megvizsgálván, ez alapon az orvosok egyhangulag kijelentették, hogy elmezavarban és öntudatlanságban nem szenvedett, de csökkent szellemi értékü egyén (degenerált): mert ezzel a biróság kétségei, az ellenőrzőszakértőnek azzal a feltevéseivel szemben, hogy vádlott epileptikus, eloszlattattak (2880/903. — nv. 541.);

midőn vádlott a vizsgálat során 3 hétig s a főtárgyaláson is két szakértő által megvizsgáltatván, e szakértők kijelentése szerint elhatározási képessége csak korlátozva, de kizárva nem volt; mert ezzel szemben nem merült fel adat vagy alapos gyanu, mely vádlottnak állami megfigyelő intézetben való elhelyezését (246. §. 3. bek.) szükségessé tette volna (4781/901. — nv. 543.);

ellenben megsemmisitette ez alsóf. itéletet és uj eljárást rendelt el:

midőn a törvényszéki orvosok véleménye vádlott elmeállapotáról eltért két más orvos véleményétől s midőn ennek folytán vádlottnak orsz. megfigyelő intézetben leendő további megfigyelését az esküdtek, a kir. ügyész, a vádlott és védő is kérték: mert a 246. §. 3. bek. értelmében a fenforgó körülmények közt a további megfigyelés elrendelendő lett volna (5888/902. — nv. 685.).

16. Halottszemle és bonczolás.

240. §.

Halottszemle és bonczolás foganatositandó, ha gyanu támad, hogy valakinek halálát büntett vagy vétség okozta.

Az esetleg már eltemetett holttest kiásandó és bonczolás alá veendő, ha a szakértők véleménye szerint a szemlétől és a bonczolástól az adott körülmények között még eredmény várható.

A holttest azonossága a bonczolás előtt lehetőleg megállapitandó. E czélból azok az egyének, akik az elhaltat életében ismerték, esetleg a terhelt is, a holttest megmutatása mellett megkérdezendők.

Ismeretlen holttestről a bonczolás előtt, a mennyiben lehetséges, fénykép készitendő.

241. §.

A halottszemlére és a bonczolásra két orvosszakértőt kell alkalmazni.

Nem alkalmazható az az orvos, a ki az elhunytat a halálát megelőzött betegségben kezelte, a vizsgálóbiró rendeletére azonban köteles megjelenni és a kórlefolyásra nézve, lehetőleg a bonczolás előtt, felvilágositásokat adni.

A szakértők véleményében kimondandó, hogy mi volt a halálnak közvetlen oka és ezt az okot mi idézte elő.

Ha a holttesten sérülés észlelhető, megállapitandó, hogy ezt más okozta-e és ha igen: vajjon a sértés mily eszközzel, mily módon, mennyivel a halál bekövetkezése előtt volt ejtve, és hogy a sérülés okozta-e a halált.

Több sérülés esetén az is megállapitandó, hogy mindegyiket ugyanazzal az eszközzel ejtették-e és melyik idézte elő a halált; ha pedig több sérülés okozta, hogy ezek közül melyek voltak, vagy melyeknek összhatása volt a halálnak oka.

242. §.

A 241. §. esetében meg kell még állapitani, vajjon:

1. a sértés minősége,

2. a sérült szervezetének egyéni sajátossága vagy különös állapota,

3. a sértés elkövetésének különös körülményei,

4. a sérüléshez véletlenül hozzájárult, de mégis általa előidézett vagy belőle fejlődött okok eredményezték-e a halált;

5. avagy ez oly idegen ok folytán állott-e be, mely a sérülés nélkül is abban az időben, vagy rövid idő mulva a halált eredményezte volna.

A 2—4. pontok eseteiben meghatározandó az is, vajjon a halált idejekorán érkező, czélszerü segély elhárithatta volna-e.

A 4—5. pontok esetében pedig meghatározandó, vajjon a sértés mennyi idő alatt gyógyult volna meg, ha véletlenül hozzájárult vagy idegen ok miatt a halál be nem áll.

Ha a halált lövés okozta, meghatározandó, hogy a lövést mily méretü löveggel, mily irányból és körülbelül mily távolságból intézték.

1. *Halottszemle* a holttest külső megvizsgálása az orvosszakértők által: *bonczolás* az orvosszakértőileg felnyitott holttest belső részeinek, s az abban talált jelenségeknek vizsgálata. A kettő egymást rendszerint kiegésziti, s együttvéve képezik a szakértői leletet, a melynek alkotó részei a kül- és belvizsgálat, vagyis a szemle és a bonczolás. Ha azonban a bonczolás pl. a holttest előrehala-

dott feloszlása miatt nem teljesithető, vagy ha az merőben felesleges: akkor a halottszemlére szoritkozik a szakértők müködése.[1])

A halott-szemle és a boncolás esetei.

2. Halottszemle és bonczolás általában *akkor foganatositandó, ha valaki nem természetes halállal mult ki,* vagy ha ez iránt gyanu támad. A nem természetes halál oka azonban lehet véletlen szerencsétlenség, vagy másnak szándékos avagy gondatlan, vagyis büntetendő cselekménye. Ehhez képest a szakértők müködése is vagy csupán rendőri természetü, vagy a bünv. eljárás kiegészitő része gyanánt szerepel. Az előbbi esetben rendőri halottvizsgálatról van szó, a melynek feltételeit és szabályait külön rendelet állapitja meg; az utóbbi esetben a halottszemle és a bonczolás, mint bíróság által elrendelt s a bíróság közbenjöttével foganatositott szakértői müködés, a jelen törvény keretébe tartozik.[2])

[1]) A halottszemle, mint bizonyitó eszköz, fontosságát már régen elismerték; sőt a tételes jogok kezdetben más szakértői szemlét nem is ismertek. Hazánkban is innen indult ki a szakértői szemle, mint bizonyitó eszköz általános fejlődése. A halottszemléről különösen az 1829. évi 1628. sz. alatt kiadott helytartótanácsi utasitás intézkedett (Pauler id. m. és M. i. 435. l.). A bonczolás az orvosi tudomány ujabb fejlődése óta vált a halottszemle nélkülözhetetlen részévé.

[2]) A rendőri és birói vizsgálatról részletesen az 1887. évi 78879/II. sz. a. kiadott belügyminiszteri utasitás intézkedik, melyet az igazságügyminiszter 1889. évi 8782. sz. a. azzal küldött meg a bíróságoknak, hogy jövőre ugy a birói, valamint a rendőri halottszemle és bonczolás ez utasitás rendelkezései szerint lesz eszközlendő. (Marschalko IV. k. id. m. 124. l.). — Az utasitás szerint köteles a halottkém minden halálesetet, melynél a körülmények kétségessé teszik, hogy az illető személy, természetes halállal mult-e ki, az elsőfoku egészségügyi hatóságnak bejelenteni (1. §.) E hatóság a halottkém jelentése folytán, vagy a nélkül is, a kétséges körülmények felvilágositása végett nyomozást tart, melyhez a holttestnek az illetékes hatósági orvos által való megszemlélése is tartozik; s ha a nyomozás által megállapitható, hogy a halál természetes volt, vagy oly véletlen avagy öngyilkosság folytán következett be, a melynél minden idegen cselekmény vagy mulasztás ki van zárva: gondoskodik a halott eltemetéséről. Más esetekben vagy elrendeli az orvosrendőri bonczolást, vagy értesiti a kir. ügyészséget, illetőleg a legközelebbi bíróságot a birói szemle és bonczolás foganatositása végett (2—4. §-ok). Rendőri halottvizsgálatnak, melyet az illetékes községi kör- vagy járási orvos, szükség esetén magánorvos teljesit, csupán a következő esetekben van helye: *a*) talált hullákon; *b*) járványos vagy ragályos betegség megállapitása végett: *c*) midőn a hatóság azt köztekintetekből szükségesnek tartja (1876. évi XIV. t.-cz. 111. §. és b. m. utasitás 55. §.) Ellenben gyanut gerjesztő esetek, melyekben az ügyészséget és bíróságot értesiteni s a halaszthatatlan nyomozást teljesiteni kell, az utasitás szerint ezek: *a*) ha valaki külső erőszak, pld. ütés, vágás, vizbefullasztás stb. következtében, — *b*) étel, ital, gyógyszer stb. bevétele, vagy használata után hirtelen s gyanus körülmények között, — *c*) kuruzslók által való gyógyitás után, — *d*) orvosi, szülészi vagy sebészi mühibák miatt halt meg, — *e*) midőn a halál oka valakinek gondatlan mulasztása vagy

3. A 240. §. szerint halottszemle és bonczolás csak akkor foganatositandó, „*ha gyanu támad, hogy valakinek halálát büntett vagy vétség okozta.*“ E rendelkezés világosan kifejezi a birói halottszemle és bonczolás czélját, a mely nem egyéb, mint a büntető törvényekbe ütköző ölés tényálladékának és ama mozzanatoknak megállapitása, a melyek a cselekmény és az eredmény közti okozatosság (causalitas) létezését bizonyitják. A büntető törvénykönyvben előforduló ama büntettek és vétségek, a melyeknek tényálladékához embernek megölése tartozik, részint szándékosan, részint gondatlanságból erednek, — az előbbiekhez számitva azokat is, a melyeknél valamely szándékos jogsértésből az élet kioltása, mint nem szándékolt eredmény, következett be.

A szándékos büntetendő cselekmények, vagyis a büntettek körében, eltekintve a felségsértéstől (126. §.), a következők irányulnak közvetlenül vagy közvetve az emberi élet ellen:

a) nemi erőszak és megfertőztetés, a mennyiben az elkövetésére használt szerek vagy eszközök a sértett halálát okozták (237. §.); *b*) természet elleni fajtalanság férfiak közt s a vérfertőztetés, ha a büntett a sértett halálát okozta (242. és 244. §§.); *c*) gyilkosság és szándékos emberölés (278—282., 299 és 349. §§.); *d*) a részesség öngyilkosságban és az amerikai párbaj (283. §.); *e*) gyermekölés (284. §.); *f*) magzatelhajtás, ha az a teherben levő nő halálát okozta (286. §.); *g*) kitétel és elhagyás, mely a kitett, vagy elhagyott személy halálát okozta (287. §.); *h*) párviadal, ha az ellenfél megöletett (298. §.); *i*) halált okozó testi sértés (306—309. §§.); *j*) közegészség elleni büntett, ha abból valakinek halála következett be (315. §.); *k*) személyes szabadság megsértése, ha a letartóztatott annak, vagy a szenvedett sanyargatásnak következtében meghalt (325. §.); *l*) gyujtogatás, ha a felgyujtott helyiségben levő személy tüz által életét veszité (424. §.); *m*) vizáradás szándékos okozása, ha ezáltal egy vagy több ember életét vesztette (431. §.); *n*) közveszélyü vasuti rongálás és jelzés büntette, ha ez által valakinek halála okoztatott (435. és 436. §-ok); *o*) hajó elsülyesztése stb., mely valakinek halálát okozta (444. §.).

Vétségek, a melyeknek tárgya az emberi élet:

a gondatlan emberölés (290. és 291. §§.), tüzvész és árviz okozás vétsége, a mennyiben abból emberhalál származott (425. és 432. §§.), a közveszélyü rongálás és vasuti jelzés vétsége, ha valakinek halálát okozta

cselekménye, a minők pld. lőfegyver vigyázatlan tartása, zárt helyen vigyázatlan tüzelés stb. (5. §.)

E belügyminiszteri utasitás az imént kiemelt általános rendelkezéseken kivül a birói hullavizsgálatról (8—18. §), a hullavizsgálat körül követendő müeljárásról (20—36. §-ok) a hullavizsgálati jegyzőkönyvről és véleményről (37—46. §-ok), a mérgezés esetében követendő eljárásról (47—54. §-ok) s a rendőri hullavizsgálatról (55. és 56. §-ok) részletesen intézkedik (Marschalko IV. 121—152. l.)

437. §.), s a hajó megfeneklésének, elsülyedésének vagy összezuzásának gondatlan előidézése, a mennyiben az valakinek halálát okozta (445. §.).

Valahányszor gyanu merül fel az iránt, hogy valaki e büntettek és vétségek egyike vagy másika által vesztette el életét, a mennyiben a holttest feltaláltatott: mindannyiszor birói halottszemlét és bonczolást kell teljesiteni.

4. Egyik akadálya lehet a bonczolásnak az, ha a gyanu felmerülésekor *a holttest már el volt temetve.* Ily esetben is rendszeresen foganatositani kell a halottszemlét és bonczolást s e czélból a holttest mindannyiszor kiásandó, ha a szakértők véleménye szerint az adott körülmények között az eljárástól még eredmény várható. (240. §. 2. bek.). A szakértők véleménye tehát kivételesen a szemle és bonczolás mellőzésére vezethet.

Az 1887. évi b. m. utasitás 7. §-a e tekintetben azt mondja, hogy a mennyiben a holttest már eltemettetett: a kiásatás s a további vizsgálat iránt az illetékes biróság intézkedik, ha a fennforgó kérdésre nézve a bonczolástól eredmény várható. A bonczolást a kirendelt szakértők a rothadás magas foka, vagy egyéb okok miatt csak akkor hárithatják el, ha az életökre nézve közvetlen veszélylyel van összekötve. Az eredmény valószinüsége iránt a törvényszéki orvos véleménye irányadó. A kiásatás a közegészségügyi hatóság, Budapesten a fővárosi rendőrség közbenjöttével történik (Marschalko IV. 130. l.)

Halott-szemle és boncolásra hivatott szakértők.

5. A halottszemlére és bonczolásra *két szakértő orvost kell alkalmazni* (241. §.). Hogy kik legyenek ez orvosok: erre positiv és negativ irányban lehet válaszolni.

A Bp. nem határozza meg, hogy az alkalmazandó két szakértő minő állásu és rangu orvos legyen. Az 1887. évi b. m. utasitás azonban kimondja, hogy a két orvos közül legalább az egyiknek orvostudornak, és pedig a kir. tvszéki vagy fogházorvosnak, vagy, ha ez a helyi viszonyoknál fogva kivihető nem volna: törvényhatósági orvosnak kell lennie, ha azonban a késedelem veszélylyel jár s az emlitett orvosok valamelyike a megjelenésben akadályozva van: a halottvizsgálatot kivételesen arra képesitett magánorvosra is lehet bizni (10. §.).

A meghivott két orvos közül a halottvizsgálat intézésére és vezetésére a törvényszéki, illetőleg hatósági orvos, vagy ha ilyen nincs jelen, a vizsgálatban gyakorlottabb, ha pedig orvostudor és

sebész teljesitik a szemlét, az előbbi van hivatva. Ez mondja jegyzőkönyvbe a leletet, és pedig a vizsgálat folyamán, s abban a rendben, a mint megejtetett, — mig a második szakértő a holttest felnyitását s bonczolását teljesiti (utasitás 17. §.).

Negativ irányban kimondja a fennebbi 241. §., hogy nem alkalmazható az az orvos, *a ki az elhunytat a halálát megelőzött betegségben kezelte* (2. bek.). Ugyanezt rendeli a hivatk. b. m. utasitás 12. §-a is, a mely még abban is megegyezik a Bp. 241. §-ával, hogy az illető orvos e szerint is köteles a vizsgálóbiró meghagyása folytán a bonczolásnál jelen lenni, s a halált megelőző betegség körülményeit és jelenségeit előadni, valamint az erre vonatkozólag hozzá intézett kérdésekre a szükséges felvilágositásokat megadni (Marschalko IV. 132. l.).

Halott-szemle és boncolás szabályai.

6. A halottszemlével és bonczolással kapcsolatos birói és szakértői müködésben a következő stadiumok fordulnak elő:

a) a holttest azonosságának megállapitása;

b) a külvizsgálat;

c) a belvizsgálat vagyis a bonczolás;

d) az orvosszakértői vélemény. Az ezekre nézve irányadó szabályokat részint a fennebbi 240—242. §-okban, részint az 1887. évi b. m. utasitásban találjuk fel.

7. *A holttest azonosságának megállapitásáról* a fennebbi 241. §. 3. és 4. bek. s a b. m. utasitás 15. §-a egybehangzólag rendelkeznek. Mindegyik megkivánja, hogy a bonczolás előtt lehetőleg megállapitandó a holttest azonossága; továbbá hogy e czélból — a holttest megmutatása mellett — mindazokat meg kell kérdezni, esetleg tehát a terheltet is, a kik a halottat életében ismerték. Az utasitás ehhez még hozzáteszi, hogy az azonosság megállapitásához legalább két tanuzási képességgel biró egyénnek egybehangzó felismerése és kijelentése is szükséges, — a mi azonban tekintve a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszerét, bár kivánatos, a Bp. szempontjából még sem tekinthető irányadónak. Ellenben helyes az utasitás ama rendelkezése, hogy az azonosság megállapitására vonatkozó nyilatkozatokat az eljárásról felvett jegyzőkönyvbe kell iktatni és az illetőkkel alá kell iratni.

Az ismeretlen holttestről a bonczolás előtt, a mennyiben lehetséges, fénykép készitendő (241. §. 4. bek.); egyébként pedig személyéről, valamint ruházatáról s a netalán előtalált egyéb ingóságokról pontos leirást kell készitени (utasitás 15. §.).

8. A halottvizsgálat a holttest külső megszemlélésével vagyis a *külvizsgálattal* kezdődik. Ez ismét általános, vagy a holttest egyes részeire kiterjedő lehet.

Az általános vizsgálat feladata: a test felületén található szennynek, vérnek és más effélének, — az illető egyén nemének, korának, nagyságának, testalkatának, stb. — s a testen található minden rendellenességnek (pld. egyes végtagok hiánya vagy elferdültsége) gondos és tüzetes megfigyelése. A test egyes részeinek megvizsgálása boncztani rendben történik; és igy előbb a fej, azután a nyak, mell, has, nemző részek s végre a végtagok vétetnek vizsgálat alá. Az ezeken előforduló sértések a test határozott pontjaihoz mért helyzetük, irányuk, alakjuk és nagyságuk szerint jelölendők meg stb. (utasitás 21. és 22. §-ok).

9. *A belvizsgálatnál* a test három főüregét, u. m. a fej, a mell és a hasüregek mindenkor fel kell nyitni, habár a halál oka az egyik üregben már megtaláltatott volna. Ha pedig a gerincz vagy más üreg (pld. orr, fül) megnyitásától fontos eredményt lehet várni: ez is felnyitandó. Általános szabály az is, hogy felnyitás után mindenekelőtt az ürben találta folyadék minőségét és suly szerinti mennyiségét kell megállapitani, — ennek eltávolitása után pedig minden egyes szerv előbb külsőleg, azután belsőleg vizsgálandó meg (utasitás 24. és 25. §-ok). Ez általános szabályok előrebocsátása után az utasitás részletesen intézkedik a koponya ür s a törzs üreinek, továbbá az altest szerveinek felnyitásáról és megvizsgálásáról (26., 29. §-ok.); az erre vonatkozó szabályok azonban főleg az orvosszakértőket illetik. Ismeretük mindazonáltal a halottvizsgálatot vezető birónak s a jelenlevő feleknek is hasznára lehet; mert a kül- és belvizsgálat mikénti teljesitése, illetőleg eredménye szolgál a vélemény alapjául, a vélemény pedig rendszerint döntő jelentőségü magára az ügyre nézve.

10. A halottszemlére és bonczolásra alapitott *szakértői vélemény tartalmát* a 241. §. 3., 5. bek. s a 242. §. határozza meg.

Főkérdés, a melyre a szakértőknek válaszolniok kell, az, ***hogy mi volt a halál közvetlen oka s mi idézte azt elő*** (241. §. 3. bek.), A törvény itt különbséget tesz a halál közvetlen oka s az ezt előidéző ok között; mire nézve az indokolás ezeket mondja:

A halottszemle és bonczolás arra szolgál, hogy a halál oka meghatározható legyen, következésképp a kérdést ugy kell feltenni, hogy a vélemény mindig határozott választ adjon arra, hogy mi volt a halálnak közvetlen oka, és ez okból kell a távolabbi okokig feljutni ugy, hogy az

okbeli összefüggés a halál és az ezt okozó mozzanat között helyreállitható legyen. Először tehát meg kell állapitani ama physiologiai vagy pathologiai okot, mely a halált előidézte, pl. szivszélhüdés, elvérzés stb., azután pedig az organismus ama megzavarását, pl. akasztás, lövés stb., melyből a halál physiologiai vagy pathologiai oka következett. (M. i. 437. l.)

Okozatosság.

11. Ez általános kérdés mellett a speczialis kérdések tartalma attól függ, hogy mi idézte elő az organismus oly megzavarását, a melyből a halál közvetlen oka bekövetkezett. Különösen fontosak e specialis kérdések akkor, ha *a holttesten egy vagy több sérülés észlelhető.*

Ha egy sérülés van a holttesten: erre nézve meg kell állapitani, hogy azt *más okozta-e,* — s ha igen: *mily eszközzel, mily módon s mennyivel a halál bekövetkezése előtt,* s vajjon a sérülés *okozta-e a halált* (241. §. 4. bek.). E kérdések egy része annak megállapitása végett szükséges, hogy felelősségre vonható-e valaki az elhunyt megöléséért. Ily kérdés az, hogy más okozta-e a sértést, s hogy a sérülés okozta-e a halált; mert ha a sértés nem mástól származik, mint pld. öngyilkosság vagy véletlen szerencsétlenség esetében: ugy azért senki sem felelős, — ha pedig nem a sérülés okozta a halált: ugy legalább e miatt nem lehet a sértőt elitélni. A többi kérdések, hogy t. i. minő eszközzel, mily módon, s mennyivel a halál bekövetkezése előtt volt elkövetve a sértés: a cselekmény minősitésére (szándékos emberölés vagy testi sértés) s a beszámitásra lehetnek befolyással, a causalitást azonban a sértés és az eredmény között nem érintik.

12. Több sérülés esetén a 241. §. 5. bek. szerint két lehetőség áll elő. Egyik az, hogy *a sértések egyike vagy másika okozta a halált.* Ez esetben a kérdés az, hogy melyik idézte elő a halált, a mihez hozzájárul még az a kérdés, hogy mindegyik sértést ugyanazzal az eszközzel ejtették-e. Ebből ugyanis következtetést lehet vonni arra, hogy az elhaltat egy vagy több egyén bántalmazta-e, s a mennyiben többen voltak: közülük melyik okozta a halált. A másik lehetőség az, hogy *több sérülés idézte elő a halált.* Ez esettel szemben a kérdés az, hogy a sértések közül, melyek okozták a halált, vagy melyeknek összhatása volt a halál oka. Ezek tisztába hozatala különösen azért szükséges, mert ettől függ, hogy vádlottak szándékos emberölés vagy halált okozó testi sértés miatt mint társtettesek, vagy a btk. 308. §-a alapján itélendők-e el.

13. *A 242. §.* arra az esetre nézve, midőn egy vagy több sérülés előzte meg a halál bekövetkezését, több oly kérdés tisztábahozatalát rendeli el, a melyek szorosan összefüggnek *az okozatosság (causalitas)* tanával, és ennek szem előtt tartása nélkül könnyen félreérthetők.

A büntető jog tanitása szerint az okozatosság mindig fennforog, *ha az eredmény bekövetkezése a megelőző szándékos vagy gondatlan cselekmény nélkül elmaradt volna.* Ha tehát adott esetben megállapitható, hogy az eredmény nem következett volna be, ha a tettes nem viszi véghez a sérülést okozó cselekményt: ekkor az okozatosságot fennforgónak kell tekintenünk, habár az eredmény létrehozásához más hatások is járultak. E szerint a cselekmény akkor is okozata a cselekvésnek, ha az a cselekmény elkövetésénél fennforgott, vagy ahhoz járult különös körülmények (közreható okok concausae) nélkül nem is következett volna be. Ily *közreható okok* lehetnek pld. a sérült gyenge testalkata vagy betegsége, valamely természeti erő, pld. a hideg kártékony hatása, a hiányos gyógykezelés stb. gondatlanság esetében pedig magának a sérültnek vagy másoknak közreható gondatlansága.

E különbséghez képest, a mint t. i. a sértés egymagában vagy más körülmények hozzájárulása folytán vált a halál okává, a sértéseket azelőtt *feltétlenül halálos* (absolute lethale), *esetlegesen vagy egyénileg halálos* (accidentaliter vagy individualiter lethale) sértésekre osztották, s az első esetben feltétlenül megállapitották az emberölést, mig a két utóbbiban rendszerint csak testi sértést fogadtak el, kivéve, ha a cselekvő ismerte a sértett egyéni tulajdonságait. E különbségek az orvosi véleményekben is kifejezést nyertek; a büntető jog mai állása szerint azonban már nem az a kérdés, hogy feltétlenül vagy feltételesen halálos volt-e a sértés, hanem az, hogy van-e okozatosság a sértő cselekmény és a halál között, vagyis: a sérülés okozta-e, akár egymagában, akár más okok közrehatásával, a sértett halálát. Az a körülmény, hogy más okok hozzájárulása is megállapitható, nem szünteti meg a cselekmény és az eredmény közötti causalitást, ha egyébként az eredmény a sértő cselekmény nélkül létre nem jött volna. Az okozatosságot csak az oly körülmény szakitja meg, a mely teljesen független a sértő cselekménytől, a mely tehát maga idézte elő a sértett halálát. Ilyen eset pld. az, ha a halálosan megsértett egyént, mielőtt a sértés következtében meghalt, más valaki agyonlövi vagy a villámcsapás megöli.[1])

[1]) Lásd Illés Btk. magyarázata I. k. 12. l. (3. kiadás.).

14. Ez elvek szem előtt tartása mellett a 242. §. egyes pontjaihoz a következőket jegyezzük meg:

a) A sértés minősége (1. pont) azzal a jelentőséggel bir, hogy a mig némely sértés olyan, a mely normális körülmények között minden emberre nézve ugyanazt az eredményt okozta volna, (igy pld. a fej levágása vagy a sziv átszurása) addig más esetekben a sértett subjectiv körülményei (pld. chronikus betegsége, valamely helyi baja) folytán következett be a halál, a mely normális viszonyok között elmaradt volna. Habár ez nem szünteti meg az okozatosságot: ily esetben mégis meg kell állapitani vajjon a *sérült szervezetének egyéni sajátossága vagy különös állapota* (2. pont) eredményezték-e a halált. De megtörténhetik az is, hogy a *sértés elkövetésének különös körülményei* (3. pont), vagy hogy a *sérüléshez véletlenül hozzájárult, de mégis általa előidézett vagy belőle fejlődött okok* (4. pont), eredményezték, mint közreható okok, a halált. Ilyenek lehetnek pld. az éghajlat, az időjárás, továbbá a seb megfertőzése vagy a sértésből előállott betegség gyógyitásának elhanyagolása, az orvosi rendeletek meg nem tartása stb. A fennebbiek szerint ez esetleges körülmények sem szüntetik meg az okozatosságot; de minthogy a beszámitást enyhithetik, szakértői megállapitásuk szükséges. Minthogy pedig ily esetekben a halál bekövetkezését *idejekorán érkező segitség* esetleg elháritha volna, a mi szintén befolyással lehet a beszámitásra: az orvosszakértőknek véleményükben erre is ki kell terjeszkedniök (242. §. 2. bek.).

b) A beszámitás szempontjából fontos még az az eset, *ha a halál oly idegen ok folytán állott be, mely a sérülés nélkül, is abban az időben vagy rövid idő mulva előidézte volna a halált.* (5. pont.) Itt oly közbenső okokról van szó, a melyek nem okoztattak és nem mozdittattak elő a sérülés által, sem abból nem fejlődtek ki, és a melyek a sérülés nem létében is előidézték volna a halált. A mennyiben a sérülés után bekövetkezett ilyen körülmény, pld. a megsértett ellen más egyén által elkövetett ujabb sértés volt a halál oka: ez esetben az eredmény és a sérülés között nincs okozati összefüggés, mert a halál akkor is bekövetkezett volna, ha a sérülés nem történik meg. A tettesnek tehát ily esetben nem a bebekövetkezett halál, hanem csak az elkövetett cselekmény számitandó be. Ez pedig a szándék irányzatához képest vagy emberölés kisérlete, vagy ha az ölési szándék hiányzik: testi sértés leend. E szempontból tehát tekintve, hogy a testi sértés a sérülés tartamá-

hoz képest állapit meg büntettet vagy vétséget (btk. 301. §.), meg kell határozni azt is, hogy *mennyi idő alatt gyógyult volna meg a sértés, ha attól független idegen ok miatt a halál be nem áll.* (242. §. 4. bek.) [1])

Halált okozó lött seb vizsgálata.

15. A 242. §. utolsó bek. külön utasitást ad *a lövés által okozott halál esetében* adandó véleményre nézve. Ha a lövés után halál következik be: ezzel szemben több kérdés merül fel. Egyik az, hogy a lövés okozta-e a halált, — másik az, hogy kitől származik a lövés, — mig egy harmadik kérdés az lehet, hogy a menynyiben a tettes ismeretes s megállapitható, hogy sértő szándékkal cselekedett: mire irányult szándéka, a sértett megölésre vagy csak megsebesitésére? Mind e kérdésekre a lövés által okozott sértés minőségéből, helyzetéből és irányából esetleg következtetéseket lehet vonni. Ezért szükséges meghatározni: *a)* hogy *a lövés mily méretü löveggel* történt, mely körülmény a lövésnél használt fegyver és esetleg a tettes felfedezésére vezethet, de arra is felvilágositásul szolgálhat, hogy mi volt a tettes szándéka; *b) mily irányból* intéztetett a lövés, mert sok esetben a lövés irányából lehet megállapitani, hogy öngyilkosság vagy idegen kézzel való megölés forog-e fenn, megfelel-e a tettesnek a lövés körülményeire vonatkozó előadása stb.; *c)* hogy *mily távolságból* intézték a lövést, mert ez is fontos bizonyitékul szolgálhat a tettes szándékára és vallomásának igaz voltára nézve. A lövés irányára nézve a lőcsatorna

[1]) A Csemegi-féle tervezet 185. §-a szerint is nyilatkozniok kell a szakértőknek arra az öt pontra, a melyeket a fennebbi 242. §. kijelöl; csakhogy az emlitett javaslat 186. §-a szerint csak az 5. pont esetében kell meghatározni azt, vajjon a sértés, eltekintve a haláltól, az e nélkül is beállandott valószinü következményeinél fogva, sulyos vagy könnyü testi sértést képez-e. A Bp. ama eltérő rendelkezése, hogy ezt a 4. pont esetében is meg kell állapitani, arra a félreértésre vezethet, hogy a sérüléshez véletlenül hozzájárult, de mégis *általa előidézett vagy belőle fejlődött okok* következtében beállott halál a sértőnek nem volna beszámitható, holott e pontban oly közrehato okokról van szó, a melyek a sérelem és az eredmény közötti okozatosságot nem zárják ki.

A vélemény tartalmáról, hogy t. i. mi iránt kell az orvosszakértőknek nyilatkozniok, az 1887. évi belügym. utasitás 39. §-a 16. pontban részletezve, akként rendelkezik, mint a Bp. 241. és 242. §-ai; annak meghatározását azonban, vajjon a sértés, eltekintve a haláltól, az e nélkül is beállandott valószinü következményeinél fogva sulyos vagy könnyü testi sértést képez-e (1. pont.), e rendelet is csak abban az esetben kivánja meg, ha a halál oly közbenső okok következménye volt, a melyek nem okoztattak és nem mozditattak elő a sérülés által, sem abból nem fejlődtek ki, s a melyek a sérülés nem létében is előidézték volna a halált. (Marschalko IV. 148. l.)

irányának, áthatoló lövésnél tehát a lőcsatorna bemeneti és kimeneti nyilásának meghatározása fontos adatul szolgál; a lövés távolságára nézve pedig figyelembe veendő, hogy közelről ejtett lövésnél a lőpor lángja a ruházatot megégeti, a testet elszenesiti, a szőröket lepörköli stb. Az 1887. évi b. m. utasitás szerint is meghatározandó, hogy a lövés mely irányból és mely távolságból intéztetett (41. §.).

17. Gyermekölés megállapitása.

243. §.

Gyermekölés gyanuja esetében a halottbonczolás alkalmával megállapitandó az is, hogy a gyermek ujszülött és élve született, érett és életképes volt-e.

Ha a gyermek élve született, a 241. és 242. §-okban körülirt ténykörülmények állapitandók meg; ha pedig holtan született, a halál időpontja és oka lehetőleg kideritendő.

1. A gyermekölés (btk. 284. §.) csak egyik faja az emberölésnek. A halottszemle és bonczolás tehát ez esetben is ép ugy foganatositandó, mint a fennebbi 40.—42. §-ok szerint más esetekben. A szakértői véleménynek is ki kell terjedni mindama kérdésekre, a melyeknek megfejtését a 241. és 242. §-ok kötelességükké teszik; ezenfelül azonban meg kell állapitanunk még ama körülményeket is, a melyeknek létezésétől a btk. 284. §-ának alkalmazhatása függ, s a melyek az ebben meghatározott büntett beszámitásánál nyomatékosan lehetnek. Az előbbiek, vagyis a gyermekölés tényálladékának lényeges ismérvei közé tartozik az, hogy a megölt gyermek ujszülött és élve született legyen; a beszámitást illetőleg pedig fontos lehet annak megállapitása, hogy *érett és életképes volt-e* a gyermek.

2. A gyermek *ujszülött* volta annálfogva tartozik a gyermekölés tényálladékához, mert a btk. 284. §-a szerint ez csak akkor létesül, ha az anya: *„a szülés alatt vagy közvetlenül a szülés után“ öli meg gyermekét.* A szakértőknek tehát e részben azt kell megállapitaniok, hogy mennyi ideig élt méhen kivüli életet a megölt gyermek.[1]) A szülés megkezdettnek tekintetik, midőn a gyermek egy része kivált az anya testéből; mikor pedig a gyermeket elvá-

[1]) Az 1887. évi b. m. rendelet 30. §-a szerint is felvilágositandó az ujszülöttek hulláinak megvizsgálásánál egyebek közt a gyermek *„életének születése utáni tartama.“* (Marschalko IV. 143. l.).

lasztották az anyától, a mi a köldökzsinór elmetszése által történik meg: ezzel a szülés be van végezve. A ki ez idő alatt öli meg gyermekét: az a szülés alatt ölte azt meg. Hogy mikor történik „közvetlenül a szülés után" a gyermek megölése: ezt sem a btk. nem határozza meg, sem orvosszakértői szempontból általános szabállyal eldönteni nem lehet. Irányadó szempont az, hogy a szülőanya rendkivüli testi és lelki állapotának, a mely kivételes enyhébb megitélését vonja maga után, megszakitatlan összefüggésben kell állania az ölés tényével. Mig az anyának a szülés által előidézett kivételes állapota megszakitatlan folytonosságban tart: ez idő közvetlenül a szülés utáni időnek tekintendő; de midőn az anya kellő nyugalmát már visszanyerte: ettől kezdve cselekménye rendes beszámitás alá esik. Az orvosszakértőknek tehát amaz időtartamon kivül, mely alatt a gyermek születése után életben volt: azt is meg kell állapitaniok, hogy minő volt az anya testi és lelki állapota a szülést közvetlenül követő időben, s vajjon megszakitatlan folytonosságban maradt-e kivételes állapota az ölés elkövetéséig.[1])

3. Főkérdés az, hogy *élve született-e* a megölt gyermek, mert ha az egyébként életképes méhmagzat holtan született: ugy legfeljebb magzatelhajtásról lehet szó, ha t. i. szándékosan történt a magzat megölése és elhajtása (6. j.). Vajjon élt-e a gyermek az anya méhén kivül: ezt az orvosszakértők állapitják meg. Az 1887. évi b. m. rendelet szerint e czélból ki kell nyomozni, vajjon az ujszülött *a születés alatt vagy után lélekzett-e*. Ez az ugynevezett tüdőpróba, melyet a rendelet 31. §-a szerint következő módon kell megejteni:

a) a rekeszállás meghatározása végett előbb felnyittatván a hasüreg, ezután a mellüreget kell megnyitni;

b) erre a légcső, a szegycsont felett alákötendő s a kötés felett a torok, bárzsing, gége és légcső vizsgálata teljesitendő;

c) ezután meg kell tekinteni a tüdők terimejét, szinét és állományát, mire a szivburok nyitandó fel, mely után fel kell tárni a szív üreit is, megfigyelve azok tartalmát, a szív állapotát stb.;

d) erre ki kell venni a légcsőt, a lekötési hely fölött átvágva, s az összes mellkasi szerveket;

f) ha ez megtörtént: a légcső még meg nem vizsgált alsó része és a hörgők kis bonczolóval felmetszendők, s tartalmuk és állapotuk tekintetében megvizsgáltatnak;

g) majd bemetszések tétetnek a tüdőkbe, megfigyelve, hogy serczegés hallható-e, egyszersmind pedig enyhe nyomásnál a metszlapra ömlő vér

[1]) Lásd Illés Btk. II. k. 284. §-nál.

mennyisége és minősége is meghatároztatván, továbbá a viz alatt is kell ugyanoly bemetszéseket eszközölni, ekkor különösen megfigyelve, hogy a metszési lapon jelennek-e meg léghólyagcsák;

h) e vizsgálatok után a tüdők uszóképességét egyes lebenyeknél és kis daraboknál is meg kell vizsgálni, — rothadság esetén pedig a mellhártyai léghólyagok nyitandók fel, s egyes tüdődarabok a viz alatt ujjak között enyhén morzsolva vizsgálandók meg uszékonyságukra nézve.

Ha a tüdők légteleneknek találtattak: ennek oka keresendő s meghatározandó, vajjon nincsenek-e magzatkori betegségekre utaló változások, mely esetben különösen a gyomor és belek uszópróbája bir fontossággal.

A holttest nagyfoku rothadása esetében a rendelet 32. §-a szerint felnyitandók a tüdők felületén netán mutatkozó léghólyakcsák s ezután a tüdők uszási képességükre nézve ujból megvizsgálandók; továbbá megvizsgálandók a köldök üterei és visszere, valamint a máj, a lép, a vesék és a hugyhólyag.

Midőn a tüdőkbe, a gége és légcső eldugaszolt volta miatt, a megtörtént légzés daczára sem juthatott levegő: ez esetben a tüdőpróbát a gyomor és belek uszópróbája helyettesitheti, melynek foganatositása módját a rendelet 33. §-a irja le.

4. Az a további kérdés, hogy érett volt-e az ujonszült gyermek, azzal a jelentőséggel bir, hogy az ily gyermek érettsége egyfelől következtetést enged vonni a fogamzás idejére, tehát esetleg a nemzés törvényes vagy törvénytelen voltára, másfelől pedig nagy behatással lehet a szülés lefolyására, s különösen az ugynevezett rohamos szüléseknél kellő alapot nyujt a nő állapotának megitéléséhez.

Ezen kivül meg kell állapitani a gyermek *életképességét* is, vagyis azt a tulajdonságát, hogy a méhen kivüli élet folytatására képes, s minthogy az életképesség hiányának egyik oka a korai szülés is lehet: e szempontból jelentőséggel bir az is, hogy a terhesség mely időszakából való a magzat. Az életképesség vagy annak hiánya egyébként az élve született gyermek megölése esetében csak a beszámitásnál jöhet figyelembe.

5. A gyermek érettségi fokának és életképességének megitélhetése végett a szakértői leletbe különösen a következő adatok veendők fel:

a) a test hossza és sulya, a hosszuság meghatározásánál a mérték a fejtetőtől, kifeszitett test mellett, a sarkig vétetvén, — ha pedig a test egyik vagy másik része csonkitott s e miatt egész hosszusága meg nem mérhető: a meglevő testrészek méretnek meg;

b) a fejnek egyenes, haránt és ferde átmérője, — szemeken netalán még jelenlevő látóhártya, a váll és csipő átmérői, — a bőr, a körmök, az orr és fülporczok, magzatmáz, gyapjuhaj, valamint a köldöktájnak a fardomb és kardnyujtvány közötti helyzete, — a köldökzsinór hossza, állapota stb. (1887. évi b. m. r. 30. §-a.).

Ezenkivül jelentőséggel birhat még a méhlepény nagysága, sulya, alakja és állapota, melyet a rendelet 34. §. szerint szintén meg kell vizsgálni, a mennyiben még kéznél van.

6. A gyermeköléssel határos a magzatelhajtás (3. j.), az ennek megállapitása iránt követendő eljárásról azonban a Bp. nem rendelkezik. Az 1891. évi 44,653/90. sz. ig. m. r. e tekintetben a következőket rendeli:

a) A magzatelhajtás gyanujának fenforgásakor az előnyomozat és vizsgálat nemcsak a használt szer minőségének és mennyiségének, valamint az alkalmazott eljárásnak kideritésére, hanem annak megállapitására forditandó, hogy a vetélést minő körülmények előzték meg, nevezetesen közvetlenül a vetélés előtt volt-e beteg, vagy gyengélkedett-e az, kinek méhmagzata a fenforgó gyanu szerint elhajtatott; miben nyilvánult betegsége vagy roszszulléte, környezetének és saját magának állitása szerint?

b) A vetélést állitólag előidézett szerek és eszközök, valamint mindaz, ami a vetélésnél a nemző részekből eltávozott és maga a nő is, ki állitólag elvetélt, mindjárt az előnyomozat, illetőleg vizsgálat elején sürgősen orvosi vizsgálat alá veendők és az állitólag használt szerek és eszközök lefoglalandók, ha pedig a magzatelhajtás halált idézett elő, a bonczolat alkalmával a női nemzőrészek a felülvéleményezés számára egészben megtartandók.

c) A magzatelhajtási ügyekben, a mennyiben felülvéleményezés szüksége merül fel, ha az orvosi vizsgálatot nem a törvényszéki orvos teljesitette, az annak alapján keletkezett szakvélemény első sorban az illetékes törvényszéki orvos felülbirálata alá bocsátandó és ha ennek véleménye sem oszlatná el a fenforgó kételyeket, vagy ha az első véleményt a törvényszéki orvos adta, az igazságügyi tanácsnak felülvéleménye kérendő ki.

d) A véleményt vagy felülvéleményt kérő megkeresésben a kérdés nem ugy teendő fel, hogy valamely szer vagy bizonyos szerek magzatelhajtásra alkalmasak-e, mert e kérdésre az orvosi tudománynak jelen állásában határozott felelet nem adható, hanem a vélemény ugy kérendő, hogy az adott esetben valamely szer bevétele, vagy valamely eljárás illetőleg kezelés után bekövetkezett vetélés e szer, kezelés vagy eljárás következménye-e? (M. IV. 309. lap.).

18. Mérgezés megállapitása.

244. §.

Ha mérgezés gyanuja forog fenn, a vegyészi vizsgálatot rendszerint az országos birósági vegyész teljesili.

A vegyészileg megvizsgálandó tárgyak az elcserélést, a más anyagokkal való összekeverést és a megromlást megakadályozó

módon (236. §.) edénybe vagy tartóba helyezendők és az országos birósági vegyészhez küldendők el.

1. A mérgezés különböző büntettek, névszerint az emberölés (btk. 278—282., 290. és 291. §-ok.), a testi sértés (309. §.) s a közegészség elleni büntett (315. §.) elkövetésének válhatik eszközévé. Előfordulhat az, pld. az ugynevezett amerikai párbaj (383. §.) s a magzatelhajtás (385. és 386. §-ok) eseteiben is. Mindez esetekben, mihelyt a mérgezés gyanuja felmerült, meg kell tenni mindama előintézkedéseket, a melyek a méreg anyagának vegyészi feltalálhatása végett szükségesek, ezután pedig a vegyész szakértőnek, rendszeres vegyvizsgálat utján meg kell állapitania, hogy tényleg forog-e fenn mérgezés, s hogy minő méreggel volt az elkövetve. Az eljárás tehát e tekintetben a következő stádiumokat tünteti fel:

a) a mérgezés gyanujának megállapitása;

b) a megmérgezett tárgy (pld. étel, ital, stb.) halál esetében különösen a holttest egyes részeinek kellő módon való elszállitása az országos birósági vegyészhez;

c) a megmérgezett tárgyak vagy testrészek vegyészi megvizsgálása.

2. *A mérgezés gyanujának megállapitása* az orvosszakértők feladata. Ha a mérgezés csupán rosszullétet vagy betegséget okozott: ez esetben a szakértők rendelkezésére csak a rosszullét jelenségei, a kór lefolyása s az eset körülményei állanak. Ha azonban a gyanitható mérgezés folytán valakinek halála következett be: az esetre nézve az 1887. évi b. m. r. 47. §-a részletesen körülirja, hogy kiknek s minő alapon kell a mérgezés gyanuját megállapitani. E §. lényegileg a következőket rendeli:

a) a mérgezés gyanujának megállapitására az a két orvosszakértő van hivatva, a kik a rendelet 10. §-a szerint a halottszemlét és bonczolást teljesitik;

b) e szakértők mindenekelőtt kinyomozzák a megmérgezettnek gyanitott egyén kórtörténetét, — nevezetesen: megállapitják, hogy az mikor, mennyi idő mulva az ártalmasnak vélt étel vagy ital elköltése, vagy a károsoknak tapasztalt behatások után betegedett meg; kimeritően részletezik, hogy mily jelenségek nyilvánulásával kezdődött és foly le a betegség, s minő ápolásban és gyógykezelésben részesült a beteg haláláig, melynek ideje szintén pontosan feljegyzendő; kinyomozzák, hogy az illető nem szenvedett-e már azelőtt is a kérdéseshez hasonló betegségben;

c) a kórtörténet pontos megállapithatása végett felszólitják a szakértők a kezelő orvost a kórrajz előadására, az általa rendelt gyógyszerek megjelölésére s az illető reczeptek felmutatására, és pedig az utóbbi betegségre

nézve, mely a halált okozta, mindenesetre, az előbbi betegségre vonatkozólag azonban csak a mennyire lehetséges; ha azonban orvosi segitség nem vétetett igénybe: a kérdéses körjelenségek, legalább az utóbbi betegségre vonatkozólag lehetőleg a beteg ápolói, hozzátartozói vagy más, vele érintkezett tanuk előadásai nyomán deritendők fel, s e kijelentések hiteles alakban irásba foglalandók;

d) ezenkivül joguk, sőt kötelességük a szakértőknek a birói vizsgálat eredményét is betekinteni s véleményüknél felhasználni, — sőt ha szükségesnek látják: czéljaiknak megfelelő különleges szembe vagy kihallgatások megejtését is kivánhatják;[1])

e) végre figyelembe veendők a halottszemle és bonczolás eredményei.

Mindezek alapján és figyelembe vételével fejtik ki a szakértők a bekövetkezett halál okát, s a mennyiben a gyanujelek mérgezésre engednek következtetést vonni: ezek alapján kinyilatkoztatják, hogy a halált valószinüleg méreg és nem más okozta.

3. Az orvosszakértők által meg lévén állapitva a mérgezés gyanuja: ezután „*a vegyészileg megvizsgálandó tárgyak, az elcserélést, a más anyagokkal való összekeverést és a megromlást megakadályozó módon, edénybe vagy tartóba helyezendők és az országos birósági vegyészhez küldendők el.*“ A fennebbi 244. §. ez általános rendelkezését, mely a megmérgezett s vegyészileg megvizsgálandó tárgyak megóvását czélozza, egyes miniszteri rendeletek különböző részletes intézkedésekkel egészitik ki. E részletes intézkedések a következők:

a) Az 1887. évi b. m. r. 48. §-a szerint oly esetben, midőn a méreg valakinek halálát okozta, a vegyi vizsgálathoz a következő hullarészek és anyagok választandók ki és illetőleg készitendők elő:

a nyelcső, a gyomor és nyombél részletei, miután nyákhártyájuk kórboncztanilag megvizsgáltattak, továbbá a gyomor és nyombél tartalma, miután mennyisége, összeállitása, szine, szaga és a vegyi kémpapirok iránti hatása jegyzőkönyvbe vétetett, I. számmal jelölendő üveg vagy porczellánedénybe, — a gyomornyákhártya leöblitéséből származó mosóviz pedig II. számmal jelölt palaczkba helyezendők;

az éhbél és vastagbél egy-egy részlete és ezek tartalma, a belek boncztani megvizsgálása után, III. számmal jelölt üveg- vagy porczellánedénybe helyezendők, mig a kimetszett bélrészlet nyákhártyájának beöblitéséből származó viz a II. számmal jelölt palaczkba öntendő;

a máj, lép, szív, tüdő és vese egy-egy darabja, mintegy 1 kgnyi mennyiségben IV. számmal, — a hugyhólyagban esetleg talált hugy V. számmal, — a vérből néhány grammnyi mennyiség VI. számmal jelölt külön edényekbe helyezendők;

ezenkivül megszerzendők és külön csomagolandók: a netalán meglevő gyanus étel- vagy italmaradványok, — a netalán kihányt anyagok, vagy az

[1]) Ugyanezt a Bp. 134. §-a is megengedi a szakértőknek.

ezekkel érintkezett tárgyak, — a holttestnek kiásatása esetében a koporsóból s a koporsóban talált mindama tárgyakból egy-egy darab, melyek által a rothadó testbe valamely méregnemü anyag juthatott, — ha pedig a koporsó már szétesett: a körülötte fekvő, valamint a tőle mintegy 5 méter távolságban levő földrétegből 2—2 kgnyi mennyiség.

b) A vegyi vizsgálathoz előkészitett tárgyak megóvása és elhelyezése tekintetében az imént hivatkozott rendelet 49., 50. és 51. §-ai ezeket rendelik:

rothadásnak indult holttest bonczolásánál, a bélrészek fertőztelenitésére, chlórvizet, chlórmeszet, vasgáliczot, karbolt és más erős hatásu fertőztelenitő szert nem szabad használni (49. §.);

a hullarészeknek borszeszbe való helyezése mellőzendő, kivéve azt az esetet, ha növényi mérgek vagy cyanvegyek által való mérgezés gyanuja forog fenn (50. §.);

a hullarészek tiszta, vastag és teljesen záró, üveg vagy porczellán dugasszal ellátott, üveg vagy porczellán edényekbe, — a folyadékok parafadugasszal ellátott palaczkba, — egyéb anyagok és tárgyak megfelelő biztos tartóba helyezendők;

az üvegek és palaczkok e mellett, a dugó záróképességének kipróbálása után, állati hólyaggal és papirral szorosan lekötendők, másnemü tartályok pedig keresztkötéssel, s ugy a lekötés, valamint a keresztkötés a vizsgálóbiró és az orvosok pecsétjeivel ellátandók stb. (51. §.). Minthogy a biróságok ez utasitástól sok esetben eltértek s nevezetesen hiányosan záró, csavarban forgó s vörös kaucsukkal ellátott dugókat használtak: az igazságügyminiszter 1890. évi 20.953. sz. rendeletével a kérdéses utasitás legszigorubb betartását ujból elrendelte. (Marschalko IV. 153. l.).

c) Az ekként lezárt üveg és porczellán-edények valamint egyéb tartályok, továbbszállitás esetében, az idézett rendelet 51. §-a szerint az edények sor- és drb. számát, valamint tartalmát föltüntető iratjegyzékkel szilárd deszkából készült ládából kellő gonddal, fürészpor vagy egyéb, a rázódást és összeütközést akadályozó anyagok közé helyezendők s a láda a biróság pecsétjével lezárandó. Ez utasitás kiegészitéséül az 1889. évi 21.491. sz. a. kiadott I. M. rendelet előirja, hogy a mennyiben *a szállitás vasuton* történik: a küldemény külső tartályául szolgáló faláda hézagai és eresztékei, a netaláni büz kihatolásának megakadályozása végett, szurokkal vonassanak be, továbbá intézkedés tétessék az iránt, hogy az ily küldemény az értesitéstől számitott hat (6) óra alatt a vasuti állomásról elvitessék.[1]) Az ily tárgyak *postai szállitását* illetőleg pedig az 1896. évi 41.148. sz. I. M. rendelet még megkivánja, hogy a kellően lezárt faládát a feladó hatóság a lehető legvastagabb fehér bádogból készült második ládába akként helyezze el, hogy a faláda a bádogládában szorosan álljon s ide-oda ne mozoghasson. E láda tetejét azután ónnal légmentesen le kell forrasztani és ráforrasztott egy-vagy két bádog fogantyuval kell ellátni. A küldemény sulya vasut mentén fekvő postahivatalnál feladva 20 kilogrammot, más postahivatalnál feladva öt (5) kilogrammot meg nem haladhat. Ha a küldemény öt kilogrammnál sulyosabb: a bádogláda fölé még léczhevedereket

[1]) Marschalko IV. 152—153.

is kell erősiteni. A bádogláda cziméül a czimoldalt egészen elfedő sárga papirt kell ragasztani, melyre a következő szavakat kell feljegyezni: „hivatalból", „bünügyben", „hullarész", folyadék", vagy „váladék" *vagy „bünjel* vegyi vizsgálatra", „portómentes". A küldeményt az országos birósági vegyészeti intézethez (Budapest, II. Győző-utcza) kell czimezni s a mennyiben a szállitás vasuton történik: a budai déli vaspályaudvarhoz kell azt küldeni[1])

d) Az 1892. évi 4967. sz. a. kiadott I. M. rendelet különösen kiemelve, hogy az 1887. évi b. m. utasitás 47., 48., 50. és 51. §-ait a birőságok gyakran figyelmen kivül hagyják, nevezetesen, hogy a megmérgezett egyén kórtörténete nem lesz behatóan kinyomozva, hogy a hullarészek csomagolása és felküldése szabályellenesen történik s hogy a megkereséshez a bünügyhez tartozó összes iratok nem csatoltatnak: e szabályellenességek megszüntetése czéljából a vizsgálóbirákat s az alsó folyamodásu birőságokat ujból felhivta a kiemelt rendelkezések pontos magatartására. Egyszersmind elrendelte, hogy az országos művegyészeti intézethez czimzett minden megkereséshez az ügy állását feltüntető oly tényleirás is csatoltassék, mely a vegyi vizsgálatot szükségessé tevő szakkérdésekre vonatkozó körülményekről kellő tájékozást nyujt. (Marschalko IV. 155. l.).

4. *„A vegyészi vizsgálatot rendszerint az országos birósági vegyész teljesiti.*[2]) A 244. §-nak e rendelkezése fennhagyja azt a lehetőséget, hogy kivételesen ne az országos birósági, hanem más vegyész teljesitse a vegyészi vizsgálatot.

Ily kivételeket az 1874. évi 7626. sz. ig. m. rendelet 13. §-a meg is állapitott, kimondván hogy a tiltott, rosszul készitett vagy elcserélt gyógyszer, — a kuruzslásra használt s egyéb házi-szerek, étel és italnemüek, edények, szövetek stb., továbbá hullarészek megvizsgálása abban az esetben, ha phosformérgezés gyanuja forog fenn, az eset által nem érdekelt más szakértő vegyész és gyógy-

[1]) Ugyane rendelet részletesen leirja, hogy minő edényekbe és tartókba kell a hullarészeket stb. elhelyezni, miként kell azokat lezárni, mily módon kell a dugó záróképességét kipróbálni, miként kell a bádogládát elkésziteni, hogy az a felnyitásnál nagyobb megrongálástól megóvassék stb. Mind e részleteket pedig tudnia kell a szállitást eszközlő vizsgálóbirónak és kir. ügyészségnek: mert a helytelen csomagolásból és feladásból származó kár ugyane rendelet szerint őket terheli. (Marschalko IV. 156. l.).

[2]) A bünügyekben előforduló vegyelmezések eszközlése czéljából, 1872-ben állitották fel Pesten az országos vegyészeti műtermet „az ugyanez évi 15933. sz. a. kelt igazságügym. rendelet kimondván, hogy ezentul e tárgyban minden megkeresés dr. Felletár Emil művegyészhez intézendő. (Marschalko 118. l.). A bünvádi elj. költségek kezelése tárgyában kiadott 1874. évi 7626. sz. rendelet 13. §-a is az országos művegyészt jelöli meg a vegyvizsgálatokra rendszerint hivatott szakértő gyanánt (M. V. 745. l.); az 1887. évi 40821. sz. rendelet pedig utasitásul adja, hogy a marosvásárhelyi kir. tábla területéről is dr. Felletár Emil orsz. művegyészt kell megkeresni a vegyelmezések iránt (M. IV. 123. l.); ujabban mindazonáltal az *orsz. birósági vegyész* elnevezést használják, magát az intézetet pedig *orsz. művegyészeti intézetnek* nevezik. (M. IV. 154., 156. l.).

szerész által is teljesithető.[1]) Ezzel szemben az 1892. évi 4967. sz. a. kelt rendelet, kiemelvén, hogy tapasztalat szerint sok esetben a magánvegyészek, különösen pedig a gyógyszerészek által bünügyekben adott szakvélemények teljesen megbizhatatlanok voltak s a megkereső biróságot félrevezették: ez okból elrendelte, hogy büntető birósági eljárás tárgyául szolgáló mindamaz esetekben, melyekben vegyvizsgálat és vegyészeti szakvélemény szükséges, különösen pedig akkor, ha mérgezés nyomatékos gyanuja forog fenn, magánvegyészek és gyógyszerészek véleményadásra ne hivassanak fel, hanem közvetlenül az országos müvegyészeti intézet kerestessék meg (M. IV. 155. l.). Tekintve mindazonáltal az országos birósági müvegyésznek az egész ország területére kiterjedő hatáskörét s ebből származó tulhalmozottságát: az imént hivatkozott rendelet mellett is érvényben maradt az 1880. évi 7551. sz. a. kelt s a budapesti kir. törvényszék alelnökéhez intézett I. M. rendelet ama kivételes intézkedése, hogy a nevezett törvényszék előtt előforduló s vegyvizsgálatot igénylő bünügyekben, főleg ha azok sürgős természetüek s nem kiválóan fontosak, maga a biróság is alkalmazhasson okleveles vegyészszakértőket s azokat a fennálló szabályok szerint dijazhassa (M. IV. 166. l.).

19. Testi sértés megállapitása.

245. §.

Testi sértés esetében a 241. és 242. §-ok megfelelően alkalmazandók és a véleményben a gyógyulás időtartama meghatározandó. Ez utóbbi tekintetben a véleményadás későbbre is halasztható, sőt a már adott vélemény az eredménynek megfelelően módositható is.

A törvényszéki, törvényhatósági, államrendőri, járási, községi vagy körorvos véleménye, a mennyiben az eljárás adataival megegyez és senki nem kifogásolja, a testi sértés minőségének és gyógyulása tartamának megállapitására bizonyitékul birói szemle nélkül is elfogadható.

Egyébként egy vagy több orvos-szakértő alkalmazásával szemle foganatositandó.

1. A testi sértés normalis esete a btk. 301. §-a szerint az,

[1]) Ez esetekben csak egy szakértő vegyész vagy gyógyszerész volt alkalmazandó, mit költségkimélés szempontjából az 1884. évi 43046. sz. rendelet is utasitásul adott. (M. IV. 122. l.).

midőn valakinek bántalmazó vagy egészségsértő cselekménye a bántalmazottnak bizonyos ideig tartó sérülést, betegséget vagy elmekórt okozott. Ha ez husz napnál hosszabb ideig tartott: sulyos testi sértés büntette, — ha husz napot tul nem haladott, de nyolcz napnál tovább tartott: sulyos testi sértés vétsége, — ha pedig nyolcz napnál tovább nem tartott: könnyü testi sértés vétsége forog fenn. Másfelől testi sértésnek tekinti a btk. azt az esetet is, midőn a szándékosan, de ölési szándék nélkül, elkövetett bántalmazás valakinek halálát okozta (306—309. §-ok). A cselekmény büntetőjogi megitélése ez esetekben is a testi sértésre megállapitott szabályok szerint történik; a szakértők müködésére nézve azonban irányadó az, hogy a büntetendő cselekményből halál következett be. Akár testi sértésnek, akár emberölésnek minősiti is tehát a biró az esetet: az orvosszakértő müködésének ily esetben a 240—242. §-ok szolgálnak kizárólagos alapjául.[1])

2. A 245. §. ezek szerint csak oly esetben lévén alkalmazható, midőn a testi sértés nem halált, hanem csak bizonyos ideig tartó sérülést okozott: ezzel szemben első kérdés az, hogy *miként alkalmazhatók itt megfelelően* a halottszemléről és bonczolásról szóló *241. és 242.* §-ok.

A 241. §-nak az a rendelkezése, hogy *„két orvos-szakértőt kell alkalmazni“* — testi sértés esetében nem feltétlenül irányadó: mert a 245. §. 3. bek. szerint a szemle egy vagy több orvosszakértő alkalmazásával foganatositandó. E szerint az eset körülményeitől, a sértésnek sulyos vagy kevésbé sulyos voltától, esetleg pedig attól is függ az alkalmazandó szakértők száma, hogy a kérdéses időben és helyen van-e két szakértő, vagy csak egy található. A 245. §. 2. bek. szerint is be kell érni egy szakértő müködésével, ha az illető törvényszéki vagy hatósági orvos, s ha véleményét senki sem kifogásolja.[2])

A 241. §. további rendelkezése, hogy a *kezelő orvos nem alkalmazható szakértőül:* testi sértés esetében is megállhat. A kór lefolyására nézve azonban az ily orvos is meghallgatható.

3. A 241. §. 3—5. bekezdéseinek megfelelő alkalmazása ez esetben a következő eredményekre vezet:

[1]) A testi sértés megállapitására vonatkozó birói gyakorlatot lásd Illés Btk. magyarázata II. köt. 301. §-nál.

[2]) Az indokolás ama kijelentése, hogy: „ezen kivételként megjelölt eseteken kivül mindig két orvos közbejöttével foganatositandó a szemle (M. i. 438. l.) — nyilván tévedésen alapul, mert ellenkezik a 245. §. 3. bekezdésével.

a) a szakértő véleményében kimondandó, hogy mi volt a sérülés, betegség vagy elmekór közvetlen oka;

b) a sérülés tekintetében megállapitandó, hogy ezt más okozta-e — s ha igen: mily eszközzel s mily módon volt ejtve a sértés;

c) több sérülés esetén az is megállapitandó, hogy mindegyiket ugyan azzal az eszközzel ejtették-e, s hogy melyik idézte elő a sulyosabb sérülést, — ha pedig ezt több sérülés okozta: ezek közül melyek voltak, vagy melyeknek összhatása volt a sulyos sértés oka.

4. A 242. §. megfelelő alkalmazása testi sértés esetében a következő tételek felállitására vezet:

a) az előbbi pontban kiemelteken kivül meg kell még állapitani vajjon a tényleg beállott sérülést: a sértés minősége, — a sérült szervezetének egyéni sajátossága vagy különös állapota, — avagy a sértés elkövetésének különös körülményei, — vagy pedig a sérüléshez véletlenül hozzájárult, de mégis általa előidézett vagy belőle fejlődött okok eredményezték-e (1—4. pont);

b) esetleg megállapitandó, vajjon a sérülés oly idegen ok folytán állott-e be, mely a sértés nélkül is előidézte volna a sulyos eredményt (5. pont);

c) a 242. §. 2—4. pontjai eseteiben meghatározandó az is, vajjon a sulyosabb eredményt (pl. 20 napnál tovább tartott betegséget) idejekorán érkező, czélszerü segitség elhárithatta volna-e, — az 5. pont esetében pedig meghatározandó, hogy mennyi idő alatt gyógyult volna meg a sértés, ha az idegen ok közbejötte miatt a sulyosabb eredmény be nem áll (2—3. bek.);

d) ha a sérülést lövés okozta: meghatározandó, hogy azt mily méretü löveggel, mily irányból és minő távolságból intézték. (4. bek.).

E pontok közelebbi magyarázata, s különösen az okozatosság szempontjából való megitélésük tekintetében itt is ugyanaz áll, a mi a 242. §. kapcsán fennebb már kifejtetett.

5. Az előadottakon kivül *a gyógyulás időtartama* is meghatározandó a véleményben. Ez főleg azért szükséges, mert a könnyü és sulyos testi sértés büntettének megkülönböztetése, mint láttuk (1. jegyzet), azon alapul, hogy mennyi ideig tartott a sértés által előidézett sérülés, betegség vagy elmekór. Ezt egész pontossággal rendszerint csak a gyógyulás bekövetkezése után lehet megállapitani, mert a sérülés megtörténtekor csak a gyógyulás előreláthatő, normalis viszonyok között bekövetkezhető tartamát lehet hozzávetőleg meghatározni,[1]) de nem lehet figyelembe venni azokat a mellékkörülményeket és ható okokat, melyek a gyógyulás időtartamára befolyhatnak. Már pedig a biróság itéletének csak a gyó-

[1]) A sérülés megtörténtekor gyakran a rendőri hatóság vagy a csendőrség közvetiti a sértés minőségének szakértői megállapitását. A Cs. u. 133. §-a szerint testi sértéseknél, hacsak lehet, orvosi látlelettel, különben pedig a nyomozó csendőr legjobb tudása és meggyőződése szerint megállapitandó az is, hogy a sértés sulyos, könnyü vagy életveszélyes-e; sulyos sérülés esetén pedig igyekezzék a csendőrség a legközelebbi orvost a sérülthöz elhivni.

gyulás tényleges időtartama szolgálhat alapul. Hogy tehát ez iránt az orvosszakértői vélemény minden esetben használható bizonyító eszköz lehessen: a 245. §. azt is kimondja, hogy a gyógyulás időtartamának meghatározása tekintetében *a véleményadás későbbre is halasztható, sőt a már adott vélemény az eredmények megfelelően módosítható is.* Az ilyen pótló véleményre mindannyiszor szükség van, valahányszor a gyógyulás tényleges időtartama s az előre véleményezett időtartam között eltérés van.

6. A 245. §. 2. bekezdésének sulypontja az, hogy a testi sértésről adott szakértői vélemény bizonyos esetekben *birói szemle nélkül is elfogadható.*

Ez esetek azok, midőn *hivatalos orvos* állitja ki a leletet és véleményt, s midőn *ez megegyezik az eljárás adataival és senki által nem kifogásoltatik.* Ez esetben a bíróság elfogadhatja az egy szakértő által, birói szemle közbenjötte nélkül adott véleményt is. Ennek oka az indokolás szerint az, hogy testi sértéseknél a szakértői lelet sikere rendszerint gyors felvételétől függ és hogy hazánkban a birói eljárás alapjául szolgáló testi sértések nagy számánál fogva, mindegyiknek birói szemle utján való megállapitása alig eszközölhető. (M. i. 438. l.)

7. A mennyiben a hivatalos szakértő véleménye az eljárás adataival nem egyezik meg, vagy más tekintetben kifogás alá esik, vagy ha nincs kéznél hivatalos orvos, a ki a leletet felvehetné: előáll a 245. §. 3. bek., a mely elrendeli, hogy: *„egy vagy több orvosszakértő alkalmazásával szemle foganatositandó"*. A sulypont ez esetben a szemle foganatositásán nyugszik. Mig a §. 2. bekezdése esetében birói szemle nélkül is érvényes a lelet és vélemény: addig a 3. bek. szerint minden más esetben szemle utján kell megállapitani a testi sértést. Az alkalmazandó szakértők száma egy vagy több lehet; kivánatos azonban, hogy a bíróság ily esetben rendszerint két szakértőt alkalmazzon, nehogy a lelet és vélemény az eljárás későbbi folyamán kifogásolható legyen. Egyébként a terhelt is élhet ellenőrző szakértő közremüködésével (228. §.).

8. A testi sértés azonban, valamint az ölés, *nemcsak orvosi lelettel bizonyitható,* hanem szükség esetén másként is megállapitható. Ez önként folyik a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszeréből. „Ama szabályok, mondja az indokolás, melyeket a Bp. a lelet felvétele tekintetében előir, nem akarnak visszaesést jelenteni a legalis bizonyitás tanához. E szabályok pusztán arra valók,

hogy figyelmeztessék az eljáró közegeket, minő eljárást tart a törvény leghelyesebbnek és annyira fontosnak, hogy könnyelmü elmulasztásáért az eljáró közegek felelősségre is vonhatók; de távol áll attól, hogy pusztán a szakértői szemlét állitsa fel bizonyitékul, vagy hogy azt feltétlenül megfossza minden bizonyitó erőtől, ha esetleg nem felel meg mindenben az előirt kellékeknek". (M. i. 438. l.). Ebből következik, hogy a szakértői lelet és vélemény értékét a birróság itt is szabadon mérlegelheti, — másfelől pedig, hogy oly esetekben, midőn szakértői szemle nem áll rendelkezésére, vagy midőn az teljesen értéktelen: egyéb bizonyitékok, igy különösen tanuvallomások alapján is megállapithatja a testi sértést.

20. Elmezavar és öntudatlanság megállapitása.

246. §.

Ha gyanuok merül fel arra nézve, hogy a terhelt beszámithatóságát kizáró vagy korlátozó elmezavarban, vagy öntudatlanságban szenved, a megfigyelést mindig két orvosnak kell teljesiteni és véleményt adni arról, vajjon a terhelt elmezavarban vagy öntudatlanságban szenved-e, vagy nem, illetőleg a büncselekmény elkövetésekor abban szenvedett-e ugy, hogy e miatt akaratának szabad elhatározása képességével nem birt s az iránt is nyilatkozni, vajjon a terhelt állapota közveszélyes-e?

Ha a szakértők a megfigyelés alatt a terhelt akaratának szabad elhatározását korlátoló körülményeket észlelnek, véleményükben ezeket is tartoznak részletezni.

A vádtanács vagy az itélőbirróság, bármelyik megfigyelő vagy véleményt adó orvosnak vagy bármely félnek inditványára, a vádló és a védő, esetleg az e czélból nyomban kirendelendő külön védő meghallgatása után elrendelheti, hogy a terheltet elmeállapotának további megfigyelése végett az e czélra rendelt állami intézetbe szállitsák. A szabadlábon levő terhelt csak akkor szállitandó ily intézetbe, ha elmeállapotának megfigyelése máskép meg nem történhetik.

Az e végzés ellen használt felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

Az intézetben a megfigyelés rendszerint legfeljebb két hónapig tarthat, mely idő alatt a vélemény is előterjesztendő.

A megfigyelést hosszabb időre csak a vádtanács, illetőleg az

itélőbiróság ujabb határozattal terjesztheti ki. Ennek kieszközlése végett köteles az intézet igazgatója, hosszabb megfigyelés szüksége esetében, az illetékes bírósághoz idejekorán indokolt előterjesztést tenni.

1. E §. a btk. 76. §-ának folyománya. E szerint nem számitható be a cselekmény annak, a ki azt *öntudatlan állapotban* vagy *elmezavarban* követte el és e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt. Az öntudatlan állapot elmezavar nélkül is előfordulhat, igy pld. az álom és álomittasság s a teljes részegség eseteiben, az elmezavar azonban, mely nem más mint elmebetegség, gyakran az öntudat megszüntetésével s mindenkor megzavarásával jár. Mikor az öntudatlan állapot elmezavar nélkül áll elő: ez, mint nem valamely betegség kifolyása, rendszerint nem igényel szakértői megállapitást, mert a biró maga is meg tudja itélni, hogy az illető pld. álomban, vagy teljesen részeg állapotban volt-e akkor, midőn valamely sérelmet okozott; ellenben az elmezavar, akár teljes öntudatlanság alapján, akár csak megzavarta az öntudatot, mindenkor kóros állapot lévén: ennek felismeréséhez a bírónak szüksége van orvosszakértők közremüködésére. A jelen §. tehát rendszerint csak elmezavar eseteiben, vagyis a fenforogni látszó elmebetegség szakértői megállapitása végett alkalmazható, — mig az elmebetegség nélküli öntudatlanság eseteiben orvosszakértőre szükség nem lévén, e §. alkalmazása rendszerint elesik.[1])

2. A btk. 76. §-a e szavakkal: „nem számitható be a cselekmény annak“ — az *elmezavart beszámitást kizáró* vagyis oly oknak tekinti, a mely miatt az illető akaratának szabad elhatározási képességével nem birt. Ezzel szemben a fenebbi §. a *terhelt beszámithatóságát kizáró vagy korlátozó* elmezavart és öntudatlan állapotot emlit. Ámde ez helytelen, s az anyagi büntető törvénynyel is ellenkező felfogása a kérdésnek. A cselekmény beszámithatása nem más, mint a cselekvőnek felelőssége, — vagyis: birói megállapitása annak, hogy a büntett elkövetője e miatt felelős, illetőleg megbüntethető. A cselekmény beszámithatása tehát azonos lévén a tettes büntethetőségével, — minthogy a büntethetőség csak egy lehet abban az értelemben, hogy a cselekmény a tettesnek beszámitható vagy be nem számitható: ez oszthatatlanság folytán további fokozatokat felállitani, s a beszámithatóságot kizáró és

[1]) A Csemegi-féle tervezet szerint csak annak orvosi megfigyelését kell elrendelni, a kinek *elmetehetségi állapotára* nézve kételyre alapul szolgáló jelenségek mutatkoznak (178. §.).

korlátozó körülmények között, különbséget tenni nem lehet.[1]) Ha a cselekmény beszámitható, akkor a további kérdés csak az, hogy minő mértéke a büntetésnek alkalmaztassék a tettesre. Lehetnek körülmények, a melyek kisebb foku büntetéseket vonnak maguk után, s ezek egy részét a btk. külön ki is emeli (85. és 87. §-ok); de ez nem egyértelmü a korlátolt beszámithatósággal. Az orvosszakértők korlátolt beszámithatóságának tekintik az oly esetet, midőn a terheltnél degenerativ tünetek mutathatók ki, melyeknél fogva beszámitási képessége a tett idején nem volt ugyan felfüggesztve, de nagy mértékben korlátozva volt. Ámde ez csupán azt jelenti, hogy a felelősségre vonható terhelt csökkent szellemi értékü egyén s ennélfogva aránylag kisebb büntetéssel illethető, mint a minő rendes körülmények között ellene alkalmazható volna. E szerint ily esetben nem a beszámitás, különösen pedig nem a korlátolt beszámithatóság, hanem a beszámithatónak mondott egyén büntetésének kérdésével állunk szemben. Ez pedig az orvosszakértőkre csak annyiban tartozik, hogy megállapitsa a terhelt degenerált, illetőleg csökkent szellemi értékü voltát, a mit azután a bíróság a büntetés kiszabásánál mint rendkivüli enyhitő körülményt méltathat.[2])

3. A terhelt lelkiállapotának orvosi megfigyelését a 246. §. szerint akkor kell elrendelni: *„ha gyanuok merül fel arra nézve“*, hogy az illető beszámithatóságát kizáró elmezavarban szenved. Ez azt jelenti, hogy a törvény rendszerint mindenkiről felteszi a beszámithatóságot, vagyis az elmetehetségnek azt a fokát, mely a cselekmény bünösségének belátásához szükséges. Az élet tapasztalata ugyanis azt mutatja, hogy az emberek rendszerint ily belátással, akaratuk szabad elhatározási képességével cselekesznek, — s hogy ennélfogva csak kivételes lelkiállapot az, a mely a büntett elkövetőjét akaratának szabad elhatározási képességétől megfosztja. A rendes, normális esetekkel szemben tehát e kivételes állapot létezését mindenkor be kell bizonyitani, — a bizonyitás szükségessége azonban e részben csak akkor áll elő, ha gyanuok merül fel arra nézve, hogy ilyen kivétel tényleg fennforog. Ezt általános szabályul

[1]) Lásd „A kétes elmeállapotok orvosi és birói megitélése“ — czimü értekezésemet. (Magyar jogászegyleti értekezések X. kötet 26. l.).

[2]) A Csemegi-féle javaslat szerint a szakértők véleményének tárgya csak az lehet, vajjon a terhelt elmetehetsége meg volt-e zavarva oly mértékben, hogy e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt (178. §.)

mondván ki a 246. §.: ebből önként következik, hogy a Bp. nem a büntett sulyától, hanem a büntettes személyében felmerült gyanus jelenségektől teszi függővé az orvosszakértői megfigyelést, ennyiben tehát eltér a régi gyakorlattól, mely szerint minden főbenjáró, vagyis a sértett halálát előidézett büntett esetében meg kellett vizsgáltatni a terhelt lelki állapotát. A büntett minősége a jelen törvény szerint csak annyiban válhatik okává a terhelt szakértői megfigyelésének, a mennyiben már maga a tett, a vele járó rendkivüli körülményeknél fogva kétséget támaszt elkövetőjének rendes lelki állapota iránt. Az indokolás szerint is csak akkor kell elrendelni az orvosi megfigyelést, *ha a bíróságban kétség merül fel* arra nézve, hogy a terhelt nem szenved-e a beszámithatóságot kizáró elmezavarban vagy öntudatlanságban (M. i. 439. l.). Hogy ily esetben *„a megfigyelést mindig két orvosnak kell teljesiteni"*, miként a 246. §. feltétlenül előirja: ez természetes következménye a feladat nagyfontosságu és kényes voltának.

4. A megfigyelést eszközlő orvosszakértőknek első sorban az iránt kell véleményt adniok: a) *vajjon a terhelt elmezavarban vagy öntudatlanságban szenved-e vagy nem;* b) *vajjon a büntetendő cselekmény elkövetésekor elmezavarban vagy öntudatlanságban volt-e úgy, hogy e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt.* Ez más szóval annyit tesz, hogy beszámitható lelki állapotban van-e terhelt, illetőleg ilyenben volt-e akkor, mikor a büntetendő cselekményt elkövette. Hogy az elmezavar nélküli öntudatlanság állapotát a biró rendszerint orvosi felvilágositás nélkül is meg tudja itélni: fennebb már láttuk. Az orvosszakértők megfigyelésére és véleményére tehát főleg akkor van szükség, mikor gyanu merül fel az iránt, hogy terhelt a cselekmény elkövetésekor *elmebeteg volt* s e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt. A biróság belátásától függ, hogy az orvosszakértők müködését a 246. §. keretén belül főleg e térre korlátozza. Minthogy ugyanis a biróságot nem kötelezi a törvény arra, hogy oly esetekben is igénybe vegye a szakértőket, midőn erre szüksége nincs, s minthogy ennélfogva a biróság maga határozza meg az eseteket, melyekben a terhelt orvosi megfigyelését elrendeli; e jogának gyakorlásával helyes mederben tarthatja az orvosszakértők müködését. A kérdést ugyan a szerint kell feltennie, a mint ezt a 246. §. rendeli; de ha a szakértői megfigyelést annak megállapitása végett rendeli el, hogy elmezavarban volt-e terhelt a büntetendő cselekmény elkövetésekor: úgy a felteendő kérdésből az a

másik alternativa, hogy öntudatlanságban szenvedett-e vádlott, természetesen kimarad. Ily esetben pedig az orvosszakértő véleménye is csak arra irányulhat, hogy forog-e fenn oly elmezavar, a mely miatt terhelt a büntetendő cselekmény elkövetésekor akaratának szabad elhatározási képességével nem birt. Hogy az orvosszakértő e kérdésre válaszolhasson: megfigyelésének eredményeként ki kell mutatnia az észlelt kórtüneteket, s elő kell adnia azoknak természetrajzi leirását; továbbá a kórtünetek fejlődését és lefolyását, valamint az elmezavar fejlődésére és kitörésére vezetett előzményes adatokat. A mennyiben az elmebetegség valamely tipikus elmebaj gyanánt jelentkezik: ennek megnevezése is értékes része lehet az orvosi leletnek; ezt azonban nem tekinthetjük lényeges kelléknek: mert az elmebetegségek csoportositása és elnevezése iránt ma még szétágaznak a vélemények, e mellett pedig lehetnek, elmebajok, melyek az ismert elnevezések egyike alá sem vonhatók. A megfigyelés eredményeként az orvosok feladata tulajdonképen csak annak megállapitása lehetne, hogy *a vizsgált egyén az igazságszolgáltatásra fontos időben ép elméjü vagy elmezavart volt-e.* Az erre vonatkozó szakértői vélemény alapján már a bíróságot illeti annak meghatározása, hogy ennélfogva akaratának szabad elhatározási képességével birt-e vádlott a kérdéses időben, minthogy azonban a 246. §. szerint a szakértőknek erre is nyilatkozniok kell: a biróság ettől az orvosszakértőket már nem zárhatja el. Természetes azonban, hogy valamint általában szabadon mérlegelheti a szakértők véleményét: ugy különösen a beszámithatóság kérdésében, mint a mely természeténél fogva különben sem tartozik az orvos hatásköréhez, lehetőleg fenn kell tartania önállóságát.[1])

5. A 246. §. szerint arról is nyilatkozniok kell a szakértőknek, *vajjon a terhelt állapota közveszélyes-e.* E rendelkezés az ig. b. javaslatára azért vétetett fel a törvénybe: mert az esetben, ha a biróság az eljárást megszünteti vagy felmentő itéletet hoz, a 158. §. utolsó bek. értelmében kell intézkedni (Ig. b. j. 38. l.). A 158. §. azokról a birói intézkedésekről szól, amelyeket akkor kell megtenni, ha a törvényszék ama vádra nézve, mely az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelésének alapjául szolgált, megszüntető határozatot vagy felmentő itéletet hoz. Ez esetben

[1]) Az elmezavar, s különösen a kétes elme-állapotok megitélésével szemben az orvosszakértő s a biróság hatáskörének tüzetesebb kifejtését lásd Illés: Btk. m. I. k. 76. §.

a §. ut. bek. szerint a közveszélyes elmebeteget, szabadlábra helyezése helyett, a legközelebbi közigazgatási hatósághoz kell kisértetni. Ugyanez eljárás van ma is gyakorlatban a fennálló miniszteri rendeletek folytán, melyek a következőket rendelik el:

a) az 1877. évi 2519. sz. a. kelt ig. m. rendelet szerint a bíróságok oly esetben, midőn a bünv. eljárást vádlott elmebetegsége miatt beszüntetik, s az elmebeteg a közbiztonságra nézve veszélyes: annak átvétele végett, hivatkozással az 1876 : XIV. t.-cz. 71. §-ára, a legközelebbi közigazgatási, illetőleg közbiztonsági közeget tartoznak megkeresni; az 1893. évi 40335. sz. a. kelt rendelet pedig, az előbbinek kiegészitéséül, utasitotta a kir. ügyészségeket és járásbíróságokat, hogy ily esetben az elmebeteget mindenkor ama közigazgatási hatóságnak adják át, a mely a kezelésükre bizott fogház területén gyakorol hatóságot — továbbá, hogy az elmebeteg személy átadásával egyidejüleg s a reá vonatkozó hatósági orvosi bizonyitványt, esetleg az igazságügyi orvosi tanács véleményes nyilatkozatát, nemkülönben az átadandó egyén illetékességére és vagyoni állapotára vonatkozó hivatalos adatokat is adják át az illető közigazgatási hatóságnak (M. IV. 88—89. l.);

b) nehogy az átvevő közigazgatási hatóságnak az illető elmebeteget saját hatósági orvosa által is meg kelljen vizsgáltatnia: az igazságügyminiszter 1894. évi 30323. sz. a. elrendelte, hogy az elmebeteg vádlottat megvizsgált törvényszéki, illetőleg a fölülvizsgáló orvosok ne csak az elmebaj fenforgását, hanem azt is állapitsák meg szakvéleményükben, vajjon a megvizsgált egyén elmebaja őt önmagára vagy a közbiztonságra veszélyessé teszi-e, s ennélfogva országos tébolydában való elhelyezése szükséges-e, és vajjon a kérdéses elmebaj gyógyitható avagy gyógyithatatlan-e. Az illető elmebeteget azután e szakvéleménynyel együtt kell a közigazgatási hatóságnak átadni. (M. IV. 89—90. l.).

Minthogy e rendeletek nem ellenkeznek a Bp. 158. és 246. §-aival: azokat ezentul is érvényeseknek kell tartanunk.

6. Ha a szakértők a megfigyelés alatt a *terhelt akaratának szabad elhatározását korlátozó körülményeket észlelnek:* véleményükben tartoznak ezeket is részletezni. A 246. §-nak e rendelkezése ama helytelen megkülönböztetés következménye, melyet e §., a beszámithatóság egységes fogalmának megbontásával, a beszámitást kizáró és korlátozó körülmények között tesz (2. jegyzet). Minthogy a szakértők oly egyénnel szemben, a kinek beszámithatása, vagyis büntethetősége iránt kétségük nincs, az akarat szabad elhatározását korlátozó körülmények kiemelése által csak annak elérésére törekedhetnek, hogy az illető vádlott aránylag enyhébb büntetésre itéltessék, — ez pedig nem az orvosszakértők, hanem a bíróság dolga: ennélfogva a bíróság épen az ily szakértői kijelentéseket csak nagy óvatossággal fogadhatja s általuk legkevésbé sincs korlátozva a sulyositó és enyhitő körülmények független mérlegelésében. (M. i. 439. l.).

7. Az elmebeteg terhelt megfigyelése, ha vizsgálati fogságban tartják, rendszerint a törvényszéki vagy járásbirósági fogházban történik. Kivételesen azonban, midőn az eset kétesebb s állandó s hosszabb orvosi megfigyelést igényel megengedi a törvény azt is, hogy az illető további megfigyelés végett az e czélra szolgáló *állami intézetbe (pl. az országos tébolydába)* szállittassék.[1]) De ezt a törvény bizonyos feltételekhez köti, a melyek biztositékot nyujtanak az iránt, hogy kellő ok és alap nélkül senkit se lehessen az elmebetegek intézetében elhelyezni. E feltételek a 246. §. szerint a következők:

a) Az elmebeteg terheltnek állami intézetbe való szállitását csak a *vádtanács vagy az itélőbiróság rendelheti el*, holott egyébként a vizsgálóbiró intézkedik a terhelt elme-állapotának orvosi megfigyelése iránt. Ha tehát az állami intézetben való elhelyezés szüksége a vizsgálat során merül fel: a vizsgálóbiró a vádtanácshoz teszi át az ügyet illetékes elintézés végett; ha pedig a főtárgyaláson tünik ki ennek szükségessége: ekkor közvetlenül az itélőbiróság intézkedik.

b) Az állami intézetbe való szállitást bármelyik megfigyelő vagy véleményt adó orvos, vagy bármelyik fél inditványozhatja, a biróság azonban csak *a vádló és a védő*, esetleg az e czélból nyomban kirendelendő külön védő *meghallgatása* után rendelheti el.

c) A szabadlábon levő terhelt csak akkor szállitható tébolydába, ha elmeállapotának megfigyelése másként meg nem történhetik. E rendelkezéssel, a terhelt személyes szabadságának lehető kimélése végett a képv. ig. biz. toldotta meg a 246. §. harmadik bekezdését (Jelentés 38. l.).

d) Az állami intézetbe való szállitást elrendelő végzés ellen felfolyamodásnak van helye, s e *felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van* (4. bek.).

e) Az intézetben való megfigyelés rendszerint csak *két hónapig tarthat*. Ez időn túl csak akkor lehet kiterjeszteni a kérdéses helyen való megfigyelést, ha az intézet igazgatója a hosszabb megfigyelést szükségesnek ismervén fel, ez iránt az illetékes birósághoz előterjesztést tesz, s ha ennek folytán a vádtanács, illetőleg az itélő-biróság a megfigyelést ujabb határozattal hosszabb időre kiterjeszti. Ez eseten kivül a véleményt két hónap alatt kell előterjeszteni (5. és 6. bek.).

8. A 246. §. csak a terhelt orvosszakértői megfigyeléséről szól, az indokolás azonban külön kiemeli, hogy az eljárásra nézve akkor is e §. szabályai követendők, midőn nem a terhelt, hanem a *feljelentő vagy a tanu* elmebeli állapotát kell megvizsgálni (M. i. 439. l.)

9. A 246. §. szabályainak meg nem tartása, a mennyiben

[1]) Az 1896. évben a bpesti kir. gyüjtőfogház mellett is létesitettek orsz. megfigyelő és elmegyógyitó intézetet, hol a kétes elmeállapotu letartóztatottak megfigyelés végett elhelyeztetnek (60780/96. I. m. r.).

a vád v. védelem érdekeit sérti, a 384. §. 9. p. alá eső semmiségi ok. A C. gyakorlatáról kiemelt példákat l. a 238. §-nál (10. j.).

21. Pénz-, közhitelpapir- és bélyeghamisitás megállapitása.

247. §.

Belföldi hamis érczpénz, papirpénz, bélyeg vagy postajegy készitésének, illetőleg valódi érczpénz, papirpénz, bélyeg vagy postajegy meghamisitásának megállapitása végett a hamisitványok ama hatósághoz küldendők, mely a valódi érczpénzt, papirpénzt, bélyeget vagy postajegyet kibocsátotta. E hatóságtól véleményt kell kérni arra nézve is, hogy a hamisitást valószinüleg miképen követték el.

A hamisitásról szóló nyilatkozat az osztrák-magyar bank pénzjegyeire és közhitelpapirjaira nézve a banknak budapesti igazgatóságától, az 1878. évi V. t.-czikk 210. és 211. §-aiban felsorolt és nem magánosok részéről kiadott hitelpapirokra nézve pedig ama hatóságtól vagy ama társaság igazgatóságától szerzendő meg, mely a valódiakat kibocsátotta.

A magánosok által kibocsátott hitelpapiroknak az 1878. évi V. t.-cz. 210. §-ába ütköző meghamisitása esetében a szakértői szemle és vélemény tekintetében a jelen törvény általános rendelkezései alkalmazandók.

248. §.

Külföldi érczpénz vagy papirpénz és ezzel egyenlőnek tekintett hitelpapirok, valamint a külföldi bélyegek vagy postajegyek hamisitványai a vélemény megszerzése végett az igazságügyi miniszterhez terjesztendők fel.

249. §.

A 247. §. első és második bekezdése és a 248. §. esetében a hamisitványok készitésére használt eszközök lehetőleg a megkereséshez csatolandók. A vélemény megadása után azokat a hamisitványokkal együtt a birósághoz vissza kell küldeni.

A bünvádi eljárás befejezése után a biróság a hamisitványokat és az eszközöket megőrzés végett az illető hatósághoz vagy igazgatósághoz juttatja vissza.

1. E §-ok tárgyai, melyeknek hamis vagy hamisitott voltát szakértői vizsgálattal kell megállapitani, a következők:

a) bel- és külföldi ércz- és papirpénz;

b) bel- és külföldi bélyeg- és postajegyek;

c) pénzzel egyenlőnek tekintett és nem magánosok részéről kiadott bel- és külföldi hitelpapirok;

d) pénzzel egyenlőnek tekintett, s magánosok által kibocsátott hitelpapirok.

A pénzhamisitásról a btk. 203—209. §-ai szólnak; a bélyeg- és postajegyek hamisitására a btk. 412. §-át helyettesitő 1897. évi XXXVII. t.-cz. vonatkozik; a pénzzel egyenlőnek tekintett értékpapirokat, melyeknek hamisitására a pénzhamisitásról szóló büntető rendelkezések alkalmaztatnak, a btk. 210. és 211. §-ai soroljak fel. E törvények gyakorlati alkalmazásánál fordul elő az illető hamisitvány szakértői megvizsgálásának szükségessége, mi a fennebbi §-ok szerint történik meg.

Pénz- és bélyeghamisitás megállapitása.

2. A belföldi ércz- vagy fémpénz törvényeink szerint részint érték, részint váltópénz. Az 1892. évi XVII. t.-cz. szerint értékpénzek: az aranyból vert tiz és huszkoronások és az ezüst egyforintos, — váltópénz: az ezüst egykoronás, a nickelből vert tiz- és huszfilléres és a bronzöntvényü két- és egyfilléres (19. §. valamint az ezüst ötkoronás (1899: XXXII. t.-cz.). A btk. 203. §-a szerint a fémpénzre vonatkozó hamisitás abban állhat, hogy valaki ily pénzt: *a)* utánoz, vagy utánoztat; *b)* olyan változtatás eszközlése által, mely az valódi értékénél nagyobb értékünek tünteti fel, meghamisit; *c)* arany- vagy ezüst-fémtartalmára nézve csökkenti. Bármelyik módon történt a hamisitás: a hamisitványnak látszó pénzdarab hamis vagy hamisitott volta mindegyik esetben szakértői megállapitást igényel. Erre pedig a 247. §. első bekezdésének rendelkezéséhez képest a pénzverő-hivatal illetékes, mely a kérdéses fémpénzt kibocsátotta. A hamisitványt tehát, az előállitásra használt eszközökkel együtt (249. §.) az illető pénzverő hivatalhoz kell szakértői megvizsgálás és véleményezés czéljából megküldeni.[1]

3. A belföldi papirpénz ugy az államjegyeket, mint a bankjegyeket magában foglalja. A papirpénz hamisitását a btk. 203. §-a szerint az követheti el, a ki ily pénzt: *a)* utánoz vagy utánoztat; *b)* oly változtatás eszközlésével meghamisit, mely azt a valódinál

[1]) A magyar feliratu, vagyis a magyar állam által kibocsátott fémpénzhamisitványok szakértői megvizsgálására a körmöczbányai m. kir. pénzverő hivatal illetékes; ellenben a német feliratu osztrák pénzhamisitványokat az 1877. évi 2856. sz. a. kelt I. M. rendelet szerint a bécsi cs. kir. pénzverő főhivatalhoz kell szakértői megvizsgálás végett küldeni (M. IV. 306. l.).

nagyobb értékünek tünteti fel. Továbbá pénzhamisitás az is, ha valaki a forgalmon kivül helyezett pénzen olyan változásokat eszközöl, hogy az még forgalomban levőnek látszassék. A mennyiben a hamisitás tárgya államjegy: ezt a szakértői lelet beszerzése végett a közös pénzügyminiszteriumhoz kell felküldeni; ellenben az osztrák-magyar bank pénzjegyeire vagyis a bankjegyekre nézve a hamisitásról szóló nyilatkozatot e bank budapesti igazgatóságától kell beszerezni (247. §. 2. bek.)[1] [2])

4. A bélyeg (okirati bélyeg) s a postajegy részint önállóan, részint valamely okirat, pld. váltóür lapjára, illetőleg levélboritékra vagy levelező lapra nyomva fordulnak elő. Hamisitásukat az 1897. évi XXXVII. t.-cz. 1. §-a szerint az követi el, a ki az állam által kiadott és forgalomban levő bélyeget vagy postajegyet felhasználás vagy forgalombahozás végett utánoz, vagy meghamisit, vagy a ki a valódi bélyeget vagy postajegyet értéktelenitésük jelének eltávolitása után ismét felhasználja vagy forgalomba hozza. A hamisitvány tehát ez esetben háromféle alakban jelentkezhetik: mint utánzat, mint meghamisitott valódi bélyeg vagy postajegy s mint értéktelenitési jelének eltávolitása által ismét használhatóvá tett bélyeg, illetőleg postajegy. Az utóbbi esetben szakértői megállapitás tárgya az, hogy a bélyeg vagy postajegy értéktelenitési jellel már használhatatlanná volt téve, e jel azonban vakarással vagy más módon eltávolittatott. Minthogy a belföldi okirati bélyeget a pénzügyminiszterium, a postajegyeket a kereskedelemügyi miniszterium bocsátja ki: a hamisitványt lelet beszerzése végett e hatóságok valamelyikéhez kell felterjeszteni.

Közhitelpapir hamisitásának megállapitása.

5. A papirpénzzel egyenlőnek tekintett hitelpapirok a btk. 210. és 211. §ai szerint bemutatóra és névre szóló papirok lehetnek, az előbbiek részint az állam kormánya, vagy ily papirok kiadására jogositott közpénztár, község, társulat, szövetkezet vagy testület, részint magánosok által adatnak ki. Minthogy a fennebbi 247. §. az ily hitelpapirok hamis vagy hamisitott voltának szak-

[1]) A mennyiben az állam- vagy bankjegyhamisitványokat postán küldik egyik biróságtól a másikhoz, illetőleg a lelet kiállitására hivatott hatósághoz vagy bankhoz; az 1877. évi 16073. sz. a. kelt I. M. rendelet szerint a levél vagy csomag boritékán tüzetesen ki kell tüntetni, hogy a benne levő pénzjegyek hamisitványok, mert ha ez nem történik meg, az adóhivatal az illető pénzjegyeket letétbe helyezi (M. IV. 306. l.).

[2]) A mennyiben a bank igazgatósága el nem járna: erről a tábla elnöke, illetőleg a főügyész utján az igazságügyminiszternek jelentés teendő. (24415/902. I. M.).

értői megvizsgálása tekintetében különbséget tesz a szerint, a mint nem magánosok részéről kiadott (2. bek.) vagy magánosok által kibocsátott (3. bek.) ily papirokról van szó, a következőkben mindenekelőtt a btk. 210. és 211. §-ai alá eső nem magánosok által kiadott hitelpapirok hamisitását s az ezekre vonatkozó lelet beszerzését vesszük szemügyre.

6. A btk. 210. §-a szerint a papirpénzzel egyenlőnek tekintetnek: a bemutatóra szóló, nyomtatott kötelezvények, a bankjegyek s részvények stb. A bankjegyek, vagyis az osztrák-magyar bank által kibocsátott pénzjegyek, nemcsak egyenlőknek tekintetnek a papirpénzzel, hanem ép ugy, mint az államjegyek, valódi pénz gyanánt vannak forgalomban. Ezekről tehát a papirpénzzel kapcsolatban fennebb már szó volt (3. jegyzet). Az osztrák-magyar bank azonban e pénzjegyeken kivül más hitelpapirokat is bocsát ki, a melyek szintén a btk. 210. §-a alá esnek. A fennebbi 247. §. 2. bek. ezekre nézve is kimondja, hogy hamisitásuk esetében a hamisitásról szóló nyilatkozatot e bank budapesti igazgatóságától kell beszerezni.

7. Az osztrák-magyar bank által kibocsátott pénzjegyeken és közhitelpapirokon kivül, a következő nem magánosok részéről kiadott hitelpapirok tartoznak a btk. 210. és 211. §-ai alá:

a) a bemutatóra szóló nyomatott kötelezvények és részvények, melyek az államkormány, valamely közpénztár, község, társulat, szövetkezet vagy testület által bocsáttatnak ki;[1])

b) a részvényeket pótló ideiglenes részvényjegyek, utalványok vagy nyugták, továbbá a nyomtatott kötelezvényekhez tartozó kamat- vagy osztalék szelvények és szelvényi utalványok (couponok és talon);[2])

c) a magyar kormány vagy valamely magyar közpénztár által kibocsátott névre szóló kötelezvények s ezek kamatszelvényei és szelvényutalványai, a mennyiben tőzsdei forgalomban vannak, a minők különösen a földtehermentesitési kötvények.

Mind e hitelpapirokon meg van jelölve az a hatóság vagy társaság, a mely kibocsátotta. A hamisitásról szóló nyilatkozat iránt tehát ily esetekben a 247. §. 2. bek. szerint, ama hatósághoz, vagy ama társaság igazgatóságához kell fordulni, a melytől a kér-

[1]) A nyomtatott kötelezvény az állam, község vagy valamely társulat által felvett kölcsönről kiadott adóslevelet helyettesiti, a minők pld. a magyar állami kölcsönkötvények, az aranyjáradék, a vasuti kölcsönkötvények, a kincstári utalványok, Budapest főváros kölcsönkötvényei stb. A részvények az illető társulat alapvagyonát képviselő értékpapirok. Kereskedelmi társaságok: a közkereseti, a betéti s a részvénytársaság és szövetkezet (1875 : XXXVII. t.-cz. 61. §.). A testület minden egyéb nem kereskedelmi egyesület (corporatio).

[2]) Ezek közelebbi ismertetését lásd Illés Btk. II. r. 211. §-nál.

déses hitelpapir származik, illetőleg mely a hamisitványon ennek kibocsátója gyanánt megjelölve van.

Külföldi pénz, bélyeg és közhitelpapir hamisitásnak megállapitása.

8. A külföldi fém és papirpénz, továbbá a külföldi bélyeg- és postajegyek, valamint a pénzzel egyenlőnek tekintett bemutatóra szóló hitelpapirok hamisitása is büntethető, ha fenforognak ama feltételek, a melyeket e tekintetben a törvény megállapit. E feltételek a következők:

a) a fém- vagy papirpénz hamisitása a btk. szerint mindenkor büntetendő, ha annak tárgya *„bel- vagy külföldön folyamatban levő“* fém- vagy papirpénz (203. §.). Vajjon folyamatban van-e valamely pénz: ez csupán ténykérdés, melynek eldöntésénél nem az határoz, hogy valamely pénznem az állampénztárnál fizetés gyanánt elfogadtatik-e, hanem csak a kereskedelmi viszonyok irányadók. A kiemelt szabály alól, hogy t. i. a külföldi pénz hamisitása is büntetendő, kivételt állapit meg az az eset, ha a pénz hamisitása külföldön követtetik el: mert ez csak akkor esik büntetés alá, ha a hamisitás tárgya a magyar állampénztáraknál fizetés gyanánt elfogadott fém- vagy papirpénz vagy pénzzel egyenlőnek tekintett hitelpapir (Btk. 7. §.).

b) A külföldi bélyeg és postajegyek büntetőjogi védelmét az 1897. évi XXXVII. t.-cz. 1. §-a attól teszi függővé, hogy viszont az illető külállamban is, törvény vagy törvényerejü szerződés szerint, megfelelő büntetőjogi védelemben részesittessenek a magyar állam által kiadott bélyeg- és postajegyek. A postajegyek büntetőjogi védelmét illetőleg a Bécsben 1891. évi julius 4-én kötött s az 1892. évi XI. t.-czikkbe iktatott „Egyetemes postaszerződés“ XVIII. czikke kimondotta, hogy az e szerződést megkötött vagy ahhoz csatlakozott államok a postajegyek hamisitásának megtorlására szükséges intézkedéseket megteszik. E nemzetközi szerződés folytán jött létre az 1897: XXXVII. t.-cz., a mely e szerint az „Egyetemes postaszerződés“-hez tartozó minden állam postajegyeinek büntetőjogi védelmére kiterjed.[1])

c) A pénzzel egyenlőnek tekintett hitelpapirok tekintetében különbséget kell tennünk a btk. 210. §-a alá eső bemutatóra szóló s a 211. §-ban megjelölt névre szóló papirok között. Az utóbbiak

[1]) Az egyetemes postaszerződéshez tartoznak: Ausztria-Magyarország, Németország, az amerikai Egyesült Államok, Belgium, Dánia, Spanyolország, Francziaország, Nagybritannia, Görög- és Olaszország, Németalföld, Portugal, Oroszország, Szerbia, Bulgária, Svédország, Svájcz, Törökország stb. (lásd az 1892. évi XI. t.-cz. bevezetését).

csak az esetben tekintetnek pénzzel egyenlőnek, ha a magyar kormány vagy valamely magyar közpénztár bocsátotta ki és igy a névre szóló külföldi hitelpapirok büntetőjogi védelmére a magyar törvény nem terjed ki. Ellenben a bemutatóra szóló külföldi hitelpapirok abban is egyenlők a papirpénzzel, hogy hamisitásuk ugyanoly feltétel alatt büntetendő, mint a külföldi fém- vagy papirpénz hamisitása. A fennebbi *a)* pont alatt előadottak, tehát e hitelpapirokra nézve is állanak.

9. Mindaz esetekben, midőn a büntető eljárás oly külföldi pénz, bélyeg, postajegy vagy hitelpapir hamisitására vonatkozik, a melyre a magyar büntető törvények védelme kiterjed: a hamisitványt a vélemény megszerzése végett az igazságügyi miniszterhez kell felterjeszteni. Ez intézkedés czélja az indokolás szerint az, hogy az igazságügyminiszterium, a mennyire csak lehetséges, a külföldi hatóság, illetőleg társulat véleményét szerezze meg és csak nagyon kivételes estekben elégedjék meg a belföldi hatóságok, illetőleg társulatok véleményével (M. i. 440. l.). E szerint kivételesen mégis megtörténhetik, hogy a külföldi pénz stb. hamisitása tárgyában nem az azt kibocsátó, hanem valamely hasonló belföldi hatóság vagy társulat ad szakértői véleményt.[1])

Hatósági vélemény tartalma. Rendelkezés a hamisitás eszközeiről.

10. A hamisitás iránt nyilatkozásra felhivott hatóságtól véleményt kell kérni arra nézve is, hogy a *hamisitást valószinüleg miképen követték el.* A 274. §. 1. bekezdésének e rendelkezése, habár csak a belföldi pénz, bélyeg és postajegy hamisitására vonatkozik, általános természetü s mindannyiszor alkalmazandó, mikor valamely hatóságtól, vagy társulattól, az általa kibocsátott pénz, bélyeg, postajegy vagy hitelpapir hamisitása tárgyában véleményt kérnek.

Általános természetü a 249. §. rendelkezése is, mely szerint a hamisitvány készitésére használt eszközök lehetőleg a megkereséshez csatolandók, a véleménynyel, illetőleg az ehhez csatolt hamisitványnyal együtt azonban a megkereső bírósághoz ismét visszaküldendők (1. bek.); továbbá: hogy az eljárás befejezése után a biróság a hamisitványokat és az eszközöket megőrzés végett az illető hatósághoz vagy társulathoz juttatja vissza (2. bek.). Az

[1]) A német Bp. 92. §-a egyenesen megengedi a bíróságnak, hogy külföldi pénz hamisitására nézve a belföldi hatóságok véleményét kérje ki (John. id. m. 742. l.). Törvényünk szerint ehhez a bíróságnak egyáltalában nincs joga, hanem az igazságügyminiszter van hivatva esetről-esetre eldönteni, hogy melyik hatóságtól czélszerübb a véleményt beszerezni.

eszközök elküldése azért szükséges, mert a szakértők esetleg megállapithatják, hogy a hamisitványt nem azokkal készitették; de különben is érdekében áll a bíróságnak, hogy a szakértői vélemény mindig felvilágositást nyujtson az eszközökre nézve, melyekkel a hamisitvány készült: mert a sokszorositás mikénti eszközlésétől függ az, hogy minő sikerrel és mily mennyiségben lehetett forgalomba hozni bizonyos hamisitványt. Arra is ki kell terjeszkedni a leletben, hogy ugyanannak a hamisitványnak példányai nem fordultak-e elő már máshol is. Hogy a véleményre felhivott hatóság vagy társulat e kivánságnak eleget tehessen s hogy ezeknek egyáltalában módjuk legyen a birtokukban levő hamisitványokból és eszközökből a hamisitvány később forgalomba hozott példányait ellenőrizni s a hatóságokat nyomra vezetni: ez okból szükséges az eljárás befejezése után, az annak tárgyául szolgált hamisitványokat és hamisitási eszközöket az illető hatósághoz vagy társulathoz megőrzés végett visszaküldeni.

Magánosok által kiadott hitelpapirok.

11. Mind e szabályok nem állanak abban az esetben, ha a hamisitás magánosok által kiadott, bár egyébként a btk. 210. §-a alá tartozó hitelpapirokra vonatkozik. Ilyenek pld. a bemutatóra szóló nyomtatott kötelezvények, a melyeket valamely alkalmi egyesület (1875. évi XXVII. t.-cz. 63. §.), magánosok által létesitett vasuti vállalat stb. kibocsátott. Ezek ritkábban fordulnak elő, mint a 210. §. alá eső többi hitelpapirok, de a mennyiben előfordulnak: a forgalomban mégis a papirpénzzel egyenlő, vagyis forgalomképes hitelpapiroknak tekintetnek. Hamisitásuk esetében mindazonáltal nem esnek a fennebbi szabályok alá, hanem a 247. §. 3. bekezdésének rendelkezéséhez képest, ily esetben a *szakértői szemle és vélemény tekintetében a jelen törvény általános rendelkezései alkalmazandók.* Ez azt jelenti, hogy a hamisitás megállapitására, a 250. §-ban meghatározott módon irásszakértők alkalmazandók.

22. Az irás azonosságának vizsgálata.

250. §.

Ha valamely irás valódisága iránt kétség támad, vagy ha azt kell kideriteni, hogy valamely irás kinek a kézirása, akkor a szakértők az összehasonlitásra kétségtelenül valódi iratot használjanak.

Kivánatos, hogy az összehasonlitandó iratok lehetőleg ugyanabból az időből valók legyenek.

A terhelt felhivható, hogy próbairásként néhány szót vagy mondatot irjon a biróság előtt. E czélból azonban kényszer nem alkalmazható.

M. i. A legnehezebb feladatok egyike az irás azonosságát biztosan megállapitani. Már maga az a körülmény, hogy az ember irása nemcsak különböző időszakban, de egyazon időszakban is a testi és lelki állapotokhoz képest változó lehet, az azonosságnak összehasonlitás alapján való megállapitását igen csalékonynyá teszi. Ha még figyelembe vesszük, hogy az irás könnyen elferdithető, mások irása a tökéletességig utánozható, továbbá, hogy e czélra legnehezebb megbizható szakértőt nyerni, akkor valóban nem lehet csodálkozni ama bizalmatlanságon, melylyel a jogász a „comparatio litterarum" bizonyitás eszköze irányában viseltetik. Angláiban a gyakorlat oly nagy idegenkedést tanusitott az irás azonosságának szakértők által való megállapitása ellen, hogy törvénynyel kellett a birákat szakértők alkalmazására kényszeriteni. (Polgári ügyben 17., 18. Vict. c. 12., bünvádi ügyben a 28. Vict. c. 18.) és ma is többre becsüli az angol biró minden szakértőnél ama tanu vallomását, ki az illető irását hosszu időn keresztül olvasta és kinek emlékezetébe vésődött az irás typusa. Az ily tanu vallomásaához azonban még több kétség férhet, mint a lelkiismeretes szakértők véleményéhez. A felhozott nehézségek és aggodalmak miatt a szakértők megválasztásában a legnagyobb óvatossággal kell eljárni. Angliában leginkább vésnököket (graveur) alkalmaznak, nálunk rendszerint szépirászatot tanitók köréből veszik a szakértőket, mitől eltérni addig, mig e czélra kellő számu speczialisták nem állnak rendelkezésre, a mi a legkivánatosabb volna, alig lehet. Legfeljebb tapasztalt levéltárnokok tehetnek még e téren jó szolgálatot.

De a szakértők legnagyobb jártassága és szakismerete mellett is nem lehet eléggé ajánlani, hogy a biró, mielőtt véleményöket terhelő bizonyitékul használja, a leglelkiismeretesebben ujra és ujra gondolja meg ama számos esetlegességet, mely a vélemény alapját megingathatja. (440—441. l.).

Jegyzetek: 1. Az irás azonosságának megállapitása okirathamisitás (btk. 391—405. §§.), orvosi és községi hamis bizonyitványok kiállitása és használása (408—411. §§.), csalás és csalárd bukás (387. §. és 414. §. 4. pontja), valamint utlevél és bizonyitvány hamisitása által elkövetett kihágás (ktk. 71. §.) eseteiben válhatik szükségessé.

2. *Az alkalmazandó irásszakértők* tekintetében a fennebbi 250. §. nem állit fel szabályt. E szerint továbbra is fenmarad az eddigi gyakorlat, a mely abban áll, hogy mindegyik törvényszék maga gondokosdik és pedig állandóan felesketett vagy esetről-esetre kinevezett szakértőkről, a kik a hamis vagy hamisitott okiratok miatt tárgyalt bünügyben az irások összehasonlitását s a hamisitvány szakértői megvizsgálását eszközlik. E mellett meg van engedve az is, hogy e czélból kivételesen a budapesti kir. törvényszéket keressék meg, ha a büntett létezése és nagysága iránt

máskép teljes birói meggyőződést nem szerezhetnek s ha a hamisitás megállapitása tekintetéből a büntető igazságszolgáltatás érdekében mulhatlanul szükséges a több szakértővel rendelkező budapesti kir. törvényszék megkeresése.[1])

3. A 250. §. az irást egybehasonlitó szemle sikere érdekében kétféle intézkedést tesz. Egyik az, hogy a szakértők *az összehasonlitásra kétségtelenül valódi,* vagyis ama személytől származó *iratot használjanak,* a ki ellen gyanu merült fel az iránt, hogy a hamis vagy hamisitott irás tőle ered (1. bek.). A második intézkedés az, hogy az összehasonlitandó iratok *lehetőleg ugyanabból az időből valók legyenek* (2. bek.). Mindegyik intézkedés czélja az, hogy első sorban a szakértő, azután pedig a biró teljesen meggyőződhessék arról, hogy a kétségbe vont iraton levő hamisitás tényleg annak az irása, a kit e tekintetben a gyanu terhel. E czélra különösen a gyanusitott kezétől s lehetőleg ugyanabból az időből származó valódi irat alkalmas. Ha azonban nincs összehasonlitásra alkalmas irat, vagy ha ezen felül még szükségesnek tartja a bíróság: ekkor próbairást vesz a terhelttől. De ez csak minden kényszer kizárásával eszközölhető; mert annak egyfelől ellene áll az az elv, hogy senki maga ellen bizonyitékot szolgáltatni nem köteles, másfelől az a tapasztalat, hogy a próbairásra való kényszerités rendesen az irás szándékos elferditésére vezet, és igy kevés haszonnal jár. Ezért a 250. §. 3. bek. csak *megengedi, hogy a terhelt próbairásra felhivassék,* de tiltja e czélból a kényszer alkalmazását.

23. Csalárd és vétkes bukás megállapitása.

251. §.

Csalárd vagy vétkes bukás esetében a szakértők rendszerint csak a vád alapjául felhozott és a bíróság részéről tüzetesen megjelölendő körülmények megállapitására alkalmazandók.

Az emlitett büncselekmények esetében a szakértőknek meg kell állapitani, hogy a közadós attól az időponttól fogva, midőn fizetésképtelenségét tudta vagy tudnia kellett mily adósságokat csinált, és hogy a mennyiben a tömeg szenvedőleg áll, a közadós tartozásai mely időpontban kezdették felülmulni vagyonát.

Ha a közadós kereskedelmi könyvek vezetésére kötelezett ke-

[1]) Lásd az 1874. évi 37647. sz. a. kelt I. M. rendeletet (M. IV. 120. l.)

reskedő a szakértői lelet és vélemény rendes tárgyai közé tartozik annak megállapitása:

1. hogy vezetett-e a közadós oly bekötött, lapszámokkal ellátott, keresztülfüzött kereskedelmi könyveket, melyek a részéről kötött ügyleteket és vagyoni állását teljesen feltüntetik;

2. hogy a közadósnak kereskedelmi könyveiben a rendszerint kitöltendő helyeken nincsenek-e hézagok, nem voltak-e bevezetések kivakarva, kitörléssel vagy utólagos bevezetéssel olvashatatlanokká téve;

3. hogy megállapitható-e a közadós könyveiből és más irományaiból, hogy a közadós cselekvő és tartozó állapotát kimutató rendes mérleget évenkint készitett.

Az esetben, ha alapos gyanu merül fel arra nézve, hogy a közadós hamisan vezette vagy bünös módon megváltoztatta kereskedelmi könyveit, a szakértők a gyanus és ezekkel kapcsolatos bevezetések megvizsgálására és annak megállapitására utasitandók;

a) *hogy a gyanus és más bevezetések között vannak-e ellenmondások;*

b) *hogy forognak-e fenn jelenségek arra, hogy a gyanus bevezetések a kereskedelmi könyvek eredeti tartalmának megváltoztatásával történtek;*

c) *hogy ezek a közadós vagyoni állásának és üzlete folyamának kideritését mennyiben akadályozzák.*

M. i. Ha általában czélszerü a szakértői lelet és vélemény szempontjából egyes büntetendő cselekmények tekintetében részletesebb utasitás adni: úgy valóban indokolt, hogy a csalárd és vétkes bukás is ama cselekmények közé vétessék fel.

Egyrészről e büntetendő cselekmény fogalmának tág, heterogén elemekből álló tartalma, másrészről ama gyakorlat, hogy a csalárd és vétkes bukások tárgyában a birói eljárás eddig rendszerint azzal vette kezdetét, hogy a kereskedelmi könyveket, mérleget stb. minden közelebbi utasitás nélkül egyszerüen kiadták a szakértőknek, ezek pedig nem is annyira szakértőkül, mint valóságos nyomozó közegekül szerepeltek: valóban elkerülhetetlenül szükségessé teszi néhány általános útmutatásnak felvételét.

Igy különösen kiemeli a 251. §., hogy rendszerint a vád alapjául felhozott körülmények és a biróság részéről adandó utasitás szabják meg a szakértői müködés körét. Nem kell tehát a szakértőknek kiterjeszkedni oly tények vizsgálatára, melyek nem a vád tárgyai s lehetőleg csak azokra a kérdésekre kell szoritkozniok, melyeknek megoldását a biróság kijelölte. Ez nem zárja ki, hogy szembetünő és a vád által mellőzött relevans körülményekre a biróság figyelmét fel ne hivják. Csak azt nem szabad megengedni, hogy a szakértők a vizsgálóbiró szerepét vegyék át. (441. l.).

Jegyzetek: 1. A csalárd és vétkes bukást a btk. 414. és 416.

§-ai határozzák meg. Minthogy azonban a 387. §-ban meghatározott csalás tényálladéka is teljesen megegyezik a 414. §. alá eső csalárd bukás tényálladékával, s a kettő között csak az a különbség, hogy az utóbbi §. csak csőd esetében, mig az előbbi akkor alkalmazandó, ha a csőd ki nem mondatott: ennélfogva oly esetekben, midőn a csalárd bukás megállapitása czéljából szakértők alkalmazására szükség van, a 387. §-ba ütköző csalás megállapitása czéljából is helye van a szakértők alkalmazásának.

2. *A csalárd és vétkes bukás miatt indilandó eljárás* tekintetében eddig az *1874. évi XXII. t.-cz.* volt irányadó, mely egyebek közt a következőket rendeli:

a) a csődnyitást kimondó itélet, kihirdetésével egyidejüleg közlendő ama törvényszék mellé rendelt kir. ügyészséggel, mely a csőd megnyitását elrendelte;

b) a vizsgálatot csak törvényszéki biró teljesitheti (1. §.);

c) a kir. ügyészség és vizsgáló biró bármikor megtekinthetik a csődbiróságnál vagy perügyelőnél levő iratokat, kereskedelmi könyveket és okiratokat, s e mellett a vizsgálat czéljaira szükséges iratok lefoglalása és a bünügy irataihoz való csatolása is eszközölhető (2. §.);

d) ha a bukott vagyoni állapotát a csődbiróságnál fel nem fedezte: ez iránt a vizsgáló biró hallgatja ki (3. §.);

e) a vizsgálat a csődeljárást nem akadályozza, — ha azonban a vagyonbukott álkövetelés elismerése miatt áll vizsgálat alatt: e követelésekre nézve a valódiságí itélet meghozatala a bünügy befejezéséig felfüggesztendő (5. §.);

f) a büntető biróság jogerejü határozata vagy itélete, az abban megállapitott tényeket illetőleg a csődbiróságra nézve irányadó (7. §.).

E törvényt részben módositja, részben kiegészíti *az 1881. évi XVII. t.-cz.-be foglalt csődtörvény.* E szerint: *a)* csődmegnyitási itélet helyett csődnyitási végzés értendő; *b)* a csődnyitási végzés egy eredeti példánya a kir. ügyészséghez is haladéktalanul megküldendő (91. §.); *c)* a csődbiróság a közadós letartóztatását is elrendelheti, ha megszökésétől alaposan lehet tartani, ha cselekvő és szenvedő állapotának kimutatását ismételt meghagyásra elő nem terjeszti, vagy annak esküvel való megerősitését alapos ok nélkül megtagadja, vagy a biróság meghagyásainak makacsul ellenszegül (118—122. §-ok); *d)* a közadós letartóztatásáról, mely két hónapon tul nem terjedhet, a kir. ügyész értesitendő (123. §.), a letartóztatás megszüntetése iránt a csődbiróság belátása szerint határoz (124. §.).

3. A hivatk. törvények alapján inditott eljárás keretében fejlődött ki az a gyakorlat, melyre az indokolás utal, hogy t. i. a birói eljárás rendszerint azzal kezdik, hogy a kereskedelmi könyveket, mérleget stb. közelebbi utasitás nél-

kül kiadják a szakértőknek, ezek pedig inkább nyomozó közegek, mint szakértők gyanánt szerepelnek. A jelen 251. §. folytán a kérdés most már az, hogy érvényben maradnak-e a Bp. életbelépése után is e törvények kiemelt rendelkezései. Erre azonban csak igenlő választ adhatunk. Tekintve ugyanis, hogy a kiemelt törvényhelyek a szakértői vizsgálatot nem érintik és igy annak irányát és terjedelmét sem határozzák meg, — és tekintve, hogy ennélfogva ugyane törvények rendelkezései mellett helyesebb gyakorlat is fejlődhetett volna ki, a Bp. 251. §-ának alkalmazása pedig szintén megtörténhetik, — továbbá tekintve, hogy az 1897. évi XXXIV. t.-cz. 27. §-a szerint a Bp. életbe lépésének napjától kezdve ama törvények vesztik hatályukat, a melyek megegyeznek vagy ellenkeznek azokkal a szabályokkal, melyeket az uj bünvádi eljárásra vonatkozó törvények megállapitanak: ezek folytán a csalárd és vétkes bukás eseteiben követendő eljárásra vonatkozó fennebbi rendelkezések, a mennyiben a csődbiróságra továbbá a csőd- s a büntető biróság, illetőleg kir. ügyészség közötti érintkezésre és viszonyra vonatkoznak, továbbra is hatályban maradnak. Az 1874. évi XXII. t.-cz. 1. §-ának az a rendelkezése azonban, hogy e tárgyban a vizsgálatot csak törvényszéki biró teljesitheti: a Bp. megfelelő rendelkezései folytán ma már tárgytalanná vált.

4. A hivatkozott 1874. és 1881. évi törvények még fennálló rendelkezései mellett a fennebbi 251. §. 1. bek., mely szerint *a szakértők csak a vád alapjául felhozott s a biróság által tüzetesen megjelölt körülmények megállapitására alkalmazandók*, a Bp. egyéb rendelkezéseinek figyelembe vételével következő módon érvényesülhet:

A kir. ügyész a csődbiróság által hozzá áttett csődnyitó végzés alapján a vizsgálat foganatositását inditványozza (103. §. 3. a. pont), mire a vizsgálóbiró beszerzi a szükséges iratokat s kihallgatja a terheltet, a hitelezőket és a tanukat (117. §.). A mint ekként az ügyállás felderitve lett: a vizsgálóbiró közli az eredményt a kir. ügyészséggel, ennek vádinditványa alapján kijelölik ama körülményeket, a melyeknek szakértői megállapitása szükséges, felteszik a szakértőkhöz intézendő kérdéseket, s ezután megbizza a szakértőket, hogy a rendelkezésükre bocsátott könyvekből és egyéb adatokból a tényálladékra nézve lényeges s a kérdésekben felvett körülményeket vizsgálják meg. A szemlét rendszerint a vizsgálóbiró vezeti, tért nyitva a feleknek is kérdéseik és indit-

ványaik előterjesztésére (235. §.); hosszabb időt igénylő s bonyolódott számadások átvizsgálásával járó szakértői szemle esetén azonban a vizsgálat önálló vezetésével is megbizhatja a szakértőket, a kik azután az eredményről indokolt véleményes jelentést terjesztenek elő.

Szakértőkül ez esetben a könyvvezetésben jártas egyéneket, különösen kereskedő vagy bankhivatalnokokat szoktak alkalmazni, kik közül némelyek bizonyos törvényszéknél felesketett állandó könyvszakértők gyanánt müködnek, mig mások a vizsgálóbiró által esetről-esetre neveztetnek ki. A kérdések fontosságánál fogva legalább két szakértő együttes müködése szükséges.

Az alkalmazott szakértők rendszerint csak a bíróság által tüzetesen megjelölt körülmények vizsgálatára szoritkoznak; kivételesen azonban a vád által mellőzött s a kérdésekben nem foglalt relevans körülményekre is irányozhatják a bíróság figyelmét, ha az ily körülmény szembetünő bizonyitékát szolgáltatja a csalárd vagy vétkes bukás fenforgásának (M. i.).

5. *A 251. §. 2., 3. és 4. bek.* azokat a körülményeket emelik ki, a melyeket a szakértőknek rendszerint, különösen pedig kereskedők bukása esetében meg kell állapitaniok. A 2. bek. rendelkezése általános természetü és a kereskedő vagy nem kereskedő bukására egyiránt vonatkozik; a 3. és 4. bek. azonban csak rendes könyvek vezetésére kötelezett kereskedőkkel szemben nyernek alkalmazást. E pontok kiemelésénél az indokolás szerint az volt az irányadó, hogy a btk. szerint nyomatékos és csaknem minden esetben megvizsgálandó körülmények csoportositva legyenek. A törvény tehát ez által nem akarja a szakértői szemle és lelet tárgyait kimeritően felsorolni, hanem csakis a rendszerint megvizsgálandó tárgyakra, s főleg a kereskedelmi könyvek, leltár és mérleg csaknem minden esetben felderitendő mozzanataira helyezi a sulyt. Azok az utasitások is, melyek a 4. bek. szerint arra az esetre vonatkoznak, ha gyanu merül fel, hogy a közadós könyveit hamisan vezette, csak az eljárás irányát jelölik meg, de nem adnak minden szükséges intézkedésre kimerítő utasitást (M. i. 442. l.). A bíróság tehát e pontok irányadó utmutatásához képest határozza meg a szakértőkhöz intézendő kérdéseket, de ezeket mindannyiszor az eset körülményeihez alkalmazza: igy tehát esetleg el is hagyhat valamit azok közül, a miket a törvény felemlit: viszont felvehet a megállapitandó körülmények közé olyanokat, a melyeket a 251. §. különösen ki nem emel.

6. *A 251. §. 2. bek.* a képv. ig. biz. javaslatára jutott a törvénybe. Az eredeti javaslatból e bek. hiányzott, e helyett azonban a kereskedő bukása esetében megállapitandó körülmények közé 4. és 5. pont gyanánt vette fel: *a)* hogy a közadós a csődnyitást megelőzött harmincz nap alatt mily adósságokat csinált (4. pont.); *b)* hogy a mennyiben a tömeg szenvedőleg áll, a közadós tartozásai mely időpontban kezdették felülmulni vagyonát (5. pont.). E két pontból alkotta az ig. biz., kihagyván azokat a kereskedőket vonatkozó lelet tárgyai közül, a 251. §-nak törvénybe átment második bekezdését, — és pedig azzal a megokolással, hogy a kérdéses körülmények megállapitása nemcsak akkor szükséges, ha a közadós kereskedő, hanem minden más vagyonbukottra nézve is. (Jelentés 38. l.). E mellett abban is különbözik a törvénybe átment szöveg az eredeti javaslattól, hogy mig ennek idézett 4. pontja szerint a közadós által „a csődnyitást megelőzött harmincz nap alatt" csinált adósságokat kell megállapitani: addig a 251. §. 2. bek. szerint e tekintetben az állapitandó meg, hogy mily adósságokat csinált a közadós „attól az időponttól kezdve, midőn fizetésképtelenségét tudta vagy tudnia kellett."

7. A 251. §. 2. bek. szerint megállapitandó egyik körülmény, hogy t. i. mily adósságokat csinált a közadós attól az időponttól fogva, mikor fizetésképtelenségét tudta vagy tudnia kellett: első sorban a btk. 416. §-ának 4. pontjával függ össze. E szerint ugyanis vétkes bukás forog fenn, ha a vagyonbukott, miután fizetésképtelenségét tudta vagy tudnia kellett, uj adósságokat csinált stb. Vajjon fenforog-e ez eset: ennek megállapithatása végett szükséges vizsgálat tárgyává tenni a szakértőknek mindenekelőtt azt az időpontot, mikor a közadós fizetésképtelensége tényleg beállott; ennek meghatározása után pedig véleményt kell adniok az iránt, hogy melyik volt az az időpont, a mikor már maga a közadós is tudta, vagy a körülményekből tudnia kellett fizetésképtelenségét. Minthogy pedig ettől kezdve büntetendő cselekményt követ el a közadós azáltal, ha a helyett, hogy maga ellen csődöt kérne, uj adósságokat csinál: ennélfogva meg kell a szakértőknek állapitaniok azt is, hogy a kérdéses idő óta minő uj adósságokat csinált az illető. A fizetésképtelenség nem kereskedőknél az 1881: XVII. t.-cz. 83. és 84. §-ai szerint abban áll, hogy az adós tartozásai vagyonát meghaladják, — kereskedőknél pedig ugyane t.-cz. 244. §-a szerint akkor áll elő, ha az illető kereskedő vagy kereskedelmi társaság fizetéseit megszünteti, habár vagyonából, ha kedvezőtlen

viszonyok meg nem akadályoznák, képes volna is tartozásait kifizetni. E különbség a Btk. 416. §. 4. pontjának alkalmazásánál, s az erre vonatkozó szakértői vizsgálatnál is figyelembe veendő.

8. A 251. §. 2. bek. szerint megállapitható másik körülmény az, hogy *a mennyiben a tömeg szenvedőleg áll: a közadós tartozásai mely időpontban kezdették felülmulni vagyonát.* A közadós vagyonának ily átalakulása kereskedőnél és nem kereskedőnél egyiránt előfordulhat. Eredménye pedig az, hogy mihelyt e helyzet beállott s az adós tudja, hogy tartozásai felülmulják vagyonát: ettől kezdve már tiltva van neki vagyonához tartozó valamely értéktárgyat értéken alul elidegeniteni, elajándékozni, őt cselekvőleg illető követelést elengedni (414. §. 1. pont), egy vagy több hitelezőjét a többiek rovására kielégiteni vagy más módon kedvezményben részesiteni (3. pont), továbbá uj adósságot csinálni vagy a csődkérvény beadásának elmulasztása által alkalmat szolgáltatni arra, hogy vagyonára egy vagy több hitelezője zálog- vagy megtartási jogot nyerjen (416. §. 4. pont.). A mennyiben a közadós az előbb emlitett cselekményeket hitelezőinek megkárositása czéljából mégis elköveti: csalárd bukásban válik bünössé; ha pedig csupán uj adósságok csinálása s a csődkérvény beadásának elmulasztása terheli az illetőt: ellene vétkes bukás állapitható meg. Vajjon fenforog-e ez esetek egyike vagy másika: e czélból kell a biróságnak és a szakértőknek vizsgálat tárgyává tenni: *a)* hogy szenvedőleg áll-e a csődtömeg; *b)* hogy mely időpontban állott be a közadós vagyonában ez állapot; *c)* hogy tudta vagy tudnia kellett-e a közadósnak, hogy tartozásai a kérdéses időpontban vagyonát fölülmulták.

9. *A 251. §. 3. bek.* arra az esetre nézve tartalmaz utasitást, ha a közadós kereskedelmi könyvek vezetésére kötelezett kereskedő. Az 1875. évi XXXVII. t.-cz. 5. §-a szerint csak az a kereskedő nem köteles keresk. könyveket vezetni, kinek üzlete a kisipar körét meg nem haladja. Minden más kereskedő köteles lévén rendes könyveket vezetni, akár bejegyeztette czégét, akár nem: ennélfogva egyszersmind alanya lehet a btk. 414. §. 4. pontja alá eső csalárd s a 416. §. 2. és 3. pontjába ütköző vétkes bukásnak. Az ilyen bukott kereskedő ügyében tartozik a szakértői lelet és vélemény rendes tárgyai közé annak megállapitása: *a)* hogy vezetett-e a közadós oly bekötött, lapszámokkal ellátott és keresztülfüzött keresk. könyveket (1875: XXXVII. t.-cz. 25. §.), melyek a részéről kötött ügyleteket és vagyoni állását teljesen feltüntetik, — *b)* hogy

a közadósnak keresk. könyveiben a rendszerint kitöltendő helyeken nincsenek-e hézagok, nem voltak e bevezetések kivakarva, kitörléssel vagy utólagos bevezetéssel olvashatatlanokká téve (414. §. 4. p. és 416. §. 2. pont); *c)* vajjon a közadós, cselekvő és tartozó állapotát kimutató rendes évi mérleget készitett-e (416. §. 3. pont). E körülmények egyikének vagy másikának miként való megállapitásától függ, hogy fenforognak-e azok a tárgyi feltételek, a melyek szükségesek ahhoz, hogy a kereskedő bukása a 414. §. 4., vagy a 416. §. 2. vagy 3. pontja alá vonassék. A szakértők vizsgálata csak eddig terjed, — ellenben annak meghatározása, hogy pld. a könyvek hamis vezetése vagy meghamisitása csalárd vagy vétkes bukást állapit-e meg, mint a terhelt dolusával összefüggő jogi kérdést: kizárólag a biróság feladata.

10. *A 251. §. 4. bek.* szintén az oly kereskedőre vonatkozik, a ki keresk. könyveket köteles vezetni. A mennyiben az ily kereskedő ellen bünös bukás miatt inditott vizsgálat során gyanu merül fel az iránt, hogy *hamisan vezette vagy meghamisitotta keresk. könyveit:* ekkor a tényállás felderitése czéljából külön vizsgálat tárgyává kell tenni a hamisitás jelenségeit. Nevezetesen utasitani kell a szakértőket általában a gyanus és ezekkel kapcsolatos bevezetések megvizsgálására, — e mellett pedig különösen annak megállapitására: *a)* hogy vannak-e ellenmondások a gyanus és más bevezetések között; *b)* hogy a kérdéses gyanus bevezetések a keresk. könyvek eredeti tartalmának megváltoztatásával történtek-e; *c)* hogy mennyiben akadályozzák ezek a közadós vagyoni állásának és üzlete folyamának kideritését. E körülmények megállapitása egyfelől annak bebizonyitására vezethet, hogy a közadós hamisan vezette vagy meghamisitotta kereskedelmi könyveit, — másfelől az iránt nyujthat tájékozást, hogy a hamisitások czélja a közadós vagyoni állásának és üzlete folyásának hamis szinben való feltüntetése és ezáltal a csalárd bukás előkészitése volt. A hamisitások és a bekövetkező bukás között lehető ily okozatosság bebizonyitása nélkül a keresk. könyvek hamis vagy hamisitott voltából rendszerint nem lehet megállapitani a csalárd bukást, hanem csak a vétkes bukás fenforgására lehet következtetést vonni.

11. A csalárd és vétkes bukás tényálladékához tartozó körülmények hiányos szakértői megállapitása, a mennyiben ez okául szolgált annak, hogy a biróság vádlott bünösségét megállapitotta vagy a cselekményt nem helyesen minősitette, ha tehát valamely anyagi sem. ok forog fönn: az alsóf. itéletnek a Bp. 437. §. 5. bek.

alapján való megsemmisitését eredményezheti. Igy pld. megsemmisitette a C. az alsóbiróságok itéletét s uj eljárást rendelt el, midőn nem volt számszerüleg megállapitva a közadós cselekvő és szenvedő vagyoni állapota, a vagyonhiány folytán a hitelezők által szenvedett kár stb. (GD. IX. k. 891. sz.).

24. Gyujtogatás és az ember személyét vagy vagyonát veszélyeztető más büntetendő cselekmények megállapitása.

252. §.

Gyujtogatás esetében különösen kideritendő: a gyujtás módja, mi és minő volt a tüz gerjesztésére használt anyag, továbbá a hely, a hol, s az idő, a mikor a gyujtás vagy kisérlet történt és különösen az, hogy éjjel vagy nappal ütött-e ki a tüz.

Megállapitandó továbbá, vajjon nem volt-e előre látható a tüznek könnyen továbbterjedése, vagy az, hogy emberéletet veszélyeztet; végre minden tüznél a mely kárt okozott, megállapitandó a kár nagysága.

253. §.

Ha mások személyét vagy vagyonát veszélyeztető egyéb büncselekmény forog fenn, meghatározandó az elkövetés, illetőleg a közremüködés módja és eszköze, az okozott vagy okozni akart kárnak, az elvesztett haszonnak, továbbá az emberek életére vagy egészségére bekövetkezett vagy bekövetkezhetett veszélynek nagysága.

A mennyiben aggodalom merül fel az iránt, hogy a sértett kárát tulmagasra becsüli és más megbizható mód nem áll rendelkezésre, a bekövetkezett tényleges kár nagysága tanuk, illetőleg szakértők kihallgatásával állapitandó meg.

1. A gyujtogatás tényálladékának ismérveit ép ugy, miként a többi közveszélyes vagy kárt okozó büntetendő cselekményekét a büntető törvénykönyv minden egyes esetre nézve meghatározza. A biróság feladata tehát e tekintetben már az anyagi törvény folytán tisztán áll, és nem lehet más, mint az, hogy nyomozás és vizsgálat utján hozza tisztába mindama tárgyi körülményeket és alanyi mozzanatokat, a melyeket az anyagi törvény a tényálladék teljességéhez megkiván.[1]) A biróság pedig e feladata teljesi-

[1]) Igy pl. a *csendőri utasitás* 133. §. kötelességévé teszi a csendőrségnek, hogy amennyiben oly büntett vagy vétség követtetett el, mely másoknak életét, testi épségét vagy vagyonát veszélyeztette, kinyomozandó az elkövetés, illetőleg a közremüködés módja és eszköze, az okozott vagy okozni akart kárnak, az elvesztett haszonnak, továbbá az emberek életére vagy egészségére bekövetkezett vagy bekövetkezhetett veszélynek nagysága.

tésében a gyujtogatásnál s a kárt okozó vagy közveszélyü büntetendő cselekmények eseteiben is ugy jár el, mint más esetekben. Bizonyitékul felhasználja mindazt, a mi rendelkezésére áll s a mi a fenforgó körülmények között czélra vezet. A szükséghez képest tehát birói szemlét is tart, vagy szakértőket alkalmaz, — rendszerint azonban beéri a terhelt, a sértett s a tanuk vallomásával stb. A jelen §-okban érintett büntetendő cselekmények eseteiben csaknem kivétel nélkül szükség van birói szemlére: mert a tényálladék tárgyi alkotó elemeinek pontos megállapitása e nélkül alig eszközölhető; szakértői szemlére és véleményre azonban ez esetekben is csak akkor van szükség, ha a birói szemlével megállapitandó tények felismeréséhez és megitéléséhez külön szakértelem szükséges (225. §.). Szakértőkül a körülményekhez képest épitő-, ács- és asztalosmesterek, ha pedig pld. a gyujtóanyag minőségének, mennyiségének és gyujtó erejének megállapitása szükséges: vegyészek, physicusok vagy más tudományos szakértők alkalmazandók.

2. A *gyujtogatás* tényálladékának ismérveit a btk. 422. §. határozza meg, a sulyosabb büntetés alá eső gyujtogatás tárgyi feltételeit a 423. és 424. §-ok sorolják fel. A fennebbi 252. §. *szerint* különösen kideritendő:

a) a gyujtás módja, vagyis a törvényben meghatározott valamely tárgy mikénti „felgyujtása", — a miből esetleg következtetést lehet vonni arra, vajjon szándékos gyujtogatás vagy tüzvész okozásának vétsége (425. §.) forog-e fenn;

b) a gyujtogatás eszköze, vagyis: hogy mi és minő volt a tüzvész gerjesztésére használt anyag, — mely körülményből szintén a gyujtogatási szándék fenn vagy fenn nem forgására, esetleg a dolus intensivitására és a gyujtogatás veszélyesebb voltára lehet következtetést vonni, igy különösen akkor, ha a felgyujtáshoz valamely robbanó anyag, pld. lőpor használtatott;

c) a gyujtogatás helye, mert ettől függ egyfelől az, hogy a felgyujtott tárgyon kivül más tárgyak is voltak-e veszélyeztetve, hogy tehát közveszélyes volt-e a gyujtogatás: másfelől az, hogy 422. §. alá eső egyszerü, vagy a 423. illetőleg a 424. §. szerint büntetendő minősitett gyujtogatás forog-e fenn, a minek oka pld. az lehet, hogy emberek által lakott vagy közhasználatra szánt épület gyujtatott fel;

d) a gyujtogatás ideje, különösen pedig az, hogy éjjel vagy nappal ütött-e ki a tüz: mert a gyujtogatás e szempontból is kisebb vagy nagyobb veszélyességü, s mert különösen több egymásután következő gyujtogatás esetében attól függ a 424. §. alkalmazhatása, hogy a több gyujtogatás egy időben, vagy rövid időköz alatt követtessék el;

e) a gyujtogatás veszélyessége abból a szempontból, hogy nem volt-e előre látható a tüznek könnyen tovább terjedése, vagy az, hogy emberéletet ve-

szélyeztet: mert különösen az utóbbi esetben a 423. illetőleg a 424. §. alkalmazásának egyik lényeges feltétele forogható fenn;

f) a tüz által okozott kár nagysága, a mi — eltekintve a kártérités kérdésétől azzal a jelentőséggel is birhat, hogy mig a szabad téren fekvő terménykészlet felgyujtása (422. §. 2. pont) a birói gyakorlat szerint gyujtogatásként büntetendő, ha a felgyujtott készlet értéke 50 frtot tulhalad: addig ugyane tárgynak, habár tüz által való megsemmisitése csak vagyonrongálás leend, ha az érték 50 frtnál kevesebb.

3. A *mások személyét vagy vagyonát veszélyeztető egyéb büntetendő cselekmények között* különösen a vizáradás okozása (btk. 429—433. §-ok), továbbá a vaspályák, hajók és távirdák megrongálása (434—445. §-ok) emlitendők. Ezeket illetőleg a fennebbi 253. §. szerint különösen meghatározandó:

a) az elkövetés, illetőleg a közremüködés módja: mert az előbbi esetleg felvilágositást nyujthat arra, hogy szándékosság vagy gondatlanság forog-e fenn, az utóbbi pedig a cselekmény nagyobb veszélyességének, és igy a sulyosabb büntetés kiszabásának szolgálhat alapjául;

b) az elkövetés eszköze, a mi különösen a vasutak és gőzhajók rongálásánál akkor válhatik jelentékenynyé, ha e czélra valamely robbantó szer használtatott;

c) az okozott vagy okozni akart kár vagy elveszett haszon nagysága, a mi azonban inkább a tisztán vagyon elleni büntetendő cselekmények, igy pld. a lopás, zsarolás, csalás stb. eseteiben, mint az imént emlitett közveszélyü vagyonrongálásoknál bir jelentőséggel: mert az utóbbiaknál nem annyira az okozott kár, s annál kevésbbé az elmaradt haszon, mint mások vagyonának vagy személyének nagyobb veszélyeztetése képezi a tényálladék súlypontját;

d) az emberek életére vagy egészségére bekövetkezett vagy bekövetkezhetett veszély nagysága, a mi különösen a kiemelt közveszélyü büntettek és vétségek eseteiben lép előtérbe.

A bekövetkezett tényleges kár nagyságának megállapitásához a 253. §. 2. bek. szerint csak az esetben kell a tanuk vagy szakértők bizonyitását igénybe venni, ha aggodalom merül fel az iránt, hogy a sértett kárát tulmagasra becsüli, s ha ennek ellenében más megbizható bizonyiték nem áll a biróság rendelkezésére. A menynyiben a kár tisztába hozása csak azért szükséges, hogy azt a biróság a sértett részére megitélje: ugy a büntető biróság, ha az 5. §. feltételei fenforognak, polgári perre is utasithatja a sértettet; ha azonban az okozott kár nagyságától, illetőleg a dolog értékétől függ a cselekmény minősitése: ekkor szükség esetén szakértőket is kell alkalmazni a tényleg bekövetkezett kár megállapitása végett.

XV. FEJEZET.

A vádirat, a kifogások és az ezekre vonatkozó eljárás.

Irta: *Edvi Illés Károly dr.*

1. Bevezetés.

I. A törvényszék és az esküdtbiróság hatásköréhez tartozó bünügyek miatt folyó eljárásban a per előkészitő szaka (a nyomozás és a vizsgálat), másfelől pedig a főtárgyalás közé a modern bünv. eljárásban még egy közbenső perszak ékelődik, a melynek tárgya a peranyag megvizsgálása abból a czélból, hogy biróilag megállapittassék, vajjon indokolt-e a főtárgyalás megtartása, avagy nem kell-e ennek mellőzésével a további eljárást megszüntetni vagy más valamely intézkedést tenni.

A per e közbenső szaka az u. n. *vádalahelyező eljárás*, mely a terheltnek biztositékul szolgált arra nézve, hogy kellő ok és alap nélkül, a vádló egyoldalu inditványára s a peranyag előleges birói mérlegelése nélkül, főtárgyalásra ne hurczoltassék. E biztositékra azonban nem mindig van szüksége a terheltnek; igy különösen felesleges ez akkor, ha a tényálladék egyszerüsége és tisztázott volta vagy a tett beismerése folytán ő maga kivánja, hogy az ügy mielőbb főtárgyalásra kerüljön. Ez esetben az előkészitő eljárás és a főtárgyalás közvetitésére az u. n. *közvetlen idézés* intézménye szolgál. E két intézmény tehát egymást kiegésziti, s a kettő együttvéve meriti ki azt a közbenső perszakot, mely a törvényszéki és esküdtbirósági ügyekben az előkészitő és a főeljárás közé esik.

A vád alá helyező eljárást a jelen fejezet, — a közvetlen idézés intézményét az ezt követő XVI. fejezet szabályozza.

II. *A vád alá helyezés intézményének alapja* az az eszme, hogy az előzetes eljárás folyamán összegyüjtött adatok birói mérlegelése kivánatos és szükséges, nehogy a terhelt ok nélkül kitétes-

sék a nyilvános főtárgyalással járó zaklatásnak, valamint erkölcsi és anyagi hátrányoknak. De habár ez alapeszme tekintetében általában egyetértenek a törvényhozások, és habár ennélfogva közös törekvésük a vád alá helyezés intézményének oly irányu tökéletesitése, hogy ez a per utjában mint határvonal álljon, a melyen az alaptalan gyanu üldözése át ne léphessen: a gyakorlati megoldás tekintetében mégis lényegesen eltérnek egymástól.

Igy különösen két főrendszert lehet és kell megkülönböztetnünk. Egyik a *kötelező*, másik a *facultativ vád alá helyezés* rendszere.

Az előbbi a biztositék lényegét arra helyezi, hogy a törvényben meghatározott esetekben sohase kerülhessen az ügy birói határozat nélkül főtárgyalásra, habár a terhelt megnyugszik a vádban s maga kivánja a főtárgyalást; ellenben a másik szerint csupán akkor szükséges a birói vádhatározat, ha a terhelt kifogást tesz a vád ellen.

A modern államok bünvádi perjogában ma még általában a kötelező vád alá helyezés rendszere van elfogadva, mig a facultativ rendszer az 1873. évi osztrák Bp. által életre keltett uj intézmény gyanánt jelentkezik. Habár törvényünk az utóbbit fogadta el és igy e tekintetben közelebbi felvilágositására, különösen az osztrák Bp. vonatkozó rendelkezései alkalmasak: e helyen mégis czélszerü a kötelező vád alá helyezés rendszerén felépült törvények és javaslatok megfelelő intézkedéseit is szemügyre vennünk és pedig annál inkább, mert ez ideig nálunk is e rendszer volt érvényben.

III. *A kötelező vád alá helyezés* rendszerének keretén belül ismét két csoportra lehet osztani ama törvényhozásokat, a melyek ez intézményt elfogadták. Az egyik csoportba azokat sorozhatjuk, a melyek *angol*, a másikba azokat, a melyek *franczia* minta után alkották meg bünvádi perrendjüket.[1])

a) Angliában büntett miatt csak az állitható itélő esküdtszék elé, a kire nézve *a nagy esküdtszék* a vádnak helyt adott. A nagy jury 12—23 esküdtből alakul és az itélő juryval egyidejüleg ül össze. Az eljárás akként történik, hogy az elnöklő biró a nagy jury tagjait megesketi és kitanitja s a vádra vonatkozó iratokat velük közli; ezután az esküdtek visszavonulnak s a biró jelenléte nélkül, a nyilvánosság kizárásával kihallgatják a vádlót s az ez által meg-

[1]) A vád alá helyezésre vonatkozó különböző rendszereket, törvényeket, és javaslatokat tüzetesen ismerteti a Bp. indokolása (M. i. 443—457. l.).

jelölt tanukat, — ellenben nem hallgatják meg sem a terheltet, sem a mentő tanukat. Ha a nagy jury helyt ad a vádnak, a terheltet vádlottnak tekintik s azonnal az együtt ülő kis esküdtszék elé állitják; ha azonban alaptalannak mondja a vádat: ekkor a terheltet felmenti és szabad lábra helyezi — hacsak a biróság uj esküdtszék elé nem utasitja az ügyet. Habár ez intézmény kétségtelen hátránya az, hogy a nagy jury csak a vádlót és a terhelő tanukat hallgatja meg, minek következtében a vádaknak átlag csak 60%-át utasitja vissza, holott az itélő jury a vádlottaknak jóval nagyobb százalékát menti fel; ennek daczára Angliában szivósan ragaszkodnak ez eljáráshoz, mint a polgári szabadság egyik főgarancziájához, a melyet különösen politikai büntettek eseteiben nélkülözhetetlennek tartanak.

Észak-Amerikában szintén a polgári szabdság főbiztositékául tekintik a nagy esküdtszéket. Hogy pedig ez ilyennek csakugyan beváljék: általános irányelvül fogadták el, hogy a vádnak csak akkor lehet helyt adni, ha a bizonyitékok terheltnek az itélő esküdtszék által leendő elitélését igazolják. Ehhez képest legtöbb állam ugy szervezte ez intézményt, hogy a nagy jury a terheltet és mentő tanuit is kihallgatja, s hogy a terhelt a nagy esküdtszék tagjai ellen is bir visszavetési joggal; továbbá kérdéseket intézhet a tanukhoz.

A skót jog csak a felségsértés eseteire nézve tartotta fenn a nagy jury intézményét. Más esetekben az eljárás rendszerint az, hogy az illetékes esküdtbiróság mellett müködő ügyészség, a hozzá áttett vizsgálati iratok alapján szerkesztett vádiratát a terhelttel közli, kinek joga van ez ellen ama biróság előtt, mely az esküdtszéki tárgyalásra illetékes, kifogást tenni. A biróság egyébként, akár él a terhelt kifogással, akár nem: az esküdtszéki tárgyalást megelőzőleg mindenkor köteles a vádiratot alaki szempontból megvizsgálni, tartalma tekintetében pedig köteles megbirálni, vajjon az előadott tényállás, ha be volna bizonyitva, igazolná-e vádlott elitélését. Az esküdtszéki tárgyalás csak a közbenső birói eljárás után tartható meg. A skót jog tehát csak részben fogadta el az angol rendszert, mig az esetek többségében az ügyészség vádiratára helyezi a sulyt. Az ügyészség netaláni tulkapásai ellen egyfelől az ügyészség felelőssége és a tárgyalások nyilvánossága, másfelől a magánvádló jogköre nyujt biztositékot.

Régi hazai jogunkban is volt az angol nagy juryhez hasonló intézmény, mely abban állott, hogy a nemes embert — bizonyos

esetek kivételével — csak a megye közgyülésének határozata folytán lehetett büntető perbe fogni.

Később ezt a bíróság által kimondott perbefogás váltotta fel, a mely azonban csak irásbeli pereknél volt szükséges feltétele az érdemleges tárgyalásnak.

Az 1843. évi magyar büntető javaslat átdolgozása folytán keletkezett *javaslat* angol mintára szabályozta a vádeljárást. E javaslat szerint, minden törvényhatóságban vádesküdtszék állitandó fel, amely tizenhárom tagból áll és minden büntett esetében a perbefogás iránt határoz. A vádesküdtszék tagja abban az évben az itélő esküdtszék tagja nem lehet. A közvádló az illető bünügy iratait, a vád iránti véleményével a törvényszék elnökéhez adja be, kinél a vádlott és védője is benyujthatja védelmét, mely az iratokhoz csatolandó. Az elnök az iratokat átadja az esküdteknek, a kik szobájukba visszavonulva, nem nyilvános ülésben, esetleg a tanuk kihallgatása és a közvádló meghallgatása után határoznak a perbefogás iránt. Akár helyt adtak a vádnak, akár nem: az ellen jogorvoslat nincs megengedve. Ha a vádesküdtszék helyt adott a vádnak: a közvádló köteles három nap alatt vádlevelét benyujtani.

b) Francziaországban az 1791. évi szeptember 20-iki törvény szintén behozta a vádesküdtszéket, a mely sorshuzás utján alakitott nyolcz tagból állott és egy biró elnöksége alatt határozott a vád kérdésében — és pedig kezdetben a kárositott és a terhelő tanuk meghallgatása után, később azonban csak az iratokból. De minthogy a franczia közvélemény ez intézmény ellen nyilatkozott, különösen a birósági jogászbirák kezébe kivánták letétetni a vád alá helyezés kérdését: az 1808-ik évi bünvádi perrendtartásban a vádjury helyét már szakbirák foglalták el. E törvény szerint a vádeljárás menete az, hogy a vizsgálóbiró a törvényszék felügyelő tanácsa elé (chambre du conseil) terjeszti az ügyet, mely zárt ülésben a vizsgálati iratok és az ügyészi inditvány alapján határoz. Ha büntetendő cselekmény gyanuját látja fenforogni: az ügyet vétség esetében a correctionalis, kihágás esetében a rendőri birósághoz utasitja; büntett esetében pedig a főtörvényszék vádtanácsához terjeszti fel, a mely az elnökkel együtt öt tagból áll. E vádtanács nem nyilvános ülésben, a főügyész szóbeli előterjesztésének meghallgatása s a terhelt vagy magánfél beadványainak felolvasása után, a vizsgálati iratok alapján határoz. Ha a vádtanács helyt ad a büntett miatt emelt vádnak: ugy az ügyet az esküdtszékhez utasitja, a főügyész pedig a határozat alapján köteles vádiratát (acte

d'accusation) elkésziteni. Ez eljárás legkirivóbb hiánya a kettős vád alá helyezés rendszere volt, a mely büntettek tekintetében, a felügyelő és a vádtanács hatáskörének szervezete folytán tényleg fennállott. E hiányt részben orvosolta az 1856. évi törvény, mely a felügyelő tanács intézményét megszüntette és annak hatáskörét a vizsgálóbiróra ruházta; mindazonáltal még ma is hátránya a franczia vádeljárásnak az, hogy a védelmet háttérbe szoritja a váddal szemben, a mennyiben a terhelt nemcsak jelen nem lehet a vádtanács ülésén, de még a főügyész inditványát sem közlik vele, és igy csak kétes értékü az a joga, hogy a vádtanácshoz emlékiratot adhat be. További hátránya e rendszernek, hogy a vádtanács akkor is elrendelheti a vádat, ha azt a főügyész elejti.

Olaszországban a francia code nyomán szabályozták a vád alá helyező eljárást; *Belgiumban* pedig ugyane code határozatai érvényesek.

Németországban is a franczia code rendszere szolgált mintául a vád alá helyezés szabályozásánál. Némely állam, mint pld. Porosz és Bajorország átvette a kettős vád alá helyezés rendszerét is, s két birói testületre bizta annak elhatározását, hogy mi történjék a vizsgálat befejezése után az ügygyel; mig más államok, pld. Baden, Szászország, Nassau, Hessen, beérték e tekintetben egy bírósággal, részint a főtörvényszékre, részint az elsőfoku törvényszékre ruházván a vád alá helyező eljárás jogát. Abban mindazonáltal egyetértenek a particularis német törvények, hogy az államügyész csak a vádhatározat után terjeszti elő formalis vádiratát és hogy a vádtanács, a terhelt és a mentő tanuk meghallgatása nélkül, csupán az ügyész meghallgatása után a vizsgálati iratok alapján határoz. Kivétel e tekintetben a szász B. perrendtartás, a mely esküdtszéki ügyekben megengedi, hogy a védő a vádtanács ülésén jelen legyen és felszólaljon.

A német birodalmi Bp. szerint minden ügy csak a biróság előleges határozata folytán, a következő eljárás közvetitésével kerülhet főtárgyalásra. Ha vizsgálat történt: ennek befejezése után az államügyészség, habár az eljárás megszüntetését inditványozza, inditványát ez esetben is a törvényszék büntető tanácsához, a birodalmi törvényszék számára fentartott ügyekben pedig ennek első tanácsához intézi. Ugyane bírósághoz terjeszti vádiratát, ha az ügyet főtárgyalásra akarja vinni. Ha azonban vizsgálat nem történt: ekkor az államügyész vádiratát a járásbírósághoz tartozó ügyekben ehhez, egyéb esetekben a törvényszék büntető tanácsához

intézi. A bíróság elnöke, a vádirat közlésével, felhivja a terheltet, hogy ez ellen kifogásait vagy másnemü előterjesztéseit záros határidő alatt adja elő. Ha a terhelt e határidő alatt kifogást vagy valamely inditványt tett: ekkor a bíróság a határozathozatal előtt alkalmat nyujt az ügyészségnek, hogy ez iránt nyilatkozzék; ha pedig a határidő a nélkül mulik el, hogy a terhelt bármily irányban előterjesztést tett volna: ekkor a bíróság, az ügyészség további meghallgatása nélkül, az ügyiratok alapján, határoz. A bíróság ebben az esetben, ha a vizsgálat kiegészitését, vagy az eljárás felfüggesztését avagy megszüntetését ki nem mondja, a főtárgyalás megtartását rendeli el, akár inditványozta ezt az ügyészség, akár nem. Utóbbi esetben az ügyészség köteles a főtárgyalást elrendelő határozatnak megfelelő vádiratát előterjeszteni. A főtárgyalást elrendelő határozat tehát egyenértékü a kötelező vádhatározattal. Hogy e vádhatározat contradictorius eljárás nélkül keletkezik, s hogy a bíróság vádemelésre kötelezheti az ügyészséget akkor is, mikor ez meggyőződése szerint az eljárás megszüntetését inditványozta: ezek főhiányai a német Bp. vád alá helyezési rendszerének.

Hazai büntető eljárásunkban szintén a kötelező vád alá helyezés rendszere jutott érvényre, melyet csak megerősitett az *1853. évi osztrák Bp.* behozatala. E szerint minden büntett és vétség tárgyában kötelező volt a vádhatározat, s e kérdésben az a törvényszék határozott, mely a főtárgyalásra volt hivatva. A bíróság, mely az ügyiratok alapján határozott, semmi tekintetben sem volt kötve az ügyészség inditványához. A terheltet azonban, valamint az ügyészséget a vádhatározattal szemben ugyanazok a perorvoslatok illették meg, a melyekkel az itélet ellen élhettek.

A hatvanas években az ország Királyhágón inneni részeiben a régi magyar törvények és gyakorlat állittatván vissza: ez idő alatt az irásbeli rendes büntető perekben ismét a perbefogó határozat előzte meg a vádlevél előterjesztését, az ennek folytán előterjesztett vádlevél után pedig a perfelvétel következett. Ettől eltérőleg az 1872. évi id. bünv. elj. szabályzat ismét osztrák mintára szervezte a vád alá helyező eljárást, kimondván, hogy bizonyos esetekben, midőn közvetlen idézésnek helye nincs, csak az illető törvényszék vádhatározata alapján lehet megtartani a főtárgyalást. E vádhatározat ellen a kir. Táblához s ha ez a törvényszék határozatát megváltoztatta, a kir. Curiához lehet fellebbezni; a kir. Táblának ama határozata ellen azonban, melylyel a kir. Tör-

vényszéknek vád alá helyezést elrendelő határozatát helybenhagyta, további felebbvitelnek helye nincs. (1880: XXXVII. t.-cz. 45. §.)

A Csemegi-féle tervezet is (1882. és 1886.) a kötelező vádhatározat rendszerét fogadta el. E szerint minden ügyben, a melyben elővizsgálat volt tartva, az ennek befejezése után előterjesztett vádirat a törvényszék vádtanácsához teendő át, mely a tárgyalásra határnapot tüz ki s erre a feleket megidézi. A tárgyalás contradictorius, de a terhelt vagy védője nélkül is megtartható. A vádtanács, a mennyiben a vizsgálat kiegészitését vagy az ügy áttételét el nem rendeli, vagy a vádiratot el nem utasitja, illetőleg az eljárás felfüggesztését el nem határozza: végzéssel kimondja, hogy terhelt vád alá helyeztetik. Terhelt e végzés ellen csupán akkor élhet felebbezéssel, ha ellene a vizsgálati fogság fentartása mondatott ki; a vádló pedig csak az eljárás megszüntetését, illetőleg a vád elutasitását kimondó határozat ellen használhat fellebezést. A kir. tábla vádtanácsának ülésén a terhelt és védője is jelen lehet, ha erre vonatkozó kivánságát a felebbezéskor bejelenti; a kir. főügyész vagy helyettese nélkül azonban a kir. táblai tárgyalást megtartani nem lehet. Ha jelen vannak a felek: a felebbviteli tárgyalás is contradictorius. A másodfoku határozat ellen csak a kir. főügyész élhet felebbezéssel, ha a cselekmény nem büntetendő stb. (331—369. §§.)

IV. *A facultativ vád alá helyezés rendszerét,* Glaser volt osztrák igazságügyminiszter kezdése folytán, először *az 1873. évi ausztriai Bp.* juttatta érvényre. Ennek határozmányai szerint a vád alá helyező eljárás a következő:

A köz- vagy magánvádló ahhoz képest, a mint az ügyben vizsgálat tartatott vagy nem: vádiratát az előbbi esetben a vizsgálóbiróhoz, az utóbbiban a törvényszék felügyelő tanácsához nyujtja be. A vizsgálóbiró, illetőleg a felügyelő tanács oly felhivással közli a vádiratot a terhelttel, hogy szabadságában áll az ellen kifogással élni és a főtörvényszék határozatát kikérni. Ha a terhelt nem él kifogással, vagy arról lemond: az iratokat amaz elsőfolyamodásu birósághoz terjesztik, mely a főtárgyalásra hivatva van; mig ellenkező esetben a főtörvényszékhez küldik fel. Ez nem nyilvános ülésben a főügyész meghallgatása után határoz, s a mennyiben kiegészithető intézkedést nem tesz: vagy nem ad helyt a vádnak s megszünteti az eljárást, vagy helyt ad a vádnak s az iratokat további eljárás végett az illetékes birósághoz küldi. A főtör-

vényszék ily határozata ellen csak semmiségi panasznak van helye (207—219. §.).

E rendszert fogadta el, bár az eljárás és a vádtanács szervezete tekintetében lényeges eltérésekkel, a vád alá helyezés szabályozásának alapjául törvényünk is. Az eltéréseket alább feltüntetjük; e helyen azonban kiemeljük az indokolásból a következőket:

A facultativ vádhatározat rendszere is teljes erejében fentartja a birói vádhatározat biztositékát. E rendszer is megakadályozza, hogy az állampolgárt akarata ellenére pusztán a vádközeg kivánságára a vádlottak padjára idézzék. A facultativ vádrendszernek nem is az az alapgondolata, hogy a birói vádhatározat intézménye, mint garantia lerombolandó, hanem az, hogy akkor mellőzendő, ha megszünt garantia lenni.

A mi biztositék van a kötelező birói vádhatározatban, az a biztositék sértetlenül fennáll itt is; a mi pedig teher s az eljárás menetének akadálya a kötelező birói vádhatározatban, az itt mellőzve van.

A ki meggondolja, minő fölöslegessé válik a kötelező birói vádhatározat beismerések esetében és akkor, midőn a terhelt önmaga alaposnak ismeri el a vádirat tartalmát s nincs más kivánsága, mint hogy ügyét az itélőbiró döntse el, e körülményekben magukban is elegendő okot találhat arra, hogy a kötelező birói vádhatározat rendszerét el ne fogadja. A facultativ rendszer továbbá a terheltnek szabadságára hagyja, megnyugszik-e a vádiratban vagy nem, következésképen a terhelt megjelenhet itélőbirája előtt a nélkül, hogy birói határozatba legyen foglalva ellene a vád, holott a kötelező birói vádhatározat mellett ott lebeg feje fölött folyton a birói vádhatározat praejudiciuma.

Az első esetben a terhelt helyzetét semmiféle sérelmes elővélemény nem súlyosbbitja s a felmentő itélet folytán minden őt terhelő gyanu eloszlik. A másik esetben ellenben azt a tényt, hogy egy birói határozat már elegendő gyanujeleket talált a bünösségre, nem semmisiti meg egészen a későbbi felmentő itélet ténye, mindig marad a gyanunak némi árnyéka, mint az első határozat utóhangja s a felmentő itéletet könnyen inkább az ügyes védelem, mintsem az ártatlanság valódi igazolása eredményének fogják tekinteni.

Ezért éppen nem esik a facultativ vádrendszer tulzó magasztalásába az, a ki a terhelt érdekeinek és polgári szabadságának szempontjából magasabbra helyezi ezt a rendszert, a kötelező birói vádhatározat rendszerénél. Mert talán mégis csak a terhelt érdekei és polgári szabadságának tiszteletben tartása az, ha módot nyujt a törvény, hogy még a legsúlyosabb bűncselekmény esetében is megjelenhet a terhelt itélőbirája előtt a nélkül, hogy a birói testület tekintélyesúlyosbbitsa a vád terhét.

De nem csekély sérelmet okozhat az egyéni szabadságnak a kötelező birói vádhatározat még azzal is, hogy a közbenső eljárás menetének lassitásával a letartóztatás és a vizsgálati fogság tartama is hosszabbodik. Minő igazságtalanság lehet ez a beismerő tettesre, kinek egyedüli vágya tudni, menynyi büntetéssel lesz sujtva, mert hogy bünös, azt régen bevallotta.

De sok fölösleges munkaszaporitással is jár a kötelező birói vádhatározat rendszere. A hol az ügyészség feladatának szinvonalán áll, ott alig számbavehető az a néhány eset, melyben a bíróság az ügyészség inditványától a

vádhatározatban eltér. Egy most alkotandó perrendtartásnál a kötelező birói vádhatározat rendszere még több munkaszaporitással és az eljárás menetének nagyobb lassitásával járna, mert a perjog mai állása mellett a törvényhozás a tisztán irásbeli vádalálielyezést nem tarthatná fenn, hanem annak az igazságos követelménynek, hogy a vádló és terhelt szóbeli meghallgatást nyerjenek a vádalálielyezés kimondása előtt, eleget kellene tenni. Nem kell bővebben indokolni, hogy ily kötelező contradictorius eljárás, különösen akkor, ha még a felebbvitel is meg volna engedve, ok nélkül lassitaná az eljárás menetét.

Minthogy tehát a facultativ vádrendszer az eljárást lényegesen gyorsitja és a birói vádhatározat biztositékát a terhelt számára teljes hatályában fentartja, a javaslat e rendszert tette vádalálielyező eljárásának alapjává. (M. i. 453—454. l.)[1])

V. A Bp. vád alá helyező rendszerének sarkalatos elvei, a melyek egyszersmind az 1873. évi osztrák Bp. rendszerétől való eltéréseket is feltüntetik, a következőkben foglalhatók össze:

a) Törvényünk szerint a vád alá helyező eljárás — eltérőleg az osztrák Bp.-től — *nem minden esetben facultativ*, hanem csak akkor, ha a vádat a kir. ügyészség képviseli, — ellenben *kötelező* abban az esetben, ha a magánvádló képviseli a vádat. A mig ugyanis a kir. ügyészség részéről képviselt vád esetében, ha a terhelt a vádirat ellen kifogást nem tett, az ügy iratai az illetékes törvényszékhez vagy esküdtbirósághoz teendők át, a mely azután, ha magát illetékesnek tartja s az eljárást megszüntető vagy felfüggesztő határozatot nem hoz, a vádirat alapján intézkedik a főtárgyalás kitüzése iránt (268. §.): addig a magánvádló által képviselt vád tárgyában a vádtanács akkor is érdemlegesen határoz, esetleg tehát kimondja a vád alá helyezést, ha a terhelt törvényes határidőben nem tett kifogást vagy arról lemondott (279. §.).

A Bp. indokolása ez iránt a következőket mondja:

A facultativ vádalálielyezés rendszere, melyet a javaslat mindazokban az esetekben, melyekben a vádat a kir. ügyészség képviseli, elfogadott, a biztositékot az alaptalan perbeidézés ellen, a vádirat ellen beadható kifogásokban (257. §.) keresi.

A terhelt, ha ártatlannak érzi magát, a vádirat minden pontja ellen megtehető kifogással kivánhatja, hogy a biróság az e végből tartandó szóbeli tárgyaláson vizsgálja meg az ügyét, hallgassa meg előterjesztését és

[1]) Ez álláspont ellenkezőjének igazolására szolgáló érvek részletezése e helyen, szemben a megalkotott törvénynyel felesleges volna. A kötelező vádhatározat rendszere mellett felhozható nyomatékos okok kifejtését lásd: „Vádalálielyezés a bünvádi eljárás javaslatában" — czimü értekezésemben (Jogt. Közlöny 1889. évi 93., 110., 127., 151., és 159. lap.) Lásd továbbá dr. Baumgarten Izidor jogászegyleti értekezését „A vádhatározatról" (M. J. E. ért XII. k. 2. füzet Bpest 1895.); továbbá ugyane tárgyról tartott jogászegyleti értekezésemet. (XII. k. 115. füzet).

határozzon a felett, hogy a vád a főtárgyalásra bocsátható-e, vagy már az eljárásnak e szakában elutasitandó-e.

Nem lehet tagadni, hogy a facultativ vádalához helyezés rendszerének ez az alapgondolata főleg csak ama terheltek számára nyujt teljes biztositékot, a kik vagy kellő intelligentiával birnak vagy elégséges vagyonnal rendelkeznek arra, hogy magukat védő által képviseltethessék.

Ennek daczára azokban az esetekben, melyekben a kir. ügyészség képviseli a vádat, facultativ vádalához helyezés rendszere nem jár sérelemmel a terhelt érdekeire, mert a szoros ellenőrzés mellett s felelősségének tudatában eljáró közvádlónak, a ki éppen ugy közhatóság, mint a bíróság, hivatalos kötelessége, hogy mellőzze az alaptalan vádaknak főtárgyalásra vitelét.

Teljesen megváltozik azonban a helyzet, ha a vád képviseletében *magánegyén* jár el.

A vád érvényesitője ekkor nem áll közhatósági felügyelet és ellenőrzés alatt, nincsenek hivatali kötelességei, sőt — minthogy a büncselekmény éppen az ő jogait sértette, illetőleg veszélyeztette — a vádló itt rendszerint elfogult, tulozza a szenvedett vagy szenvedni vélt jogsérelmet, büncselekményt lát ott is, a hol az nem állapitható meg.

Könnyen értehető tehát, hogy a magánvádlókép eljáró sértett sokszor törvényes alap nélkül is vádat fog emelni és a főtárgyalás megtartását inditványozni és hogy — a mennyiben a bíróság az ilyen inditványoknak hivatalból gátat nem vethet, — a főtárgyalásoknak kellő alap nélkül való megtartása nemcsak sok fölösleges munkát, hanem az ártatlanul terhelteknek érzékeny sérelmet is okozna.

Ezek az okai annak, hogy a javaslat a vádirat ellen beadható kifogások tárgyában kétféleképen rendelkezik. Azokra az esetekre nézve, a melyekben a *kir. ügyészség képviseli a vádat a facultativ vádalához helyezés rendszerét* viszi keresztül; ellenben *a mennyiben a magánvádló jár el, a kötelező vádhatározat rendszerét alkalmazza.* (M. i. 470. l.)

b) A kir. ügyészség a vádiratot, *ha vizsgálat nem volt tartva:* a vádtanács elnökénél, — *ha pedig vizsgálat volt tartva:* a vizsgálóbirónál köteles benyujtani (254. §.). A magánvádló a vizsgálat befejezése után a vizsgálóbirónál nyujtja be vádiratát (276. §.).

c) A vádtanács nem a főtörvényszék kebelében alakul, hanem a kir. törvényszéknél. Ennek több gyakorlati haszna van. Igy különösen a fogva levő terhelt nehézség és költség nélkül a vádtanács elé állitható; a szabadlábon levő terhelt is, ki rendszerint már az előzetes eljárás alatt védőt választ, könnyebben védheti érdekeit a helyben levő vádtanács, mint a távolabb fekvő kir. tábla előtt. Továbbá kevesebb költséggel jár, valamint gyorsabb az eljárás igy, mint az ellenkező rendszer mellett; s minthogy a vádtanács egyuttal a felügyelő tanács hatáskörével is bir, és igy többnyire már a vád alá helyezés előtt is foglalkozott az ügygyel: e

tanács rövidebb idő alatt és mégis alaposabban tájékoztatja magát az ügy állásáról, mint a kir. tábla vádtanácsa (M. i. 457. l.)

d) A vádtanács, ellentétben az osztrák eljárással, *contradictorius tárgyalás alapján határoz* az ügyben. Az ügy előadása után ugyanis a felek, tehát a terhelt és védője is, szóbeli előterjesztéseket tehetnek, az utolsó felszólalás a terheltet és védőjét illetvén. További biztositéka az igazság kideritésének az, hogy a vádtanács tagjai a megjelent vagy előállitott terhelthez kérdéseket intézhetnek. (261. §.).

e) A vádtanács tárgyalása azonban *nem nyilvános.* E tekintetben törvényünk teljesen megegyezik a continensen fennálló minden vád alá helyező eljárással. A per e szakában több oldalról követelt nyilvánosság ép annyi kárt okozhat a terheltnek, mint a főtárgyalás, a melynek kikerülése pedig egyik főczélja a vád alá helyező eljárásnak. Ha a vádtanács elutasitja a vádat: a terhelt ügye ok nélkül kerülne nyilvánosságra, — ha pedig vád alá helyező határozatot hoz: ennek praejudicialis hatását a nyilvánosság, a közbeszéd és a sajtó közleményei csak fokozzák. A terhelt érdekében tehát nem kivánatos a vád alá helyező eljárás nyilvánossága, az általános igazságszolgáltatás érdekeit pedig az ügyfél nyilvánosság teljesen biztositja (M. i. 457. l.).

A jelen fejezet előbb a *kir. ügyészség részéről képviselt vád esetében* követendő eljárást szabályozza (254—275. §-ok), azután arra az esetre nézve rendelkezik, ha a vádat a magánvádló képviseli (276—280. §-ok). Tekintve azonban, hogy a vádiratra és kifogásokra vonatkozó általános szabályok mindegyik esetben azonosak s hogy ennélfogva a 254—275. §-ok rendelkezései nagyrészt akkor is alkalmazandók, ha magánvádló képviseli a vádat: a következőkben ehhez képest tárgyaljuk az egyes §-okat.

2. A vádirat benyujtása.

254. §.

Esküdtbiróság vagy törvényszék hatáskörébe utalt büncselekmény esetében, ha vizsgálat nem volt tartva, köteles a kir. ügyészség, mihelyt erre a nyomozás adatai elégséges alapot adnak, a vádiratot az ügy irataival együtt a vádtanács elnökénél benyujtani.

Ha vizsgálat volt tartva, az ennek befejezését közlő értesitéstől (129. §. első bek.) számitott tizenöt nap alatt a kir. ügyészség-

nek, a mennyiben az eljárás kiegészitését nem inditványozta (129. §. 2. bek.), vagy a vádiratot kell a vizsgálóbirónál benyujtani, vagy a vád elejtését bejelenteni.

A mennyiben a kir. ügyészség kellő időben a vizsgálat kiegészitése iránt tett inditványt s azt elutasitották (129. §. 3. bek.), a vádirat a vádtanács végzésének kézbesitésétől számitott tizenöt nap alatt adandó be.

1. Az előkészitő eljárás befejezése után a biróság, az ügy állásához s a felek inditványához képest, különböző intézkedéseket tehet. A nyomozás befejezése után, az eljárás megszüntetése, az ügynek más birósághoz való áttétele, vagy a vizsgálat elrendelésének inditványozása következhetik be. (101. §.) A mennyiben ezek egyike sem történik meg: a kir. ügyészség beadhatja a vádiratot. A vizsgálat befejezése után, a mennyiben kiegészitése már nem kérhető (129. §.) a vádló vagy elejti vádját vagy az ügynek más birósághoz való áttételét inditványozhatja; ha pedig ez esetek egyike sem forog fenn; akkor ugy a kir. ügyészség, mint a magánvádló vádiratot nyujthat be.

A vádirat benyujtása e szerint csak egyike azoknak a perbeli cselekményeknek, a melyeket a vádló a nyomozás, illetőleg a vizsgálat befejezés után tehet; minthogy pedig a vádiratot is ép ugy, mint egyéb inditványt, nemcsak a vizsgálat, hanem a nyomozás befejezése után is lehet előterjeszteni, s minthogy az ügy más hatóságnál van az előbbi, mint az utóbbi esetben: ehhez képest a 254. §. a vádirat beadásának idejét és helyét eltérőleg határozza meg a szerint, amint az ügyben csak nyomozás történt, vagy vizsgálat volt tartva.

2. *Ha vizsgálat nem volt tartva:* a kir. ügyészség vádiratát, mihelyt a nyomozás adatai elégséges alapot adnak, a *vádtanács elnökénél* nyujtja be. A törvény e szavakkal: „ha vizsgálat nem volt tartva“ — módot nyujt arra, hogy nemcsak a nyomozás esetében, hanem egyszerü feljelentés alapján is, ha az egyébként kimeritő és meggyőző, benyujtassék a vádirat. Ennek ugyan némileg ellene mond a 254. §. további rendelkezése, mely szerint ily esetben a kir. ügyész akkor köteles vádiratot benyujtani: „mihelyt erre a nyomozás adatai elégséges alapot adnak“; minthogy azonban ez nem zárja ki azt, hogy a mi a kiemelt föltétel esetében kötelessége a kir. ügyészségnek, ugyanaz mint jog megillesse akkor is, ha a vádirat benyujtására maga a feljelentés szolgáltat „elégséges alapot“, s minthogy az indokolás is kimondja, hogy az egyszerü feljelentés

is alkalmas lehet vádirat beadására (M. i. 458. l.): ennélfogva a 254. §. ily magyarázata nem ellenkezik annak helyes értelmével.

Vádiratot abban az esetben, ha vizsgálat nem volt tartva: *csak a kir. ügyészség adhat be;* ellenben a magánvádló még akkor is, ha a kir. ügyészség a nyomozás alapján beadott vádiratát visszavonta, illetőleg a vádirat beadása után a vádat elejtette: egyelőre csak a vizsgálat elrendelését inditványozhatja, vádiratot pedig ugy ebben, mint minden más esetben csak akkor adhat be, ha vizsgálat volt tartva (276. §.).

3. Hogy a nyomozás vagy a feljelentés adatain alapuló vádiratot nem a vizsgálóbirónál, hanem a *vádtanács elnökénél* kell benyujtani: ez természetes folyománya annak, hogy ez esetben a vizsgálóbiró még nem foglalkozván az ügygyel, abba átmeneti forum gyanánt sem vonható be. Hogy pedig a beadás idejét csak ezzel az általános utasitással jelöli meg a törvény, hogy a vádiratot be kell nyujtani, mihelyt erre a nyomozás adatai elégséges alapot adnak: ez azzal függ össze, hogy a nyomozás befejezését, a főmagánvád eseteinek kivételével, maga a kir. ügyészség rendeli el (101. §.). Ebből ugyanis az következik, hogy miután e jog a kir. ügyészség kezében van, s e mellett a vádiratot is neki kell benyujtani: ezzel szemben nem volna czélszerü részére a nyomozás befejezésétől számitott s napok szerint kitüntetett oly határidőt kitüzni, mely alatt a vádiratot beadni köteles. Az ügymenet gyorsitásának leginkább megfelel az az utasitás, hogy a kir. ügyészség azonnal nyujtsa be vádiratát, mihelyt a nyomozás erre alapot nyujt, vagyis mihelyt ugyanő a nyomozás befejezését elrendelte.

4. *Ha vizsgálat volt tartva,* ennek befejezése után a *vizsgálóbirónál* kell a vádiratot benyujtani. A vizsgálat befejezése után azonban nem szükségkép és nem minden esetben következik a vádirat benyujtása. Minthogy ugyanis a vizsgálat befejezését nem a kir. ügyészség, hanem a vizsgálóbiró, esetleg a vádtanács rendeli el: az előbbi esetben megtörténhetik, hogy a kir. ügyész nem tartja kimeritőnek a vizsgálóbiró által befejezettnek nyilvánitott vizsgálatot, s annak kiegészitését inditványozza (129. §.). De megtörténhetik az is, hogy a kir. ügyészség a befejezett vizsgálat adataiban nem talál elég alapot a vádirat beadására; minthogy pedig ily esetben az itélethozás czéljából tartott zárt ülés kezdetéig, az esküdtbirósági eljárásban pedig az esküdtekhez intézett kérdések megállapitásáig a vádat elejtheti (38. §.): ennélfogva elejtheti a vádat közvetlenül a vizsgálat befejezése után is. Vádirat beadására tehát

csak akkor kerül a sor, ha a kir. ügyészség sem a vizsgálat kiegészitését nem inditványozza, sem a vádat el nem ejti.

E különböző lehetőségekhez képest van megállapitva a határidő, mely alatt a kir. ügyész vádiratát a vizsgálóbirónál beadni köteles és pedig:

a) az egyik lehetőség az lévén, hogy a kir. ügyészség a befejezett vizsgálat kiegészitését nem kivánja, sem a vádat ez alkalommal el nem ejti: ez esetben *a vizsgálat befejezését közlő értesitéstől számitott* tizenöt nap alatt kell a vádiratot benyujtani;

b) a másik lehetőség az, hogy a kir. ügyészség kellő időben inditványozza a vizsgálat kiegészitését, de a vizsgálóbiró ez inditványt visszautasitván: a kir. ügyészség felfolyamodására e kérdésben a vádtanács határoz. Ez esetben, ha a vádtanács is elutasitotta a vizsgálat kiegészitése iránt tett inditványt: a kir. ügyészség a *vádtanács végzésének vételétől számitott* tizenöt nap alatt köteles vádiratát benyujtani.

5. A 254. §. nem határozza meg, hogy minő következménye van annak, ha a kir. ügyészség a vádirat beadására megállapitott határidőt be nem tartja; az indokolás pedig e tekintetben ezeket mondja:

Ha az ügyészség ez idő alatt inditványt nem tesz: ennek az ügyre nézve nincs semmi következménye; az inditvány előterjesztésére a vizsgálóbiró nem utasithatja az ügyészséget. E határidő lehető megtartása az ügyészség kötelessége, de felelősséggel azért, hogy az inditványt elő nem terjesztette, csak fölöttes hatóságának tartozik. (M. i. 458. l.)

A magánvádló is tizenöt nap alatt köteles a vádiratot benyujtani, vagy a vizsgálat kiegészitését inditványozni; ha pedig e határidőt meg nem tartja: ugy tekintetik, mint a ki a vádat elejtette. (276. §.).

6. Kétség merült fel az iránt, vajjon oly esetben, midőn a jb. hatásköréhez tartozó vétség vagy kihágás alanyi vagy tárgyi összefüggés folytán a tsz. vagy esküdtbiróság hatásköréhez tartozó ügygyel egyesittetik: a kérdéses vétség vagy kihágás miatt is vádiratot kell-e benyujtani. A kir. ügyészség egy esetben, midőn II. r. terhelt vétsége csak tárgyi összefüggés folytán került az esküdtbiróság elé, abból a felfogásból indult ki, hogy a terhelt ellen nem kell vádiratot benyujtani, mert cselekménye eredetileg a jb. hatásköréhez tartozik, a jb. előtti eljárás pedig vádiratot nem ismer. Ezzel szemben az esküdtbiróság vádirat hiányában elutasitotta a kir. ügyésznek a főtárgyaláson tett azt az inditványát, hogy e vádlott felelősségre vonassék, — a bpesti T. pedig helybenhagyta az es-

küdtbiróság e határozatát: mert a Bp. — a 381. §. 2. bek. 2. p.-jától eltekintve — az eljárási szabályok alkalmazása tekintetében nem tesz különbséget a között, hogy a cselekmény eredetileg vagy csak összefüggés alapján kerül-e valamely bíróság hatáskörébe, hanem mindenkor irányadó az a hatáskör és csak az eljárási szabályok, melyeket a törvény a bíróságok rendjében előir, jelen esetben tehát a 254. §-nak az a rendelkezése, a mely az esküdtbíróság hatáskörébe utalt ügyekben megköveteli a vádirat beadását (2292/904. GDt. XI. 532.).

3. A vádirat kellékei.

255. §.

A vádiratnak tartalmaznia kell:

1. a terhelt nevét, annak megjelölésével, hogy fogva van-e vagy nincs;

2. a vád tárgyává tett büncselekmények vagy büncselekményeknek tüzetes megjelölését a törvényben megállapitott és a tényállásból vett ismertető jelek szerint;

3. a tényállásnak a nyomozás, illetőleg a vizsgálat adataiból meritett tömör, összefüggő és tárgyilagos elbeszélését és a bizonyitékok megjelölését;

4. a főtárgyalásra illetékes bíróság megnevezését.

A kir. ügyészség a vádiratban az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelése, fentartása vagy megszüntetése tárgyában is köteles nyilatkozni.

A vádirathoz csatolandó a megidézendő tanuk és szakértők, illetőleg a főtárgyalásra beszerzendő egyéb bizonyitékok jegyzéke.

A vádiratot a jegyzék másolatával együtt annyi példányban kell beadni, hogy mindegyik terheltnek egy-egy példány jusson, ezenfelül pedig egy példány az ügy iratainál maradjon.

1. A facultativ vád alá helyező rendszer mellett gyakran a vádirat lévén egyedüli alapja a főtárgyalásnak: a törvény e szempontból tüzetesen megjelöli ama kellékeket, a melyekkel a vádiratnak birnia kell, s a melyek szükségesek ahhoz, hogy a terhelt már ez iratban teljes tájékozást nyerjen a vád anyagáról. E kellékeket a jelen §. határozza meg, s e §. rendelkezései nemcsak a kir. ügyészség részéről, hanem a magánvádló által képviselt vád esetében is alkalmazandók. (277. §.)

2. A vádiratnak mindenek előtt tartalmaznia kell: *a terhelt nevét megjelölésével, hogy fogva van-e vagy nincs.* E rendelkezés

szerint elég, ha a terhelt neve, személyes viszonyaink közelebbi megjelölése nélkül, ki van tüntetve a vádiratban. Ennek oka az, hogy némely esetben már a feljelentés alapján és igy a terhelt kihallgatása előtt be lehet adni a vádiratot. (254. §. 2. jegyzet). Ezért nem irja elő kötelezőleg a törvény a személyes viszonyok megjelölését; a dolog természetéből következik azonban, miként az indokolás is mondja, hogy a mennyiben a vádló a személyes viszonyok felől (kor, állapot stb.) tájékozva van: ugy ezek is felsorolandók. (M. i. 458. l.) Ha ez nem történik meg: ekkor maga a név oly világosan jelöltessék meg, hogy a terhelt személyének ugyanazonossága iránt semmi kétség se támadjon. Különösen ügyelni kell, hogy midőn ugyanaz a név másnak neve is: a terhelt megjelölésére valamely megkülönböztető körülmény hozassék fel.

3. Második kellék az, hogy *a vád tárgyává tett büntetendő cselekmény, a törvényben megállapitott és a tényállásból vett ismertető jelek szerint, tüzetesen jelöltessék meg.* Ez nem más, mint a concret vád formulázása, a mely két elemből van összetéve. Egyik a bebizonyitott tényálladék vagyis az elkövetett cselekmény, a másik az anyagi büntető törvénynek az a meghatározása, a mely a kérdéses cselekmény ismérveit megjelöli. Az előbbi tehát ténybeli: az utóbbi jogi individualitása a vádbeli cselekménynek. A mennyiben a törvény specialis névvel jelöli meg a kérdéses büntetendő cselekményt (pl. gyilkosság, lopás, rablás stb.): a vád körülirásába, hivatkozással a törvény illető szakaszára, e megjelölést is fel kell venni. Az indokolás, mely szerint a vádformulának olyannak kell lenni, hogy ahhoz sem a tett individualitása, sem jogi jellege tekintetében kétség ne férjen: rablás esetére nézve példa gyanánt a következő formulát állitja fel:

„A budapesti kir. ügyészség vádat emel Nagy Péter ellen, 1896. évi junius 23-án, este 6—7 óra között, a IX. ker., Naputcza 15. sz. ház előtt, X. kárára, 300 frtot tartalmazó pénztárczájának erőszakkal való elvétele által elkövetett, a Btk. 344. §-ába ütköző és 348. §-a szerint büntetendő rablás büntette miatt.“

A vádnak ily tüzetes formulázása, az indokolás szerint főleg azért szükséges, hogy a terhelt könnyen tájékozhassa magát a vád tartalma tekintetében. (M. i. 458—459. l.)

4. Harmadik kelléke a vádiratnak az, hogy *a tényállásnak, a nyomozás vagy a vizsgálat adataiból meritett tömör, összefüggő és tárgyilagos elbeszélését és a bizonyitékok megjelölését tartalmazza.* E kellékek kiemelése által a törvény a vádirat pártatlanságát, a

tárgyhoz mért rövidségét, a mi ellentéte a terjengőségnek, e mellett pedig alaposságát kivánta biztositani. A tényálladék elbeszélése tömör, ha minden kitérés nélkül időrendben adja elő a megtörtént eseményeket, ezek során elmondva, hogy ki, mikor és mit követett el, — összefüggő, ha az események egymásutánja lényeges körülmények kihagyásával meg nem zavartatik, — és tárgyilagos, ha a vádirat nem szinezi ki egyoldaluan a terhelt hátrányára a tényállást, hanem kiemeli a javára szolgáló adatokat is. A bizonyitékok megjelölése *a ténybeli előadás* során vagy azután történhetik meg, a mint concret esetben az egyik vagy másik módszer alkalmazása czélra vezető. Részletesebb és minden esetre kiterjedő utasitást sem a törvény nem adhat, sem elméletileg konstruálni nem lehet: mert a vádirat ténybeli előadása, a bizonyitékok megjelölésével együtt mindig az eset körülményei szerint változik. Némi irányadóul szolgál a törvény indokolása, a melyből kiemeljük a következőket:

Az ügyésznek oly dolgokat, melyeknek forrása csak a „hallomás“ és nem az előzetes eljárásban okiratszerüleg megállapitott adat, nem szabad felhozni. Kerülje a terhelt előéletére vonatkozó és a tettel összefüggésben nem álló hirek és mende-mondák elbeszélését. Legyen pártatlan és tárgyilagos. Azt a czélt azonban soha se téveszsze szem elől, hogy nem szabad egyetlen lényeges mozzanatot elhallgatnia, a mi a terhelt helyzetének felismerésére szükséges.

Hosszu jogi érvelésbe nem kell bocsátkozni és különösen nem kell előre azzal foglalkozni, minő kifogást emelhet a terhelt.

A vádirat ne legyen „plaidoyer“, hanem „exposé“, de kimeritő. Ne hozzon fel semmi mellékest, de ne hallgasson el egy terhelő adatot sem. A terheltnek védelme szempontjából okvetlen tudnia kell, hogy mi miatt, s mely adatok alapján vádolják.

A felsorolt kellékeknek legjobban felel meg, ha a tényállás egyszerü elbeszélése után a bizonyitékokat, melyek a tényállás megerősitik, röviden elősorolja. (M. i. 459. l.)

5. Negyedik kellék az, hogy *a főtárgyalásra illetékes bíróság megneveztessék*. A terheltnek ugyanis nemcsak ahhoz van joga, hogy megismerje a vád anyagát, hanem azt is tudnia kell, hogy melyik bíróság előtt kell helyt állania. Ezt főleg azért kell tudnia, hogy kellő időben kifogást tehessen a kijelölt bíróság illetősége ellen, mert az illetékesség elleni kifogást csak a vádirat ellen emelt kifogásban teheti meg. A vád alá helyezést rendelő végzés jogerőre emelkedése, vagy a főtárgyalás elrendelése után az eljáró bíróság illetékessége miatt az ügy áttételének már nincs helye. (274. §.).

Kérdés tárgya lehet, hogy abban az esetben, midőn a vádtanács terheltet vád alá helyezte, de illetékes forum gyanánt nem

az esküdtbiróságot, hanem pl. a Bp. Élt. 16. §.-ának helytelen alkalmazásával a törvényszéket jelölte meg: lehet-e a végzés e része ellen külön felfolyamodással élni. E kérdésre a 270. és 378. §§. egybevetése alapján igennel válaszolhatunk. A 270. §. u. i. a 262—268. §§. szerint hozott végzéseket jelöli meg olyanok gyanánt, a melyek ellen a terhelt és védője, az előzetes letartóztatást és vizsgálati fogságot s a 265. §. 1. p.-ja alapján való felfüggesztést elrendelő határozatok kivételével, felfolyamodással nem élhetnek. E végzések között azonban egy sincs olyan, a melynek tárgya az volna, hogy az ügy a tsz. vagy esk. bíróság által tárgyalandó. A 263. §. is csak arról szól, hogy a mennyiben a tsz. vagy esküdtbíróság az ügyre nézve hatáskörrel nem bir: ez esetben a vádtanács azt illetékes bíróság vagy hatóság elé utasitja, vagyis az ügy áttételét rendeli el. Annak meghatározása azonban, hogy ugyanannál a bíróságnál a tsz. vagy esk. bíróság hatásköréhez tartozik-e az ügy, nem áttétele, illetőleg nem más bírósághoz vagy hatósághoz utasitása a kérdéses ügynek, hanem ettől független külön határozat. E határozat tehát ama végzések közé tartozik, a melyek ellen a 378. §. szerint egyfoku felfolyamodásnak van helye, ha ezt a törvény ki nem zárja; minthogy pedig a Bp.-nek nincs ilyen kizáró rendelkezése: e kérdésben a 378. §. alapján felfolyamodással lehet élni.

6. A vádiratnak ezen kivül még két dolgot kell tartalmaznia, ugyanis: *a)* a kir. ügyészség nyilatkozatát az *előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelése, fentartása vagy megszüntetése tárgyában; b)* a megidézendő tanuk és szakértők, s a főtárgyalásra beszerzendő egyéb *bizonyitékok jegyzékét.*

A vádlónak kötelessége a vádiratban az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság iránt nyilatkozni, s ugy a fentartás és megszüntetés, valamint a netalán szükséges elfogatás okait előadni: hogy ezáltal alkalma nyiljék a vizsgálóbirónak, a vádtanács elnökének vagy a vádtanácsnak a terhelt szabadlábra helyezése vagy elfogatása, illetőleg további fogvatartása tárgyában határozni. Hogy e tekintetben az esetek különbsége szerint kit illet meg a határozat joga: ez a következő §-ok kapcsán ki fog tünni.

A megidézendő tanuk és egyéb bizonyitékok jegyzéke szintén alkotó része ugyan a vádiratnak, de ezt könnyebb kezelhetés végett nem magába a vádiratba kell foglalni, hanem melléklet gyanánt ahhoz kell csatolni. E jegyzékből tájékozza magát a terhelt egyfelől az iránt, hogy minő bizonyitékokat sorakoztat ellene a

vádló, másfelől az iránt, hogy a védelem érdekében mely bizonyitékokkal kell még neki a jegyzékben foglaltakat kiegészitenі.

7. A vádirat alaki kellékei közé tartozik az, hogy *hány példányban kell azt beadni.* E tekintetben a 255. §-nak az a rendelkezése, mely szerint a vádiratot annyi példányban kell beadni, hogy *mindegyik terheltnek jusson egy-egy példány, ezenkivül pedig egy példány az iratoknál maradjon:* a dolog természetéből folyik, mert egyfelől mindegyik terheltnek joga van ahhoz, hogy előzetesen megismerkedhessék a vád tartalmával, másfelől pedig hézagosak maradnának a biróság ügyiratai, ha a vádirat egy példánya ezekhez nem csatoltatnék. Önként értetik az is, hogy a vádirat mindegyik példányához a bizonyitékok jegyzékének egy-egy másolata is csatolandó. Kellő számu és pedig nem kivánatos, hanem teljes példányokról a vádló köteles gondoskodni. A biróság ugyan, miként az indokolás mondja, az esetleg kevesebb számban beadott példányokról a biróság irodájában elkészittetheti a szükséges másolatokat, de erre a vádlót is kötelezheti (M. i. 459—460. l.).

8. *Nyomtatvány utján elkövetett* büntetendő cselekmény esetében a vád tárgyává tett nyomtatvány is a vádirathoz csatolandó, illetőleg, ha az a vizsgálat elrendelése iránti inditványhoz már becsatoltatott: a vádiratban a nyomtatvány, czime, a megjelenés ideje és helye szerint tüzetesen megjelölendő. Ezenfölül idézni kell a nyomtatvány ama részeit, a melyekre a vádló vádját alapitja. (566. és 570. §.). A birói gyakorlat szerint az utóbbi kelléktől is el lehet tekinteni, ha a vizsgálat iránt előterjesztett inditványban már szó szerint idéztettek a sajtóközlemény vád tárgyává tett részei, a vádirat pedig ez idézetekre egyszerüen csak hivatkozik. Igy pl. a bpesti T. megváltoztatta a tsz. vádtanácsának a vádiratot a miatt elutasitó végzését, mert ebben tüzetesen nem jelöltettek meg a nyomtatvány ama részei, melyek miatt vád emeltetett s ezzel szemben vád alá helyezte a terheltet: mert a vizsgálat iránt előterjesztett inditvány e részeket magában foglalta (139/904. GDt. XI. 533.).

4. A vádirat közlése és a kifogás megtételének határideje.

256. §.

A vádtanács elnöke, illetőleg a vizsgálóbiró, kinél a királyi ügyészség a vádiratot benyujtotta, azonnal határoz az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése vagy megszün-

tetése iránt tett indítvány felett, azután a 281. §. esetén kivül, a vádiratot a terheltnek azzal az értesítéssel kézbesitteti, hogy szabadságában áll a vádirat ellen a jelen törvény 257. §-a értelmében kifogással élni.

A fogva levő terhelttel a vádirat huszonnégy óra alatt, a szabad lábon levővel lehető sürgősen közlendő, ha pedig az előzetes letartóztatást, illetőleg a vizsgálati fogságot a vádirat alapján rendelték el, akkor a vádirat a terheltnek csak elfogatásakor kézbesitendő. Ez esetben az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelése miatt csak a vádirat ellen beadott kifogással kereshető orvoslás.

Az értesitésben ki kell tenni, hogy a mennyiben a terhelt kifogással kiván élni, ezt köteles a vádirat közlésétől számitott nyolcz nap alatt megtenni és indokolni.

A kifogás és indokolása a vizsgálóbirónál, illetőleg a vádtanács elnökénél, ki a vádiratot kézbesitette, jegyzőkönyvbe mondható vagy irásban nyujtható be.

Ezek utasitják vissza a kifogást, ha elkésett, vagy ha azt nem jogosult egyén tette.

A terhelt ama határidő alatt, mely neki a kifogásra, illetőleg, ha ezt már bejelentette, annak indokolására nyitva áll, kivánhatja, hogy a vádiratot a védőnek kézbesitsék. Ez esetben a határidő a védő részére teljesitett kézbesitéstől számitandó.

1. E §. 1., 2. és 3. bekezdése a vádirat beadását követő birói intézkedésekről, névszerint: a terhelt letartóztatása vagy szabadlábra helyezése iránt hozandó határozatról s a vádiratnak terhelttel való közléséről szól, — 4., 5. és 6. bekezdése a kifogás megtételének módját és határidejét állapitja meg.

A vádirat közlése s a letartóztatás kérdésében hozandó határozat.

2. A vádirat a körülményekhez képest *a vádtanács elnökénél* vagy *a vizsgálóbirónál* lévén benyujtandó (254. §.): az ennek folytán szükségessé vált első intézkedést az előbbi vagy az utóbbi teszi meg.

A mennyiben vizsgálat volt teljesitve, rendszerint a vizsgálóbiró teszi meg a szükséges intézkedéseket s ily esetben, ha a terhelt kifogást nem adott be, az ügy nem is kerül a vádtanács elé. A sajtó utján elkövetett büntetendő cselekményekre nézve azonban kivételesen azt rendeli a Bp., hogy mihelyt a vádló benyujtotta a vádiratot, illetőleg mihelyt annak benyujtására meghatározott idő

lejárt: a vizsgálóbiró az ügy összes iratait az illetékes sajtóbiróság vádtanácsához terjeszti be, melynek elnöke intézkedik a vádiratnak a terhelttel való közlése iránt. (571. §.) Ez esetben tehát a vádirat beadása után ugyanaz a szerepe van a vádtanács elnökének, mint a mely akkor megilleti, ha a kir. ügyészség közvetlenül hozzá adja be a vádiratot.

3. Mielőtt a vádirat közöltetnék a terhelttel: két kérdés merülhet fel. Egyik az, hogy illetékes helyen adta-e be a vádló a vádiratát; a másik az, hogy továbbra is fogva tartassék vagy szabadlábra helyeztessék-e a letartóztatott terhelt, s hogy viszont elrendeltessék-e a szabadlábon levő terhelt letartóztatása.

Az *illetékesség* kérdésére nézve a törvény indokolása különbséget tesz a vádtanács elnökének s a vizsgálóbirónak hatásköre közt, ezeket mondván:

A vátanács elnöke még az illetékesség kérdésébe sem bocsátkozhatik; mert határozata elővélelmet alkotna a kifogásra, illetve az ennek alapján hozandó végzésre nézve. A vizsgálóbiró azonban, a ki ugy találja, hogy nem ő, de egy más törvényszék vizsgálóbirája foglalkozott előzőleg az ügygyel: illetéktelenségét kimondhatja és a vádiratot az illetékes bírósághoz teheti át. (M. i. 460. l.)

A mennyiben *a vádirat törvényszerüsége* ellen más tekintetben merülne fel aggodalom: ennek eloszlatását — ugyancsak az indokolás szerint — sem a vádtanács elnöke, sem a vizsgálóbiró nem kérhetik a vádtanácstól, hanem ennek daczára kézbesitettniök kell a vádiratot (u. o.). Ez azt jelenti, hogy a 255. §. szempontjából hiányosan szerkesztett, vagy kellően fel nem szerelt vádiratot is kézbesiteni kell a terheltnek, kinek módjában áll az ellen minden tekintetben, tehát hiányos tartama miatt is, kifogást tenni.[1]) Természetes azonban, hogy a mennyiben a vádirat nem kellő számu példányban adatott be, s ennélfogva nem kézbesithető: a vádtanács elnöke vagy a vizsgálóbiró kötelezheti a vádlót a még hiányzó példányok beadására (255. §. 7. jegyzet.).

4. *Az előzetes letartóztatás* vagy *vizsgálati fogság* tekintetében mindenekelőtt az a kérdés merül fel, hogy köteles-e ez iránt a vizsgálóbiró vagy a vádtanács elnöke mindig, tehát akkor is határozatot hozni, ha csupán fenn akarja tartani, és pedig a kir. ügyészséggel egyetértőleg, az eddigi állapotot. A törvény ezt nem rendeli; a dolog természetéből pedig nem következik, mert ha csak

[1]) Ily értelemben határozott a bpesti T. is 130/902. sz. a., midőn a vádiratban a nyomtatvány incriminált részei meg nem jelöltettek. (GDt. XI. 533.)

arról van szó, hogy a fogva levő terhelt továbbra is letartóztatva maradjon, a szabad lábon levő pedig szabadon hagyassék: ehhez külön birói határozat ama biró részéről, a ki csak a vádirat közvetitésére van hivatva, nem szükséges. Ezért az indokolás is kimondja, hogy a mennyiben az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság már el volt rendelve: hatályát a vádirat benyujtása nem kell fentartása tárgyában határoznia (M. i. 461. l.). Hatánem kell fentartása tárgyában határoznia (M. i. 461. l.). Határozatra tehát csak akkor van szükség, ha a vádirat benyujtása után kell a szabadlábon levő terheltet letartóztatni, vagy a fogva levőt szabadon bocsátani. Minthogy a határozat az egyik vagy másik irányban eltérhet az ügyész inditványától, vagy sértheti a terhelt érdekeit: ellene ugy a közvádló, mint a terhelt orvoslásért folyamodhatik a vádtanácshoz.

5. A felfolyamodás a következő körülmények közt történhetik meg:

a) a terhelt, kinek letartóztatását a vizsgálóbiró vagy a vádtanács elnöke a vádirat alapján elrendelte, nemcsak e határozat ellen használ perorvoslatot, hanem a vádirat ellen is kifogást tesz;

b) megtörténhetik azonban, hogy a vádiratban megnyugszik a terhelt és csak a letartóztatás ellen emel kifogást; végre:

c) előfordulhat, hogy a vizsgálóbiró vagy a vádtanács elnöke által, a közvádló inditványára szabadlábra helyezett terhelt más tekintetben él kifogással a vádirat ellen, a mely ennek folytán a vádtanács elé kerül.

Mindegyik esetben a vádtanácsnak kell határoznia; kérdés azonban, hogy mikor és miként határozzon. Arra az esetre nézve, ha a letartóztatást a vádirat alapján rendelték el: a 256. §. 2. bek. kimondja, hogy e miatt a terhelt csak a vádirat ellen beadott kifogással kereshet orvoslást és igy a vádtanács ez esetben a kifogás iránt hozott határozatában dönt a letartóztatás tárgyában is. Kérdés azonban, hogy mi történjék a *b)* alatti esetben, midőn a terhelt megnyugszik a vádiratban. Az indokolás szerint ily esetben is joga van a vádtanácsnak a vádiratot megvizsgálni, mert kifogás csakugyan volt téve, s mert a letartóztatás kérdésében alig lehet határozni a nélkül, hogy a büntetendő cselekmény körülményei figyelembe ne vétessenek (M. i. 461. l.) E szerint a vádtanács a letartóztatás ellen tett kifogást a vádirat ellen emelt kifogás gyanánt tekinti és tárgyalja. A *c)* pontban emlitett esetet illetőleg pedig azt mondja az indokolás, hogy a vádtanácsnak ily esetben is joga van a szabadlábra helyezést megváltoztatni és a letartóztatást, illetőleg a vizsgálati fogságot ismét elrendelni (461. l.)

6. Miután a vádtanács elnöke, illetőleg a vizsgálóbiró határozott az előzetes letartóztatás, vagy a vizsgálati fogság elrendelése vagy megszüntetése iránt tett inditvány felett: következik a *vádirat közlése a terhelttel.* Ennek, a 281. §. esetén kivül, mely a közvetlen idézés feltételeit határozza meg, mindenkor meg kell történnie. A közvetlen idézés inditványozása egyébként az illetékes kir. törvényszéknél vagy esküdtbiróságnál történvén s e czélból a vádirat is ennél lévén benyujtandó (282. §.): ez esetben a vizsgálóbiró és a vádtanács elnöke nem is juthat abba a helyzetbe, hogy a vádiratot illetőleg bárminő intézkedést tegyen.

7. A vádirat közlésének *időpontja tekintetében* különbséget tesz a 256. §. a között, ha *a terhelt fogva vagy szabadlábon* van. A fogva levő terhelttel a vádirat 24 óra alatt közlendő, ha pedig a vádirat alapján rendelték el a terhelt letartóztatását: akkor elfogatásakor kell neki a vádiratot és pedig a letartóztatást elrendelő határozattal együtt kézbesiteni (2. bek.). Az indokolás azt mondja, hogy a fogva levő terhelttel szóval is közölheti a biró a vádiratot, és ha ez ebben megnyugszik: akkor egyenesen a főtárgyalás kituzése iránt lehet intézkedni; továbbá azt mondja, hogy a mennyiben a szóbeli közlés alkalmával nem kézbesitheti a biró a vádiratot, mert az ügyész azt, az ügy sürgősségénél fogva, csak egy példányban adta be: ez esetben arra is figyelmeztetni kell a terheltet, hogy a vádiratot, kivánatára, irásban is fogják vele vagy védőjével közölni (M. i. 460. l.). Ez azonban nyilván ellenkezik a törvény ama rendelkezésével, hogy a vádiratot annyi példányban kell beadni, hogy mindegyik terheltnek egy-egy példány jusson (255. §. ut. bek.). E parancsoló rendelkezés alól sürgősség esetében sem mentheti fel magát a kir. ügyészség; a birónak pedig oly esetben, midőn az ügyész csak egy példányban adta be a váldiratot, nem az a feladata, hogy a kényszerhelyzetben levő terhelt kivánságát megtudja s ettől tegye függővé intézkedését, hanem az, hogy érvényt szerezzen a törvénynek és minden esetre gondoskodjék arról, hogy a vádirat hiányzó példánya lemásoltatván, a fogvalevő terheltnek vagy védőjének átadassék.

A szabadlábon levő terhelt ellen beadott vádirat közlésének idejét nem határozza ugyan meg a törvény, — de abból a kijelentéséből, hogy ennek „lehető sürgősen" meg kell történni: önként következik, hogy a gyors eljárást itt is megkivánja.

8. A vádirat közlése alkalmával a következőkről kell értesiteni a terheltet:

a) hogy szabadságában áll a vádirat ellen a 257. §. értelmében, tehát annak minden pontja ellen kifogással élni. (1. bek.);

b) hogy a mennyiben a terhelt kifogással akar élni; ezt köteles a vádirat közlésétől számitott nyolcz nap alatt megtenni és indokolni (3. bek.);

c) hogy a kifogást és indokolását a vizsgálóbirónál, illetőleg a vádtanács elnökénél, ki a vádiratot kézbesitette, jegyzőkönyvbe mondhatja vagy irásban benyujthatja (4. bek.)

Az utóbbi körülmény ugyan a 256. §-ban nincs felvéve azok közé, a melyekről a terhelt a vádirat közlésekor értesitendő; a 9. §-ból azonban önként folyik, hogy a biró e jogáról is köteles a terheltet felvilágositani.

A kifogások beadásának határideje.

9. *A kifogás beadásának és indokolásának határideje* a szabadlábon és a fogva levő terheltre egyaránt *nyolcz (8) nap*, mely a vádirat közlésétől számittatik. A törvény eredeti tervezete a fogva levő vádlottnak csak a határozat közlésétől számitott huszonnégy órát engedett a kifogás megtételére, az indokolás határidejéül azonban ez esetre nézve is nyolcz (8) napot állapitott meg. A képv. ig. biz. az előbbi rendelkezést azért mellőzte, mert kivánatos, hogy a kifogás megtételének határideje mind a szabadlábon levő, mind a letartóztatott terhelttel szemben egyenlővé tétessék és mert méltányos megengedni, hogy a fogva levő terheltnek is módjában álljon a kifogás megtétele kérdésében esetleg távol levő védőjével értekezni. Továbbá kiemelte a bizottság, hogy a határidő meghosszabbitása nem ütközik a terhelt érdekeibe, mert neki is módjában áll a kifogást a határidő előtt beadni, vagy annak megtételéről a 268. §. értelmében a nyolcz (8) napi határidő lejárta előtt is lemondani (Jelentés 38. l.). Ez azt jelenti, hogy a mennyiben a fogva levő terhelt ügyének gyorsabb elintézését óhajtja: kifogását a nyolcz (8) napi határidőn belül bármikor, tehát huszonnégy (24) óra alatt is megteheti és indokolhatja; továbbá, hogy a mennyiben ügyét a vád alá helyező eljárás mellőzésével kivánja főtárgyalásra vinni: közvetlenül a vádirat vétele után lemondhat a kifogás jogáról s ez esetben elérheti azt, hogy az ügy haladéktalanul a főtárgyalás megtartására illetékes törvényszék vagy esküdtbiróság elé kerül (268. §.) Ugyanezt természetesen a szabadlábon levő terhelt is megteheti.

10. A 256. §. utolsó bek. a kifogás megtételére és indokolására szolgáló *nyolcz (8) napi határidő meghosszabbitásáról* intézkedik arra az esetre nézve, ha a terhelt azt kivánja, hogy a *vádira-*

tot védőjének kézbesitsék. E kivánságát a terhelt ama határidő alatt jelentheti be, a mely neki a kifogásra, illetőleg ha ezt már bejelentette, annak indokolására nyitva áll. A határidőnek ily kettős megjelölése nem jelenti azt, hogy a terheltnek külön nyolcz (8) napja volna a kifogás megtételére s ettől számitva ismét nyolcz nap állana rendelkezésére az indokolás beadására: mert a §. 3. bek. világosan kimondja, hogy a terhelt nyolcz (8) nap alatt köteles a kifogást „megtenni *és* indokolni". Az utolsó bekezdésben jelzett kettős határidő tehát csak azt jelenti, hogy a mennyiben a terhelt a nyitva álló nyolcz (8) nap letelte előtt megtette a kifogást: ekkor a nyolcz nap leteltéig még joga van az indokolást beadni. E szerint azt a kivánságát is, hogy a vádirat védőjének kézbesittessék, e határidő alatt kell bejelentenie. A határidő meghosszabbitása itt abban áll, hogy a határidő ez esetben a *védő részére teljesitett kézbesitéstől számitandó.*

11. A terheltnek és védőjének, hogy a kifogást sikerrel érvényesithessék, szükségük lehet részint arra, hogy előzőleg egymással érintkezzenek, részint arra, hogy az ügyiratokat előlegesen megtekinthessék. A jogot a Bp. mindkét irányban megadja, a mennyiben rendeli, hogy a vádirat beadásától, illetőleg a vizsgálat befejezésétől kezdve a védő szabadon érintkezhetik a letartóztatott terhelttel (62. §. ut. bek.), továbbá, hogy ugyanez időponttól kezdve az ügy iratainak és csatolmányaiknak megtekintése a terhelttől vagy védőjétől meg nem tagadható. (63. §. 4. bek.)

5. A kifogás tárgya.

257. §.

A terhelt kifogást tehet a vádiratnak minden pontja ellen.

Különösen kifogást tehet a bíróság illetékessége ellen, indítványozhatja a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészitését, illetőleg a vizsgálat elrendelését, érvényesitheti a beszámitást és a bünvádi eljárás megindítását kizáró okokat, kifogást tehet az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése ellen (256. §.), felhozhatja azokat a körülményeket és érveket, melyekből következteti, hogy büncselekmény nem, vagy más forog fenn, mint a melyre a vád alapitva van és kifogás tárgyává teheti a vád bizonyitékait, ténybeli és jogi következtetéseit is.

1. A kifogás tárgya mindaz lehet, a mire a vádirat kiterjed. A 257. §. 1. bek. ezt azzal az általános kijelentéssel mondja ki,

hogy „*a terhelt kifogást tehet a vádiratnak minden pontja ellen*". Hogy e mellett a §. 2. bek. különösen kiemel néhány tárgyat, a melyekre a kifogás vonatkozhatik: ez csak példázó jelentőséggel bir, és legkevésbbé sem szoritja meg az 1. bek. által felállitott szabályt. Az indokolás szerint a felsorolás a terhelt jogkörének felvilágositása céljából történt (M. i. 461. l.)

2. A kiemelt példákból kitetszőleg a *kifogásnak háromféle célja* lehet. Egyik az, hogy az ügy *más bírósághoz utasittassék*, mint a melyet a vádirat kijelölt.

E célnak felel meg az illetékesség ellen tett kifogás, a melynek egyik alapja az is lehet, hogy más büntetendő cselekmény forog fenn, mint a melyre a vád vonatkozik. A másik cél az lehet, hogy az *eljárás kiegészittessék*, — mely célból terhelt a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészitését, illetőleg oly esetben, midőn csak nyomozás történt: a vizsgálat elrendelését inditványozhatja. Végre az lehet a kifogás célja, hogy az *eljárás megszüntetése* mondassék ki. Ez különböző alapon történhetik meg. A 257. §. szerint e célból a terhelt érvényesitheti a beszámitást és a bünvádi eljárás megindítását kizáró okokat, bebizonyithatja, hogy büntetendő cselekmény nem forog fenn, továbbá kifogás tárgyává teheti a vád bizonyitékait, valamint ténybeli és jogi következtetéseit. A dologi természetéből következik, hogy a terhelt ezen kivül kifogást tehet az *előzetes letartóztatás*, illetőleg a *vizsgálati fogság elrendelése* ellen.

3. A kifogások tárgyai gyanánt kiemelt egyes példákat a következő megjegyzésekkel világositjuk fel:

a) Illetékességét a biróság rendszerint hivatalból vizsgálja (15. §.). Ehhez képest, miként már emlitve volt (256. §. 2. jegyzet), a vizsgálóbiró hivatalból is megállapithatja illetéktelenségét, ha oly ügyben nyujtottak be hozzá vádiratot, a melyben más törvényszék vizsgálóbirája járt el. Minthogy azonban a vádtanács elnöke, a hozzá benyujtott vádirattal szemben, ugyanezt nem teheti, a vizsgálóbiró pedig esetleg nem teszi meg: ily esetben a terheltnek nyilik alkalma arra, hogy a vádirat ellen a biróság illetékessége szempontjából kifogást tegyen. De a biróság hatásköre ellen is kifogást tehet a vádlott pl. oly esetben, midőn a vádirat járásbirósághoz tartozó ügyben a törvényszéket jelöli meg illetékes biróság gyanánt, vagy midőn sajtó utján elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés esetében a törvényszék által kivánja tárgyaltatni az É. t. 16. §-a szerint esküdtbirósághoz tartozó ügyet.

b) Habár a nyomozás folyamán nemcsak a terhelő, hanem a mentő körülmények is kideritendők (100. §.): mégis megtörténhetik, hogy a nyomozó hatóság a terhelt javára szolgáló bizonyitékok összegyüjtésére kevesebb gondot fordit, mint a vád bizonyitékaira. Ugyanez megtörténhetik vizsgálat esetében is. Ezzel szemben a terhelt, ha vizsgálat történt: a vizsgálat kiegészitését, — ha pedig csak nyomozás foganatosittatott: rendszerint a vizsgálat elrendelését fogja inditványozni.

Terhelt az utóbbi inditványt a 103. §. 3. pontjának ama rendelkezésére alapithatja, hogy vizsgálatnak kell megelőzni a főtárgyalást akkor is, ha a terhelt oly körülményekre hivatkozik, a melyek kideritése vagy megállapitása a védelem előkészitése végett kivánatos.

c) A beszámitást kizáró okokat a btk. 76., 77., 79., 80., 82. és 83. §-ai sorolják fel; ezek közül azonban a 264. §. 3. p.-ja szerint kifogás tárgya csak az lehet, hogy a terhelt a beszámithatóságot kizáró gyógyithatatlan elmezavarban szenved (76. §.) és hogy a cselekmény elkövetésekor életkorának 12. évét még nem haladta tul (83. §.). A beszámitást kizáró többi okokat csak a főtárgyaláson lehet érvényesiteni; a bünvádi eljárás megindítását kizáró okok közül különösen az elévülés (btk. 105. és 106. §-ok), a magán inditványra jogosult inditványának vagy a felhatalmazásnak hiánya igényelnek figyelmet (264. §. 2., 4. p.), mert könnyen megtörténhetik, hogy a vádló oly cselekményt tesz vád tárgyává, a mely már elévült, vagy a mely megszünt büntethető lenni annálfogva, mert a magáninditvány kellő időben elő nem terjesztetett, illetőleg a felhatalmazás meg nem adatott.

d) A vádirat egyik lényeges kelléke lévén, hogy tüzetesen, a törvényben megállapitott és a tényálladékból vett ismertető-jelek szerint megjelölje a vád tárgyává tett büntetendő cselekményt (255. §. 2. p.): ezzel szemben a kifogás vagy az lehet, hogy a kérdéses cselekmény, ha való is, a büntető törvény szerint nem büntethető (btk. 1. §.), vagy az, hogy más büntetendő cselekmény forog fenn mint a melyre a vád alapitva van. Az előbbi esetben a kifogás az eljárás megszüntetését (264. §. 1. p.), az utóbbiban az ügynek más birósághoz való áttételét vagy a vizsgálat kiegészitésének elrendelését eredményezheti (262. és 263. §.).

e) A vádirat további kelléke az lévén, hogy abban a tényálladék hű elbeszélése mellett a bizonyitékok is felsoroltassanak (255. §. 3. p.): ezzel ezemben a vád bizonyitékait s a bizonyitékokból vont

ténybeli és jogi következtetéseket lehet kifogás tárgyává tenni. Az eredmény az eljárás megszüntetése (264. §. 6. p.), vagy a tényálladék helyesbbitése stb. lehet.

f) Az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése akkor lehet kifogás tárgya, ha ezt a vizsgálóbiró vagy a vádtanács elnöke a vádirat alapján rendelte el (256. §. 2. bek.), vagy ha a letartóztatott terhelt ellen beadott vádiratban a kir. ügyészség az illetőnek szabadlábra helyezését nem inditványozta s a vizsgálóbiró vagy a vádtanács ezt el nem rendelte. Mindkét esetben első sorban a vádtanács van arra hivatva, hogy az előzetes letartóztatást, illetőleg a vizsgálati fogság megszüntetését vagy további fentartását elrendelje. Habár tehát a terhelt csak ebben az irányban tesz is kifogást a vád ellen: ez mégis oly kifogás, a melynek alapján a vádtanácsnak érdemileg foglalkoznia kell a vádirattal (256. §. 4. jegyz. *b)* pont).

4. Sajtó utján elkövetett büntetendő cselekmények esetében a terhelt a vádirat ellen beadott kifogásokban is megnevezheti azt a személyt, a kinek felelősségre vonása, az ellene inditott eljárásnak irányában való megszüntetését vonja maga után. (572. §.).

6. A kifogás tárgyalásának előkészitése.

258. §.

Ha a terhelt a 256. §-ban megjelölt határidő alatt kifogást tett, a vizsgálóbiró az iratokat azonnal a vádtanács elé terjeszti.

259. §.

A vádtanács elnöke a kifogás tárgyalására lehető közel határnapot tüz ki s erről a kir. ügyészséget és a terheltet értesiti.

Az utóbbinak szóló értesitésben kiteendő, hogy jogában áll a vádtanács ülésére meg vagy meg nem jelenni, valamint magát védő által képviseltetni.

A terheltnek bejelentett védője a tárgyalás napjáról értesitendő.

260. §.

A terheltnek vagy védőjének elmaradása a tárgyalást és a határozat hozását nem akadályozza.

Ha azonban a vádtanács szükségesnek találja, a kifogás tárgyalására a terheltet személyes megjelenésre kötelezheti, illetőleg a fogva levő terheltet maga elé állittathatja.

1. E §-ok a vádtanács előtti tárgyalás előkészitésére vonatkozó intézkedéseket határozzák meg. Ezek megállapitásánál irányadóul szolgált egyfelől az, hogy a tárgyalás minél gyorsabban megtartható legyen, másfelől az, hogy a terhelt, ki a vádirat ellen kifogást tett, az idéző végzésben jogairól és elmaradásának következményeiről kellően kitanittassék.

2. A 258. §. ama rendelkezése, hogy *a vizsgálóbiró az iratokat azonnal a vádtanács elé terjeszti,*[1]) ha a terhelt törvényes határidő alatt kifogást tett: azzal a különböző helyzettel függ össze, a melyben a vizsgálóbiró, másfelől pedig a vádtanács elnöke a vádtanácshoz áll. Az utóbbi, mint elnöke a vádtanácsnak, ennek egyszersmind tagja. Ha tehát a vádirat közvetlenül hozzá nyujtatik be: ekkor az iratok már annál a forumnál vannak, a mely a kifogás tárgyalására hivatva van. Eszerint a vádtanács elnöke, mihelyt a kifogás beadatott: azonnal megteheti a 259. §-ban megjelölt intézkedést. Ha azonban a vizsgálóbiróhoz volt benyujtva a vádirat s ha ennélfogva a kifogás is ehhez adatott be: ekkor szükségessé válik az az átmeneti intézkedés, a melyet a 258. §. a vizsgálóbiró kötelességévé tesz.

3. A vádtanács tárgyalásának tulajdonképeni előkészitésére e tanács elnöke van hivatva, kinek *a tárgyalás lehető gyors és szabályos megtarthatása* végett a következő intézkedéseket kell tennie:

a) a kifogás tárgyalására lehető közel határnapot tüz ki;

b) e határnapról a kir. ügyészséget és a terheltet, valamint a terhelt bejelentett védőjét értesiti (259. §.).

Ez intézkedéseket teszi meg a vádtanács elnöke akkor is, ha a vádat magánvádló képviseli, azzal a különbséggel, hogy a tárgyalásról nem a kir. ügyészséget, hanem a magánvádlót értesiti (278. §.). A sértett a vádtanács tárgyalására nem idézendő meg s a vádtanács végzései ellen csak akkor élhet felfolyamodással, ha azzal a vádat képviselő kir. ügyészség nem élt vagy azt visszavonta (269. §.).

4. Abból a czélból, hogy a *terhelt jogairól és elmaradásának következményeiről* kellően tájékozva legyen, a tárgyalást kitüző végzésben a következőkről értesitendő:

a) hogy jogában áll a vádtanács ülésén meg, vagy meg nem jelenni és magát védővel képviseltetni (259. §.);

[1]) V. ö. B. ü. sz. 66. §-át a vádtanácshoz cimzett beadványok benyujtása tárgyában.

b) hogy elmaradása a tárgyalás megtartását és a határozat meghozását nem akadályozza, valamint nem akadályozza ezt a védő elmaradása sem (260. §.).

A vádtanács elnökének joga ez értesitésen tul nem terjed. Ha tehát az ügy áttanulmányozásából arról győződnék meg, hogy a kifogás tárgyalásán *terhelt személyes jelenléte szükséges:* ez iránt a vádtanács határozatát kell kieszközölnie, mert csak ez rendelheti el, hogy terhelt a kifogás tárgyalásán személyesen megjelenjék, illetőleg, hogy a fogva levő terhelt e tárgyalásra előállittassék (260. §. 2. bek.). Természetes, hogy ezt a vádtanács a terhelt jelenléte nélkül megkezdett tárgyalás folyamán is elrendelheti.

5. Abban az esetben, ha a vádat a kir. ügyész képviseli, a vádirat ellen tett kifogás feletti tárgyalás a kir. ügyész jelenléte nélkül nem tartható meg (C. 3651/904. B. H. T. I. 103. sz.)

7. A kifogás tárgyalása.

261. §.

A kifogás tárgyalása nem nyilvános.

Az ülés megnyitása után az előadó az ügyet előadja.

Ennek megtörténtével a felek szóbeli előterjesztéseket tehetnek.

Az utolsó felszólalás mindig a terheltet és védőjét illeti.

A vádtanács tagjai a megjelent vagy előállitott terhelthez kérdéseket intézhetnek.

A tárgyalás befejezése után a vádtanács végzést hoz és azt nyomban kihirdeti, a meg nem jelent terhelttel és a magánféllel pedig három nap alatt közli.

1. A vádtanácsnak itt körülirt tárgyalása három sarkalatos elvet juttat érvényre. Az egyik az, hogy e tárgyalás nem nyilvános, másik az, hogy contradictorius, a mennyiben felszólalási jogot ad a vádlónak és terheltnek, illetőleg a védőnek, — a harmadik az, hogy a vádtanács kérdéseket intézhet a terhelthez s ekként mintegy kiegészitheti a nyomozás, illetőleg a vizsgálat anyagát.

2. Hogy a *kifogás tárgyalása nem nyilvános:* az önként következik a vád alá helyező eljárás természetéből és czéljából (Bev. V. e. pont). A nyilvánosság kizárása azonban itt nem jelenti a nyilvánosság teljes kizárását, vagyis azt, hogy a vádtanács zárt ülésben tárgyalja a kifogást, hanem csak azt jelenti, hogy a közön-

ség e tárgyalásból ki van zárva. Ellenben megjelenhetik azon a köz- és magánvádló, a terhelt és ennek védője, a mi egyértelmü az ügyfél-nyilvánossággal. A magánfélnek (5. §.) nincs helye a kifogás tárgyalásán: mert ez kizárólag az ügy büntetőjogi részére vonatkozik s nem érinti a magánjogi igényeket. Igaz, hogy a §. ut. bek. szerint a vádtanács végzését a magánféllel is közölni kell; de ez nem jelenti azt, hogy a magánfél részt vehet a tárgyaláson, a melyre a 259. §. szerint a vádlón kivül csak a terhelt és védője hivható meg, hanem azzal a jelentőséggel bir, hogy a magánfélnek is tudnia kell, hogy mit határozott a vádtanács az őt is érdeklő ügyben. A felek szóváltásai után az ügyfél-nyilvánosság is megszünik s a vádtanács zárt ülésben hozza meg végzését.[1])

3. A *contradictorius eljárás* akként érvényesül, hogy miután az ülés megnyitása után *az előadó az ügyet megismertette: a felek szóbeli előterjesztéseket tehetnek* (2. és 3. bek.). Az indokolás szerint a pártatlan előadás leghelyesebb biztositéka az, hogy az ügyet a vádtanács egyik tagja adja elő; minélfogva a franczia code és az ennek nyomán készült perendtartások ama rendszerét, mely szerint az ügy tulajdonképeni előadója a közvádló, az ujabb franczia és belga javaslatok egyhangulag elitélik, lényeges garantiául ismervén el a pártatlan előadó kijelölését (M. i. 461. l.). A kiemelt rendszer fő hibája azonban nem az, hogy a vádtanács ülésén a közvádló adja elő az ügyet, hanem az, hogy ezzel szemben a terheltet és védőjét nem illeti meg a szó. A mint a vádtanács ülésén a védelemnek is helye van: a közvádló első felszólalása, már nem veszedelmes, mert hiszen ellensulyozásra talál a nyomban utána következő védelemben. E rendszer mellett fentartható a szóváltások arányossága, hogy t. i. a vádló után a védő beszéljen s a mennyiben a vádló erre felel: az utolsó szó ekkor is a védőt, illetőleg a terheltet illesse meg. Ez arányosság azzal a rendelkezéssel szemben, hogy az ügyet a vádtanács tagja adja elő, kevésbé tartható fenn (lásd a következő jegyzetet). Ellenben kétségtelen előnye e rendszernek az, hogy midőn a kifogás tárgyalásán sem a

[1]) A Bp. Él. t. 20. §-a, mely szerint vétséget követ el, a ki a büntető bíróság előtt a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalást vagy főtárgyalást, a hatóság engedélye nélkül egészben vagy részben közzéteszi: a vádtanács tárgyalására is vonatkoztatható, mert e tárgyalást illetőleg a törvény még nagyobb mértékben kizárja a nyilvánosságot, mint a hogy ezt a járásbirósági tárgyalást vagy a főtárgyalást illetőleg maga a bíróság megteheti. Utóbbi esetekben u. i. a felek által megnevezett bizalmi férfiak jelen lehetnek a tárgyaláson, mig a vádtanács előtt tartott tárgyalásnál ez nem történhetik meg.

terhelt, sem védője meg nem jelent: a vádtanács tárgyilagosabb ismertetést nyer az ügyről, mint a minőt nyerne akkor, ha előadó nem létében a vádló felszólalásából s ezt kiegészitőleg csak az irásban beadott kifogásokból nyerne tájékozást.[1])

4. A felszólalások sorrendjét nem határozza meg a 261. §., hanem csak annyit mond, hogy *az előadó után a felek szóbeli előterjesztéseket tehetnek, s hogy az utolsó felszólalás mindig a terheltet és védőjét illeti.* Az indokolás szerint a per e szakában nem kivánatos formalismus elkerülése végett bizta a törvény a vádtanács belátására felszólalások sorrendjének megállapitását. Továbbá azt mondja az indokolás, hogy rendszerint ajánlatosnak fog mutatkozni, ha a kifogást tevő kezdi meg az előterjesztést, mert a tárgyalásra a kifogás szolgáltatott alkalmat, s ha azután a vádló fejti ki a kifogásokkal szemben álláspontját (M. i. 461—162. l.).

Ha azonban e sorrendet fogadja el a gyakorlat s ha e mellett a terhelt és védője igénybe veszik azt a jogukat, hogy az utolsó szó őket illeti meg: akkor aránytalanság fog előállani a felszólalások között, a mennyiben a terhelt vagy védője szükségkép többször szólalna fel, mint a vádló. A birói gyakorlat szerint az előadó után a védő felszólalása következik, a mennyiben t. i. az van hivatva az irásban bejelentett kifogásokat indokolni.

Az előterjesztések tartalmát illetőleg szintén nem állit fel korlátot a törvény. A vádló rendszerint a vádiratban foglaltakat, a terhelt vagy védője a kifogásban előadottakat fogja ismételni, esetleg bővebben kifejteni. Nincs azonban kizárva az sem, hogy bármelyik fél uj körülményeket emeljen ki, s hogy egyfelől a vádló a tárgyalás eredményéhez képest inditványát egyik vagy másik irányban megváltoztassa, másfelől a terhelt vagy védő egyik vagy másik kifogását elejtse.

5. A tárgyalás kiegészitéséhez tartozik az, hogy a *vádtanács tagjai a megjelent vagy előállitott terhelthez kérdéseket intézhetnek* (5. bek.).[2])

[1]) A Csemegi-féle tervezet szerint az ülés megnyitása után a vádló terjeszti elő a tényállást, megjelölve az eljárás tárgyául szolgáló büntetendő cselekményt, a büntető törvény illető rendelkezését, a bizonyitékokat, stb.; a vádbeszéd után pedig a terhelt vagy védője hallgatandó meg (342—343. §.) E javaslat szerint különben, minthogy a vád alá helyező eljárás kötelező s e szerint kifogások be nem adatnak: némileg más jelentősége és tartalma van a vádtanács ülésén való felszólalásoknak, mint a facultativ vád alá helyezés rendszere mellett, midőn a felek közötti szóváltás a vádirat és kifogás keretében előlegesen már megtörtént.

[2]) A Csemegi-féle javaslat ezt a következő meghatározással engedi meg:

Törvényünk tehát elkülöniti a terhelt felszólalásától a vádtanács tagjai által hozzá intézhető kérdéseket; és igy ez nem csupán meghallgatása, hanem kihallgatása a terheltnek. Eredménye pedig az ily kikérdezésnek az lehet, hogy a terhelt bizonyos irányban felvilágositja, más tekintetben pedig esetleg módositja a tényállást, sőt lényegében eltér a nyomozás vagy a vizsgálat alatt tett vallomásától. Az ilyen eltérés értékét a vádtanács belátása szerint mérlegelheti.

6. A terhelt kikérdezésének keretén kivül a vádtanács *uj bizonyitékokat* nem vehet fel. E szerint helyesen mondta törvénybeütközőnek a pécsi T. egy vádtanácsnak azt az eljárását, hogy a védő kérésére megidéztette a tsz.-i orvost annak kideritése végett, vajjon a panaszolt testi sértés 8 napnál hosszabb ideig tartott-e. (GDt. XII. 386.). Ép ily kevéssé teheti meg a vádtanács azt, hogy a kifogások tárgyalására tanut megidézzen vagy a felek által megjelölt valamely bizonyitékot (pl. valamely hatóságnál levő okiratot) beszerezzen. Ez a vizsgálóbiró hatásköréhez tartozván, ha ilyesminek szüksége merül fel: a vádtanács a 262. §.-hoz képest a nyomozás vagy vizsgálat kiegészitését rendeli el. Ellenben megtörténhetik a terhelt kikérdezésének keretében az, hogy a vádtanács elfogadja és figyelembe veszi azokat az okirati bizonyitékokat, a melyeket a terhelt hiteles alakban előterjeszt. Ezek is uj bizonyitékok lehetnek, de minthogy ezekkel a terhelt csak a vádirat ellen tett kifogásait támogatja és minthogy ezek kiegészitő részei az ő felszólalásának, illetőleg a hozzá intézett kérdésekre adott válaszának: a vádtanács hatásköre ezek felvételére kiterjed.

7. *A tárgyalás befejezése után a vádtanács nyomban végzést hoz.*[1]) Hogy ezt a végzést zárt ülésben, a felek távollétében hozza, ez önként következik abból, hogy azt a jelenlevő felek előtt kihirdeti. Ha ugyanis nem a felek kizárásával kellene meghozni a határozatot: a kihirdetésre szükség nem volna. Az indokolás szerint is az ügyfél-nyilvánosság nem terjed ki tovább, mint a tárgyalás befejezéséig: mert e határig jó szolgálatokat tehet, ezentul pedig ártalmára lehet az igazságszolgáltatásnak; következésképp indokolt,

„Ha a terhelt előadásában valamely lényeges pont homályos vagy kétértelmü, vagy ha az a vádnak valamely lényeges pontjára nem nyilatkozott: a vádtanács elnöke megfelelő kérdésekkel alkalmat ad neki, a vád elleni ellenvetéseinek tüzetesebb meghatározására vagy érvényesitésére“ (344. §.).

[2]) A vádtanács tárgyalásáról felvett jegyzőkönyv kellékeit a B. ü. sz. 70. sz. §-a határozza meg.

hogy a határozat hozatalánál a feleknek már ne legyen joguk jelen lenni. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a bíróság halk tanácskozás utján állapodjék meg a határozatra nézve, és ekkor mellőzhető a visszavonulás vagy az ügyfelek eltávolitása (M. i. 462. l.). Természetes, hogy a végzést indokaival kell kihirdetni, a meg nem jelent terhelttel és magánféllel pedig indokolt irásbeli határozatot kell közölni. E közlésnek három nap alatt kell ugyan megtörténnie, de ha később történt is: ez semminemü következményeket a további eljárást illetőleg maga után nem von. A törvény itt is csak az eljárás gyorsitása czéljából állapitott meg rövid határidőt, a melynek betartásáért az illető közhivatalnok legfeljebb fegyelmileg felelős.

8. A 261. §. nem intézkedik a vádtanács elnökének ama jogairól, melyek őt, mint a tárgyalás vezetőjét megilletik. Kétségtelen azonban, hogy a mennyiben a vádtanács tárgyalásán ugy a vádló, mint a terhelt és védője részt vehetnek: ezekkel szemben a vádtanács elnökét is ugyanazok a jogok illetik meg, a melyeket a 296. és 297. §-ok a főtárgyalás elnöke részére megállapitanak.

8. A vádtanács határozatai.

a) A nyomozás vagy a vizsgálat kiegészitésének elrendelése.

262. §.

A vádtanács az ügy bővebb felvilágositása végett elrendelheti a nyomozást, illetőleg a vizsgálat kiegészitését és a mennyiben vizsgálat nem volt tartva, ennek teljesitését, továbbá egyes vizsgálati cselekmények helyesbitését, ismétlését vagy uj bizonyitékok felvételét vagy megszerzését.

1. Mielőtt a vádtanács a kifogás folytán elébe került ügyben érdemlegesen határozna: meg kell vizsgálnia a nyomozás vagy a vizsgálat által összegyüjtött anyagot abból a szempontból, hogy alkalmas-e ez a főtárgyalás megtartására, avagy elégséges alapot nyujt-e a további eljárás megszüntetésére vagy felfüggesztésére, avagy az ügynek más bírósághoz való áttételére. A mennyiben az összegyüjtött anyag az egyik vagy másik irányban hozható érdemleges határozatnak még nem nyujt elégséges alapot: a vádtanács egyelőre megteszi az előleges intézkedést az iránt, hogy a mutatkozó hiány vagy hézag kiegészittessék, illetőleg pótoltassék. Ez intézkedést pedig megteheti akkor is, ha a terhelt ezt nem inditványozta: mert a vádtanács épp ugy, mint minden más bíróság, csak

oly adatok alapján hozhat határozatot, a melyek a tényálladék lényeges körülményei iránt kétséget fenn nem hagynak. Helyesen mondja azonban az indokolás, hogy miután az eljárás sulypontja a főtárgyaláson nyugszik: ez okból nemcsak fölösleges, de káros is volna minden kevésbé lényeges adatot a vizsgálati iratokba foglaltatni; s hogy e szerint a vádtanács csak akkor rendelje el az eljárás mulasztásainak pótlását, ha erre az eset megbirálásához szüksége van, vagy ha a kiegészités a főtárgyaláson megfelelően nem eszközölhető (M. i. 462. l.).

2. A vádtanács különböző irányban rendelheti el az előkészitő eljárás által összegyüjtött anyag kiegészitését, illetőleg pótlását; nevezetesen:

a) a mennyiben a nyomozás vagy a vizsgálat során az ügyre nézve fontos tanuk kihallgatva nem voltak, szakértői szemle nem, vagy hiányosan volt megtartva, lefoglalás vagy házkutatás mellőztetett stb.; ezekre nézve a nyomozás kiterjesztését, illetőleg a vizsgálat kiegészitését rendeli el;

b) oly esetben, midőn a törvény kötelezőleg előirja a vizsgálatot (103. §.) s a vádirat beadását csak nyomozás előzte meg: a vizsgálatnak teljesitését fogja elrendelni, mely tekintetben azonban az indokolás azt mondja, hogy a vádtanács csak akkor rendeli el a vizsgálatot, ha arra valóban szükség van, s hogy különösen a vizsgálat mellőzése miatt tett kifogás folytán csak akkor rendelje azt el, ha ez a védelem szempontjából mulhatatlanul szükséges, ellenben a minden adat nélkül ez irányban tett kifogást utasitsa vissza (M. i. 462. l.);

c) ezenkivül elrendelheti a vádtanács egyes vizsgálati cselekmények (pld. szakértői szemle) helyesbitését vagy ismétlését, továbbá uj bizonyitékok (pld. tanukihallgatás) felvételét vagy hiányzó bizonyiték (pld. okirat) megszerzését. E rendelkezés azonban tulajdonképen nem más, mint a nyomozás vagy a vizsgálat hiányainak az egyik vagy másik irányban szükséges kiegészitése.

b) Az ügy áttétele más birósághoz.

263. §.

A vádtanács az ügyet az illetékes bíróság vagy hatóság elé utasitja: ha a törvényszék vagy esküdtbíróság az eljárásra hatáskörrel vagy illetékességgel nem bir.

1. Vád alá helyező eljárás, tehát vádirat *és* kifogás tárgya csak oly ügy lehet, a mely a törvényszék vagy az esküdtbíróság hatásköréhez tartozik (254. §.). Ha tehát a kir. ügyészség oly ügyet kiván a törvényszék vagy esküdtbíróság elé vinni, a melyet a törvény a járásbíróság vagy a közigazgatási hatóság hatásköréhez utal, s ez ügy kifogás folytán a vádtanács elé kerül: ekkor a vád-

tanács az ügyet ahhoz a bírósághoz vagy hatósághoz utasitja, a melynek hatásköréhez az tartozik, s a mely arra nézve illetékes.

De megtörténhetik az is, hogy törvényszéki vagy esküdtbirósági ügyben a vádirat nem az illetékes törvényszéknél adatik be. A vádtanács ez esetben is határoz az illetékesség kérdésében, ha az ügy kifogás folytán elébe került, s határozata ekkor az leend, hogy az ügyet az illetékes törvényszék vagy esküdtbiróság vádtanácsához utasitja.

2. A vádtanács e határozatának alapja tekintetében kérdés merülhet fel az iránt, hogy csak akkor utasithatja-e más biróság vagy hatóság elé az ügyet, ha a terhelt kifogást tett az illetékesség ellen, avagy hivatalból is megvizsgálhatja-e a főtárgyalásra hivatott biróság illetékességét, ha az iratok egyéb kifogás folytán jutottak eléje. A 263. §. ez iránt nem hagy fenn kétséget, mert e szerint annak feltétele, hogy a vádtanács az ügyet az illetékes biróság vagy hatóság elé utasitsa, csupán az, hogy: „a törvényszék vagy az esküdtbiróság az eljárásra hatáskörrel vagy illetékességgel nem bir", — s nem egyszersmind az, hogy a terhelt illetéktelenségi kifogást tegyen. Habár tehát a 15. §. ama rendelkezése, hogy „hatáskörét és illetékességét" a biróság hivatalból vizsgálja, oly magyarázatot nyerne is, hogy hivatalból minden biróság csak saját hatáskörét és illetékességét tartozik vizsgálni, de nem a másikét: a 263. §. mégis kétségtelenné teszi, hogy a vádtanács külön kifogás nélkül is bele bocsátkozhatik e kérdés vizsgálatába, s az illetékes birósághoz utasithatja az ügyet, mihelyt a kiemelt feltétel fennforog. Az indokolás szerint is helyes és czélszerü, hogy az állampolgárnak ama joga felett, hogy illetékes birájától el ne vonják, a vádtanács őrködjék, és pedig annyival inkább, mert a vád alá helyezés szakán tul illetőségi kifogás többé nem tehető (M. i. 462. l.).[1])

3. A mennyiben a vádtanács tárgyalásán az válik vitássá, vajjon az ügy a tsz. vagy az esküdtbiróság hatásköréhez tartozik-e: a vádtanácsnak e kérdésben hozott határozata nem tartozik a 263. §. keretébe, mert akár az egyik, akár a másik birósághoz utasitja az ügyet, ez nem áttételt elrendelő határozat. Ha tehát a kérdésben törvény ellenére határozott, rendelkezésének e része ellen, habár

[1]) Az osztrák Bp. 212. §-át többen ugy magyarázzák, hogy e szerint a vádtanács csak akkor vizsgálhatja az illetékességet vagy hatáskört, ha a terhelt ez ellen kifogást tett. (S. Mayer: Commentár II. k. 57. l.), mig mások az ellenkező véleményen vannak (pld. Rosenblatt).

egyébként vád alá helyezte terheltet, felfolyamodásnak van helye (255. §. 5. j.).

c) Az eljárás megszüntetése.

264. §.

A vádtanács elutasitja a vádiratot és az eljárást végzéssel megszünteti:

1. ha a vád tárgyává tett cselekmény nem büncselekmény, vagy ha büncselekmény ugyan, de tárgyában korábban jogerős itélet volt hozva.

2. ha a terhelt halála, királyi kegyelem vagy elévülés következtében eljárásnak nincs helye.

3. ha a terhelt a beszámithatóságot kizáró, gyógyithatatlan elmezavarban szenved, vagy a büncselekmény elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét még nem haladta tul (1878. évi V. t.-cz. 83. §.);

4. ha az eljárás folytatásához szükséges felhatalmazás, kivánat vagy magáninditvány hiányzik, illetőleg a magáninditványra jogosult visszavonható inditványát kellő időben visszavonta;

5. ha a vád képviseletére jogosultak a vádat mindnyájan elejtették, illetőleg a vád képviseletét kellő időben nem vették át;

6. ha a terhelt ellen felhozott bizonyitékok nem elegendők arra, hogy bünösségére nézve alapos gyanut keltsenek.

Az 5-ik pont esetében a végzés csak azzal indokolandó, hogy a vádló a vádat elejtette s annak képviseletét kellő időben más jogosult sem vette át.

Ha a vád elutasitását maga után vonó ok olyan terheltre is vonatkozik, ki nem élt kifogással, a vádtanács akként jár el, mintha az is kifogást tett volna.

1. A vád alá helyezés szakáig különböző módon és alkalommal fordulhat elő az eljárás megszüntetése. Igy különösen:

a) A nyomozás alatt levő ügyben a kir. ügyészség, főmagánvád eseteiben pedig a rendőri hatóság főnöke rendeli el az eljárás megszüntetését: ha büntetendő cselekmény nem forog fenn, — ha a szükséges felhatalmazás vagy kivánat hiányzik, vagy a magáninditványra jogosult inditványt nem tett vagy azt visszavonta, — vagy ha a további eljárástól bizonyitékok hiánya miatt eredmény nem várható (101. §.).

b) A vizsgálat alatt levő ügyben a vizsgálóbiró szünteti meg az eljárást, ha a vádló a vádat elejti s azt a vád képviseletére jogositott sértett sem veszi át. A mennyiben a kir. ügyészség a

vizsgálóbirónál nem jelenti be a vád elejtését: az eljárás további szakában a megszüntetést csak a vádtanács vagy az ügyre nézve illetékes törvényszék mondhatja ki. Ez azt jelenti, hogy a terhelt a vizsgálóbirónál nem kérheti az eljárás megszüntetését, habár a 264. §-ban felsorolt okok valamelyike forog is fenn, hanem kénytelen bevárni a vádiratot, s csak ez ellen teheti meg azt a kifogást, a melynek alapján a vádtanács megszüntetheti az eljárást.

c) Ha a kir. ügyészség a nyomozás vagy a vizsgálat befejezése után vádiratot adott be s ez ellen a terhelt kifogást tett: ekkor az eljárás megszüntetését a vádtanács mondja ki; ha azonban a terhelt nem tett kifogást a vádirat ellen: ekkor az illetékes törvényszék vagy esküdtbiróság szüntetheti meg a további eljárást (268., 279. §-ok). A kir. ügyészség a vádirattal főtárgyalásra kívánja vinni terhelt ügyét, tehát vádolja őt. Ezzel szemben vagy a terhelt kéri az eljárás megszüntetését, ha t. i. ebben az irányban tett kifogást a vádirat ellen, vagy a biróság hivatalból észleli és veszi figyelembe a megszüntetés valamelyik törvényes okát. A kifogás tárgyalásakor egyébként megtörténhetik, hogy a kir. ügyészség megváltoztatja eddigi álláspontját, s a vádtanács előtt elejti a vádat. Ez esetben a vádtanács a vád elejtése alapján szünteti meg az eljárást.

A mennyiben a kir. ügyészség vádiratában közvetlen idézést inditványoz: az eljárás megszüntetését az illetékes elsőfoku biróság mondhatja ki. (283. §.)

2. A 264. §. taxative sorolja fel azokat az eseteket, a melyekben a vád elutasitása mellett meg kell szüntetni az eljárást. E taxativ felsorolás irányadó ugy a vádtanácsra nézve, midőn a 261. §-ban körülirt tárgyalás folytán határoz, valamint a törvényszékre nézve, midőn a vádiratot a 268., 279., vagy 283. §. alapján birálat tárgyává teszi. Rendszerint irányadók e pontok a kir. ügyészségre nézve is, a mennyiben a vádat a vizsgálóbirónál (128. §.), a vádtanács tárgyalásán (261. §.) avagy az itélőbiróság előtt (323. §.) elejti.

3. Az első pont szerint megszüntetendő az eljárás: *ha a vád tárgyává tett cselekmény nem büntetendő cselekmény, vagy ha az ugyan, de tárgyában már jogerős itélet volt hozva.* Ez lényegileg ugyanazt jelenti, a mit a nyomozás megszüntetéséről szóló 101. §. e szavakkal fejez ki: „ha büncselekmény nem forog fenn.“ Mert akár olyan a vád tárgyává tett cselekmény, a melynek tényálladékából a büntett, vétség vagy kihágás ismérvei hiányoznak, akár

olyan, a mely jogerős ítélettel már el van intézve: a lényeg mindegyik esetben az, hogy büntetés alá vonható cselekmény nem forog fenn.[1]) A különbség csak az, hogy az utóbbi esetben az illető cselekmény ujrafelvétel folytán még vád tárgyává tehető, mig abban az esetben, ha a büntetendő tényálladék ismérvei hiányoznak: ez feltétlenül ki van zárva. Minthogy büntető eljárás csak oly cselekmény miatt indítható és folytatható, a mely a jelzett értelemben büntetendő, illetőleg büntethető: a vádtanács e körülményt nem csak a terhelt kifogása folytán, hanem hivatalból is köteles vizsgálni, mert ha már kifogás következtében foglalkozik az ügygyel, meg kell akadályoznia azt, hogy valakit ártatlanul vigyenek a vádlottak padjára (M. i. 463. l.)

4. A megszüntetés második esete az, *midőn a terhelt halála, királyi kegyelem vagy elévülés következtében eljárásnak nincs helye.* Ez esetek azonosak a bünvádi eljárás kizárásának a btk. 105. §-ában meghatározott okaival. Az elévülést illetőleg a Bp. miniszteri javaslata még külön kimondotta, hogy e miatt a vádtanács csak akkor szüntetheti meg az eljárást, ha letelt az elévülésnek az az ideje, mely a törvény szerint a büntetendő cselekményre alakalmazható legsulyosabb büntetés esetében szükséges, és ha az elévülésnek félbeszakitatlan volta kétségtelen. A képv. ház ig. biz. azonban kihagyta e rendelkezést: mert az ebben foglalt szabály a 8. §. általános rendelkezése mellett teljesen fölösleges (Jelentés 40. l.). A kérdés itt az, hogy midőn a vádtanácsnak elévülés alapján kellene megszüntetnie az ügyet; a törvényben meghatározott, vagy a bíróság által kiszabandó büntetést fogadja-e el az elévülés alapjául. Az előbbi esetben az elévülés ideje az, melyet a btk. 106. §-a, tekintettel a törvényben meghatározott büntetésekre megállapit; mig az utóbbi esetben a tényálladéka és törvényes büntetése szerint büntettet képező cselekmény elvülésének alapjául is a vétségre megállapitott büntetés veendő, ha a bíróság az illető cselekményt büntettből vétséggé fokozza le. A törvény eredeti javaslata elejét akarta venni annak, hogy a cselekménynek ily lefokozása, s az elévülés idejének e szerint való megállapitása a vádtanács előtt megtörténhessék. Minthogy azon-

[1]) Az első pont e szavait: „vagy ha bünc selekmény ugyan, de tárgyában korábban jogerős itélet volt hozva" — a képv. ház ig. biz. vette fel a törvénybe, és pedig azért, hogy ezzel a 264. §. 1. pontját összhangzásba hozza a 326. és 352. §-okkal (Jelentés 40. l.) E szempont azonban a 101. §. ugyanily kitoldását is szükségessé tette volna.

ban a 8. §. különben is kimondja, hogy azok a körülmények, a melyek következtében a büntett vétséggé változtatandó át, csak az itélet hozásánál vehetők tekintetbe: az ig. biz. helyesen mellőzte a törvénytervezetnek ugyan ily értelmü rendelkezését. Az is önként értetik, hogy az elévülés csak akkor lehet alapja az eljárás megszüntetésének, ha annak egész ideje félbeszakitás nélkül letelt: mert hiszen e nélkül az elévülés egyáltalában nem következik be, és igy a büntető perben sem érvényesülhet. Az elévülés kezdetének idejét a btk. 107. §-a, félbeszakitásának okát a 108. §. határozza meg.

A megszüntetés itt kiemelt okai a 101. §-ban elő nem fordulnak, de azért kétségtelen, hogy a mennyiben a terhelt a nyomozás alatt meghalt vagy kegyelmet nyert, vagy ha a büntethetősége a nyomozás előtt elévült: a kir. ügyészség, illetőleg a nyomozó rendőri hatóság meg fogja szüntetni az eljárást, mert ezt a dolog természete is magával hozza, e mellett pedig a btk. 105. §-a is kimondja. Ugyanazért a 264. §-ban is felesleges volt a bünvádi eljárást kizáró ez okok reprodukálása.

5. A harmadik pont két beszámitást kizáró okot állit fel a megszüntetés alapjául: egyik az, ha a terhelt a *beszámithatóságot kizáró, gyógyithatatlan elmezavarban szenved*, — a másik az, ha a *tett elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét még nem haladta tul.* Az előbbi a btk. 76., az utóbbi ennek 83. §-án alapul. A beszámitást kizáró többi okok, névszerint: az öntudatlanság (btk. 76. §.), az ellenállhatatlan kényszer (77. §.), a jogos védelem (79. §.),[1]) a végszükség állapota (80. §.), a ténybeli tévedés (82. §.), valamint a belátás hiánya (84. §.) nem szolgálhatnak alapjául az eljárás megszüntetésének. Az indokolás szerint ezek csak sok, szövevényes ténybeli mozzanat elbirálása mellett állapithatók meg, s igy csak az itélő biró van abban a helyzetben, hogy figyelembe vételük alapján döntsön; ellenben a gyógyithatatlan elmezavar, valamint a serdületlen kor oly biztosan konstatálhatók, hogy felesleges volna a gyógyithatatlan őrültet, vagy a

[1]) E szerint helytelen a bpesti T. egyik határozata, a melyet jogos védelem czimén megszüntette az eljárást, mert vádlottak a velük szemben elkövetett jogtalan támadás elháritása végett okoztak sulyos testi sértést (739/906. — GDt. XIII. 323.). A megszüntetés ugyan ez esetben a 264. §. 1. p.-jára alapittatott, — de ez is helytelen, mert a jogos védelemben elkövetett jogsértő cselekmény magában véve büncselekmény, csakhogy a törvény értelmében a tettesnek be nem számitható, e kérdés eldöntését pedig a törvény az itélőbiróságnak tartotta fenn.

minden kétséget kizárólag tizenkét éven alul levő gyermeket főtárgyalásra idézni csak azért, hogy itt mondják ki ellenük egyazon szakértői véleményt, illetőleg egyazon anyakönyvi kivonat alapján az eljárás megszüntetését, a melyek már a vádtanács előtt feküdtek (M. i. 463. l.). A mennyiben a vádtanács terheltnek további szakértői megfigyelését látja szükségesnek a végett, hogy forog-e fenn reá nézve a beszámitást kizáró vagy korlátozó elmezavar, ekkor egyelőre csak felfüggeszti az eljárást, a megszüntetést pedig csak akkor mondja ki, ha a biróság a szakértők folytatólagos megfigyeléséből arról győződik meg, hogy terhelt elméje gyógyithatatlanul meg van zavarva (265. §. 4. pont és ut. bek.). Ha mindazonáltal a gyógyithatatlannak kimondott elmebeteg meggyógyul és a szakértői vélemény szerint a tett elkövetésekor beszámitható állapotban volt: a bünvádi eljárás ujra felvétele, a felelősségre vonhatást igazoló uj bizonyitékok alapján, nincs kizárva (M. i. 464. l.).

6. A negyedik pont szerint a megszüntetés oka: *a szükséges felhatalmazás, kivánat vagy magáninditvány hiánya, illetőleg a visszavonható magáninditványnak kellő időben történt visszavonása.* Felhatalmazás vagy kivánat, a btk. 269—272. §-aiban megjelölt személyek és hatóságok ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés eseteiben, szükséges az eljárás folytatásához. Hogy az eljárást a felhatalmazás megadása, illetőleg, a kivánat előterjesztése előtt is meg lehet inditani, s a nyomozás befejezéséig lehet folytatni, — továbbá, hogy a mennyiben a felhatalmazás már megadva, a kivánat pedig előterjesztve van, azt visszavonni nem lehet: már a 4. §. magyarázata kapcsán kifejtettük. E két tételből azonban a vádtanács eljárását illetőleg a következők folynak:

a) Ha a közvádló felhatalmazási vétség esetében felhatalmazás vagy kivánat nélkül terjeszti be vádiratát: az többé nem pótolható, s ennélfogva a vádtanács ily esetben megszünteti az eljárást;

b) akkor is megszüntetendő az eljárás, ha van ugyan felhatalmazás vagy kivánat, de ezt a kir. ügyészség a nyomozás befejezése után szerezte be: mert a nyomozás megszüntetendő lévén, ha az eljárás folytatásához szükséges felhatalmazás vagy kivánat hiányzik (101. §.), e hiányt utólag nem pótolhatja a kir. ügyészség, hanem fennforgása esetében megszüntetni köteles az eljárást;

c) ha a vádirat mellett meg van a felhatalmazás vagy a kivánat, melyet az ügyész kellő időben beszerzett: annak visszavo-

nása ama hatóság vagy személy részéről, a ki azt kiállitotta, nem szolgálhat alapjául az eljárás megszüntetésének, hanem ily esetben legfeljebb akkor szüntethető meg az eljárás, ha a kir. ügyészség, felettes hatósága által a vád elejtésére feljogosittatván, azt ennélfogva a vádtanács előtt elejti (5. pont). Felhatalmazási vétség esetében ugyanis a vádat kizárólag csak a kir. ügyész képviselheti (2. §.) és igy ennek részéről a vád elejtése szükségkép azt vonja maga után, hogy jogosult vádló hiányában az eljárást meg kell szüntetni.

7. A *magáninditvány* három hónap alatt lévén előterjesztendő (btk. 112. §.), a mennyiben ez a concrét esetben meg nem történt: e hiány folytán még nyomozást sem lehet teljesiteni (3. §.). Annál kevésbé engedhető meg ily esetben az, hogy vádirat terjesztessék elő. Ha tévedésből mégis meginditották a nyomozást: ezt a kir. ügyészség azonnal köteles megszüntetni, mihelyt a cselekmény inditványi természete s a magáninditvány hiánya kitünik (101. §.); ha pedig a nyomozás bevégzése után is tévedésben maradt a kir. ügyészség, s vádiratot adott be: az ez ellen tett kifogás folytán a vádtanács szünteti meg az eljárást, ha arról győződik meg, hogy annak folytatásához magáninditvány szükséges, és hogy ez hiányzik. Ugyanezt teszi akkor is, ha visszavonható inditvány esetében a magáninditványra jogosult inditványát visszavonta. A vádtanács tárgyalásán mindig „kellő időben" vonja vissza a sértett inditványát: mert a btk. 116. §-a szerint az itélet kihirdetéséig ez hatállyal megtörténhetik.

A negyedik pont esetében is nem csak a terhelt kifogása folytán, hanem *hivatalból is* megszüntetheti a vádtanács az eljárást: mert nem engedhető meg, hogy az oly ügyben folytattassék, a melyben a törvény bizonyos feltételhez köti a bünüldözést. A mennyiben az inditvány csak a részesek ellen irányul, a tettesek ellen pedig nem tétetett meg: az eljárás amazok ellen sem folytatható (Pécsi T. 1530/903. — G. Dt. XI. 536.), esetleg tehát hivatalból megszüntetendő.

8. Az ötödik pont a *vád elejtését* is felvette a megszüntetés okai közé. A kir. ügyészségnek azt a jogát, hogy a vádat, az előkészitő és vád alá helyező eljárás alatt, egész az itélethozatal szakáig elejtheti: a 38. §. állapitja meg; a sértettnek azt a jogát pedig, hogy a kir. ügyészség által elejtett vád képviseletét átveheti: a 42. §. irja körül. A Bp. további folyamán tehát csak arról lehet szó, hogy minő következménye van annak, ha a kir. ügyészség az eljá-

rás egyik vagy másik szakában a vádat elejti, s ha ez esetben annak képviseletét a sértett át nem veszi. A 128. §. szerint a vizsgálóbiró köteles az eljárást megszüntetni, ha a vádló a vádat elejti, a jelen §. szerint pedig a vádtanács szünteti meg az eljárást, ha a vád elejtése folytán nincs vádló. Mily okokból ejtheti el a királyi ügyészség a vádat: ezt sem a 38., sem a jelen §. meg nem határozza; sőt az utóbbi §. e tekintetben félreértésre is nyujt alkalmat azáltal, hogy a megszüntetés anyagi okai között a vád elejtését is egyik ok gyanánt szerepelteti. E szerint ugy tünik fel a dolog, hogy az okok mind egy jelentőségüek, hogy tehát az ötödik pont esete ép oly önálló, s a többi pontoktól független oka lehet a megszüntetésnek, mint az 1—4. és 6. pontok mindegyike külön-külön. Ha ez igy volna: ebből az következnék, hogy a vád elejtése nem történhetnék meg az 1—4. és 6. pontokban meghatározott valamelyik ok alapján, mert hisz az 5. pont ezektől külön van választva, hanem keresni kellene a 264. §. kiemelt pontjaiban nem foglalt más anyagi okokat, a melyek alapján a vádló a vádat elejthetné. Ámde ily okokat hiába keresünk; mert ha pld. a vádtól való elállás okait (34. §.) tekintenők olyanoknak, a melyek alapján a vád elejtése is megtörténhetik: a 264. §. 1—4. és 6. pontjainak keretén ekkor sem lépnénk tul, mert az az ok, hogy „a feljelentett cselekmény nem büntethető", a 264. §. 1. pontjával, az pedig, hogy az eljárás sikeréhez szükséges bizonyiték „nem szerezhető meg", e §. 6. pontjával teljesen azonos. Vissza kell tehát térnünk oda, hogy a 264. §. 5. pontja egészen más jelentőségü, mint e §. 1—4. és 6. pontjai. Az utóbbiak a megszüntetés anyagi okait határozzák meg: mig az 5. pont csak azt a módot jelöli meg, a melylyel a megszüntetés anyagi okait a vádló érvényesiti. Nyilvánvaló ennélfogva, hogy ezt az 5. pontot nem csak felesleges, de törvényalkotási hiba is volt a megszüntetés anyagi okait tartalmazó pontok közé, mint külön pontot beékelni. A törvény akkor volna teljesen világos, ha e pont a 264. §. többi pontjai közül kihagyatván: ezek után csak az mondatnék, hogy a mennyiben a vádló a vádtanács előtt a vádat elejti (38. §.) s a vád képviseletét a sértett sem veszi át, ez esetben a megszüntető végzés csak azzal indokolandó stb. (mint a 264. §. 2. bek.). A törvényből a mint alkotva van, ezt az értelmet csak nehezen lehet kihámozni, de azért valószinüséggel megállapithatjuk, hogy helyes értelme csak ez lehet. Ebből azonban az következik, hogy a vádló, ha a megszüntetés valamelyik okát fennforogni látja, mindannyiszor a vád elejtésével áll el a vád képviseletétől, s e szerint sohasem jut abba

a helyzetbe, hogy az eljárás megszüntetését inditványozza. A megszüntetés a bíróság dolga, a vádló azonban erre azzal nyujt alkalmat, hogy a vádat elejti, mig a terhelt azzal, hogy a fenntartott váddal szemben kéri az eljárás megszüntetését.[1])

9. A megszüntetés hatodik (tulajdonképen ötödik) anyagi oka az, ha a *terhelt ellen felhozott bizonyitékok nem elegendők arra, hogy ellene alapos gyanut keltsenek.* Az alapos gyanu körülbelül azt jelenti, a mit a nyomatékos gyanu. Mindegyik több, mint az egyszerü gyanu, és kevesebb, mint a jogi bizonyosság. A vádtanácsnak, ha az ügy kifogás folytán eléje került, kötelessége megvizsgálni, hogy a terhelt valóban alaposan gyanusitható-e és ha ugy találja, hogy a vád csak feltevéseken és ingadozó jelenségeken alapszik, a melyek soha sem fognának elitéltetést maguk után vonni: akkor elutasitja a vádat és megszünteti az eljárást. De ha bővebb felvilágositással a kétség eloszlatható, akkor nem megszüntetésnek, hanem a nyomozás, illetőleg a vizsgálat kiegészitésének (262. §.) van helye. E pontnál megjegyzendő még, hogy a mennyiben a terhelt a vádirat ellen kifogást nem tett, s a törvényszék a 268. vagy 283. §. alapján vizsgálja át a vád anyagát: ez esetekben a 264. §. 6. pontja már nem szolgálhat alapjául az eljárás megszüntetésének; ellenben megszüntethető az eljárás e pont alapján is, ha oly esetben, midőn a vádat magánvádló képviseli, a terhelt kifogása nélkül tétetnek át az ügyiratok a vádtanácshoz. (279. §.).

10. A 264. §. 2. bek. annak megállapitásával, hogy *mivel kell a megszüntető végzést indokolni a vád elejtése esetében,* közvetve kimondja azt is, hogy miként indokolandó az más esetekben. Ha a vádló a vádat elejtette s a vád képviseletét a sértett sem vette át: ekkor a további eljárás vád hiánya miatt folytatható nem lévén, csak természetes, hogy a bíróság magával e ténynyel, tehát a megszüntetés bármely anyagi okának kiemelése nélkül, indokolja végzését. Az indokolás e részben a vád elejtésében foglaltatik: mert a

[1]) Ebből az következik: *a*) hogy a kir. ügyészség sohasem inditványoz megszüntetést, hanem mindig elejti a vádat, ha olyan okot lát fennforogni, a melyeket a törvény az eljárás megszüntetésének okai gyanánt kijelöl; *b*) hogy a kir. ügyészség ez okok tekintetében, a legalitás elvénél fogva (33. §.), rendszerint kötve van a törvényben kijelölt megszüntetési okokhoz (264. §. 1—4. és 6.pont és 472. §.), ez eseteken kivül pedig csupán a közérdek szempontjából és csak kivételesen ejtheti el a vádat (38. §. 5. jegyz. ut. bek.). E felfogás nincs ellentétben azzal, hogy a megszüntetés bizonyos eseteiben, ha az azt előidézett akadály elhárult, az eljárást ujabb határozat nélkül lehet folytatni (444. §.), mig más esetekben a megszüntetést kimondó határozat jogerőre emelkedése után ujra felvételnek csak uj terhelő bizonyiték, tehát csak uj birói határozat alapján van helye. (445. §.)

38. §. szerint a kir. ügyészség csak indokolva ejtheti el a vádat. A közvád elejtése azonban egymagában, kivéve a felhatalmazási vétségek eseteit (2. §. 3. bek.), még nem lehet alapja az eljárás megszüntetésének; mert a kir. ügyészség által elejtett vád képviseletét az arra jogosult sértett átveheti (42. §.). A vádtanács tehát, mielőtt az eljárást megszüntetné, a közvád elejtéséről azzal a felszólítással értesiti a sértettet, hogy a vád képviseletét vegye át; s ha ez az irásbeli felszólítás vételétől számitott nyolcz nap alatt nyilatkozatát az iránt, hogy a vád képviseletét átveszi, be nem adta: ekkor a vádtanács, hivatkozással e körülményre és a vád elejtésére, a további eljárást megszünteti.

Más esetekben, midőn t. i. a vádirattal szemben a terhelt kéri, hogy a bíróság hivatalból mondja ki az eljárás megszüntetését: az ez iránt hozott végzést amaz okok egyikének vagy másikának fenforgásával kell indokolni, a melyek a 264. §. 1—4. és 6. pontjaiban az eljárás megszüntetésének okai gyanánt fel vannak sorolva.

11. *264. §. 3. bek.* önként folyik abból az elvből, hogy a vádtanács a kifogás következtében eléje került ügyben *hivatalból is megszüntetheti* az eljárást, ha arról győződik meg, hogy a megszüntetés valamelyik törvényes oka fennforog. Ebből ugyanis önként következik, hogy midőn több terhelt van az ügyben, s ezek közül csak egyik vagy másik élt kifogással: a vádtanács a kifogással nem élt terheltre is kiterjeszti az eljárás megszüntetését, ha olyan ok forog fenn, a mely nem csak a kifogást tevő, hanem a vele összeköttetésben levő terheltre nézve is megszüntetést von maga után. Sőt az is megtörténhetik, hogy a kifogással élt terheltekre nézve nem szüntethető meg az eljárás, ellenben egy másik terheltre nézve, a ki nem élt kifogással, olyan ok fennforgását állapitja meg a vádtanács, a melynél fogva az eljárást meg kell szüntetni. A vádtanács ez esetben sem mentheti fel magát ama kötelesség alól, hogy az illetővel szemben az eljárást megszüntesse. Csak igy akadályozható meg az az anomália, melyet az indokolás emlit, hogy teljesen hasonló viszonyok közt levő, de kifogást nem tett terhelt-társ vád alá helyezhető legyen akkor, midőn nem vád alá helyezésnek, hanem megszüntetésnek van helye. (M. i. 464. l.)

d) Az eljárás felfüggesztése.

265. §.

A vádtanács felfüggeszti a bünvádi eljárás továbbfolytatását:

2. ha valamely házasság érvényessége vagy a bünvádi ügynek eldöntésére nézve lényeges más magánjogi jogviszony tekintetében a 7. §. harmadik és negyedik bekezdése szerint a polgári bíróság vagy más hatóság határozatának bevárása mutatkozik szükségesnek;

3. ha a 31. §. esetében az igazságügyi miniszter döntése bevárandó;

3. ha a terhelt mentelmi jogának felfüggesztése szükséges;

4. ha a terheltre nézve a beszámithatóságot kizáró vagy korlátoló elmezavar látszik fenforogni és a vádtanács a terheltnek további szakértői megfigyelését tartja szükségesnek. (216. §.).

Az eljárás az 1. és 2. pont esetében az előleges kérdés eldöntéséig, illetőleg a késedelem miatt szükséges intézkedésig (7. §. utolsó bekezdés),

a 3. pont esetében a mentelmi jog felfüggesztéséig,

a 4. pont esetében pedig mindaddig függőben marad, mig a bíróság meggyőződést nem szerez a felől, hogy a terheltnek elmeállapota a beszámitást nem zárja ki, vagy hogy az gyógyithatatlanul meg van zavarva.

1. Midőn a nyomozás vagy a vizsgálat anyaga nem nyujt elég alapot arra, hogy a vádtanács a további eljárást megszüntesse, de mégis forog fenn valamely akadály, a mely az eljárás folytatását ideiglenesen gátolja: ekkor az akadály megszüneséig az eljárás felfüggesztésének van helye. A felfüggesztés okait, valamint azt az időpontot, a meddig a felfüggesztés hatálya mindegyik esetben tart, a jelen §. határozza meg. Ezenkivül helye van még az eljárás ideiglenes felfüggesztésének akkor is, ha valaki valamely határidőt vagy a bíróság által kitüzött határnapot hibáján kivül elmulasztván: a mulasztásból származó sérelem orvoslása végett igazolással élt (468. §.).

2. A felfüggesztés első esete az, ha valamely *magánjogi kérdésnek a polgári bíróság vagy más hatóság által való előleges eldöntését kell bevárni.* Ez az ugynevezett praejudicialis kérdés, melyről a Bp. 7. §-a intézkedik.

E §. szabályként kimondja, hogy a büntető bíróság az olyan közvagy magánjogi kérdést is saját hatáskörében, a jelen eljárás szerint dönti el, a melytől annak megállapitása függ, hogy forog-e fenn büntetendő cselek-

mény és milyen (1. bek.), továbbá, hogy a mennyiben az előleges magánjogi kérdést a polgári bíróság vagy más hatóság már eldöntötte: ez a büntető bíróságra nézve nem kötelező (2. bek.). E mellett azonban kimondja e §. azt is, hogy midőn a bünvádi ügyre nézve fontos magánjogi kérdés csak hosszabb eljárás alapján bírálható el: a büntető bíróság az érdekelt felet záros határidő alatt külön eljárásra utasithatja s ez eljárás eredményét bevárhatja (3. bek.); sőt a mennyiben az előleges kérdés valamely házasság érvényességére vagy érvénytelenségére vonatkozik: a polgári bíróság itélete rendszerint bevárandó és addig a bünvádi eljárás felfüggesztendő. (4. bek.)

Ezek szerint a büntető bíróság, esetleg tehát a vádtanács, a 7. §. folytán akkor függeszti fel a további eljárást, mikor az érdekelt felek valamelyikét, a felmerült magánjogi kérdés előleges eldöntése végett külön eljárásra (rendszerint polgári perre) utasitja, s e czélból az illető részére záros határidőt tüz ki. A mennyiben e záros határidő letelt, a nélkül, hogy az illető fél a külön eljárást megindította: ez által a büntető bíróság abba a helyzetbe jut, hogy a felfüggesztett eljárást ismét folytathatja. Ha azonban a külön eljárás megindittatott: ekkor a büntető eljárás rendszerint addig marad függőben, a mig az illető polgári bíróság az előleges magánjogi kérdést el nem döntötte. Tekintve azonban, hogy a büntető bíróság a 7. §. 3. bek. szerint nem köteles a külön eljárás eredményét bevárni, hanem csak joga van ahhoz, hogy az inditandó vagy már megindított eljárásnak eredményét bevárja: ennélfogva megtörténhetik, hogy a büntető eljárás, pld. a kir. ügyészség inditványára, s a felfüggesztést kimondó végzés hatályon kivül helyezésével, a polgári bíróság döntése előtt ismét folyamatba tétetik. Ehhez képest a 7. §. ut. bek. világosan ki is mondja, hogy a mennyiben a külön eljárásra utasitott fél azt a kitüzött határidő alatt meg nem inditja, vagy ha a megindított külön eljárás befejezése annyira késik, hogy a bünvádi eljárás czéljának meghiusitásától kell tartani: ez esetben a bünvádi eljárás folytatható. E rendelkezésre való tekintettel mondja ki a 265. §. 2. bek., hogy a praejudicalis kérdés miatt történt felfüggesztés esetében az eljárás az előleges kérdés eldöntéséig, vagy ha a bíróság e döntést a külön eljárás késedelmes megindítása vagy befejezése miatt, be nem várja: a késedelem miatt szükséges intézkedésig marad függőben. A mennyiben a vádtanács a 265. §. 1. pontja alapján függeszti fel az eljárást, az ezt kimondó végzés ellen a terhelt és a javára perorvoslatra jogosultnak is felfolyamodással élhetnek. (270. §.).

3. A felfüggesztés második esete az, *ha a 31. §. esetében az igazságügyi miniszter döntése bevárandó.*

E §. azt rendeli, hogy a mennyiben a terheltet a területenkivüliség vagy a személyes mentesség kedvezménye illeti, vagy ha ez iránt kétség merül fel: erről a bünvádi eljárás megindítása előtt, vagy ha ez már megvolt inditva, ennek felfüggesztése mellett, jelentést kell tenni az igazságügyminiszterhez, a ki e kérdésben a nemzetközi szerződések és a fennálló gyakorlat alapján dönt.

Itt tehát részint oly személyekről lévén szó, a kiket a területenkivüliség, részint olyanokról, a kiket a személyes mentesség kedvezménye illet, vagy látszik illetni: az eljárás felfüggesztése szempontjából ezek mindegyikét külön kell szemügyre vennünk.

4. *A területenkivüliség* kedvezményét élvezik: a külföldi uralkodók és ezek diplomatiai képviselői (nagykövetek, követek, ügyvivők stb.), valamint a követség hivatalnokai és irodai személyzete s a diplomatiai képviselők családtagjai, magán-alkalmazottjai és szolgaszemélyzete is annyiban, a mennyiben annak az államnak honosai, a melytől a diplomatiai képviselő küldve van. Mindezek teljesen ki vannak véve a belföldi biróságok egész joghatósága alól, és igy ellenük sem büntető eljárást inditani, sem folytatni nem szabad.[1]) Ha tehát ily személy ellen merül fel büntetendő cselekmény elkövetésének gyanuja: erről az eljárás megindítása előtt az igazságügyminisztert értesiteni kell; ha pedig az eljárás folyamán válik kétségessé, a mi különösen a diplomatiai képviselő magánhivatalnokai és szolgaszemélyzete tekintetében könnyen megtörténhetik, vajjon az illető nem áll-e a területkivüliség kedvezményének védelme alatt: ez esetben a kétség felmerülése után azonnal felfüggesztendő az eljárás, s az igazságügyminiszterhez jelentés teendő a czélból, hogy a kétség tárgyában döntsön. A mennyiben e kétség a vádtanács tárgyalásán merül fel: természetes, hogy az eljárás felfüggesztése mellett ez intéz felterjesztést az igazságügyminiszterhez. Az ekként felfüggesztett eljárás mindaddig függőben marad, a mig az igazságügyminiszter a felmerült előleges kérdést el nem dönti. (265. §. 2. bek.). Ha a miniszter akként dönt, hogy terheltet a területenkivüliség kedvezménye illeti: a kir. ügyészség elejti a vádat, a vádtanács pedig ennek folytán megszünteti a további eljárást (264. §. 2. bek.); ellenkező esetben az tovább folyik.

5. *Személyes mentességgel* a consulok, alconsulok, kereskedelmi ügyvivők és alügyvivők, valamint a consulság hivatalnokai birnak.

Ezek azonban csak annyiban vannak kivéve a hazai bün-

[1]) Lásd a 31. és 200. §. magyarázatát.

tető bíróság joghatósága alól, a mennyiben ezt az illető állammal kötött nemzetközi szerződés részükre biztositja. Ily nemzetközi szerződések: az Oroszországgal 1860-ban s a Franciaországgal 1866-ban kötött, és az 1868. évi XVII. t.-czikkel érvényben tartott, továbbá az északamerikai Egyesült-Államokkal 1870-ben, a Portugallal 1873-ban, Olaszországgal 1874-ben s a Szerbiábal 1881-ben kötött, és az 1871. évi XXXVI., az 1874. évi XXXII., az 1875. évi XIII. és az 1883: XXXV. t.-czikkekbe iktatott consulsági egyezmények. E szerződések a consulsági személyzet védelmének részleteire nézve eltérnek ugyan egymástól, lényegileg azonban megegyeznek abban, hogy a személyes mentességet csak azok részére biztositják, a kik honosai amaz államnak, a melytől a megbizást kapták, s hogy ez a mentesség csak a kisebb jelentőségü büntetendő cselekményekre, névszerint a vétségekre és kihágásokra terjed ki. E szerint a sulyosabb büntetendő cselekmények, a büntettek elkövetése esetében a consulsági személyzetnek a külállam kötelékéhez tartozó tagjai is ép ugy alá vannak vetve a belföldi joghatóságnak, mint a többi állampolgárok s mint különösen a consulsági személyzetnek nem az illető külállam kötelékéhez tartozó tagjai (bővebben lásd: M. i. 143. l.). A mennyiben e megkülönböztetéshez képest a consulsági személyzetnek bünvádi eljárás alá vont tagjára nézve kétség merül fel az iránt, hogy nem illeti-e meg a személyes mentesség kedvezménye: ekkor az eljárás felfüggesztése mellett, a kérdés tisztába hozatala végett itt is ugyanaz történik, a mi a területenkivüliség fenforgása esetében.

A 265. §. 2. pontja alapján hozott felfüggesztő végzés ellen a terhelt és a javára perorvoslatra jogosultak felfolyamodással nem élhetnek, (270. §.).

6. A harmadik pont szerint felfüggesztendő a további eljárás: *„ha a terhelt mentelmi jogának felfüggesztése szükséges.“* A törvény miniszteri javaslata ezt igy fejezte ki: „ha a terheltet mentelmi jog illeti; a képv. ig. biz. pedig azért helyettesitette e szöveget a törvénybe átment szöveggel, mert a terheltet illető mentelmi jog csak akkor szolgálhat az eljárás folytatásának akadályául, ha felfüggesztésére szükség van, ellenben a dolog természete szerint nem akaszthatja meg a mentelmi jog az eljárást, ha már fel van függesztve, vagy ha felfüggesztése abból az okból nem szükséges, mert tettenkapás esete forog fenn. (Jelentés 40. l.). Az utóbbi állitás azonban téves, mert a tettenérés feljogositja ugyan a hatóságot, hogy az országgyülés illető tagja ellen, mentelmi jogának felfüg-

gesztése előtt is, megtegye a büntető eljárás czéljából szükséges intézkedéseket, de nem menti fel ama kötelesség alól, hogy ennek megtörténte után a mentelmi jog felfüggesztését kieszközölje. A terhelt mentelmi jogának felfüggesztése tehát tettenérés esetén is szükséges az eljárás folytatásához, és igy a vádtanács, melyhez jóval a tettenérés után, a vádirat és kifogás folytán jut az ügy, nem is juthat abba helyzetbe, hogy tettenérés czimén, a mentelmi jog felfüggesztése előtt, valamely intézkedést tegyen, hanem ily esetben is fel kell függeszteni az eljárást abból a czélból, hogy a terhelt mentelmi jogának felfüggesztése, mint az eljárás folytathatásának feltétele, kieszközöltessék. Ezek szerint, figyelemmel még a 32. §. magyarázatául előadottakra, a terhelt mentelmi jogának felfüggesztése a következő esetekben szükséges:

a) ha ellene az országgyülés tagjává történt megválasztása, illetőleg a főrendiház tagjává történt kineveztetése után inditottak eljárást, mielőtt mentelmi jogát az illető ház felfüggesztette volna;

b) ha a képviselőház felfüggesztette ugyan a terhelt mentelmi jogát, de az illető időközben, a ház feloszlatása folytán, megszünvén képviselő lenni, a következő országgyülésre ismét megválasztatik képviselővé, mielőtt a biróság ellene azt az eljárást befejezte volna, mely miatt a korábbi országgyülés mentelmi jogát felfüggesztette. (32. §. jegyzet.;

c) ha tettenérés esetében megtétettek azok az első intézkedések, a melyek az eljárás megindításához feltétlenül szükségesek voltak.

A vádtanács, a mennyiben a mentelmi jog felfüggesztésének szüksége az egyik vagy másik ok folytán előtte merül fel: a további eljárás felfüggesztése mellett megkeresést intéz az országgyülés illető házához, hová azt az illetékes főügyészség utján terjeszti fel. (40. §.). Az eljárás ez esetben a mentelmi jog felfüggesztéséig marad függőben (265. §. 2. bek.). De ha az illető ház nem függeszti fel a terhelt képviselő mentelmi jogát: ekkor a kir. ügyészség elejti a vádat, a vádtanács pedig egyelőre megszünteti a további eljárást (264. §. 2. bek.), a mely azonban később uj határozat nélkül is folytatható, ha a terhelt valamely oknál fogva megszünt az országgyülés tagja lenni s ha ez alatt a vád tárgyává tett büntetendő cselekmény el nem évült (444. §.).

A 265. §. 3. pontja alapján hozott felfüggesztő végzés ellen a terhelt s a javára perorvoslatra jogosultak nem élhetnek felfolyamodással (270. §.).

7. A felfüggesztés negyedik esete az, *ha a terheltre nézve beszámitást kizáró vagy korlátozó elmezavar látszik fenforogni, és a vádtanács e miatt további szakértői megfigyelését tartja szüksé-*

gesnek. Ez eset határos a 264. §. 3. pontjával, mely szerint megszüntetendő az eljárás, ha a beszámithatóságot kizáró, gyógyithatatlan elmezavar esete forog fenn. Ezzel szemben a felfüggesztés oka az lehet, hogy a terhelt elmebeli állapota kétséges, a mennyiben nincs megállapitva, hogy forog-e fenn valóban beszámitást kizáró elmezavar, s vajjon gyógyitható avagy gyógyithatatalan-e az, — továbbá vajjon a fenforogni látszó elmezavar olyan-e, a mely a beszámitást kizárja, vagy csak olyan, a mely azt korlátozza (246. §.). Ez esetekben a vádtanács, minthogy kétségben van az iránt, vajjon megszüntesse-e az eljárást, vagy vád alá helyező határozatot hozzon: egyelőre felfüggeszti a további eljárást, s ezzel kapcsolatban a kétség eloszlatása végett a terhelt szakértői megfigyelését, ha pedig már megfigyelés alatt volt, további megfigyelését rendeli el. Az eljárás addig marad függőben, a mig a szakértők megfigyelése tart (265. §. 2. bek.), ennek bevégzése után pedig a szerint határoz a vádtanács, a mint ezt a szakértői vélemény eredménye magával hozza. Ha a vádtanács arról szerez meggyőződést, hogy a terhelt elmeállapota nem zárja ki (habár korlátozza) a beszámitást: ekkor vád alá helyező határozatot hoz (266. §.); ha azonban arról győződik meg, hogy terhelt a beszámitást kizáró gyógyithatatlan elmezavarban szenved: ekkor a 264. §. 3. pontja alapján megszünteti irányában az eljárást.

A vádtanácsnak a 265. §. 4. pontja alapján hozott felfüggesztő végzése ellen a terhelt és a javára perorvoslatra jogosultak nem élhetnek felfolyamodással (270. §.).

e) Terhelt vád alá helyezése.

266. §.

Ha a 262—265. §-okban meghatározott esetek egyike sem forog fenn, akkor a vádtanács végzéssel kimondja, hogy a terheltet vád alá helyezi.

E végzésnek tartalmaznia kell a tárgyalás alakalmával jelen volt birák neveit, továbbá a vádlott személyes viszonyainak tüzetes megjelölését és a vádalahelyezés alapjául szolgáló büncselekmény minősitését, hivatkozással a büntető törvénynek megfelelő szakaszaira.

Ugyane végzésben határoz a vádtanács az iránt is, hogy mely tanuk és szakértők idézendők meg a főtárgyalásra.

A vádtanács a törvény alkalmazása tekintetében nincs a vádló inditványához kötve:

1. Ha a vádtanács a kifogás következtében sem kiegészitő intézkedést nem tesz (262. §.), sem más birósághoz nem utasitja az ügyet (263. §.), sem megszüntető (264. §.), sem felfüggesztő (265. §.), határozatot nem hoz: ekkor végzéssel kimondja, hogy a *terheltet vád alá helyezi.* Ettől kezdve a terhelt „vádlott" gyanánt szerepel (13. §. 4. bek.)[1])

A vád alá helyezést kimondó végzés ellen felfolyamodásnak nincs helye (269. és 270. §§.). A terhelt és a javára perorvoslatra jogosultak az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság kérdésében felfolyamodással élhetnek ugyan a vád alá helyezést kimondó határozat ellen is: ez azonban a 270. §. szerint a további eljárást nem akasztja meg.

2. *A vádhatározat kellékei* kevés eltéréssel ugyanazok, a melyek a vádiratéi. Ez azonosság abból következik, hogy a menynyiben a vádtanács vád alá helyezi terheltet: a főtárgyalás alapjául nem a vádirat, hanem a vádhatározat szolgál, — vagyis: a főtárgyaláson a vádiratot a vádhatározat helyettesiti. Mindazonáltal van némi különbség a kettő között. A mig ugyanis a vádirat a vádló egyoldalu inditványának jellegével bir, és igy állapit meg praejudiciumot a terhelt ellen: addig a vádhatározatot rendszerint contradictorius tárgyalás előzi meg, melynek eredményeként a bíróságnak oly határozata áll elő, a mely bizonyos tekintetben már előre állást foglal a vádbeli cselekmény büntetendő volta s a terhelt bünössége mellett. Hogy az e különbségből folyó hátrányok minél kevésbé érvényesülhessenek a főtárgyaláson: e czélból a 266. §. bizonyos specialis kellékeket állit fel, a melyeket a vádhatározatnál meg kell tartani.

3. A vádhatározat specialis alaki kelléke az, hogy a *végzésnek tartalmaznia kell a tárgyalás alkalmával jelen volt birák neveit.* Ez azért szükséges, hogy a terheltnek módjában legyen oda hatni, hogy a főtárgyalásnál e birák mellőzve legyenek. A Bp. ugyanis szabályul állitja fel, hogy ne lehessen az itélő bíróság tagja az, a ki a kérdéses ügyben a vádtanács tagja volt, nevezetesen kimondja:

a) hogy az, aki az ügyet a vádtanács ülésén előadta, a főtárgyaláson *biróként nem lehet jelen; b*) hogy a vádhatározat hozásánál közremüködött

[1]) A Csemegi-féle javaslat szerint is azt mondja ki a vádtanács határozatában, hogy „*a terhelt vád alá helyeztetik*". (349. §.) Ezzel szemben az osztrák Bp. 214. §-a szerint a vádirat és kifogás tárgyában határozó felsőbiróság csak azt jelenti ki, hogy helyt ád a vádnak („Es werde der Anklage Folge gegeben.).

többi birák ugyanabban az ügyben a főtárgyaláson eljáró tanács egybeállításánál *lehetőleg mellőzendők.* (65. §.).

Az előadó mellőzését tehát a terhelt feltétlenül kívánhatja, a vádtanács többi biráinak kizárását pedig sikerrel kérheti oly esetben, mikor a kérdéses törvényszéknél a birák létszáma a külön vád és külön itélőtanács alakitását megengedi.

4. A vádhatározatban *továbbá tüzetesen meg kell jelölni a terhelt személyes viszonyait.* A vádirat kelléke e tekintetben csak az, hogy a terhelt megneveztessék (255. §.), mig a személyes viszonyok feltüntetése nem kötelező. E rendelkezés oka, hogy t. i. a vádiratot némely esetben a feljelentés alapján, terhelt kihallgatása nélkül is, be lehet adni, a vád alá helyezés szakában már nem lehet irányadó, mert a vádtanács tüzetesen foglalkozván az ügygyel, a terheltet, ha szükségesnek találja, személyes megjelenésre is kötelezheti (260. §.). Igy tehát a vádtanács, ha az iratokból meg nem állapithatja a távollevő terhelt személyes viszonyait: e czélból megjelenésre kötelezheti őt, miáltal abba a helyzetbe jut, hogy a vádhatározatot személyes viszonyai tekintetében is tüzetesen meghatározott terhelt ellen hozhatja meg.

5. *A vádhatározat érdemleges tartalma* sem különbözik lényegében attól, a mit a 255. §. e tekintetben a vádirattól megkiván. A 266. §. e részben csak azt mondja, hogy a végzésnek tartalmaznia kell: „a vádalához helyezés alapjául szolgáló büncselekmény minősitését"; minthogy azonban e rendelkezésének csak az által felelhet meg a vádtanács, ha tüzetesen megjelöli a vád tárgyává tett büntetendő cselekményt (vád formula), ha a nyomozás vagy a vizsgálat adatai alapján előadja a tényállást, ha felsorolja az ennek támogatására szolgáló bizonyitékokat, s ha ezekből levonja a tett minősitésére vonatkozó következtetést: ezek folytán a vádhatározat érdemi tekintetében sem tartalmazhat mást, mint a mit a vádiratnak a 255. §. 2. és 3. pontja szerint tartalmaznia kell. A vádhatározat természetéből folyó eltéréseket a következőkben tüntetjük fel.

6. *A vád alá helyezés formulája,* azzal a különbséggel, hogy itt vádemelés helyett vádalához helyezés történik, ugyanaz mint a vádiratnál. További különbség az, hogy az eset individualizálását (255. §. 3. jegyzet) a 266. §. már nem irja elő, hanem csak azt kivánja, hogy a vádalához helyezés alapjául szolgáló büntetendő cselekmény *minősitése,* a büntető törvény megfelelő szakaszaira való hivatkozással, történjék. Hogy a minősités szempontjából a bün-

tető törvény megfelelő szakaszaira való hivatkozás, a tényálladékból vett ismérvek kiemelése nélkül elégséges: ennek oka az, hogy a vádirat ekkor már különben is a terhelt kezében van és ez őt eléggé tájékozza a vádbeli büntetendő cselekményről. Helyesen mondja azonban az indokolás, hogy a mennyiben a tett körülményei, a nélkül, hogy a tett azonossága megszünnék, a vádtanács tárgyalásán változást szenvednének: ez esetben czélszerü a cselekmény individualizálását is a vádhatározat formulájába venni. (M. i. 466. l.)

7. Minthogy a 266. §. minden korlátozás nélkül a vádtanácsra bizza a vádaláhelyezés alapjául szolgáló cselekmény minősitését: ebből önként folyik, hogy a *vádtanács a vádló minősitéséhez nincs kötve.* A vádtanács különböző okokból térhet el a vádirat minősitésétől, s a körülményekhez képest enyhébben vagy sulyosabban minősitheti a vádbeli cselekményt. Megtörténhetik, hogy a kifogás tárgyalása alkalmával maga a vádló súlyosbitja a vádját és pl. szándékos emberölés helyett gyilkosságnak minősiti a tettet; de lehet az is, hogy a vádtanács tér el ekként a vádló minősitésétől, vagy hogy a terhelt kifogása folytán enyhébb minősités alá vonja a tettet, mint a vádló. Mindezt megteheti a vádtanács a nélkül, hogy ez a vádelvbe vagy a terhelt érdekeibe ütköznék. Mert ha a vádló előadja a tettet: ekkor a terhelt tudja, hogy minő cselekménynyel vádolják és a szabad minősités mellett nem változik a tett, hanem csak a subsumtio; az itélőbiró pedig teljesen független a vád alá helyező végzés minősitésétől. Mindazonáltal helyesen jegyzi meg a törvény indokolása, hogy nem járna el helyesen a vádtanács, ha a vádirat hézagos anyaga alapján, subtilis jogi viták kedvéért megváltoztatná a minősitést, midőn ez hatásköri változást nem von maga után; mert akár lopásnak, akár sikkasztásnak minősitik a cselekményt: mindig a törvényszék lesz illetékes, — sőt meglehet, hogy a főtárgyalás egy harmadik minősitésre fog alapot szolgáltatni. Főkérdés az, hogy van-e büntetendő cselekmény, mely miatt főtárgyalás tartandó, s hogy az a biróság lesz-e hivatva a főtárgyalásra, melyet a vádirat kijelöl, a mi azonban ki nem zárja, hogy a vádtanács ott, a hol a vádló világosan helytelenül minősit: a helyreigazitást eszközölje. (M. i. 466. l.)

Csak egy korlátja van a minősités megváltoztatásának, az t. i. ha ez által a *tett azonossága* is megváltoznék. Más tett miatt, mint a melyre a vád szól, vagy más személy ellen, mint a ki vádolva volt, vádhatározat nem hozható. Ez egyjelentőségü volna

a vádelv megtagadásával, s legnagyobb sérelmével járna a terheltnek, a kit oly tett miatt helyeznének vád alá, a mely miatt nem is vádolták, a mely ellen tehát nem védekezhetett. A tett azonosságának kérdése a főtárgyalásnál bővebben ki van fejtve.[1]) E helyen kiemeljük az indokolásból, hogy a tényköriilmény nem minden változása szünteti meg a tett azonosságát. Igy pld. az a körülmény, hogy a rablás nem január 1-én, hanem január 2-án történt, vagy hogy az agyonütés eszköze nem balta, hanem dorong volt: a tett azonosságát nem változtatja meg. E novumok alkalmasak a bizonyitás irányának megváltoztatására, de a tett azonosságának körét nem érintik (M. i. 465. l.).[2])

8. A vádtanácsnak abból a kötelességéből, hogy a vád tárgyává tett cselekményt, a büntető törvényre való hivatkozással, minősitse: önként folyik az a további kötelessége, hogy *végzését megfelelően indokolja*, s az indokolásban a tényállást és a bizonyitékokat előadja. Az indokolásban kell felhozni mindazt, a mi elégséges alapot nyujt arra, hogy terhelt bünössége valószinüséggel megállapittassék. Az anyagnak ugyan nem kell annyira készen állania, mint az itélethozásnál, mert hisz a per döntő szaka a főtárgyalás: de a vádhatározattal járó praejudiciumnál fogva mégis gondosan kell mérlegelni az adatokat, a melyek alapján a vádtanács terheltet vád alá helyezi. Irányadóul e tekintetben a 264. §. 6. pontja szolgálhat, mely szerint megszüntetendő az eljárás, ha a felhozott bizonyitékok nem elegendők arra, hogy terhelt bünösségére nézve alapos gyanut keltsenek. Az alapos gyanu positiv megállapitása szükséges tehát ahhoz, hogy a vádtanács valakit vád alá helyezzen. Az indokolásnak e czélból a végzés minden részére ki kell terjeszkednie s minden jelentős körülményt fel kell deritenie, a nélkül azonban, hogy az itélet indokolásának hangján

[1]) Lásd e tekintetben Vargha Ferencz magyarázatát a 325. §-nál.

[2]) A tettazonosság körén belül minősitette a vádtanács a cselekményt pl. abban az esetben is, midőn a kir. ügyész sulyos t. sértés vétsége czimén emelt vádat a miatt, mert vádlott az orvosi látlelet szerint 10 napig tartó sérülést okozott, mig a vádtanács könnyü testi sértés miatt helyezte vád alá terheltet annálfogva, mert a sértett 5 nap mulva más okból meghalt és igy a sértés tényleg csak 5 napig tartott. A pécsi T. elutasitotta a kir. ügyésznek e végzés ellen bejelentett felfolyamodását: mert a kir. ügyésznek módjában van a vádat a főtárgyaláson megváltoztatni (GDt. XII. 387. sz.). A dolog egyébként ugy áll, hogy a 266. § kategorikus rendelkezésével szemben akkor is csak a főtárgyaláson helyesbithető a minősités, ha a vádtanács esetleg a tettazonosság körének tullépésével hozta meg vádhatározatát, kivéve ha a vád tárgyává tett sulyosabb cselekmény tekintetében kifejezetten megszüntette az eljárást s egy másik enyhébb cselekmény miatt helyezte vád alá terheltet.

szólna. Akkor sem elég csupán a vádiratra hivatkozni, ha azt a vádtanács mindenben elfogadja. (M. i. 466. l.)

9. A dolog természetéből következik, hogy a mennyiben *több terheltről és több cselekményről* van szó: ezek mindegyikére nézve külön kell rendelkezni. Ha a vádtanács részben elutasitja a vádat s megszünteti az eljárást: erről is a vádhatározatban kell intézkedni.

10. A vádaláhelyező végzésben határoz a vádtanács az iránt is, hogy *mely tanuk és szakértők idézendők meg a főtárgyalásra.* (266. §. 3. bek.). A végzésben erre vonatkozólag mindig kell intézkedni, akár volt a tanuk és szakértők megidézése iránt tett inditvány ellen kifogás, akár nem. Ha a vádaláhelyező tárgyalás alkalmával uj tanuk és szakértők megidézésének szüksége merül fel: ezek megidézését a főtárgyalásra a vádtanács szintén elrendeli; de jogában áll a vádtanácsnak bizonyos tanuk és szakértők mellőzését is kimondani, ha azok kihallgatása teljesen felesleges volna. (M. i. 466. l.)

11. A vádtanács, ha erre ok és alkalom nyilik, a 18—21. §§. rendelkezéséhez képest az *ügyek egyesitése* tárgyában is köteles intézkedni.

12. A vádhatározat meghozatala után az iratok a főtárgyalás elnökének adandók át, a ki a szükséges intézkedések megtétele után a főtárgyalás határnapját kitüzi. (285—286. §§.) Ez eljárást nem akadályozza meg az, ha a vádlott az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság kérdésében felfolyamodással élt. (270. §.).

13. A főtárgyaláson a vádhatározatnak csak rendelkező része olvasandó fel (304. §.).

f) Terhelt letartóztatásának vagy szabadlábra helyezésének elrendelése.

267. §.

A vádtanács a fogva levő terheltnek további fogvatartása, vagy szabadlábra helyezése tárgyában is határoz, sőt törvényes ok esetében a szabadlábon volt terheltnek előzetes letartóztatását, illetőleg vizsgálati fogságba helyezését is elrendelheti.

A vádhatározatban elrendelt vagy fentartott előzetes letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság a 159. §. szerint való meghosszabbitás nélkül is, a főtárgyaláson hozandó érdemleges határozatig érvényes. A vádtanács azonban azt törvényes oknál fogva megszüntetheti.

Az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság a 157. és 162. §-ok esetein kivül is megszüntethető, ha a vádlottra öt évi szabadságvesztés büntetésnél sulyosabb főbüntetés előreláthatólag nem lesz megállapitható.

Ha a vádtanács felfüggeszti az eljárás továbbfolytatását, de egyúttal előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot rendel el, illetőleg annak fentartását határozza el: ennek tartamára és a meghosszabbitásra nézve a 159. §. első bekezdésének rendelkezései alkalmazandók.

1. A vádtanács, felügyeleti jogánál fogva a felett is köteles őrködni, hogy a terhelt az előkészitő eljárás folyamán, különösen pedig a vizsgálat befejezése után, indokolatlanul fogva ne maradjon. E hivatásából kifolyólag a vádtanácsnak akkor is kötelessége volna a kifogás következtében eléje került ügyben a terhelt letartóztatása, illetőleg szabadlábra helyezése tárgyában intézkedni, ha ezt a törvény e helyen külön nem rendelné. Hogy e mellett a 267. §. a letartóztatás és vizsgálati fogság tárgyában még külön is intézkedik: ennek czélzata az indokolás szerint az, hogy a vádtanácsnak az egyéni szabadság oltalmazására irányuló kötelessége külön ki legyen emelve (M. i. 467. l.).

2. *A 267. §. 1. bek.* általában rendeli, hogy a vádtanács a fogva levő terhelt további fogva tartása, vagy szabadlábra helyezése tárgyában, — sőt a szabadlábon volt terhelt letartóztatása iránt is határoz. A vádtanácsnak e tárgyban tett rendelkezése tehát a kifogás folytán eléje került ügyben hozott bármely határozatával kapcsolatban lehet. Megtörténhetik, hogy a vádtanács *az eljárás kiegészitését* (262. §.) vagy az ügynek *más bírósághoz való áttételét* (263. §.) rendeli el, s ez alkalommal egyszersmind kimondja, hogy terhelt a körülményekhez képest továbbra is fogva maradjon vagy szabadlábra helyeztessék; sőt az eljárás kiegészitése esetében a *szabadlábon* levő terhelt letartóztatását is elrendelheti. Ha a vádtanács *megszüntető határozatot hoz*, (263. §.): ezzel együtt természetesen a fogva levő terhelt szabad lábra helyezését is elrendeli. Ha e határozat alapja az, hogy a kir. ügyészség a vádat elejtette: úgy a letartóztatás feltétlenül megszünik (157. §.); de megszünik az más esetekben is, mert a kir. ügyészségnek a 267. §. alapján hozott határozat ellen perorvoslathoz joga nem lévén (269. §.): az eljárás megszüntetése folytán elrendelt szabadlábra helyezést akkor sem akadályozhatja meg, ha a vádtanács végzése ellen a megszüntetés tárgyában felfolyamodással élt. *Az eljárás*

felfüggesztésének első három esetében (265. §. 1—3. pont) rendszerint ki lévén zárva a terhelt fogvatartásának törvényes lehetősége, — ha az illető a határozat hozatalakor esetleg mégis fogva volt: a vádtanács szabadlábra fogja őt helyezni. Ellenben a 265. §. 4. pontja esetében a terhelt elmeállapotának megfigyelése czéljából többnyire szükséges lesz letartóztatásának elrendelése is. Hogy mennyi ideig tarthat ez ily esetben, ez iránt a 267. §. 4. bek. intézkedik.

3. Ha a vádtanács *vád alá helyezi a terheltet:* további fogvatartása vagy szabadlábra helyezése, illetőleg a szabad lábon levő terhelt letartóztatása iránt szintén az e részben fennálló általános szabályok szerint határoz. A 267. §. ezekkel szemben csupán két kivételt tesz, a melyek egyike a letartóztatás törvényes tartamának meghosszabbitásában, másika a vádtanácsnak adott ama jogban áll, hogy a fogva levő terhelt szabadlábra helyezését oly esetben is elrendelheti, mikor ez egyébként megengedhető nem volna. Az egyik kivételt a 267. §. 2., a másikat e §. 3. bek. állapitja meg. A 2. bek. ama kijelentése, hogy a vádtanács terhelt letartóztatását „törvényes oknál fogva megszüntetheti", mint a törvényből önként folyó, e helyen különös jelentőséggel nem bir.

4. A 267. §. 2. bek. azt a kivételt állapitja meg, hogy a *vádhatározatban elrendelt vagy fentartott letartóztatás a főtárgyaláson hozandó határozatig érvényes,* habár a 159. §. értelmében meghosszabbitva nem volt is. E §. a letartóztatásnak ama eseteit határozza meg, a melyekben a fogvatartás rendszerint csak bizonyos ideig tarthat, ezentul pedig, ismét csak bizonyos időre csupán a vádtanács által hosszabbitható meg; igy különösen:

a) a 141. §. 2. és 4. pontja alapján (t. i. a szökés vagy a megszökés veszélye s a külföldi terhelt valószinü meg nem jelenése miatt) elrendelt vizsgálati fogság rendszerint csak három hónapig tarthat, a vádtanács azonban e határidőt egy-egy hónappal ismételve meghosszabbithatja;

b) a 141. §. 3. pontja alapján (t. i. az összebeszélés veszélye s a büntetendő cselekmény nyomainak megsemmisitésétől stb. való félelem miatt) elrendelt vizsgálati fogság rendszerint nem terjedhet egy hónapon tul, a vádtanács azonban e határidőt két izben egy-egy hónappal meghosszabbithatja, mely idő letelte után a 141. §. 3. pontján alapuló vizsgálati fogság minden esetre megszüntetendő.

E rendelkezésekkel szemben mondja ki a 267. §., hogy a mennyiben a letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság a vádhatározatban fentartatik, vagy a vád alá helyezés alkalmával volt elrendelve: ez minden meghosszabbitás nélkül addig, esetleg tehát

a 159. §-ban megjelölt határidőkön tul is tart, a mig vádlott ellen a főtárgyaláson érdemleges határozatot nem hoznak. Az indokolás szerint ebben meg lehet nyugodni ama garancziák mellett, melyek a vádtanács határozatát körülveszik. Egyrészről a határozatot contradictorius eljárás előzi meg, a hol a félnek módjában áll minden védelmére szolgáló adatot érvényesiteni, másrészről a kir. táblánál is lehet orvoslást keresni e határozat ellen. Ha tehát a vádtanács és a kir. tábla szükségesnek tartják a letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelését: akkor feltehető, hogy ez kellő alappal bir és igy ennek hatályát ki lehet terjeszteni addig, a mig az itélőbiró dönt a kérdésben (M. i. 467. l.). Természetes, hogy a mennyiben ez idő alatt a letartóztatás megszüntetésére törvényes ok merül fel: ez alapon a vádtanács a szabadlábra helyezést elrendelheti.

5. *A 267. §. 3. bek. azt a* kivételt állapitja meg, hogy a *mennyiben vádlottra öt évi szabadságvesztésnél sulyosabb büntetés előreláthatólag nem fog megállapittatni: a vádtanács feltétlenül megszüntetheti letartóztatását vagy vizsgálati fogságát,* habár ennek a 157. és 162. §-okban meghatározott törvényes oka nem forog is fenn.

A 157. §. szerint akkor kell megszüntetni a letartóztatást vagy vizsgálati fogságot, ha elrendelésének oka megszünt (141. §.) vagy ha a kir. ügyészség a vádat elejtette; a 162. §. szerint pedig szabad lábon kell hagyni vagy szabad lábra kell helyezni a 141. §. 2. vagy 4. pontja alapján (t. i. a szökés s a megszökés vagy a meg nem jelenés veszélye miatt) letartóztatandó vagy fogva levő egyént, ha valaki megfelelő biztositékot ad és ez megszökését valószinütlenné teszi.

E rendelkezésekkel szemben a 267. §. — a kiemelt feltétel mellett — arra jogositja fel a vádtanácsot: *a)* hogy szabadlábra helyezze a fogva levő terheltet, habár letartóztatásának oka még meg nem szünt, s habár a kir. ügyészség a vádat el nem ejtette; *b)* hogy szabadlábra helyezze, illetőleg szabadlábon hagyja biztositék adása nélkül is az oly egyént, a kit, ha maga, vagy helyette más, biztositékot nem ad, tovább is fogva tartani; illetőleg szabadlábon léte esetében letartóztatni kelliene. E jog gyakorlásának feltétele a miniszter javaslata szerint az volt: „ha az állandó keresetforrással és rendes lakóhelylyel biró vádlottra két évi fogháznál sulyosabb büntetés előreláthatólag nem lesz megállapitható.“ A képv. ig. biz. azonban a két évi fogház helyett öt évi szabadságvesztés büntetést vett fel a törvénybe: „mert nem találta elfogadhatónak, hogy két évi fogház, tehát nagyon csekély büntetés le-

gyen a személyes szabadság kötelező korlátozásának okául felvéve" (Jelentés 41. l.). Azt a korlátozást is elejtette a bizottság, hogy a kedvezményben csak az állandó keresetforrással és rendes lakóhelylyel biró vádlott részesülhet; természetes azonban, hogy a bíróság e körülményeket mégis figyelembe veszi határozata hozatalánál.

Az indokolás szerint a vádtanács jogot nyert a 267. §. 3. bek. folytán arra, hogy a vád alá helyezés alkalmával visszaadhassa a szabadságot oly egyéneknek, kik arra, ha nem is jogi, de méltányossági okok alapján igényt tarthatnak. Ez az érdekeltre nézve sok esetben nagy jótétemény leend, az eljárás célját pedig rendesen nem fogja veszélyeztetni, mert a tényállás már meg van állapitva és a vád kisebb sulya mellett a szökés valószinüsége csekély. Ha azonban a terhelt szökésétől kellene tartani: a vádtanács nem fogja alkalmazni e rendelkezést, mert ez csak az eljárás czéljának szem előtt tartása mellett gyakorlandó jogot és nem kötelező parancsot foglal magában (M. i. 467. l.)

6. *A 267. §. ut. bek.* az ig. biz. javaslatára jutott a törvénybe (Jelentés 41. l.). Ha a vádtanács felfüggeszti a további eljárást: ez — miként emlitve volt (2. jegyz.) — rendszerint együtt jár azzal, hogy a fogva levő terheltet szabadlábra helyezi, illetőleg a szabadlábon levőt továbbra is szabadon hagyja. Minthogy azonban mégis megtörténhetik az ellenkező, és pedig ugy az előzetes letartóztatás, mint a vizsgálati fogság elrendelésének alakjában, ez esetre nézve a 267. §. a letartóztatás határidejének azt a korlátozását állitotta fel, a melyet e tekintetben a 159. §. első bek. kijelöl. E szerint a felfüggesztő határozattal elrendelt előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság rendszerint csak három hónapig tarthat, e határidőt azonban a vádtanács kivételesen és nyomós ok alapján egy-egy hónappal ismételve meghosszabbithatja. A 159. §. 1. bek. e szabályt ugyancsak a 141. §. 2. és 4. pontja alapján elrendelt vizsgálati fogság tartamára nézve állitja fel, — e korlátozás mindazonáltal az eljárás felfüggesztése alkalmából fentartott vagy elrendelt letartóztatás okaira nem áll. Bármily alapon, a 141. §. bármelyik pontjára való hivatkozással rendelte el a vádtanács az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot akkor, mikor az eljárás felfüggesztését kimondotta: a letartóztatás tartama tekintetében mindig a 159. §. 1. bek. irányadó.

7. A vádtanácsnak a 267. §. alapján hozott határozata ellen csupán a terhelt s a javára perorvoslatra jogosultak élhetnek fel-

folyamodással (270. §.); ellenben a kir. ügyészséget nem illeti meg a perorvoslat joga (269. §.).[1])

9. A vádirat elintézése, ha a terhelt kifogást nem tett.

268. §.

Ha a terhelt a 256. §-ban előirt határidőben kifogást nem tett, vagy arról kifejezetten lemondott, akkor az ügy iratai az illetékes törvényszékhez vagy esküdtbirósághoz teendők át, mely az ügyet zárt ülésben vizsgálat alá veszi és a terheltnek további fogvatartása vagy szabadlábra helyezése tárgyában (267. §.) határoz.

A törvényszék vagy esküdtbiróság, ha magát illetékesnek nem tartja (15. §.), az ügyet az illetékes biróság vagy hatóság elé utasitja; a 264. §. 1—5. pontja esetében a vádiratot a 264. §. rendelkezései értelmében elutasitja és az eljárást végzéssel megszünteti; a 265. §. esetében pedig a bünvádi eljárás továbbfolytatását felfüggeszti.

Ellenkező esetben a főtárgyalás napjának kitüzése tárgyában haladék nélkül intézkedik.

1. A facultativ vád alá helyezés rendszeréből az következnék, hogy a mennyiben a terhelt nem tett kifogást a vádirat ellen, vagy azt kellő időben visszavonta: az iratok abból a czélból tétessenek át az illetékes törvényszék elnökéhez, hogy az a főtárgyalás kitüzése iránt intézkedjék (285. és 286. §§.). A miniszteri javaslat ez álláspontot következetesen fenn is tartotta; a képv. ig. biz. azonban felvette a törvénybe a jelen §-t, a mely kötelességévé teszi a törvényszéknek, hogy a jelzett esetben is érdemileg foglalkozzék a vádirat folytán hozzá került ügygyel, s mindenekelőtt határozzon a terhelt további fogvatartása vagy szabadlábra helyezése tárgyában, továbbá hivatalból szüntesse meg vagy függessze fel az eljárást, ha fenforognak azok a törvényes okok, a melyek erre alapul szolgálnak (Jelentés 41. l.). Ez eltérés a facultativ vád alá helyezés rendszerétől nyilván abban leli indokát, hogy a törvényekben kevésbbé jártas, a vagyontalan, gyámoltalan vagy indolens terhelt ügye is birói mérlegelés tárgyává tétessék, mielőtt a vádirat folytán főtárgyalásra tüzetnék ki. Ezzel kétségkivül sok esetben elejét lehet venni annak, hogy ártatlan egyének meghurczolásával sikertelen főtárgyalások tartassanak. Teljes biztositékot azonban e tekintetben azért nem nyujt a 268. §., mert

[1]) Igy értelmezte a 270. §-t a debreczeni T. is. (GDt. XII. 388.)

e szerint a bíróság zárt ülésben, a felek meghallgatása nélkül vizsgálja át az ügyiratokat és igy attól tartani, hogy a törvényszéknek ez a müködése ép oly formalizmussá válik, mint a minő a régi eljárás szerint a vád alá helyezés, mely rendszerint nem volt más, mint a kir. ügyészség vádiratának minden kritika nélkül való elfogadása.

2. A vádiratot, ha kifogás nem tétetett: a körülményekhez képest vizsgálóbiró, vagy a vádtanács elnöke teszi át az ügyre nézve illetékes törvényszékhez vagy esküdtbirósághoz (254. §.); ha pedig a terhelt már beadta a kifogást, de erről kifejezetten lemondott, mikor az ügyiratok már a vádtanácsnál voltak: ekkor a vádtanács teszi át az ügyet a 268. §. szerint eljáró birósághoz. E bíróság gyanánt a *törvényszék és az esküdtbíróság* van megjelölve, a szerint, a mint az ügy esküdtbirósági vagy törvényszéki főtárgyalásra tartozik. Nyilvánvaló azonban, hogy a 268. §. alapján esküdtbirósági ügyben is csak maga a törvényszék határoz: mert a 337. §. 3. bek. szerint addig, a mig az esküdtbíróság nincs megalakulva, az a törvényszék végzi az esküdtbirósághoz utasitott teendőket, a melynek székhelyén az müködik.[1])

3. A vádirat tárgyában eljáró bíróság mindenekelőtt a *terhelt fogvatartása vagy szabadlábra helyezése iránt határoz.*[2]). E tekintetben a Bp. általános rendelkezésein kivül különösen a 267. §. határozmányait veszi irányadóul, mert e §-ra a 268. §. 1. bek. nyiltan hivatkozik. E szerint mind az, a mi a 267. §. magyarázatául előadatott: e helyen is alkalmazandó. A letartóztatás tárgyában hozott végzés ellen ez esetben is csak a terhelt és a javára perorvoslatra jogosultak élhetnek felfolyamodással (269. és 270. §§.).

4. További joga és kötelessége a 268. §. alapján eljáró biróságnak: *a)* hogy a mennyiben magát illetékesnek nem tartja, a mit a 15. §. folytán különben is hivatalból kell vizsgálnia: az *ügyet az illetékes bíróság vagy hatóság elé utasitja (263. §.); b) a* mennyiben a 264. §. 1—5. pontjaiban megjelölt valamelyik eset

[1]) A B. ü. sz. 76. §-a szerint is a 268. §-ban meghatározott tennivalókat a főtárgyalási tanács látja el.

[2]) Egy esetben a szabad lábon levő terheltek kifogással éltek a vádirat ellen, a fogva levő terhelt azonban nem élt e joggal, hanem érdekében az ügyész azt kérte, hogy az iratok szabadlábra helyezése kérdésében előlegesen tétessenek át a tsz.-hez. A tsz. e kérést elutasitotta, a bpesti T. azonban kimondotta, hogy: nincs perjogi akadálya annak, hogy az iratok azalatt, mig a vádirat a szabadon lévő terhelteknek kézbesittetik, a kifogással nem élt terhelt szabad lábra helyezése tárgyában való határozathozatal végett a tsz.-hez (268. §.) áttétessenek (GDt. XIII. 324.).

forog fenn: a vádiratot elutasitja és az *eljárást megszünteti; c)* a 265. §. esetében a bünvádi *eljárás folytatását felfüggeszti.*

Ezekből kitünik, hogy a 268. §. keretében müködő törvényszéknek nincs joga a bizonyitékok mérlegelésébe bocsátkozni. Igy különösen nincs joga ahhoz, hogy az ügy bővebb felvilágositása végett a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészitését elrendelje (262. §.) továbbá, hogy az eljárást azon az alapon szüntesse meg, mert a felhozott bizonyitékok nem elegendők arra, hogy a terhelt bünösségére nézve alapos gyanut keltsenek (264. §. 6. pont). Kifogás hiányában ez iránt az itélő bíróság a főtárgyaláson van hivatva határozni.[1])

5. A törvényszéknek a 268. §. alapján hozott kiemelt végzései ellen azok tartalmához képest, úgy a kir. ügyészség és a sértett, valamint a terhelt felfolyamodással élhetnek (269. és 270. §.).

6. Ha a törvényszék, vagy az esküdtbiróság az ügyre nézve illetékes, s ha a további eljárást megszüntető vagy felfüggesztő végzést nem hoz: haladék nélkül intézkedik a *főtárgyalás napjának kitüzése iránt.* Ez esetben tehát nem a törvényszék elnöke (286. §.), hanem maga a törvényszék tüzi ki a főtárgyalást.[2])

10. Felfolyamodás a vádirat tárgyában hozott határozatok ellen.

269. §.

A vádtanácsnak a 262—267. §-ok szerint, a törvényszéknek vagy esküdtbiróságnak pedig a 268. §. szerint hozott végzései közül a kir. ügyészség és a sértett csak az eljárást részben vagy egészben megszüntető vagy felfüggesztő vagy áttételt rendelő végzés ellen élhetnek felfolyamodással. Ha a kir. ügyészség felfolyamodással élt és azt vissza nem vonta, a sértett felfolyamodása nem vehető figyelembe.

270. §.

A terhelt és a javára perorvoslatra jogosultak (383. §. I. és II. pontok) a 262—268. §-ok szerint hozott végzések ellen csak az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság kérdésében és a 265. §. 1. pontja alapján hozott felfüggesztő végzés ellen élhetnek

[1]) A C. is kimondta a Je. é. 2778/902. sz. a. hozott határozatban, hogy a mennyiben a terhelt kifogással nem élt, a vádirat nem utasitható el abból az indokból, hogy a bizonyitékok nem elegndők. (B. H. T. II. 104. sz.).

[2]) A főtárgyalásnak a 268. §. alapján ügyvéd ellen való elrendelése (a Bp. Élt. 25. §-ához képest egyenlő hatályu a vád alá helyezéssel (GDt. IX. 544.)

felfolyamodással, mely azonban nem akasztja meg a további eljárást.

1. A vádirat tárgyában, ahhoz képest, amint a terhelt kifogást adott be vagy nem, részint a vádtanács (262—267. §-ok), részint az ügyre nézve illetékes törvényszék, vagy esküdtbiróság határoz (268. §.). E határozatok egy része olyan, a melyek ellen perorvoslatnak egyáltalában nincs helye, másrészük olyan, a melyek felfolyamodással megtámadhatók. Az utóbbiak ismét két csoportra oszolnak a szerint, a mint ellenük vagy csak a kir. ügyészség és a sértett, vagy csak a terhelt élhet felfolyamodással; sőt van egy eset (a 265. §. 1. pontja alapján hozott végzés), a melyben ugy a vádló, mint a terhelt felfolyamodással élhetnek. Hogy a 269. és 270. §-ok bizonyos tekintetben megszoritják a jogorvoslatok használatát: ennek helyes oka az, hogy a Bp. a contradictorius eljárás alapján szervezi a vádalához helyező eljárást, a mi kétségkivül nagyobb garantiája az ügy helyes elintézésének, mint a minő a perorvoslatok használatának nagyobb mértékü megengedése volna.

2. *Nincs helye perorvoslatnak* a következő végzések ellen:

a) a melylyel az ügy bővebb felvilágositása végett a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészitése rendeltetik el (262. §.);[1])

b) amelyelyel a vádtanács vád alá helyezte terheltet (266. §.).[2])

E két eset kizárása a 269. és 270. §-ok szavaiból önként folyik. Ezenkivül azonban a dolog természeténél fogva ki van zárva a felfolyamodás abban az esetben is, ha a vádtanács vagy a törvényszék a 264. §. 5. pontja alapján, vagyis azon az alapon szünteti meg az eljárást, hogy a vád képviseletére jogosultak a vádat mindnyájan elejtették, illetőleg a vád képviseletét kellő időben át

[1]) A vizsgálat kiegészitése után a kir. ügyész, megfelelő számu példányokban, uj vádiratot köteles a vizsgálóbirónál benyujtani. Ha tehát a vádtanácsnál terjeszti be a tárgyalás ujabb kitüzése végett régi vádiratát: a vádtanács ezt a most emlitett eljárás czéljából visszaadja. A vádtanács e végzése ellen sincs felfolyamodásnak helye (pozsonyi T. 187/901. — GDt. IX. 547.).

[2]) A Bp. indokolása e megszoritást a következőkben igazolja: A vádalához helyezés ténye éppen nem bir ügydöntő jelleggel, hanem csakis a per további folytatását megengedő határozat, mely az itélőbiróságot semmi tekintetben sem köti. Ennélfogva éppen nem volna indokolt az ügy érdemleges elintézésének késleltetésével a vádalához helyező határozat ellen a terheltnek további jogorvoslatot adni. A hol a vádtanács contradictorius eljárás utján megvizsgálja az előzetes eljárás során összegyüjtött anyagot és azt a vádalához helyezésre elégségesnek találja: ebben elég biztositék van az ellen, hogy a terheltet ok nélkül ne idézzék a főtárgyalásra. A terheltnek módjában van a főtárgyaláson védelmének érdekében mindent megtenni s a mennyiben hiányosnak vagy törvénytelennek tartja vádalához helyezését, mindezekre fölhivhatja itélőbiráinak figyelmét.

nem vették. Ez esetben ugyanis nem lévén vádló: az eljárás már ennélfogva nem folytatható, a mi a felfolyamodás lehetőségét is feltétlenül kizárja.

3. *Csupán a kir. ügyészség és a sértett élhetnek felfolyamodással,* ha a bíróság:

a) az ügynek más bírósághoz vagy hatósághoz való áttételét rendelte el (263. §.);

b) ha az eljárást egészben vagy részben megszünteti (264. §.), vagy:

c) az eljárást egészben vagy részben felfüggesztő határozatot hozott (265. §. 2—4. p.).

Mindhárom esetben indokolt, hogy a közvádló és a sértett felfolyamodással élhessen és pedig ugy a vádtanácsnak, mint a törvényszéknek (268. §.) végzése ellen.

Az ügy áttétele rendszerint a cselekmény minősitésének megváltoztatásával van összekötve; ez ellen pedig, ha ennek folytán a cselekmény más bíróság hatáskörébe kerülne, mint a melyet a közvádló kijelölt: a felfolyamodás nemcsak helyén van, de kötelessége is a kir. ügyészségnek. Meg kell tehát azt engedni a sértettnek is, a ki esetleg mint pótmagánvádló a kir. ügyész helyébe lép.

A más bírósághoz való áttétel azonban nem azt jelenti, hogy a vádtanács az ügyet ugyanazon tsz. körében nem az esküdtbíróság, hanem a tsz. hatásköréhez utalja vagy megforditva. E szerint nem helyes a győri T. egyik végzése, melylyel helyt adott a felfolyamodásnak, midőn a vádtanács a kir. ügyész inditványa ellenére nem az esküdtbírósághoz, hanem a tsz.-hez utalta az ügyet: mert ezt azzal indokolta, hogy a tsz. e rendelkezése a 269. §-ban emlitett áttételt rendelő, tehát oly végzés, mely ellen e §. értelmében a kir. ügyész perorvoslattal élhet (1494/900. G. Dt. 545.). E felfogás szerint u. i. a vádtanács ilynemü rendelkezése ellen csak a vádlót illetné meg a felfolyamodás joga, holott pld. abban az esetben, ha a vádtanács a Bp. Élt. 16. §-a folytán az esküdtbíróság helyett a tsz.-hez utalta az ügyet, első sorban a vádlottnak állana érdekében e rendelkezés ellen felfolyamodással élni. Fennebb már kifejtett álláspontunk szerint (255. §. 5. j.) a vádtanács végzésének ilynemü rendelkezései ellen a vádlót és terheltet egyiránt megilleti a felfolyamodás joga.

Az eljárás megszüntetése a felmentéssel egy jelentőségü lévén, az ezt kimondó végzésnek ügydöntő jelentősége van. Nem lehet tehát elzárni a közvádlót és a sértettet attól, hogy a mennyi-

ben vádjának alaptalanságáról az elsőfoku végzés indokai meg nem győzték: a felső bíróságnál keressen orvoslást. Megjegyzendő azonban, hogy miután a 268. §. alapján eljáró törvényszék vagy esküdtbíróság a 264. §-nak csupán 1—5. pontjai alapján szüntetheti meg az eljárást: ennélfogva e bíróság megszüntető végzéseivel kapcsolatban a felfolyamodás lehetősége is e szükebb körre szoritkozik; sőt a mennyiben az eljárás megszüntetése az 5. pont alapján (a vád elejtése folytán) történt: a felfolyamodás, mint láttuk, még erre nézve is ki van zárva.

Az eljárás felfüggesztésének oka a 265. §. 2—4. pontjai eseteiben rendszerint olyan, a mely feleslegessé vagy tárgytalanná teszi a felfolyamodást. Minthogy azonban mégis megtörténhetik, hogy a bíróság pld. a terhelt elmeállapotának megfigyelése czéljából (265. §. 4. pont), a kir. ügyészség intenciója ellenére függeszti fel az eljárást: a felfolyamodásnak ez esetekben is helye lehet.

A végzés mindez esetekben a terhelt javára szolgálván: természetes, hogy neki ezek ellen jogorvoslatra szüksége nincs. A sértett külön felfolyamodása is felesleges, a mig a kir. ügyészség a vádat képviseli. Ehhez képest a 269. §. világosan ki is mondta, hogy nem vehető figyelembe a sértett felfolyamodása, ha a kir. ügyészség felfolyamodással élt és azt (vagy maga, vagy a kir. főügyészség) vissza nem vonta. A visszavonásról, ha az ügyész felfolyamodásával egyidejüleg perorvoslatot esetlegesen már előre be nem jelentett, a sértett értesitendő (C. 380/901. G. Dt. IX. 546.).

4. Nem csak *a kir. ügyészség és a sértett*, hanem a *terhelt és a javára perorvoslatra jogosultak is* felfolyamodással élhetnek abban az esetben, ha a vádtanács vagy a törvényszék a 265. §. 1. pontja alapján, vagyis azért függeszti fel az eljárást, mert a bünügygyel összefüggő magánjogi kérdésnek más bíróság által való elóleges eldöntése, illetőleg e döntés eredményének bevárása szükségesnek mutatkozik. Nyilvánvaló, hogy a felfüggesztés ez esetben a körülményekhez képest vagy a vádló vagy a terhelt érdekeibe ütközhetik. A képv. ig. biz. tehát helyesen méltatta a terhelt érdekeit, midőn a 270. §-ba azt a rendelkezést is felvette, hogy az a 265. §. 1. pontján alapuló végzés ellen felfolyamodással élhet. (Jelentés 41. l.).

5. *Csupán a terhelt és a javára perorvoslatra jogosultak élhetnek felfolyamodással* a vádtanácsnak és a törvényszéknek az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság tárgyában ho-

zott végzése ellen (270. §.). E külön rendelkezés összefügg azzal, hogy a vád alá helyező végzés érdemében a perorvoslat nincs megengedve. Ezzel szemben szükséges volt a terheltnek megadni a jogot, hogy letartóztatása ellen felfolyamodással élhessen. A vádalá helyezés ténye — mondja az indokolás — könnyen jóvátehető a főtárgyaláson, de ha valakit egyéni szabadságától megfosztanak: az ekként szenvedett sérelem még felmentés esetén is helyrehozhatatlan. Ha tehát a vádhatározatban a terhelt letartóztatása van elrendelve vagy fentartva: ugy meg kell engedni, hogy az ellen a kir. táblához felfolyamodással éljen (M. i. 468. l.). Ez indokolás azonban kevesebbet mond, mint a 270. §.: mert az utóbbi szerint a terhelt a vádtanácsnak, illetőleg a törvényszéknek a vádirat folytán hozott bármely végzését, tehát nem csak azt, a mely vád alá helyezését kimondja, megtámadhatja felfolyamodással abból a szempontból, hogy a bíróság letartóztatását vagy további fogvatartását is elrendelte. A felfolyamodás egyik esetben sem függeszti fel a további eljárást. E szerint a főtárgyalás napja is kitüzhető, sőt a kir. tábla végzésének leérkezése előtt meg is lehet tartani a főtárgyalást. Lásd azonban ezzel szemben a 272. §-t s e §. 4. jegyzetét.

6. Önként értetik, hogy a mennyiben a vádtanács eljárásában valamely alaki semmiségi ok fordul elő (384. §.), igy pld. ha a tanács valamelyik tagja a vádló vagy a terhelt rokona volt: ez esetben a felfolyamodás kapcsán a végzés megsemmisitése is kérhető. Egyébként v. ö. ez iránt a 379. §. 2. jegyzetét.

11. A felfolyamodás elintézése.

a) Az elsőfoku bíróság intézkedései.

271. §.

A felfolyamodás következtében az iratok az indokolás benyujtására engedett határidő lejártától számitott három nap alatt a kir. itélőtáblához terjesztendő fel. A vádlott felfolyamodása esetében a felterjesztés a 151. §. utolsó bekezdése szerint történik.

1. A vádtanács a törvényszék és az esküdtbiróság végzéseit a Bp. általános rendelkezése szerint a kir. itélőtábla lévén hivatva felülvizsgálni (378. §. 3. bek.): a jelen §. ennek külön kimondása nélkül csak arról rendelkezik, hogy felfolyamodás esetében mennyi idő alatt s minő szabályok szerint kell az ügyet a kir. táblához felterjeszteni, mig a 272. §. a kir. tábla eljárását határozza meg.

2. A vádtanács, illetőleg a törvényszék, mielőtt az ügyet felülvizsgálat végett felterjesztené, hivatalból köteles megvizsgálni, hogy nem forog-e fenn olyan ok, a mely miatt a *felfolyamodás visszautasitandó*. A felebbezésről szóló 389. §., mely a 380. §. szerint felfolyamodás esetében is alkalmazandó, általánosságban kimondja, hogy a törvényszék visszautasitja az elkésett, a törvényben kizárt, vagy az olyan felebbezést, illetőleg indokolást, melyet arra nem jogositott egyén terjesztett elő. E szerint visszautasitandó vádirat folytán hozott végzés ellen használt felfolyamodás:

a) ha a végzés kihirdetésétől számitott nyolcz nap letelte után (378. §. 6. és 7. bek.), tehát elkésve adatott be;

b) ha oly sérelem szolgál alapjául, a mely ellen a 269. és 270. §-ok értelmében a perorvoslat ki van zárva;

c) ha a sértett oly esetben terjesztette elő, midőn a kir. ügyészség felfolyamodással élt és azt vissza nem vonta (269. §.), vagy ha a terhelt érdekében oly egyén adta be, a ki javára perorvoslatra jogositva nincs (270. §.).

3. A felterjesztés idejét akként határozza meg a 271. §., hogy *a felterjesztésnek az indokolás benyujtására engedett határidő lejáratától számitott három nap alatt kell megtörténni*. Az indokolás benyujtására engedett határidőt a 378. §. nyolcz napban állapitván meg: e nyolcz nap leteltét követő három nap alatt kell az iratokat a kir. táblához felküldeni. E határidő azonban itt is oly jelentőségü, mint pld. a 261. §. ut. bek. szerint betartandó három nap. A határidő elmulasztása egyik esetben sem hat vissza magára az ügyre, hanem legfeljebb fegyelmi eljárást vonhat maga után. A felfolyamodó ellenfele a felfolyamodást és indokolást a felterjesztésre nyitva álló idő alatt az elsőfoku bíróságnál megtekintheti, azután pedig az ügynek elintézés végett való bejelentéséig a kir. itélőtáblánál benyujthatja (378. §. 8. bek.).

4. A felfolyamodás következtében rendszerint az *ügy összes iratai* felterjesztetnek a kir. táblához. Tekintve azonban, hogy az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság tárgyában a terhelt által, vagy az ő érdekében használt felfolyamodás a további eljárást nem akasztja meg (270. §.): ez esetre nézve a 271. §., hivatkozással a 151. §. ut. bekezdésére, akként rendelkezik, hogy a kir. itélőtáblához *csak azok az iratok*, illetőleg hiteles másolataik *terjesztendők fel*, melyek az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelése tárgyában való döntéshez szükségesek.

5. A miniszteri javaslat e §. kapcsán azt is kimondotta, hogy a mennyiben az *összefüggés alapján egyesitett ügyek* valamelyikére nézve a kir. ügyészség vagy a sértett felfolyamodással élt,

másikára nézve pedig vád alá helyező határozat van hozva: ily esetben az illető ügyek egymástól lehetőleg elkülönitendők. A képv. ig. biz. azonban kihagyta e rendelkezést, mert arra a 21. §-ban foglalt szabályok mellett nincs szükség (Jelentés 41. l.). E §. ugyanis kimondja, hogy a bíróság fontos okokból mellőzheti, illetőleg megszüntetheti az ügyek egyesitését és együttes elintézését s az eljárást egyes ügyekben vagy egyes terheltek ellen elkülönitve folytathatja, esetleg más illetékes hatóságnak engedheti át. Ebből önként folyik, hogy a 21. §. alapján az elkülönités megtörténhetik akkor is, ha valamelyik ügyre nézve a kir. ügyészség vagy a sértett felfolyamodással élt, másikára nézve pedig vád alá helyezés történt.

b) A kir. itélőtábla eljárása.

272. §.

A kir. itélőtábla a felfolyamodást zárt ülésben intézi el, az ügyet a 264. §. 1—5. pontjai szempontjából hivatalból is felülvizsgálhatja, s mindazokat a végzéseket hozhatja, melyek a 262—268. §-ok szerint a vádtanács, illetőleg a törvényszék vagy az esküdtbíróság hatáskörébe esnek.

1. A kir. itélőtábla *zárt ülésben* intézi el a felfolyamodást. A contradictorius eljárás kizárását kellően indokolja az, hogy helytelen volna a közbenső eljárást ünnepélyes tárgyalásokkal megakasztani. A vádirat ellen tett kifogás contradictorius tárgyalása már elég biztositékot nyujt a feleknek; ellenben a főtárgyalás jelentőségének elhomályositására vezetne, ha ugyanaz a kir. táblán is ismétlődhetnék. A kir. tábla egyébként *ülésen kivül* is intézkedhetik az ügyben; igy különösen elrendelheti az iratok kiegészitését és felvilágositást kivánhat a felfolyamodásban foglaltakra nézve az eljárt bíróságtól (379. §. 2. bek.).

2. A kir. itélőtábla, a felfolyamodás következtében hozzá felterjesztett ügyben, mindenekelőtt szintén azt vizsgálja, hogy nem forog-e fenn olyan ok, a mely miatt *a felfolyamodás* vagy annak indokolása már a felterjesztő bíróság által *visszautasitandó lett volna*. A mennyiben ilyen ok létezik: ez alapon a kir. tábla utasitja vissza a felfolyamodást (379. §. 3. bek.); ha azonban a visszautasitásra nincs ok: a kir. tábla az ügy érdemében határoz.[1])

[1]) A miniszteri javaslat 271. §-a részletesen felsorolta amaz okokat, a melyek miatt a felfolyamodás visszautasitandó; a képv. ig. biz. azonban kihagyta ezt a törvényből: mert az ily külön rendelkezés a 389. illetőleg 380. §. mellett felesleges (Jelentés 41. l.)

3. Az ügy érdemleges felülvizsgálatánál a kir. tábla vagy szorosan a felfolyamodás tartalmát veszi alapul, vagy hivatalból teszi meg a szükséges intézkedést.

Hivatalból kell figyelembe venni: a birói hatáskör hiányát, továbbá a területenkivüliség és a mentelmi jog megsértését (379. §. ut. bek.). A mennyiben ez esetek valamelyike fennforog: a kir. tábla az eljárt bíróság végzését megsemmisiti, habár az vád alá helyező végzés volna is, mely ellen csak a terhelt és csak az előzetes letartóztatás, vagy a vizsgálati fogság kérdésében élt felfolyamodással.

A kir. itélőtábla tehát, hivatkozással a 379. §-ra megsemmisiti a végzést.

a) ha a vádirat és kifogás tárgyában nem az eljárt, hanem pld. a felségsértésre vagy pénzhamisitásra nézve kivételes hatáskörrel felruházott bíróságnak kellett volna határozni; ellenben az illetékesség kérdésébe nem avatkozik a kir. tábla: mert ha már a felek megnyugodtak a különben illetéktelen bíróság eljárásában, a további gyámkodás fölösleges volna, holott az már a bírósági szervezet rendjét sértené, ha valamely ügyben hatáskörrel fel nem ruházott bíróság járna el;

b) ha a területenkivüliség kedvezményével biró egyén ellen inditottak eljárást, mielőtt az igazságügyminiszter e kérdésben döntött volna (31. §.);

c) ha a törvényhozó testület valamelyik tagja ellen, mentelmi jogának felfüggesztése előtt hoztak vád alá helyező végzést (32. §.): mert mindegyik esetben oly fontos nemzetközi és közjogi érdekekről van szó, a melyeknek megsértését a felsőbb bíróság helyreigazitás nélkül hagyhatja (M. i. 468. l.)

4. A kir. tábla továbbá, a 272. §. nyilt kijelentése szerint, *a 264. §. 1—5. pontjai alapján is hivatalból felülvizsgálhatja az ügyet.* E rendelkezést a képv. ig. biz. vette fel a törvénybe, minden közelebbi indokolás nélkül, csupán azzal a kijelentéssel, hogy a bizottság szükségesnek találta a kir. itélőtáblának is megadni azt a jogkört, mely a törvényszéket vagy esküdtbíróságot az ügyeknek a 264. §. 1—5. pontjai értelmében hivatalból való vizsgálata tekintetében megilleti (Jelentés 42. l.). Ez azt jelenti, hogy akár a kir. ügyészség vagy sértett, akár a terhelt felfolyamodása következtében, s akár az ügy áttételét (263. §.), vagy az eljárásnak a 264. §. 6. pontja alapján való megszüntetését, avagy az eljárás felfüggesztését kimondó végzés ellen irányul a felfolyamodás (269. §.), akár az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság megszüntetésére irányul az (270. §.): a kir. tábla mindegyik esetben jogositva van hivatalból annak vizsgálatába bocsátkozni, hogy nem forog-e fenn valamely ok, a melynél fogva a további eljárás a 264.

§. 1—5. pontjai alapján megszüntetendő; és ha arról győződik meg, hogy ilyen ok fennforog: a vádiratot elutasitja és az eljárást végzéssel megszünteti (268. §.). Ámde ez nyilt ellentétben van a törvény eredeti intenciójával, a mely az volt, hogy a contradictorius tárgyalás alapján keletkezett vádhatározat felebbvihető és felülvizsgálható ne legyen.

Az indokolás e tekintetben ezeket mondja:

Ha azt az elvet, hogy a terhelt a vádaláhelyező végzés ellen perorvoslattal ne élhessen, következetesen fentartani kivánjuk: akkor nem lehet megengedni, hogy a letartóztatás, illetve vizsgálati fogság tárgyában a terhelt részéről használt felfolyamodás folytán az egész vádaláhelyezés fölülvizsgálható legyen. Mihelyt akár ezt megengednők, vagy akár azt is, hogy a kir. tábla az előzetes letartóztatás, vagy vizsgálati fogság tárgyában használt felfolyamodás esetében hivatalból vizsgálhatja meg azt, vajjon forog-e fenn büntetendő cselekmény vagy sem: akkor ez a gyakorlati jelentőség szempontjából csaknem egyértelmü volna a vádaláhelyezés felebbvihetőségével. Minthogy pedig éppen az a czél, hogy a közbenső eljárás lényeges ok nélkül ne legyen hátráltatható: a terheltnek felfolyamodás iránti jogát nem volt szabad kerülő uton magára a vádaláhelyezésre kiterjeszteni. És éppen, hogy minden controversiának eleje legyen véve, kimondta e javaslat már fentebb (270. §.), hogy a terhelt felfolyamodása esetén elég a letartóztatás, illetve vizsgálati fogság kérdésének eldöntéséhez szükséges iratok, vagy ezek hiteles másolatainak felterjesztése, mi világosan kivánja jelezni, hogy magát a vádaláhelyezés tényét érinteni nem szabad (M. i. 469. l.)

De ellentétbe jön e rendelkezés a 270. §-sal is, mely szerint a terhelt által beadott felfolyamodás az eljárás folytatását nem akadályozza. Megtörténhetik tehát, hogy az eljáró bíróság a 270. §. folytán kitüzi a főtárgyalást, mig a kir. tábla, ha a felterjesztett iratokból arról győződik meg, hogy büntetendő cselekmény fenn nem forog: időközben megszünteti a további eljárást. Ez mindenesetre nagy óvatosságot tesz szükségessé a kir. tábla részéről, mielőtt a 272. §-ban nyert jogánál fogva oly esetben is beleavatkoznék az ügy érdemébe, midőn a felfolyamodás csak a letartóztatás kérdésére szoritkozik.

5. A 272. §. továbbá kimondja, hogy a kir. tábla: „*mindazokat a végzéseket hozhatja, melyek a 262—268. §-ok szerint a vádtanács, illetőleg a törvényszék vagy az esküdtbiróság hatáskörébe esnek.*" Ez azt jelenti, hogy a mennyiben a kiemelt §-ok valamelyike alapján hozott végzés ellen felfolyamodás adatott be: ezt a kir. tábla a felfolyamodás tartalmához képest érdemileg felülvizsgálhatja. Nevezetesen:

a) ha a kir. ügyészség vagy a sértett felfolyamodással élt a

miatt, mert a vádtanács vagy a törvényszék az ügyet más bírósághoz utasitotta (263. §.), vagy a további eljárást megszüntette (264. §.), vagy felfügegsztette (265. §.): ez esetben a kir. tábla vagy helybenhagyja a megtámadott végzést, tehát a 263—265. §-oknak megfelelő határozatot hoz, vagy megváltoztatja azt s terheltet vád alá helyezi és igy a 266. §. alapján dönt.

b) ha a terhelt él felfolyamodással az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság kérdésében vagy az eljárás felfüggesztése tárgyában (265. §. 1. pont): ekkor a kir. tábla a 267., illetőleg a 265. §. keretébe eső végzéssel dönti el a kérdést.

Ezenkivül elrendelheti a kir. tábla a nyomozás és a vizsgálat kiegészitését is (262. §.), habár az felfolyamodás tárgya nem lehet. Igy tehát a 262—267. §-ok bármelyike alapul szolgálhat a kir. tábla végzésének.

6. A 268. §. szerint a törvényszék csak a letartóztatás, az ügy áttétele s az eljárás megszüntetése vagy felfüggesztése kérdésében határoz, vád alá helyező végzést azonban nem hoz. A kir. tábla tehát oly esetben, midőn a 268. §. alapján eljárt bíróság végzése kerül vizsgálat alá: szintén abban a keretben marad, a melyet a 268. §. kijelöl. Vád alá helyező határozatot tehát nem hozhat, hanem abban az esetben, ha az ügy áttételét, s az eljárás megszüntetését vagy felfüggesztését kimondó végzést helyben nem hagyja: az ezt kimondó végzést azzal változtatja meg, hogy a törvényszék a 268. §. értelmében a főtárgyalás kitüzése iránt intézkedjék.

12. A kir. tábla végzése folytán teendő intézkedések.

273. §.

Az elsőfoku bíróság a kir. itélőtábla végzését a felekkel kézbesités, a fogva levő terhelttel pedig kihirdetés utján közli és a határozat következtében szükséges minden intézkedést azonnal foganatosit.

1. A kir. tábla, miként a 272. §. magyarázatából kitünik, különböző módon intézkedhetik a felfolyamodás tárgyában.

Igy nevezetesen: *a*) ülésen kivül elrendelheti az iratok kiegészitését; *b*) visszautasithatja az elkésetten vagy törvényellensen beadott felfolyamodást; *c*) megsemmisitheti az elsőfoku bíróság végzését; *d*) helybenhagyhatja vagy megváltoztathatja a felfolyamodással megtámadott végzést, — az előbbi esetben elutasitván a felfolyamodást; *e*) elrendelheti a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészitését.

Az *a)* alatti intézkedés nem tárgya a kir. tábla végzésének,

hanem rendelvényileg történik; ellenben a többi intézkedések tárgyában a kir. tábla végzést hoz.

2. A 273. §. szerint a kir. itélőtábla végzését a felekkel közölni kell, és pedig kézbesités utján, ha a terhelt szabad lábon van, kihirdetés utján, ha fogva van. A közlés feltétlenül szükséges, ha a végzés az ügy érdemére vonatkozik; ha azonban a kir. tábla a vizsgálat kiegészitését rendelte el: ekkor esetleg megtörténhetik, hogy a terhelt részére, nehogy az eljárás sikerét meghiusithassa, a végzés nem adatik ki.

3. A felekkel való közlésen kivül az elsőfoku biróság minden intézkedést foganatosit, a mely a kir. tábla határozata folytán szükségessé vált. Hogy melyek ez intézkedések: ezt részint az ügymenet természetéből, részint a kir. tábla határozatából kell megitélni. Igy pld. ha a kir. tábla hatáskör hiánya miatt megsemmisiti a végzést: az ügyet át kell tenni az illetékes birósághoz, — ha a területenkivüliség vagy a mentelmi jog sérelme folytán történt a megsemmisités: az előbbi esetben az iratok az igazságügyminiszterhez terjesztetnek fel, mig az utóbbiban a kir. főügyészség utján felterjesztés intéztetik az országgyülés illető házához a mentelmi jog felfüggesztése iránt stb.

13. További perorvoslat kizárása.

274. §.

A kir. itélőtáblának a 272. §. szerint hozott végzése ellen felfolyamodásnak nincs helye.

A vád alá helyezést rendelő végzés jogerőre emelkedés vagy a főtárgyalás elrendelése (268. §. harmadik bekezdése) után az eljáró biróság illetéktelensége miatt 16., 17. §§. az ügy áttételének nincs helye.

1. Abból az irányelvből, hogy az eljárás gyorsabb menete érdekében a vádirat tárgyában hozott határozatok ellen minél szükebb körre szorittassék a felebbvitel: önként következik, hogy a kir. itélő táblának e tárgyban hozott végzése ellen további felfolyamodásnak helye ne legyen. Ezt a 274. §. szabályként ki is mondja; de ugyanez a 378. §. 1. bekezdéséből is következik, mely szerint végzés ellen csak egyfoku felfolyamodásnak van helye.

2. A §. 2. bek. az illetékesség tekintetében szabja meg azt a véghatárt, a melyen tul ezt kifogás vagy birói intézkedés tárgyává tenni nem szabad. E véghatár a per közbenső szaka. Ettől kezdve

már a per menetének ok nélkül való megakasztása volna az, ha az illetékesség kérdését akár maga a bíróság, akár mások ujra felvehetnék. Ehhez képest kimondja a 274. §. 2. bek., hogy nincs helye az ügy áttételének az eljáró bíróság illetéktelensége miatt:

a) a vád alá helyezést rendelő végzés jogerőre emelkedése,

b) a főtárgyalás elrendelése után.

A vád alá helyező végzés jogerőre emelkedése helyett, a 270. §. figyelembe vételével, a mely kizárja a vádhatározat elleni felfolyamodást, tulajdonképen a vád alá helyező végzés meghozatalát (266. §.) kell értenünk. A vád alá helyezés ugyanis a vádtanács végzésének meghozása által jogerőre emelkedvén: ez alapon már a főtárgyalást is ki lehet tüzni, habár a terhelt e végzés ellen az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság tárgyában felfolyamodással élt. A kir. itélő táblán tehát, a 266. §. alapján hozott vádhatározattal szemben, már nem lehet kifogás vagy birói intézkedés tárgyává tenni az eljárt bíróság illetékességét. „A főtárgyalás elrendelése után": ez két esetet foglal magában. Egyik az, ha a vádirat ellen kifogás nem tétetvén: az illetékes törvényszék vagy esküdtbíróság a 268. §. alapján főtárgyalás kitüzése iránt intézkedik; a másik az, ha a törvényszék közvetlen idézéssel rendeli el a főtárgyalást. Az utóbbi esetre nézve egyébként a 281. §. ut. bek. is kimondja, hogy a közvetlen idézést elrendelő végzés ellen a terhelt nem tehet illetékességi kifogást.

Az eljárás korábbi szakában joga volt a terheltnek az illetékesség kérdését mindannyiszor felvetni; és ha ezt elmulasztotta: nem panaszkodhatik többé önkényről, ha esetleg más bíróság mond is fölötte itéletet, mint a mely tulajdonképen illetékes volna (M. i. 469. l.).[1])

3. A 274. §. 2. bek. rendelkezése a birói hatáskör kérdésében nem alkalmazható s e szerint a bíróság az ügynek a vád alá helyezés vagy a főtárgyalás elrendelését követő későbbi szakában is vizsgálni köteles, vajjon a kérdéses ügy hatásköréhez tartozik-e. A főtárgyalás elrendelése után mindazonáltal a hatáskörnek a per megelőző szakában már eldöntött kérdése csak a főtárgyaláson vethető fel (pécsi T. 184/901. — G. Dt. IX. 548.).

[1]) Az a körülmény, hogy az illetékesség kérdésében sem a vádtanács, sem a törvényszék *kifejezetten* nem rendelkezett, nem vonja maga után azt, hogy a kir. T. a 274. §. 2. bek. ellenére e kérdésben határozzon (pécsi T. 1817/906. — GDt. XIII. 325.)

14. A vád elejtése a vád alá helyezés vagy a főtárgyalás elrendelése után.

275. §.

Ha a kir. ügyészség a vádaláhelyezés vagy a főtárgyalás elrendelése után kívánja a vádat elejteni; köteles ezt az eljáró bíróságnak bejelenteni.

A további eljárásra nézve a jelen törvény 42. §-ának negyedik bekezdésében foglalt intézkedés az irányadó.

1. Minthogy a kir. ügyészség az ítélethozás céljából tartott zárt ülés kezdetéig, az esküdtbirósági eljárásban pedig az esküdttekhez intézett kérdések megállapitásáig, tehát a főtárgyaláson is elejtheti a vádat (38. §.): természetes, hogy ezt a jelzett határidőig, a vád alá helyezés, valamint a főtárgyalás elrendelése után is megteheti. A 275. §. tehát e részben nem ad oly jogot a kir. ügyészségnek, a mely különben meg nem illetné, hanem csak az iránt állit fel szabályt, hogy hol kell a vád elejtését a vád alá helyezés vagy a főtárgyalás elrendelése után bejelenteni. A szabály pedig az, hogy *a bejelentés az eljáró bíróságnál* történjék meg. E bíróság az a törvényszék vagy esküdtbíróság lévén, a melyhez az ügy a vád alá helyezés megtörténte után további intézkedés végett áttétetik, vagy a melynél az a közvetlen idézés elrendelése czéljából van: a vád elejtését is e bíróságok valamelyikénél kell bejelenteni.

2. A per bármelyik szakában s bármelyik bíróságnál ejtse el a kir. ügyészség, a 38. §. által megvont határon belül, a vádat: ennek képviseletét a sértett mindannyiszor átveheti. E czélból tehát a sértettet az a bíróság, melynél a vád elejtése történt, szóval vagy irásban felhivja, hogy a vád képviseletét vegye át, s a mennyiben a sértett a szóbeli felhivásra azonnal, az irásbeli felszólitás után pedig, ennek kézbesitésétől számitott nyolcz nap alatt ki nem nyilatkoztatja, hogy a vád képviseletét átveszi: ez esetben a bíróság a további eljárást, a vád elejtése alapján (264. §. 5. pont), megszünteti. Ezt rendeli a 42. §.; s ez eljárás alkalmazandó a 275. §. nyilt kijelentése szerint akkor is, ha a kir. ügyészség a vádaláhelyezés vagy a főtárgyalás elrendelése után ejti el a vádat. A mennyiben a sértett a vád képviseletét átveszi: az eljárás az ő vádlói közreműködésével a 276. §. értelmében tovább folyik.

15. Eljárás, ha a vádat magánvádló képviseli.

a) A vádirat beadása, illetőleg a kir. ügyészség által elejtett vád

276. §.

A vád képviseletében eljáró magánvádló a vizsgálat befejezését közlő értesitéstől (129. §.) számitott tizenöt nap alatt köteles a vizsgálóbirónál a vádiratot benyujtani vagy a vizsgálat kiegészitését inditványozni. Ellenkező esetben ugy tekintendő, mint aki a vádat elejtette.

Ha a kir. ügyészség a vádiratot benyujtotta, de utóbb a vádat a vádaláhelyezés, illetőleg a főtárgyalás vagy a közvetlen idézés elrendelése előtt elejtette, erről a feljelentést vagy magáninditványt tett vagy igényöket bejelentett sértettek azzal a figyelmeztetéssel értesitendők, hogy nyolcz nap alatt a vizsgálat elrendelését inditványozhatják, ha pedig az ügyben vizsgálat volt, vagy ennek kiegészitése iránt tehetnek inditványt vagy kijelenthetik, hogy a vád képviseletét átveszik, vagy a kir. ügyészség vádiratát magukévá teszik.

Ha e felszólitás eredménytelen marad, a sértettekről az vélelmezendő, hogy a vád képviseletét nem hajlandók átvenni.

A 254. §. végső bekezdése a jelen §-ban körülirt esetekben a magánvádlóra nézve alkalmazandó.

1. A sértett rendszerint csak mint *pótmagánvádló* jut abba a helyzetbe, hogy a főtárgyalás kitüzése czéljából vádiratot adjon be. A főmagánvád esetei ugyanis (41. §.) általában a járásbiróság hatásköréhez tartoznak s ezek közül csak a nyomtatvány utján elkövetett rágalmazás és becsületsértés vannak a törvényszék, illetőleg az esküdtbiróság hatáskörébe utalva (Él. T. 16. §.). A sértett fél tehát ez esetekben mint *fő-*, minden más esetben mint *pótmagánvádló* terjeszti elő vádiratát.

2. Hogy a *magánvádló* vádiratot adhasson be: ennek lényeges feltétele az, hogy az előzetes eljárás *vizsgálattal* fejeztessék be. A sajtó utján elkövetett büntetendő cselekményekre nézve a Bp. különben is megkivánja, hogy a főtárgyalás elrendelését vizsgálat előzze meg (565. §.); egyéb esetekre nézve pedig, melyekben a pótmagánvádló van jogositva a vádirat előterjesztésére, a 276. §. rendelkezéséből következik ugyanez. Ha tehát csak nyomozás volt az ügyben, midőn a kir. ügyészség az eljárás megszüntetése által a vádtól eláll (101. §.): ez esetben a sértettnek, ha a vád képviseletét

átveszi, előbb a vizsgálatot kell inditványoznia (103. §. 3. pont b.), s csak ennek befejezése után adhatja be vádiratát.[1])

3. A *magánvádló* helyzete tehát, mielőtt a vádiratot beadhatná, különböző lesz a szerint, a mint a *vádat már a vizsgálat folyamán is ő képviselte*, vagy a mint a *vizsgálat illetőleg a nyomozás alatt a kir. ügyészség járt el a vád képviseletében*, s ennek folytán a vádiratot beadta.

Az első esetben a magánvádló kötelessége a 276. §. 1. bek. szerint ugyanaz, a mi a közvádlóé a 254. §. szerint. Köteles tehát a vizsgálat befejezését közlő értesitéstől számitott tizenöt nap alatt a *vizsgálóbirónál vagy vádiratát benyujtani, vagy a vizsgálat kiegészitését inditványozni.* Ha sem az egyiket, sem a másikat a jelzett határidő alatt meg nem teszi: ugy tekintendő, mint aki a vádat elejtette. A 276. §-nak e rendelkezése önként folyik a 49. §-ból, mely szerint a magánvádló mulasztása a vád elejtésének hatályával bir.

A mennyiben a magánvádló a *vizsgálat kiegészitését inditványozta*, s ez inditványt a vizsgálóbiró elfogadta: ez esetben a kiegészités megtörténte után ugyanaz a helyzet áll elő, a mi a vizsgálat befejezésekor létezett. Ha azonban a vizsgálóbiró és a vádtanács elutasitották a vizsgálat kiegészitése iránt tett inditványt: ekkor a vádiratot a vádtanács végzésének kézbesitésétől számitott tizenöt nap alatt kell beadni (276. §. ut. bek.).

4. A második esetre nézve, midőn t. i. *a kir. ügyészség a vádiratot már beadta, de a vádat a főtárgyalás előtt elejtette*, a 276. §. 2. és 3. bek. határozza meg az eljárást.

A biróság teendője ez esetben az, hogy a vád elejtéséről kellő figyelmeztetéssel (276. §. 2. bek.) értesiti ama sértetteket, a kik az ügyben feljelentést vagy magáninditványt tettek, vagy igényüket bejelentették. Hogy a vád képviseletének átvételére nem a magánvád emelésére jogositott összes sértettek, hanem csak az imént megjelöltek szólitandók fel: e tekintetben a jelen §. megegyezik a 42. §. 5. bekezdésével. Az indok itt is az, hogy szerfelett elhuzódnék az eljárás befejezése, ha a biróságnak az összes sértetteket fel kellene kutatnia és be kellene várnia a felhivásra vonatkozó nyilatkozatukat, holott az illetők semmi érdeklődést sem tanusitottak az eljárás iránt (M. i. 471. l.).

[1]) A magánvádló tehát a vizsgálat foganatositása előtt vádiratot adhat be (pécsi T. 885/906. — GDt. XIII. 326.).

5. *A felhivott sértett fél* teendője különböző lesz ahhoz képest, a mint a kir. ügyészség által benyujtott vádiratot csak nyomozás vagy vizsgálat előzte meg. Ha csak nyomozás volt az ügyben s a közvádló a vádirat beadása után ejtette el a vádat: ekkor a sértettnek, ki a vád képviseletét átveszi, mindenekelőtt a vizsgálat elrendelését kell inditványoznia. Érdemleges inditványt csak ennek befejezése után tehet. Ha azonban vizsgálat előzte meg a vádiratot: ugy a sértett a közvád elejtése folytán vagy a vizsgálat kiegészitését inditványozhatja, vagy egyszerüen kijelentheti, hogy a vád képviseletét átveszi s ez alapon uj vádiratot nyujthat be, vagy végre magáévá teheti a kir. ügyész vádiratát. A sértettnek mindegyik esetben a közvád elejtéséről szóló értesitès vételétől számitott nyolcz nap alatt kell inditványát, illetőleg nyilatkozatát a vizsgálóbirónál előterjesztenie: mert ellenkező esetben az vélelmezendő az illetőről, hogy nem hajlandó a vád képviseletét átvenni (3. bek.).

b) A vádirat kellékei s az eljárás megszüntetése vád hiánya folytán.

277. §.

A magánvádló a vádiratot a 255. §-ban foglalt rendelkezések értelmében köteles szerkeszteni.

Ha a 276. §-ban meghatározott határidő eredménytelenül járt le, az iratok nyomban a vádtanács elé terjesztendők, mely az eljárás megszüntetését mondja ki.

1. A 276. §. rendelkezését tulajdonképen a jelen §. második bekezdése egésziti ki: mert ez határozza meg annak következményét, ha a 276. §. szerint a sértett részére megállapitott határidő eredménytelenül járt le.

2. A 276. §. első bekezdése tizenöt napi, második bekezdése nyolcz napi határidőt enged a terheltnek arra a czélra, hogy ez alatt a közvádló által elejtett vád képviseletét átvegye. E határidő alatt a sértett rendszerint háromféle nyilatkozatot tehet. Vagy a *vizsgálat elrendelését kéri*, ha még csak nyomozás teljesittetett, — vagy a *vizsgálat kiegészitését inditványozhatja*, ha vizsgálat már volt tartva, — vagy kijelentheti, hogy *átveszi a vádat*. Az utóbbi nyilatkozatban arra is ki kell terjeszkednie, hogy magáévá teszi-e a kir. ügyészség vádiratát, vagy módositást kiván-e rajta tenni, a mire, minthogy a kir. ügyészség jogaiba lép (43. §.), a 38. §. szerint kétségtelenül fel van jogositva (M. i. 471. l.).

3. A 276. §-ban megállapitott mindegyik határidő praeclusiv

lévén, a mennyiben ez idő alatt a magánvádló illetőleg a sértett nem teszi meg az előirt nyilatkozatot, t. i. az 1. bek. esetében nem nyujtja be a vádiratot vagy nem inditványozza a vizsgálat kiegészitését, a 2. bek. esetében pedig nem jelenti ki a vád átvételét: ekkor a biróság, vád hiánya folytán, megszünteti az eljárást. A vizsgálóbiró tehát e czélból, mihelyt a tizenöt, illetőleg a nyolcz napi határidő eredménytelenül lejárt, az iratokat a vádtanács elé terjeszti, mely azután a 264. §. 5. pontja s a 2. bekezdés alapján határoz.

4. A vádirat kellékei iránt, a melyek a kir. ügyészség és a magánvádló által képviselt vád esetében ugyanazok, lásd a 255. §. magyarázatát.

E §. szövegéből azonban kitünik, hogy ennek 2. bek., a mely csupán a kir. ügyészséget kötelezi arra, hogy a vádiratban az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság iránt nyilatkozzék, a magánvádlóra nem alkalmazható. A magánvádló már perjogi állásánál fogva sem kötelezhető arra, hogy a terheltnek akár letartóztatását, akár szabadlábra helyezését inditványozza; ami azonban nem zárja ki, hogy vádiratában ő is inditványt tehessen terheltnek előzetes letartóztatása vagy vizsgálati fogságba helyezése iránt. Ez szabadságában áll, de nem kötelessége, hogy e tárgyban nyilatkozzék.

c) A vádirat elintézése és a kifogás tárgyalása.

278. §.

Ha a magánvádló beadta a vádiratot, vagy ha magáévá tette a kir. ügyészség vádiratát, a vizsgálóbiró vagy a vádtanács elnöke, kinél az ügy iratai vannak, a 256. §. szerint jár el.

Ha a terhelt a 256. §-ban megjelölt határidő alatt kifogásokat ad be: a vádtanács az ügyet a 259—261. §-ok rendelkezései szerint kitüzendő és tartandó tárgyaláson veszi vizsgálat alá.

A magánvádló azzal a figyelmeztetéssel idézendő, hogy ha a tárgyalásról elmarad és elmaradását elfogadható módon ki nem menti vagy maga helyett képviselőt nem küld, a vádtanács ezt ugy fogja tekinteni, mintha a vádat elejtette volna.

A tárgyalás elnapolható, ha a magánvádló meg nem jelenhetésének elegendő okát a tárgyalás megkezdése előtt valószinüvé teszi.

1. A magánvádló által beadott *vádirat első elintézése* attól függ, hogy közvetlen idézést inditványozott-e a vádló, mit össze-

függés esetében a 282. §. 2. bek. alapján a pótmagánvádló megtehet, avagy a vádaláhelyező eljárás szerint kéri a főtárgyalás kitüzését. Az előbbi esetben a vizsgálóbiró a vádiratot az illetékes elsőfoku birósághoz teszi át, mely annak tárgyában a 283. §. értelmében határoz; mig az utóbbi esetben a 256. §-ban szabályozott eljárásnak van helye.

E §. szerint a vádiratot közölni kell a terhelttel; kérdés azonban, hogy melyik hatóság tegye ezt, ha a vádiratot a magánvádló adta be. Tekintettel a 276. §. rendelkezésére, a következő esetek merülnek fel:

a) ha vizsgálat volt tartva, s a magánvádló már a vizsgálat folyamán képviselte a vádat: ekkor a vizsgálat befejezése vagy kiegészitése után a vizsgálóbirónál adja be vádiratát és igy ezt a vizsgálóbiró közli a terhelttel;

b) ha a vizsgálat befejezésekor még a kir. ügyészség képviselte a vádat, s ezután vádiratát is beadta, a terhelt pedig ez ellen kifogással élvén, az ügy ennek folytán a vádtanácshoz tétetett át (258. §.), és ha a kir. ügyészség az eljárásnak e szakában ejti el a vádat, a magánvádló pedig ezt változatlanul vagy megfelelő módositásokkal magáévá teszi: ekkor a vádtanács elnöke van hivatva arra, hogy a magánvádló vádiratát a terhelttel közölje;

c) ha a kir. ügyészség oly ügyben terjesztett elő vádiratot, a melyben vizsgálat nem volt tartva (254. §.), s ezután a vádat elejti, a magánvádló pedig a vád képviseletét átvéve, a vizsgálat elrendelését inditványozza s ennek befejezése után a vádiratot a vizsgálóbirónál beadja: ez esetben ismét a vizsgálóbiró hivatásához tartozik, hogy azt a terhelttel közölje. Ekkor ugyanis a 276. §. szerint ki lévén zárva annak lehetősége, hogy a magánvádló, mielőtt a vizsgálat foganatosittatott, a kir. ügyészség vádiratát magáévá tegye: ehhez képest itt nem történhetik meg az, hogy a magánvádló vádiratát ne a vizsgálóbiró, hanem a vádtanács elnöke közölje a terhelttel.

Ily értelemben veendő a 278. §. 1. bek., mely szerint a magánvádló által beadott vádirat tárgyában a vizsgálóbiró vagy a vádtanács elnöke jár el, kinél az ügy iratai vannak.[1])

2. A *vizsgálóbirónak, illetőleg a vádtanács elnökének a vádiratra vonatkozó eljárását* részletesen a 256. §. szabályozza. Ennek az a rendelkezése azonban, hogy az illető mindenekelőtt határoz az

[1]) E szerint félreértésen alapul az indokolásnak az a kijelentése, hogy amennyiben az ügyben vizsgálat volt tartva, az értesitésre az a vizsgálóbiró köteles, kinél a vádirat benyujtva volt, ha ellenben a kir. ügyészség részéről képviselt vád esetében *az eljárás vizsgálat teljesitése nélkül volt lefolytatva* (254. §.) s a kir. ügyészség a vádiratot a vádtanács elnökénél nyujtotta be, de azután a vádat elejtette: a *pótmagánvádló által magáévá tett vagy esetleg módositott vádiratot a vádtanács elnökének kell kézbesittetnie*". (M. i. 472. l.) Ez ugy tünteti fel a dolgot, mintha a magánvádló a kir. ügyészségnek csupán nyomozásra alapitott vádiratát, vizsgálat inditványozása és foganatositása nélkül is magáévá tehetné, ami pedig a 276. §. és a 103. §. 3. pontja szerint egyenesen ki van zárva.

előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése kérdésében, a magánvádló vádiratával szemben alig bir jelentőséggel; mert a letartóztatás azonnal megszüntetendő lévén, mihelyt a kir. ügyészség a vádat elejti (157. §.), itt legfeljebb ama kivételes esetről lehet szó, midőn a magánvádló a szabadlábra helyezett vagy szabadlábon levő terhelt letartóztatását inditványozza. A mennyiben ez megtörténik: a vizsgálóbiró vagy a vádtanács elnöke első sorban természetesen e tárgyban határoz.

További teendője a vizsgálóbirónak, illetőleg a vádtanács elnökének az, hogy a vádiratot a szabadlábon levő terheltnek lehető sürgősen, a vádirat alapján letartóztatni rendelt terheltnek pedig elfogatásakor kézbesitteti, mindegyik esetben azzal az értesitéssel, hogy szabadságában áll az ellen, a kézbesitéstől számitott nyolcz nap alatt kifogással élni, melyet indokolásával együtt a vizsgálóbirónál vagy a vádtanács elnökénél jegyzőkönyvbe mondhat vagy irásban adhat be. Ha a vádirat a terhelt kivánságára védőjének kézbesittetik: a kifogásra nyitva álló nyolcz nap a kézbesités napjától számitandó.

Az elkésett vagy nem jogosult egyén által beadott kifogást a vizsgálóbiró vagy a vádtanács elnöke utasitja vissza.

A 256. §. e rendelkezései a magánvádló által beadott vádirat elintézésénél is alkalmazandók, kivéve, ha a pótmagánvádló a 282. §. 2. bek. alapján közvetlen idézést inditványozott.

3. Terhelt a magánvádló által beadott vádirat ellen is mind azt a *kifogást* megteheti, amihez a 257. §. szerint a kir. ügyészség vádiratával szemben joga van. Ha a kifogást kellő időben megtette: a vádtanács a 259—261. §-ok szerint kitüzendő tárgyaláson veszi vizsgálat alá az ügyet. E szerint tehát:

a) a vádtanács elnöke a kifogás tárgyalására rövid határidőt tüz ki, s erről a magánvádlót s a terheltet értesiti, az utóbbit azzal, hogy joga van a tárgyaláson meg, vagy meg nem jelenni s magát védővel képviseltetni (259. §.);

b) a terheltnek vagy védőjének elmaradása a tárgyalást nem akadályozza, a vádtanács azonban a terheltet személyes megjelenésre is kötelezheti, illetőleg maga elé állithatja (260. §.);

c) a kifogás tárgyalásán, mely nem nyilvános, a felek szóbeli előterjesztéseket tehetnek, a vádtanács tagjai pedig kérdéseket intézhetnek a terhelthez, mire a vádtanács végzést hoz s azt nyomban kihirdeti, illetőleg a meg nem jelent felekkel három nap alatt közli (261. §.).

E rendelkezéseket a 278. §. azzal egésziti ki, hogy a magánvádló oly figyelmeztetéssel értesitendő a tárgyalásról, hogy a meny-

nyiben igazolatlanul elmarad s maga helyett képviselőt sem küld: a vádtanács ezt ugy tekinti, mintha a vádat elejtette volna. A magánvádló azonban kimentheti elmaradását, valamint kieszközölheti a tárgyalás elnapolását is, ha meg nem jelenhetésének okát a tárgyalás előtt valószinüvé teszi. (3. és 4. bek.). E külön rendelkezés önként folyik a magánvádló perjogi állásából, mely őt csak feljogositja, de nem kötelezi, miként a kir. ügyészséget, a vád képviseletére.

4. A 261. §. szerint a vádtanács a kifogás tárgyalásának befejezése után *végzést hoz.* E végzés tartalmát a 262—267. §-ok határozzák meg. A 278. §. ugyan nem hivatkozik e szakaszokra, minthogy azonban a 261. §. alkalmazását elrendeli: ebből, de a dolog természetéből is önként következik, hogy a vádtanács akkor is a 262—267. §-ok valamelyikére alapitja végzését, ha a vádat a magánvádló képviseli.

d) A vádirat elintézése, ha kifogás nem tétetett.

279. §.

Ha a terhelt törvényes határidőben nem tett kifogást, vagy arról lemondott, a vádtanács a hozzá áttett iratok alapján az ügyet zárt ülésben vizsgálat alá veszi és a 262—267. §-ok szerint határoz.

1. E §-ban jut kifejezésre a Bp. amaz eredeti álláspontja, hogy magánvád esetében a vád alá helyező eljárás nem facultativ, hanem *kötelező.* E kivétel azonban a 268. §. felvétele folytán immár elvesztette kivételes jellegét, mert a kir. ügyészség által képviselt vád esetében is hivatalból kell vizsgálat alá venni a vádiratot, ha a terhelt kifogással nem élt. A két eset között mindazonáltal van némi különbség, mint ez a következőkből ki fog tünni.

2. A 279. §. szerint a *vádtanácshoz* kell áttenni az ügyet akkor is, ha a terhelt kifogást nem adott be, vagy arról kifejezetten lemondott, holott a 268. §. szerint ez esetben a vádirat a főtárgyalásra illetékes *törvényszék vagy esküdtbiróság* elbirálása alá kerül. Megegyezik azonban az eljárás abban, hogy mindegyik biróság *zárt ülésben* veszi vizsgálat alá az ügyet. A contradictorius eljárás kizárásának oka itt az, hogy miután a terhelt lemondott a kifogások beadásáról: nincs joga ahhoz, hogy szóbeli előterjesztéssel élhessen; a vádló pedig már a vádiratban kifejtette álláspontját, s igy nincs szüksége arra, hogy még a vádtanács előtt is felszólalhasson. Az ülésen csak a vádtanács tagjai lehetnek jelen, tehát a

kir. ügyészség is ki van abból zárva, a mi egyébként a 116. §-ból is következik (M. i. 473. l.).

3. A *zárt ülés menete* is azonos a 268. és 279. §-ok eseteiben. Az indokolás szerint az ülésen első sorban az előadó terjeszti elő az ügy állását, azután a tanács tagjai intézhetnek kérdéseket az előadóhoz és egyes iratok felolvasását kívánhatják. Ezek után a bíróság nyomban végzést hoz, mely a felekkel kézbesités utján közlendő (M. i. 473. l.).

4. Magánvád esetében (279. §.) a vádtanács zárt ülésben is *mindazokat a határozatokat hozhatja*, a melyeket a szóbeli tárgyalás alapján. Hogy a bíróság minden irányban vizsgálat alá vehesse a magánvádló vádiratát, a 279. §. e tekintetben teljesen szabad tért nyit a birói cognitiónak; holott a kir. ügyészség vádiratával szemben a 268. §. szerint eljáró bíróság bizonyos korlátokhoz van kötve, nevezetesen: nem rendelheti el a vizsgálat kiegészitését (262. §.), nem szüntetheti meg az eljárást a bizonyitékok fogyatékossága miatt (264. §. 6. p.) s nem hozhat vádhatározatot (266. §.), hanem e helyett a főtárgyalás kitüzése iránt intézkedik. Ettől eltérőleg a vádtanács a 279. §. esetében is mindama végzéseket hozhatja, a melyek a 262—267. §-ok alapján hozhatók. E szerint nem csak az ügy áttételét s az eljárás megszüntetését a 264. §. 6. pontja alapján is, hanem intézkedhetik a nyomozás és vizsgálat kiegészitése iránt és ha a magánvádló vádiratát indokoltnak tartja: a 266. §. alapján vádalahelyező határozatot is hozhat. Hivatalból határoz a vádtanács a terhelt szabadlábon hagyása, illetőleg letartóztatása, vagy fogvatartása iránt is (267. §.).

e) **Felfolyamodás a vádtanács végzései ellen és annak elintézése.**

280. §.

A vádtanácsnak a 263., 264. és 265. §-ok értelmében hozott határozatai ellen a magánvádló és a csatlakozók felfolyamodással élhetnek. Ha a magánvádló felfolyamodással élt, a csatlakozó felfolyamodása nem vehető figyelembe, hacsak a magánvádló felfolyamodását vissza nem vonta.

Egyebekben a 269—275. §-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

1. A vádtanácsnak a 278. és 279. §-ok alapján hozott végzései ellen részint a magánvádló s ezt kiegészitőleg a csatlakozók, részint a terhelt élhetnek felfolyamodással. Az előbbiek felfolya-

modási jogát a jelen §. 1. bek. határozza meg, a terhelt felfolyamodására nézve itt is a 270. §. irányadó.

2. A *magánvádló* és a *csatlakozók* a vádtanácsnak csak az ügy áttételét elrendelő (263. §.), s az eljárás megszüntetését (264. §.) vagy felfggesztését (265. §.) kimondó végzései ellen élhetnek felfolyamodással. A magánvádló mellett nem minden sértettet illeti meg a felfolyamodás joga, hanem csak azokat, akik az eljáráshoz való csatlakozással (45. §.) a vád iránt érdeklődést tanusitottak. Ha a magánvádló felfolyamodással élt: a csatlakozók perorvoslata épp ugy nem vehető figyelembe, mint a sértetté a kir. ügyészség felfolyamodása mellett (269. §.). Ez a vád egységesitésének, illetőleg a concurrens vád kizárásának szempontjából okszerüleg következik (M. i. 474. l.).

Ha a vádtanács az ügy bővebb felvilágositását rendelte el (262. §.): határozata végérvényes, mert ez ellen sem a magánvádló, sem a terhelt nem élhet perorvoslattal.

3. A *terhelt és a javára perorvoslatra jogosultak* csak az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság kérdésében s a 265. §. 1. pontja alapján hozott felfüggesztő határozat ellen élhetnek felfolyamodással, mely azonban a további eljárást nem akasztja meg (270. §.). Tekintve azonban, hogy a kir. tábla e felfolyamodás alkalmából is figyelembe veheti a 264. §. 1—5. pontjait, s ezek alapján hivatalból megszüntetheti a további eljárást, habár a vádtanács terhelt vádalahelyezését mondotta ki: ennélfogva tényleg ugy áll a dolog, hogy a kir. tábla magánvád esetében is felülvizsgálhatja a vádhatározatot, habár ez ellen perorvoslatnak helye nincs.

4. A 280. §. 2. bek., mely szerint „egyebekben a 269—275. §-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók", a 269. §-ra vonatkozólag tárgytalan. Ennek rendelkezését ugyanis a 280. §. 1. bek. helyettesiti, miáltal megfelelő alkalmazását magánvád esetében egyenesen kizárja. A 270. §-ról az előző jegyzetben lévén szó: a következőkben csak a 271—275. §-ok alkalmazását veszszük szemügyre.

5. A 271—273. §-ok s a 274. §. 1. bekezdésének megfelelő alkalmazása magánvád eseteiben a következő eredményekre vezet:

a) a felfolyamodást a végzés kihirdetésétől, illetőleg kézbesitésétől számitott nyolcz nap alatt kell a vádtanácsnál beadni, mely azt az iratokkal további három nap alatt a kir. itélő-táblához terjeszti fel (271. §.);

b) a kir. itélőtábla a felfolyamodás következtében az ügyet részint hivatalból, részint a felfolyamodó kérelme alapján vizsgálja fölül és intézi el; s az előbbi esetben vagy megsemmisiti a vádtanács végzését, vagy megszünteti

a további eljárást: mig az utóbbi esetben mindama végzéseket hozhatja, a melyek a 262—267. §-ok szerint a vádtanács hatáskörébe esnek (272. §.);

c) a kir. itélő tábla végzését az elsőfoku bíróság kézbesités vagy kihirdetés utján közli a felekkel s egyszersmind foganatositja mindamaz intézkedéseket, a melyek a határozat következtében szükségessé váltak (273. §.);

d) a kir. tábla végzése ellen további felfolyamodásnak nincs helye (274. §. 1. bek.).

6. A 274. §. 2. bek., mely szerint a vádaláhelyezés megtörténte vagy a főtárgyalás kitüzése után az eljáró bíróság illetéktelensége miatt az ügy áttételének már nincs helye: magánvád eseteiben is annyival inkább alkalmazást nyer, mert ugyane szabály a 281. §. ama rendelkezéséből is önként következik, hogy a közvetlen idézést rendelő végzés ellen sem lehet illetékességi kifogást tenni.

7. A vád elejtéséről szóló 275. §. a magánvádlóra annyiban alkalmazható, a mennyiben ez is az eljáró, vagyis ama bíróságnál köteles a vád elejtését bejelenteni, a melynél az ügy éppen akkor van, mikor azt megtenni akarja. A 275. §. 2. bek. azonban, mely a kir. ügyészség által képviselt vád elejtésének a sértettel való közléséről szól: természetesen nem nyerhet alkalmazást akkor, ha a vádat már különben is a magánvádló képviseli.

XVI. FEJEZET.

Közvetlen idézés a főtárgyalásra.

1. Bevezetés.

I. Az előzetes eljárást, a nyomozás, vagy a vizsgálat befejezése után, ha a vádló a vádat el nem ejti, minden esetre vádirat beadásának kell követnie. Ez közvetiti az ügynek főtárgyalásra való kitüzését. A különbség csak az, hogy mig az esetek többségében a terhelt kifogást tehet a vádirat ellen s ekkor a főtárgyalás kitüzését a terhelt vád alá helyezésének kell megelőzni (266. §.), ha pedig a terhelt kifogást nem tett is, ily esetekben külön birói határozat közvetiti a főtárgyalást (268. és 279. §-ok): addig a tettenérés és biróság előtti beismerés eseteiben, ha a cselekményre meghatározott büntetés bizonyos mértékét tul nem halad, a terhelt nem tehet kifogást a vádirat ellen, hanem *közvetlenül főtárgyalásra idéztetik* ama biróság által, a mely az ügyre nézve illetékes, s a mely a vádirattal eléje terjesztett iratokból arról győződik meg, hogy sem a vizsgálat elrendelésének illetőleg kiegészitésének szüksége fenn nem forog, sem a további eljárás megszüntetésére törvényes alap nincs.

Az utóbbi eljárást szabályozza a jelen fejezet, mely e szerint csak kiegésziti a vádiratról és kifogásokról szóló előző fejezetet.

II. A közvetlen idézés intézménye *franczia eredetü.* Lényege a „code d'instruction criminelle" szerint az, hogy öt évig terjedhető fogházzal büntethető vétségek eseteiben az ügyész, ha a feljelentés vagy a nyomozás adatait elegendőknek találja, a törvényszék elnökét a terhelt és a tanuk nevének közlése mellett, megkeresi a tárgyalás határnapjainak kitüzése végett, a vonatkozó iratokat pedig egyidejüleg a törvényszék irodájába küldi. Az elnök

az ügyész beadványára ráirja a tárgyalás napját és azt az ügyésznek visszaküldi, ez pedig a végrehajtót az idézés teljesitésével megbizza. A védelem előkészithetése czéljából az idézés valószinü vétele és a tárgyalás határnapja között három napi időköznek kell lenni. A törvényszerü idézés következménye az, hogy a mennyiben a terhelt a tárgyalás napján személyesen illetőleg ügyvéde által megnem jelent· a biróság ellene makacssági itéletet hoz, a melynek hatálya azonban megszüntethető, ha a terhelt az ellen öt nap alatt kifogást tesz és a legközelebbi tárgyaláson megjelenik. Ez eseten kivül a makacssági itélet csak felebbezés utján orvosolható.

A „citation directe" ez intézményét azonban *az 1863. évi május 20-iki törvény* még kiegészitette *a tettenkapás esetében követendő külön eljárással.* Minthogy ugyanis tettenkapás esetében rendszerint együtt vannak a tanuk és igy mi sem áll annak utjában, hogy az ügyet azonnal elintézzék: az idézett törvény elrendelte, hogy a tettenkapott terhelt közvetlenül az ügyészséghez vezettessék, a ki azt kihallgatja, és ha büntetendő cselekmény forog fenn, letartóztatását elrendelheti s azonnal a törvényszék elé vezetteti. Ha az elfogatás napján nincs ülés: az ügyész másnapra idézi meg a terheltet és a tanukat, a kik szóval is megidézhetők. A biróság szükség esetén rendkivüli tanácsülést tart, a terhelt kivánságára azonban három napi halasztást is adhat a védelem előkészitése czéljából. Ha az összegyüjtött anyag az itélethozásra nem alkalmas: a törvényszék nem rendeli el a nyomozást vagy vizsgálatot, hanem uj tárgyaláson maga hozza tisztába az ügyet. Ez eljárás tárgyai csak közönséges vétségek lehetnek, ellenben a politikai és sajtóvétségek ki vannak abból zárva.[1])

Belgium a franczia „Code" nyomán szintén ismeri a közvetlen idézés rendszerét; sőt a bünv. eljárás ujabb javaslatába a „delit flagrant" eseteiben követendő külön eljárást is átvette az 1863. évi franczia törvényből.

A német és osztrák törvények nem fogadták el a franczia közvetlen idézés intézményét. A rajnai tartományokban is, hol a

[1]) A tettenérés esetében követendő ez eljárást angol minta után vették át. Londonban és több nagy városban ugyanis kerületenkint minden nap d. e. 10 órától d. u. 5 óráig egy biró itél a vétségek tettenkapott elkövetői fölött. A rendőr eléje vezeti a tettenért egyént s egyuttal magával viszi a sértettet és a tanukat. A biró kihallgatja a megjelenteket, s ha elegendő bizonyiték van: azonnal itéletet hoz; ha azonban a nyomozást ki kell egésziteni, vagy ha az ügyet aznap el nem intézheti: az itélethozást a következő napra halaszthatja. A hatáskörét tulhaladó esetekben az ügyet a vád-jury elé utasitja (M. i. 476. l.)

franczia jog befolyása nagyobb volt, e kérdésben az csak annyiban érvényesült, hogy a feljelentések nagy részét a vizsgálóbiró közbejötte nélkül az államügyész intézte el; de ez nem volt azonos a közvetlen idézés rendszerével. Csak névleg volt annak tekinthető az az eljárás is, a melyet a német partikularis törvények egy része, s különösen a szász Bp. az „Unmittelbare Ladung" fogalma alatt értettek, ez sem volt egyéb, mint facultativ elővizsgálat, mert lényege csak az volt, hogy az ügy előleges vizsgálat nélkül került birói döntés alá — ellenben hiányzott belőle a franczia közvetlen idézés másik lényeges eleme, t. i. az előzetes birói határozat teljes mellőzése.

A német birodalmi Bp. is a facultativ elővizsgálattal helyettesiti a közvetlen idézés intézményét, *az 1873. évi osztrák Bp.* pedig szintén ezzel és a facultativ vád alá helyezés rendszerével kiván eleget tenni ama követelménynek, hogy kisebb jelentőségü és világos esetekben a fölösleges formaságok mellőztessenek. E törvény tehát minden vádirat ellen megengedi a kifogást, és igy a terhelt ezzel szemben a középfoku cselekményekre nézve tettenkapás és beismerés esetében is, a bíróságnál kereshet orvoslást.[1])

Nálunk a közvetlen idézés intézményét az *1872. évi id. bünv. eljárási szabályzat* honositotta meg. E szerint a kir. ügyészség inditványt tehet, hogy vádlott a vizsgálat és a vád alá helyezés mellőzésével egyenesen a végtárgyalásra idéztessék, *a*) ha a nyomozás által a büntetendő cselekmény tényálladéka teljesen bebizonyult, a mennyiben öt évi börtönnel büntetendő büntett esete fenn nem forog; *b*) ha vádlott a cselekmény elkövetését beismerte; *c*) vagy ha közvetlenül a büntett elkövetésén rajta kapatott. A törvényszék a közvetlen idézés elrendelése vagy mellőzése iránt határozatot hoz, vagy ezt megelőzőleg a nyomozás kiegészitését rendeli el. A közvetlen idézés iránti inditvány tárgyában hozott határozat ellen felebbezésnek nincs helye; a közvetlen idézést elrendelő határozat a vád alá helyező határozat helyét pótolja (87—90. §§.)

A Csemegi-féle tervezet a tettenkapás esetére szoritja a köz-

[1]) A külföldi törvényeknek a közvetlen idézésre vonatkozó és ezzel kapcsolatos rendelkezéseit bővebben és kritikailag ismerteti a Bp. indokolása (M. i. 475—478. l.). Az osztrák Bp.ről megjegyzi, hogy tévedne az, a ki azt hinné, hogy e törvény alapján a gyakorlat nem ismeri a közvetlen idézést: mert a facultativ vád alá helyezés rendszere azokban az esetekben, midőn a vádirat a scrutinialis eljárás (nyomozás) alapján volt beadva és a terhelt kifogással nem él, tulajdonképen tiszta közvetlen idézés (478. l.).
Marschalko IV. 30. l.

vetlen idézést, a melynek feltétele ezenkivül még az, hogy a kérdéses büntettre, vagy vétségre öt évet meghaladó szabadságvesztésbüntetés ne legyen megállapitva. Ily esetben a vizsgálóbiró, vagy e helyett az illetékes járásbiró, a kir. ügyész jelenlétében és irányadó közremüködése mellett nyomozást tart a helyszinén, — s a mennyiben a nyomozás kellő eredményre, a tényálladék és a tettes bünösségének bebizonyitására vezet: az iratokat a kir. ügyészségnek adja át. A kir. ügyészség ettől számitott öt nap alatt köteles a törvényszéknél vádiratát benyujtani, melyben vádlottnak a főtárgyalásra való közvetlen idézését inditványozza. A vádirat, melyet három nap alatt kell a terhelttel közölni a vád alá helyező végzés hatályával bir; ellene külön orvoslatnak nincs helye (370—384. §§.)

III. *A jelen fejezet* alapeszméje az, hogy a facultativ vádhatározat rendszerét, az igazságszolgáltatás gyorsitása czéljából, ki kell egésziteni oly intézménynyel, a mely tettenkapás és biróságok előtti beismerés esetében, a terhelt kifogásnak helyt nem adva, a közvádlóra és a biróra bizza annak megitélését, hogy készen áll-e az ügy a főtárgyalásra.

A Bp. indokolása erre nézve a következőket mondja:

A törvényhozás, mely a társadalom jogérzetének szava elől el nem zárkózhatik, a gyorsaság követelményét csakugy köteles felkarolni, mint az alaposság igényeit. A társadalom bizalma rendül meg a jogtudomány és igazságszolgáltatás iránt, ha azt látja, hogy évek kellenek a legegyszerübb ügy végleges befejezéséhez. És nincs tévesebb felfogás, mint a mely az eljárás nehézkességében és lassuságában látja az alaposság biztositékát. A gyors, életerős mozgás nem egyértelmü a felületességgel és elhamarkodással.

Szükséges tehát, hogy a facultativ vizsgálat és vádalálhelyezés rendszere oly intézménynyel egészittessék ki, mely megengedi, hogy a középfoku cselekményekre nézve oly esetekben, midőn a főtárgyalás megtartásának szüksége és lehetősége nyilvánvaló, a főtárgyalás a vádirat következtében azonnal megtartható legyen.

A facultativ vizsgálati és vádalálhelyező rendszer csak félrendszabály, ha azt a közvetlen idézés intézménye ki nem egésziti, mert csak igy van lehetővé téve, hogy megbizható feltételek mellett a vádirat ellen tehető külön kifogás mellőzésével azonnal az itélőbiró elé kerül az ügy. (M. i. 475. l.)

Ez alapeszméből folyik, hogy törvényünk sem az osztrák eljárást, a mely mindig helyt ad a kifogásnak, sem a franczia közvetlen idézés rendszerét nem vette át. A Bp. szerint nem függ csupán az ügyésztől, hogy valamely ügy főtárgyalásra kerüljön: mert ennek rendszere nem az, hogy az ügyész csak a határnap kitüzése végett keresi meg a birót, mint Franciaországban, hanem abban áll, hogy vádiratot kell a törvényszék elé terjeszteni, a melynek

jogában áll a közvetlen idézés elrendelése, vagy mellőzése iránt határozni. Sőt a törvényszék az előzetes eljárás kiegészitését, esetleg a vizsgálat teljesitését is elrendelheti; továbbá más illetékes hatósághoz teheti át az ügyet, vagy a további eljárást megszüntető vagy felfüggesztő határozatot hozhat.

A Bp. e szerint a közvetlen idézés eseteiben is kötelességévé teszi a bíróságnak, hogy hivatalból vizsgálja meg a vádiratot; és igy ez esetben sem függ az ügyész tetszésétől, hogy az ügy főtárgyalásra kerüljön.

Ily értelemben egésziti ki a jelen fejezetben szabályozott közvetlen idézés rendszere a facultativ vád alá helyezés intézményét.

IV. Az alábbi §-okban foglalt rendelkezések logikai rendje, s ehhez képest a közvetlen idézés szabályozása a következő:

a) a közvetlen idézésnek öt évet tul nem haladó szabadságvesztéssel büntetendő büntettek és vétségek eseteiben van helye, ha tettenkapás forog fenn, vagy ha a terhelt bünösségét a bíróság előtt beismerte (281. §. 1. és 2. bek.);

b) a közvetlen idézés elrendelését rendszerint csak a kir. ügyészség, összefüggés esetében a kir. ügyészség mellett a pótmagánvádló is inditványozhatja,

c) ez inditványt a főtárgyalásra illetékes törvényszékhez vagy esküdtbirósághoz benyujtott vádiratban kell előterjeszteni (282. §.),

d) a bíróság az inditvány tárgyában végzést hoz, a melyben vagy elrendeli a közvetlen idézést — vagy ha ennek feltételei fenn nem forognak: a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészitését, illetőleg a vizsgálat teljesitését, az ügynek más bírósághoz való áttételét, a további eljárás megszüntetését vagy felfüggesztését, vagy pedig a 254—275. §-ok szerinti vádalálielyező eljárást rendeli el (283. §. 1. bek.);

e) a közvetlen idézést elrendelő végzés, mely ellen felfolyamodásnak helye nincs, a vádirattal és az idéző levéllel kézbesitendő a terheltnek (284. §. 1. bek.), a ki azonban a vádirat, valamint a bíróság illetékessége ellen nem tehet kifogást (281. §. 3. és 4. bek.);

f) az eljárást megszüntető, felfüggesztő vagy áttételt rendelő végzés ellen a kir. ügyészség és a sértett felfolyamodással élhetnek, a törvényszék egyéb határozatai ellen azonban csak a főtárgyaláson, az itélet ellen használható felebbezéssel lehet orvoslást keresni (283. §. 2. és 4. bek.);

g) ha a kir. tábla a sértett felfolyamodására változtatta meg az elsőfoku bíróság végzését és az eljárás folytatását rendeli el: a további eljárásra nézve azok a rendelkezések jönnek alkalmazásba, a melyeket a vád alá helyező eljárásra nézve a magánvádló által képviselt vád esetében a 276—280. §-ok meghatároznak (283. §. 3. bek.);

h) a közvetlen idézés folytán főtárgyalásra került ügyben is eltérhet a tárgyaló bíróság a közvetlen idézéstől, s a vizsgálat teljesitését vagy a vád alá helyező eljárást rendelheti el, — viszont azonban akkor is itéletet hozhat, ha

a közvetlen idézésnek nem lett volna ugyan helye, de egyébként a főtárgyalás teljesen felderitette a tényállást (283. §. 5. és 6. bek.)

Ezenkivül még a 384. és 404. §-ok tartalmaznak a közvetlen idézésre vonatkozó lényeges rendelkezéseket, a mennyiben meghatározzák, hogy a 281. §. alapján mikor van helye perorvoslatnak, továbbá, hogy minő határozatot hozzon a kir. tábla, ha a semmiségi panaszt a közvetlen idézésnek a 281. §. ellenére történt elrendelése miatt használták. E rendelkezésekre az illető helyen visszatérünk (283. §. 2—6. bek. 6. jegyzet).

2. A közvetlen idézés feltételei.

281. §.

Főtárgyalásra közvetlen idézésnek van helye öt évig terjedhető szabadságvesztés-büntetéssel vagy ennél enyhébben büntetendő cselekmény esetében:

1. ha a tettenkapás forog fenn (142. §.), vagy

2. ha a terhelt bünösségét bíróság előtt beismerte és beismerése a nyomozás vagy a vizsgálat adataival teljes összhangzásban áll.

Összefüggés (18., 19. §§.) alapján egyesitett bünügyekben a közvetlen idézés csak akkor rendelhető el, ha ennek a fennebbiek szerint minden büncselekményre és minden terheltre nézve helye van.

A főtárgyalásra való közvetlen idézés a vádirat elleni kifogásokat kizárja.

Közvetlen idézést rendelő végzés ellen a terhelt nem tehet illetékességi kifogást.

1. A közvetlen idézésnek helye van nemcsak a *nyomozás*, hanem a *vizsgálat* befejezése után is. Ez önként következik egyfelől abból, hogy a jelen §. a nyomozást, mint a közvetlen idézés feltételét nem emliti, másfelől abból, hogy a 2. pont világos kijelentése szerint helye van a közvetlen idézésnek, ha a terhelt beismerése „a nyomozás vagy a vizsgálat adataival" összhangzásban áll. Természetes azonban, hogy a közvetlen idézés eseteiben, az egyszerüség és gyorsaság szempontjából, lehetőleg arra kell törekedni, hogy az előzetes eljárás nyomozással fejeztessék be és csak kivételesen történjék vizsgálat, midőn ezt a törvény (103. §.) és az ügy körülményei megkivánják. Helyesen mondja az indokolás, hogy a közvetlen idézés szellemének az felel meg, ha azt rendszerint nem

formalis vizsgálat, hanem egyszerü scrutiniális eljárás alapján rendelik el: mert különben az a czél, hogy a vizsgálóbiró csak a vizsgálatot igénylő nagyobb ügyekkel foglalkozhassék, s ne legyen kénytelen recapitulálni a rendőri hatóság által vezetett nyomozást, éppen nem lenne elérve. A Bp. abból a feltevésből indult ki, hogy a kir. ügyészség a közvetlen idézés eseteiben vizsgálatot csak akkor fog inditványozni, midőn erre mulhatatlanul szüksége van, s hogy a fölöttes hatóságok őrködni fognak a felett, hogy a kivételként contemplált vizsgálat ez esetekben csakugyan kivétel maradjon (M. i. 481. l.).

2. A közvetlen idézésnek a 281. §. szerint *egy általános és két speciális feltétele van.* Általános feltétel az, hogy az eljárás tárgyául szolgáló büntetendő cselekmény olyan legyen, a melyre a büntető törvény öt évig terjedhető vagy ennél enyhébb szabadságvesztés-büntetést állapit meg: a speciális feltételek egyike az, hogy tettenérés forogjon fenn, — másika az, hogy a terhelt bünösségét biróság előtt beismerje. Ezek közül akár az egyik, akár a másik találkozik az általános feltétellel: helye van a közvetlen idézésnek. Habár tehát a tettenérés és beismerés legtöbbször együtt vannak: ez mindazonáltal nem szükséges, mert akár az egyik, akár a másik egymagában is alapja lehet a közvetlen idézésnek, ha különben a cselekmény olyan, a melynél ez megengedhető.

3. Midőn a 281. §. *az öt évi szabadságvesztés-büntetést* jelöli meg határul, a melyen túl közvetlen idézésnek nincs helye: ezzel csak fentartotta az 1872. évi eljárási szabályzat alapján kifejlett szokásjogunkat. De a külföldi törvények sem engedik meg a sulyosabban büntetendő cselekmények eseteiben a közvetlen idézést. A kijelölt körbe egyébként nemcsak a törvényszék hatásköréhez utalt összes vétségek, hanem a leggyakrabban előforduló büntettek is, mint pld. a testi sértés, lopás, csalás, sikkasztás stb., beleesnek. Csupán a nyomtatvány utján elkövetett büntetendő cselekményekre nézve állitja fel a Bp. azt a megszoritást, hogy ez esetekben közvetlen idézés csak a vád alapjául szolgáló nyomtatvány szerzője ellen rendelhető el (572. §. 2. bek.). A többi felelős személyek tehát, bárminő büntetés legyen is cselekményükre megállapitva, közvetlen idézéssel főtárgyalásra nem állithatók. Önként értetik, hogy összefüggés esetében csak akkor van helye a közvetlen idézésnek, ha a vád tárgyává tett büntetendő cselekmények között egy sincs olyan, melyre a büntető törvények öt évi tartamot meghaladó szabadságvesztés-büntetést szabnak (281. §. 2. bek.).

4. *Tettenkapás* forog fenn, ha valaki a tettest vagy a részest a büntetendő cselekmény elkövetésén rajta éri, — vagy ha valaki mint szemtanu, vagy szemtanu által figyelmeztetve, a tettest vagy részest a büntetendő cselekmény elkövetése után azonnal elfogta vagy üzőbe vette (142. §.). Minthogy a tettenkapottat bárki elfoghatja s a legközelebbi hatósághoz kisérheti, illetőleg a hatóságnál feljelentheti, a hatóság pedig, ha törvényes ok forog fenn, a tettenkapottat őrizet alá veszi (142. §. 2. és 3. bek.): ennélfogva ez eset kiválóan alkalmas arra, hogy rövid nyomozással befejeztetvén, közvetlen idézés tárgyává tétessék. A tettenkapott a helyzet kényszerüségénél fogva rendszerint beismeri tettét; de ha ezt nem tenné is, a mi különösen akkor történhetik meg, ha őt valaki csak a tett után üldözés közben fogta el: ez mitsem változtat a dolgon, mert ily esetben is közvetlen szemtanuja van a cselekménynek, a ki a tagadásban levő terhelt bünösségét bizonyitani képes. Tettenkapás esetében maga a tettenkapás ténye lévén alapja a közvetlen idézésnek, ha e mellett a terhelt még bünösségét is beismerte: ez csak egygyel több ok arra, hogy a közvetlen idézés elrendeltessék. De minthogy ennek ily esetben nem a beismerés az alapja: ennélfogva közömbös az is, hogy a biróság vagy csak a rendőri hatóság előtt történt-e a beismerés.

5. *A beismerés*, ha tettenkapás fenn nem forog, csupát két feltétel alatt lehet a közvetlen idézés alapja. Egyik feltétel az, hogy a terhelt *biróság előtt* ismerje el bünösségét.[1]) Erre nézve az indokolás ezeket mondja:

A rendőri hatóságok előtt tett beismerések még a legujabb idők tapasztalatai szerint néha tiltott kényszeritő eszközök eredményei voltak; nem egy főtárgyalás deritette fel, hogy a közvetlenül idézett beismerésének csak egy alapja volt, a hivatali hatalommal való visszaélés.

E visszaélések örvendetesen gyérülnek. De azért a rendőri hatóságoktól az állásukkal járó elfogultságnál fogva, a beismerések hü constatálása mindig nem várható.

Éppen az a nem eléggé ajánlható lelkiismeretesség és alaposság, melylyel a beismerés bizonyitékának értékét a bünvádi eljárásban mérlegelni kell, követeli, hogy csakis a biróság előtt tett beismerés lehessen alapja a közvetlen idézésnek. Ha tehát nem a biróság előtt tesz beismerést a terhelt: ugy gondoskodni kell, hogy a beismerést a legközelebbi járásbiróságnál vagy vizsgáló-

[1]) A törvény e kitétele bünösségét beismerte, nem jelent mást, mint a tett elkövetésének beismerését; mig az, hogy a tettes alanyi bünösségét, büntetőjogi felelősségét is elismerje, nem szükséges feltétele a közvetlen idézésnek (C. 8352/904. — GDt. XI. 192.), ehhez képest helye van a közvetlen idézésnek pl. az ellen, a ki a vizsgálóbiró előtt ugy nyilatkozik, hogy a bevádolt czikknek szerzője, habár kifejezetten nem ismeri be bünösségét.

bíróságnál ismételje, mert különben közvetlen idézésnek nincs helye. (M. i. 481. l.).

A másik feltétel az, hogy a beismerés *a nyomozás vagy a vizsgálat adataival teljes összhangzásban álljon.* E feltétel azért szükséges, mert a beismerés gyakran a hatóság felrevezetése végett, önfeláldozásból vagy más czélból történik, a nélkül, hogy reális alapja volna. Hogy az ily eshetőség kizárassék: az előzetes eljárásnak meg kell állapitania mindama tényeket, melyek a beismerés támogatására szolgálnak; a kir. ügyészségnek pedig vigyáznia kell, nehogy főtárgyalást inditványozzon a beismert tény oly kinyomozása nélkül, a mely kétségtelenné teszi a beismerés valóságát.

E feltételek megtartása mellett beismerés esetében alaposan remélhető, hogy a főtárgyalás közvetlen idézéssel sikeresen megtartható.

6. A közvetlen idézés czéljából önként folyik, hogy ez esetben *a terhelt nem tehet kifogást* a vádirat ellen és igy illetékességi kifogást sem tehet a közvetlen idézést rendelő végzés ellen (281. §. 3. és 4. bek.). Ezeknek kimondása azonban, ha egyáltalában szükséges, nem a közvetlen idézés feltételeiről szóló jelen §-ba tartozik, hanem a vádirat elintézésével s a közvetlen idézést rendelő végzés ellen használható jogorvoslatokkal áll kapcsolatban (lásd alább).

3. A közvetlen idézés inditványozása.

282. §.

Közvetlen idézés elrendelését rendszerint csak a kir. ügyészség inditványozhatja. Erre és ha szükséges, a terhelt letartóztatására vonatkozó inditványát a vádiratban terjeszti elő, melyet a nyomozás, illetőleg a vizsgálat irataival együtt a törvényszéknek vagy az esküdtbíróságnak (337. §. harmadik bekezdés) mutat be.

Összefüggés (18., 19. §§.) esetében a pótmagánvádló is inditványozhatja a közvetlen idézését, elrendelés, ha az összefüggő ügyek valamelyikében a kir. ügyészség ilyen inditványt tett.

1. A közvetlen idézés inditványozása tekintetében a következő három kérdés igényel megoldást:

a) ki inditványozhatja a közvetlen idézést;

b) mi legyen az inditvány alakja és tartalma;

c) mely bíróságnál kell az inditványt előterjeszteni.

2. A közvetlen idézés inditványozására rendszerint csak a

kir. ügyészség van hivatva. Az indokolás e rendelkezés felvilágositásául ezeket mondja:

A Bp. azért nem ruházza fel a sértettet minden esetben a közvetlen idézés jogával, mert ezt gyakorlati okok a Bp. vádrendszere szerint éppen nem követelik. A törvényszék hatásköréhez tartozó cselekmények tárgyában ugyanis a bünvádi eljárás a kir. ügyészség előzetes felhivása nélkül nem tehető folyamatba. Ama cselekmények, melyek miatt ily előzetes felhivás nélkül is a sértett inditványára tehető folyamatba az eljárás: azaz a principalis magánvád esetei, csaknem kivétel nélkül a járásbiróság hatásköréhez tartoznak, hol a sértett feljelentésére a közvetlen főtárgyalás rendszere érvényesül. Ha tehát — a principalis magánvád esteit kivéve — a sértett feljelentése mindig az ügyészséghez teendő át és ennek büntethető cselekmény esetében kötelessége eljárni: akkor a kir. ügyészség nem fogja elmulasztani a közvetlen idézés inditványozását, ha ennek feltételei fenforognak.

Ha pedig a kir. ügyészség nem lát büntetendő cselekményt a feljelentésben vagy a feljelentés folytán tett nyomozás adataiban és megtagadja a közremüködést: akkor igazságos ugyan, hogy a sértett átvehesse a vádló szerepét, de nem volna méltányos megengedni, hogy vizsgálat utján összegyüjtött ujabb adatok nélkül a terhelt közvetlenül a nyilvános főtárgyalásra legyen idézhető. (M. i. 482. l.)

Az itt kiemelt szempontok mindazonáltal nem födik azt az esetet, midőn *több büntetendő cselekmény miatt* folyik az eljárás s a kir. ügyészség ezek egy részére közvetlen idézést inditványoz, mig más részükre nézve elejti a vádat. Ekkor a *pótmagánvádló* az elejtett vádakra nézve a kir. ügyészség helyébe lép; minthogy pedig visszás volna, ha a tettes személye által vagy más módon összefüggő ügyek egy részében közvetlen idézésnek volna helye, mig más részében ez kizáratnék: ennélfogva ily esetben a magánvádlónak is meg kellett adni azt a jogot, hogy az általa képviselt vádak tekintetében közvetlen idézést inditványozzon (282. §. 2. bek.) Ekkor tehát, ha a magánvádló e jogával él, ugyanabban az ügyben két vádló és két vádirat lesz.

3. A közvetlen idézés inditványozását *vádiratban* kell előterjeszteni.[1]) Méltányos, hogy a terhelt közvetlen idézés esetében is tudomást nyerjen a vád egész tartalmáról. De azért is szükséges a rendszeres vádirat, hogy a biróság határozatának, a közvetlen idézés elrendelése vagy mellőzése tárgyában biztosabb alapja legyen. E czélból a vádirathoz a feljelentést, s a nyomozás, illetőleg a vizsgálat adatait is csatolni kell. A vádirat alakja és tartalma

[1]) Francziaországban a büntetendő cselekmény egyszerü megnevezésével, a concret eset körülményeinek elhagyásával szerkesztették az ügyészek inditványukat.

egyébként itt is ugyanaz, a mi a 255. §. esetében. A vádiratot tehát annyi példányban kell beadni, hogy mindegyik terheltnek jusson egy-egy példány, s ezenkivül még egy példány az ügy iratainál maradjon. A vádiratban kell a terhelt letartóztatása vagy további fogvatartása iránt is inditványt tenni, a mennyiben erre törvényes ok forog fenn.

4. A közvetlen idézés iránti inditványt, illetőleg az ezt tárgyazó vádiratot annál a *törvényszéknél vagy esküdtbiróságnál kell benyujtani*, a mely az ügy főtárgyalására illetékes. Az esküdtbirósághoz utasitott teendőket, ez esetben tehát a vádirat elintézését, az esküdtbiróság megalakulásáig az a törvényszék végzi, a melynek székhelyén az esküdtbiróság müködik (337. §. 3. bek.) Hogy a közvetlen idézés iránti vádirat nem a vizsgálóbiróhoz intézendő: ennek oka az, hogy ez teljesen felesleges volna annálfogva, mert a vizsgálóbirónak e kérdésben nem lehetne más teendője, mint csupán az, hogy az iratokat a törvényszékhez küldje.

4. A törvényszék határozatai.

283. §. *1. bek.*

A közvetlen idézés és a terheltnek letartóztatása tárgyában (267. §.) az elsőfoku biróság határoz. A mennyiben a közvetlen idézés feltételei hiányoznak: a 254—275. §-okban szabályozott eljárást rendeli el, de jogában áll a vizsgálat teljesitését, vagy a nyomozásnak, illetőleg a vizsgálatnak kiegészitését, a 265. §. esetében pedig a bünvádi eljárás továbbfolytatásának felfüggesztését, esetleg az ügynek az illetékes birósághoz való áttételét és a 264. §. 1—5. pontjai esetében a további eljárás megszüntetését kimondani.

A közvetlen idézés tárgyában beadott inditvány folytán a törvényszék első sorban a terhelt letartóztatása iránt határoz, ha erre szükség és alkalom van; az ügy érdemét illetőleg pedig a következő végzéseket hozhatja:

a) elrendeli a közvetlen idézést, ha feltételei fennforognak, s ha a nyomozás vagy a vizsgálat adatai a főtárgyalásra elégséges alapot nyujtanak;

b) vádaláhelyező eljárásra (254—275. §-ok) utasithatja az ügyet, ha a közvetlen idézés feltételei hiányoznak;

c) elrendelheti a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészitését, illetőleg ha csak nyomozás volt az ügyben: a vizsgálat teljesitését;

d) az ügyet más birósághoz utasithatja;

e) a 264. §. 1—5. pontjai alapján megszüntetheti az eljárást;

f) kimondhatja a további eljárás felfüggesztését a 265. §. eseteiben.

2. A közvetlen idézés feltételei (tettenkapás és beismerés) olyanok, hogy ezek szem előtt tartása mellett a közvetlen idézés inditványozása, ha a kir. ügyészség feladata magaslatán áll, rendszerint a *közvetlen idézés elrendelésével* nyer elintézést. A törvényszék különösen azt fogja vizsgálni, hogy fennforognak-e a közvetlen idézés feltételei (281. §.), s hogy tekintettel az eléje terjesztett adatokra: a főtárgyalás akadálytalanul megtartható-e. Ha fennforognak e feltételek: a törvényszék elrendeli a közvetlen idézést, lehető rövid határnapot tüz ki, s arra a kir. ügyészséget s a terheltet, vagy ha többen volnának, ezek mindegyikét a vádirat egy-egy példányának és a végzésnek kézbesitése mellett megidézi (284. §. 1. bek.) Az ilyen végzés ellen akár a vádirat szempontjából, akár a bíróság illetéktelensége miatt kifogást tenni nem lehet (281. §. 3. és 4. bek.)

3. A mennyiben a *közvetlen idézés feltételei hiányoznak:* ekkor a törvényszék a szerint határoz az ügyben, amint ugyane bíróságnál az eljárás folytatásának helye van, vagy a mint az ügyet más bíróság hatásköréhez tartozónak, avagy a további eljárást megszüntetendőnek látja. Utóbbi esetben a 263. vagy 264. §-nak megfelelő végzést hoz; ha azonban sem az ügy áttételének, sem a további eljárás megszüntetésének helye nincs: ekkor a közvetlen idézés köréhez nem tartozó ügyben *„a 254—275. §-okban szabályozott eljárást rendeli el"*. Ez azt jelenti, hogy a törvényszék ily esetben a vádiratot, az ügyiratok kapcsán, a vizsgálóbiróhoz vagy a vádtanács elnökéhez teszi át, ahhoz képest, a mint az ügyben vizsgálat volt teljesitve, vagy csak nyomozás tartatott (254. §.), a vizsgálóbiró, illetőleg a vádtanács elnöke ezután éppen ugy jár el, mint midőn a kir. ügyészség közvetlenül hozzá terjeszti be a vádiratot, vagyis: a vádiratot közli a terhelttel, ezt a kifogás megtételének jogára figyelmezteti stb.

4. Ha fennforognak ugyan a közvetlen idézés feltételei, de a főtárgyalás az *előzetes eljárás kiegészitése* nélkül alig volna megtartható: ekkor a törvényszék a nyomozás kiegészitését, illetőleg a vizsgálat teljesitését rendeli el (262. §.) Helyesen jegyzi meg azonban az indokolás, hogy a közvetlen idézés rendszerének inkább megfelelő kiegészitő eljárás az, ha a bíróság inkább a szükségesnek talált pótnyomozást, mint fontos ok nélkül a vizsgálatot rendeli el (M. i. 484. l.) A kir. ügyészség a pótnyomozást vagy a vizsgálatot elrendelő határozathoz annyiban kötve van, hogy közvetlen idézést a kivánt kiegészitések nélkül ujra nem inditványozhat.

5. Ugy a közvetlen idézést, mint a vád alá helyező eljárást kizárja az, ha *a törvényszék nem bir az ügyre illetékességgel vagy hatáskörrel.* A bíróság ezt hivatalból állapitja meg (15. §.) s ez esetben az ügyre vonatkozó iratokat az illetékes bírósághoz vagy közigazgatási hatósághoz teszi át (263. §.) Természetes, hogy a mennyiben az eljárás több büntetendő cselekmény miatt folyik, a melyek összefüggés alapján egyesitve vannak: a törvényszék a kisebb hatáskörü bírósághoz tartozó ügyet, mely az ő hatásköréhez tartozó ügygyel van kapcsolatban, nem teszi át az egyébként illetékes bírósághoz, hanem nagyobb hatáskörénél fogva, mely a kisebbre is kiterjed, maga intézi el.

6. A közvetlen idézés iránti inditványt megvizsgáló törvényszéknek ahhoz is joga lévén, hogy a *264. §. 1—5. pontjai alapján megszüntesse a további eljárást,* amennyiben e pontok valamelyikét fennforogni látja: az idézett §-nak megfelelő végzést hoz.

Habár a közvetlen idézés inditványozásával szemben a megszüntetés csak ritkán fordulhat elő: az erre vonatkozó jogot mégis meg kellett adni a törvényszéknek, mert e nélkül az előzetes birói cognitio nem nyujtana kellő biztositékot az ellen, hogy teljesen alaptalan vádak kerüljenek a főtárgyalásra.

Hasonló szempont alá esik a törvényszéknek az a joga is, hogy az eljárást a *265. §. alapján felfüggesztheti.* A miniszteri javaslat ugyan nem adta meg e jogot a törvényszéknek, a képv. ig. biz. azonban ez irányban kiegészitette a 283. §. 1. bekezdését. (Jelentés 42. l.), nyilván azért, mert fordulhatnak elő esetek, (pld. a mentelmi jog felfüggesztése iránti intézkedés hiánya), a melyekben a közvetlen idézés tárgyában határozó bíróságnak előbb valamely átmeneti, a további eljárás felfüggesztésével járó határozatot kell hoznia, mielőtt a főtárgyalást kitüzhetné.

7. Bármiként határozzon a törvényszék az ügy érdemében: e mellett mindig kötelessége a *letartóztatás tárgyában* tett inditványról is (282. §.) határozni. Ha a közvetlen idézést oly okból mellőzi, a mely az eljárás megszüntetését vonja maga után, vagy ha csak kihágást lát fennforogni: a szabadlábra helyezést azonnal elrendeli és foganatositttatja. De más esetekben is megszüntetendő a letartóztatás, ha fentartására törvényes ok fenn nem forog. A 283. §. 1. bek. egyébként e tekintetben a 267. §-ra utal, minélfogva e §., valamint a hozzácsatolt magyarázat e helyen is alkalmazandó.

5. Perorvoslat a törvényszék határozatai ellen.

283. §. 2—6. bek.

Az eljárást megszüntető, felfüggesztő, vagy áttételt rendelő végzés ellen a kir. ügyészség és a sértett felfolyamodással élhetnek. Ha a kir. ügyészség is használt felfolyamodást s azt vissza nem vonta, a sértett perorvoslata nem vehető figyelembe.

Ha a kir. itélőtábla a sértett felfolyamodására változtatta meg az elsőfoku biróságnak megszüntető végzését és az eljárás folytatását rendelte el: ez csak vizsgálattal vagy a 276—280. §-okban szabályozott eljárással teljesithető.

A jelen §. első bekezdésében emlitett többi határozatok ellen csak a főtárgyalás alkalmával, illetőleg az itélet ellen használható felebbezéssel lehet orvoslást keresni.

Az esőfoku biróság a főtárgyalás fejleményei alapján a közvetlen idézéstől eltérhet és ebben az esetben is a vizsgálat teljesitését, vagy a XV. fejezetben szabályozott eljárást rendelheti el.

Ha főtárgyalás a tényállást teljesen felderitette, a biróság az ügyben akkor is hozhat itéletet, ha ugy találja, hogy a közvetlen idézésnek nem lett volna helye.

1. A közvetlen idézés tárgyában határozó törvényszék végzéseinek egy része olyan, a mely ellen perorvoslat nem használható, mig másik részük ellen perorvoslatnak van helye. Az utóbbiak ismét két csoportba oszthatók ahhoz képest, a mint a végzés felfolyamodással közvetlenül megtámadható, vagy a mint csak a főtárgyaláson, illetőleg az itélet ellen használható felebbezéssel lehet ellenük orvoslást keresni.

2. Feltétlenül csak abban az esetben van kizárva a perorvoslat, ha a törvényszék az *előkészitő eljárás kiegészitését rendeli el* (262. §.) Ez esetben ugyanis az ügy mindaddig nem kerülhet főtárgyalásra, a mig az elrendelt kiegészités meg nem történt s vádló e kiegészités alapján a közvetlen idézés iránt uj inditványt nem tett. A főtárgyaláson tehát nem nyilik alkalom orvoslást keresni az ily végzés ellen; minthogy pedig a 283. §. e részben a külön felfolyamodást kizárja: a törvényszéknek pótnyomozást vagy vizsgálatot elrendelő határozata a felek irányában feltétlenül kötelező.

3. *Felfolyamodással* a törvényszék határozata ellen csak a *kir. ügyészség* és a *sértett* élhetnek; de ezek is csak abban az esetben, ha a törvényszék az eljárást *megszüntető, felfüggesztő*, vagy

az *ügy áttételét elrendelő végzést hozott* (283. §. 2. bek.) Hogy ily esetben a kir. ügyészség felfolyamodása, a mennyiben azt vissza nem vonta, a sértett felfolyamodását kizárja: ez önként következik abból, hogy ugyanabban az ügyben a vádjog csak akkor illeti meg sértettet, ha a kir. ügyészség azt elejtette. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy összefüggés esetében, ha a kir. ügyészség az összefüggő ügyek valamelyikében közvetlen idézést inditványozott, mig a másik ügyben, melyre nézve a vádat elejtette, a pótmagánvádló inditványozta ugyanezt (282. §. 2. bek.): a kir. ügyészség mellett az utóbbi is felolyamodással élhessen a határozatnak ama része ellen, a melylyel a törvényszék az általa képviselt vádra nézve szüntette meg az eljárást. De megtörténhetik az is, hogy a kir. ügyészség a megszüntető határozat ellen nem használ perorvoslatot és igy a vádat teljesen elejti. Ez esetben a pótmagánvádló lép jogaiba s ennélfogva az ügy kizárólag az ő felfolyamodása következtében jut a kir. itélőtáblához.

4. A kiemelt különbségek a másodfoku bíróság határozatára nincsenek befolyással akkor, ha az a törvényszék megszüntető, felfüggesztő vagy áttételt elrendelő határozatát helybenhagyja. Ellenben eltérő lesz az eredmény akkor, ha a *kir. itélőtábla megváltoztatja az elsőfoku bíróság végzését* s azzal szemben az eljárás folytatását rendeli el. Ekkor ugyanis a következő különbségek állanak elő:

a) ha a kir. ügyészség felfolyamodással élt, habár mellette a 282. §. 2. bek. alapján a sértett is perorvoslatot használt: ekkor a megváltoztatás eredménye az lesz, hogy a kir. itélőtábla elrendeli a közvetlen idézést, a törvényszék pedig ennek folytán kitüzi a főtárgyalást, vagyis ugy jár el, mintha felfolyamodás be nem adatott volna;

b) ha azonban az ügy csupán a sértett felfolyamodására került a kir. táblához s az ennek következtében változtatta meg az elsőfoku bíróság végzését: ennek következménye az, hogy a közvetlen idézés mellőzésével, vagy vizsgálattal kell folytatni az eljárást, ha t. i. az ügyben vizsgálat még nem volt teljesitve, vagy a 276—280. §-ok szabályai szerint kell eljárni (283. §. 3. bek.) Ez abban leli okát, hogy a Bp. szerint akkor, ha a vádat egyedül magánvádló képviseli, a főtárgyalás vizsgálat és vádaláhelyezés mellőzésével nem rendelhető el (103. §. 3. b. p. és 282. §.) Ily esetben tehát a sértett a másodfoku bíróság határozata folytán, az eljárás folytatását csak a vizsgálatnak, vagy ha már volt vizsgálat: a vádaláhelyezésnek inditványozásával kérheti. Ebből egyébiránt az is kö-

vetkezik, hogy midőn összefüggés esetében a kir. ügyészség mellett a sértett is közvetlen idézést inditványozott, a kir. ügyészség azonban vádját az általa képviselt ügyekre nézve is elejtette, mielőtt az ügy felfolyamodással a kir. táblához került: a sértett ekkor is a 276—280. §-ok szerinti eljárásra utasitandó, csakhogy ez esetben nem a kir. itélőtábla, hanem a törvényszék által.

5. A törvényszék többi határozatai ellen csak a *főtárgyalás alkalmával, illetőleg az itélet ellen használható felebbezéssel lehet orvoslást keresni. (283. §. 4. bek.)* Minthogy nem kerül főtárgyalásra az az ügy, a melyben a törvényszék az előkészitő eljárás kiegészitését, vagy az ügy áttételét rendelte el, vagy a melyben a további eljárás megszüntetését vagy felfüggesztését mondotta ki: ennélfogva itt csak a *közvetlen idézést elrendelő s a terhelt letartóztatását vagy további fogvatartását kimondó határozatról van szó.* Ezek ellen felfolyamodásnak egyáltalában nincs helye és igy a közvetlen idézés elrendelése folytán az ügy mindenesetre főtárgyalásra kerül, habár ugyane végzés a terhelt letartóztatása iránt is intézkedik. Minthogy azonban megtörténhetik, hogy a törvényszék a 281. §. ellenére rendelte el a közvetlen idézést s hogy a letartóztatás iránt hozott határozata sem bir törvényes alappal: ennélfogva a törvény megengedi, hogy e határozattal szemben a terhelt a főtárgyaláson tehessen inditványt s a mennyiben a törvényszék ennek helyt nem ad: az itélet ellen használható felebbezéssel keressen orvoslást.

6. *A közvetlen idézést elrendelő végzéssel szemben* e szerint vagymaga az *elsőfoku bíróság,* vagy a *kir. itélőtábla* hozhat eltérő határozatot.

a) Az elsőfoku bíróság annyiban térhet el a közvetlen idézéstől, hogy a főtárgyalás fejleményeihez képest a vizsgálat teljesitését vagy a vádaláhelyező eljárást rendelheti el (283. §. 5. bek.) A mennyiben az ügy csak egyszerü feljelentés vagy rendőri nyomozás folytán kerül főtárgyalásra s a törvényszék ekkor azt látja, hogy a rendelkezésére álló adatok a főtárgyalás megtartására nem alkalmasak, vagy hogy az eset olyan, a melyben a törvény kötelezővé teszi a vizsgálatot (103. §.): ekkor a tárgyalás félbeszakitásával a vizsgálat teljesitését (esetleg a pótnyomozást) rendelheti el. Ha pedig arról győződik meg, hogy a közvetlen idézés feltételei (281. §.) hiányoznak: ekkor azzal a határozattal vet véget a főtárgyalásnak, hogy az ügyet a XV. fejezetben szabályozott vádaláhelyező eljárásra utasitja. E végzésében vagy a 254—275., vagy a

276—280. §-ok szerinti eljárást rendeli el a szerint, a mint a főtárgyaláson a kir. ügyészség vagy csupán a sértett fél képviseli a vádat. Megtörténhetik azonban, hogy ámbár a közvetlen idézésnek a 281. §. szerint nem lett volna helye, a főtárgyalás ennek ellenére teljesen felderitette a tényállást. Ekkor czéltalan és visszás dolog volna az ügyet visszautasitani az előkészitő eljárás szakába; minélfogva a Bp. megengedi, hogy ily esetben *a bíróság az egyébként közvetlen idézés alá nem tartozó ügyben is ítéletet hozzon (283. §. ut. bek.)*

b) Ha a vádlott vagy védője a főtárgyaláson eredmény nélkül kért orvoslást a közvetlen idézés törvényellenes elrendelése miatt: ekkor a törvényszék elutasitó határozata ellen *a kir. itélőtáblánál kereshet orvoslást.* Az ezt kimondó 384. §. az alaki semmiségi okokat sorolja fel és igy kétségtelen, hogy midőn második bekezdésében meghatározza azt, hogy mely esetben van helye perorvoslatnak a 281. §. alapján: ezzel nyilván kimondja, hogy a perorvoslat alapja itt is alaki semmiségi ok. A vádlott vagy védője tehát, ha a törvényszék itélete ellen felebbezéssel él: ezzel kapcsolatban a 281. §. megsértésére alapitott semmiségi okot is be kell jelenteni. A mennyiben a kir. itélőtábla a semmiségi okot fennforgónak, az ügyet pedig érdemben felülbirálhatónak nem tartja: az itéletet azzal az egész eljárással együtt, a mely a közvetlen idézés elrendelése után következett, megsemmisiti s a további törvényszerü eljárásra vagy ugyanazt a törvényszéket utasitja, vagy ezzel más törvényszéket biz meg; ha azonban a kir. tábla a 281. §-ra alapitott semmiségi ok esetében a felebbezést alaposnak, de egyuttal az ügyet érdemben elbirálhatónak találja: ez esetben az ügyet főtárgyalásra utasithatja (404. §. 1. és 2. bek.) A kir. itélőtábla tehát az utóbbi esetben ugyanazt teszi, a mit az elsőfoku biróság, midőn a 281. §. ellenére kitüzött főtárgyaláson a tényálladék tisztába hozatván, érdemleges itéletet hoz (283. §. ut. bek.) A kir. tábla is a tényálladék tisztázott volta következtében belemegy az ügy érdemleges tárgyalásába és itélettel dönt, habár az elsőfoku biróság főtárgyalása a 281. §. ellenére tartatott meg.

6. A közvetlenül elrendelt főtárgyalás kitüzése s a vádirat és végzés közlése.

284. §.

A közvetlenül elrendelt főtárgyalásra lehető közel határnap tüzendő ki; a vádirat és a végzés az idéző levéllel együtt kézbesitendők.

Ha az összefüggés (18., 19. §§.) alapján egyesitett ügyek valamelyikére nézve a további eljárás megszüntetése, másikára nézve pedig közvetlen idézés van elrendelve s a kir. ügyészség vagy a sértett felfolyamodással élt (283. §. 1. és 2. bekezdés): akkor a főtárgyalás kitüzése iránt tett intézkedést hatályon kivül kell helyezni, vagy a 21. §. szerint kell eljárni.

1. E §. tulajdonképpen a 283. §. első bekezdéséhez tartozik, mely a törvényszéknek a közvetlen idézés tárgyában hozott végzéseiről szól. E végzések egyike az lehet, hogy a törvényszék elrendelheti a közvetlen idézést s egyuttal kitüzi a főtárgyalás napját. Megtörténhetik azonban, hogy a törvényszék megszüntető határozatával szemben a kir. itélőtábla rendeli el a közvetlen idézést. Ekkor a törvényszék már nem saját, hanem a másodfoku biróság végzése alapján tüzi ki a főtárgyalást. A 284. §. mindegyik esetben alkalmazandó.

2. A közvetlenül elrendelt főtárgyalás határnapjának kitüzéséről s a vádirat és a végzés közléséről fennebb már volt szó. (283. §. 1. bek. 2. jegyzet.) Ezt kiegészitőleg a 284. §. 2. bek. folytán, itt még felmerül a kérdés, hogy mi történjék abban az esetben, ha az összefüggés alapján egyesitett ügyek valamelyikére nézve a további eljárás megszüntetése, másikára nézve pedig a közvetlen idézés van elrendelve. A válasz attól függ, hogy felfolyamodással élt-e a kir. ügyészség vagy a sértett a megszüntető határozat ellen, vagy nem. Utóbbi esetben mi sem akadályozza a főtárgyalás megtartását. Ha azonban a kir. ügyészség vagy a sértett felfolyamodással élt: ekkor kétféle megoldás lehetséges. Egyik az, hogy a törvényszék hatályon kivül helyezi a főtárgyalás kitüzése iránt tett intézkedést s a felfolyamodás kapcsán az egész ügyet felterjeszti a kir. táblához. A másik megoldás az lehet, hogy a törvényszék a 21. §. alapján szétválasztja az eddig egyesitve volt ügyeket s a felfolyamodással csak azokat az iratokat terjeszti fel, a melyek a megszüntetésre vonatkoznak, mig a közvetlen idézés tárgyául szolgáló ese-

tekben megtartja a főtárgyalást. A törvény a bíróság belátására bizza, hogy e két lehető megoldás közül melyiket válaszsza. Az eljárás czélja azt hozza magával, hogy a közvetlen idézés utján elintézhető ügyek minél gyorsabban letárgyaltassanak; s igy a bíróságnak mindig az ügyek szétválasztását kell elrendelnie, mikor ezt a fennforgó körülmények nem akadályozzák.

XVII. FEJEZET.

A főtárgyalás előkészitése.

Irta: VARGHA FERENCZ

1. Bevezetés.

A vádirat beadása után: midőn kifogások adattak be akkor, ha a vádtanács vádhatározatot hozott; — ha pedig kifogások nem adattak be, akkor, midőn a törvényszék a főtárgyalás napjának kitüzése tárgyában intézkedett; végül, midőn közvetlen idézést rendelt el a biróság, — a pör egy uj stadiumba jut, a mely a főtárgyalás megkezdéseig tart, s igy magában foglalja mindama cselekményeket, melyek ezen időköz alatt teljesittettek. — A minthogy a vizsgálóbiró cselekvési s rendelkezési joga akkor szünik meg, midőn a vizsgálat befejeztetett s az ügy a vádtanács vagy a törvényszék elé került: ép ugy a vádtanács határozati joga is megszünik akkor, midőn a vád alá helyezés kérdésében döntött; s ezen időponttól egész a főtárgyalás megnyitásáig a főtárgyalás elnöke határoz és intézkedik mindama kérdésekben, melyek a főtárgyalás előtt megoldást igényelnek. — Ennek az ugynevezett közbeeső perjogi tagozatnak sajátsága az intézkedés gyorsasága, — s átmeneti természete, a miből következik, hogy az ügy késleltetésének megakadályozása végett ezen perszakban perorvoslat nem használható ugyan (292. §.), de az, a kinek sérelmére hoztak valamely határozatot vagy tettek valamelyes intézkedést, — kérelmét a főtárgyaláson megismételheti. — A mennyiben pedig ezt elmulasztaná, a közbeeső eljárás során esetleg előterjesztett kérelme a felsőbb fokon már nem vehető figyelembe. (382. §. 2. bek.).

Habár a közbeeső eljárásban több technikai jellegü intézkedés is történik, — igy a főtárgyalás kitüzése; tanuk megidézése;

a fogva levő vádlottnak a törvényszék fogházába való átkisértetése, — mindazáltal tévedés volna azt állitani, hogy ezen perszakban fontos kérdések nem oldatnak meg. Ellenkezőleg, — több oly cselekményt kell az elnöknek teljesitenie, melyek egyrészt az anyagi igazság kutatásának elvével, másrészt az ügyfelek jogaival állanak szoros összefüggésben. — Ezen cselekmények: a vádlott kihallgatása és uj bizonyitékok beszerzése. Az uj bizonyitékokra tekintettel fontos az a kérdés, hogy a vádaláhelyezés, illetőleg a főtárgyalás elrendelése után teljesitett vizsgálati cselekményeknek mily befolyásuk van a vádhatározatra, illetve a vádiratra.

Mielőtt ezen cselekményeket s azok joghatályát tárgyalnók, ki kell emelni azt, hogy az emlitett cselekmények lényegesen változnak a szerint a mint a per a nyomozó vagy a vádelv keretében mozog. A nyomozó perben, midőn az ügyfelek jogai egészen eltörpülnek, ellenben a biró mint teljhatalmu inquirens lép előtérbe, alig lehetséges a közbeeső perszakot megkülönböztetni; mert ha nincsenek ügyfelek, a kik pro és contra szabályozzák a birói eljárás korlátait, természetes, hogy ez a korlátlanság nemcsak az előkészitő eljárásban, s a főtárgyaláson, hanem a közbeeső perszakban is kidomborodik. Az ügyfelek passivitása mellett látjuk a biró korlátlan szabad mozgását s cselekvési szabadságát. — Vádpörben épen megforditva áll a dolog; itt ugyanis a biró szerepe passiv, s a cselekvés terén az ügyfeleket látjuk müködni. Vegyes perben ellenben, a hol a biró nincs annyira a formákhoz kötve, s a vád keretében szabadon keresheti az anyagi igazságot, az ügyfelek ép ugy mint a főtárgyalás elnöke activ szerepben vannak. — Ehhez képest a közbeeső perszakban a nyomozó eljárásban csak a biró; a vádpörben csak a felek; a vegyes perben ellenben a biró is és a felek is jogositva vannak a bizonyitó anyagot kiegésziteni; ezen irányban a nyomozó perben a birót mi sem köti; a vádperben ellenben a felek inditványai kötött utlevelet adnak a kezébe; végül a vegyes perben a főtárgyalás elnökét és a feleket a bizonyitékok kiegészitése tárgyában egyenlő jogkör illeti.

A közbeeső perszak typusának meghatározására azonban nemcsak a bünvádi per imént emlitett alapvető rendszere van befolyással; hanem igen nagy jelentősége van még ezen kivül a közbeeső eljárás rendelkezésére ama kérdésnek is, hogy a vád alá helyezésnél a törvény a kötelező vagy a facultativ vád alá helyezési rendszert fogadja-e el irányadóul. — A kötelező vád alá helyezésnál a biróság nemcsak a jog, hanem a bizonyitás kérdését is min-

dig vizsgálat alá veszi; mig a fakultativ rendszernél a bizonyitékokat csak akkor mérlegelheti, ha a felek kifogással éltek; ellenkező esetben csak jogi, — s pedig ugy anyagi mint alakjogi szempontból vizsgálhatja meg a vádiratot (268. §.); következésképp, mig a kötelező vád alá helyezésnél már a vádtanács kiegészitheti a bizonyitékokat, — addig a fakultativ rendszernél ebbe a helyzetbe csak akkor jöhet, ha a vádlott kifogást adott be, — kifogások nélkül azonban azt a kérdést, hogy a terhelt ellen felhozott bizonyitékok elegendők-e arra, hogy bünösségére nézve alapos gyanut keltsenek, nem tárgyalhatja (264. §. 6. p. 268. §.) következésképp az anyagi igazság érdekében fakultativ rendszer mellett nemcsak a feleknek, hanem a főtárgyalás elnökének is meg kell adni azt a jogot, hogy a bizonyitékokat kiegészithesse. Két szempontból szükséges ez. Először azért, hogy a főtárgyalás gyakori elhalasztása megakadályoztassék; a mi pedig mindig bekövetkeznék egy ilyen elnöki pouvoir nélkül, valahányszor a vádirat laza talajon épült fel, vagy egyoldalulag csak a vád erősségeit domboritja ki, ellenben az anyagi védelmet nem tartja szem előtt. Szükséges másodszor az elnököt a bizonyitékok kiegészitési jogával azért is felruházni, mert az anyagi védelem csak igy vihető keresztül. Gondoljuk meg jól, hogy a bünösök osztálya rendszerint a társadalom legmüveletlenebb és egyuttal legszegényebb elemeiből verődik össze. Az ilyen elemnél a törvényekben való jártasságot feltételezni lehetetlen; sőt igen gyakran az öntudatos védekezésre is képtelen. Már most, ha ilyen embert állit a vádló az itélőbiróság elé, a kinek a kifogásolási eljárásról, s az abban rejlő garanciákról fogalma nincs; s vele szemben áll a közvádló összes hatalmával és jogismereteivel, alig kell reá utalni, hogy az ilyen egyenlőtlen harcban nem ritkán a vádlott huzza a rövidebbet; a mi sokszor azt jelenti, hogy az igazságszolgáltatás tullő a czélon, s az anyagi igazságot nem kellő mértékkel szolgáltatja. Ezen aránytalanság kiküszöbölése végett fel kell jogositani a főtárgyalás elnökét arra, hogy az anyagi igazság érdekében a bizonyitékokat hivatalból, saját initiativájából is kiegészithesse, ha azt látja, hogy az előzetes eljárás csonka vagy hézagos. (288. §. ut. bek.).

Törvényünk, amint a részleteknél látjuk, eme követelménynek teljesen megfelelt; s teljes harmoniában áll az egész törvényen végig vonuló ama rendszerrel, mely az üres alakszerüséget alá rendeli a lényegnek: az anyagi igazságnak.

Visszatérve már most a közbeeső perszak főbb kérdéseire, lássuk azokat, a külföldi törvényekkel összehasonlitva.

II. A főtárgyalás elnöke köteles a vádlottat, ha fogva van mindig, ha pedig szabadlábon van, szükség esetében kihallgatni (285. §. 3., 4. bek.). Ez az intézkedés franczia eredetü; s azt joggyakorlatunk nem ismeri. A franczia prts. szerint az esküdtbiróság elnöke, mihelyt a vádlott a biróság fogházába kisértetik, köteles azt semmiség terhe alatt kihallgatni (code d'instr. czim (266., 293., 297.). A semmitőszék a vádlott tüzetes kihallgatását az anyagi igazság kideritése czéljából mellőzhetlen alakszerüségnek tartja, oly annyira, hogy egy határozatával azért semmisitette meg az itéletet, mert a közbeeső eljárás során a vádlott csak általánosságban lett kihallgatva.[1])

A vádlottat rendszerint arra nézve hallgatják ki, hogy óhajt-e védőt megnevezni, mert ellenkező esetben a védő kirendeléséről a biróság gondoskodik (art. 294.); továbbá értesitik, hogy a biróság határozata ellen semmiségi panaszszal élhet. A kihallgatás után a védő korlátozás nélkül érintkezhetik védettjével s az iratokat is megtekintheti. Miután a kihallgatást rendesen nem az elnök, hanem egy, e czélra kirendelt biró teljesiti, a ki a pert nem ismeri, habár a semmitőszék arra sulyt helyez is, ennek a kihallgatásnak semmi értéke nincs, s üres formalitás, mely az anyagi igazságnak alig tehet szolgálatot.[2])

Hasonlókép rendelkezik a belga prts. is a vádlott kihallgatásáról (266., 293—297. §§.).

Habár nagyban és egészben az olasz prts. is a franczia törvény nyomán halad, mindazáltal jelentékenyen szabatosabban rendezi a közbeeső eljárást, s pedig nemcsak technikailag, hanem tartalmi szempontból is, mennyiben a 464. §. kijelenti, hogy a vádlott kihallagtása után az elnök akár saját iniciativájára, akár a felek kérelmére mindazokat a cselekményeket teljesitheti, vagy teljesittetheti, melyek az anyagi igazság kideritésére alkalmasak; tehát tanukat hallgathat ki, szemlét foganatosithat stb.

Ugy az osztrák (XVII. fej.), mint a német törvény (II. könyv II. fejezet) már technikai szempontból is rendszeresebb a franczia s belga törvénynél, mert mig ezek a vádlott kihallgatá-

[1]) *Morin*: Journal du droit criminel 1844. 237. lap.

[2]) *Garraud*: Précis de Droit criminel 660 s. k. l. *John*: Strafprozessordnung f. das deutsche Reich II. 811. *Glaser*: Kleine Schriften 579. és Handbuch II. 476. lap.

sát s az egész közbeeső eljárást szétszortan tárgyalják, a német s osztrák törvények ezt az anyagot külön fejezetbe foglalják. A lényeges különbség e két rendszer közt az, hogy sem a franczia, sem a belga törvények nem azért rendelik el a vádlott kihallgatását, hogy a bizonyitékokat kiegészitsék, hanem főleg azért, hogy a védő kirendelése tárgyában, a mennyiben a vádlottnak nem volna védője, a bíróság intézkedhessék. Pedig a vádlott kihallgatásának igen nyomatékos czélja van — a mint már emlitve volt. (I. a.) — Kell ugyanis, hogy a bíróság a tájékozatlan vádlott segitségére siessen s lehetővé tegye azt, hogy az anyagi védelem csorbát ne szenvedjen.

A német törvény ezt a szempontot — habár fogyatékosan — szem előtt tartotta, mennyiben a 215. §. mellékesen ugyan, de mégis felemliti a vádlottnak a tekintetben való megkérdezését, hogy védelmére mily bizonyitékokat kiván a főtárgyaláson felhozni. Ez a legtöbb esetben nem történik közvetlen kihallgatás utján, hanem rendesen a vádlottat eme jogára az idéző levélben figyelmeztetik. Erre mutat az, hogy Poroszországban a kézbesitők részére kiadott utasitás szerint a kézbesitő köteles megkérdezni a vádlottól, hogy a főtárgyaláson mily uj bizonyitékot kiván használni; a vádlott nyilatkozata vagy a kézbesitési ivre vagy külön jegyzőkönyvbe veendő fel. Találóan mondja erre vonatkozólag *John*, hogy mig Franciaországban a vádlottat vörös talárban az esküdtbiróság elnöke hallgatja ki, Németországban elegendő ugyaneme cselekmény elvégzésére egy kézbesitő törvényszéki szolga.[3]) Részletesebben szabályozza ezt az anyagot a német törvénynél négy évvel korábbi keletü osztrák prts., mely szerint az esküdtbiróság hatáskörébe tartozó ügyekben a bíróság elnöke köteles a vádlottat a közbeeső eljárás folyamán kihallgatni s megkérdezni tőle azt, hogy a vizsgálóbiró előtt tett vallomásához kiván-e még valamit hozzáfüzni, vagy nem akarja-e azt módositani (220. §.). Igaz ugyan, hogy ez a törvény megengedi azt, hogy a felek a főtárgyalás elnökénél uj bizonyitékokat jelentsenek be, (222. §.), ámde ennek a törvénynek két lényeges hibája van. Az egyik az, mely szerint a vádlottat meg kell kérdezni az iránt, hogy nem kivánja-e vallomását módositani. A gyakorlatból tudjuk s ezzel a kontinentalis törvények számot is vetettek, hogy a vádlott vallomását, mint megismerési forrást, nem nélkülözhetjük. Az is tapasztalati tény, hogy a vizsgálat befejeztével — főkép a fogva

[3]) L. i. m. II. k. 812. l.

levő vádlottak — kisebb ellenőrzés alatt állanak, mint a vizsgálat alatt; s igy igen könnyen megtörténhetik, hogy a magába szállt vádlott azt, a mit töredelmesen deponált a vizsgálóbirónál, a főtárgyalás elnöke előtt visszavonja. Ha vissza nem vonná is vallomását, a vád alá helyezés után hozzá intézett az a figyelmeztetés, hogy nem kivánja-e vallomását módositani, nagyon könnyen azt a gondolatot suggeralja neki, hogy vallomását módositsa, valótlanságokkal a bizonyitást megnehezitse, a mi annál könnyebben meg fog történni, mert hiszen a vád alá helyezésből vagy a tárgyalás kitüzéséből tudja, hogy ügye valószinüleg büntető itélettel fog végződni, tehát kapkod a szalmaszálhoz is, a minek az lesz a következménye, hogy a vallomások közt való eltérés annál több lesz, minél többször hallgatják ki a vádlottat s ez az eltérés annál valószinübb lesz, minél bizonyosabbnak tartja az elitélést, tehát ez kisebb a nyomozás alatt mint a vizsgálat folyamán s viszont a vizsgálat alatt kisebb, mint a vád alá helyezés után. A mily helyes tehát a közbeeső eljárás során a vádlottól azt megkérdezni, hogy mily uj bizonyitékokat kiván megjelölni, ép oly veszélyes tőle azt kérdezni, hogy tett vallomását nem akarja-e módositani.

Másik és pedig közös hibájuk az emlitett törvényeknek az, hogy az elnöki kihallgatást csak az esküdtbiróság elé utalt, tehát a legsulyosabb ügyekre korlátozzák; holott ez a szabály követendő minden collégiális biróság elé utalt, vagyis oly ügyekben, a hol — nem ugy mint a járásbiróságoknál — a följelentést az előzetes eljárás mellőzésével nyomban soha sem követheti a főtárgyalás kitüzése.

Perrendtartásunk mindkét hibát szerencsésen elkerülte, mert e szerint:

a) a vádlottat nem arra kell figyelmeztetni, hogy vallomását fentartja-e, s nem kivánja-e azt módositani, hanem azt kell tőle megkérdezni, hogy: „nem kiván-e eddig nem érvenyesitett uj bizonyitékot megjelölni, ez ellen emelt vádra nézve ujra nyilatkozni vagy védőt választani.“ (285. §. 3. bek.); és

b) a vádlottat a főtárgyalás elnöke mindig kihallgatja, akár a törvényszék, akár az esküdtbiróság hatáskörébe van is utalva a vádbeli cselekmény.

III. Az elmondottakból kitünik, hogy a vádlott kihallgatásának a közbeeső eljárás során az a czélja, hogy a bizonyitékok, a mennyiben szükséges volna, kiegészittessenek.

Ha a bizonyitékok kiegészittettek, igen fontos az, hogy a

novum mily befolyással van a vádiratra, illetőleg a bíróság határozatára. E tekintetben egy sajátságos aberrációja észlelhető a törvényhozásoknak, mely szerint még azok a törvények is, melyek a közbeeső eljárás során megengedik az uj bizonyitékok fölvételét, a novum joghatályának rendszeres szabályozását elmulasztják.

Láttuk a franczia perjog vázlatos ismertetéséből, hogy, habár a vádlottnak a közbeeső eljárás során való kihallgatására nézve ez a törvény szolgált kiindulási pontul, a közbeeső eljárást nagyon szétszórtan és hézagosan szabályozza. Miután arról sem rendelkezik expressis verbis, hogy ezen perszakban uj bizonyiték vehető fel, annál kevésbbé rendelkezhetik abban a kérdésben, hogy a vádhatározatra az uj bizonyiték mily hatálylyal van.

Már pedig a közbeeső eljárásnak ez egyik legfontosabb kérdése, mert a főtárgyalás elnöke nemcsak arra jogosult, hogy az uj bizonyitékot a főtárgyalás elé utalja, hanem arra is, hogy oly bizonyitékot vétessen fel, mely a főtárgyaláson nem lesz megismételve. Ezek az uj bizonyitékok lényeges befolyást gyakorolhatnak nemcsak az itéletre, hanem a vádiratra s a vádhatározatra is; s pedig annyira, hogy azt részben vagy egészben megdönthetik. Következésképp, ha a tényállás megváltozott, perjogi lehetetlenség a főtárgyalást azon az alapon megnyitni, a mi már lényegesen módosult.

Nemcsak a franczia, belga és olasz, de a német törvény sem rendezi ezt a fontos materiát s igy nyilt kérdés marad ezen törvények szerint, hogy mi történjék akkor, ha a közbeeső eljárás során felvett uj bizonyiték folytán a tényállás lényegesen megváltozott.

A változott tényállás folytán vagy a minősités vagy a hatáskör változik; de változhatik a bünösség kérdése is, következésképp fel kell jogositani a vádlót arra, hogy még a főtárgyalás előtt uj vádiratot adjon be, esetleg a vádat elejtse. Törvényünk, e tekintetben az osztrák prtst. követve (227. §.), megengedi azt, hogy a vádló a vádirat visszavonásával egyidejüleg uj vádiratot is nyujthasson be, (289. §.); a mely esetben a vádhatározat, illetőleg a főtárgyalást kitüző végzés, hatályon kivül helyezendő. Való ugyan, hogy formai szempontból kifogásolható az, hogy a vádtanács saját határozatát hatályon kivül helyezheti; ámde, ha sulyt helyezünk arra, hogy a bünvádi eljárásban az alakszerüségek csak addig jogosultak, mig biztositékul szolgálhatnak; akkor könnyen érthető, hogy az emlitett formalis ellentét semmi jelentőség-

gel sem bir, mert a törvény az alakszerü szabatosságot itt éppen azért mellőzi, mert annak mellőzésében van garanczia az anyagi igazság javára. Ha ugyanis nem volna joga változott tényállás esetén a vádlónak uj vádiratot beadni s a bíróságnak ehhez képest határozni, akkor oly tényállásra alapitott vádirat vagy határozat alapján kellene a főtárgyalást megtartani, a mi már megdőlt. Ez egyrészt a védelem álláspontját tenné nehézzé, másrészt hatásköri zavarokra is vezetne. Nehéz lenne a védelem álláspontja, mert csak a főtárgyaláson s ott is csak a vád előterjesztése után tudná meg azt, hogy a vádló a közbeeső eljárás során felvett novumnak mily jelentőséget tulajdonit. De hatásköri zavarok is merülnének föl, ha nem volna megengedve a vádlónak a vádirat visszavonása s uj vádirat benyujtása; mert a novum akkor, midőn a vádbeli cselekmény minőségét megváltoztathatja, egyuttal megváltoztathatja a bíróság hatáskörét is, s ha pld. előbb a törvényszék volt illetékes, lehet, hogy a novum után a járásbíróság vagy az esküdtbíróság illetékessége lesz megállapitandó. S igy, miután törvényünk a franczia rendszerrel szemben a közbeeső eljárás eme fontos részének szabályozásánál is a garancziákat tartotta szem előtt s az esetleges vitás kérdések élét teljesen elvette, s miután mostani joggyakorlatunkban ez a kérdés minden szabályozás nélkül áll: törvényünk itt tárgyalt rendelkezése csak hasznára lehet az anyagi igazság kutatásának.

2. A vádlott kihallgatása.

285. §.

A főtárgyalás előkészitése végett az iratok a főtárgyalás elnökének adandók át.

Ha a vádlott valamely járásbiróság fogházában van fogva, azonnal a törvényszék fogházába szállitandó.

A főtárgyalás elnöke köteles a fogva levő vádlottat haladék nélkül maga elé vezettetni és a főtárgyalás előkészitése czéljából kihallgatni, nevezetesen arra nézve is, vajjon nem kiván-e eddig nem érvényesitett uj bizonyitékot megjelölni, az ellene emelt vádra nézve ujra nyilatkozni vagy védőt választani.

A szabadlábon levő vádlottnak a fennebb megjelölt irányban való kihallgatása mellőzhető, ha azonban a főtárgyalás elnöke szükségesnek találja, a vádlottat megidézheti, vagy kihallgatása végett tartózkodóhelyének bíróságát megkeresheti.

A mennyiben az 56. §-ban meghatározott esetek valamelyike forog fenn, a főtárgyalás elnöke, ha a vádlottnak még nincs védője, védő kirendeléséről intézkedik (58. §.).

Jegyzet: 1. A főtárgyalás előkészitése végett az iratok a főtárgyalás elnökének adandók át. Hogy mi értendő a főtárgyalás előkészitése alatt, ezt a törvény 285—292. §-ai határozzák meg. Az előkészités a következő főbb teendőket öleli fel: *a)* a vádlott kihallgatását (285. §.); *b)* a főtárgyalás kitüzését s a felek és tanuk idézését (286. §.); *c)* uj bizonyitékok felvételét (287., 288. §§.). Ezen teendők végett adandók át az iratok a főtárgyalás elnökének. Hogy ez az átadás mikor történjék, arra nézve különböző időpontot kell meghatározni, a szerint, a mint az előzetes eljárás végződött. Ha kifogások adattak be s a biróság vádhatározatot hozott, a határozat meghozatala után (269., 274. §§.); ha kifogások nem adattak be, a főtárgyalás elrendelése után (268., 274. §.); ha pedig a biróság közvetlen idézést rendelt, ennek megtörténtével azonnal átadandók az iratok a főtárgyalás elnökének.

2. Ha a vádlott valamely járásbiróság fogházában van fogva, azonnal a törvényszék fogházába szállitandó. Az átszállitás nem akkor történik, midőn a biróság a vádirat tárgyában már határozott, hanem előbb, vagyis akkor, midőn a nyomozás vagy vizsgálat be lett fejezve; — s az a hatóság, a melyik a nyomozást vagy vizsgálatot befejezte, a befejezést elrendelő határozatban, a vádlott átkisértetése tárgyában is intézkedik, mert, ha vizsgálat volt tartva, a vizsgálóbiró, ha pedig az ügyész a vádiratot a nyomozás alapján adta be, a vádtanács elnöke köteles a vádiratot a fogva lévő terheltnek huszonnégy óra alatt kézbesittetni (256. §.); a mi csak ugy történhetik meg, ha a terhelt már a vádirat beadásakor a törvényszék fogházában van, miután pedig a nyomozás vagy vizsgálat befejezése után a vádirat beadásáig semmi perjogi cselekmény sem történik, ebből következik, hogy az illetékes hatóság a terhelt átkisértetése tárgyában csak ama határozatban intézkedhetik, a melyikkel a nyomozást vagy vizsgálatot befejezettnek mondotta ki.

3. A főtárgyalás elnöke a fogva levő vádlottat mindig, a szabadlábon levőt pedig, ha szükségesnek találja, kihallgatja a főtárgyalás előkészitése czéljából, nevezetesen arra nézve is, vajjon nem kiván-e eddig nem érvényesitett uj bizonyitékot megjelölni, az ellene emelt vádra nézve ujra nyilatkozni vagy védőt választani. A főtárgyalás czéljából való kihallgatás tehát három irány-

ban történik, t. i. *a)* uj bizonyiték beszerzése; *b)* a terhelt személyes védekezése és *c)* védőválasztás végett. A kihallgatásról jegyzőkönyvet kell felvenni; való ugyan, hogy a 285. §. ezt nem irja elő, ámde a 121. §. általános szabályként kijelenti, hogy: „minden vizsgálati cselekményről foganatositásakor vagy közvetlenül teljesitése után jegyzőkönyv veendő fel". Miután pedig a főtárgyalás megkezdéseig mindaz vizsgálati cselekmény, a mi a vizsgálat kiegészitését czélozza, miután a vádlott kihallgatása is erre való, ez okból kétségtelen, hogy kihallgatásáról a 121. és 122. §-okban meghatározott formalitások megtartása mellett jegyzőkönyvet kell felvenni.

4. A mennyiben hivatalból rendelendő ki védő (56. §. 285. ut. bek.), a főtárgyalás elnöke, ha a vádlottnak még nincs védője, védő kirendeléséről intézkedik; azaz a védőkirendelés szükséges voltáról a törvényszék elnökét haladéktalanul értesiti, a ki — ha a törvényszék székhelyén van ügyvédi kamara — a kirendelés végett a kamarát keresi meg, ellenkező esetben pedig, valamint sürgős esetekben, különösen, ha a halasztás a terheltre káros volna, az ügyvédi kamara székhelyén is a törvényszék elnöke rendeli ki a védőt (58. §.). Miután rendszerint a védő kirendelése akkor történik, midőn már a biróság a vádirat felett határozott; s miután a főtárgyalás elnöke egyuttal a határnapot is kitüzi: magától értetődik, hogy a védőkirendelés mindig sürgős lesz; tehát ezt a jogot az elnök fogja gyakorolni, mert arra nem lesz idő, hogy a törvényszék elnöke előbb a kamarát megkeresse, ez a kirendelést megtegye, s erről a törvényszéket értesitse; mert — miután a kamarai kirendeléseknél ezen a retortán minden kirendelésnek át kell menni, könnyü megérteni, hogy a védő előkészülten csak akkor jelenhetne meg az itélőbiróság előtt, ha vagy nagyon hosszu terminusokkal dolgoznék a biróság, vagy a főtárgyalást azon okból halasztaná el, mert a védő a védelemre kellően el nem készülhetett (290. §.). Miután azonban mindkét esetben a vádlott hátrányára ütne ki a késedelem, különösen ha fogva van, előrelátható, hogy a gyakorlat azért, hogy az ebből származó inkonvenienciákat kikerülje, inkább a felé fog hajolni, hogy minden védőkirendelést sürgősnek tekint, s igy a kirendelést rendszerint az elnök fogja teljesiteni.

5. Habár a védi kirendelése rendszerint a közbeeső eljárás folyamán fog megtörténni, ez korántsem azt jelenti, hogy a vagyontalan vádlottak egy nagy része védő nélkül áll a vizsgálat s

vád alá helyezés szakában, mert az 57. §. szerint a bíróság, ha az ügy körülményeinél fogva czélszerünek találja már a főtárgyalás előtt is, az eljárás bármely szakában rendelhet védőt, következésképen a vádlott a per egyik tagozatában sem fog védő nélkül lenni.

3. Az idézés.

286. §.

A főtárgyalás elnöke kitüzi a főtárgyalás határnapját és arra a védőt, a feleket, a sértettet és képviselőiket, továbbá a vádhatározatban és ha ezt nem hoztak, a vádiratbn felsorolt tanukat és szakértőket megidézi.

A vádlott akként idézendő meg, hogy az idézőlevélnek kézbesitése és a főtárgyalás határnapja közé legalább nyolcz napi időköz essék. E szabálynak meg nem tartása csak akkor ok a főtárgyalás elhalasztására, ha abba a vádlott bele nem egyezett, vagy miatta a főtárgyaláson a vádhatározatnak, illetőleg a vádiratnak felolvasásáig (304. §.) kifogást tett.

A magánvádló az idézőlevélben a 49. §. utolsó bekezdésének rendelkezésére figyelmeztetendő.

A sértettet személyes megjelenésre csak akkor kell kötelezni, ha kihallgatása valamely lényeges körülmény kideritésére szükséges. Mindazonáltal a sértett és a csatlakozó is figyelmeztetendők az idézésben arra, hogy a mennyiben a főtárgyaláson meg nem jelennek, a bíróság azt fogja róluk vélelmezni, hogy az esetleg elejtendő vádnak képviseletét nem hajlandók átvenni.

A magánfél arra figyelmeztetendő, hogy elmaradása esetében magánjogi igénye tárgyában előterjesztett kérelmét az iratokból fogják felolvasni.

A sértett maga helyett mindig küldhet meghatalmazottat, kivéve, ha őt a bíróság kifejezetten személyes megjelenésre kötelezte.

M. i. A főtárgyalás határnapjának kitüzését a törvény (286. §.) a főtárgyalás elnökére bizza, mert ez van csak abban a helyzetben, hogy a főtárgyalásra utasitott ügyekről áttekintést szerezzen s ahhoz képest a rendelkezésre álló időt beossza.

A határidő kitüzésénél elsőrendü szempont az, hogy a vádlottnak, illetve védőjének elég ideje legyen a bünügy tanulmányozására. Ez okból minden perrendtartás megállapitja a vádlottnak szóló idézőlevél kézbesitése és a főtárgyalás határnapja közötti időköznek bizonyos minimumát. A törvény ez időköz minimumát nyolcz napban állapitja meg. Mindazáltal rövidebb is lehet ez időköz, ha abba a vádlott beleegyez, mi akkor, midőn a vádlott már a vádiratban is megnyugodott és érdekében áll a főtárgyalás

mennél előbbi megtartása, rendszerint elő is fog fordulni. Halasztás okául tehát csak akkor szolgálhat az említett időköz meg nem tartása, ha a vádlott bele nem egyezett vagy kifogását e miatt a főtárgyaláson a vádirat, illetve vádhatározat felolvasásáig előterjeszti. Ennek megtörténte után tett kifogásra a főtárgyalást már nem kell elhalasztani. A vádlottnak, ha már egyszer a rövidebb időközben beleegyezett, az osztrák és német judicatura a visszavonásra jogot nem ad, mi ok nélküli halogatások megakadályozása czéljából helyes is.

A törvény taxative sorolja fel a főtárgyalásra megidézendőket (vádlott, védő, vádló, sértett, ezeknek képviselői, tanuk és szakértők).

Meg kell itt jegyezni, hogy a vádlott, ha különben megjelenésének egyéb akadálya nem volt, meg nem jelenését azzal nem mentheti ki, hogy a főtárgyalás határnapja és az idézőlevél kézbesitése között nyolcz napnál rövidebb időköz maradt.

A védő ügyvéd, és a vádló mindig irásban és lehetőleg jókor idézendők a főtárgyalásra, mi azonban a kir. ügyészségnek a 78. §. szerint való idézését ki nem zárja. A magánvádlót pedig tekintettel arra, hogy jogai fölött kellőleg őrködni tartozik, figyelmeztetni kell az idézőlevélben, hogy a mennyiben sem ő, sem ügyvédje meg nem jelen, a vádtól elállottnak lesz tekintendő (49. §.)

Rendszerint csak azok a tanuk és szakértők idézendők, kik a vádirathoz mellékelt jegyzékben vagy a vádhatározatban megnevezve vannak. A főtárgyalásnak alapja ugyanis a vádirat, illetve vádhatározat, következésképp, ha a vádirat ellen kifogás beadva nem volt, vagy a vádalálhelyezés másként jogerőssé vált, a vádlónak joga van ahhoz, hogy a bizonyitékul felhivott tanuk és szakértők mindnyáját megidézzék. E jogot a törvény annyira elismeri, hogy a vádiratban, illetve vádhatározatban megjelölt tanuk vagy szakértők közül a főtárgyalás elnöke egyet sem mellőzhet.

A sértettnek a főtárgyaláson személyes megjelenésre kötelezése csak akkor indokolt, ha kihallgatása valamely lényeges körülmény kideritésére szükséges. Következésképp annak megakadályozása czéljából, hogy a sértettek, kik néha, pl. egy vasuti büncselekmény esetében a legtávolabb fekvő helyeken lakhatnak, ok nélkül ne legyenek terhelve a főtárgyalásra való megjelenéssel, szükséges volt e tárgyban határozottan intézkedni. Mindazáltal egyrészt a pótmagánvád érdekében, másrészt az eljárás gyorsabb befejezhetése végett ajánlatosnak látszott a sértettet és a csatlakozót minden esetben figyelmeztetni, hogy a főtárgyalásról való elmaradásuk a magánvádról való lemondás hatályával bir. M. i. 489.490.

Jegyzet: 1. A 286. §. azokat az egyéneket sorolja fel, a kiket a főtárgyalásra meg kell idézni, továbbá a magánvádló, sértett és magánfél idézési módját határozza meg. E szerint meg kell az elnöknek idézni a vádlót, a feleket, a sértettet és képviselőiket, továbbá a vádhatározatban és ha ezt nem hoztak, a vádiratban felsorolt tanukat és szakértőket. A törvény 286. §-a azonban nem meriti ki mind a megidézendőket, mert a felek a főtárgyalás kitüzése után is kivánhatják, hogy a bíróság a vádhatározatban,

illetőleg a vádiratban megjelölt bizonyitékokat egészitse ki (288. §. első bek.), sőt az elnök a főtárgyalásra uj tanukat és szakértőket hivatalból is megidézhet (288. §. ut. bek.).

2. A mi az idézés módját illeti, a törvény itt csak azt határozza meg, hogy a magánvádló, sértett és magánfél mily módon idéztessenek meg; de a vádlott, tanuk stb. megidézésének módjáról nem rendelkezik, következésképp ezekre az általános szabály a mérvadó. Vagyis a vádlott a Bp. 130. §-a, a tanuk a 193. §. és a szakértők a 232. §-okban foglalt jogkövetkezmények terhe alatt idézendők. A magánvádlót arra kell figyelmeztetni, hogy amennyiben szabályszerü idézés daczára sem jelen meg, elmaradása a lemondással egyenlő hatályunak tekintetik (49. §. ut. bek. 286. §. 3. bek.).

A sértettet személyes megjelenésre csak akkor kell kötelezni, ha kihallgatása valamely lényeges körülmény kideritésére szükséges. A törvény itt a „lényeges körülménynyel" nem azt akarja kifejezni, hogy a sértett csak akkor idézhető meg, ha ügydöntő körülményről bir tudomással; mert lényeges körülmény mindaz, a mit az anyagi igazság felderitése végett meg kell állapitani. Meg kell pedig mindazt állapitani, a mi a vád vagy védelem szempontjából lényeges. A sértett e tekintetben ép oly elbirálásban részesül, mint a tanu; az előbbi akkor idézendő meg, ha valamely lényeges körülmény kideritése végett szükséges, az utóbbi pedig akkor, ha „a bünvádi eljárásra nézve fontossággal biró ténykörülményről közvetlen észleleten alapuló tudomása van" (192. §.). Tehát felállithatjuk azt a szabályt, hogy a sértett is csak akkor idézhető meg, a mikor a tanu, mert a mi lényeges körülmény, az egyuttal fontos is és viszont.

Habár a sértettet vagy a csatlakozót (45. §.) nem kell mindig megidézni, azért minden esetben figyelmeztetendők az idéző végzésben arra, hogy a mennyiben a főtárgyaláson meg nem jelennek, a biróság azt fogja róluk vélelmezni, hogy az esetleg elejtendő vádnak képviseletét nem hajlandók átvenni. (288. §. 4. bek.). A magánfelet (13. §. 8. bek. és 51. §.) végül arra kell figyelmeztetni, hogy az elmaradása esetében magánjogi igénye tárgyában előterjesztett kérelmét az iratokból fogják felolvasni.

3. A sértett maga helyett mindig küldhet meghatalmazottat, kivéve, ha őt a biróság kifejezetten személyes megjelenésre kötelezte (286. §. ut. bek.). A sértett itt a Bp. 13. §-ának hatodik bekezdése értelmében veendő, vagyis azt kell alatta érteni, a kinek

bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkisérlett büncselekmény; tehát a sértett magában foglalja a magánvádlót; csatlakozót, s magánfelet.

Meghatalmazott bárki lehet, tehát nem ügyvéd is. Következik ez abból, hogy a hol a törvény a meghatalmazotti minőséget korlátozni akarta, azt mindenütt meg is teszi. Igy meghatározza, hogy ki választható védőül (55. §.); továbbá felállitja azt a szabályt, mely szerint a biróság meghagyhatja a magánvádlónak, a csatlakozónak (47. §. 3. bek.) és a sértettnek (51. §. ut. bek.), hogy magát ügyvéddel képviseltesse. Ezen esetekben a törvény a meghatalmazott kvalifikaczioját körülirván, ezen rendelkezéstől eltérni nem lehet. Ámde már a 45. §. 5. bek. nem határozza meg, hogy a csatlakozók kit választanak meghatalmazottnak, a mint hogy a 286. §. sem állit fel e tekintetben semmi szabályt, miből következik, hogy a sértett bárkit küldhet maga helyett, a nélkül, hogy ettől a meghatalmazotti minőség igazolásán kivül, valamely kvalifikáczió kimutatását lehetne megkövetelni.

4. A főtárgyalás határnapját a főtárgyalás elnöke határozza ugyan meg, azonban a törvény a védelem előkészitése végett kijelenti, hogy az idézőlevélnek kézbesitése és a főtárgyalás határnapja közé legalább nyolcz napi időköznek kell esni. E szabály meg nem tartása esetében a főtárgyalást el kell halasztani, de csak akkor, ha a főtárgyalás megtartásába a vádlott bele nem egyezett, vagy miatta a főtárgyaláson a vádhatározatnak, illetőleg a vádiratnak felolvasásáig (304. §.) kifogást tett. A beleegyezésnek nem kell kifejezettnek lenni s az magától értetődik, ha a vádlott a vádhatározatnak, illetőleg vádiratnak felolvasásáig kifogást nem tett; ha a kifogást elmulasztotta, vagy azt elkésve terjesztette elő, a főtárgyalás elhalasztását ezen ok alapján meg kell tagadni. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a főtárgyalás egyáltalában nem halasztható el, ellenkezőleg, a mint látni fogjuk, a főtárgyalást mindig el kell halasztani, valahányszor azt az igazság kideritése kivánja (290. §.)

Ha a főtárgyalás elhalasztását a biróság megtagadta, s az emlitett nyolcz napos időköz sem volt meg az idézés kézhezvétele s a főtárgyalás határnapja közt, e miatt semmiségi panasz nem használható; ha azonban a vádlott a főtárgyaláson az elhalasztást ismét kérte, a biróság azonban a kérelmet megtagadta, holott az a védelem szempontjából szükséges lett volna, ez esetben igy közvetve, a vádlott semmiségi panaszszal élhet (387. §. 9. pont.)

4. A megjelenésben akadályozott tanu és szakértő kihallgatása.

287. §.

A főtárgyalás elnöke intézkedik a bíróság tagjainak és a jegyzőkönyvvezetőnek értesitése, valamint a szükséghez képest egy vagy több pótbirónak, esetleg tolmácsnak kirendelése iránt.

Ha a főtárgyalás elnöke arról szerez tudomást, hogy a még ki nem hallgatott, de a főtárgyalásra megidézett tanu vagy szakértő hosszabb időre terjedő betegsége vagy más elhárithatlan akadály miatt a főtárgyalásra nem fog megjelenhetni, annak valamely kiküldött vagy megkeresett biró által leendő kihallgatását rendelheti el.

A kihallgatás határnapjáról a felek, halaszthatlan sürgősség esetét kivéve, előlegesen értesitendők.

A kihallgatott, — a mennyiben a 221., 222. és 229. §-okban meghatározott esetek nem forognak fenn, — megesketendő.

Ha a megjelenés akadálya megszünt, a kihallgatott tanu vagy szakértő a főtárgyalásra megidézendő.

M. i. A mennyire helytelen a per tagolatának értékét tulbecsülve csak azért, mert a vád alá helyezés jogerőssé vált, a bizonyitó anyagnak a főtárgyalás czéljából nélkülözhetetlennek mutatkozó kiegészitését kizárni: épen oly visszás volna megengedni, hogy valóságos uj vizsgálati eljárás kövesse a vádalahelyezést s igy ellensulyozza a tulajdonképeni előkészitő eljárást. Ezért csak az a perrendtartás fogja fel jól az „instruction intermediaire“ feladatát, mely azt az emlitett két szélsőségtől megóvja és csak ama határig engedi meg a vizsgálati cselekmények teljesitését, meddig azokat szorosan a főtárgyalás előkészitése teszi szükségesekké. És bár a czél oly egyszerünek és világosnak látszik, a törvényhozások mégis e kérdésben is eltérnek egymástól.

Franczia országban az a perjogi elv irányadó, hogy a bíróságnak nemcsak a vizsgálat szakában, hanem a főtárgyaláson is kötelessége a való felderitéséről hivatalból gondoskodni, következésképen a per e közbeneső szakában is a tényállás felvilágositására szolgáló minden eszközt meg kell szereznie. Másrészről a vádlott tulajdonképen csak a vádhatározat után ismeri teljesen az ellene emelt vádat, most érinthezhetik csak szabadon védőjével s következésképen csak ekkor itélheti meg: nem lenne-e érdekében szükséges az előkészitő eljárásnak kiegészitése, vagy nem kell-e bizonyos tanukat, kiknek a főtárgyaláson meg nem jelenhetésétől alaposan tarthat, már most kihallgatni.

Ez alapon áll a franczia „instruction intermediaire et complementaire“, mely ugyan folytatása a vizsgálatnak, de soha sem ölthet oly mértéket, hogy a közbeneső eljárást vezető biró tetszése szerint felforgassa az előkészitő eljárást s annak minden mozzanatát ismételje vagy pótolja.

A franczia jog (303. §.) szerint tehát a főtárgyalás elnöke vagy az

általa kiküldött biró nemcsak a felek inditványára, hanem hivatalból is elrendelheti és foganatosithatja uj tanuknak kihallgatását, megbizhatja a szakértőket a kereskedő könyvek átvizsgálásával, elrendelheti a holttest felásatását és szemléjét stb.

A német birodalmi perrendtartás szerint a főtárgyalás elnöke nem bir ama jogkörrel, mint a franczia jog szerint, azaz: vizsgálati cselekményeket nem rendelhet el és nem teljesithet. Tanukat és szakértőket megidézhet ugyan a főtárgyalásra, de a közbeeső eljárásban tanukat vagy szakértőket ki nem hallgathat, szakértői szemlét el nem rendelhet stb., sőt ama czélból, hogy a tanu megidézése indokolt leend-e, sem hallgathatja ki a tanut.

E kérdésben a német birodalmi perrendtartás álláspontja semmi esetre sem elég tiszta és határozott s igen alkalmas controversiák előidézésére. A gyakorlatban ugy segitettek a hiányon — és ez a törvény szellemének meg is felel — hogy a főtárgyalás előkészitése czéljából mulhatatlanul szükséges vizsgálati cselekmények elrendelését czélzó inditványok tárgyában csak ugy, mint a 222. §. esetében az itélőbiróság határoz.

Az ausztriai perrendtartás szerint a pernek e szakában a főtárgyalás elnökének nincs jogában hivatalból vizsgálati cselekmények teljesitését elrendelni. A felek inditványára azonban ezt teheti és csakis akkor tartozik a felügyelő tanács határozatát kikérni, ha az inditványt elutasitandónak tartja (224., 225. §§.) m. i. 493. lap.

Jegyzet: 1. A 287. §. ama rendelkezése, mely szerint a főtárgyalás elnöke intézkedik a bíróság tagjainak és a jegyzőkönyvvezetőnek értesitése, valamint a szükséghez képest egy vagy több pótbirónak, esetleg tolmácsnak kirendelése iránt, tisztán ügyviteli jellegü szabály. Habár a törvény a pótbiró kirendeléséről szól, ez nem azt jelenti, hogy a kirendelés joga akkor is a főtárgyalás elnökét illeti, midőn ez nem a törvényszék elnöke, mert az ügy — s a tanácsok beosztása az elnök hatáskörébe tartozik; épen ez okból nem is azt mondja a törvény, hogy a pótbirót stb. a főtárgyalás elnöke rendeli ki, hanem azt, hogy ennek kirendelése iránt intézkedik; vagyis maga rendeli ki, ha a törvényszék elnöke egyuttal a főtárgyalásnak is elnöke, ha pedig a két teendő egy személyben nem összpontosul, a főtárgyalás elnöke a pótbiró kirendelése végett a törvényszék elnökéhez fordul.

2. Ha a főtárgyalás elnöke arról szerez tudomást, hogy a megidézett tanu stb. a főtárgyaláson nem fog megjelenhetni, annak kihallgatását rendelheti el. A törvény nem határozza meg, hogy az elnök mily módon szerezhet a megjelenésben való akadályoztatásról tudomást, következésképen a tudomásszerzés mikéntje egész közömbös; — tehát jöhet az a felektől vagy a kézbesitőtől; sőt a kihallgatás akkor is elrendelhető, ha egy másik tanu, vagy a meg-

jelenésben akadályozott tanu hozzátartozója, szomszédja, vagy ismerőse jelenti be azt, hogy a megidézett tanu nem jelenhet meg.

3. A főtárgyalás elnöke a 287. §. második bekezdése szerint csak a még ki nem hallgatott tanu vagy szakértő kihallgatását rendelheti el; következésképp, ha már a tanu a vizsgálat vagy nyomozás folyamán lett kihallgatva, annak ujból való kihallgatását az elnök nem rendelheti el. Ámde, ha a kihallgatott tanura nézve a közbeeső eljárás alatt merül föl oly ok, mely miatt ez a főtárgyaláson meg nem jelenhet, s vallomása fontos, — a Bp. 220. §. értelmében megeskethető.

4. A megidézett s még ki nem hallgatott tanu vagy szakértő csak akkor hallgatható ki a közbeeső eljárás folyamán, ha hosszabb időre terjedő betegség vagy más elháríthatatlan akadály miatt a főtárgyaláson nem fog megjelenhetni. A betegséget igazolni a végből, hogy a kihallgatás teljesittessék, a tanu vagy szakértő nem köteles; mennyiben a tanunak vagy szakértőnek csak akkor kell az elmaradást igazolni, ha a rendbüntetéstől szabadulni akar; egyébként, — miután a vallomás kivétele az igazságszolgáltatásnak áll érdekében — ha a tanu megbetegszik, a bíróságnak hivatalos kötelessége arról gondoskodni, hogy a tanu által nyujtható bizonyiték felvétessék és pedig oly időben, hogy az a főtárgyaláson felhasználható legyen. Hogy mi értendő „más elháríthatatlan akadály" alatt, az ténykérdés, melyet a biró állapit meg. Mindazáltal ennek meghatározásánál két szempontot kell szem előtt tartani, egyik az igazságszolgáltatás, másik a megidézett tanu vagy szakértő érdeke. Az előbbi, a közvetlenség elvénél fogva azt kivánja, hogy a tanu személyesen jelen legyen a főtárgyaláson, a másik pedig azt sürgeti, hogy a tanu fontos magánérdekei a tanuzási kötelezettség teljesitése miatt meg ne semmisittessenek. Ezt a két érdeket kell a főtárgyalás elnökének kiegyenliteni s akkép köteles intézkedni, hogy a fontosabb érdek nyerjen kielégitést. Ha tehát pl. a tanu vallomása lényeges volna ugyan, de ugyanarra a körülményre más bizonyiték is van, a főtárgyalás elnöke könnyebben elhatározhatja a tanu kihallgatását, mintha csakis az ő vallomása nyujthat felvilágositást. Hasonlókép, ha a tanu azért kéri kihallgatását, mert kéjutazást akar tenni, az elnök a kihallgatást inkább mellőzheti, mint akkor, ha a tanu igazolja, hogy a főtárgyalás napján oly üzleti ügy miatt kell távol lennie, a melyből, ha a megidézésnek eleget tesz, nagy hátránya lenne.

5. A kihallgatást a főtárgyalás elnöke rendeli ugyan el, de

azt nem maga foganatositja, hanem azt valamely „kiküldött“ vagy „megkeresett“ biró teljesiti. Miután minden törvényszéknél van vizsgálóbiró s itt vizsgálati cselekmény felvételéről van szó, ha azt a törvényszék székhelyén kell teljesiteni, legtermészetesebb, ha a végből a vizsgálóbiró bizatik meg; ha pedig a kihallgatást nem a törvényszék székhelyén kell teljesiteni, a főtárgyalás elnöke vagy egy másik törvényszék vizsgálóbiráját vagy a járásbiróságot keresi meg, a szerint a mint a kihallgatást törvényszék vagy járásbiróság székhelyén kell foganatositani.

6. Miután a tanu s szakértő kihallgatása a közbeeső eljárás folyamán épen azért rendeltetik el, mert az a főtárgyaláson nem teljesithető, ebből következik, hogy az a főtárgyalás kiegészitő része s igy a kihallgatást ugy kell teljesiteni, mint azokat a vizsgálati cselekményeket, melyek a főtárgyaláson nem ismételtetnek meg. Ez okból a törvény két szabályt állit fel. Az egyik szerint „a kihallgatás napjáról a felek halaszthatlan sürgősség esetét kivéve, előlegesen értesitendők“. Miután ez a kihallgatás vizsgálati cselekmény, annak teljesitésénél ezen szabályon kivül követendők a Bp. 125., 126., 127. §-aiban foglalt rendelkezések is. A másik szabály szerint: „a kihallgatott amennyiben a 221., 222. és 229. §-okban meghatározott esetek nem forognak fenn — megesketendő“. A Bp. 220. §-a a tanunak a nyomozás és vizsgálat során való megesketéséről rendelkezik s a megesketést *megengedi*, ha a tanu életveszélyyel járó betegségben szenved; ha alaposan tartani lehet attól, hogy a főtárgyaláson nem jelenhet meg; ha a felek a megesketést fontos ok alapján kivánják. A főtárgyalás elnöke által elrendelt kihallgatás után azonban nemcsak meg lehet, hanem meg is *kell* a tanut esketni. Erre utal a törvény ama kifejezése: „megesketendő“. Tehát, mig az előzetes eljárás során az eljáró hatóság belátására van bizva a megesketés, a közbeeső eljárás alatt az hivatali kötelesség, ha csak oly okok nem forognak fenn, melyek az eskütételt kizárják (211., 222., 229. §-ok).

7. „Ha a megjelenés akadálya megszünt, a kihallgatott tanu vagy szakértő a főtárgyalásra megidézendő (287. §. ut. bek.).“ A törvény eme rendelkezése folyománya a közvetlenség elvének; mely alól kivételt lehet ugyan tenni elhárithatlan akadály esetén, ha azonban ez az akadály megszünt, a kivételes intézkedés alapja is elesik s a tanut vagy szakértőt a főtárgyaláson szóbelileg kell kihallgatni.

5. Uj bizonyitékok felvétele.

288. §.

A felek a főtárgyalás határnapjának kitüzése után is kivánhatják, hogy a bíróság a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban megjelölt bizonyitékokat egészitse ki, vagy uj bizonyitékokat szerezzen meg.

E czélból kötelesek indokolt inditványukat, a főtárgyalás elnökénél legkésőbben négy nappal a főtárgyalás előtt, szóval vagy irásban előterjeszteni s ebben az inditványukban a kihallgatandó vagy a főtárgyalásra megidézendő tanut vagy szakértőt, továbbá a beszerzendő egyéb bizonyitékot és a bizonyitani kivánt tényt tüzetesen megjelölni.

Azok a tanuk vagy szakértők, a kiknek megidézését a felek kérték, a főtárgyalásra rendszerint megidézendők, kivéve, ha a bizonyitani kivánt körülmény az ügy eldöntésére nézve egészen lényegtelennek mutatkozik, vagy ha nyilvánvaló, hogy a fél a tanura vagy szakértőre az ügy eldöntésének késleltetése végett hivatkozik. A tanuk és a szakértők idézéséről a feleket a főtárgyalás előtt értesiteni kell.

Az elnök határozatai az inditványoknak a főtárgyaláson való ismétlését és az itélőbiróság határozatát nem korlátozzák.

Az elnök a főtárgyalásra uj tanukat és szakértőket hivatalból is megidézhet.

M. i. Lehetőleg a közbeeső eljárás egész szakában, tehát a főtárgyalás elrendelése után is biztositani kell a feleknek ama jogot, hogy a valóság felderitése érdekében az eddigi bizonyitékok kiegészithetők, vagy ujabb bizonyitékok megszerezhetők legyenek. Megtörténhet, hogy a már teljesitett szakértői szemle, házkutatás, uj körülmények közbenjötte folytán feltétlenül kiegészitésre szorul. Lehet, hogy oly tanukról nyernek a felek tudomást, kikről az előkészitő eljárás során mit sem tudtak, vagy kik távollétök, esetleg más ok miatt kihallgathatók nem voltak. Előfordulhat, hogy bizonyos szakértőknek kihallgatását az előkészitő eljárás során értéknélkülinek tartották, mire a változott helyzethez képest most kiváló sulyt kell helyezni. Mindenesetre fel kell szabaditani az igazság kideritését az üres alakiságoktól és annak, hogy jogerős vádhatározat hozatott, nem szabad a szükséges adatok összegyüjtését megakadályozni. E czélt pedig sikeresen csak ugy lehet elérni, ha nemcsak uj tanuknak és szakértőknek a főtárgyalásra idézését lehet a per e szakában kieszközölni, hanem a szükséges kiegészitő vizsgálati cselekmények (tanukihallgatás, birói és szakértői szemle, lefoglalás, házkutatás) is teljesithetők. A törvény mindkettőt megengedi, midőn jogot ad a feleknek, hogy a vádiratban, illetve vádhatározatban meg-

jelölt bizonyitékok kiegészitését vagy ujabb bizonyitékok beszerzését kivánják (228. §.).

A tételes jogok nagyon eltérők ama befolyás meghatározásában, melylyel a feleket a tanuknak és szakértőknek főtárgyalásra idézésére nézve felruházzák. A szorosabb értelemben vett vádper lényege azt követelné, hogy tisztán a felek gondoskodjanak a szükséges tanuk és szakértők előállitásáról. Angliában és Skótiában a vádló állitja elő a terhelő és a vádlott a mentő tanukat és magánidézésre is kötelesek a tanuk megjelenni, ha a szükséges költségeket a felek előlegezik.

A felek kölcsönös értesitésének kötelezettsége is az angol jog szerint (ellentétben a skóttal) nagyon korlátolt, a mennyiben csakis a vádló köteles a megidézendő tanuk neveit a vádiratra feljegyezni. A felek egyenlősége az angol jogban csakis látszólagos, mert a vádlónak, ki most már nem is magánszemély, rendelkezésére áll az egész rendőri apparatus és a kincstár, a vádlott pedig csak saját vagyonára és a jótékonyságra van utalva.

Francziaországban az államügyészség, magánfél és a terhelt fel vannak jogsitva tanukat és szakértőket a végrehajtó utján korlátlan számban idéztetni a főtárgyalásra. Az idézésről annak kell gondoskodni és a költségeket is az viseli, a kinek érdekében áll a tanu kihallgatása. A tanuk jegyzékének közlése a kihallgatást megelőző huszonnégy óra alatt kölcsönös kötelezettség. A vádlott azonban tartozik vádlott-társával és a magánfélell, ez utóbbi pedig az államügyészszel közölni a tanuk jegyzékét.

Ama vádlott előtt, a ki szegénysége miatt az idézéssel járó költségeket fedezni nem tudja, két ut áll nyitva. Vagy a főügyészhez fordul ama kérelemmel, hogy az általa javaslatba hozott tanukat az ügyész vegye fel jegyzékébe (321. cz.), vagy az „assistance judiciaire“ (szegényjog) alapján az elnökhöz fordul tanuinak megidéztetéseért. Ha a szegénység igazolva van és az elnök ugy van meggyőződve, hogy a tanunak kihallgatása az igazság felderitésére szükséges, akkor a kérelmet teljesiti. Hasonlóképen a főügyész is elutasithatja a kérelmet, ha a tanu kihallgatását fölöslegesnek találja. Oly szakértők idézésére, kiknek kihallgatását pusztán véleményük nyilvánitása czéljából tartják szükségesnek, szintén oly feltétel alatt történik, mint a tanuk idézése. Szakértői szemlét (Expertise) azonban csakis az elnök vagy a törvényszék rendelhet el. Azonban nemcsak a feleknek, hanem a főtárgyalás elnökének is az őt illető „pouvoir discretionnaire“-nél fogva joga van tanukat és szakértőket hivatalból megidézni. A megidézés még nem jelenti azt, hogy a megidézettet mindenesetre ki is kell hallgatni az esküdtszék előtt, sőt a franczia semmitőszék állandó judicaturája szerint az, hogy minden megidézett tanut ki nem hallgattak, nem semmiségi ok („elle peut écarter ceux dont elle juge les despositions n'étre propres qu'á prolonger les débats sans utilité pour la manifestation de la vérité. Cass. 19. avril 1821., 23. février 1843. 20. mart. 1818.“ L. Rolland de Villargues a 315. czikknél 41. szám).

A franczia jog szerint tehát a feleknek általában korlátlan joguk van a tanuk és szakértők megidézésére nézve; mégis a szegényebb osztályhoz tartozó vádlottak e jogát az államügyészi, illetve elnöki határozat korlátozza.

A német birodalmi perrendtartás szerint (213. §.) a főtárgyalás czéljából szükséges minden idézést az államügyészség eszközöl. Ha a közbeeső eljárás szakában a vádlott uj tanuk és szakértők megidézését kivánja a főtárgyalásra: akkor ama tények megjelölésével, melyeket bizonyitani kiván, a főtárgyalás elnökénél teszi meg idézés iránti inditványát, ki erről határoz és ha az inditványnak helyt ad, ezt az államügyészséggel közli. De ha az elnök az inditványt elutasitja: akkor — sőt minden inditvány nélkül is — joga van a vádlottnak közvetlenül a végrehajtó utján megidéztetni a tanut, a ki azonban csak akkor köteles megjelenni, ha utiköltséget és időmulasztása fejében megfelelő pénzbeli kárpótlást kap, vagy az összeget letétbe helyezik. A főtárgyalás elnökének hivatalból is van joga tanukat és szakértőket idézni a főtárgyalásra.

A német birodalmi perrendtartás szerint tehát a terhelt korlátlan számban és közvetlenül idézheti a tanukat és szakértőket a főtárgyalásra.

Az ausztriai perrendtartás abból az elvből indul ki, hogy a feleknek nem helyes korlátlan befolyást adni a tanuk és szakértők megidézésére. Az 1850-iki perrendtartás e kérdést nyitva hagyván, a tapasztalat sok visszaélést tárt fel, mely a korlátlan idézés jogából származott, következésképp az uj törvény birói határozattól teszi függővé az uj tanuk és szakértők megidézését. A feleknek kötelességök megjelölni a tényeket, melyekre a kihallgatást kérik és ha a főtárgyalás elnöke, kinél az inditvány teendő, ezt teljesithetőnek nem tartja, köteles a felügyelő tanács határozatát kikérni.

A törvény szintén abból indul ki, hogy egyrészről a feleknek föltétlen idézés iránti joga sok fölösleges tanunak és szakértőnek megidézését vonná maga után és igy ez sok fölösleges kiadást is okozna: másrészről a feleknek az a joga, hogy a főtárgyaláson is előterjeszthetik az uj tanunak és szakértőnek megidézése iránti kérelmüket, elég garantiát nyujt a netán előforduló visszaélések ellen.

A törvény egyezőleg majd minden perrendtartással, szükségesnek találta meghatározni, hogy a pernek e közbeeső szakában mely időpontig lehet inditványt tenni uj tanuk és szakértők megidézésére nézve, mert annak elejét kivánta venni, hogy az ellenfél a főtárgyalás előtt a felhivott uj bizonyitékokról értesitést ne nyerhessen és kellőleg ne tájékozhassa magát. E czél elérésére szükségesnek mutatkozott, hogy az inditványt legalább négy nappal a főtárgyalás előttt, akár szóval, akár irásban, terjeszszék elő a főtárgyalás elnökénél, mert csak igy lehetséges, hogy legalább két nappal a főtárgyalás előtt az ellenfél értesüljön az uj tanuk és szakértők megidézéséről. Következésképp az elnöknek nem szabad elmulasztania az ellenfélnek az uj idézésekről kellő időben való értesitését.

Az ellenfél értesitésének elmaradása, vagy nem kellő időben teljesitése a vádelv következményeként maga után vonná azt, hogy az ellenfél kifogása esetében a tanu vagy szakértő nem volna kihallgatható. Minthogy azonban a főtárgyalás elnöke és a bíróság a főtárgyaláson hivatalból is elrendelhetik uj tanuknak vagy szakértőknek kihallgatását, módjukban áll, ha szükségét látják a fentebb emlitettek miatt kifogásolt tanut vagy szakértőt is kihallgatni. Ez okból az értesités elmaradásának vagy nem kellő időben teljesitésének emlitett következménye, ugy, mint az osztrák törvényben (222. §.

2. bek.), expressis verbis kimondva nincs is és ez annál inkább mellőzhetőnek látszott, mert a törvény szelleme, mely szerint a feleknek az általok használandó bizonyitékokról előzetesen kell kölcsönösen értesülve lenniök, más következtetést meg sem is enged, mint azt, hogy a kellőleg nem értesitett ellenfél kifogására a tanu vagy szakértő kihallgatása mellőzendő, ha fontos okok nem ajánlják teljesitését.

A törvény eltérve az osztrák törvénytől, de egyezőleg a franczia-német jog felfogásával, a főtárgyalás elnökét feruházza ama discretionalis joggal, hogy a mennyiben az előtte fekvő iratok szerint ujabb tanuknak vagy szakértőknek a főtárgyaláson leendő kihallgatását mellőzhetetlennek tartja, ezeket hivatalból idézhesse meg. Bizvást feltehető, hogy a főtárgyalás elnöke jogával csak az ügy érdekében fog élni. Ha éppen a bizonyitékok összegyüjtése tekintetében minden continentális perrendtartás eltér a tiszta vádelv követelményeitől és a törvény is az eljáró közegeket a vád és védelem szempontjainak egyenlő figyelemben részesitésére kötelezi; akkor valóban nem volna indokolt a főtárgyalás elnökét megfosztani attól a jogtól, hogy az itélethozásra szükségesnek látszó anyag kiegészitéséről gondoskodhassék. A lehető legczélszerütlenebb intézkedés volna, ha a főtárgyalás elnökének ki kellene tűzni a főtárgyalást akkor, midőn meggyőződése szerint éppen bizonyos tanuk vagy szakértők meg nem idézése miatt halasztásnak volna helye (M. i. 490. s. k. l.)

Jegyzet: 1. A felek a vádhatározatban vagy vádiratban megjelölt bizonyitékok kiegészitését a főtárgyalás kitüzése után *is* kérhetik. Magától értetődik, hogy ez a jog a tárgyalás kitüzése előtt is megilleti őket; ez kitünik az „is“ szócska közbeszurásából (288. §. 1. bek.). A bizonyitékok kiegészitését a felek kérhetik; vagyis a kir. ügyészség; a fő és pótmagánvádló valamint az, a ki ellen a bünvádi eljárás folyik (13. §. 5. bek.). — Szoros értelemben véve tehát a sértett a fél fogalma alá csak akkor sorolható, ha mint vádló vesz részt a perben; ez azonban nem azt jelenti, hogy a főtárgyalás kitüzése után nem kérheti a bizonyitékok kiegészitését, mert ezt a jogát az 50. és 51. §-ok biztositják.

2. A felek a bizonyitékok kiegészitését, valamint az uj bizonyitékok beszerzését a bíróságnál kivánhatják (288. §. 1. bek.). A tévedések kikerülése végett tisztázni kell azt, hogy itt mily hatáskört ad a törvény a bíróságnak. Ezen fejezet bevezetésében kiemeltük, hogy a vádhatározat meghozatala vagy a főtárgyalás kitüzésének elrendelése után az intézkedés joga a főtárgyalás elnökére háramlik át (bevezetés I.). Ennek kiegészitése végett szükséges még a következőket kiemelni:

A képviselőház elé terjesztett javaslat szerint a bizonyitékok kiegészitését nem volt joga az elnöknek megtagadni, hanem ha azt feleslegesnek tartotta, az ügyet köteles lett volna határozathozás végett a vádtanács elé terjeszteni (288. §. 4. bek.). A képviselőház

igazságügyi bizottsága azonban ezt a rendelkezést törölte s igy — ugy positive, mint negative — az elnök határoz a kérelem tárgyában (288. §. 2. és 3. bek.).

3. A bizonyiték kiegészitésére vagy uj bizonyiték beszerzésére irányuló inditványaikat kötelesek a felek indokolni. Az indokolás tulajdonképen nem más, mint a bizonyitani kivánt tény tüzetes megjelölése. Ennek megjelölése azért szükséges, mert a főtárgyalás elnöke csak igy lesz képes határozni abban a kérdésben, hogy a bizonyitani kivánt körülmény az ügy eldöntésére nem egészen lényegtelen-e, vagy nem nyilvánvaló-e, hogy a fél a tanura vagy szakértőre az ügy eldöntésének késleltetése végett hivatkozott (288. §. 3. bek.).

Ha a főtárgyalás elnöke a most emlitett körülmények egyikét vagy másikát megállapitja, a bizonyiték kiegészitését kérő felet elutasitja, ellenkező esetben köteles a tanukat stb. beidézni.

Habár a törvény a bizonyiték kiegészitése tárgyában széleskörü diskreczionarius joggal ruházza fel az elnököt, s habár ennek intézkedései ellen felfolyamodásnak nincs helye (292. §.); ez korántsem azt jelenti, hogy az elnök jelzett hatásköre korlátlan. A törvény több irányban gondoskodott arról, hogy az elnöki intézkedés a felek jogain csorbát ne üssön. Az elnök határozatai ugyanis az inditványoknak a főtárgyaláson való ismétlését és az itélőbiróság határozatát nem korlátozzák (288. §. 4. bek.); következésképen a felek ugyanazt az inditványt, a mit a főtárgyalás elnöke elutasitott, az itélőbiróság előtt megismételhetik s igy a főtárgyalás elnökének esetleges elfogultságát ellensulyozza az itélőbiróság. Ha pedig az itélőbiróság is elutasitja a felet a bizonyiték kiegészitését czélzó kérelmével, még mindig joga van e miatt semmiségi panaszszal élni (384. §. 9. pont), s igy láthatjuk, hogy az elnök rendelkezési joga ugy körül van véve biztositékokkal, hogy visszaéléstől tartani nem lehet.

Ezeket szemelőtt tartva, miután az elnök elutasitó határozata esetében az itélőbiróság s a felsőbb biróság is elrendelheti a bizonyitékok kiegészitését, a főtárgyalás elnöke akkor fog helyesen s tapintatosan eljárni, ha a feleknek a bizonyitékok kiegészitésére vonatkozó jogát csak akkor korlátozza, ha kétségtelen, hogy a bizonyitani kivánt körülmény az ügy eldöntésére nézve egészen lényegtelen, vagy nyilvánvaló, hogy a fél a tanura vagy szakértőre az ügy eldöntésének késleltetése végett hivatkozik.

4. A felek a bizonyiték kiegészitését vagy uj bizonyiték meg-

szerzését kérhetik. — Hogy mi a bizonyiték, erre nézve azt válaszoljuk, hogy mind az, a mi alkalmas arra, hogy a biróban a törvényben meghatározott módon meggyőződést ébresszen oly tényekre vonatkozólag, melyektől az állam büntetési joga függ.[4])

Bizonyiték a vádlott s a tanuk vallomása; szakértők véleménye; a büncselekményre mutató tárgyak stb.; — tehát a főtárgyalás elnöke bármely bizonyitékot kiegészithet, vagy uj bizonyitékot megszerezhet, ha az ügy eldöntésére nézve lényeges. — A törvény itt nem emliti fel a kiküldött vagy megkeresett birót, mint a 287. §. 2. bekezdésénél, s pedig azért, mert itt nem vizsgálati cselekmény teljesitéséről, hanem a bizonyitéknak a főtárgyalás elé való utalásáról van szó. Ha azonban vizsgálati cselekményt kell teljesiteni, a minthogy nem teljesitheti azt az elnök a 287. §. esetében személyesen, hasonlókép nem teheti azt akkor sem, midőn bizonyiték kiegészitéséről vagy uj bizonyiték beszerzéséről van szó (288. §.).

5. A törvény azt a szabályt állitja fel, mely szerint a bizonyiték kiegészitését tárgyazó inditványukat a felek legkésőbb négy nappal a főtárgyalás előtt kötelesek előterjeszteni. Ez a szabály azért állittatott fel, hogy a felek, különösen a bizonyitónak ellenfele, az uj bizonyitékról kellő időben tudomást szerezhessen.

De ez a négy nap nem praeclusiv vagyis nem oly határidő, a minek meg nem tartása a jog elvesztését vonná maga után, mert a feleknek joguk van bizonyitékaikat a főtárgyalásra is magukkal hozni, sőt uj bizonyiték felvételét a főtárgyaláson is kérelmezni; ez az anyagi igazság elvének folyománya, mely megköveteli, hogy az igazság kutatása mindaddig, mig az ügy nem itélt dolog, oly korlátoknak ne vettessék alá, melyek az igazság kideritését akadályozzák.

Ezt szem előtt tartva, ki is jelenti a Bp., hogy: „Uj bizonyiték felvétele vagy megszerzése az inditvány elkésése okából nem tagadható meg“. (306. §. ut. bek.). Következésképp a négy nap meg nem tartásának semmi joghatálya sincs, s csupán utmutatás az elnök részére az iránt, hogy a bizonyitékokat lehetőleg akkép szerezze be, hogy azokról a felek még a főtárgyalás előtt tudomást szerezhessenek.

6. Az elnök a főtárgyalásra uj tanukat és szakértőket hivatalból is megidézhet. (288. §. ut bek.); miután a törvény világosan

[4]) V. ö. Bennecke: Strafprozessrecht 274. lap.

meghatározza, hogy az elnök hivatalból mily intézkedést tehet, ebből következik, hogy a felek kérelme nélkül csak uj tanukat és szakértőket idézhet meg; de már szemlét, lefoglalást stb. nem teljesittethet. Ha tehát pl. a vádlott a közbeeső eljárás folyamán elmebetegségbe esik, elmeállapotát sem vizsgálhatja meg az ügyész vagy a védő inditványa nélkül. A német prts. szerint az elnök nemcsak tanukat s szakértőket idézhet, hanem más bizonyitékot is megszerezhet hivatalból: 220. §. „Der Versitzende des Gerichtes kann auch von amstwegen die Ladung von Zeugen und Sachverständigen sowie die Herbeischaffung anderer Beweismittel anordnen".

Törvényünk szándékosan korlátolta az elnök bizonyiték beszerzésére vonatkozó jogát, mert ha oly bizonyitékról van szó, mely a főtárgyaláson nem ismételhető meg, az szabály szerint igy is csak a felek jelenlétében vehető fel (125—127. § 287. §. 3. bek.), következésképp czélszerübb ezen bizonyiték beszerzését a vádló vagy védő inditványától függővé tenni; ha pedig azok nem birnak tudomással a bizonyitékról s a bizonyitandó tényről, az elnök rövid uton beszerzi az inditványt az ügyésztől, a ki nem fog tartózkodni az inditvány megtételétől, mert ellenkező esetben annak felvételét, az itélőbiróság a főtárgyaláson hivatalból is elrendelheti. (306. §.); a mi a főtárgyalás elhalasztását vonná maga után.

Másrészt, habár szükséges, hogy az elnök fel legyen jogositva arra, hogy a bizonyitékokat kiegészithesse, mindazáltal ezt a jogot korlátlanná tenni nem lehet, mert egész uj vizsgálatok teljesitésére vezetne, a mi a vádelvvel s a közbeeső eljárás jellegével ellenkeznék. A törvény Indokolása erre vonatkozólag ezeket mondja:

Az accusatorius rendszer követelményeinek, hacsak a czélszerüség fontos okai az attól való eltérést nem követelik, a törvény az eljárás egész vonalán igyekszik megfelelni. Ezért a franczia jognak azt a rendelkezését, mely szerint a főtárgyalás elnöke hivatalból is elrendelhet a per e szakában vizsgálati cselekményeket, általában mellőzi (288. §.), mert csakugyan nem alap nélküli az az aggodalom, hogy ily jogkör mellett valóságos uj vizsgálati stádiumba kerül vádalához helyezéssel befejezett ügy. És nem szabad azt sem szem elől téveszteni, hogy az itélőbiróság vezetőjét lehetőleg meg kell óvni attól az elfogultságtól, melytől menten aligha maradna, ha a főtárgyalás előtt hivatalból lenne kénytelen vizsgálóbirói hatáskört gyakorolni.

Az általános szabály azonban nem volt kivétel nélkül hagyható. A kivétel mellőzhetetlen volt abban az esetben, ha a főtárgyalásra bejelentett bizonyiték meghiusultától kell tartani. Ekkor a főtárgyalás előkészitésével megbizott elnöknek közbelépése, a főtárgyalásra valószinüleg meg nem jelenhető ta-

nunak vagy szakértőnek kihallgatása nemcsak indokolt, hanem szükséges is (287. §. 2. bek.)

Az intézkedés kivételes, természete és tüzetes föltételekhez kötött volta kizárja egyuttal azt az aggodalmat, hogy a főtárgyalás elnökének adott felhatalmazást kiterjesztőleg értelmezni és közbenső vizsgálati eljárás meghonosítására felhasználni lehetne (M. i. 494. l.)

6. Az uj vizsgálati cselekmények hatálya.

289. §.

Midőn a vádaláhelyezés után uj vizsgálati cselekmény volt teljesitve, a vádló a 316. §. szerint járhat el, de a főtárgyalás megkezdése előtt, a vádirat visszavonásával egyidejüleg uj vádiratot is nyujthat be.

Az utóbbi esetben a vádhatározat, illetőleg a főtárgyalást kitüző végzés hatályon kivül helyezendő és az uj vádirat alapján a XV., illetőleg a XVI. fejezet szerint kell eljárni.

M. i. A pernek e szakában tejesitett vizsgálati cselekmények rendszerint nem fogják a vádirat, illetve vádhatározat megváltoztatását vagy visszavonását eredményezni.

Erre nincs is szükség, mert gondoskodva van arról, hogy a főtárgyalásra idézett vádlott mindig előre tudja a cselekményt, melylyel terhelik és a vádiratban vagy vádhatározatban megjelöltnél sulyosabb cselekmény miatt védelemre felhivás nélkül soha el nem itélhető, érdekeit tehát az utólag kipuhatolt adatok nem veszélyeztethetik.

Ebből azonban nem következik, hogy a vádiratnak vagy vádhatározatnak mindig érintetlenül kell maradnia és pedig már csak azért sem, mert egyrészről megtörténhetik, hogy a pótlólag teljesitett vizsgálati cselekmények következtében hatásköri változás áll elő, vagy éppen kiderül, hogy büntethető cselekmény sem forog fenn. Ilyenkor a vádirat vagy vádhatározat fentartása teljességgel nem volna indokolható.

De azért sem indokolható a vádirat vagy vádhatározat megváltoztatását kizárni, mert ha a vádló a pótlólag teljesitett vizsgálati cselekmények folytán meg van győződve, hogy a vádiratban (vádhatározatban) foglaltnál sulyosabb vádat lesz kénytelen a főtárgyaláson emelni és a terhelt védelmének előkészitése minden valószinüség szerint a főtárgyalás elnapolását vonná maga után, ekkor több költséggel, munkapazarlással és időveszteséggel járna az eljárás, mintha a vádló uj vádiratot nyujt be, melyből a vádlott előre tájékozhatja magát a vád megváltozásáról.

A törvény tehát, tekintettel arra, hogy taxative alig lehetne felsorolni azokat az eseteket, melyekben uj vádirat benyujtása mulhatatlanul szükséges, a vádlónak facultativ jogot ad arra nézve, hogy csak a főtárgyaláson lépjen-e fel a megváltozott váddal, vagy a vádirat visszavonásával egyidejüleg ujabb vádiratot nyujtson-e be.

A vádrendszernek az a sarkalatos tétele, hogy a vádlott elitéltetése előtt

ismerje a büntetendő cselekményt, melylyel terhelik, a vádló által használható eljárás mindkét módja mellett biztositva van nemcsak, hanem a czélszerüség szempontja követlményének is elég van téve, mert uj vádirat benyujtása nem kötelező ott, a hol azt az eset körülményei szerint teljesen mellőzni lehet (495. l.)

Jegyzet: 1. Midőn a vád alá helyezés után uj vizsgálati cselekmény volt teljesitve, a vádló az uj anyagot vagy a főtárgyalás megnyitása *után*, vagy az *előtt* méltathatja. Az előbbi esetben a 316. §. szerint járhat el; vagyis, ha akkép látja a tényállást megváltozottnak, hogy a vádlott más büncselekményben mutatkozik bünösnek, mint a melylyel a vádhatározat, illetőleg a vádirat szerint vádolva volt, vagy hogy őt a vád tárgyává tett büncselekményen kivül az 1878 : V. t.-cz. 96. §-ának alkalmazására alapul szolgáló más büncselekmény is terheli, a bizonyitó eljárás befejezése után, vagy azonnal előterjeszti a megváltozott tényállásra alapitott vádinditványát, vagy megfelelő vád emelése czéljából a főtárgyalásnak félbeszakitása, illetőleg elnapolása iránt tesz inditványt. (335. §.).

Ha a vádló a bizonyitó eljárás eredménye alapján arról győződik meg, hogy a vád alapjául szolgáló tett magában, vagy a főtárgyalás folyamán felmerült körülmények folytán az esküdtbiróság hatáskörébe tartozó büncselekmény tényálladékát állapitja meg, az ügynek az esküdtbirósághoz leendő áttételét inditványozza.

2. Joga van azonban a vádlónak az uj bizonyitó anyagot a főtárgyalás megkezdése előtt is méltatni, mely esetben a vádirat visszavonásával egyidejüleg uj vádiratot is nyujthat be. Mindenesetre czélszerübb az, ha a vádló a vádat a főtárgyalás előtt változtatja meg, mert ezen a réven sok elhalasztás lesz megakadályozható; mennyiben a vádlott még a főtárgyalás előtt elkészülhet a változott váddal szemben védelmével, a mi gyakran lehetetlen volna, ha csak a főtárgyaláson ismerné meg a vádló álláspontját. Nem mindig szükséges azonban, hogy a vádló a vádat már a főtárgyalás előtt megváltoztassa; jelesül nem szükséges akkor, ha a vád megváltoztatás a vádlott javára történik; mert a minthogy a több a kevesebbet magában foglalja, szabály szerint a sulyosabb váddal szemben előkészitett védelem az enyhébb váddal szemben is használható. Csak nagyon ritkán s főkép vitás minősités esetén lehet szükség arra, hogy a védelem az enyhébb váddal szemben is előkészületet igényel.

Ámbár igen nehéz szabályt felállitani arra, hogy a közbeneső

eljárás alatt beszerzett bizonyitékokat mikor méltassa a vádló a főtárgyalás megkezdése előtt, mindazáltal ilyen szabály felállitására nézve némi támpontot találunk a B. P. 318. §-ában. E szerint ugyanis: „A birróság csak akkor tagadhatja meg a főtárgyalás félbeszakitását vagy elnapolását, ha ez a védelem előkészitésére nem szükséges.“

„Ha a vádló a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban megjelöltön kivül még más büncselekményt is lát fenforogni: a vádlott részéről az elnapolás iránt tett inditványnak semmiség terhe alatt mindig hely adandó, vagy az ujabban felmerült önálló büncselekményre nézve az eljárásnak különválasztása rendelendő el.“

Habár csakis a vádlott s a védő tudhatják azt, hogy a védelem mikor s mily irányban készitendő elő, mindazáltal a vádló körülbelől szintén meg tudja határozni azt, hogy a védelem előkészitésére mikor lehet szükség. S ha úgy látja, hogy ez a szükség fenforog: a vádat még a főtárgyalás előtt megváltoztatja, nehogy a megkezdett főtárgyalást kelljen félbeszakitani vagy elnapolni.

Könnyebben megállapitható már a védelem előkészitésének szüksége, ha a közbeeső eljárás alatt beszerzett bizonyitékok ujabb, önálló büncselekményt deritettek fel. A védelem ugyanis csak concrét váddal szemben készithető elő, tehát ha a bizonyitékok kideritettek is egy, még vád tárgyává nem tett büncselekményt, ezzel szemben a védelem nem készülhet elő, mert az nem vád tárgya, következésképp sem azt nem tudja, hogy a vádló a miatt vádat emel-e, sem azt, hogy — ha vádat emel — mily minősitést vesz fel; tehát valahányszor a közbeneső eljárás során uj büncselekmény merül fel, helyesen akkor jár el a vádló, ha a tekintetben még a főtárgyalás előtt előterjeszti inditványát.

3. Ha a vádló uj vádiratot ad be, a vádhatározat, illetőleg a főtárgyalást kitüző végzés hatályon kivül helyezendő és az uj vádirat alapján a XV., illetőleg XVI. fejezet szerint kell eljárni. A vádhatározatot vagy főtárgyalást kitüző végzést azonban csak akkor kell hatályon kivül helyezni, ha az uj vádirat a már vád tárgyává tett faktumra vonatkozik; ha azonban uj büncselekmény merült fel s a vádló arra nézve ad be vádiratot, vagy ha az uj büncselekmény tárgyában az eljárás külön választását (21. §.); vagy azt inditványozza, hogy az arra vonatkozó iratok az illetékes hatósághoz tétessenek át, sem a vádhatározatot, sem a főtárgyalás kitüzését rendelő végzést nem kell, de nem is lehet hatályon kivül he-

lyezni, mert annak sem jogi, sem ténybeli alapja nem változott. Ez világosan kitünik a törvény szövegéből. E szerint ugyanis az emlitett határozatok csak akkor helyezendők hatályon kivül, ha a vádló „a vádirat *visszavonásával* egyidejüleg uj vádiratot" nyujt be. A vádiratot pedig a vádló csak akkor vonja vissza, ha ugyanazon factumra nézve változtatja meg a vád álláspontját; ha azonban egy uj büncselekményt is vád tárgyává tesz, a már hozott határozatok érintetlenül maradnak s a XV—XVI. fejezetekben foglalt eljárás csak az uj vádiratra fog vonatkozni.

4. A kir. ügyész az itélethozás czéljából tartott zárt ülés kezdetéig; az esküdtbirósági eljárásban az esküdtekhez intézett kérdések megállapitásáig, a vádat indokolva elejtheti. Ha a vád elejtése a közbeeső eljárás alatt történt és a sértett a vád képviseletét nem veszi át (42. §.), az eljárást a főtárgyalás elnöke szünteti meg; s határoz a bünügyi költségek tárgyában a B. P. 482. §. második s köv. bek. értelmében.

7. A főtárgyalás elhalasztása.

290. §.

A főtárgyalást, megkezdése előtt, az elnök fontos okból elhalaszthatja.

Az, hogy a védő akadályozva van, csak akkor ok az elhalasztásra, ha idő rövidsége miatt más védő nem rendelhető, vagy a kirendelt a védelemre kellően elő nem készülhet.

M. i. A javaslat megkülönbözteti a főtárgyalás elhalasztását, félbeszakitását és elnapolását. E két utóbbiról, melyek már a megkezdett főtárgyalás után fordulhatnak elő, a főtárgyalás fejezetének indokolásában lesz szó. Az előbbi azonban e fejezet keretébe tartozik, mert a még meg nem kezdett főtárgyalás határnapjának megváltoztatásával jár.

Az elhalasztás okainak taxativ felsorolása lehetetlen és igy meg kell elégedni azzal, hogy a javaslat csupán az ok fontosságát emeli ki. Az exemplificativ felsorolással sem jár haszon, mert az ausztriai perrendtartás (226. §.), mely kiemeli a vádlott betegségét és a megjelenés elháritathatlan akadályait, kénytelen az „aus erheblichen Gründen" salvificatoria clausulával kiegésziteni a például felsorolt eseteket. Eltért a törvény az osztrák perrendtartástól annyiban is, hogy a főtárgyalás elnökére bizza az elhalasztást, mig amannak rendelkezése szerint ez a felügyelő tanács hatáskörébe van utalva. Ha az elnök fel van jogositva a határnap kitüzésére, ha hivatalból uj tanukat és szakértőket idézhet meg és inditványra vagy mellőzhetetlen szükség esetében vizsgálati cselekményeket is elrendelhet: akkor semmi ok sincs arra, hogy ő a határnap elhalasztásának jogától megfosztva legyen, hisz sokszor az elhalasztás éppen a miatt szükséges, mert az általa elrendelt vizsgálati cselekmények

teljesitése még nincs befejezve. Természetes, hogy lelkiismeretesen kell mérlegelni az elhalasztás okait és sulyos felelősség terheli az elnököt, ha könnyelmüségből vagy önkénykedésből halasztja el a főtárgyalás határnapját.

Nemcsak a főtárgyalás határnapja előtt, hanem még magán e napon is joga van az elnöknek fontos okból (pl. a vádlott vagy főtanuk elmaradása stb.) a főtárgyalást elhalasztani. De ha a főtárgyalás már kezdetét vette: akkor már csak félbeszakitásnak van helye, melyet az elnök huszonnégy órára rendelhet el, mig hosszabb időre való félbeszakitás vagy elnapolás már a biróság hatáskörébe tartozik (496. lap.)

Jegyzet: 1. A főtárgyalást, megkezdése előtt az elnök fontos okból elhalaszthatja. Az elnököt eme jog csakis a közbeeső eljárás alatt illeti s az azonnal megszünik, mihelyt a főtárgyalást megkezdették. Ezen időponttól kezdve azt már nem elhalasztásnak, hanem elnapolásnak nevezi a törvény, a mi az itélőbiróság hatáskörébe tartozik (335. §. 4. bek.).

Miután az elhalasztás és elnapolás közt nemcsak terminológiai, hanem hatásköri különbség is van, mennyiben az első a főtárgyalás elnökének, a második az itélőbiróságnak hatáskörébe tartozik, ennélfogva meg kell állapitani azt, hogy a főtárgyalás mikor van „megkezdve."

A 301. §. első bekezdése szerint: A főtárgyalást az ügy rövid megjelölésével az elnök nyitja meg s azután a hallgatóságot a csend és a rend megtartására és a rendzavarás következményeire figyelmezteti. Ezután kihallgatja a vádlottat személyes viszonyaira (301. §. 4. bek.); s ha a védő nem jelent meg vagy eltávozott s helyette azonnal más nem nevezhető ki, „a főtárgyalást a biróság félbeszakitja vagy elnapolja" (302. §. 4. bek.). Tehát az elnapolás közvetlen a főtárgyalás megnyitása után már a biróság hatáskörébe tartozik; holott még ilyenkor a bizonyitó eljárás kezdetét sem vette, miből két szabály következik, az első az, hogy a főtárgyalás elnökének korlátlan rendelkezési joga, mely őt a közbeeső eljárás alatt megillette, a főtárgyalás alkalmával megszünt; a másik pedig az, hogy — miután ez a jog a főtárgyalás „megnyitásakor" szünt meg, — a főtárgyalás megnyitása fogalmilag egy a főtárgyalás megkezdésével. S igy mindaddig, mig az elnök a főtárgyalást megnyitottnak nem jelenti ki, tehát a tárgyalás napján is, a közbeeső eljárás során őt megillető jogokat gyakorolja. Ezek szerint, ha a főtárgyalást fontos okból elhalasztandónak tartja, joga van a collegium meghallgatása nélkül a főtárgyalás megnyitása helyett azt elhalasztani.

2. Az elnök a főtárgyalást csak fontos okból halaszthatja el.

Miután a törvény az okot egyes számban használja, ebből következik, hogy egy fontos okból is elhalasztható a tárgyalás. Hogy mi a „fontos ok", arra nézve a törvény semmi szabályt sem állitván fel, annak meghatározása teljesen az elnök hatáskörébe van utalva. Fontos okból az elnök saját inicziativájára ép ugy elhalaszthatja a tárgyalást, mint a felek kérelmére: sőt, ha egy tanu, a kinek közvetlen kihallgatása szükséges, igazolja, hogy a tárgyaláson nem jelenhet meg, az elnök a tárgyalást ez alapon is elhalaszthatja.

3. Akár elutasitja, akár teljesiti az elnök a kérelmet, intézkedése ellen perorvoslatnak nincs helye; ha azonban az elnök intézkedése a védelemre sérelmes volt, az ellen a védő a főtárgyaláson semmiségi panaszszal élhet (384. §. 9. p.); de csak akkor, ha a semmiségi okot a főtárgyaláson előterjesztette (382. §. 2. bek.).

4. Ha a védő akadályoztatása miatt kéri a tárgyalás elhalasztását, első sorban más védőt kell helyette kirendelni; és ha a kirendelés az idő rövidsége miatt nem teljesithető, csak akkor szabad a főtárgyalást elhalasztani. A törvény eme rendelkezéséből következik, hogy a vádlott egy bizonyos védőhöz nem ragaszkodhatik; s ha a megbizott védő akadályozva van, a vádlott vagy egy másikat tartozik megbizni, vagy meg kell elégednie azzal, a kit a biróság részére kirendel.

Ha azonban a kirendelt védő az idő rövidsége miatt a védelemre kellően elő nem készülhet, a tárgyalást el kell halasztani. A védő akadályoztatása czimén tehát csak két esetben lehet a tárgyalást elhalasztani, t. i. vagy azért, mert más védő az idő rövidsége miatt nem rendelhető ki, vagy azért, mert a kirendelt védő a védelemre kellően elő nem készülhet.

Kirendelt védő alatt itt nem csak a biróság által kirendelt, hanem a vádlott által meghatalmazott védőt is kell érteni; mert ha akadályoztatás esetében a bíróságtól kirendelt védő nem készülhet el a védelemre, a vádlottól meghatalmazott védőnek sincs módjában jobban elkészülni, mert a vádlott a védő akadályoztatásáról gyakran csak akkor értesül, midőn ez az akadályoztatást a bíróságnak bejelenti; következéskép egyenlőtlen mértékkel mérnénk, ha a törvényt betü szerinti értelemben akkép magyaráznánk, hogy a kirendelt védő alatt csak azt lehet érteni, a kit a biróság rendelt ki, de azt nem, a kit a vádlott választott.

8. A főtárgyalás megtartásának helye.

291. §.

A főtárgyalás rendszerint az elsőfoku bíróság székhelyén tartandó meg.

Mindazáltal az eljáró bíróság előterjesztésére a bizonyitás jelentékeny könnyitése végett, az igazságügyi miniszter megengedheti, hogy a főtárgyalást más helyen tartsák meg.

M. i. A 291. §. második bekezdésében foglalt rendelkezést a törvény egészen kivételes természetünek kivánja tekinteni, melyet csakis akkor hozzon a törvényszék javaslatba, ha ezt akár jelentékeny költségkimélés, akár a bizonyitó eljárás lényeges megkönnyitése követelné. Ha például nagyszámu tanut kellene kihallgatni, kik a főtárgyalásra kiszemelt helyhez nagyon közel laknak, ha mulhatatlanul szükséges az itélőbiróság személyes helyszini szemléje stb., akkor haszonnal járhat e kivételes rendelkezés alkalmazása, melyet ha az elnök vagy a kir. ügyészség szükségesnek tart, mindig tartoznak véleményüket a törvényszék elé terjeszteni, mely véleményes előterjesztését az igazságügyi miniszter elé juttatja.

A törvény szerint a főtárgyalás nemcsak valamely járásbiróság székhelyén, hanem a törvényszék kerületében, vagy azon kivül fekvő bármely községben is megtartható. Attól nem kell tartani, hogy a birói teendők teljesitésére teljesen alkalmatlan helyiségekben végezné a biróság az eljárás legfontosabb és legünnepélyesebb részét, a főtárgyalást és itélethozást, mert az elhatározás joga a kérdés administrativ természeténél fogva az igazságügyi miniszert illetvén, a hely megjelölésénél az emlitett szempontok is kellő figyelemben fognak részesüni (496. lap.)

9. Perorvoslat.

292. §.

A főtárgyalás elnökének és az elsőfoku bíróságnak a főtárgyalás kitüzése és előkészitése tárgyában tett intézkedései (285—291. §§.) ellen felfolyamodásnak nincs helye.

1. A felfolyamodást a törvény a per ezen szakában kizárja. Miután azonban világosan kijelenti, hogy csak a főtárgyalás kitüzése és előkészitése tárgyában tett intézkedések ellen nem lehet felfolyamodással élni, ebből következik, hogy más tárgyu határozat ellen, ha az a közbeeső eljárás során hozatott is, lehet felfolyamodást használni.

2. Habár a főtárgyalás kitüzése és előkészitése tárgyában tett intézkedések s hozott határozatokra vonatkozólag a felfolya-

modás ki is van zárva, ez nem jelenti azt, hogy az elnököt e körén belől korlátlan jogkör illeti meg; ellenkezőleg annak intézkedéseit fölülbirálja a főtárgyaláson az itélőbiróság (288. §. 4. bek.); ezen felül, ha a felek jogai korlátoztattak, e tárgyban a kérelem a tárgyaláson megujitható s az igy kieszközölt határozat alapján semmiségi panasz használható (382. §. 2. bek. és 384. §. 9. pont.).

XVIII. FEJEZET.

Főtárgyalás a törvényszék előtt.

Irta: VARGHA FERENCZ.

Bevezetés.

I. A modern bünpör legfontosabb tagozata a főtárgyalás; mindama perjogi cselekmények, melyek ezt megelőzték, csak átmeneti, előkészitő jelleggel birnak. Miután itt dől el az ügy s ebből folyólag a vádlott sorsa is, ehhez képest a főtárgyalást kell a legtöbb biztositékkal körülsánczolni; mert az előkészitő és közbeeső eljárás hibáit s fogyatkozásait ki lehet köszörülni a főtárgyaláson, de ha a hibák itt merülnek föl, azokat helyrehozni igen nehéz, sok esetben pedig teljesen lehetetlen. Igaz ugyan, hogy a perorvoslat révén sok mulasztás és sok tévedés helyrehozható, de nem minden. És ha megfontoljuk, hogy épen a helyre nem hozható hiba lehet ügydöntő jellegü, könnyü megérteni, hogy a per eme tagozatát fokozott mértékben kell biztositékokkal körülövezni.

A szóbeliség, közvetlenség; nyilvánosság, tettazonosság; vizsgálat viszonya a főtárgyaláshoz; kereszt kérdezés; stb. mind oly kérdések, melyek a főtárgyalás legfontosabb részeivel állanak organikus összefüggésben. E helyütt, mint nagyobb gyakorlati jelentőségü kérdéseket az előzetes eljárás viszonyát a főtárgyaláshoz; s a keresztkérdezést kell dogmatikai szempontból tárgyalni.

Mielőtt azonban ezekre reátérnénk, előre kell bocsátani vázlatos ismertetését annak, hogy az idők folyamán, a különböző korszakokban a főtárgyalásnak milyen jellege és milyen szerepe volt a perben.

A társadalmi és jogi felfogás sajátságos alakulata észlelhető a főtárgyalás szabályozásánál. E század vivmányai közé soroljuk

azt, hogy a per sulypontját a főtárgyalásra helyezik a modern törvények; kétségtelen nagy vivmány és haladás ez, de csak a közvetlenül elmult évtizedekkel szemben; mert hiszen a görögöknél és rómaiaknál a per sulypontja ugyis a főtárgyaláson nyugodott; s az irásbeliség, mint az inquisitió sötét hagyománya, a classicus kor letüntével honosodott meg az egész vonalon. S igy épen nem csodálható, hogy a kor szellemének nyomasztó hatása alól hazánk sem tudta magát emanczipálni s az itélet alapjául a bizonyitékokat az előkészitő eljárás megbizhatlan, egyoldalulag s nem ritkán tendentiosusan felvett irásbeli anyagából meritette.

Görögországban az előzetes eljárást nem ismerték; s a bizonyitékokat a főtárgyaláson vették fel. A kitüzött határnapon, a népbirák összegyültek s az elnöki tisztet rendesen az archanok egyike teljesitette. A publicumot a biráktól egy egyszerü cordon választotta el. A tárgyalás és itélet nyilvános volt. Miután a kikiáltó a vád tárgyát ismertette, a vádló terhelő bizonyitékait terjesztette elő, ez után a védelem bizonyitékait vették föl; s a vádló a védő, ez pedig a vádló tanuval szemben jogositva volt tanukat kihallgattatni.

A *rómaiaknál* a questiones perpetuae korában, midőn az előterjesztett vád jegyzőkönyvbe vétetett, s a vádló a jegyzőkönyvet aláirta (nominis susbcriptio) a vádló a vádlott javára egy határozott vádhoz volt kötve; a mely az eljárás irányát kiczövekelte. Attól kezdve, midőn a bíróság a vádat elfogadta, a terheltet vádlottnak (reus) tekintették, miután eme perszakban a vádlóval szemben állott a vádlott, a bíróságnak nem volt más feladata, mint a tárgyalás idejét meghatározni, de a tárgyalás előkészitése és a bizonyitékok előteremtése a felek hatáskörébe tartozott.

A főtárgyaláson vagy egy praetor, vagy a judex questionis elnökölt, a ki a tárgyalás külső menetéhez tartozó tennivalókat látta el. A birákat az egyes ügyekhez az évi lajstromokból sorsolták ki; a kiknek száma nem volt pontosan meghatározva s rendszerint 37. és 75. közt váltakozott. A visszavetési jog gyakorlása után, mely sem szám, sem tartalom tekintetében korlátozva nem volt, a kisorsolt birák (judices selecti) fölesküdtek, a kik az eskü letétele után már igy is (jurati) neveztettek.

A tárgyalást nyilvánosan, a forumon tartották meg, a mi a felek beszédével vette kezdetét; a mely alkalommal korántsem ragaszkodtak az objectivitáshoz; ellenkezőleg az ellenfél legyalázása; az egyéni érdem előtérbetolása; a birák érzelmeinek meg-

nyerése; politikai és párttekintetek felhasználása, mind oly eszközök voltak, melyeket a legnagyobb mértékben kiaknáztak a felek, hogy ügyük kedvezőleg döntessék el.

Ily körülmények közt egy meghatározott bizonyitási rendszer nem fejlődhetett ki; s a félnek szabad választása volt a bizonyitás kérdésében. A tanukat azonban akaratuk ellen megjelenésre csak a vádló kényszerithette, a ki a közérdeket képviselte. A tanukat a felek hallgatták ki s igy a keresztkérdezés rendszere, melyet némelyek a modern kor vívmányaként szeretnek feltüntetni, már a rómaiaknál gyakrabban volt; s pedig teljesen a vádrendszer követelményeinek megfelelőleg, mert a kihallgatás alatt a biróság szerepe passiv volt. Kivétel eme szabály alól csak akkor történt, ha a tanut kínvallatásnak vetették alá, a mi egyébként csak a rabszolgáknál fordult elő. Ez esetben a kihallgatás a tárgyaláson kivül a judex quaestionis felügyelete alatt történt, a ki a jegyzőkönyv felvételét is ellenőrizte. A bizonyitást a szavazás követte, mely alkalommal a birák a szavazó-táblácskákra, a szerint a mint szavaztak, a következő jegyek valamelyikét irták föl; A (absolvo) N. L. (non liquet) (condamno); az elitéléshez absolut szótöbbség kellett; s az elitélés a vád teljes elfogadását jelentette, ebből kitünik, hogy a vádelvnek oly értelemben való felfogása, mely szerint a biró nemcsak a bünösség, hanem a büntetés tekintetében is kötve van a vádló inditványához, már a rómaiaknál feltalálható.

A *császárság* korában a büntető jogban már jobban kidomborodott a közérdek, mely a megtorlást követelte s ennek folyományaként mindig több és több büncselekményt vontak el a magánjellegü bűncselekmények köréből. A birói hatalmat a princeps maga, vagy hivatalnoka vagy a senatus gyakorolta. A birák száma ekkép erős redukcziot szenvedett, a minek az lett a következménye, hogy a biróság elhagyva a forumot, a termekbe vonult, a hová — részben a helyszüke miatt — csak a honoratioroknak volt szabad bemenetelük.

Ily rendszer mellett, midőn az előkészitő eljárásnak alig volt jelentősége, természetes, hogy a sulypont a legteljesebb szóbeliségen nyugvó főtárgyalásra volt helyezve. Az irásbeliség akkor kezdett meghonosodni, midőn a felek perorvoslattal kezdtek élni a császárhoz, a mi az eljárás fontosabb cselekményeinek feljegyzését tette szükségessé. Messze vezetne, ha fokról-fokra követnénk a büntető eljárás fejlődését és azt akarnók lánczolatos összefüg-

gésben kimutatni, hogy az előzetes eljárás anyaga, mely szükségkép az irásbeliségen nyugodott, mikép hóditott tért s mikép lett központja a bünpernek; elég e helyütt arra utalni, hogy a bűnper már a XIII-ik században ily retrograd irányu átalakuláson átment s a mint *Helie* mondja — a XV-ik században az irásbeliségbe csaknem belefulladt.

Mielőtt azt vizsgálnók, hogy az előzetes eljárás anyaga mily viszonyban van a főtárgyalás anyagával, röviden ismertetni kell a régi magyar jogot, melyből arról győződünk meg, hogy nálunk is tulsulyra vergődött az irásbeliségen nyugvó előkészitő eljárás, nemcsak, hanem épen a legfontosabb ügyekben mint valami különös kiváltságot biztositották ezt a nemesek részére, ellenben a nem nemesek irányában a tárgyalást a szóbeliség s közvetlenség elvei szerint tartották meg.

A nemesek ellen szokásban volt rendes irásbeli pörnél, — a mint Szlemenics tanitja[1]) — az eljárás az általános vizsgálattal kezdődött, s ezt követte a különös vizsgálat. Ha elegendő bizonyiték volt beszerezhető, a tiszti ügyész törvényszéki határozat mellett vádlevelét benyujtotta; abban az „*alperesnek*“ mindennemü büntetteit felsorolván, őt személyes megjelenésre idéztetni s a vádlevélben felsorolt büntettek büntetéseiben elmarasztaltatni és a hozandó itéletet rajta végrehajtatni kérte. Tehát a vádló a bünösség megállapitására és a büntetés kiszabására vonatkozó inditványát a vizsgálat anyaga alapján terjesztette elő; s ez szolgált alapul a biró itéletének is.

Sulyosabb ügyekben a nem nemesek ellen is az irásbeli per volt szokásban, azzal a különbséggel, hogy mig a nemes ember előzetes letartóztatása csak kivételesen volt megengedve[2]), — a nem nemeseknél az eljárás a gyanus személy befogatásán kezdődött.

A rendes szóbeli fenyitő pernek, vagyis a szóbeliségen s közvetlenségen felépült eljárásnak ellenben csak nem nemesek irányában s ezek ellen is csak akkor volt helye, ha az eljárást csekélyebb sulyu büncselekmény miatt inditották. Nemesek irányában csak akkor lehetett szóbeli fenyitő eljárást tartani, ha ezek az eljárás eme módjába beleegyeztek.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok azonban a büntető el-

[1]) „Magyar fenyitő törvény“ 1865. 198. lap.
[2]) i. m. 230. lap.

járásra nézve fennállott osztálybeli különbségeket megszüntetvén, nehogy minden csekélyebb büntett irott perbeli tárgyalása által a büntető igazságszolgáltatás hátráltassék és a kisebb vagyonuak nagyobb perköltséggel terheltessenek, a nemesek ellen is rendszerint a sommás eljárást kellett alkalmazni.[3])

Eme szabály alól kivették s az irásbeli perek rendszere szerint tárgyalták azokat az ügyeket *a)* melyekben főbenjáró büntetést kellett kiszabni; *b)* a hol egy vádlott több büntettel volt vádolva, vagy a hol több bünrészes állott vád alatt; *c)* a hol az irásbeli tárgyalást a vádlott kérte. Az e tárgyban hozott határozat ellen perorvoslatnak nem volt helye (Ideiglenes törvénykezési szabályok II. §. 4.).

Látjuk ebből, hogy még ezen korban is az a téves felfogás uralkodott, mely szerint az irásbeli tárgyalási formában több garanczia van, mint a szóbeliségen s közvetlenségen felépült rendszerben, a minek az lett a következménye, hogy az itélet alapjául is az előzetes eljárás anyagát vették.

A sommás szóbeli tárgyalások menetét, törvényes intézkedések hiányában, a gyakorlat szabályozta. A tárgyalások sorrendjét több hatóságban, nevezetesen Pestmegyében is, a tiszti ügyészség készitette elő. Sok hatóságban a vizsgálat befejezése és a vallomások hitelesitése után a tiszti ügyész véleménye alapján a törvényszék minden további tárgyalás nélkül hozott itéletet.[4]).

Ilyen állapotban találta a főtárgyalás rendszerét a Sárga könyv, melynek szük keretét többé kevésbé kiterjesztve, hosszas küzdelem után sikerült a Curia jogfejlesztő munkálkodásának a mai gyakorlatot meghonositani, mely ha nem teljesen ugyan, de mégis általában követi azt a modern perjogi szabályt, mely szerint a bünper központja a főtárgyalás, ellenben az előzetes eljárás anyaga csak tájékoztató jellegü; a mely az itélet alapjául sohasem szolgálhat.

Messze vezetne, ha fokról-fokra kisérni akarnók a Curia uttörő munkásságát, mely arra irányul, hogy az előzetes eljárás anyagát praeponderáló jellegétől megfoszsza, e helyütt közöljük a Curiának 1884. évi 3584. sz. határozatát s az igazságügyminisztternek 1884. május 5-én kelt rendeletét, mindkettő arra irányul, hogy a judikaturát helyes irányba terelje s a bíróságok figyelmét

[3]) *Pauler*: Büntetőjogtan II. k. 406. lap.
[4]) *Palugyay*: Megyerendszer II. 133. lap.
Ensel: Pestmegye fenyitő szabályai 1863. Sürgöny 264. lap.

felhivja arra, hogy a főtárgyalás anyagát a szóbeliség s közvetlenség alapján kell beszerezni s hogy az előzetes eljárás csupán praeparatorius jellegü.

„Minthogy a végtárgyalási eljárásnak — igy szól a Curia határozata — az a czélja, hogy az itélethozatalban résztvevő biró a kihallgatott tanuk vagy vádlottak szóbeli előadásából szerezhessen magának az előadottak felől meggyőződést, a netán felmerülhető kételyek eloszlatása tekintetéből a kihallgatott egyénekhez szükséges kérdéseket intézhessen s a közvetlenség alapján az előadott tárgy valódi állása s a tényállás mibenléte felől teljes felvilágositást nyerhessen; a fenforgó ügyben tartott végtárgyalás pedig, a mint az arról felvett jegyzőkönyvből kitünik, ezen követelményeknek nem felel meg, mert sem a vádlottak, sem a tanuk az általuk bizonyitandó ténykörülmények felől a tárgyaló biróság által tüzetesen ki nem hallgattattak, tapasztalataik felől szóbeli vallomástételre fel nem szólittattak, hanem a vizsgálóbiró előtt tett vallomásaik egyszerüen felolvastattak s a végtárgyaláskor felvett jegyzőkönyv még azon igen is felötlő szabálytalanságot is mutatja, hogy a kihallgatott egyénnek vizsgálati vallomására adott helybenhagyó felelete be sem iratott, hanem csak bizonyos, a hivatalos okmányokban semmi esetre helyt nem fogható jelekkel jeleztetett (*„detto“*), az ily módon készült hivatalos okmányok pedig, mint már magukban semmisek, birói itélet biztos alapjául nem szolgálhatnak; ennélfogva a fenforgó ügyben az 1882. évi decz. 13-án megtartott végtárgyalás az annak alapján hozott első- és másodfoku birósági itéletekkel együtt hivatalból megsemmisittetik s az első folyamodásu törvényszék odautasittatik, hogy a vizsgálat alkalmával az ügyre vonatkozólag kihallgatott tanukat, a vádlottakat és a károst magát is egy ujabban megtartandó végtárgyalásra megidézvén, mindazokat a fentebb körvonalozott követelményeknek megfelelőleg hallgassa ki, vallomásaikat egész terjedelmében vétesse be a tárgyalási jegyzőkönyvbe, a szükségesnek mutatkozó birói kérdésekre adandó feleletekkel együtt, stb. (84. 3584. Jogt. Közl. 408. l.).

Igazságügyminiszteri körrendelet a jegyzőkönyvek vitele tárgyában (84. máj. 5.):

. . . Igen alapos kifogásokra adnak alkalmat némely kir. törvényszéknek végtárgyalási jegyzőkönyvei. Tudva van elnök ur előtt, hogy bünvádi eljárásunk egész folyamán a végtárgyalás képezi azon egyedüli alkalmat, a melynél a közvetlenség *némileg* ma

is érvényesülhet, s épen mert az eljárásnak csakis ezen stádiumban lehet a vizsgálat netáni hibáit helyreigazitani s a felmerülhető kételyeket legalaposabban eloszlatni: azért különös suly fektetendő arra, hogy a végtárgyalásnál a büntett elkövetésének egész lefolyása, maguk a befolyt tényezők és a jelen volt tanuk által a legtermészetesebb módon s minden felesleges gyámolitás nélkül reprodukáltassék az itélő birák előtt, s ezeknek ekként mód és alkalom nyujtassék arra, hogy az előttük netán össze nem egyeztethetőnek mutatkozó jelenségeket, az illető felekhez intézett kérdéseik által kiderithessék. S mégis azt kellett tapasztalnom, hogy némely kir. tszék végtárgyalás alkalmával a helyett, hogy a fennebb vázolt módon járna el — még fontosabb és bonyolultabb természetü ügyekben is — a vádlott és tanuknak a vizsgálóbiró előtt tett vallomásait egyszerüen felolvastatja, s csak azon kérdést intézi utólag az illetőhöz, hogy felolvasott vallomásához ragaszkodik-e vagy nem? Hogy ez által a végtárgyalás tulajdonképeni jelentőségéből teljesen kivetkőztettetik, azt bővebben magyaráznom felesleges. Az ily felületes eljárás annál is inkább mellőzendő, mert mig egyrészt ezen eljárás azon gyanura szolgáltat alapot, hogy a végtárgyalás elnöke és előadója elmulasztva az ügy előzetes és tüzetes tanulmányozását, a hiányzó ismeretet az emlitett felolvasások által iparkodnak pótolni: addig másrészt felsőbb birósságainak akkor, midőn valamely bünügyet felülbirálnak, a dolog természete szerint a fősulyt a végtárgyaláson kifejtett bizonyitási eljárásra fektetik. Ugyanez okból, mint homályos értelmüek mellőzendők a végtárgyalási jegyzőkönyvben is az oly bejegyzések, mint pél. „Vádlott a vizsgálóbiró előtt tett vallomáshoz ragaszkodik“ vagy „Tanu a vizsgálat folyamán tett vallomását fentartja“ s ezek helyett mindenkor határozottan kiemelendő azon körülmény, hogy a vádlott és tanu a végtárgyaláson élő szóval és részletesen nyilatkozott. E nyilatkozatok egész terjedelmükben természetesen csak akkor és annyiban foglalandók a végtárgyalási jegyzőkönyvbe, ha és a mennyiben a vizsgálat folyamán tett vallomásokat megváltoztatják, vagy pedig oly kérdésekre vonatkoznak, a melyek a vizsgálat folyamán nem, hanem csak a végtárgyalás alkalmával tétettek meg. Felhivom t. elnök urat, intézkedjék, hogy a vezetése alatt álló kir. törvényszéknél a végtárgyalások alkalmával ugy a vádlottak, mind pedig a megjelent tanuk vallomásainak önálló és kimeritő megtételére utasittassanak, s hogy a végtárgyalási jegyzőkönyvek

minden kételyt kizárólag tanuskodjanak arról, hogy a nevezett felek előadásai élő szóval s a fennebbi módon tétettek meg."

Az előzetes eljárás tultengésének egyik sajátszerü typusa volt az ugynevezett hitelesitési tárgyalás is, melyről a Sárga könyv 81. §-a ekkép rendelkezett. „Ha a törvényszék arról győződik meg, hogy az esetben, ha a tanuk a vizsgálat alkalmával tett vallomásaikra megesküdnek, a vizsgálat megszüntetendő lenne, a tanukat a törvényszék elé idézheti s ha vallomásaikat esküvel erősitik meg, megszüntetési határozatot hoz".

Erről az amphybialis szakaszról a Curia 1885. évi 735. sz. határozatában azt mondja, hogy; „a Curia figyelmét nem kerülte el azon körülmény, mely szerint a kir. törvényszék a fennálló törvényes gyakorlat mellőzésével a befejezett vizsgálat után a tanuk megesketése fölötti tanácskozás végett összeült és részleges bizonyitást is folytatván, a tanuk megesküdtetése mellett a vizsgálat megszüntetése iránt intézkedett." (Ügyvédek Lapja 1885 évf. 57. l.).

Fayer eme kijelentéből azt követelheti, hogy a Curia a hitelesitési tárgyalást nem fogadja el.[5]) Ezzel szemben *Székács* a bünvádi eljárásról irt kézi könyvében azt állitja, hogy a hitelesitési tárgyalást a joggyakorlat fentartotta. A jogfejlődésre való tekintettel csak sajnálattal konstatálhatjuk, hogy ez utóbbi állitás igaz, mert a budapesti törvényszék Hamvay Zoltán bünügyében 1894. év folyamán a Curia határozata alapján hitelesitési tárgyalást tartott. S igy ki kell emelnünk azt is, hogy a régi irásbeli per nyomait a legujabb időkig sem lehetett a judikaturából teljesen kiirtani; tehát éppen nem mondhatjuk, hogy a bünvádi perrendtartás az előzetes eljárásnak a főtárgyaláshoz való viszonyát teljesen rendezve találta.

II. Ezek előrebocsátása után önkéntelenül fölmerül az a kérdés, hogy a modern jogfejlődést irányadóul elfogadva, mily viszonyban van az előzetes eljárás anyaga a főtárgyalás adataival: vajjon fel lehet-e az utóbbi perszakban az előbbi eljárási tagozat anyagából valamit használni, s ha igen, mily feltételek alatt. A fentebb — I. alatt — kifejtettekből látható, hogy a Curia joggyakorlata arra irányult, hogy az előzetes eljárás anyaga itélet alapjául el ne fogadtassék, vagyis az irásbeli elemet törekedett a főtárgyalás keretéből kiszoritani; ez a gyakorlat azonban egyoldalu volt. Miután ugyanis az volt a fő feladat, hogy az irásbeli-

[5]) *Fayer*: „A magyar bünvádi eljárás mai érvényben." II. kiad. 180. l.

ség kiküszöböltessék a per ama szakából, a hol a szóbeliségnek és közvetlenségnek kell dominálni, emez általános törekvés mellett a részletekre sulyt nem helyeztek; s nem fejlődött ki irányadó joggyakorlat abban a kérdésben, hogy mily specialis esetekben lehet mégis az előzetes eljárás anyagát a főtárgyaláson elfogadni.

Már pedig, miután a főtárgyaláson nem ismételhető meg minden bizonyiték, ennélfogva tüzetesen meg kell határozni azokat az eseteket melyekben, s ama feltételeket, melyek fennforgása mellett az előzetes eljárás anyagából bizonyos adatok a főtárgyaláson is felhasználhatók. Igaz ugyan, hogy a szóbeliség a közvetlenség elve szerint felvett bizonyiték a legmegbizhatóbb, ámde megtörténhetik, hogy valamely bizonyiték a főtárgyaláson már nem vehető fel közvetlenül; ez esetben az az alternativa merül föl, hogy mi felel meg az igazságszolgáltatás érdekének jobban, az-e, ha az előzetes eljárás során felvett ily bizonyitékot a főtárgyaláson abban az állapotban használjuk fel, a mint azt a vizsgálóbiró felvette, vagy ezt félreteszszük s igyekszünk azt, annyira a menynyire lehetséges, a közvetlenség s szóbeliség elve szerint pótolni. Az alternativa emez utóbbi része szerint, ha az előzetes eljárás során kihallgatott tanu időközben meghalt, nem lehetne vallomási jegyzőkönyvét felolvasni; hanem tanukat kellene kihallgatni arra nézve, hogy az a bizonyitandó ténykörülményről miként nyilatkozott. Teljes igaza van *Glasernek*, midőn azt mondja, hogy az ilyen bizonyitás még veszélyesebb, mint az előzetes eljárás anyagának felhasználása.[6]) Szükséges tehát, hogy oly esetekben, midőn a bizonyitó adat a főtárgyaláson nem ismételhető meg, az az előzetes eljárás anyagából felhasználtassék. Miután azonban ennek az eljárásnak, hogy ugy fejezzük ki magunkat, csak a perjogi végszükség esetében van helye, nehogy visszaélésekre vezessen, meg kell határozni azokat az eseteket, melyekben az előzetes eljárás anyaga kivételesen főtárgyaláson is felhasználható.

Az *osztrák* törvény 252. §-a szerint a vádlott-társak s a tanuk vallomásáról felvett jegyzőkönyvek csak akkor olvashatók fel a főtárgyaláson 1. ha a kihallgatott időközileg meghalt; ismeretlen helyen tartózkodik; vagy a megjelenésben előrehaladott kora, betegsége miatt vagy azért van akadályozva, mert távol lakik; 2. ha a kihallgatottnak a főtárgyalás folyamán s az előzetes eljárás alatt tett vallomása eltérő; 3. ha a tanu a nélkül, hogy

[6]) Handbuch II. 352.

vallomás megtagadásához joga volna, vagy a vádlott a vallomástételt megtagadja; 4. ha a jegyzőkönyv felolvasásába a vádló s a vádlott beleegyeznek.

Veszélyes következményekkel járna, ha ily beleegyezés esetén a bíróság köteles volna mindig felolvastatni a jegyzőkönyvet; mert ez azt jelentené, hogy a felek nem csupán a beszerzendő bizonyitékok tekintetében, hanem azok beszerzésének módjára is döntő befolyással birnak. Vagyis miután az előzetes eljárás anyagának a főtárgyaláson a felolvasás utján való reproducálása tulajdonképen nem egyéb, mint a közvetlenség s szóbeliség mellőzése, az esetben, ha az ügyfelek egyetértenének, vagy a közvádlóval szemben egy tudatlan vádlott állana, a feleknek módjukban volna a bizonyitás rendszerének legfontosabb elvét, t. i. a szóbeliséget és közvetlenséget sarkaiból kiforgatni. Ámde a judikatura s a jogirók is a törvény eme fogyatékos szabályát akkép magyarázzák, hogy a felek egyező kérelme a bíróságra nem kötelező; s a kérelem törvényessége felett a bíróság önállóan határoz.[7])

A *német* törvény az előzetes eljárás anyagának a főtárgyaláson való felhasználását két csoportba sorolt feltételek mellett engedi meg. Felolvasható ugyanis a vallomási jegyzőkönyv, ha a kihallgatott egyén időközben meghalt, elmebeteg lett vagy ismeretlen helyen tartózkodik; felolvasható továbbá, ha a megidézett egyén betegség, vagy más el nem hárítható akadály miatt a főtárgyaláson előreláthatólag hosszu időn át nem jelenhetik meg. Ebben az utóbbi esetben azonban a vallomási jegyzőkönyv csak akkor olvasható fel, ha a kihallgatásnál a felek is jelen voltak (prts 250. §.).

A *franczia* bünvádi eljárás *csak* az esküdtszéki eljárásban irja elő, hogy a kihallgatásnak semmiség terhe alatt szóbelileg kell történni (art. 317. §.); mindazáltal, a mint *Garraud* mondja, az egész vonalon, tehát a correctionalis bíróság előtt is szabály a szóbeli eljárás; a mit az előzetes eljárás adatai nem pótolhatnak.[8])

A semmitőszék azonban még az esküdtbíróságok előtti eljárásban is megengedi, hogy a meg nem jelent tanu vallomási jegyzőkönyve felolvastassék; hasonlókép felhasználható az ily vallomási jegyzőkönyv akkor is, ha a megjelent tanu vallomását kell ellenőrizni.[9]) Miután pedig tüzetesen nincs szabályozva, hogy el-

[7]) *Mayer*: Commentár. II. 301. lap.
[8]) Précis de droit criminel 608. lap.
[9]) Semmitőszék 1882. szept. 7.

maradás esetén mily föltételek s megszoritás mellett használható fel az előzetes eljárás anyaga, könnyü megérteni, hogy ezen a réven az előzetes eljárás anyagával nem nehéz visszaélni.

Belgiumban (art. 317. §.) már éles határvonalat állitanak fel az előzetes eljárás és a főtárgyalás anyaga közt s *Thonissen* a törvény tárgyalási anyagából kimutatja, hogy az előzetes eljárás során felvett jegyzőkönyveket a főtárgyaláson felolvasni nem szabad.[10]) Ezt az irányt követi a judikatura is. Miután azonban a per két tagozatának ily rideg elválasztása az igazságszolgáltatást igen fontos bizonyitéktól is megfoszthatja, a kormányjavaslat 39. §-a az időközileg elhalt tanuk vallomási jegyzőkönyvének felolvasását megengedte. Ha megfontoljuk, hogy a tanu szóbeli kihallgatását nemcsak a halál gátolhatja meg, könnyü belátni, hogy a belga javaslat nagyon szükre szabta az előzetes eljárás anyagának a főtárgyaláson való felhasználásának határait s a franczia törvénynyel szemben az ellenkező tulzásba esett.

Ezen kérdés szabályozásánál kétségtelenül szem előtt kell tartani a szóbeliség s közvetlenség elvét: ámde nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy ezen elv rideg keresztülvitele mellett igen fontos bizonyitékoktól is megfoszthatjuk az igazságszolgáltatást. Következésképp az előzetes eljárás anyagának felhasználását azokban az esetekben meg kell engedni, melyekben az a főtárgyaláson nem ismételhető meg, magától értetődik, hogy itt az önkénynek utját kell vágni, a mi csak ugy történhetik meg, ha taxativ soroltatnak fel azok az esetek, melyekben az előzetes eljárás anyagát a főtárgyaláson fel lehet használni.

Törvényünk e kérdésben a helyes középutat követi s megengedi a vallomási jegyzőkönyvnek felolvasását, ha a kihallgatott egyén meghalt, beszámithatlan állapotba jutott és ki van zárva, hogy már korábbi kihallgatásakor is beszámithatatlan állapotban volt; továbbá, ha tartózkodó helye nem tudható ki; végre ha megjelenése nagy nehézséggel vagy aránytalanul nagy költséggel járna (313. §.).

Ezen kivül nemzetközi és közjogi okokból felolvashatók azok vallomásáról felvett jegyzőkönyvek, a kiket területenkivüliség vagy személyes mentesség illet (200. §.): továbbá a kiket lakásukon kell kihallgatni (201. §.); t. i. az uralkodó ház tagjainak: aggkoruak-

[10]) V. ö. *Thonissen*: Travaux préparatoires II. 36 és a semmitőszéknek 1839. február 28-án: 1840. jul. 15-én; 1850. jul. 23-án hozott határozatait; továbbá *J. Anspach*: De la procédure devant les cours d'assises 120. lap.

nak s a betegeknek vallomásáról felvett jegyzőkönyvek (313. §. 3. bek.).

III. A keresztkérdezés rendszere szoros összefüggésben áll a felek egyenjoguságával. Addig, mig a vádlott a bizonyitás eszköze volt, szó sem lehetett a felek egyenjoguságáról, következésképen a keresztkérdezésről sem. Miután pedig joggyakorlatukban csaknem a legujabb időkig veres fonálként húzódik végig az eljáráson az elmult idők reminiscenciája, mely a vádlottban a bizonyitás eszközét látta, nem lehet csodálkozni azon, hogy a keresztkérdezés ismeretlen maradt hazánkban.

Angliában a biró, ha nem is oly absolut passiv magatártást követ, mint az némely német túlbuzgó doctrinaernek tanitásában feltüntetve van, de mindenesetre az egész eljárás szelleme tartózkodó magatartásra utalja a tanuk kihallgatásával szemben. A terhelő és mentő bizonyitékok, minthogy ezek előállitásáról a felek gondoskodnak, élesen el vannak különitve és a polgári per mintájára mindenik fél az itélőbiró elé állitja a bizonyitékait. E rendszert következménye, hogy a vádló a terhelő, a vádlott a mentő tanukat hallgatja ki (examination in chief.) Minden tanunak ekként tejesitett kikérdezése után az ellenfélnek van joga kérdéseket tenni, azaz: a vád tanuját a vádlott (védő), a védelem tanuját a vádló hallgathatja ki (crossexemination.) Erre ismét joga van mindenik félnek saját tanujához kérdéseket intézni (reexamination.) Az elnöknek inkább csak felügyelő, ellenőrző és kiegészitő hatásköre van.

Valamint a belga javaslat, ugy a német birodalmi perrendtartás előkészitése alkalmával fontolóra vették az angol rendszer adoptálásának vagy mellőzésének kérdését.

A belga parlamenti bizottság jelentése csak az elméletben tartja szép rendszernek az angol kihallgatás módszerét (Thonissen II. kötet 41. és követk. lap.) A gyakorlatban — ugymond — más alakot ölt ez. Az angol ügyvédek valóságos müvészetet sajátitottak el a tendentiosus, rossz akaratu, fogásos kérdések feltevésében. Befolyást gyakorolnak a tanu gondolkozására a nélkül, hogy ez észrevenné. Felizgatják, zavarba hozzák, kinozzák, ellenmondásba keverik, ugy, a hogy képviseltjük érdeke éppen kivánja. A tanu e routinirozott férfiaknak kiszolgáltatva, valóságos vértanuságot szenved. Egy kiröppenő szó, egy phrasis, melynek fontosságot tanu maga sem tulajdonit, elég eszköz e gyakorlott strategák kezében, hogy megzavarják a tanut és az esküdteket is. A kihallgatás vég nélkül elhuzódik és gyakran visszatartja a polgárokat a tanuságtételtől, kik a valóság kideritése érdekében fontos vallomásokat tehetnének. Eme rendszer hibái — folytatja a jelentés — annál nagyobbak, mert a felek szabadsága a kérdezésben csaknem korlátlan. Kikérdezik a tanunak egész magánéletét és oly feleletet csikarnak ki, melyek kétséget ébresztenek a tanu itélőképessége, intelligenciája, emlékező tehetsége és erkölcse iránt. A belga tanu, ki már mostani szerepétől is irtózik, csak alig tudna ez uj rendszerhez simulni. A felvilágosodott és pártatlan birónak nyugodt és komoly kikérdezése többet ér. Ha a kihallgatás nem teljes, ha az elnök az ügy egyik-másik részletét fel nem deritette, ha emlékező tehetsége pillanatnyira cserben hagyta: úgy minden félnek van joga a hiányokat pótolni.

Ez kivonatosan a belga parlamenti bizottság véleményének tartalma. Alig kell megjegyezni, hogy ez itélet éppen nem tárgyilagos, sőt egyenesen az árnyékoldalak tulszinezése. A visszaélések és pedig oly visszaélések felsorolása ez, melyek könnyen meggátolhatók és az angol biró, — mint ezt a tárgyalások mindennap igazolják, — komolyan őrködik is a felett, hogy a tanu oly vértanuságot ne szenvedjen, milyenről a belga bizottsági jelentés panaszkodik. A visszaélések szempontjából egyébiránt egyetlen intézmény értékéről sem lehet helyes itéletet alkotni. Éppen a belga bizottsági jelentés mondja néhány lappal előbb (27. lap) oly szépen: „Ha kénytelenek volnánk minden intézményt mellőzni, mely magában jó, de visszaélésekre ad okot: akkor valóban zavarban volnánk ama határra nézve, a meddig a rombolás e munkájában mennünk kellene".

A belga képviselőházi bizottság a felhozott okokat bizonyára csak azért tartotta elegendőknek, mert tudta, hogy az angol rendszerrel homlokegyenest ellenkező franczia rendszer hagyományaihoz sokkal szivósabban ragaszkodik a belga törvényhozás, hogy sem szükséges volna annak fenntartását, szemben az angol rendszerrel, behatóbban indokolni. Hisz a belga kormányjavaslat (II. R. 41. cz.) csakis a „par organe du président" kihallgatás módszerét ismeri és a képviselőházi bizottság jelentése azt is nagy vivmánynak tekinti, hogy az elnök engedelmével ezentúl közvetlen kérdezésre lesz joguk a feleknek. (A 41. cz. kiegészitéseül inditványozza a bizottság: „Ils pourront aussi avec l'autorisation du président l'interroger directement".)

Németországban nem zárkóztak el annyira az angol rendszer hatása elől, mint Belgiumban, mert hisz nemcsak az elmélet férfiai szállnak sikra e rendszer mellett, hanem ennek befolyása a törvényhozásokban is észrevehető.

Poroszországban már az 1852. május 3-iki törvény megengedte, hogy az ügyészség és a védő közös inditványára az elnök a tanuk kihallgatását a felekre bizhassa, mely esetben a kihallgatás az angol módszer szerint történt.

Még tovább ment ennél a würtembergi (309. §.) és a badeni perrendtartás (238 §.) a mennyiben ezek szerint tisztán az ügyészség és a védő beleegyezésétől függött a keresztkérdezés alkalmazhatása.

A német birodalmi perrendtartás javaslata hasonló rendelkezést tartalmazván, ez beható tanácskozásra adott okot a birodalmi gyülés igazságügyi bizottságában.

Gneist a kormány-javaslattal szemben azt inditványozta, hogy a kereszt-kérdezés kötelező legyen mindig, ha jogász védője van a vádlottnak. A keresztkérdezés ez általános behozása mellett annak kiváló hasznaira hivatkozott. Kiemelte: hogy e módszer szerint határozottabb és behatóbb leend a kihallgatás, mert mindenik fél az előtte ismert döntő pontra irányozza kérdéseit. A kihallgatásnak e precis modora egészen más benyomást fog gyakorolni az esküdtekre. Az elnök állása lényegesen könnyebbé válik, kellő tárgyilagossága és nyugodtsága nem lesz megzavarva és teljes erélylyel a kérdések feltevésének ellenőrzésére és egyéb incidensek elintézésére forditja figyelmét. Ez nem volna experimentálás, — folytatja Gneist, — mert az inditványozott eljárás már fennállott a középkorban és fennáll Észak-Amerikában és Angliában. A kihallgatás jelenlegi módja pedig franczia minta után alakul. Alaptalannak mondja azt az aggodalmat, mintha a védők a tekintetben nem tudnának hivatásuknak meg-

felelni. Egyébiránt, — végzi — nem ritka eset, hogy laikusok is a legnagyobb sikerrel élnek a keresztkérdezés jogával, mi éppen abban leli magyarázatát, hogy mindenik fél legjobban tudja, mi leend a tanu vallomásában reá nézve fontos.

Gneist inditványa ellen mindenekelőtt Schwarze foglalt állást. Különösen kiemelte, hogy a keresztkérdezés csak ugy bir jelentőséggel, ha a vádlottnak oly védője van, a ki e feladatnak meg is tud felelni. Ilyen pedig a legtöbb esetben hiányzik. Főleg azonban arra utal, hogy a kötelező keresztkérdezés nem illik a javaslat rendszerébe. Mig az egész eljárás más elveken nem nyugszik: addig kötelezőleg a keresztkérdés intézményét nézete szerint behozni nem lehet. A vitában még részt vettek Marquardsen, Herz, Völk, Wolffson, Klotz, Hanauer, Reichensperger, Bähr, Böcher, Miquel (a bizottság elnöke) és az eredmény az lett, hogy Gneist inditványát 17 szavazattal 9 ellenében elvetették. (Hahn gyüjteményes munkája 837. s következő lapok.)

A mily erős visszahatást keltett a bizottságban a keresztkérdezés intézményének kötelező behozása; olyannyira felkarolta a többség a keresztkérdezésnek a kormányjavaslat által czélzott facultativ behozását, melyet a törvénybe fel is vett. A német birodalmi perrendtartás 238. §-a szerint az államügyészség és a védő egybehangzó kivánságára az általuk megnevezett tanuknak és szakértőknek kihallgatását az elnök ezeknek átengedni tartozik és pedig úgy, hogy mindenik fél az általa megnevezett tanukat és szakértőket hallgatja ki első sorban. Az elnöknek az ügy további felvilágositása czéljából a kérdezés után is joga van kérdéseket tenni.[1])

Éppen nem lehet állitani, hogy a keresztkérdezés intézményét Németországban sürűen vennék igénybe. Poroszországban — maga az igazságügyi bizottság jelentése elismeri, — soha sem alkalmazták az 1852-iki májusi törvény facultativ keresztkérdezését. Ennek oka azonban a német practicus jogászok véleménye szerint abban rejlik, hogy a keresztkérdezés alkalmazhatása az államügyész és védő beleegyezésétől lévén függővé téve, az államügyész csak a legritkább esetben járul a főtárgyalást vezető elnök irányában bizalmatlansági szavazat szinével biró keresztkérdezés iránti inditványhoz.

Fontolóra vévén a keresztkérdezés mellett és ellen felhozható okokat és levonva az összehasonlitó jogból meritheto tapasztalatokat, a törvény a kötelező keresztkérdezés rendszerét nem tette magáévá, mert a rendszernek (védő jelenléte hiányában) kivétel nélküli alkalmazása mellett sok esetben éppen a vádlott érdeke szenvedne. Az ügyvédek legnagyobb része, különösen a vidéki városokban, nem foglalkozik annyira a büntetőjoggal és a gyakorlattal, hogy a keresztkérdezésnél egyenlő fegyverrel küzdhetne a közvádlóval. Ha pedig az

[1]) 238. §. Die Vernehmung der von der Staatsanwaltschaft und dem Angeklagten benannten Zeugen und Sachverständigen ist der Staatsanwaltschaft und dem Vertheidiger auf deren übereinstimmenden Antrag von dem Vorsitzenden zu überlassen. Bei den vor der Staatsanwaltschaft benannten Zeugen und Sachverständigen hat diese, bei den von dem Angeklagten benannten der Vertheidiger in erster Reihe das Recht zur Vernehmung.

Der Vorsitzende hat auch nach dieser Vernehmung die ihm zur weiteren Aufklärung der Sache erforderlich scheinenden Fragen an die Zeugen und Sachverständigen zu richten.

elnöknek a keresztkérdezés befejezte után a hiányok pótlása végett még csaknem egészen uj kihallgatást kellene tartani, úgy minden gyakorlati haszon nélkül igen elhuzódnék a tárgyalás. Főleg áll azonban az, a minek Schwarze adott kifejezést, hogy a keresztkérdezés kötelező behozása csak oly perrendtartás keretébe illik, mely a tiszta vádrendszerre van alapitva. De ha el van fogadva, hogy a bizonyitékok megszerzése fölötti gondoskodás ne legyen kizárólag a felekre bizva és a kir. ügyészségnek nemcsak a terhelő, de a mentő körülményekre nézve is egyenlő figyelmet kell forditania: ha az anyagi igazság felderitése érdekében szükségesnek mutatkozott, hogy a bíróság active folyjon be a bizonyitékok előállitásába: akkor az eljárás legfontosabb részében, a bizonyitó eljárásban a kérdésintézést kötelezőleg a felekre bizni következetlenség nélkül nem lehet.

De mivel bizonyos esetekben a keresztkérdezés módszere haszonnal jár, sőt a társadalmat izgatottságban tartó nagyobb hullámokat vert bünügyekben gyakran e módszer kelt igazi bizalmat és megnyugvást az eljárás irányában: nem volna czélszerü pusztán az elkövethető visszaélésektől való félelem mitt egyszerüen kizárni a keresztkérdezést, melyet kötelező alakban is kétségtelenül mind Angliában, mind Észak-Amerikában, mind Svájcznak némely államában nagy sikerrel alkalmaznak.

A törvény tehát facultativ alakban ölelte fel a keresztkérdezést lényegében akként, a hogy ezt a porosz és német törvények tették.

Ehhez képest a keresztkérdezésnek két esetét különbözteti meg. Egyik eset az, midőn a vádlottnak védője van, a másik pedig az, midőn személyesen védekezik. Ha a vádlottnak védője van s ha ez a keresztkérdezést inditványozza a vádló pedig nem ellenzi, a tanukat és szakértőket közvetlenül a felek képviselői hallgatják ki. Ha a vádlott személyesen védekezik, a felek által való kihallgatást ezeknek egyetértő kivánságára a törvényszék megengedheti, de csak akkor, ha a vádlottat értelmisége vagy külön szakképzettsége a kihallgatás teljesitésére alkalmasnak tünteti fel.

Az előbbi esetben tehát nem függ a keresztkérdezés a bíróság engedelmétől.

Ha a védő jár el, az elővélemény a mellett szól, hogy a védő a keresztkérdezésben képes lesz a vádlott érdekeit megóvni, illetőleg érvényesiteni. Ebben az esetben tehát, a felek egyértelmü kérelmének garantiája mellett, siker várható a keresztkérdezéstől.

Ha azonban a vádlottnak nincs védője, attól kell tartani, hogy nem képes a vádló intelligentiájával, gyakorlottságával, szakképzettségével hasonló fegyvereket szembe állitani. Ekkor tehát csak az esetben engedhető meg a felek által való kihallgatás, ha a vádló szakképzettségének tulsulya nem veszélyezteti a vádlott érdekeit, ezt pedig, a vádlott egyéni körülményei és a magatartásából meritett tudomása alapján, csak a bíróság döntheti el.

Nemcsak az egész bizonyitó eljárásra, hanem egyes tanu vagy szakértő kikérdezésére nézve is helye van a keresztkérdezésnek.

Maga az eljárás, lényegére nézve megegyez az angol kérdezés rendszerével, a mivel a vád tanuihoz a vádló, a védelem tanuihoz a vádlott, illetve képviselőik, intézik a kérdéseket (examination in chief) és valamint a kérdezés bevégeztével, úgy minden kérdésre adott felelet után a kérdező ellenfelének

is joga van kérdéseket tenni (cross examination). Az elnök megengedheti, hogy a fél erre ismét a maga tanujához is intézhessen kérdést (reexamination.) (M. i. 523—526. l.)

2. A tárgyalás nyilvánossága és a nyilvánosság korlátozása.

293. §.

A főtárgyalás rendszerint nyilvános.

A főtárgyaláson hozott birói határozatok, kivéve a nyilvánosság kizárásával tartott főtárgyalás során hozott határozatokat, mindig nyilvánosan hirdetendők ki.

A tanácskozásnál és a szavazásnál csak az itélőbiróság tagjai és jegyzője lehetnek jelen.

A biróság a nyilvánosság kizárását az egész főtárgyalásra, vagy egy részére nézve bármikor elrendelheti, ha a tárgyalás nyilvánossága a közrendet vagy a közerkölcsiséget veszélyeztetné.

E kérdésben a törvényszék a feleknek a közönség kizárásával történt meghallgatása után határoz.

Ha a határozat a nyilvánosság kizárását rendeli el, ennek nyilvános kihirdetése után a hallgatóságnak el kell távoznia.

294. §.

A nyilvánosság kizárása esetében is a főtárgyaláson mindenik vádlott és sértett részéről kijelölt két-két bizalmi férfi lehet jelen.

295. §.

Fel nem nőttek és oly egyének, kik nem a hely méltóságának megfelelően jelennek meg, a hallgatók közül kizárandók.

Bottal senki sem, fegyverrel pedig csak azok bocsáthatók a tárgyaló terembe, a kik azt hivatalos vagy szolgálati állásuknál fogva viselik.

Az elnök helyszüke esetében a később jelentkezőket kizárhatja.

A főtárgyalás nyilvánossága oly szabály, melytől eltérni csak a törvényben taxative felsorolt esetekben lehet.

Nyilvánosság alatt a törvény azt érti, hogy szabad és biztositott bemenete legyen a nagy közönségnek a főtárgyalás termébe. Az éppen nem szükséges a nyilvánosság fogalmához, hogy a közönség közül valaki tényleg jelen legyen a tárgyaláson. Nyilvános a főtárgyalás, ha a terem ajtai bezárva nincsenek és a bemenet meg van engedve.

A mi azt a kérdést illeti, hogy a nyilvánosság fogalma feltétlenül megkivánja-e mindenkinek kivétel nélküli szabad bemenetét: a törvény nem követi

a volt frankfurti, hessen-darmstadti, württembergi törvényeket, melyek a tekintetben semmi megszoritást nem tartalmaztak; hanem tekintettel arra, hogy a fel nem nőtt személyre nézve káros lehet a főtárgyalások hallgatása, oly személyek pedig, kik nem a hely méltóságának megfelelően jelennek meg, vagy fegyverrel és bottal kivánnak bemenni, az eljárás komolyságát és rendjét könnyen zavarhatnák, szükségesnek tartotta e személyek feltétlen kizárását kimondani. E kivételek alá tartozó egyéneknek a teremőr is megtilthatja a bemenetet, de tilalma ellen az elnöknél orvoslást kereshetnek.

A „felnőtt" alatt nem szabad nagykorut érteni, a czél csak az, hogy gyermekek ne jelenhessenek meg a főtárgyaláson.

A „hely méltóságának meg nem felelő megjelenés" fogalma szorosabban nem volt körülirható, mert a részegség esetétől egész a botrányt okozó öltözetig, a legkülönbözőbb változatai lehetnek a hely méltóságát sértő megjelenésnek.

A „fegyver" fogalmi körét lehetőleg tágan fogja fel a javaslat, s alatta nemcsak a lőfegyvert, hanem kardot, szuronyt, nagy kést, dorongot, vasvillát, szóval minden oly eszközt ért, mely mások tettleges bántalmazására alkalmas. A fegyverrel való megjelenés bizonyos hivatali vagy szolgálatban állókra nézve kötelesség lévén, ezekre a kizárás nem alkalmazható.

A tér természetes korlátja a közönség szabad megjelenhetésének. Hol a hely szüke ezt meg nem engedi: ott a nyilvánosság megsértése miatt nem panaszkodhatik senki a be nem bocsátás miatt. Az igazságügyi igazgatásnak kötelessége gondoskodni arról, hogy a nyilvánosság a megjelenhetésre éppen nem alkalmas tárgyaló helyiségek igénybevételével illuzóriussá ne váljék.

A törvény ama rendelkezéséből, hogy az elnök egyes személyeknek különösen megengedheti a jelenlétet, következik, hogy bemeneti jegyekkel is lehet korlátozni a mindenkinek biztositott szabad megjelenést. Gyakran puszta érdeklődésből és kiváncsiságból egész tömegek kivánnak bebocsátást a főtárgyalás termébe. Az ezzel járó rendetlenség megelőzése czéljából czélszerü a bemeneti jegyek előzetes kiosztása, sőt néha alapos aggodalom lehet arra nézve is, hogy a vádlottakkal érdekközösségben álló közönség botrányt okoz a tárgyaláson, mely estben valóban indokolatlan volna az ily természetü elővigyázati intézkedést lehetetlenné tenni. Mindazáltal az elnöknek e joga csak kivételes természetü és csakis különös körülmények között indokolható annak alkalmazása, mert a szabály mindig az marad, hogy a bemenet mindenkinek, kit a törvény feltétlenül ki nem zár, válogatás nélkül megengedhető. M. i.

Jegyzet: 1. A modern perjog egyik sarkalatos tétele az, hogy a főtárgyalások nyilvánosan tartatnak meg. Ez a rendszerinti szabály (293. §. első bek.). A nyilvánosság kizárását csakis a biróság rendelheti el; tehát arra az elnök nem jogosult. Mielőtt azonban a biróság a nyilvánosság kizárása tekintetében határozna, köteles e tárgyban a feleket — a közönség kizárásával — meghallgatni (293. §. 5. bek.). A törvény eme rendelkezéséből kitünik, hogy a felek előzetes meghallgatását mellőzni nem lehet; ez azonban nem azt jelenti, mintha a nyilvánosság kizárását mindig a

feleknek kellene kezdeményezni s azt a bíróság saját initiativájából nem rendelhetné el. Ellenkezőleg: a bíróság ép ugy elrendelheti a nyilvánosság kizárását a felek inditványára, mint saját initiativájából; köteles azonban e tárgyban a feleket az utóbbi esetben is meghallgatni.

Miután a feleket előzetesen kell meghallgatni, ez okból az elnök, ha ő vagy birótársai a nyilvánosság kizárását szükségesnek tartják, kérdést intéz a felekhez, hogy a nyilvánosság kizárása tekintetében nem kivánnak-e nyilatkozni. Bármily választ adjanak is, a törvény követelményének elég van téve s eme válasz után, formailag helyesen fog a bíróság a nyilvánosság kizárásának kérdésében határozni.

2. A nyilvánosság csak két esetben zárható ki; akkor t. i. ha a tárgyalás nyilvánossága a közrendet vagy a közerkölcsiséget veszélyeztetné. — Hogy mikor van a közrend s közerkölcsiség veszélyeztetve, erre nézve tüzetes utmutatást ad az indokolás a következőkben:

Igen természetes, hogy a „közrend veszélyeztetése“ alatt nemcsak azt lehet érteni, ha tényleg csoportos fellépés történt, vagy ilyentől tartani lehet, hanem tágabb magyarázatnak van helye. Az osztrák semmitőszéki judicatura szerint például a közrend veszélyeztetésének czime alatt ki lehet zárni a nyilvánosságot felségsértési perekben, a pénzhamisitás büntettei esetén. Semmi esetre sem szabad és nem is fogja a magyar bíróság a közrend veszélyeztetését oly tágan magyarázni, hogy eo ipso minden politikai természetü perben e czim alatt kizárja a nyilvánosságot. Ha az állam biztonságát veszélyezteti a politikai pör nyilvános tárgyalása: ugy helyén van a nyilvánosság kizárása, de csak az, hogy politikai háttere van valamely bünczelekménynek, éppen nem igazolja a nyilvánosság szabályától való eltérést.

A közerkölcsiség érdeke leginkább a szemérem elleni büntettek esetében, vagy a hol különösen nőszemélynek nemi dolgok tekintetében kell felvilágositásokat adni stb., követeli a nyilvánosság kizárását.

A törvény az itélőbiróságra bizza annak megitélését, hogy a nyilvánosság kizárásának oka fennforog-e vagy nem, következőkép az elnöknek joga van arra, hogy bemeneti jegyek mellett engedi meg a megjelenést, vagy hogy a 295. §-ban felsorolt esetekben eltilthatja az illetők megjelenését: de a nyivánosság kizárása hatásköréhez nem tartozik. Az itélőbiróság inditványra vagy e nékül is mind a főtárgyalás elején, mind annak bármely szakában az egész főtárgyalásra, vagy annak egyes részére nézve, de mindig csak a felek meghallgatása után rendelheti el a nyilvánosság kizárását.

A törvény tehát — mint az elrendelheti kifejezés mutatja — csak facultative irja elő a nyilvánosság kizárását, következéskép a bíróságra háritja az erkölcsi felelősséget, melylyel e jog gyakorlásának elmulasztása jár. Kötelezőleg előirni már csak azért sem lehet a nyilvánosság kizárását, mert végre is annak megitélése, hogy az eset a közrendet vagy közerkölcsiséget

sérti-e, a biró belátásától függ és igy a kötelező szabály is csak arra az eredményre vezetne, mint a facultativ rendelkezés.

A facultativ rendelkezésnek még ama gyakorlati következménye is van, hogy soha se szolgálhat semmiségi okul, ha a főtárgyalás nyilvános volt. A kir. ügyésznek minden esetre első sorban kötelessége őrködni a fölött, hogy a közrend és erkölcsiség érdekeit a tárgyalás nyilvánossága ne veszélyeztesse és igy főleg ő reá hárul az inditványozás kötelessége. Minthogy néha csak egy vádpont, vagy egy tanuvallomás, vagy szakértői vélemény felolvasása vagy előadása igényli a nyilvánosság kizárását: óvakodni kell attól, hogy az ily részleges kizárás esetében az ügy további folytatására tévedésből kiterjesztessék a kizárás. (M. i. 505.)

3. A nyilvánosság kizárható az egész főtárgyalásra vagy annak egyrészére; s miután a törvény azt mondja, hogy ily rendelkezést az itélőbiróság „*bármikor*“ tehet, ebből következik, hogy a nyilvánosság kizárása kérdésében a főtárgyalás megnyitásától kezdve annak befejezéseig bármikor határozhat a bíróság. Nem lehet azonban e kérdésben a főtárgyalást megelőzőleg határozni.

A bíróságnak, igy szól az indokolás, nincs joga a főtárgyalás megtartása előtt elhatározni, hogy a tárgyalás nyilvánossága ki lesz zárva. Csakis a főtárgyalás megnyitása (a vádlott személyes viszonyainak kikérdezése, a megidézettek megjelenésének megállapitása) után nem idő előtti a nyilvánosság kizárásának inditványozása. Ez időponttól kezdve azonban a főtárgyalás egész folyamán helye van mind az inditványozásnak, mind a határozathozásnak. A bíróságot előbbi határozata éppen nem köti, mert a kifejlendő körülményekhez képest ismét elrendelheti a nyilvánosságot, vagy kizárhatja. (M. i. 505. l.)

4. A nyilvánosság kizárásának kérdésében a bíróság a közönség kizárásával határoz. — Következésképp, ha akár a bíróság saját inicziativájából látja szükségesnek, akár a felek kérik a nyilvánosság kizárását, az elnök, mielőtt a felek inditványukat előterjesztenék, zárt ülést rendel.

5. A határozatok kihirdetésének módjára nézve a 293. §. 2. bek. felállitja azt a szabályt, mely szerint „a főtárgyaláson hozott birói határozatok, kivéve a nyilvánosság kizárásával tartott főtárgyalás során hozott határozatokat, mindig nyilvánosan hirdetendők ki.“ Tehát, ha a főtárgyalást nyilvánosan tartották, minden — bármily csekély jelentőségü közbeszóló határozatot is nyilvánosan kell kihirdetni. Ellenben, ha a nyilvánosságot kizárták, a határozatok kihirdetése sem történhetik nyilvános ülésben. Miután a nyilvánosság kizárását az egész főtárgyalásra vagy annak egy részére is el lehet rendelni, a törvény ama rendelkezését, mely szerint a nyilvánosság kizárásával tartott főtárgyalás esetében a határozatok is zárt ülésben hirdettetnek ki, akként kell érteni,

hogy mindazokat a határozatokat, melyeket zárt tárgyaláson hoztak, a nyilvánosság kizárásával; melyeket pedig nyilvános főtárgyaláson hoztak, nyilvánosan kell kihirdetni. Ez a szabály az ítélet kihirdetésére is áll; — ama kérdés eldöntésénél tehát, hogy zárt tárgyalás után az ítélet nyilvánosan hirdetendő-e ki vagy nem, az a mérvadó, hogy a bíróság a nyilvánosság kizárását az egész főtárgyalásra vagy csupán annak egy részére rendelte-e el. Az előbbi esetben az ítéletet is a zárt tárgyaláson kell kihirdetni. Az utóbbi esetben pedig az a döntő, hogy a tárgyalás mily részére van a nyilvánosság kizárva. Ha eme részbe az ítélet kihirdetése is beleesik, természetes, hogy azt nyilvánosan nem lehet kihirdetni. Sőt az is megtörténhetik, hogy a bíróság a nyilvánosságot csak az ítélet kihirdetésének tartamára zárja ki, ha ugy látja, hogy csupán az ítélet nyilvános kihirdetése veszélyeztetné a közrendet vagy közerkölcsiséget.

A képviselőház elé terjesztett kormányjavaslat szövege szerint, még akkor is nyilvánosan kellett az ítéletet kihirdetni, ha a tárgyalás nem volt nyilvános. Kétségtelenül kitünik ez a javaslat szövegéből: „A főtárgyaláson hozott birói határozatok, kivéve a nyilvánosság kizárása esetében hozott *közbenszóló határozatokat*, mindig nyilvánosan hirdetendők ki.“ (293. §. 2. bek.) E szerint tehát a közbenszóló határozatokat zárt ülésben, az ítéletet azonban nyilvános ülésben kellett volna kihirdetni. Az igazságügyi bizottság azonban — helyesen — kihagyta a *„közbenszóló“* meghatározót, s igy a törvény szövege szerint nemcsak a közbenszóló, hanem minden határozat, tehát az ítélet is zárt ülésben hirdetendő ki akkor, ha az egész tárgyalást vagy a tárgyalásnak ama részét a nyilvánosság kizárásával tartották meg, melybe az ítélet kihirdetése esik: vagy ha a bíróság a zárt tárgyalást csupán az ítélet kihirdetésére rendelte el.

6. A nyilvánosság kizárása esetében is a főtárgyaláson mindenik vádlott és sértett részéről kijelölt két-két bizalmi férfi lehet jelen. A képviselőház elé terjesztett kormányjavaslat 294. §-a szerint a nyilvánosság kizárása esetében is hallgatókul jelen lehettek volna a főtárgyaláson a kir. igazságügyminiszteriumnak, a kir. bíróságoknak és a kir. ügyészségnek a kezelő személyzethez nem tartozó tagjai s végre az ügyvédek és az ügyvédjelöltek.

Az igazságügyi bizottság azonban a jelenlétel jogát csakis a vádlott és sértett bizalmi férfiaira korlátolta a következő indokolással:

A bizottság nézete szerint messze megy a javaslat, midőn a nyilvánosság kizárása esetében az igazságügyi miniszteriumnak, a kir. bíróságoknak és a kir. ügyészségnek a kezelő személyzethez nem tartozó összes tagjait, az összes ügyvédeket és ügyvédjelölteket is feljogositja arra, hogy hallgatókul jelen lehessenek; mert méltán tart a bizottság attól, hogy a nyilvánosság kizárásával megtartott főtárgyalásokon számosabb lenne a hallgatóság mint a nyilvános főtárgyalásokon, a közerkölcsiség érdeke következkezésképp megóva nem lenne s az egyesek szemérmének az a kimélete, mely a nyilvánosság kizárása czéljainak egyike, legtöbbnyire illusoriussá válnék.

A főtárgyalás korántsem lesz titkossá azzal, ha mindenik vádlottnak és sértettnek két-két bizalmi férfia van jelen; de ha csak ezek lehetnek hallgatókul jelen, a nyilvánosság kizárása eléri czélját, mert a főtárgyalás nyilvánosságát megfelelően korlátozza. (Igazs. biz. jelentése: 44. oldal.)

A törvény szövege szerint tehát a bíróság tagjain, a feleken, s a kihallgatás alatt levő tanun stb. kivül csakis a vádlott s a sértett bizalmi férfiai lehetnek jelen, — az ügyész azonban bizalmi férfit nem jelölhet ki, sem mint hallgató a zárt tárgyaláson az emlitetteken kivül más nem vehet részt.

7. A nyilvánosság kizárása tárgyában hozott határozat ellen csak akkor lehet sikerrel semmiségi panaszt használni, ha a bíróság a nyilvánosságot törvényes ok nélkül zárta ki (384. §. 7. p.). Ha tehát a nyilvánosságot a bíróság nem zárta ki, habár arra törvényes ok forgott fenn, az nem semmiségi ok.

Mint minden határozatot, ugy a nyilvánosság kizárását rendelő határozatot is meg kell indokolni (77. §.). Nem elég azonban annak felemlitése, hogy a nyilvánosság a „közrendet“ vagy „közerkölcsiséget“ veszélyeztetné, hanem fel kell sorolni azokat az okokat is, melyekből a bíróság ezt a veszélyeztetést következteti. Ezen okok megjelölése nélkül a felsőbíróság nem tudná eldönteni azt a kérdést, hogy törvényes okból zárta-e ki az alsófok a nyilvánosságot, vagy sem.

8. A tanácskozásnál és a szavazásnál csak az itélőbíróság tagjai és jegyzője lehetnek jelen (293. §. 3. bek.). Ez ügyviteli jellegü rendelkezés, a minő sem a német sem az osztrák törvényben nincsen. Eme szabály megsértéséhez nem is füz a törvény semmi sanctiot (384. §.); következésképp, nem semmiségi eset, ha a tanácskozásnál és szavazásnál más is jelen volt. Kivételt állit fel ez alól a Bp. esküdtbirósági eljárásban (367. §. 3. bek.).

3. A főtárgyalás vezetése és a rendbüntetések.

296. §.

A főtárgyalást az elnök vezeti és határoz a feleknek az eljárásra vonatkozó minden indítványa felett, melyre nézve a törvény az intézkedést a törvényszéknek nem tartja fenn.

Az elnök köteles felügyelni arra, hogy az ügyre éppen nem tartozó körülmények bizonyításával vagy fejtegetésével a tárgyalás menetét ne késleltessék.

Az elnök feladata továbbá mind a rendnek, mind a tárgyalás méltóságának fentartása.

Annak, a kit a bíróság előtt kihallgatnak vagy a ki a bírósághoz szól, rendszerint felállva kell beszélnie. Az elnök e szabály alól kivételt tehet.

A hallgatóság közül azokat, kik a tárgyalás rendjét zavarják, vagy méltóságát sértik, tetszést vagy nem tetszést nyilvánitanak, az elnök rendreutasitja s ha ez eredménytelen maradt, a teremből kiutasithatja, szükség esetében kivezettetheti. Ha a tárgyalás rendjét máskép nem lehet fentartani, az elnök elrendelheti az egész hallgatóság eltávolitását.

Az elnök azt, a ki rendeletének ellenszegül, vagy a rendet ismételve, vagy sulyosabban megzavarja, — a mennyiben a következő §-ok eltéröleg nem intézkednek, azonnal letartóztathatja és nyolcz napig terjedhető elzárással büntetheti.

297. §.

Ha a vádlott, a magánvádló, a tanu, a szakértő vagy a sértett illetlen vagy durva magaviseletet tanusitanak, vagy ha az ügy megitélésére vagy a bizonyitásra nem tartozó sértő kifejezést használnak, az elnök rendreutasitja őket és az engedetleneket kétszáz koronáig terjedhető, elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel büntetheti.

A fogva levő vádlott ellen e helyett fegyelmi büntetés alkalmazandó.

Ha a vádlott az elnök figyelmeztetése daczára ismételve durván viselkedik, a törvényszék határozata alapján a teremből kivezethető, őrizet alá helyezhető és a tárgyalás távollétében folytatható; a bizonyitó eljárás befejezése előtt azonban a terembe hivandó

és semmiség terhe alatt a távollétében felmerült lényeges körülményekről és arról, a mit a kihallgatottak vallottak, értesitendő.

298. §.

Katonai bíróság hatóságának alávetett egyént, ha a tárgyalást zavarja, vagy helytelen magaviseletet tanusit (296., 297. §§.), az elnök rendreutasithatja, szükség esetében a tárgyaló teremből eltávolittathatja és megbüntetése végett a felebbvaló katonai hatóságot keresi meg.

299. §.

Ha az ügyben eljáró ügyvéd rendzavarást követ el, az elnök őt rendreutasithatja, ismételt vagy sulyosabb rendzavarás esetében pedig az itélő bíróság őt kétszáz koronáig terjedhető pénzbirsággal büntetheti és a mennyiben a rendzavarás oly mértékü, hogy a tárgyalás vele nem folytatható, helyette más ügyvédet is rendelhet ki. A mennyiben ez azonnal egyáltalán nem, vagy csak a vádlott, illetőleg a sértett érdekeinek sérelmével történhetnék, a főtárgyalás más ügyvédnek választása, illetőleg kirendelése végett a rendzavarást elkövetett ügyvéd költségére félbeszakitandó vagy elnapolandó.

Ha a kir. ügyészség tagját terhelné sulyosabb rendzavarás és az elnök figyelmeztetése eredménytelen maradt, az ülés azonnal félbeszakitandó és a közvádlónak közvetlen felebbvalója, a rendzavarás körülményeinek közlése mellett, más közvádló kirendelése végett keresendő meg.

I. A főtárgyalás vezetése általában. A főtárgyalás vezetését a törvény az elnök kezébe teszi le. A „vezetés“ fogalma különbözőleg értelmezhető. Mást jelent a főtárgyalás vezetése az angol vagy skót perben, és ismét mást a franczia és ennek nyomán járó perrendekben. Arra nézve azonban minden perrendtartás, sőt maga az angol joggyakorlat is, mely oly kiváló sulyt helyez az elnök passiv magatartására, megegyeznek, hogy a főtárgyalás vezetője kellő hatalmi eszköz nélkül perjogi feladatát be nem töltheti. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy egyedül ő legyen a per cselekvő személye. A modern bünvádi per már nem abban látja az elnöki hatáskör rendezésének tökélyét, midőn ez teljesen hatalmának igájába hajtja a feleket és minden tevékenységöket megbénitja.

A modern perrend előtt elnöki vezetés lebeg, mely mellett a vádló és a vádlott (védő) is valóságos activ tényezői maradnak a pernek; midőn az elnök elfogulatlanságát nem áldozza fel az üldözés szenvedélyének; midőn minden ténye egy-egy bizonyság a mellett, hogy a vád és védelem érdekeit egyenlő figyelemben részesiti; midőn gondosan őrködik a törvény minden parancsának megtartása fölött, és megakadályoz mindent, mi a tár-

gyalás menetét zavarja, összebonyolitja, vagy ok nélkül hátráltatja; midőn erélyesen szerez meg minden bizonyitékot, mit az igazság felderitése igényel.

A kötelesség ily nagy körének betöltése nagy jogokat is kiván. Semmi sem nehezebb, mint ezt törvényben tüzetesen körülirni, sőt ugy, hogy az elnöknek bizonyos discretionarius jogkör ne jusson, lehetetlen is.

Meghatározza ugyan a törvény amaz eszközöket, melyeket a tárgyalás rendjének fentartása érdekében az elnök használhat; kimondja, hogy a főtárgyalást az elnök nyitja meg, a vádlottat mindig, a tanukat és szakértőket rendszerint ő hallgatja ki, a bizonyitékok elővételének sorrendjét ő állapitja meg, egyes bizonyitékok megszerzését elrendelheti, a vádlottat valamely tanu vagy vádlott-társ kihallgatásánál eltávolithatja, a szükségesnek tartott szembesitéseket eszközölheti, a bizonyitó eljárást befejezettnek nyilvánithatja, a főtárgyalást félbeszakithatja huszonnégy órára stb., mégis alig állitható, hogy e concret rendelkezések teljesen kimeritenék a vezetés fogalmát.

Bármennyire törekedett is tehát a törvény a főtárgyalás vezetésének fogalmát egyes részletes szabályokkal körülirni, mégis hézagos volna a törvény, ha még általánosságban is ki nem mondaná, hogy a vezetés az elnököt illeti, ki minden inditvány tekintetében hivatva van határozni, mely a törvényszék hatásköréhez nincs utasitva. Midőn a törvény ez általános szabályban az elnöki hatáskörnek megadja discretionarius jellegét: akkor ez alatt nem a puszta arbitriumot érti, mely bölcsességének souverainitásán kivül más szabályt nem ismer, és távol áll Laurier véleményének követésétől, ki a főtárgyalás elnökei hatalmi jogkörének korlátlansága érdekében hivatkozik arra, hogy a bölcs emberek szabadságát össze lehet hasonlitani a költők és müvészek szabadságával, kik a költészet vagy müvészet czéljaiért tultehetik magukat az általános szabályokon.

Ellenkezőleg e discretionarius jogkör megadásánál csak oly szabadságra lehetett gondolni, melyet az elnök a törvény parancsoló vagy tiltó szabályainak szellemében használ fel. És méltán terhelteti is sulyos felelősség a főtárgyalás vezetőjét, ha a törvény egyes rendelkezéseit vagy a nagy alapelveknek és nagy perjogi biztositékoknak irányát figyelmen kivül hagyva, önkénykedésre használja fel discretionarius jogkörét.

II. A rend fentartása. A törvény az elnökre bizza a rendnek és a tárgyalás méltóságának fentartását és e czélból kellő hatalmi eszközöket ad rendelkezésére. A franczia jognak az ugynevezett „police de l'audience"-ra vonatkozó rendelkezéseit és a joggyakorlat megállapitását lényegileg csaknem minden ujabb törvényhozás magáévá tette.

A főtárgyalás vezetésének sikere és az elnöki tekintély emelése érdekében a rendbüntetés alkalmazásának joga az elnököt illeti, és csakis az ügyfél képviseletében megjelent ügyvéd és a katonai bíróságnak alávetett egyén az, a ki ellen nem ő, hanem a törvényszék, illetőleg a katonai hatóság alkalmazhat rendbüntetést és a vádlottat is csak a törvényszék vezettetheti ki. Nagyobb hatalmi kört ad tehát a törvény az elnöknek, mint a német törvény, mely a büntetések alkalmazását a bíróságra bizza, de e nagyobb hatalmi kör inkább emeli is az elnök felelősségi érzetét, melynek tudata, továbbá a nyilvánosságnak, államügyészségnek s birótársainak ellen-

őrzése elég biztositék a visszaélések ellen. Az pedig tagadhatatlan, hogy az elnöki tekintélyt meglehetősen csorbitaná, ha elkövetett rendetlenség esetén visszavonulásra szólitva a törvényszéket, esetleg kénytelen lenne kihirdetni, hogy a miben ő rendzavarást látott és a miért már többször megintette a rendzavarót, azt a törvényszék nem tartja megtorlandónak.

A mi azt a kérdést illeti, hogy mely időpontig és mily területre nézve gyakorolható a tárgyalás rendjének fentartására szolgáló jogkör: a törvény a tárgyalásra helyezvén a sulypontot, világos, hogy ennek tartamára és a tárgyaláshoz szükséges helyiségekben elkövetett rendetlenségekre szoritja a rendbüntetés alkalmazhatását. (M. i. 506—507.)

Jegyzet. 1. A törvény az elnöknek igen széles jogkört biztosit; a mi természetes is, mert a vegyes rendszer szerint kiépitett eljárási törvényben, a milyen a mienk is, az elnök jogköre nem passiv, mint Angliában, hanem activ, mint a continensen mindenütt. E szerint nemcsak a törvény őre, hanem e mellett feladata a bizonyitékok felvétele is; eme kettős állásából kifolyólag az elnököt bizonyos diskreczionárius jogkörrel kell felruházni, mely törvényünk értelmében három irányban nyilvánul. Első a *vezetés* (296. §. első bek.); második a felek inditványa felett való *határozás;* s harmadik a rendfentartás.

2. A *vezetés* fogalma tágabb értelemben magában foglalja ugyan a rendfentartást is, szoros értelemben azonban ez alatt a bizonyitó eljárás irányitását kell érteni.

A „*vezetés*" körébe tartozik a felügyelés arra, hogy az ügyre éppen nem tartozó körülmények bizonyitásával vagy fejtegetésével a tárgyalás menete ne késleltessék (296. §. 2. bek.), ide tartozik a főtárgyalás megnyitása (301. §.), a bizonyitás sorrendjének meghatározása (306. §.); a vádlott (304. §. 2. bek.), tanuk s szakértők kihallgatása (307. §.) stb. Látható ebből, hogy a tárgyalás vezetése körébe kétféle jellegü cselekmények tartoznak. Az egyik csoport azokat a tennivalókat foglalja magában, melyek a főtárgyalás technikáját alkotják, a másikba pedig a bizonyitékok felvétele tartozik.

A 296. §. az elnök technikai jellegü hatáskörét határozza meg, kijelentvén, hogy a főtárgyalást az elnök vezeti és határoz a feleknek az eljárásra vonatkozó minden inditványa felett, melyre nézve a törvény az intézkedést a törvényszéknek nem tartja fenn. A törvény eme rendelkezéséből az a szabály állitható fel, mely szerint minden közbeszóló határozat és intézkedés, mely a felek inditványára vonatkozik, az elnök hatáskörébe tartozik; ha kivételesen ily tárgyu határozat vagy intézkedés a törvényszék hatás-

körébe van utalva, azt a törvény mindenütt expressis verbis ki is fejezi.

Arra nézve azonban, hogy ha a határozat tárgya *nem a felek inditványa*, a törvény általános szabályt nem állit fel, hanem minden egyes esetben meghatározza azt, hogy a döntés joga kinek a hatáskörébe tartozik. Igy látni fogjuk alább a rendbüntetéseknél, hogy az enyhébb rendzavarásokat az elnök, a sulyosabbakat a törvényszék torolja meg. Továbbá, a bizonyitás sorrendjét az elnök határozza meg (306. §.): ellenben oly bizonyiték felvételét, mely a főtárgyalásra utaltatott, csak a bíróság mellőzheti (306. §. 2. bekezd.) stb.

4. Az elnöknek most jelzett diskreczionárius jogköréből lehet levezetni azt a viszonyt, melyben az elnök a törvényszékkel áll. A jogkör terjedelmére tekintettel ez a viszony két *irányban* nyilatkozhatik meg. Az elnök ugyanis első sorban lehet teljesen független és korlátlan a törvényszéktől oly értelemben, hogy a bíróság az elnököt bizonyos intézkedéseiben nem korlátolhatja. Igy pld. a bizonyitás sorrendjét az elnök határozza meg; ha e tárgyban a felek inditványt tesznek s azt az elnök elutasitja, e miatt előterjesztés nem tehető a törvényszéknél, mert a törvény szerint a bizonyitás sorrendjének meghatározása az elnök jogkörébe tartozik (306. §. első bek.); és mert az elnöknek a főtárgyalás folyamán hozott közbeszóló határozatai ellen nincs helye felfolyamodásnak (300. §.). Ha a törvény fel akarta volna ruházni a törvényszéket ama joggal, hogy ez az elnök intézkedéseit felülvizsgálhassa, akkor ezt ki is fejezte volna, a mint kifejezte ezt a vádtanácsnál és a vádtanács elnökével szemben (113. és 378. §§. 3. bek. a kivételt lásd 378. §. magyarázatánál a 3. sz. jegyzetet).

Miután azonban ily revizionális joggal a törvényszéket az elnökkel szemben nem ruházta fel, ebből következik, hogy az elnök a hatáskörébe utasitott intézkedéseket a törvényszéktől függetlenül teszi meg. Ha azonban intézkedései perjogellenesek s a felek érdekeit sértik, azok ellen a 384. §. 9. p. alapján perorvoslattal lehet élni. Igaz ugyan, hogy a 384. §. 9. p. „bíróságot“ emlit; azonban az elnököt is e fogalom alá kell vonni, egyrészt, mert szebályszerint ő intézkedik s határoz a főtárgyaláson; másrészt, ha széles jogkörében a perorvoslatok révén nem volna ellenőrizhető, a főtárgyalásnak nemcsak szuverénje volna, hanem hatalmától elkapatva, annak zsarnokává is válhatnék. De a perorvoslatnak is

ez a rendszere, mely minden bizonyos intézkedést a felsőbiróság ellenőrzése alá helyez.

5. A vezetés jogkörébe tartozik a felügyelés arra, hogy: „az ügyre éppen nem tartozó körülmények biztositásával vagy fejtegetésével a tárgyalás menetét ne késleltessék“ (296. §.). Ez egy általános szabály, mely mindazokkal szemben érvényes, a kik a tárgyaláson activ szereppel birnak; következésképp az elnök nemcsak azt van jogositva megbirálni, hogy a felek a bizonyitás törvényszabta határait nem lépték-e át, hanem azt is, hogy birótársai nem estek-e hasonló tulzásba. A *német* törvény az elnök ez irányu jogkörét a felekre korlátozza.[1]) Miután azonban törvényünk semmi megszoritó szabályt sem állit fel, ebből következik, hogy az elnök birótársaival szemben is köteles felügyelni arra, hogy ezek az ügyre nem tartozó körülmények bizonyitásával a tárgyalás menetét ne késleltessék; a mi egyébként a 307. §. 2. és 3. bekezdéséből is kétségtelenül kitünik. Az elnök eme jogának sanctiója a 307. §. harmadik bekezdésében van, mely szerint az elnök az ilyen kérdés feltevését vagy az arra vonatkozó feleletadást megtiltani köteles.

6. Az elnök feladata továbbá mind a rendnek, mind a tárgyalás méltóságának fentartása (296. §. 3. bek.). Perjogi szempontból a „rend“ szoros összefüggésben áll a tárgyalás „méltóságával“, mert a mi a tárgyalás méltóságát sérti, az a tárgyalás rendjével is ellentétben áll; a mi abból is kitünik, hogy a rendzavarás és a tárgyalás méltóságának sértése egyformán büntettetik (296. §. 5. bek.).

A rendbirságok minőségének meghatározásánál s a rendbüntetés jogának gyakorlásánál a törvény abból indult ki, hogy a rendzavarást ki követte el, mert a rendzavaró kilététől függ a büntetés minősége és az is, hogy azt ki alkalmazza. A törvény eme rendszerét szem előtt tartva, öt csoportot kell felállitanunk. Az elsőbe tartozik a hallgatóság *(a)*; a másodikba a vádlott, magánvádló, tanu, szakértő s a sértett *(b)*; a harmadikba a katonai biróság hatóságának alávetett egyén *(c)*; a negyedikbe az ügyvéd *(d)*; végül az ötödikbe: az ügyész *(e)*.

A biróság tagjai által elkövethető rendbirságokról nem szól a törvény, a miből következik, hogy ezekre a fegyelmi és a büntető törvények rendelkezései mérvadók. Hasonlókép nem szól a börtönőrökről s teremőrökről sem. Miután ezek az emlitett cso-

[1]) *Löwe*: Commentar 576.

portok egyikébe sem sorolhatók, ebből következik, hogy a Bp.-ban meghatározott rendbirságok ezekkel szemben nem alkalmazhatók; tehát reájuk is a fegyelmi s büntető törvények szabályai érvényesek.

Ezek után már most lássuk a rendzavarásokat s azok megtorlását a jelzett csoportok szerint.

a) A hallgatóságnál a törvény a rendzavarásnak négy fokozatát különbözteti meg, tehát ugyanennyi rendbüntetést illetőleg kényszerintézkedést ismer.

1. a ki a hallgatóság közül a tárgyalás rendjét zavarja vagy méltóságát sérti, tetszést vagy nem tetszést nyilvánit; azt az elnök rendreutasithatja;

2. ha a rendreutasitás eredménytelen maradt, a teremből kiutasithatja, szükség esetén kivezettetheti;

3. ha a tárgyalás rendjét máskép nem lehet fentartani, az elnök elrendelheti az egész hallgatóság eltávolitását;

4. az elnök azt, a ki rendeletének ellenszegül, vagy a rendet ismételve vagy sulyosabban zavarja, azonnal letartóztathatja és nyolcz napig terjedhető elzárással büntetheti (296. §. 5. és 6. bekezdés).

Mint a törvény szövegéből látható, az 1., 2. alatti rendbüntetéseket akkor kell alkalmazni, ha egyénileg meghatározható személy követ el rendzavarást; ha azonban a hallgatóság rendetlenkedik s nem állapitható meg, hogy a rendzavarást ki követte el, akkor 3. pont alatti intézkedést kell megtenni.

Legsulyosabb rendbüntetés a hallgatósággal szemben az elzárás (4.). Ezt akkor kell alkalmazni, ha valaki az elnök rendeletének ellenszegül, vagy a rendet ismételten zavarja, vagy ha sulyosabb rendzavarást követ el. Azt, hogy mikor sulyosabb a rendzavarás, tehát, hogy előleges rendreutasitás nélkül, mindjárt mikor lehet az elzárást alkalmazni, kizárólag az elnök itéli meg. Ez az ő jogkörébe tartozik. Az elnöknek most tárgyalt rendbüntetései ellen sem felfolyamodásnak, sem előterjesztésnek nincs helye (300. §.); s a rendbüntetés azonnal végrehajtandó.

b) Ha a vádlott, a magánvádló, a tanu, a szakértő vagy a sértett illetlen vagy durva magaviseletet tanusitanak, vagy ha az ügy megitélésére vagy a bizonyitásra nem tartozó sértő kifejezést használnak, az *elnök:* 1. rendreutasithatja őket; és 2. az engedetleneket kétszáz koronáig terjedhető, elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel büntetheti.

Az első büntetés rendreutasitás, engedetlenség esetén: a pénzbüntetés (v. ö. 378. §. magyarázatánál). Miután az engedetlenség föltételezi az előzetes figyelmeztetést, az engedetlenség itt nem más, mint ismétlése ama cselekményeknek, a mit rendbirsággal kell sujtani.

Az 1. és 2. alatt emlitett rendsértés miatt a fogva levő vádlott ellen fegyelmi büntetést kell alkalmazni.

Ha a vádlott — akár fogva, akár szabadlábon van — az elnök figyelmeztetése daczára ismételten durván viselkedik, a törvényszék határozata alapján a teremből kivezethető, őrizet alá helyezhető és a tárgyalás távollétében folytatható.

Magától értetődik, hogy az őrizet alá helyezés azért van a törvényben felemlitve, mert a jelzett kényszer-intézkedés szabadlábon levőkkel szemben is alkalmazható. Az őrizetnek pedig az a czélja, hogy a teremből kivezetett vádlott el ne távozzék; mert kivezettetése nem azt jelenti, hogy el is távozhatik. A törvény előirja ugyanis, hogy a bizonyitó eljárás befejezése előtt a vádlott a terembe hivandó és *semmiség terhe alatt*, a távollétében fölmerült *lényeges* körülményekről és arról, a mit a kihallgatottak vallottak, értesitendő (297. §. ut. bek.). Az értesitést az elnök teszi meg, hasonlókép ő határozza meg azt is, hogy mi a lényeges körülmény. Miután az értesitést semmiség terhe alatt kell megtenni, ennek megtörténtét a főtárgyalási jegyzőkönyvbe fel kell venni (331. §.).

c) Katonai bíróság hatóságának alávetett egyént, ha a tárgyalást zavarja, vagy helytelen magaviseletet tanusit (296—297. §.) az elnök 1. rendreutasithatja; 2. szükség esetében a teremből eltávolittathatja és megbüntetése végett a feljebbvaló katonai hatóságot keresi meg. Miután itt a törvény a sulyosabb intézkedés alkalmazását nem köti a rendzavarás ismétléséhez, ebből következik, hogy ha a rendzavarás sulyosabb, a katonát az elnök — esetleg karhatalommal is — eltávolittathatja. Ha pedig a katonai hatóság alá vetett egyén büncselekményt követ el, letartóztatására nézve a 143. §. szabályai alkalmazandók.

d) Ha *az ügyben eljáró ügyvéd* követ el rendzavarást, 1. az elnök őt rendreutasitja, 2. ismételt vagy sulyosabb rendzavarás esetében pedig *az itélőbiróság* őt kétszáz koronáig terjedhető pénzbirsággal büntetheti (209. §.). Tehát ügyvéddel szemben az enyhébb foku rendbüntetést az elnök, a sulyosabbat a törvényszék alkalmazza. Ezen felül a törvényszék, — a mennyiben a rendzavarás oly mértékü, hogy a tárgyalás a megbirságolt ügyvéddel nem

folytatható, — helyette más ügyvédet is rendelhet ki. Ha ez azonnal egyáltalán nem, vagy csak a vádlott, illetőleg a sértett érdekeinek sérelmével történhetnék, a főtárgyalás más ügyvédnek választása, illetőleg kirendelése végett a rendzavarást elkövetett ügyvéd költségére félbeszakitandó vagy elnapolandó (299. §.). Miután más ügyvédet a törvényszék rendel ki, természetes, hogy azt is a törvényszék határozza meg, hogy más ügyvéd azonnal csak a sértett vagy vádlott érdekeinek sérelmével volna-e kirendelhető vagy nem.

A félbeszakitást huszonnégy órára az elnök; ennél hosszabb időre azonban — az elnapolást pedig mindig a törvényszék rendeli el (335. §. 4. bek.).

Miután a főtárgyalást a rendzavaró ügyvéd költségére kell félbeszakitani vagy elnapolni, arra nézve, hogy ilyenkor a rendbirságolt ügyvéd mily költségeket köteles viselni, mérvadó a 479. §.

e) Ha a kir. ügyészség tagját terhelné *sulyosabb* rendzavarás és az elnök figyelmeztetése eredménytelen maradt, az ülés azonnal félbeszakitandó és a közvádlónak közvetlen feljebbvalója, a rendzavarás körülményeinek közlése mellett, más közvádló kirendelése végett keresendő meg (299. §. 2. bek.). A törvény eme rendelkezésében két szabály foglaltatik; az egyik az, mely szerint a közvádló ellen a bíróság rendbüntetést nem alkalmazhat; a másik pedig az, mely szerint más közvádló kirendelése végett az ügyész feljebbvalója csak „sulyosabb rendzavarás“ esetén és ilyenkor is csak akkor kereshető meg, ha „az elnök figyelmeztetése eredménytelen maradt“; vagyis ismétlés esetén. Az elnök az első rendzavarás esetén csak figyelmezteti a közvádlót. Az, hogy a figyelmeztetés mire irányul, megmondja a 296. §. 3. bek.; mely szerint az elnök feladata a *rendnek* és a tárgyalás *méltóságának* fentartása; tehát az elnök arra figyelmezteti a közvádlót, hogy tartsa meg a rendet és viseletével ne sértse a tárgyalás méltóságát. A figyelmeztetés azonban ezt a határt tul nem lépheti, s az rendreutasitássá soha sem fokozódhatik.

A kir. ügyészséggel, — igy szól az indokolás — mint hatósággal szemben, a hatáskörök összezavarása* és a kir. ügyészség függetlenségének megsértése nélkül a bíróság rendbüntetés kiszabása iránti jogkörrel fel nem ruházható. M. i. 511.

A törvény nem rendelkezik arról az esetről, midőn a rendzavarás fegyelmi vétséggé vagy büncselekménynyé fokozódik. E helyütt ily rendelkezés tárgytalan is lett volna, mert ha a tárgyaló ügyész fegyelmi vétséget követ el, az elnök vagy az itélőbiróság

azt az illetékes közvádlónál az 1871: VIII. t.-cz. 39. §. alapján; ha pedig büncselekményt követ el, a Bp. 87. §. szerint az illetékes ügyészségnél; illetőleg, ha a büncselekményt maga az ügyész követte el, a főügyésznél jelenti fel. Hasonlókép jár el az ügyvéd irányában is, ha ez oly rendzavarást követ el, mely fegyelmi vétség vagy büntetendő cselekmény.

4. Perorvoslat.

300. §.

Az elnöknek és a törvényszéknek a főtárgyalás folyamán hozott közbeszóló határozatai ellen nincs helye felfolyamodásnak.

A 297. §. szerint pénzbüntetést, a 299. §. szerint pénzbirságot megállapitó, valamint a 299. és 302. §-ok szerint a főtárgyalás költségében elmarasztaló végzések ellen azonban felfolyamodással lehet élni.

Jegyzet. 1. A törvény ezen szakasza a „főtárgyalás folyamán hozott" közbeszóló határozatokra nézve kizárja a *felfolyamodást.* A sulypont a felfolyamodásra van helyezve; a mi azt jelenti, hogy ügydöntő határozat hozatala előtt, az iratok nem küldhetők fel a felsőbb foku birósághoz. A törvény azonban korántsem zárja ki a perorvoslatot minden közbeszóló határozat ellen; mert a 382. §. szerint felebbezés használható nemcsak az itélet és annak indokolása ellen, hanem az itélethozásnál felmerült semmiségi okok miatt is. Tehát csak az oly közbeszóló határozatok tárgyában nincs perorvoslat, melyek semmiségi panaszra nem adnak jogalapot.

2. Mikor van valamely határozat a főtárgyalás folyama alatt hozva? Erre nézve a Bp. 301. és 330—336. §-ai alapján azt a szabályt állithatjuk fel, hogy minden határozat, melyet a főtárgyalás megnyitása után, annak befejezéséig az itélőbiróság vagy az elnök hozott, a főtárgyaláson van hozva; — tehát az ilyen határozat ellen felfolyamodás nem használható. Vajjon használható-e felfolyamodás oly határozat ellen, melyet pld. a főtárgyalás elnapolása *után*, de uj határnap kitüzése előtt a törvényszék hozott? E kérdés eldöntésénél az a mértékadó, hogy az ügy a vizsgálat stádiumába került-e ismét vagy nem: igenlő esetben a vizsgálóbiró határoz, a kinek határozatai ellen a vádtanácshoz használható felfolyamodás (378. §. 3. bek.). Ellenkező esetben az ügy a főtárgyalás előkészitésének szakába kerül, melynek folyamán tett intézkedéseket perorvoslattal megtámadni rendszerint nem lehet

(292. §.); csakis akkor, ha a főtárgyalás *előtt* semmiségi ok merült fel s azt a fél a főtárgyaláson is felhozta (382. §. 2. bek.).

3. A 300. §. második bekezdése taxative sorolja fel azokat az eseteket, melyekben a főtárgyalás folyamán hozott határozat ellen is felfolyamodással lehet élni. Eme végzések azok, melyekkel a 297. §. szerint pénzbüntetés a 299. §. szerint pénzbirság állapittatik meg; vagy a főtárgyalás költségeiben marasztaltatik el valaki (299. és 302. §§.).

Miután a törvény ezen (300. §.) szakasznál nem jelenti ki, hogy a felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van; a 380. §. pedig azt mondja, hogy a felfolyamodásnak csak azokban az esetekben van felfüggesztő hatálya, melyekben ezt a törvény kifejezetten kimondja: ebből következik, hogy a pénzbirságot stb. megállapitó végzés tekintet nélkül a felfolyamodásra, végrehajtandó, ha csak a biróság a határozat foganatositását a felfolyamodás elintézéséig fel nem függeszti (380. §. 2. bek.).

5. A főtárgyalás megnyitása és a megidézettek jelenlételének megállapitása.

301. §.

A főtárgyalást az ügy rövid megjelölésével az elnök nyitja meg s azután a hallgatóságot a csend és rend megtartására és a rendzavarás következményeire figyelmezteti.

A vádlott bilincs nélkül, mindazonáltal ha fogva van, őr kiséretében jelen meg.

Az elnök gondoskodik a biztonság fentartásához szükséges elővigyázati intézkedésekről. Szükség esetében a szabadlábon levő vádlottat is fegyveres őrizet alá helyezheti.

Miután az elnök kikérdezte a vádlottat személyes viszonyai felől (133. §. első bekezdés), megállapitja a megidézett felek, tanuk és szakértők megjelenését vagy meg nem jelenését és ennek megtörténtével a tanukat és a szakértőket a terem elhagyására azzal a felhivással szólitja fel, hogy a részökre kijelölt helyiségből engedelme nélkül el ne távozzanak. Szükség esetében az elnök intézkedik az iránt, hogy a vádlott, a tanuk és a szakértők el ne távozzanak és össze ne beszéljenek.

A tanukép kihallgatandó magánvádló és sértett a körülményekhez képest szintén kötelezhetők a terem elhagyására. Figyelmeztetendők azonban arra, hogy képviselőjük s ha ilyenről még

nem gondoskodtak, a részökről nyomban választható képviselő, a teremben maradhat.

Ha a megidézettek közül egy vagy több nem jelent meg, a törvényszék a felek meghallgatása után határoz a főtárgyalás elnapolása vagy folytatása iránt.

A törvényszék ezt a határozatot későbbre is halaszthatja.

Ha a főtárgyaláson állapitják meg, hogy a vádlott meghalt, a törvényszék ellene a további bünvádi eljárást végzéssel megszünteti.

A főtárgyalás megnyitása a vezetés fogalmából folyólag az elnököt illeti. A megnyitás a törvény szerint az ügynek rövid megjelöléséből áll, melyhez a hallgatóságnak szóló figyelmeztetés kapcsolandó. E rendelkezés egyrészt utmutatás kiván lenni arra nézve, hogy ne beszélje el az elnök az egész tényállást, hanem egyszerüen nevezze meg a vádlót, a vádlottat és a büncselekményt, másrészt a tárgyalás méltóságának biztositására szolgál.

Hogy a vádlott bilincs nélkül jelenjen meg, az oly intézkedés, melyet a franczia „code d'instruction criminelle"-ből (310. cz.) csaknem minden perrendtartás átvett. Méltányos, hogy a különben is egyéni szabadságától megfosztott vádlott ne hordozza a rabság jelvényét, mely tagjainak szabad használását korlátozza. Nem következik azonban e rendelkezésből, hogy bilincset soha sem volna szabad alkalmazni. Lehet, hogy rakonczátlanul viseli magát a vádlott, sőt a felek, a biróság tagjai ellen tettlegességre is vetemedhetik, miért is az elnöknek joga van fegyelmi büntetésül (297. §.) a bilincs alkalmazását elrendelni. De ennek ritka kivételnek kell lenni. A franczia és a német joggyakorlat — mert egyik törvény sem intézkedik e tárgyban expresis verbis — szintén megengedi a bilincs alkalmazását, ha tettlegességtől és nagyobb rendzavarástól tartani lehet.

Hogy a fogvalevő, őr kiséretében jelen meg és hogy esetleg a szabadlábon levő vádlott is fegyveres őrizet alá vehető, az a biztonság követelménye. Az azonban éppen nem következik ez intézkedésből, hogy a fegyveres őr a tárgyalás folyamán a vádlott mellett foglaljon helyet, ellenkezőleg ez csak akkor indokolt, ha a vádlott magaviselete erre okot szolgáltat. Lehetőleg külsőleg is kifejezést kell nyerni annak az elvnek, hogy a vádlott alanya és nem tárgya a pernek.

Mihelyt az elnök a tárgyalást megnyitotta, azonnal, főleg az azonosság megállapitása czéljából, kikérdezi a vádlottat személyes viszonyaira nézve. A 133. §. első bekezdésében megjelölt kérdéseken kivül mást nem szabad a vádlotthoz intézni. Arra nézve, hogy állva kell-e a vádlottnak a hozzá intézett kérdésekre válaszolni: a törvény 296. §-ának negyedik bekezdésében foglalt általános szabály intézkedik. Órákig tartó kihallgatásnál igen fárasztó lehet az állás, mely lelki kimerülést is okoz, miért is az elnöknek jogában van megengedni azt is, hogy ülve maradhasson a vádlott.

A vádlott azonosságának megállapitása után az összes megidézett tanukat és szakértőket a terembe kell hivni, hogy megállapitható legyen, nem fog-e fenakadást szenvedni a főtárgyalás. A jelenlét megállapitását a törvény az elnökre bizza, ki leginkább tudja megitélni, hogy mely tanuk

elmaradása teszi esetleg szükségessé a tárgyalás elnapolását. Az elmaradás miatt szükséges inditványok megtevése és azok fölötti határozatok hozása leginkább itt vannak helyükön, de azok a tárgyalás későbbi folyamában is megtehetők.

Mihelyt egy vagy több megidézett nem jelent meg, kötelessége az elnöknek a feleket felhivni, hogy inditványt terjeszszenek elő az iránt, vajjon a főtárgyalást a meg nem jelentek nélkül megtarthatónak tartják-e vagy nem; erre a törvényszék határoz. Ha esetleg időközben, vagy a főtárgyalás folyamán a vádlott meghalt: indokolt, hogy a további eljárás végzéssel legyen megszüntethető. Mert e nélkül, minthogy a főtárgyalás befejezése rendszerint az itélethozás (323. §.), ily esetben itéletet hozna a biróság, az itélet pedig csak felmentő vagy bünösséget megállapitó (324. §.) lehet.

A megjelenés megállapitása után az elnök a tanukat és szakértőket a terem elhagyására oly felhivással utasitja, hogy a részökre kijelölt helyiséget el ne hagyják, sőt joga van az elnöknek a vádlott, a tanuk vagy a szakértők eltávozását vagy összebeszélését megakadályozó intézkedéseket is tenni. E rendelkezésből nem következik, mintha az elnök meg nem engedhetné a tanuknak és különösen a szakértőknek a teremben való jelenlétet.

A német perrendtartás tilalma pl. nem is vonatkozik a szakértőkre (242. §.). Néha egyenesen szükséges a tanuknak vagy szakértőknek jelenléte, mit a javaslat éppen nem zár ki. A franczia, a német és az osztrák gyakorlatban nem tekintik semmiségi oknak, ha a tanuk benmaradnak a tárgyalás termében.

Hasonlóképen az sem semmiségi ok, ha a tanu vagy szakértő a kijelölt helyet elhagyja. Mindazáltal ez nem menti fel az elnököt ama kötelesség alól, hogy a szabályt lehetőleg megtartsa.

Minthogy a magánvádló és a sértett gyakran tanukként is kihallgatandók és ennélfogva az igazság felderitése érdekében szükséges lehet, hogy ezek ne hallják a vádlott vagy a többi tanuk vallomását, ezek is a terem elhagyására kötelezhetők; de mivel közvetlenül érdekelve vannak a bünvádi ügy által, sőt részben egyenesen perfelek: jogos és méltányos, hogy a képviseltetés iránti jogukra figyelmeztetve legyenek. M. i. 512.

6. A felek elmaradásának következménye. Több közvádló jelenléte.

302. §.

A vádlott jelenléte nélkül a főtárgyalást megtartani nem szabad.

A kir. ügyészség jelenléte nélkül csak a jelen törvény 41. §-ában meghatározott esetekben tartható meg a főtárgyalás, a mennyiben a kir. ügyészség a vád képviseletét közérdekből el nem vállalta.

Ugyanabban az ügyben a kir. ügyészséget annak több tagja is képviselheti, de a perbeszédek száma ezzel nem szaporitható.

Ha a védő oly ügyben, melyre nézve a védelem az 56. §. szerint nem mellőzhető, a főtárgyalásról elmaradt vagy idő előtt eltávozott, a főtárgyalás elnöke a mennyiben a vádlott maga nem választ védőt a jelenlevő ügyvédek közül, a védelemre azonnal késznek nyilatkozót rendeli ki védőül. Ha ez nem lehetséges, a főtárgyalást a bíróság a mulasztását ki nem mentő ügyvéd költségére félbeszakítja vagy elnapolja.

A mulasztást elkövetett közvádló vagy ügyvéd felelősségre vonása végett feljebbvaló, illetőleg fegyelmi hatóságuk értesitendő.

Jegyzet. 1. A javaslatnak a képviselőház elé terjesztett eredeti szövege igy hangzott:

„A vádlott jelenléte nélkül a főtárgyalást rendszerint nem szabad megtartani.

Ha azonban a vád tárgya kihágás vagy egyedül pénzbüntetéssel büntethető vétség, a vádlott a főtárgyalásra maga helyett védőt küldhet és a főtárgyalás a vádlottnak meg nem jelenése esetében is megtartható, kivéve, ha a bíróság a vádlottat személyes megjelenés kötelességével idézte vagy kihallgatását mellőzhetetlennek találta".

Az igazságügyi bizottság azonban a második bekezdést egészen, az első bekezdésből pedig a *„rendszerint"* szót következő indokolással kihagyta:

„Teljesen méltányolja a bizottság azt a fontosságot, melyet a javaslat 297. és 310. §-ai a vádlott jelenlétének tulajdonitanak; de ebből levonja azt a következményt is, hogy törvényszék előtti főtárgyalás a vádlott jelenléte nélkül ne legyen megtartható, mert kivánja, hogy a törvényszék előtti főtárgyaláson a közvetlenség elve csorbát ne szenvedjen.

A makacssági eljárást a bizottság e miatt sem tartja a törvényszék előtti eljárás keretébe foglalhatónak, de ama további okból sem, mert a javaslat 325. §-ának második bekezdésébe foglalt elv alól, mely szerint a törvényszék a vádló inditványához a büntetés kiszabása tekintetében kötve nincs, kivételt engedni nem hajlandó. (Ig. biz. jel. 45. lap.).

A bizottság szövegezése átmenvén a törvénybe, e szerint a törvényszék előtti eljárásban a vádlottnak a főtárgyaláson mindig jelen kell lenni, bármily csekély sulyu legyen is az a cselekmény a mi miatt főtárgyalás van tartva. Ha a főtárgyalást a vádlott nélkül tartották volna meg, ez a 302. §. első bek. és a 384. §. 6. p. értelmében semmiségi ok (v. ö. 336. §. magy. 4. jegyz. *a)* pontot).

2. Nem tartható meg a főtárgyalás a kir. ügyészség jelenléte nélkül sem, csakis akkor, ha a vádat főmagánvádló képviseli (41. §.); ez esetben is szükséges azonban a közvádló jelenléte, ha

ez a vád képviseletét közérdekből elvállalta. Ily elvállalás után, mindaddig, mig a közvádló a vád képviseletétől vissza nem lép, köteles a főtárgyaláson jelen lenni; s ha a tárgyalás távollétében, de a főmagánvádló jelenlétében tartatnék meg, a nélkül, hogy a közvádló elállását bejelentette volna, az ilyen eljárás semmis.

3. Miután a törvény expressis verbis kijelenti, hogy a főtárgyalást a kir. ügyészség jelenléte nélkül csakis akkor lehet megtartani, ha a vádat *főmagánvádló* képviseli, ebből következik, hogy ha a főtárgyalás *pótmagánvádló* inditványára van elrendelve, a közvádló jelenléte nélkül a főtárgyalást megtartani nem lehet.

Ilyenkor, miután az ügyész a közvád képviseletét bármikor átveheti (35. §.), korántsincs a közvádló passivitásra kényszeritve, ellenkezőleg, mindazokat a jogokat gyakorolja, melyek őt a vád képviselete esetében megilletnék; azzal a különbséggel, hogy a vádat nem ő, hanem a pótmagánvádló terjeszti elő.

Ha azonban az ügyész a tárgyalás folyamán kijelenti, hogy a vád képviseletét átveszi, akkor a pótmagánvádló, mint ilyen, azonnal megszünik létezni s őt csupán a Bp. 50., 51. §§-ban meghatározott jogok illetik.

4. Arról, hogy mily jogok illetik a magánvádlókat, ha többen lépnek fel egy büncselekményből kifolyólag, nem a 302., hanem a Bp. 45. §-a rendelkezik. E szerint, ha a magánvádlóhoz ilyen minőségben többen csatlakoznak, — legyenek azok akár fő, akár pótmagánvádlók — a csatlakozás után is az a sértett marad a magánvádló, a kinek vádja alapján az eljárást meginditották, illetőleg folytatták. A csatlakozóknak pedig csak ellenőrző és kisegitő hatáskörük van, de csatlakozás folytán sem a vádiratok, sem a vádbeszédek száma nem szaporitható; joguk van azonban a csatlakozóknak az iratokat megtekinteni és közbeszóló inditványokat tenni. Miután a 302. §. 3. bek. a kir. ügyészség tagjaira nézve is hasonló szabályt állit fel, ebből következik, hogy a törvény ha több vádló lép fel, azokat egyenlő jogokkal ruházza fel, akár *közvádlók*, akár *magánvádlók* legyenek is azok.

5. Ha a védő elmarad s a jelenlevő ügyvédek közül akad olyan, a ki hajlandó a védelmet azonnal átvenni, akkor ezt az elnök, a mennyiben a vádlott nem választ védőt, azonnal kirendeli. Ha az nem lehetséges, a főtárgyalást a biróság a mulasztást ki nem mentő ügyvéd költségére félbeszakitja vagy elnapolja.

Ez a szabály azonban csak azokra az esetekre érvényes, melyekben a védelem nem mellőzhető (56. §.). Ha tehát ezen ese-

tek egyike sem forog fenn, a főtárgyalás védő nélkül is megtartható.

6. Miután a törvény kifejezetten csak a védő elmaradásának jogi következményeit szabályozza, ebből következik, hogy ha a sértett ügyvéde nem jelenik meg, ez a főtárgyalás megtartására semmi befolyással sincs.

7. Az ügyvéd költségére csak akkor lehet a főtárgyalást félbeszakitani vagy elnapolni, ha ez a mulasztást ki nem menti. A törvény a mulasztás kimentését itt részletesen nem szabályozza, mert a mulasztás kimentésének technikája a dolog természetéből következik. Ugyanis az ügyvéd a mulasztást vagy elmarasztalása előtt, tehát idejekorán kimenti, vagy csak ennek megtörténte után. Előbbi esetben a kimentés végső határidejét az az időpont jelzi, mikor a bíróság határozathozatal végett visszavonul; sőt tanácskozás közben is elfogadható a mentség, mert egészen fölösleges volna az elmarasztalás, ha azt a bíróság a határozat meghozatala után amugy is hatályon kivül helyezné.

Ha ellenben az ügyvéd elmaradását az elmarasztalás megtörténte után igazolja: akkor ez a XXII. fejezet értelmében mint igazolási kérelem intéztetik el, melyre ezen fejezet határozmányait kell alkalmazni.

Arra nézve, hogy mi történjék akkor, ha a közvádló vagy ügyvéd mulasztást követtek el, a törvény előirja, hogy ezek felelősségre vonása végett, feljebbvaló, illetőleg fegyelmi hatóságuk értesitendő (302. §.).

7. A meg nem jelent vádlottnak, tanunak és szakértőnek elővezettetése.

303. §.

A mennyiben a meg nem jelent vagy idő előtt eltávozott vádlottnak vagy szakértőnek gyors előállitása remélhető, az elnök őket azonnal elővezettetheti, illetőleg a fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjának sürgős előállitása végett feljebbvaló hatóságát keresheti meg, és e czélból a főtárgyalást néhány órára félbeszakithatja.

Az elővezetés akkor sem zárja ki a jelen törvényben megállpitott büntetések alkalmazását, ha annak következtében a főtárgyalást nem is kellet elnapolni.

Jegyzet. 1. A törvény 303. §-a felsorolja azokat az egyéneket,

a kik meg nem jelenés esetén előállithatók; ezek: a vádlott, tanu, s a szakértő. Természetes, hogy az elővezetés csak akkor rendelhető el, ha az idézés szabályszerüen történt. A sértettől a törvény expressis verbis nem rendelkezvén, fölmerül az a kérdés, hogy a sértett előállitható-e vagy nem. Erre nézve a felvilágositást megkapjuk a Bp. 286. §. 4. bekezdéséből, mely szerint: „A sértettet személyes megjelenésre csak akkor kell kötelezni, ha kihallgatása valamely lényeges körülmény kideritésére szükséges" vagyis csak akkor, ha a sértett tanu minőségében hallgatandó ki. Ha a sértettet *igy* idézték meg, s meg nem jelent, azonnal elővezethető. Ezt az elvet fejezi ki a Curiának a jogegységtárgyában hozott 106. sz. határozata is (Bünt. Határozatok II. 40. lap.)

2. A vád képviselete szempontjából a sértett elővezetésénél még következő eseteket kell megkülönböztetni.

a) Ha az ügyész elejti a vádat, s a sértett egyuttal a pótmagánvádló is, ezt nem lehet elővezetés terhe alatt megidézni, mert ez esetben a sértett elmaradása vádelejtésnek tekintendő (286. §. 3. bek.); a vádelejtés után pedig eljárásnak, tehát tanukihallgatásnak sincs helye. Következésképp, ha egy személyben egyesül a pótmagánvádló a tanuval, ez utóbbira in abstracto megállapitott megjelenési kényszer in concreto nem érvényesülhet.

Másként áll a dolog akkor, ha több sértett van s valamennyien csatlakoztak a bünvádi eljáráshoz. (Bp. 45. §.). Ebben az esetben az elővezetés elrendelésénél kétféle eljárást kell követni, a szerint a mint a tanukép *is* megidézett sértett képviseli a vádat, vagy nem. Előbbi esetben, ha a vádat képviselő sértett nem jelent meg, az elnök a vád képviseletére másodsorban jogositottat szólitja fel arra nézve, hogy átveszi-e a vád képviseletét (45. §. ut. el. bek.). Igenlő esetben az első vádlóként szerepelt sértett ugy tekintetik, mintha e vádat elejtette volna (49. §. ut. bek.), s mint tanut előállitják. Ha azonban a vád képviseletére másodsorban jogosult a vádat nem veszi át, az eljárás s ennek folyománya, az előállitás is elesik.

Ha pedig a vádat nem a tanukép megidézett sértett képviseli, akkor ezt elő kell vezettetni, mert azzal a hozzáadással, hogy az igazolatlan elmaradás vádelejtésnek vétetik (49. §.) csak a vád képviseletére jogositott sértett idéztetik meg, (45. §. 2. bek.); s a csatlakozók irányában a tanukra megállapitott szabályok alkalmazandók.

b) Ha az eljárás tárgya magáninditványra üldözendő cse-

lekmény, az inditványtételre jogositott, de meg nem jelent sértett, a mennyiben kihallgatása valamely lényeges körülmény kideritésére szükséges, mindaddig elővezetendő, mig csak a vádat a közvádló képviseli. Ha azonban ez elejti a vádat, a mennyiben az inditványra jogositott, mint sértett a magánvád képviseletére is jogositva van; az *a)* pont alattiak szerint kell irányában eljárni.

3. Nem vezethetők elő a fegyveres erőnek, vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjai; ezek sürgős előállitása végett feljebbvaló hatóságukat kell megkeresni. A rendőrség és pénzügyőrség tagjait nem veszi ki a törvény az előállitható egyének közül, ebből *elvileg* az következnék, hogy azok elővezetése is elrendelhető; miután azonban a legtöbb esetben az elmaradás közszolgálati okokból történik, — a miről az idézőbiróság mindig értesittetik is, csakhogy az értesités a főtárgyalás elnökének kellő időben nem adatik át, ez okból elmaradás esetén az előállitás végett a fölöttes hatósághoz kell fordulni.

4. Az elővezetés két esetben rendelhető el, t. i. *a)* a mennyiben a megidézett nem jelent meg *b)* vagy idő előtt távozott. A megnem jelenés azonban egymagában nem vonja maga után az elővezetést, csak akkor, ha az idézés szabályszerüen történt s ha az elmaradás nem igazoltatott. Az idézés akkor szabályszerü, ha az a Bp. 79., 80. §-ai értelmében történt. Ha az idézés szabályszerü volt ugyan, de a megidézett bejelentette, hogy nem jelenhet meg s az elmaradás okát is előterjesztette, akkor a főtárgyalás elnöke dönt abban a kérdésben, hogy a felhozott ok az elmaradás igazolására elég-e vagy nem. Ez utóbbi esetben az elővezetést elrendeli. Ha pedig az elmaradást igazoltnak veszi, az eset körülményeihez képest az elnök vagy a törvényszék intézkedik (Bp. 335. 336. §-ok.).

b) Elrendelhető az elővezetés akkor is, ha a megidézett *„idő előtt távozott"*. Azt, hogy a tanu vagy szakértő mikor távozhatik, az elnök határozza meg (Bp. 309. §.); ugyanez áll a vádlottra is, a mennyiben azt kéri, hogy a főtárgyalás felfüggesztésének tartama alatt eltávozhassék; egyébként a vádlott köteles a főtárgyalás befejezéseig jelen lenni. Idő előtt tehát akkor távozott el a tanu, szakértő vagy a vádlott, ha az elnök engedélye nélkül vagy az elnök tilalma ellenére ment el a tárgyalásról.

5. Addig, mig az elővezetés megtörténik, az elnök: *„néhány órára félbeszakitja"* a főtárgyalást. Hogy néhány óra alatt mennyi időt kell érteni, ezt megtudjuk a Bp. 335. §-ából, mely meghatá-

rozza, hogy az elnök a főtárgyalást huszonnégy órára szakithatja félbe, következésképp, ha elővezetés válik szükségessé, az elnök a főtárgyalást ez esetben is csak huszonnégy órára szakithatja félbe.

6. A szakasz második bekezdése szerint az elővezetés akkor sem zárja ki a jelen törvényben megállapitott büntetések alkalmazását, ha annak következtében a főtárgyalást nem is kellett elnapolni.

A törvény itt a tanukra a Bp. 194. §-ában, a szakértőkre nézve pedig a Bp. 232. §-ában meghatározott büntetésekre utal. A vádlottra ellenben a törvény oly büntetést, mely azért volna alkalmazandó, mert idézésre nem jelent meg, nem állit fel.

8. A vádirat, illetőleg vádhatározat felolvasása és a vádlott kihallgatása.

304. §.

Miután a tanuk és a szakértők elhagyták a tárgyaló termet, semmiség terhe alatt felolvasandó a vádhatározatnak rendelkező, illetőleg a netán később hozott határozatnak olyan része, a melynek folytán a vádpontok valamelyike elesett, ha pedig vádhatározat nem volt hozva, a vádiratnak a 255. §. 1. és 2. pontjában megjelölt részei. Az elnök köteles ellenőrizni, hogy ennél többet a vádhatározatból vagy a vádiratból fel ne olvassanak.

Erre az elnök, a tanuk és a többi vádlottak távollétében, a vádlottat és ha többen vannak, mindegyikűket kihallgatja.

Az elnök megkérdezi a vádlottól, hogy megértette-e a vádat, és tagadó válasz esetén azt neki megmagyazázza, azután pedig kérdést intéz hozzá az iránt, hogy bünösségét elismeri-e vagy sem.

Ha a vádlott tagad, az elnök figyelmezteti őt, hogy a váddal szemben a tényállást elbeszélheti, a bizonyitékokra észrevételeit a tárgyalás folyamán megteheti, a megelőző eljárásban a bizonyitás kiegészitése czéljából tett, de mellőzött inditványait ismételheti és uj bizonyitásfelvételt inditványozhat.

A vádlott kihallgatásánál a jelen fejezetben foglaltakon kivül a X. fejezet rendelkezései is megfelelően alkalmazandók.

A vádlotthoz az elnökön kivül sem közvetlenül, sem az elnök közvetitésével senki sem intézhet kérdést.

305. §.

Ha a vádlottnak a főtárgyaláson és a megelőző eljárásban tett vallomásai lényegesen eltérők, az elnök őt erre figyelmezteti,

az eltérés okát tőle megkérdezi és ez esetben, valamint akkor is, ha a vádlott egyáltalában nem nyilatkozik, az előbbi vallomásáról felvett jegyzőkönyvet egészben vagy részben felolvashatja vagy felolvastathatja.

Ha több vádlott vallomása ugyanama körülményre nézve lényegesen eltérő, e vádlottak egymással szembesitendők.

Mindenik okirat vagy jegyzőkönyv felolvasása, ugyszintén mindenik vádlott-társ, tanu vagy szakértő kihallgatása után figyelmeztetendő a vádlott, hogy észrevételeit megteheti.

A vádlott a főtárgyalás alatt is értekezhetik védőjével, de nem szabad tőle a hozzá intézett kérdés után a feleletre nézve tanácsot kérnie.

M. i. Sokat vitatott kérdés az, hogy a vádlottat helyes-e a főtárgyaláson kihallgatni és nem kellene-e inkább az Angliában és Észak-Amerika legtöbb államában fennálló rendszert meghonositani, mely a vádlott kihallgatását mellőzi. A vádlott kihallgatása ellen különösen felhozzák, hogy a vádlottat a kihallgatással beismerésre kényszeritik, ellenmondásokba keverik, melyeket a vádló a vádlott bünössége mellett bizonyitékul érvényesithet, holott a vádeljárás szabályai szerint a vádlónak kell minden bizonyitékról gondoskodni. Felhozzák még, hogy a vádlott kihallgatása mellett az elnök többé-kevésbé az előkészitő eljárás minden mozzanatát és eredményét a vádlott elé állitja, mi a közvetlenség rovására esik; és több helyen olvasható amaz ellenvetés is, hogy az igazság felderitése érdekében sem szükséges a vádlott kihallgatása, mert vagy be van bizonyitva a bünössége és ekkor felesleges a kihallgatás, vagy ártatlan a vádlott és ekkor a meg nem érdemlett elitélés félelme legtöbbször megfosztja a vádlottat intellectualis erejének szabad használásától. És végre is — igy szólnak a kihallgatás ellenzői — a vádlott kihallgatása megsérti a jog és humanitás nagy elvét: „Nemo tenetur prodere se ipsum".

Ez okokkal szemben a kihallgatás pártolói főleg arra utalnak, hogy nemcsak nem veszélyes a kihallgatás a vádlottra nézve, hanem hathatós biztositéka annak, hogy mindent, mit csak igazolására alkalmasnak tart, előadhat, előbbi vallomását kiegészitheti, módosithatja, ugy, hogy valóban minden vádlottnak, ki ártatlanságáról meg van győződve, csak kiváló érdekében áll, ha a kihallgatás által alkalmat nyer ártatanságának nyilvános tárgyaláson kifejezést adni. A mi azt az ellenvetést illeti, hogy a vádlott kihallgatása az előzetes eljárás adatainak bevonását eredményezi és igy a közvetlenség elvén lesz sérelem ejtve: döntő sulylyal nem birhat, mert hisz maga a vádirat is az előkészitő eljárás adatain nyugszik.

A törvény rendelkezésének indokolása előtt szükséges a kihallgatás mellőzésére mintául idézett angol jog álláspontjáraa irányozni a figyelmet. Angliában a vádlotthoz, mihelyt a főtárgyaláson ama kérdésre, hogy bünös-e, tagadólag válaszol, további kérdést intézni nem szabad. Sőt ha beszélni akarna is a vádlott, a biró siet ebben megakadályozni, ha védője van és különösen gondoskodik arról, hogy védőjének egyes fenforgó kérdésekre vonatkozó nyilatkozata előtt ne szóljon. Ez az eljárás az ó-germán perből fenmaradt ama régi

hagyományos elven nyugszik, mely szerint a vádlottnak joga van ugyan, de nem kötelessége ártatlanságát bebizonyitani és kötelesek őt felmenteni, ha közremüködése nélkül nem tudnak elég bizonyitékot ellene összegyüjteni. Mindinkább általánosabb lesz Angliában is az óhajtás, ugy reformálni a bünvádi pert, hogy a vádlott elbeszélhesse a tényállást (statement.) A perrendtartás javaslata (section 523.) megengedi a vádlottnak és házastársának azt, hogy mint mentő tanuk a főtárgyaláson felléphessenek és némi megszoritással még keresztkérdések is tehetők hozzájok.

Angliában a polgári peres eljárás igen élénk visszahatást gyakorol a bünvádi perre és mivel a felek kihallgatásának intézménye itt már évek óta jó eredményeket szült, bizonyára ekként fogják szabályozni a bünvádi perrendtartást is. Egyébiránt már Bentham óta napjainkig folytonos kritika tárgya magában Angliában is a vádlottnak teljes passiv szerepre kárhoztatása.

Hogy a continentalis perrend reform-törekvéseiben az angol jognak a vádlottat teljes passivitásra itélő felfogása többek részéről pártolásra talált: annak megvan a maga természetes oka. Egyrészről a multból a tortura borzalmai, másrészről a kihallgatásnak amaz inquisitorius módszere, mely Franczia országból Európa minden törvénykezési tárgyaló termébe behatolva, a vádlottat pusztán a per tárgyának tekinti és a szellemi tortura minden kigondolható nemével gyötri, erélyes visszahatás nélkül nem maradhatott s hogy az ellentét mennél szembetünőbb legyen, reámutattak Angliára.

Mindazáltal a legujabb perrendtartások egyike sem utánozta a magában Angliában sem kielégitőnek talált passivitás rendszerét. Nem mulasztotta el azonban a modern törvényhozás ugy rendezni a kihallgatást, hogy a vádlott teljes szólásszabadsággal birjon ártatlanságának bebizonyitására, de még árnya se kisértsen az emberi szellem ama nagy tévedésének, mely az igazság érdekében erőszakos önvallomásokat kicsikarni, helyes perjogi intézménynek tartotta. A „nemo tenetur prodere se ipsum“ elve csak ugy meg van őrizve a német, osztrák, hollandi törvényekben és a belga javaslatbaan, mint magában Angliában, mert a vádlott, ha jónak látja, az egész tárgyaláson hallgathat.

Ez ujabb continentalis perrendek álláspontján áll a törvény is (304., 305. §.) Sem a vádlott, sem a jogrend érdekének szempontjából nem tartja helyesnek a kötelező passivitás rendszerét. A vádlott érdekéből azért nem, mert ez a védelem szabadságának korlátozását jelenti; a jogrend érdekéből azért nem, mert az igazság felderitésének egyik leghathatósabb eszközét, a beismerést, lehetetlenné teszi. De ha a vádper e merev, egyoldalu felfogását nem is teszi magáévá: levonja annak tulzásokban nem aberrált következményeit és minden rendelkezése ama czél szolgálatában áll, hogy a terhelt kihallgatása az igazság felderitésének eszköze legyen ugyan, ugy azonban, hogy a vádlott védve legyen a szellemi tortura minden neme ellen. Ind. 315—316. lap.

Jegyzet. 1. A főtárgyalás megnyitása után a vádhatározat, illetve vádirat olvastatik föl, de nem egész terjedelme, hanem csak rendelkező része. A törvény kijelenti, hogy a felolvasásnak *„semmiség terhe alatt“* kell megtörténni.

Ez a sanctio kettőt jelent, jelenti egyrészt azt, hogy a rendel-

kező részt fel kell olvasni, jelenti másrészt azt, hogy annál többet felolvasni nem szabad, a minek ellenőrzését a 304. §. első bekezdése az elnök kötelességévé teszi. A jelzett semmiségi ok azonban nem hivatalból, hanem csak a felek kérelmére veendő figyelembe. (V. ö. Bp. 384. §. 5. p. s a 384. §. utolsó bekezdését).

2. Hogy mit kell a főtárgyaláson felolvasni, azt a törvény taxative sorolja fel; s pedig fel kell olvasni: *a)* a vádhatározatnak rendelkező részét; *b)* a netán később hozott határozatnak olyan részét, a melynek folytán a vádpontok valamelyike elesett; *c)* ha pedig vádhatározat nem volt hozva, a vádiratnak a 255. §. 1. és 2. pontjában megjelölt részeit.

A *b)* pont alá tartozik a kir. itélőtáblának határozata; ha a vádhatározattal szemben az eljárást bizonyos vádpontokra nézve megszüntette. Igaz ugyan, hogy a terhelt csak az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság kérdésében élhet perorvoslattal, ámde a kir. itélő-tábla a Bp. 272. §. értelmében hivatalból is felülvizsgálja az ügyet s a 264. §. alapján az eljárást részben vagy egészben meg is szüntetheti. Ha tehát részben megszüntette az eljárást, a vádhatározat rendelkező részén kivül, a kir. itélőtábla végzésének ez a része is felolvasandó. A *b)* pont alá tartozik az az eset is, midőn a főtárgyalás előkészitése alatt vettek fel bizonyitást s ennek folytán a vádhatározat *részben* hatályon kivül helyeztetett (289. §. második bekezdése.)

Ugyanide tartozik az a határozat is, melyet a főtárgyaláson elrendelt vizsgálat alapján hoztak, ha az a vádhatározatot részben hatályon kivül helyezi s az eljárást bizonyos irányban megszünteti (318. §. 3. bek.).

3. A vádhatározat, illetve vádirat felolvasása után az elnök a vádlottat hallgatja ki, s pedig a *„tanuk és a többi vádlottak távollétében“* (304. §. 2. bek.). Ha tehát több vádlott van, a már kihallgatott vádlottaknak sem szabad jelen lenni akkor, midőn vádlott társukat hallgatják ki.

4. A törvény szabatosan meghatározza, hogy a kihallgatásnak mily módon kell történni; ebből a módozatból kitünik, hogy habár az igazságszolgáltatás fel is használja a vádlott nyilatkozatát, mindazáltal nyilatkozattételre a vádlottat kényszeriteni még kerülő uton sem szabad.

Első sorban az elnök azt kérdezi a vádlottól, hogy megértette-e a vádat, ha a vádlott igennel felel, megkérdezendő tőle, hogy bünösségét elismeri-e vagy sem. Ha azt feleli, hogy nem

értette meg a vádat, az elnök köteles azt neki megmagyarázni; s ezután teszi fel a bünösség iránti kérdést.

Ha a vádlott kijelenti, hogy megértette a vádat s bünösségét elismeri, koránt sincs a vádlott kihallgatása befejezve, mert az ilyen beismerésből a tényállást sem a birák, sem az ügyész, sem a védő nem értenék meg. Hanem ha a vádlott beismerésben van is, a 304. §. 5-ik bekezdése értelmében a kihallgatást a Bp. 133. §. 3. 4. bekezdései szerint kell folytatni, vagyis „alkalom adandó neki, hogy a tényálladék tárgyában összefüggő, részletes vallomást tehessen és a javára szolgáló ténykörülményeket előadhassa". „A kérdéseket pedig lehetőleg a tények időrendje szerint és okbeli összefüggésben oly módon kell hozzá intézni, hogy előadásának hézagai pótolva, ellenmondásai felvilágositva legyenek".

Ha pedig a vádlott tagad, a 304. §. 4. bekezdése értelmében figyelmeztetést kell hozzá intézni.

5. A vádlott kihallgatásánál a XVIII-ik fejezetben foglaltakon kivül a X-ik fejezet rendelkezései is megfelelően alkalmazandók. Erre nézve az Indokolás következőleg szól:

A vádlott kihallgatása a főtárgyaláson is csak ugy, mint az előzetes eljárásban, rendszerint egyenkint történik. Birósági tanuk alkalmazásának (132. §. 2. bek.) azonban nincs helye. A tárgyalás nyilvánossága és a nemnyilvános tárgyalásnál is közbenjáró személyek nagy száma mellett, a birósági tanuk alkalmazásának indoka elesik.

A kihallgatásnak a főtárgyalás alapelvei szerint mindig szóbelinek kell lennie (132. §. 1. bek.) Ebből a tételből következik, hogy a terhelt a főtárgyaláson irásbeli feleletet csak akkor adhat, ha másnemü nyilatkozatra képtelen, ha pl. néma (140. §.) Egyébként bonyolult kérdésekre és különösen számadatok tekintetében feljegyzést használhat, de csakis emlékező tehetségének segitségéül. A 133. §. első és második bekezdése helyett intézkedik a 301. §. negyedik bekezdése és a 304. §. második, harmadik, negyedik bekezdése. Általában a kérdések feltevésénél a 133. §. harmadik bekezdésében foglalt szabály követendő.

A 133. §. utolsóelőtti bekezdésének és a 134., 135., 136., 137. §-oknak rendelkezései a főtárgyalásra is kiterjednek.

A 138. és 139. §-ok tisztán az előkészitő eljárás körét érintik, ellenben a 140. §. utolsóelőtti bekezdésében foglalt rendelkezés a főtárgyaláson teljesitett kihallgatásnál is hatálylyal bir (318. 319. l.)

6. Fölmerül az a kérdés, hogy ha a vádlott részletes beösmerő vallomást tesz, szükséges-e a bizonyitékokat felvenni. Az előzetes eljárás során beismerés esetén is rendszerint be kell szerezni a terhelt bünösségének egyéb bizonyitékait is; ha azonban a beismerés teljesen kimeritő és azt az eljárás egyéb adatai is támogat-

ják, a további nyomozás vagy vizsgálat teljesitése a vádló inditványától függ (Bp. 139. §.).

A főtárgyalás folyamán tett beismerés esetén a bizonyitékok felvétele csak a felek beleegyezésével vagy az esetben mellőzhető, ha a bíróság azt teljesen feleslegesnek tartja (306. §.). Felek alatt itt a vádlót és a vádlottat kell érteni (13. §. 5. bek.).

Ha tehát a vádlott beleegyezik a bizonyitás felvételének mellőzésébe, de a védő nem, azért azt mellőzni lehet. Viszont a védő beleegyezése a vádlott ellenzésével szemben nem bir hatálylyal.

7. Igen fontos ujitása a Bp. 304. §. utolsó bekezdésének ama rendelkezése, mely szerint: *„a vádlotthoz az elnökön kivül sem közvetlenül, sem az elnök közvetitésével senki sem intézhet kérdést"*. Erre nézve az indokolás igy szól:

A vádlottat a törvény szerint a főtárgyalás elnöke hallgatja ki és más nem intézhet hozzá sem közvetlenül, sem az elnök közvetitésével kérdéseket (304. §. 1. és 6. bek.) Csak az elnöktől várható az a pártatlan higgadtság, melyet a törvény a vádlott kihallgatásánál megkövetel. Ha a vádló, a vádlott-társak, a szavazó birák is joggal birnak a vádlotthoz kérdéseket intézni, ennek kihallgatása valódi rendeltetését nem tarthatná meg és csakhamar faggató vallatássá fajulna. 517. lp.

A törvény világos szavai szerint tehát még az sincs megengedve, hogy a vádló vagy védő az elnöknél inditványt tegyen bizonyos kérdés feltevésére, mert ez már az elnök közvetitésével való kikérdezés volna.

A törvény eme tiltó parancsának azonban, ép ugy mint sok másnak, nincs sanctiója; s ha az elnök megengedi azt, hogy a vádló vagy a védő is kérdést intézhessen a vádlotthoz, az ellen semmiféle perorvoslatnak nincs helye. Ezt a Curia is kimondta már több izben (Grill Döntvénytár IX. k. 219. lap).

Az bizonyos, hogy a törvény megtartása föltételezi, hogy a főtárgyalás elnöke mindama kiváló tulajdonságokkal birjon, melyeket egy kifogáson felül álló elnöktől megkövetelhetünk.

Ismernie kell az anyagi s alaki törvényt a legapróbb részleteiben, mert az elnök intézkedéseiben teljesen önálló, tanácsot, utmutatást senkitől sem kérhet; de arra ideje sincsen; igazságérzetének ép oly magasan kell állania, mint pártatlanságának; ha ezekkel a jeles tulajdonságokkal fel van ruházva, akkor, de csak akkor fog a Bp. 304. §-nak eme nagy horderejü rendelkezése az életben beválni; mert ellenkező esetben, ha az elnök a jogi ismeretek kellő magaslatán nincs; ha judiciuma nem biztos és nem helyes; vagy ha erőszakos, az a jog, a mit a törvény kezeibe tesz le,

végzetes tévedésekre és visszaélésekre vezethet, a mit helyrehozni többé soha sem lehet.

8. A vádlott vallomása felolvasásának, mely a szóbeliség s közvetlenség elvébe ütközik, csak kivételes s a törvényben meghatározott esetekben van helye.

Ezek a következők:

a) ha a vádlottnak a főtárgyaláson és a megelőző eljárásban tett vallomásai lényegesen eltérők. Nem szükséges, hogy egyrészről a főtárgyaláson, másrészről a megelőző eljárásban tett vallomások legyenek egymással ellentétben, mert a vallomás igaz voltához akkor is kétely fér, ha pl. a nyomozás s vizsgálat, vagy a vizsgálat folyamán tett két vallomás áll egymással ellentétben, tehát ilyenkor is felolvasható a megelőzőleg tett vallomás.

b) Felolvasható a tett vallomás, ha a vádlott egyáltalában nem nyilatkozik; vagyis ha vallomást tenni nem akar, vagy a vallomások közt levő ellentétnek okát nem adja. A felolvasás elrendelése az elnök jogkörébe van utalva; ez nem parancsoló szabály; s igy azért, mert az elnök a vallomás felolvasását elrendelte, vagy az erre irányuló kérelmet elutasitotta, semmiségi panasz joghatálylyal nem használható. Ugyanigy a Curia (Grill D. IX. 220. l.).

9. A vádlottak szembesitése csak akkor rendelhető el, ha vallomásuk ugyanama körülményre nézve lényegesen eltérő.

A szembesités csak lényeges körülményre vonatkozó eltéres esetén rendelhető el; az azonban közömbös, hogy az eltérés mire vonatkozik, t. i. a terhelő vagy mentő körülményekre-e, mert a biróság mindkét irányban keresi az igazságot.

Ha az eltérés meg van s az lényeges körülményre vonatkozik, a szembesitésnek meg kell történni, mert ezt a törvény kötelezőleg irja elő *(szembesitendők)*.

10. Az anyagi védelem javára állit fel a törvény garanciát ama kijelentésével, mely szerint: „Mindenik okirat vagy jegyzőkönyv felolvasása, ugyszintén mindenik vádlott-társ, tanu vagy szakértő kihallgatása után figyelmeztetendő a vádlott, hogy észrevételeit megteheti“ (305. §. 2. bek.); ezzel a törvény azt czélozza, hogy a vádlott figyelme minden bizonyitékra felhivassék s semmi oly adat még saját hibájából se kerülje el figyelmét, a mit esetleg megczáfolni tud, vagy védelme érdekében felhasználni akar.

11. Miután a vádlott védőjét csak az előzetes eljárás anyagával szemben informálhatja a reá nézve fontos védelmi momentumokról s miután a főtárgyaláson uj bizonyitékok s ténykörülmé-

nyek merülhetnek fel, egész természetszerü s logikus a törvény ama rendelkezése, mely megengedi, hogy a vádlott a főtárgyaláson is értekezhessék védőjével (305. §. ut. bek.). Nehogy azonban ez visszaéléssé fajuljon, a törvény azt is előirja, hogy nem szabad a védőtől a vádlottnak a hozzá intézett kérdés után a feleletre nézve tanácsot kérni.

Miután a vádlott bármikép, tehát halk hangon, sőt irásban is értekezhetik védőjével, az elnök akkép ellenőrzi a vádlottat s védőt, hogy a kérdés feltétele *után* s a feleletadás *előtt* az értekezést megtiltja.

9. A bizonyitékok felvétele.

306. §.

A vádlott kihallgatása után a bizonyitás a felek jelenlétében, az elnök meghatározta sorban és rendszerint oly módon veendő fel, hogy a vád bizonyitékai megelőzzék a védelem bizonyitékait.

A főtárgyalásra megidézett és megjelent tanu vagy szakértő kihallgatása, valamint a főtárgyalásra beszerzett egyéb bizonyiték felvétele csak a felek beleegyezésével, vagy az esetben mellőzhető, ha a biróság azt teljesen feleslegesnek tartja.

Mind az elnök, mind a törvényszék uj bizonyiték felvételét vagy megszerzését rendelhetik el. Mindazáltal az erre vonatkozó inditványt elutasitó, valamint oly bizonyitást elrendelő határozatot, mely miatt a főtárgyalás huszonnégy órán tul volna félbeszakitandó, csak a törvényszék hozhat.

A főtárgyaláson elrendelt szemlét vagy az egész törvényszék, vagy ha ez nem lehetséges, egyik kiküldött tagja teljesiti, ki a szemle befejezésével a törvényszéknek azonnal jelentést tesz. A felek a szemle megtartásának idejéről semmiség terhe alatt értesitendők.

Uj bizonyiték felvétele vagy megszerzése az inditvány elkésése okából nem tagadható meg.

M. i. Az indokolás során többször volt kiemelve, hogy a vádelv követelményeit a törvény a legvégsőbb következetességgel nem valósitotta meg. Ott, hol az igazságszolgáltatás gyakorlati céljai a systema merev igényeibe látszottak ütközni, nem tartotta a törvény hibának az elvi következetességet ama céloknak feláldozni. Alig van pontja a bünvádi pernek, mely az elméletben a vádelv szempontjából erősebb támadásoknak lett volna kitéve, mint a főtárgyalás elnökének és a biróságnak ama discretionarius joga, melynél fogva az igazság felderitése érdekében hivatalból szerezhetnek be bizonyitékokat. A vádrendszer kétségen kivül azt követeli, hogy a bizonyitékok megszerzésének fel-

adatát a perrend a felekre bizza. Mindazáltal az ujabb bünvádi perrendtartások, melyek pedig több-kevesebb buzgalommal iparkodtak a vádrendszer követelményeinek megfelelni, a bizonyitékok megszerzésének kérdésében nem merték az elnököt és a biróságot merev passiv magatartásra szoritani.

Az osztrák törvény, mely hivebben valósitotta meg a vádelv követelményeit, mint bármely más érvényben levő continentalis perrendtartás, az elnök discretionarius jogkörét a bizonyitó eljárás területén is igen nagy terjedelemben tartja fenn (254. §.)

A német törvény (243. §.) a legeltérőbb magyarázatokat maga után vont szövegezéssel ugyan, de szintén fenntartja a biróság hatáskörét a bizonyitó eljárás kiegészitésére nézve s csak annyiban különbözik az osztrák törvénytől, hogy amaz a jogkör legnagyobb részét a biróságra bizza.

Oly messze egyik sem megy, mint a franczia jog, mely az elnök discretionarius hatalmi körének nem szab más határt, mint a mit becsülete és lelkiismerete ir elő. A főtárgyalás elnöke (és nemcsak a „cour d'assises", hanem a correctionalis törvényszék elnöke is) azonkivül, hogy minden bizonyiték megszerzéséről hivatalból intézkedhetik, a franczia semmitőszék judicaturája szerint még oly tanukat is megidézhet, kiknek kihallgatását a törvény tiltja (322. §.), sőt még azt sem veszi legujabban a semmitőszék semmiségi okul, ha az ily tanukat az elnök megesketteti.

Ily széles mérvü discretionarius jogkör minden esetre veszélyes lehet, mert majdnem a törvény fölé helyezi az elnököt. De ha e jogkör szabatosan körülirt korlátok közé van szoritva, akkor csak hasznára lehet az igazságszolgáltatásnak, ha az elnök és biróság a felek inditványai nélkül is eleget tehet a főtárgyaláson esetleg teljesen megváltozott helyzet ama követlményének, hogy uj bizonyitékokat kell megszerezni. Vajjon czélszerü volna-e, ha a vádper merev formái miatt a valóság kideritésére szolgáló bizonyiték megszerzéséről le kellene mondani?

A törvény tehát az elnöknek és a törvényszéknek párhuzamos jogot ad arra, hogy akár inditványra, akár e nélkül is uj bizonyitékok megszerzését elrendelhessék. Annyiban sem hódol tehát a törvény a franczia jog felfogásának, hogy e discretionarius hatáskört nem tartja tisztán az elnök személyes jogköréhez tartozandónak („ce magistrat ne peut le déléguer à la cour"), hanem megosztja e jogkört az elnök és a biróság között, sőt csakis az utóbbinak van joga az inditványt elutasitó, valamint oly bizonyiték megszerzését elrendelő határozatot hozni, mely miatt a főtárgyalást 24 órán tul félbe kellene szakitani.

Abból, hogy a felek által inditványozott bizonyitékot az elnök megszerzi: senkire jogsérelem nem háramlik, de mindenesetre nagy sérelemmel járhat, ha ily inditványt végleg elutasithatna. Következésképp indokolt e ponton a törvényszék ellenőrzését biztositani, valamint a hosszabb időre való esetleges ok nélküli elhalasztás megakadályozása czéljából szintén szükséges volt a törvényszékre bizni a határozathozatalt a huszonnégy óra alatt meg nem szerezhető bizonyiték szükséges vagy felesleges volta tárgyában (Indokolás 521. lap.)

Jegyzet. 1. A 306. §. első bekezdése a felek alatt a vádlót és a vádlottat érti; a bizonyitás tehát ezek jelenlétében veendő fel. Ezt kiegészíti a 302. §., mely előirja, hogy a tárgyalás a kir. ügyész és

vádlott nélkül nem tartható meg; hasonlókép nem tartható meg akkor sem, ha nem mellőzhető védelem esete forog fenn s a védő nem jelent meg, más védő pedig nem rendelhető ki.

Mint látjuk, a 302. §. nem mondja azt, hogy a tárgyalás a fő vagy pótmagánvádló nélkül nem tartható meg, ámde a 306. §. kijelenti, hogy a „bizonyitás a felek jelenlétében veendő fel"; miután pedig „*felek*" alatt a 13. §. szerint a kir. ügyészség, a fő és a pótmagánvádló s a terhelt értendők, ebből nyilvánvaló, hogy — miután a bizonyitás felvétele a magánvádló jelenlétében történik, annak a tárgyaláson is jelen kell lennie.

Ha oly egyén távollétében vették fel a bizonyitást, a kinek jelenléte nélkül a főtárgyalást megtartani nem lehet, az hivatalból észlelendő semmiségi ok (Bp. 384. §. 6. p.).

2. A bizonyitási eljárás sorrendjét az elnök határozza meg. Kétségtelen, hogy a felek ezen sorrend megváltoztatását bármikor kérhetik, ha azonban a kérelem elutasittatik, nincs joguk a feleknek e miatt a törvényszékhez fordulni. A Bp. 269. §-a ugyanis élesen elkülöniti az elnök és a törvényszék hatáskörét, s azt az intézkedést, a mi az elnök hatáskörébe van utalva, nem teljesitheti a törvényszék és viszont. A 300. §. első bekezdése szerint pedig az elnöknek közbeszóló határozatai ellen nincs helye felfolyamodásnak. A német Bp. több helyütt az elnök fölé helyezi a törvényszéket, igy a 237. 241. §§-ban s e szerint a felek az elnök elutasitó határozata esetében a törvényszékhez fordulhatnak. Miután azonban Bprtsunk szerint az elnök és a törvényszék hatásköre élesen el van különitve s e kettő egymással a subordináltság viszonyában nem áll, ebből következik, hogy a törvényszék az elnök határozatait nem birálhatja felül. Vannak azonban esetek, midőn egy és ugyanazon kérelem felett az elnök és a törvényszék is határozhat, igy pl. ha uj bizonyiték felvételéről van szó. (306. §. 3. bek.), ebben az esetben, az elnök határozatával meg nem elégedő fél jogositva van a törvényszék előtt megismételni kérelmét, ámde a törvényszék ilyen esetben nem az elnök határozatát vizsgálja felül, hanem tekintet nélkül erre, határoz.

3. Rendszerint fel kell venni a főtárgyaláson azt a bizonyitékot, melynek felvétele elrendeltetett; ezt csak két esetben lehet mellőzni; t. i. a) ha a felek beleegyeznek vagy b) ha a biróság azt teljesen feleslegesnek tartja. Miután a törvény a mellőzés emez eseteit a „vagy" szócskával köti össze, ebből következik, hogy itt disjunctiv intézkedik a törvény, tehát két külön esetet állit fel.

Mellőzhető a bizonyiték, ha abba a felek beleegyeztek; ez az az eset, midőn a mellőzést a felek kezdeményezik; ha tehát a felek a mellőzést kérik, ez elrendelhető, de a bíróság a felek egyező kérelme daczára sem köteles a bizonyiték felvételét mellőzni, a mi természetes, mert a bizonyiték felvételét a bíróság rendeli el (266. §. 3. bek. 286. §. első bek.), mihelyt ez megtörtént, a felek a bizonyiték felvételét meg nem akadályozhatják, csak akkor, ha azt a bíróság is fölöslegesnek tartja; ez abból is kitünik, hogy az elnök s a bíróság a felek kérelme nélkül hivatalból is vehet fel bizonyitékokat (288. §. ut. bek. 306. §. 3. bek.)

A bizonyitékok mellőzésének második esete az, midőn a bíróság a bizonyiték felvételét teljesen feleslegesnek tartja; miután a felek kérelmére való mellőzéshez is az kell, mint láttuk, hogy a bizonyiték felesleges legyen, ebből következik, hogy a két eset közt csak az a különbség, hogy az egyikben a kezdeményezés a felektől indul ki, a másikban pedig a bíróságtól.

4. A törvény 306. §-a a megidézett és *megjelent* tanukról rendelkezik; ha a megidézett tanu nem jelent meg, annak mellőzése vagy előállitása tárgyában nem a 306. §., hanem a 301. §. 6. bek. s a 303. §. értelmében kell határozni.

5. Uj bizonyiték felvételét mind a törvényszék mind az elnök elrendelhetik. Az elrendelés itt, kezdeményezés szempontjából kétféleképen történhetik, t. i. vagy az elnök, illetve a törvényszék initiálhatja azt, vagy a felek. Mindkét esetben elrendelheti a bizonyitás felvételét az elnök ép ugy, mint a törvényszék; tehát a felek e tárgyban akár az elnökhöz, akár a törvényszékhez fordulhatnak inditványaikkal. Ha azonban a bizonyitás felvétele végett a főtárgyalást 24 óránál hosszabb időre kellene félbeszakitani, annak fölvételét csak a törvényszék rendelheti el. Ilyen esetben tehát az elnök a netán hozzá intézett inditványt törvényszéki tanácskozás tárgyává teszi.

Az uj bizonyitás felvételét czélzó inditványnak helyt adhat ugyan az elnök, a mennyiben a végből a főtárgyalást 24 óránál hosszabb időre félbeszakitani nem kell, ámde nincs jogában az inditványt elutasitani; mert ily határozatot csak a törvényszék hozhat (306. §. 3. bek.); ha tehát az elnök azt látja, hogy az inditvány nem teljesithető, azt a törvényszék elé terjeszti. A törvény nem rendelkezik arról a törvényszék előtti eljárásban, hogy mikor mellőzhető az uj bizonyiték felvétele: ellenben a tábla előtti eljárásban ezeket az eseteket a 393 .§-ban tüzetesen meghatározza.

Ez a hiány akkor észlelhető, midőn a Curia a bizonyitás kiegészitése iránti kérelmét elutasitó végzés ellen használt semmiségi panaszt (384. §. 9. p.) vizsgálja felül. A Curia IV. tanácsa a 393. §-t a törvényszék és esküdtbiróság előtti eljárásra is alkalmazza; s elutasitja a semmiségi panaszt, ha a bizonyitás kiegészitése a 393. §. szabályainak megfelelőleg mellőztetett.

6. A törvény az uj bizonyiték beszerzésének módjáról rendelkezik; *az uj bizonyiték* fogalmát az Indokolás (522. lap) ekkép határozza meg:

A törvény a „bizonyiték" kifejezés alatt mindazt érti, mi csak bizonyitékul szolgálhat, következésképp mind az elnök, mind a törvényszék jogositva vannak uj tanukat és szakértőket megidézni és kihallgatni, szakértői szemlét elrendelni, okiratokat, polgári vagy bünvádi periratokat és egyáltalában minden uj bizonyitékul szolgáló tárgyat megszerezni.

Az „uj bizonyiték" fogalma alatt nem azt érti a törvény, mintha annak a felek előtt ismeretlennek kellene lenni, sőt ellenkezőleg a főtárgyalásra nem idézett vagy meg nem jelent, de az előkészitő eljárás során kihallgatott tanu vagy szakértő is ilyennek tekintendő.

Tehát az Indokolás szerint mindaz uj bizonyiték, a mi az itélőbiróság előtt nem fekszik.

7. Ha az uj bizonyiték beszerzésére irányuló kérelem alaptalanul elutasittatott az a Bp. 381. §. 9. p. és 4. bek. értelmében semmiségi ok.

8. Ha a szemlét a főtárgyaláson rendelték el, azt vagy az egész törvényszék, vagy ha ez nem lehetséges, egyik kiküldött tagja teljesiti. Itt — a dolog természete szerint — törvényszék alatt az itélő biróságot, a törvényszék tagja alatt pedig az itélőbiróság egyik tagját kell érteni. Miután a törvény meghatározza, hogy a szemlét főtárgyalás közben ki teljesiti, ebből következik, hogy azt az itélőbiróság tagjain kivül más biró, tehát a vizsgálóbiró sem teljesitheti.

Ha az esküdtbiróság maga teljesitheti a szemlét, akkor az esküdteknek is jelen kell lenni, mert az E. T. 1. §-a szerint az esküdtszék az esküdtbiróság kiegészitő része s e tekintetben a XIX. fejezet eltérőleg nem intézkedik (337. §.)

9. „A felek a szemle megtartásának idejéről semmiség terhe alatt értesitendők." A törvény csak az értesitést irja elő kötelezőleg, de azt nem követeli, hogy az értesités kellő időben kézbesittessék is; következésképp csak az semmiségi ok, ha a biróság a határnapról nem értesitette a feleket, de az nem, ha az értesités későn expediáltatott, vagy ha más okból azt a felek nem kapták meg.

Egyébként ez a megjegyzés csak elméleti értékkel bir, mert akár a bíróság, akár annak tagja teljesitse is a szemlét, az sürgős cselekmény, mert a főtárgyalást annak teljesitése után folytatják, tehát mihelyt elrendeltetik a szemle, annak határnapját akár a törvényszék, akár annak kiküldött birája azonnal s pedig szóbelileg közli a felekkel.

10. Uj bizonyiték felvételét vagy megszerzését rendszerint a bizonyitó eljárás befejezéséig kell kérni (314. §.); ha azonban ezt valamely fél elmulasztotta, kérelmét ezután is előterjesztheti, mert a 306. §. ut. bek. szerint: „Uj bizonyiték felvétele, vagy megszerzése az inditvány elkésése okából nem tagadható meg.“ Erre utalnak a Bp. 316—318. §-ai, mely szakaszok a vád módositása folytán követendő eljárást s uj bizonyitékok beszerzését szabályozzák.

Miután tehát a bizonyiték beszerzése iránti kérelem határidőhöz nincs kötve, ebből következik, hogy az mindaddig előterjeszthető, mig csak a bíróság itéletet nem hozott. Ennek megengedése gyakorlatilag is ajánlatos, mert a kérelem megtagadása esetén a kir. itélőtábla volna kénytelen az uj bizonyitékot felvenni (Bp. 402. §.).

10. Tanuk és szakértők kihallgatása.

307. §.

A tanukat és a szakértőket, ha a 308. §. esete nem forog fenn, a XIII. és XIV. fejezetek értelmében az elnök hallgatja ki.

Kivüle a tanukhoz és a szakértőkhöz a birák, a vádló, illetőleg képviselője, a vádlott, a védő és a magánfél vagy ennek képviselője közvetlenül intézhetnek kérdéseket.

Ha ezek az ügygyel semmi összefüggésben nem álló vagy a feleletre utmutatást tartalmazó kérdést tesznek, vagy ha a kérdés és a felelet másnak becsületét szükség nélkül sértené, vagy ha a kérdés olyan körülményre vonatkozik, a melynek bebizonyitását a törvény kizárja: az elnök a kérdés feltevését, illetőleg a feleletadást megtiltani köteles.

Ha homályos vagy értelmetlen kérdést tettek fel, az elnök felhivja a kérdezőt szándékának kimagyarázására vagy világos kifejezésére és ha szándékát megértette: a kérdést maga teheti fel.

Ha tanu vagy szakértő az ügygyel össze nem függő, sértő, részrehajló, vagy bizonyitani nem engedett körülményre vonatkozó nyilatkozatot tesz, az elnöknek kötelessége őt félbeszakitani és figyelmeztetni, hogy feleletében a szorosan hozzá intézett kérdéshez tartsa magát.

Jegyzet. 1. Ha a tanukat és szakértőket nem a felek hallgatják ki (308. §.), ezek kihallgatását a XIII. és XIV. fejezetek értelmében az elnök teljesiti, az emlitett fejezetekből a főtárgyaláson a 210., 215., 237., 238., 241. §. 3—5. bekezdése; 242., 245., 246., 251. és 253. §-ok rendelkezései alkalmazandók.

2. Az elnökön kivül a tanukhoz és a szakértőkhöz a birák, a vádló illetőleg képviselője, a vádlott, a védő és a magánfél vagy ennek képviselője közvetlenül intézhetnek kérdéseket. A törvény ezen felsorolással nemcsak azt határozza meg, hogy a tanukhoz és szakértőkhöz, kik intézhetnek kérdéseket, hanem azt is, hogy a kérdezés jogát ezek mily sorrendben gyakorolhatják. Habár az elnök köteles felügyelni a kérdezés jogának gyakorlatára (307. §. 3. bek.)., mindazáltal nincs jogositva a törvényben meghatározott sorrendet megváltoztatni. A kérdezés jogát a felek közvetlenül gyakorolják; vagyis közvetlenül intézik kérdéseiket a tanukhoz és szakértőkhöz. Ezen a szabályon csak akkor történik változás, ha a kérdés homályos vagy értelmetlen; ebben az esetben az elnök felhivja a kérdezőt szándékának kimagyarázására vagy világos kifejezésére és ha szándékát megértette: a kérdést maga *teheti fel* (307. §. 4. bek.) Miután a törvény facultative rendelkezik („*teheti fel*"), ebből következik, hogy az elnöktől függ, vajjon a kérdést ő maga tegye-e fel, vagy a kérdés feltételét a félnek engedje át.

Az elnök ügyel fel arra, hogy az ügygyel semmi összefüggésben nem álló vagy a feleletre utmutatást tartalmazó vagy olyan kérdés, mely vagy az arra adandó felelet más becsületét szükség nélkül sértené, vagy ha a kérdés olyan körülményre vonatkozik, a melynek bebizonyitását a törvény kizárja: fel ne tétessék. Az, hogy a kérdés oly természetü-e, melynek feltétele tilos, az elnök határozza meg, a mely határozat ellen a fél nem kereshet orvoslást a törvényszéknél.

Ha azonban a fél azt állitja, hogy a föltett kérdés ujonnan fölmerült tény bizonyitása, ez esetben, az uj bizonyiték felvételének elutasitása a törvényszék hatáskörébe tartozik (v. ö. 306. §. magyarázatánál a 6-ik jegyzetet.) Ha tehát az elnök a kérdés feltételét azon alapon tiltotta meg, mert az tiltott kérdés, a fél kérheti a törvényszéket, hogy az ujonnan felmerült ténynek a tanu által való bizonyitását engedje meg.

3. Ama kérdés eldöntésénél, hogy a kérdés az ügygyel összefüggésben áll-e vagy nem, nem lehet kizárólag a vádirat vagy vádhatározat által fölvett minősitésből kiindulni, kétségtelen, hogy első

sorban az a büncselekmény a mérvadó, a mely a vádhatározatban vagy vádiratban föl van véve, ámde miután a vádló módosithatja a vádat s a védő is önálló álláspontra helyezkedhetik, helytelen volna a kérdezés jogát azért korlátozni, mert a kérdés oly tényre vonatkozik, mely sem a vádhatározatban, sem a vádiratban foglalt minősités tényálladékával nincs összefüggésben. A kérdés feltételénél továbbá nem csupán a tényálladékból kell kiindulni, mert nem csak az döntendő el, hogy a büncselekményt a vádlott elkövette-e vagy nem; ellenkezőleg, első sorban a beszámitás kérdése a cognitio tárgya s csak az után lehet határozni a minősités tárgyában; de még itt sincs a kérdezés joga kimeritve, mert a B. T. K. 89. §-a szerint a büntetés kiszabásánál figyelembe veendők a bünösség fokára befolyással biró sulyositó és enyhitő körülmények, tehát a kérdezés joga ezen a téren is gyakorolható, sőt, miután a magánjogi elégtétel is a büntető itélet keretébe tartozik, a bizonyitási eljárás, következőleg a feleknek arra való befolyása erre is kiterjesztendő.

4. Tilos az oly kérdés feltétele is, *mely a feleletre utmutatást* tartalmaz; hogy a kérdés, mikor ilyen természetü azt csak az egyes concrét esetben lehet eldönteni.

Szabályul szolgálhat azonban az, hogy a kérdés akkor tartalmaz a feleletre utmutatást, ha az oly formában tétetik fel, a mely a tanu gondolatmenetét az általa tapasztalt tényektől elterelni alkalmas. Pl. ha azt kérdezzük a tanutól, hogy felismerné-e azt az embert, a ki X-et agyonlőtte, az ilyen kérdezésben nincs utmutatás a feleletre; ellenben, ha a kérdést igy teszszük fel: „ugy-e nem ismerné fel a vádlottat, mert hiszen a büntett elkövetésekor sötét volt" a kérdés ilyen formában tilos, mert a feleletre utmutatást tartalmaz.

5. Tilos az olyan kérdés és felelet, mely másnak becsületét *„szükség nélkül sértené"*. Arra nézve, hogy a kérdés vagy felelet mikor sértené mások becsületét, nem csupán a B. T. K. 261. §-a a mérvadó, mert sértő lehet a becsületre már az olyan nyilvánosan feltett kérdés is, mely még nem meggyalázó; éppen azért az elnök tapintatára van bizva annak eldöntése, hogy ebből a szempontból mikor lehet és kell a kérdést megtiltani.

A becsületet sértő kérdés feltétele azonban nem mindig tilos, hanem csak akkor, ha az *„mások becsületét szükség nélkül sértené"*. Ez kettőt jelent, jelenti egyrészt a kérdés minőségét *alaki* s jelenti másrészt *anyagi* szempontból.

Alakilag tilos lehet a kérdés, de azért anyagilag megengedhető; ez akkor forog fenn, ha a kérdés feltételénél helytelen forma használtatott, vagyis sértő formát használ a kérdező, holott azt más alakban is fel lehet tenni.

Anyagilag tilos a kérdés akkor, ha az bármilyen alakban tétetik is fel, sértő mással szemben.

A más becsületét sértő kérdés feltétele azonban nem mindig tilos, hanem csak akkor, ha az másnak becsületét szükség nélkül sérti. Tehát ebből következik, hogy ellenkező esetben a kérdés feltehető. Vagyis, ha szükséges, másnak becsületét sértő kérdés is intézhető a tanuhoz.

Itt a magánérdek jut collisioba a közérdekkel; a magánérdek ugyanis az, hogy becsületet sértő kérdések ne tétessenek fel; a közérdek, jelesül az igazságszolgáltatás érdeke pedig azt követeli, hogy a becsületsértő kérdés is feltétessék, ha arra szükség van, vagyis, ha másként az igazság meg nem állapitható. Miután pedig a közérdekkel szemben mindig háttérbe szorul a magánérdek, ebből következik, hogy ha közérdekből „*szükséges*", a magánbecsületet sértő kérdés is feltehető.

6. Végül tilos az olyan kérdés, a melynek bebizonyitását a törvény kizárja. Erre nézve mérvadó a B. T. K. 264. §. 1—4. p. mely a valódiság bizonyitását tiltja; s a B. T. K. 265. §-a, mely szerint annak bebizonyitása, hogy az állitott tény köztudomásu, szintén nem engedhető meg.

7. A tiltott kérdésekre vonatkozólag a törvény három módozatot állit fel, melyek az elnök rendelkezésére állanak. Ezek elseje a kérdés feltételének megtiltása. Miután a felek nem az elnök közvetitésével, hanem közvetlenül teszik fel a kérdést, könnyen érthető, hogy a kérdésfeltételt megakadályozni legtöbb esetben nem lehet, mert annak tiltott volta csak utólag ismerhető fel. Erre az esetre az elnök rendelkezésére áll a feleletadás megtiltása. Megtörténhetik végül, hogy a tanu oly nyilatkozatot tesz, melyre nézve kérdést feltenni is tilos, ebben az esetben az elnök köteles őt félbeszakitani és figyelmeztetni, hogy feleletében szorosan a hozzá intézett kérdéshez tartsa magát (307. §. ut. bek.) Természetes, hogy itt csak megengedett kérdésről lehet szó, mert ha fél tiltott kérdést tett fel, mielőtt a tanu arra felelt volna, köteles a feleletadást az elnök megtiltani.

8. A kérdések feltételénél az elnök mindazokat ellenőrzi, a kiknek kérdezési joguk van, tehát nemcsak a feleket, hanem biró-

társait is. Ez kétségtelen. Ugyanis a 307. §. második bekezdése felsorolja, hogy kik intézhetnek kérdést a tanukhoz az elnökön kivül; a felsoroltak közt vannak első helyen a *birák;* a harmadik bekezdés pedig azt mondja, hogy ha *„ezek"* tiltott kérdést tesznek föl, az elnök köteles azt megtiltani. Miután a törvény általában a második bekezdésre utal (*„ezek"*), a hol a birák is fel vannak sorolva, ezeket pedig nem veszi ki, ebből következik, hogy az elnök a birákat is ellenőrzi a kérdések feltételében.

11. Keresztkérdezés.

308. §.

Ha a vádlottnak védője van, ennek inditványára, a menynyiben a vádló nem ellenzi, a tanukat és a szakértőket első sorban a felek képviselői hallgatják ki.

A felek által való kihallgatást, egyetértő kivánságukra, a törvényszék megengedheti akkor is, ha nincs védő, de a vádlottat értelmisége vagy külön szakképzettsége a kihallgatás teljesitésére alkalmasnak tünteti fel.

Ez esetekben a vád tanuihoz, illetőleg szakértőihez először a vádló, a védelem tanuihoz és szakértőihez pedig első sorban a vádlott, illetőleg képviselőik intézik a kérdéseket és azután azokhoz a kérdezőnek ellenfele is tehet kérdéseket. Erre a magánfél vagy ennek képviselője intézhet kérdéseket. Az ellenfél, illetőleg a magánfél vagy ennek képviselője után az első kérdező ujabb kérdéseket intézhet, de csak olyan uj ténykörülményekre nézve, melyek az ellenfél, illetőleg a magánfél vagy ennek képviselője kérdése folytán merültek fel.

Az elnök és a bíróság tagjai mind a kérdezés befejezésével, mind bármelyik kérdésre adott felelet után annyi kérdést tehetnek, a mennyit szükségesnek tartanak.

A 307. §. 3—5. bekezdéseiben foglalt rendelkezések a felek által való kihallgatás esetében is alkalmazandók.

A bíróság a felek által való kihallgatást azonnal megszüntetheti, mihelyt meggyőződik, hogy a kérdezőnek a kérdések tevésére nincs kellő tehetsége, vagy ha a magánvádló vagy a vádlott, illetőleg képviselőik, ismételt elnöki figyelmeztetés után is, tiltott kérdéseket tesznek.

M. i. Ama reformtörekvéseket, melyek az angol kérdezés rendszerének meghonositását czélozzák és a melyek különösen Gneist buzgólkodása és a német jogász-gyülés kijelentései óta mindinkább nagyobb arányokat öltenek,

a jelen törvény készitésénél is fontolóra kellett venni. Angliában ugyanis a biró, ha nem is oly passiv magatartást követ, mint az némely német tulbozgó doctrinárnek tanitásában feltüntetve van, de mindenesetre az egész eljárás szelleme tartózkodó magatartásra utalja a tanuk kihallgatásával szemben. A terhelő és mentő bizonyitékok, minthogy ezek előállitásáról a felek gondoskodnak, élesen el vannak különitve és a polgári per mintájára mindenik fél az itélőbiró elé állitja bizonyitékait. E rendszer következménye, hogy a vádló a terhelő, a vádlott a mentő tanukat hallgatja ki (examination in chief). Minden tanunak ekként teljesitett kikérdezése után az ellenfélnek van joga kérdéseket tenni, azaz: a vád tanuját a vádlott (védő), a védelem tanuját a vádló hallgatja ki (cross-examination). Erre ismét joga van mindenik félnek saját tanujához kérdéseket intézni (reexamination). Az elnöknek inkább csak felügyelő, ellenőrző és kiegészitő hatásköre van.

Valamint a belga javaslat, ugy a német birodalmi perrendtartás előkészitése alkalmával fontolóra vették az angol rendszer adoptálásának vagy mellőzésének kérdését.

A belga parlamenti bizottság jelentése csak az elméletben tartja szép rendszernek az angol kihallgatás módszerét. (Thonissen II. kötet 41. és köv. lap.) A gyakorlatban — ugymond — más alakot ölt ez. Az angol ügyvédek valóságos müvészetet sajátitottak el a tendenciózus, rosszakaratu, fogásos kérdések feltevésében. Befolyást gyakorolnak a tanu gondolkozására a nélkül, hogy ez észrevenné. Felizgatják, zavarba hozzák, kinozzák, ellenmondásba keverik, ugy, a hogy képviseltjük érdeke éppen megkivánja. A tanu e routinirozott férfiaknak kiszolgáltatva, valóságos vértanuságot szenved. Egy kiröppenő szó, egy phrasis, melynek fontosságot tanu maga sem tulajdonit, elég eszköz e gyakorlott strategák kezében, hogy megzavarják a tanut és az esküdteket is. A kihallgatás vég nélkül elhuzódik és gyakran visszatartja a polgárokat a tanuságtételtől, kik a valóság kideritése érdekében fontos vallomásokat tehetnének. Eme rendszer hibái — folytatja a jelentés — annál nagyobbak, mert a felek szabadsága a kérdezésben csaknem korlátlan. Kikérdezik a tanunak egész magánéletét és oly feleleteket csikarnak ki, melyek kétséget ébresztenek a tanu itélőképessége, intelligentiája, emlékező tehetsége és erkölcse iránt. A belga tanu, ki már mostani szerepétől is irtózik, csak alig tudna ez uj rendszerhez simulni. A felvilágosodott és pártatlan birónak nyugodt és komoly kikérdezése többet ér. Ha a kihallgatás nem teljes, ha az elnök az ügy egyik-másik részletét fel nem deritette, ha emlékező tehetsége pillanatnyira cserben hagyta: ugy minden félnek van joga a hiányokat pótolni.

Ez kivonatosan a belga parlamenti bizottság véleményének tartalma. Alig kell megjegyezni, hogy ez itélet éppen nem tárgyilagos, sőt egyenesen az árnyoldalak tulszinezése. A visszaélések és pedig oly visszaélések felsorolása ez, melyek könnyen meggátolhatók és az angol biró, — mint ezt a tárgyalások mindennap igazolják, — komolyan is őrködik a fölött, hogy a tanu oly vértanuságot ne szenvedjen, milyenről a belga bizottsági jelentés panaszkodik. A visszaélések szempontjából egyébiránt egyetlen intézmény értékéről sem lehet helyes itéletet alkotni. Éppen a belga bizottsági jelentés mondja néhány lappal előbb (27. lap) oly szépen: „Ha kénytelenek volnánk minden intézményt mellőzni, mely magában jó, de visszaélésekre ad okot: akkor valóban zavarban

volnánk ama határra nézve, a meddig a rombolás e munkájában mennünk kellene".

A belga képviselőházi bizottság a felhozott okokat bizonyára csak azért tartotta elegendőknek, mert tudta, hogy az angol rendszerrel homlokegyenest ellenkező franczia rendszer hagyományaihoz sokkal szivósabban ragaszkodik a belga törvényhozás, hogy sem szükséges volna annak fentartását, szemben az angol rendszerrel, behatóbban indokolni. Hisz a belga kormányjavaslat (II. R. 41. cz.) csakis a „par organe du président" kihallgatás módszerét ismeri és a képviselőházi bizottság jelentése azt is nagy vivmánynak tekinti, hogy az elnök engedelmével ezentul közvetlen kérdezésre lesz joguk a feleknek. (A 41. cz. kiegészitéseül inditványozza a bizottság: „Ils pourront aussi avec l'autorisation du président l'interroger directement").

Németországban nem zárkóztak el annyira az angol rendszer hatása elől, mint Belgiumban, mert hisz nemcsak az elmélet férfiai szállnak sikra e rendszer mellett, hanem ennek befolyása a törvényhozásokban is észrevehető.

Poroszországban már az 1852. május 3-iki törvény megengedte, hogy az ügyészség és a védő közös inditványára az elnök a tanuk kihallgatását a felekre bizhassa, mely esetben a kihallgatás az angol módszer szerint történt.

Még tovább ment ennél a württembergi (309. §.), és a badeni perrendtartás (238. §.), a mennyiben ezek szerint tisztán az ügyészség és a védő beleegyezésétől függött a keresztkérdezés alkalmazhatása.

A német birodalmi perrendtartás javaslata hasonló rendelkezést tartalmazván, ez beható tanácskozásra adott okot a birodalmi gyülés igazságügyi bizottságában.

Gneist a kormány-javaslattal szemben azt inditványozza, hogy a keresztkérdezés kötelező legyen mindig, ha jogász védője van a vádlottnak. A keresztkérdezés ez általános behozása mellett annak kiváló hasznaira hivatkozott. Kiemelte: hogy e módszer szerint határozottabb és behatóbb leend a kihallgatás, mert mindenik fél az előtte ismert döntő pontra irányozza kérdéseit. A kihallgatásnak e preciz modora egészen más benyomást fog gyakorolni az esküdtekre. Az elnök állása lényegesen könnyebbé válik, kellő tárgyilagossága és nyugodtsága nem lesz megzavarva és teljes erélylyel a kérdések feltevésének ellenőrzésére és egyéb incidensek elintézésére forditja figyelmét. Ez nem volna experimentálás, — folytatja Gneist, — mert az inditványozott eljárás már fennállott a középkorban és fennáll Észa-Amerikában és Angliában. A kihallgatás jelenlegi módja pedig franczia minta után alakult. Alaptalannak mondja azt az aggodalmat, mintha a védők e tekintetben nem tudnának hivatásuknak megfelelni. Egyébiránt, — végzi — nem ritka eset, hogy laicusok is a legnagyobb sikerrel élnek a keresztkérdezés jogával, mi éppen abban leli magyarázatát, hogy mindenik fél legjobban tudja, mi leend a tanu vallomásában reá nézve fontos.

Gneist inditványa ellen mindenekelőtt Schwarze foglalt állást. Különösen kiemelte, hogy a keresztkérdezés csak ugy bir jelentőséggel, ha a vádlottnak oly védője van, a ki e feladatnak meg is tud felelni. Ilyen pedig a legtöbb esetben hiányzik. Főleg azonban arra utal, hogy a kötelező kereszt-

kérdezés nem illik a javaslat rendszerébe. Mig az egész eljárás más elveken nem nyugszik: addig kötelezőleg a keresztkérdezés intézményét nézete szerint behozni nem lehet. A vitában még részt vettek Marquardsen, Herz, Völk, Wolffson, Klotz, Hanauer, Reichensperger, Bähr, Böcher, Miquel (a bizottság elnöke) és az eredmény az lett, hogy Gneist inditványát 17 szavazattal 8 ellenében elvetették (Hahn gyüjteményes munkája 837. s következő lapok).

A mily erős visszahatást keltett a bizottságban a keresztkérdezés intézményének kötelező behozása; olyannyira felkarolta a többség a keresztkérdezésnek a kormányjavaslat által czélzott facultativ behozását, melyet a törvénybe fel is vett. A német birodalmi perrendtartás 238. §-a szerint az államügyészség és a védő egybehangzó kivánságára az általuk megnevezett tanuknak és szakértőknek kihallgatását az elnök ezeknek átengedni tartozik és pedig ugy, hogy mindenik fél az általa megnevezett tanukat és szakértőket hallgatja ki első sorban. Az elnöknek az ügy további felvilágositása czéljából a kérdezés után is joga van kérdéseket tenni.[1])

Éppen nem lehet állitani, hogy a keresztkérdés intézményét Németországban sürüen vennék igénybe. Poroszországban — maga az igazságügyi bizottság jelentése elismeri, — soha sem alkalmazták az 1852-iki májusi törvény facultativ keresztkérdezését. Ennek oka azonban a német practicus jogászok véleménye szerint abban rejlik, hogy a keresztkérdezés alakalmazhatása az államügyész és védő beleegyezésétől lévén függővé téve, az államügyész csak a legritkább esetben járul a főtárgyalást vezető elnök irányában bizalmatlansági szavazat színével biró keresztkérdezés iránti inditványhoz.

Fontolóra vevén a keresztkérdezés mellett és ellen felhozható okokat és levonva az összehasonlitó jogból meritheto tapasztalatokat, a törvény a kötelező keresztkérdezés rendszerét nem tette magáévá, mert e rendszernek (védő jelenléte hiányában) kivétel nélküli alakalmazása mellett sok esetben éppen a vádlott érdeke szenvedne. Az ügyvédek legnagyobb része, különösen a vidéki vársokban, nem foglalkozik annyira a büntetőjoggal és gyakorlattal, hogy a keresztkérdezésnél egyenlő fegyverrel küzdhetne a közvádlóval. Ha pedig az elnöknek a keresztkérdezés befejezte után a hiányok pótlása végett még csaknem egészen uj kihallgatást kellene tartani: ugy minden gyakorlati haszon nélkül igen elhuzódnék a tárgyalás. Főleg áll azonban az, a minek Schwarze adott kifejezést, hogy a keresztkérdezés kötelező behozása csak oly perrendtartás keretébe illik, mely a tiszta vádrendszerre van alapitva. De ha el van fogadva, hogy a bizonyi-

[1]) 238. §. Die Vernehmung der von der Staatsanwaltschaft und dem Angeklagten benanten Zeugen und Sachverständigen ist der Staatsanwaltschaft und dem Vertheidiger auf deren übereinstimmenden Antrag von dem Vorsitzenden zu überlassen. Bei den vor der Staatsanwaltschaft benannten Zeugen und Sachverständigen hat diese, bei den von dem Angeklagten benannten der Vertheidiger in erster Reihe das Recht zur Vernehmung.

Der Vorsitzende hat auch nach dieser Vernehmung die ihm zur weiteren Aufklärung der Sache erforderlich scheinenden Fragen an die Zeugen und Sachverständigen zu richten.

tékok megszerzése fölötti gondoskodás ne legyen kizárólag a felekre bizva és a kir. ügyészségnek nemcsak a terhelő, de a mentő körülményekre nézve is egyenlő figyelmet kell forditania; ha az anyagi igazság felderitése érdekében szükségesnek mutatkozott, hogy a bíróság active folyjon be a bizonyitékok előállitásába: akkor az eljárás legfontosabb részében, a bizonyitó eljárásban a kérdésintézést kötelezőleg a felekre bizni következetlenség nélkül nem lehet.

De mivel bizonyos esetekben a keresztkérdezés módszere haszonnal jár, sőt a társadalmat izgatottságban tartó nagyobb hullámokat vert bünügyekben gyakran e módszer kelt igazi bizalmat és megnyugvást az eljárás irányában: nem volna czélszerü pusztán az elkövethető visszaélésektől való félelem miatt egyszerüen kizárni a keresztkérdezést, melyet kötelező alakban is kétségtelenül mind Angliában, mind Észak-Amerikában, mind Svájcznak némely államában nagy sikerrel alkalmaznak.

A törvény tehát facultativ alakban ölelte fel a keresztkérdezést lényegében akként, a hogy ezt a porosz és német törvények tették. (Indokolás 523. l k. l.).

Jegyzet. 1. A keresztkérdezésnek két esetben van helye, egyik az, midőn a vádlottnak védője van s a keresztkérdezést ez inditványozza. Ez esetben a keresztkérdezés megengedése vagy megtagadása nem függ a bíróságtól, hanem csakis a kir. ügyésztől; ha ez a keresztkérdezést nem ellenzi, a tanukat és szakértőket a felek képviselői hallgatják ki. Ha ellenben az ügyész a keresztkérdezést ellenzi, akkor a tanukat és szakértőket a 307. §. értelmében az elnök hallgatja ki; joguk van azonban a tanukhoz és szakértőkhöz a feleknek is kérdéseket intézni.

Miután a törvény szerint meg kell engedni a keresztkérdést, ha azt az ügyész nem ellenzi, ebből következik, hogy e kérdésben sem az elnök, sem a törvényszék nem hoz határozatot.

A keresztkérdezés második esete az, ha nincs ugyan a vádlottnak védője, de ennek értelmisége vagy külön szakképzettsége a felek által való kihallgatást megengedhetőnek tünteti fel. Ebben az estben már nem elég a vádló beleegyezése; ez is megkivántatik ugyan, de a keresztkérdezés megengedése vagy megtagadása tárgyában a törvényszék határoz; s ez állapitja meg azt, hogy a vádlott értelmisége vagy külön szakképzettsége ezt a kihallgatás teljesitésére alkalmasnak tünteti-e fel vagy sem.

Ebben az utóbbi estben a keresztkérdezés megengedését kérheti a vádlott vagy a vádló; a lényeges az, hogy köztük e tárgyban egyetértés legyen, mert ha a keresztkérdezést egyik fél ellenzi, az nem rendelhető el.

Az előbbi esetben azonban a keresztkérdezést mindig a védő

kéri s igy a törvény hallgat arról az esetről, ha a vádlottnak védője van s a keresztkérdezést a vádló initiálja. Miután azonban a törvény arra helyezi a sulyt, hogy e tárgyban a felek közt egyetértés legyen, mert hiszen az első bekezdésnek is ez a lényege, ebből következik, hogy ezen feltétel mellett a keresztkérdezésnek akkor is helye van, ha azt a vádló inditványozza s a védő ezen inditványt nem ellenzi.

Ebben az esetben sem kell törvényszéki határozat, mert arra csak a második bekezdés esetében van szükség és pedig azért, mert a törvény a törvényszék határozatában látja a biztositékát annak, hogy a vádlott tényleg képes a szakavatott vádlóval szemben érdekeit képviselni s vele szemben a vádló, főleg a közvádló szakbeli tulsulya nem fog érvényesülni. Ha azonban a vádlóval szemben áll a szakképzett védő, nincs szükség erre a biztositékra, mert ugy a vádló, mint a védő egyenlően kvalifikált, tehát egyenlő fegyverekkel küzdenek s nem kell attól félni, hogy a vád a védelemmel szemben tulsulyra fog vergődni.

2. A törvény a vádló szót használván, ez alatt a kir. ügyészt, fő- és pótmagánvádlót kell érteni (13. §. első bek.)

3. A keresztkérdezésnél a vád tanuihoz, illetőleg szakértőihez a vádló, a védelem tanuihoz, illetőleg szakértőihez pedig első sorban a vádlott, illetőleg képviselőik intézik a kérdéseket.

A vád tanui azok, a kiket a vádló, a védelem tanui pedig azok, a kiket a védő kért beidéztetni; tehát nem az a mérvadó, hogy az illető tanu az előzetes eljárás során minő vallomást tett, vajjon az kedvező vagy kedvezőtlen-e a vádlottra, hanem az, hogy a tanut melyik fél kérte beidéztetni.

Miután pedig rendszerint csak azok a tanuk idéztetnek be, a kik a vádiratban meg vannak nevezve (Bp. 255. §.), ebből következik, hogy a legtöbb esetben a szó szoros értelmében vett keresztkérdezés nem is lehetséges, mert csak egyik félnek, t. i. a vádlónak vannak tanui. Ez azonban nem zárja ki a tanuknak a felek által való kihallgatását, mert a törvény 308. §-a nem állitja fel követelményként, hogy mindegyik félnek legyenek tanui; következésképp, ha csak a vádló nevezett meg tanukat, ezeket hallgatják ki a felek.

A keresztkérdezés csak a felek által megnevezett s beidéztetni kért tanukra vonatkozik, tehát a főtárgyalás elnöke (288. §. ut. bek.) vagy a vádtanács által (266. §. 3. bek.) hivatalból berendelt tanukat és szakértőket mindig az elnök hallgatja ki első sorban.

5. Miután valamelyik fél kihallgatta saját tanuját, ehhez az ellenfél tehet kérdéseket, ez után a magánfél vagy ennek képviselője élhet a kérdezés jogával; a minek megtörténtével az első kérdező ujabb kérdéseket intézhet, de csak olyan uj ténykörülményekre nézve, melyek az ellenfél, illetőleg a magánfél vagy ennek képviselője kérdése folytán merültek fel. Tehát olyan kérdést feltenni, melynek szüksége nem az ellenfél kérdése folytán merült fel: tilos.

6. Keresztkérdezés estén is joga van az elnöknek és a bíróság tagjainak mind a kérdezés befejezésével, mind bármelyik kérdésre adott felelet után annyi kérdést feltenni, amennyit szükségesnek tartanak. A bíróságnak a bizonyitási eljárásra való eme befolyása azonban a felek kérdezésének sorrendjét nem zavarhatja meg. Nevezetesen, ha pl. a védő hallgatja ki a tanut s az elnök is intéz a tanuhoz kérdést, az erre adott felelet után a kihallgatást ismét a védő folytatja s nincs joga a vádlónak közbevetőleg kérdezni mindaddig, mig a védő a tanu kihallgatását be nem fejezte.

7. A kihallgatást keresztkérdezés esetében is az elnök ellenőrzi s köteles a tiltott kérdések feltételét vagy az azokra adandó feleletet megtiltani (V. ö. 307. §. 3—5. bek.)

8. Ha több vádlott van s nincs mindegyiknek védője, a keresztkérdezés csak arra a vádlottra vonatkozólag rendelhető el, a kire nézve a 308. §. első és második bekezdésének föltételei fennforognak.

9. A törvény nem határozza meg, hogy a keresztkérdezés iránti inditványt mikor kell előterjeszteni; azonban a dolog természetéből következik, hogy ez czélszerüen csak a bizonyitó eljárás megkezdése előtt tehető meg, mert az elkésetten előterjesztett indivány az elnöknek a bizonyió eljárásra vonatkozó tervére zavarólag hatna. Ha azonban az inditvány később terjesztetik elő, azt elutasitani nem szabad, mert az inditvány előterjesztése praeclusiv terminushoz nincs kötve. Ez kitünik az indokolásból is, mely szerint:

„Nemcsak az egész bizonyitó eljárásra, hanem egyes tanu vagy szakértő kikérdezésére nézve is helye van a keresztkérdezésnek.“ (526. lap.)

10. A felek által való kihallgatás csak a tanukra és szakértőkre vonatkozik, de a vádlottra nem, mert ehhez az elnökön kivül sem közvetve, sem közvetlenül senki sem intézhet kérdéseket (304. §. ut. bek.)

11. A felek által való kikérdezést rendszerint nem szabad

megszüntetni; miután azonban megtörténhetik, hogy a felek ezzel visszaélnek, joga van a bíróságnak, de nem az elnöknek, a felek által való kihallgatást azonnal megszüntetni, mihelyt arra nézve valamely a törvényben meghatározott ok fenforog. A törvény erre nézve két okot hoz fel; az első az, ha a bíróság meggyőződik, hogy a kérdezőnek a kérdések tevésére nincs kellő tehetsége. A törvény nem jelöli meg közelebbről, hogy a „kérdező" alatt kit kell érteni s igy a grammatikai magyarázattal azt lehetne mondani, hogy ez alatt a kir. ügyészt s a védőt is lehet érteni. A törvény értelme azonban nem ez. A kir. ügyészről, a ki a közvádat képviseli, s a védőről, a ki a szakszerü védelmet látja el, nem lehet föltételezni, hogy kérdéseket nem tudnának feltenni. A törvény jelzett rendelkezése tehát első sorban vonatkozik a vádlottra, a kinek inditványára megengedte a bíróság a keresztkérdezést, mert abban a meggyőződésben volt, hogy értelmiségénél fogva vagy külön szakképzettségénél fogva a kihallgatás teljesitésére alkalmas. (308. §.) Vonatkozik másodsorban a magánvádlóra, a ki személyesen is képviselheti a vádat; ha tehát erre nézve meggyőződik a bíróság, hogy a kérdések tevésére nincs kellő tehetsége, nemcsak a keresztkérdezést szüntetheti meg, hanem a magánvádlót ügyvéd megbizására is utasithatja (47. §.).

Megszüntethető továbbá a felek által való kihallgatás akkor is, ha „a magánvádló vagy a vádlott, illetőleg képviselőik ismételt elnöki figyelmeztetés után is tiltott kérdéseket tesznek." A tiltott kérdéseket a 307. §. határozza meg (V. ö. ezen §. magyarázatánál a 2., 3., 4., 5., 6. jegyzetet.) Ilyen kérdés feltételénél azonban nem szabad azonnal megszüntetni a felek által való kihallgatást, hanem csak akkor, ha „*ismételt* elnöki figyelmeztetés" után is tiltott kérdéseket tesznek; tehát a kérdezés eme módjának megszüntetését legalább két elnöki figyelmeztetésnek kell megelőzni. Az közömbös, hogy a tiltott kérdést a törvényben meghatározott személyek közül ki tette fel; miután azonban a törvény az ügyészre nem utal, csak a magánvádlóra, ebből következik, hogy ha az ügyész tette fel a tiltott kérdéseket, a miatt a keresztkérdezést megszüntetni nem szabad.

12. Elnöki jogkör a tanu, szakértő és vádlott eltávolítására.

309. §.

Az elnök köteles gondoskodni arról, hogy a még ki nem hallgatott tanu ne legyen jelen a bizonyitó eljárásnál, a ki nem hallgatott szakértő pedig a másik szakértő kihallgatásánál.

Ha az eljárás czélja kivánja, megengedheti az elnök, hogy a szakértő jelen legyen a vádlott és az összes tanuk kihallgatásánál.

A kihallgatott tanuk és szakértők a főtárgyalás terméből csak az elnök rendeletére vagy engedelmével távozhatnak.

Az elnök intézkedhetik, hogy a kihallgatott tanuk és szakértők a termet elhagyják, később azonban behivatja őket és akár egyedül, akár más tanuk és szakértők jelenlétében ismételten kihallgathatja.

Ha a vádlott és a tanu, vagy a tanuk egymás között valamely lényeges körülményre nézve eltérő vallomást tesznek, szembesitésök eszközlendő.

310. §.

Az elnök a vádlottat valamely tanu vagy vádlott-társ kihallgatása alatt, a vallomástétel szabadsága érdekében, kivételesen eltávolittathatja a teremből.

A távollétében teljesitett kihallgatás eredménye a vádlottal haladék nélkül közlendő és a kihallgatás a vádlott kivánatára jelenlétében ismétlendő. A közlésnek a bizonyitó eljárás befejezéséig semmiség terhe alatt meg kell történnie.

Ugyancsak az elnök teljesiti a nézete szerint, vagy a törvényszék határozata folytán szükséges szembesitéseket és mutatja fel ama tárgyakat, a melyeknek azonossága megállapitandó.

M. i. A bizonyitó eljárás vezetésének lényegéből folynak ama rendelkezések, melyek az elnöknek éppen a tanuk és szakértők befolyásolásának megakadályozása czéljából kötelességévé teszi arról gondoskodni, hogy a ki nem hallgatott tanu a bizonyitó eljárásnál és a ki nem hallgatott szakértő a másik szakértő kihallgatásánál jelen ne legyen. De viszont előfordulhat, hogy az eljárás érdeke kivánja, hogy a szakértő az egész bizonyitó eljáráson jelen legyen, sőt megengedheti az elnök a szakértőknek, kiknek különben önálló joguk a kérdezésre nincs, azt is, hogy a tanukhoz kérdéseket intézhessenek (309. §.).

Hogy a kihallgatott tanuk és szakértők a főtárgyalás terméből csak az elnök rendeletére vagy engedélyével távozhatnak: indokát leli egyrészről abban, hogy a később kihallgatandó tanukkal és szakértőkkel vallomá-

saikat ne közölhessék, másrészről abban, hogy esetleg ujra kihallgathatók legyenek.

A bizonyitó eljárás sikere érdekében szükségessé válhat, hogy az egyes kihallgatott tanu a teremben ne maradjon, mert őt a később kihallgatandó tanuval esetleg szembesiteni kell. Következésképen szükséges volt az elnököt ama jogkörrel is felruházni, hogy a tanut a terem ideiglenes elhagyására kötelezhesse és őt akár egyedül, akár más tanuk jelenlétében ismét kihallgathassák.

Az eljárás attól az alapelvétől, mely szerint minden bizonyiték felvételénél a vádlottnak jelen kell lenni, lényeges eltérést tartalmaz a törvény ama rendelkezése, mely az elnököt a vallomástétel szabadsága érdekében felhatalmazza, hogy a vádlottat valamely tanu vagy vádlott-társ kihallgatása alatt a teremből eltávolithassa (310. §.). Ily rendelkezés szükségét minden perrendtartás elismeri, mert lehetnek esetek, midőn a tanu vagy vádlottárs a vádlott jelenlétében nem mer vallomást tenni, vagy a szégyenérzet, különösen nőket szemérem elleni büntetteknél, visszatartja a vallomástól. Nem volna tehát czélszerü az igazság felderitésének érdekét pusztán a merev elvi következetességnek feláldozni. A törvény ama perjogi állásánál fogva, melylyel az elnököt a főtárgyalás vezetésével felruházta, e fontos kivételes eljárás alkalmazását is csak ugy, mint a franczia joggyakorlat és az osztrák perrendtartás (250. §.) reá bizta. A német perrendtartás szerint (246. §.) eme jog a bíróságra van ruházva. Az elnök az előzetes eljárásra vonatkozó iratokból inkább ismeri a körülményeket, mint a biróság és igy ő kiválóan alkalmas annak megitélésére, hogy szükséges-e a vádlottat eltávolitani. Természetes, hogy erre vonatkozólag a felek inditványokat is tehetnek, de ezek tárgyában is az elnök van hivatva első sorban határozni, csak a meghozandó határozat után lehet a törvényszék határozatát kikérni. Nem kötelessége az elnöknek a vádlottat e rendelkezés előtt meghallgatni, mindazáltal helyesen jár el, ha ezt megteszi.

Más okból, mint a melyet a törvény kiemel, t. i. a vallomástétel szabadsága érdekében és máskor mint tanu vagy vádlott-társ kihallgatásánál e kivételes intézkedés nem alkalmazható. A vádlott-társnak jelenléte akkor is mellőzhetetlen, ha a vádnak oly pontjait tárgyalják, melyek nem vonatkoznak reá. De ha több büncselekmény miatt együttesen foly a tárgyalás és valamely vádlott éppen nincs érdekelve valamely büncselekményben: ugy ennek tárgyalásánál jelenléte nem szükséges. Az elnök azt is elrendelheti, hogy a tanu kihallgatásának egy része alatt távolitsák el a vádlottat.

Az eltávolitásnál a vádlottra háruló kárnak lehető ellensulyozása czéljából a törvény azt rendeli, hogy a vádlottat haladék nélkül, legkésőbb a bizonyitó eljárás befejeztéig semmiség terhe mellett értesiteni kell a kihallgatás eredményéről. Nem kivánja meg tehát a törvény azt, a mit az 1852-iki porosz törvény (28. §.) követelt, t. i. a tanunak ujra kihallgatását a vádlott jelenlétében, mert hisz éppen azért volt a vádlott eltávolitva, hogy a tanu ne álljon a vádlott jelenlétének hatása alatt. (Indokolás 257—258. lap).

Jegyzet. 1. A 310. §. utolsó bekezdése szerint az elnök teljesiti a szükséges szembesitéseket; ezen szabálylyal szoros összefüggésben

áll a 214. §. utolsó bekezdése, mely szerint a mentességi joggal biró hozzátartozók, még ha önként tettek is tanuságot, a terhelttel nem szembesithetők, hacsak ez maga nem kivánná.

13. A tanuk megesketése s kiküldött által való kihallgatásuk.

311. §.

Mindenik tanu megesketése vagy meg nem esketése tárgyában, kihallgatása és a felek inditványainak meghallgatása után, a biróság külön határoz; a megesketést azonban bármelyik fél inditványára vagy hivatalból is későbbre halaszthatja.

A megesketés mellőzendő a 221. és 222. §-ok eseteiben és akkor, ha azt a felek egyike sem kivánja.

312. §.

Ha a megelőző eljárásban ki nem hallgatott tanu vagy szakértő nem jelenhet meg a főtárgyaláson, a biróság a 287. §. értelmében leendő kihallgatását rendelheti el.

Jegyzet. 1. A Bp. 311. §-a azt rendeli, hogy minden tanu kihallgatása után külön határoz a biróság a megesketés kérdésében; a 217. §. pedig előirja, hogy a tanuk egyenként esketendők meg, miből következik, hogy ha a megesketést el is halasztja a biróság, a tanukat egyszerre tömegesen megesketni nem szabad. A Curia V. sz. döntvényében kijelenti, hogy nemcsak a tanu megesketése, hanem a megesketés tárgyában hozandó határozat is későbbre halasztható. (B. H. II. 44. lap.)

A határozatot indokolni kell. Ez a 77. §. utolsó bekezdéséből világosan kitünik. Kijelentette ezt a Curia is (v. ö. B. T. 51. k. 207. l.). Az a további kijelentése azonban, hogy az indokolás elmaradása nem semmiségi ok, helytelen; mert az ilyen csonka határozat olyan, mintha nem is határozott volna a biróság (384. §. 9.) s mert a revizionális biróság nem képes felülbirálni az indokolás nélküli határozatból az intézkedés szabályos vagy szabálytalan voltát.

2. Ha a tanu vonakodik az esküt vagy az azt potló fogadalmat letenni, a 195. §. értelmében büntetendő; ki van véve ez alól a szabály alól a mentességi joggal biró tanu, a ki az eskü letételére nem kötelezhető. (205. §.).

3. A tanuk megesketése mellőzendő *a)* a Bp. 221. és 222. §-ok eseteiben, valamint *b)* akkor, ha azt a felek egyike sem ki-

ványa. A Bp. 221. §. hasonlókép azt mondja, hogy az ott meghatározott esetekben a tanu megesketése „mellőzendő", ámde a 222. §. nem ily imperative rendelkezik, mennyiben kijelenti, hogy az ott felsorolt esetekben „a bíróság az eset körülményei szerint az eskütételtől elzárhatja azt az egyént is — — — stb." Tehát a megesketés elrendelése vagy mellőzése teljesen a bíróságtól függ; holott a 311. §. második bekezdése imperative szól s collective utal a 221. és 222. §-okra; — mindazáltal itt nincsen ellenmondás, mert a midőn a 311. §. az emlitett két szakaszra annak kijelentésével utal, hogy az ott meghatározott „*esetekben*" mellőzendő a megesketés, ezzel azt fejezi ki, hogy mindkét szakasz egész terjedelmében alkalmazandó a főtárgyaláson is; vagyis mellőzendő a megesketésekor akkor, a mikor a 221. és 222. §-ok szerint azt mellőzni kell, azaz a 221. §. eseteiben *mindig*, a 222. §. értelmében pedig akkor, mikor a bíróság azt mellőzendőnek tartja.

4. A 312. §. arról az esetről rendelkezik, midőn oly tanu volna a főtárgyaláson kihallgatandó, a kit az előzetes eljárásban még nem hallgattak ki, — ez a tanu azonban nem jelenhetik meg. Ilyen esetben a 287. §. értelmében hallgatják ki a tanut (a kihallgatás módozatait v. ö. 287. §. magyarázatánál a jegyzeteket).

14. Okiratok és jegyzőkönyvek felolvasása.

313. §.

A büncselekményre vonatkozó okirat, hatósági bizonyitvány, a birói szemléről, házkutatásról, lefoglalásról vagy személymotozásról felvett jegyzőkönyv és a vádlottnak korábban történt jogerős elitéltetéséről szóló itélet a főtárgyaláson felolvasandók, hatósági értesitések felolvashatók. A vádlottnak előéletéről vagy erkölcsiségéről kiállitott kedvezőtlen bizonyitványt azonban csak akkor szabad felolvasni, ha abban a vádlottnak korábban elkövetett valamely büncselekménye tüzetesen meg van jelölve.

A szakértőnek vagy ellenőrző szakértőnek a megelőző eljárás alatt adott véleménye csak akkor olvasható fel:

1. ha azt közhatósági orvos adta és az eljárás sulyos testi sértés büntette vagy testi sértés vétsége miatt folyik;

2. ha a véleményt az igazságügyi orvosi tanács, az országos birósági vegyész, illetőleg felülvéleményezésre hivatott más testület vagy hatóság adta;

3. ha a véleményt adott szakértő a tárgyalásra nem volt megidézhető, vagy ha a megjelenésben akadályozva volt.

A tanuvallomásról felvett jegyzőkönyv csak a 200. §. és 201. §. 1. és 2. pontja esetében és még akkor olvasható fel, ha a tanu a tanuságtételt a főtárgyaláson törvényes jogosultság nélkül, a kényszerítő eszközök alkalmazása daczára megtagadta; vagy ha meghalt, vagy beszámithatatlan állapotba jutott és ki van zárva, hogy már korábbi kihallgatásakor is beszámithatatlan állapotban volt; továbbá ha tartózkodóhelye nem tudható ki; végre ha megjelenése nagy nehézséggel vagy aránytalanul nagy költséggel járna.

A tettestárs vagy részes vallomásáról felvett jegyzőkönyv ugyane feltételek mellett és akkor is felolvasható, ha a tettestárs vagy részes már el van itélve.

Ez iratok felolvasása esetében a felolvasás oka a főtárgyalás jegyzőkönyvében mindig megemlitendő.

A tanuságtétel kötelessége alól mentes tanunak vallomásáról felvett jegyzőkönyv egyáltalában nem olvasható fel, ha az ilyen tanu a főtárgyalásra nem volt megidézve, vagy ha a főtárgyaláson megtagadta a tanuságtételt.

M. i. Minél komolyabban törekszik valamely perrend a közvetlenség és szóbeliség elvét megvalósitani: annál szükebb körre van szoritva az okiratoknak és jegyzőkönyveknek a főtárgyaláson való felolvasása. Mindazáltal, a meddig a bünvádi per az előkészitő eljárás és főtárgyalás szakait ismeri, lehetetlen az előkészitő eljárás során felvett jegyzőkönyveket feltétlenül és teljesen mellőzni. Még Angliában is, a hol pedig általános perjogi elvül el van ismerve, hogy a főtárgyaláson meg nem jelent tanuk vallomásairól az előkészitő eljárásban felvett jegyzőkönyvek fel nem olvashatók, a birói gyakorlat oda fejlődött, hogy az időközben meghalt vagy a megjelenésben betegség miatt akadályozott tanunak vallomásáról felvett jegyzőkönyv felolvasható.

A franczia „Code d'instruction criminelle“ (317., 318. cz.) szintén eltért a IV. év brumaire harmadiki törvény rendelkezéseitől (365., 366., 380., 382. cz.), melyek feltétlenül, még akkor is, ha időközben a tanu meghalt, vagy a megjelenés teljes lehetetlenné vált, eltiltották az előzetes eljárás során felvett jegyzőkönyveknek felolvasását, mert megengedi oly tanuk vallomásait tartalmazó jegyzőkönyvek felolvasását, kik lényeges pontban a főtárgyaláson eltérő vallomást tesznek. Sőt a franczia semmitőszék állandó judicaturája szerint (Rolland de Villargue számos esetet közöl) az elnök discretionarius hatalmánál fogva az időközben meghalt vagy legyőzhetlen akadályok miatt meg nem jelent tanunak vallomásairól szóló jegyzőkönyveket felolvastathatja. A franczia semmitősék számos határozatában még tovább ment, mert nem látott semmiségi okot abban sem, ha a főtárgyalásra meg nem idézett tanunak vallomásáról felvett jegyzőkönyvet felolvasták. Ez utóbbi felfogás ugyan szigoru kritika tárgya volt és különösen

Hélie figyelmeztet ama sérelemre, mely a vádlottra hárul, ha a tanu vallomását hallhatja és nem ellenőrizheti.

A német particularis törvények egy része (pl. az 1849-iki nassaui szorosan a code rendelkezéseit követte, más része, (pl. az 1848-iki bajor) azonban a felolvasás eseteit szaporitotta.

A német birodalmi bünvádi perrendtartás (248—254. §§.) kimeritően rendezi e kérdést és szükebb korlátok közé szoritja a felolvasás lehetőségét, mint az osztrák (252. §.).

Jegyzet: 1. A Bp. a bizonyitó okiratokat három csoportba osztja; elsőbe tartoznak azok, melyek a főtárgyaláson felolvasandók; a másodikba, melyek felolvashatók, s a harmadikba, melyeket nem szabad felolvasni.

2. Felolvasandók a főtárgyaláson a következő irott bizonyitékok: a büncselekményre vonatkozó okirat, hatósági bizonyitvány, házkutatásról, lefoglalásról vagy személymotozásról felvett jegyzőkönyv és a vádlottnak korábban történt elitéltetéséről szóló itélet. A büncselekményre vonatkozó okirat bárminő lehet, akar köz, akár magánokirat; sőt e fogalom alá tartozik az egyszerü feljegyzés is, mely magánjogi szempontból okiratnak sem tekinthető. Az okirat alakszerüsége tehát teljesen közömbös, ellenben lényeges annak tartalma, mert csak akkor olvasható fel, ha az a büncselekményre vonatkozik. A Curia kijelentette, hogy magánlevelek is fölolvashatók a főtárgyaláson (B. T. 42. k. 108. lap); s azok felolvasása nem semmiségi ok.

A büncselekményre vonatkozás azonban egymagában nem elég, mert e szerint bármily lényegtelen okirat is felolvasható lenne; a büncselekményre való vonatkozás tehát összefüggésben áll a Bp. 169. §-ával, mely szerint csak azok a tárgyak foglalhatók le, melyek a bünvádi eljárásban bizonyitásra felhasználhatók. Miből következik, hogy csak a bizonyitásra alkalmas okiratot kell a főtárgyaláson felolvasni.

A hatósági bizonyitvány csak közokirat lehet; ez alatt oly közokiratot kell érteni, melynek tartalma a büncselekményre vonatkozik, valamely tényre vagy körülményre nézve bizonyitékot tartalmaz és a mely a végből állittatott ki, hogy a hatóság előtt bizonyitékul felhasználtassék, minden más, közhatóság által kiállitott irat, a hatósági értesités fogalma alá esik, mely felolvasható, de szükségkép nem olvasandó fel.

Fel kell olvasni a vádlott korábban történt jogerős elitéltetéséről szóló itéletet is; felmentő, vagy oly marasztaló itéletet tehát, mely nem jogerős, felolvasni nem kell.

3. Azok az okiratok, melyeknek felolvasása meg van engedve, következők:

a) A már említett (2. p.) hatósági értesitésen *(a)* kivül *felolvasható:*

b) a vádlott előéletéről vagy erkölcsiségéről kiállitott kedvező bizonyitvány, ellenben az ilynemü kedvezőtlen bizonyitványt csak akkor szabad felolvasni, ha abban a vádlottnak korábban elkövetett valamely büncselekménye tüzetesen meg van jelölve. Ha tehát ez a feltétel fenforog, a bizonyitvány felolvasható, tekintet nélkül arra, hogy a vádlott az abban jelzett büncselekmény miatt el van-e már itélve vagy nincs. A 2. p. alatt láttuk, hogy csak jogerös büntető itélet olvasandó fel, miután azonban ez a kötelezőleg felolvasandó okiratok közé tartozik és miután az erkölcsi bizonyitvány akkor is felolvasható, ha az abban concrét megjelölt cselekmény miatt a vádlott még nincs is elitélve, ebből következik, hogy a nem jogerős büntető itélet is felolvasható; — ha az szükségesnek mutatkozik.

c) A szakértőnek vagy ellenőrző szakértőnek a megelőző eljárás alatt adott véleménye csak akkor olvasható fel, ha a 313. §. 1—3. pontjaiban meghatározott valamely eset forog fenn. Az 1-sö pont szerint az orvosi vélemény csak akkor olvasható fel, ha azt közhatósági orvos adta és az eljárás sulyos testisértés büntette vagy testi sértés vétsége miatt folyik. Ebből a contrario következik, hogy a magánorvosok véleményét, továbbá a véleményt az esetben, ha az eljárás más büncselekmény miatt folyik — habár közhatósági orvos adta is azt ki, — felolvasni rendszerint nem szabad; kivételesen azonban a felolvasás megengedhető, ha a véleményt adott szakértő a tárgyalásra nem volt megidézhető vagy ha a megjelenésben akadályozva volt. (313. §. 3. p.).

A törvény ezen rendelkezését szem előtt tartva, fölmerül az a kérdés, hogy másnemü vélemények, igy pl. a vádlott elmeállapotáról, a bonczolásról, hamis pénzekről, hamisitott okiratokról szóló vélemény felolvasható-e. A törvény (313. §. 2. bek.) határozottan kijelenti, hogy a szakértői vélemény „*csak*“ az 1—3. pontok alatt felsorolt esetekben olvasható fel, s igy kétségtelen, hogy a törvény az eseteket taxative sorolta fel, miből következik, hogy a felolvasás más esetben nem engedhető meg, hanem meg kell idézni a szakértőt s ott kell azt meghallgatni.

Erre utal az indokolás is:

Minthogy a szakértői vélemény csak informativ jelleggel bir, s annak

bizonyító erejét a bíróság meggyőződéséhez képest határozza meg, arra kell törekedni, hogy a szakértő lehetőleg szóbelileg informálja az ítélő-bíróságot. E célból a törvény szükségesnek tartotta taxative felsorolni azokat az eseteket, a melyekben a megelőző eljárás alatt adott szakértői vélemény e szabálytól eltérőleg felolvasható (313. §., 1—3. pontja) (Indokok 311. lap).

Más szempont alá esik a kérdés, ha a véleményt hatóság adta, pl. pénzhamisitásnál a körmöczbányai pénzverő hivatal, ez esetben a vélemény a *„hatósági bizonyitvány"* fogalma alá esik, melyet a 313. §. első bekezdése szerint fel kell olvasni.

d) a tanuk vallomását a következő esetekben lehet felolvasni:

1. ha a tanut területenkivüliség vagy személyes mentesség illeti (200. §.); ha a tanu az uralkodóház tagja, vagy ha a tanu aggkora hosszabb időre terjedő betegsége vagy testi fogyatkozása miatt az idézésre meg nem jelenhet. (201. §. 1. és 2. p.).

2. ha a tanu a tanuságtételt a főtárgyaláson törvényes jogosultság nélkül, a kényszeritő eszközök alkalmazása dacára megtagadja; törvényes jogosultsággal birnak a vallomás megtagadására a Bp. 205. §-ban felsoroltak. A tanuk ellen megállapitható kényszeritő eszközöket a Bp. 195. §-a határozza meg.

3. felolvasható a vallomás, ha a tanu meghalt, beszámithatatlan állapotba jutott és ki van zárva, hogy már korábbi kihallgatásakor is beszámithatatlan állapotba volt. Ha ez nincs „kizárva", vagyis, ha kétely fér ahhoz, hogy a tanu ép elmével tett-e vallomást, a felolvasást mellőzni kell.

4. felolvasható a vallomás, ha a tanu tartózkodó helye nem tudható ki, végre

5. ha megjelenése nagy nehézséggel vagy aránytalanul nagy költséggel járna. A megjelenés költségeit nem a büncselekmény sulyosságával kell arányba helyezni, mert az igazság ép oly fontos csekély vétségeknél, mint sulyos büntetteknél, hanem mérvadó itt a tanu vallomása; s annak lényeges vagy lényegtelen volta. Ha a tanu vallomása döntő lehet, bármily csekély sulyu ügyben meg kell idézni s viszont, ha az csak mellékkörülményről tett vallomást, egy gyilkossági pörben aránytalanul nagy költség volna az ami egy csekély jelentőségü vétség miatt inditott pörben nem mutatkozott ilyennek. Felmerült az a kérdés, hogy ha a tanu eltérőleg vall, mint az előzetes eljárás során, szabad-e erre figyelmeztetni, vagy az előzetes eljárás alatt tett vallomásának egyes részei felolvashatók-e? A Curia erre igennel felelt, kijelentvén, hogy az ilyen intézkedés nem semmiségi ok (B. T. 42. k.

14 lap és G. D. IX. 221. lapon közölt esetek.). Ezt azonban szabályként alkalmazni nem szabad, mert a közvetlenség a szóbeliség elvébe ütközik; s mert a tanu a főtárgyaláson vall eskü alatt.

6. Felolvasható a tettestárs vagy részes vallomása az 1—5. pontok alatt tárgyalt feltételek alatt; és akkor is felolvasható, ha a tettestárs vagy részes már el van ítélve. Ne téveszszük azonban szem elől, hogy ez utóbbi eset csak practicus szempontok által indokolt eshetőség s kivétel, de nem szabály, mert hiszen ez a közvetlenség és szóbeliség rovására esik, helyesen tehát csak akkor járnak el biráink, ha ezt a szabályt a legritkábban alkalmazzák s a közvetlenséget és szóbeliséget egy pár korona szállitási költség miatt nem áldozzák fel.

4. A 313. §. utolsó előtti bekezdése szerint „Ez iratok felolvasása esetében a felolvasás oka a főtárgyalás jegyzőkönyvében mindig felemlitendő". „*Ez iratok*" alatt azokat kell érteni, melyek a kifejtettek szerint csak bizonyos föltételek mellett olvashatók fel. (v. ö. 3. jegyzet.)

A felolvasás okát pedig azért kell a jegyzőkönyvben megemliteni, mert inkább látjuk, (6-ik jegyzet) ha oly okiratot olvasnak fel, melyet felolvasni nem szabad, ez semmiségi ok.

5. A mentesség jogával biró tanu vallomási jegyzőkönyvét egyáltalában nem szabad felolvasni, ha az ilyen tanu a főtárgyalásra nem volt megidézve; vagy ha a főtárgyaláson megtagadta a tanuságtételt.

A főtárgyalásra való megidézést azért követeli meg a törvény, mert a mentesség jogával biró tanut az eljárás minden szakában meg kell kérdezni az iránt, hogy kiván-e vallomást tenni vagy nem; s a per minden szakában élhet mentességi jogával. Ha tehát meg volna engedve a vallomási jegyzőkönyv felolvasása akkor is, ha az ilyen tanut meg sem idézték, ez a mentességi jog kijátszására vezetne. Viszont azonban az igazságszolgáltatás érdekét sem lehet feláldozni az oly esetekben, midőn a tanu nem volt található. Ilyen esetben a bíróság mindent megtett, hogy a tanut oly helyzetbe hozza, melyben jogával rendelkezhetik; ha azonban a tanut feltalálni nem lehet, vallomása felolvasható s pedig annálinkább, mert ha az előzetes eljárás során kellő figyelmeztetés után kijelentette, hogy a mentességi jogával nem él, ebből arra lehet következtetni, hogy bizonyitásra alkalmas tudomását bizonyitásra fel is akarja használtatni.

6. Bp. 384. §. 8. p. szerint alaki semmiségi ok, ha a fő-

tárgyalás alatt a perorvoslatot használónak ellenzése daczára oly iratot olvastak fel, melyet törvény szerint nem volt volna szabad felolvasni.

Az okiratok vagy olyanok, melyeket egyáltalán nem szabad felolvasni, (5. p. alatti) vagy olyanok, melyeket csak bizonyos föltétel fenforgása esetén szabad felolvasni (3. pont alattiak). Ha azonban a föltétel hiányzik, ezek az okiratok sem olvashatók fel, tehát ezeknek felolvasása is semmiségi ok; megsemmisitésre azonban az ily okirat felolvasása csak akkor vezet, ha a felolvasást a perorvoslat használó ellenezte és az az itéletre befolyással volt. Ez pedig akkor forog fenn, ha az indokolás az ilyen okiratot bizonyitékként felhasználja.

7. Abban a kérdésben, hogy mily okiratok olvashatók fel, az elnök határoz (v. ö. 296. §. 1. p. annak magyarázatát).

15. A felek perbeszédei.

314. §.

A bizonyitás felvétele után az elnök kérdést intéz a felekhez és a sértetthez: nem kivánnak-e a bizonyitás kiegészitése iránt inditványt előterjeszteni.

Tagadó válasz esetén, vagy a kérelem elutasitása, illetőleg az uj bizonyiték felvétele után az elnök a bizonyitó eljárást befejezettnek nyilvánitja és felhivja a vádlót vádbeszédének, utána a vádlottat és a védőt a védelemnek szóbeli előterjesztésére.

A 41. §. esetében a kir. ügyészség képviselője után a főmagánvádló is felszólalhat.

A vádló után a magánfelet (51. §. 3. pont) vagy képviselőjét illeti a felszólalás joga.

A vádló a védőbeszédre válaszolhat. Az utolsó beszéd mindenesetre vádlottat és védőjét illeti, és ha van is védő, megkérdezendő a vádlott, hogy nem óhajt-e védelmére szót emelni.

Ha több a vádlott: az előterjesztések sorrendjét az elnök határozza meg.

315. §.

A vádló, a mennyiben a vádlottat elitélhetőnek tartja, indokolt inditványt terjeszt elő a vádlottnak bünösül kimondása és az ellene alkalmazandó büntetési tétel tárgyában. A kiszabandó büntetés mennyisége iránt inditványában nem szabad nyilatkoznia.

Ha a vádló a vádlottat elitélhetőnek nem tartja, a vádat elejti, de a kir. ügyészség köteles a vád elejtését indokolni.

Ha a sértett a bünvádi eljáráshoz nem csatlakozott (51. §.), vagy a magánfél a főtárgyalásra nem jelent meg, a magánjogi igényre nézve a megelőző eljárás alatt előterjesztett kérelme az iratokból felolvasandó s a kérelem iránt a kir. ügyészség tesz megfelelő inditványt.

M. i. Valamint a bizonyitó eljárás kezdetét, ugy annak befejezését is szóval kell az elnöknek kinyilvánitani. Az elnök csak akkor nyilvánithatja befejezettnek a bizonyitó eljárást, ha minden bizonyiték fel van véve és minden uj bizonyiték beszerzését czélzó inditványról határozat volt hozva. Nehogy a feleknek alkalmuk legyen a bizonyitó eljárás idő előtti befejezése miatt panaszkodni, czélszerü, ha az elnök, mielőtt a bizonyitó eljárást befejezettnek nyilvánitja, megkérdezi a feleket, nem kivánnak-e a bizonyitó eljárás kiegészitése iránt inditványt előterjeszteni.

A bizonyitó eljárás befejezése rendszerint azt jelenti ugyan, hogy többé uj bizonyitékok fel nem vehetők; de ha mellőzhetetlen szükség követeli, hogy a bizonyitó eljárás esetleg a perbeszédek után kiegészitve legyen, ezt nem akadályozhatja meg az a kijelentés, hogy a bizonyitó eljárás be van fejezve. Megtörténhetik, hogy éppen a perbeszédek győzik meg a birőságot arról, miszerint szükségessé válik bizonyos bizonyitottnak vagy nem bizonyitottnak állitott ténykörülmény közelebbi felvilágositása. Sőt e meggyőződésre az itélet hozása végett tartott tanácskozás alakalmával is juthat (322. §.). Valóban nem volna indokolt a puszta formalismusnak feláldozni a való kideritését, vagy éppen elnapolni a főtárgyalást oly bizonyiték megszerzése végett, mely azonnal előállitható.

Nem mondja ki a törvény, hogy két-két felszólalásnál több nem illeti a feleket és igy esetleg megengedheti az elnök, hogy többször is felszólalhassanak, de mindig meg kell tartani azt a szabályt, hogy a védőé, illetve vádlotté az utolsó szó. Mindazáltal, ha két-két felszólalásnál többet az elnök nem enged, a vád vagy védelem szabadságának megsértése miatt alaposan nem lehet panaszkodni, mert a relevans körülmények két felszólalásban rendszerint tüzetesen kifejthetők.

Az elnöki vezetés fogalmából következik, hogy abban az esetben, ha több a vádlott, az elnök határozza meg az előterjesztések sorrendjét. Erre nézve közelebbi szabályt nem tartalmaz a törvény, mert a concrét eset körülményei között leginkább az elnök van hivatva meghatározni, mily sorrendet kiván a tárgyalás menete. Igen természetes pl., hogy a részesek között a tettestárs vagy felbujtó védelme megelőzik a segédek, ezeké az orgazdák és pártolók védelmét.

A vád és védelem szabadságának biztositása érdekében szükséges volt taxative felsorolni azokat az eseteket, midőn a perbeszédeket az elnök félbeszakithatja (319. §.). Más okokból, mint ha a közrendet vagy erkölcsiséget sérti a beszéd; ha büncselekményt foglal magában; ha a fél a 307. §-ban emlitett becsületsértő kifejezéseket használt vagy oly körülményt hoz fel, melynek bizonyitását a törvény kizárja: a vád-, illetve védbeszéd félbe

nem szakitható. Ily félbeszakitás esetén is meg kell engedni a beszéd folytatását. Ha azonban ismételten visszaélést követ el a védő, vagy a vádló: akkor az elnöki vezetés jogköréből foly, hogy a szót elvonhatja az elnök és a 299. §. értelmében intézkedik. A visszaélést megállapitó szavakat mindig jegyzőkönyvbe kell venni. Különösen óvakodni kell attól, hogy a perbeszédek kifejtésében a felek ok nélkül legyenek korlátok közé szoritva. A vád és védelem a legkiterjedtebb szólásszabadság nélkül nem töltheti be feladatát. Oly jog ez, melyet a legreactionariusabb absolutismus sem mer megcsorbitani és nemcsak e törvénynek, de a magyar alkotmánynak szellemét sértené meg az oly elnök, ki minden erőteljesebb kifejezésben, a köz- és társadalmi viszonyoknak az ügygyel összefüggő szigoru kritikájában, a szólásszabadság visszaélését látná. A hazai magistratura helyes tapintata és alkotmányos felfogása minden irott szabálynál hatalmasabb biztositéka a törvénykezés szólásszabadságának.

Az elnöki vezetés discretionarius jogköre felhatalmazza az elnököt (296. §. 2. bek.), hogy ama felet, ki az ügygyel éppen semmi összefüggésben nem álló terjedelmes előadásokba bocsátkozik, figyelmeztesse, hogy lehetőleg a tárgyalás alatt lévő ügygyel foglalkozzék.

A kir. ügyészség képviselőjének soha sem szabad megfeledkezni arról, mit Mittermayer oly találóan fejezett ki, „hogy ő nem ügyvédje a vádnak, melyet minden áron fenn kell tartani". A társadalom érdeke nem azt követeli, hogy a törvény őre alaptalan vádak fentartásában buzgólkodjék, hanem hogy a valóban megsértett törvénynek elégtételt szerezzen. Ha tehát a bizonyitó eljárás eredményéből meggyőződik, hogy vádja alaptalan vagy kellő adatokkal nincs támogatva, felmentő itéletet, vagy az eljárás kiegészitését inditványozni épp oly kötelessége, mint elitélést kivánni, ha vádját bizonyitékok támogatják.

Tulajdonképeni vádbeszédet tehát csak akkor szabad a vádlónak előterjeszteni, ha valamely büncselekményt bebizonyitottnak tart.

Ez esetben kötelessége a tényállást világosan és határozottan, minden lényeges mozzanat kiemelésével előadni. Kötelessége továbbá megjelölni a vádlott ellen bebizonyitott büncselekményt, felemlitve annak ismertetőjeleit és minden bizonyitékot, melylyel a vádlottnak a cselekményben való bünösségét megállapitottnak tartja. Ezek alapján hivatkozással a büntető törvény ama szakaszaira, melyek a büncselekményről és büntetéséről szólnak, és megjelölve a büntetés kiszabásnál irányadó enyhitő (rendkivüli enyhitő) és sulyositó körülményeket megállapitó adatokat, az elitéltetést inditványozza. Határozott inditványt kiván tehát a javaslat. A törvény szerint a vádló nem tehet oly inditványt, minő a franczia gyakorlatban, sőt Németországban is gyakori, hogy a biró bölcs belátására bizza az ügy megitélését („Je me rapporte à la sagesse des juges"), s ha mégis esetleg ily inditványt terjesztene elő és a birőság felhivására sem nyilatkoznék arra nézve, mely büncselekményben kivánja a vádlott elitélését és melyik törvényszakasz szerint kivánja a büntetés kiszabását, alig tehet egyebet a birőság, mint határozott vád hiányában a vádra jogositott más egyén nem létében a vádlottat felmenteni. (Indokolás 532. s köv. lapokon).

Jegyzet: 1. Mielőtt az elnök a bizonyitási eljárást befejezett-

nek jelentené ki, kérdést intéz a felekhez és a sértetthez az iránt, hogy nem kívánnak-e a bizonyitás kiegészitése iránt inditványt előterjeszteni. A felek alatt a vádlót és vádlottat kell érteni (13. §.); a sértett pedig magában foglalja, mint tágabb fogalom a magánfelet is (51. §.).

2. Ha a bizonyitást senki sem kívánja kiegésziteni, vagy igenlő esetben, ha a kérelem elutasittatott, illetve teljesittetett: az elnök a bizonyitó eljárást befejezettnek nyilvánitja ki. Az elnök eme kijelentése azonban nem praeclusiv terminus a bizonyitékok kiegészitésére nézve, mert a 306. §. utolsó bekezdése szerint: „Uj bizonyiték felvétele vagy megszerzése az inditvány elkésése okából nem tagadható meg"; következéskép a bizonyitó eljárás a jelzett elnöki kijelentés után is, sőt mindaddig kiegészithető, mig csak a biróság itéletet nem hozott.

3. Ha az eljárás főmagánvádra tétetett folyamatba, s az ügyész a vád képviseletét közérdekből átvette, a vádat az ügyész terjeszti ugyan elő (314. §. 3. bek.), de ez után a főmagánvádló is felszólhat. Hogy a főmagánvádló felszólalásának mi a tárgya s az mily keretben mozoghat, azt a Bp. 41. §-a határozza meg, mely szerint a magánvádló „inditványokat tehet vádlottnak bünösül kimondása, az ellene alkalmazandó büntetési tétel tárgyában is, a kiszabandó büntetés mennyisége iránt azonban inditványában nem szabad nyilatkoznia." Miután ez utóbbi kérdésben az ügyésznek sem szabad inditványt tenni, egyebekben pedig véginditványában ugyanazokra kell kiterjeszkednie, mint a kir. ügyésznek (315. §.), ebből látható, hogy azokban az esetekben, melyekben az ügyész főmagánvádra üldözendő büncselekményeknél a vád képviseletét átvette, a vádlott két vádbeszéddel áll szemközt.

Más esetekben, vagyis ha közvádra üldözendő büncselekmény az eljárás tárgya, a sértett inditványt tehet bizonyitás felvétele vagy a bizonyitó eljárásnak kiegészitése iránt (50. §.), ugyanezen jogok illetik a sértettet, ha mint magánfél lépett is fel (51. §.), de vádinditványt egyik esetben sem terjeszthet elő, ez utóbbi esetben azonban a csatlakozó magánfél a vádló véginditványának előterjesztése után, abban a mértékben, a melyben ez a magánjogi igény érvényesitéséhez szükséges, inditványokat tehet (51. §. 3. p.).

4. Ha a vádat pótmagánvádló képviseli s több a sértett, a véginditványt az terjeszti elő, a ki erre a 45. §. szerint jogositva

van. A többi sértettet csak ellenőrző és kisegitő hatáskör illeti, melynek érvényesitése czéljából az ügy iratait megtekinthetik és inditványokat tehetnek, a minősités és a büntetés kiszabása tekintetében azonban nincs joguk inditványtevésre (45. §. 3. bek.); s a csatlakozás folytán sem a vádiratok, sem a vádbeszédek száma nem szaporitható (45. §. 4. bek.). Ha azonban a vádat nem képviselő sértett mint magánfél igényének érvényesitése végett fellépett a vád képviseletében eljáró pótmagánvádló után magánjogi igényének érvényesitése végett inditványt tehet. (51. §. 3. p. 314. §. 4. bek.)

5. „A vádló a védőbeszédre válaszolhat, az utolsó beszéd mindenesetre a vádlottat és védőjét illeti“ (314. §. 5. bek). A törvény eme rendelkezéséből látható, hogy a perbeszédek száma nincs meghatározva; jogositva van azonban az elnök a beszédek számát korlátozni, ha azt tapasztalja, hogy a felek az ügyre nem tartozó körülmények fejtegetésével a tárgyalás menetét késleltetik (296. §. 2. bek.). Az elnök ezen intézkedése miatt semmiségi panasz joghatálylyal nem használható. (Curia: B. T. 50 k. 74. lap.)

6. A vádló indokolásában csak azokat a bizonyitékokat hozhatja fel, s csak azokkal a körülményekkel foglalkozhatik, melyek a vád keretébe tartoznak, t. i. a bünösséggel s a büntetési tétellel (315. §.).

A kiszabandó büntetés mennyisége iránt azonban nem szabad nyilatkoznia. A büntetési tétel alatt az értendő, a mi a vádbeli cselekményre a törvényben meg van határozva; ha azonban a vádló a rendes büntetési kerettől eltérőleg kivánja a büntetést megállapittatni, pl. ha a vádlott kiskoru, ha rendkivüli enyhitő körülmények forognak fenn, vagy ha bünhalmazat esetében a rendes büntetési tétel felemelendőnek mutatkozik, utalni kell a B. T. K. 85., 92. illetve 97—100 §-aira is.

7. „Ha a vádló a vádlottat elitélhetőnek nem tartja, a vádat elejti“ (315. §. 2. bek.); ez a szabály egyaránt vonatkozik a közvádlóra s a magánvádlóra. A közvádlóra azonban a törvény még egy szabályt állit fel, mely szerint: „a kir. ügyészség köteles a vád elejtését indokolni.“

Az, hogy mit kell a közvádlónak indokolás gyanánt felhozni nincs az ügyész arbitriumára bizva, ez csak oly rendszer mellett engedhető meg, a hol a vádrendszer az opportunitás elve szerint van kiépitve, ámde törvényünk, mely kimondja, hogy: „A kir. ügyészségnek kötelessége a tudomására jutott, hivatalból üldözendő büncselekmények tárgyában a nyomozást teljesittetni és a bünvádi

eljárásban a közvádat képviselni" (33. §.), a legalitás alapelvét fogadta el. Ennek megfelelőleg a Bp. 34. §-a szerint a közvádló a vád képviseletétől csak két okból léphet vissza: *a)* ha meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem büntethető vagy *b)* ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyiték nem szerezhető be. Következésképp; ha a vádat az ügyész a főtárgyaláson ejti el az *a) b)* alatti indokokkal köteles nyilatkozatát támogatni.

8. Ahhoz, hogy a sértett a főtárgyaláson a Bp. 314. §. 4. bekezdése s az 51. §. 3. p. értelmében a magánjogi igény érvényesitése végett a vád előterjesztése után inditványt tehessen, az szükséges, hogy az 52. §. értelmében csatlakozzék a bünvádi eljáráshoz; ha tehát ezt nem tette meg s csupán kárkövetelését jelentette be, a főtárgyaláson nem szólalhat fel. Miután azonban a sértett a főtárgyalás befejezéseig jogositva van a bünvádi eljáráshoz csatlakozni (51. §.), ha a főtárgyalásra megjelent, e szándékát az 52. §. értelmében kijelenti s ez esetben személyesen is előterjesztheti inditványát; ellenkező esetben, valamint abban az esetben is, ha a magánfél, a ki csatlakozását már előbb bejelentette, nem jelent meg a főtárgyaláson, a *„megelőző eljárás"* során előterjesztett kérelme az iratokból felolvasandó s a kérelem iránt a kir. ügyészség tesz megfelelő inditványt (315. §. ut. bek.).

16. A vád módositása a főtárgyaláson.

316. §.

Ha a vádló a bizonyitó eljárás következtében akkép látja a tényállást megváltozottnak, hogy a vádlott más büncselekményben mutatkozik bünösnek, mint a melylyel a vádhatározat, illetőleg a vádirat szerint vádolva volt, vagy hogy őt a vád tárgyává tett büncselekményen kivül az 1878. évi V. törvényczikk 96. §-ának alkalmazása alapul szolgáló más büncselekmény is terheli: a bizonyitó eljárás befejezése után, vagy azonnal előterjeszti a megváltozott tényállásra alapitott vádinditványát, vagy megfelelő vád emelése czéljából a főtárgyalásnak félbeszakitása, illetőleg elnapolása iránt tesz inditványt (335. §.).

Ha a vádló a bizonyitó eljárás eredménye alapján arról győződik meg, hogy a vád alapjául szolgáló tett magában, vagy a főtárgyalás folyamán felmerült körülmények folytán az esküdtbiróság hatáskörébe tartozó büncselekmény tényálladékát állapitja meg, az ügynek az esküdtbirósághoz leendő áttételét inditványozza.

317. §.

A vádlott a félbeszakitás vagy az elnapolás, illetőleg az esküdtbirósághoz való áttétel iránt a 316. §. értelmében tett inditványra nézve meghallgatandó.

A vád megváltoztatása esetében, ha a vádlottnak nincs védője, az elnöknek kötelessége a vádlottnak megmagyarázni a vád megváltoztatását és meggyőződni, hogy ennek következményeit a vádlott felismerte-e.

Ennek megtörténte után a vádlott, illetőleg védője megkérdezendők, hogy a vád megváltoztatása miatt a védelem előkészitése czéljából nem kivánják-e a főtárgyalásnak félbeszakitását, illetőleg elnapolását.

Ez a kérdés és az erre adott felelet a főtárgyalás jegyzőkönyvébe semmiség terhe alatt felveendők.

318. §.

A biróság csak akkor tagadhatja meg a főtárgyalás félbeszakitását vagy elnapolását, ha ez a védelem előkészitésére nem szükséges.

Ha a vádló a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban megjelöltön kivül még más büncselekményt is lát fenforogni: a vádlott részéről az elnapolás iránt tett inditványnak semmiség terhe alatt mindig hely adandó, vagy az ujabban felmerült önálló büncselekményre nézve az eljárásnak különválasztása rendelendő el.

Az elnapolás vagy félbeszakitás iránt tett inditvány megtagadása, illetőleg az inditványozott uj főtárgyalás megtartása után a törvényszék, a mennyiben hatásköre megengedi és a tényállást felderitettnek látja, a változott vád felett a XV. fejezetben szabályozott eljárásnak mellőzésével itélhet. Ellenkező esetben az ügyet az illetékes birósághoz teszi át, vagy a főtárgyalás félbeszakitása, illetőleg elnapolása mellett vizsgálatot vagy egyes vizsgálati cselekményeket rendel el.

Ha a törvényszék az ügynek az esküdtbirósághoz való áttételét határozza el és határozata jogerőre emelkedik, a vádló köteles megfelelő inditványát nyolcz nap alatt az esküdtbiróság elé terjeszteni.

Ha ebben az esetben uj vizsgálatot teljesitenek és a tényállás változott, uj vádirat nyujtandó be.

Nyomtatvány utján elkövetett és esküdtbirósághoz tartozó

büncselekmény esetében mindig uj vádiratot kell a vádlónak benyujtani.

M. i. Felmerül ama kérdés, hogy szabad-e vádlónak a vádlottat más büncselekménynyel, vagy más tettel vádolni a főtárgyaláson, mint a melyre a vádirat vagy vádhatározat irányult? E nagyfontosságu kérdés szabályozásával foglalkoznak a javaslat 316—318. §-ai és azt akként igyekeznek megoldani, hogy a vádelv minden lényeges követelményének megfelelve legyen.

Valóságos categoricus imperativusa a vádelvnek az, hogy a vádlott itélethozás előtt ismerje, tudja, mi ama tett és mely ama büncselekmény, mely miatt bünvádi felelősségre vonják, mert e nélkül legszentebb jogától, a védelem gyakorlásától volna megfosztva. Ha tehát a vádlottnak a megváltozott váddal szemben módja és alkalma van védelmét itélőbirája előtt kifejteni, ha a törvény gondoskodik arról, hogy a megváltozott váddal szemben nemcsak a védelem formalis jogával birjon a vádlott, hanem, ha szükséges, valóban időt is nyerjen a védelem előkészitésére: akkor a megváltozott váddal szemben meglepetésről, a védelem jogának csorbitásáról, következésképp a vádelv követelményeinek megsértéséről joggal senki sem szólhat.

A lehető legnagyobb anomália volna, ha a vádirat vagy vádhatározat merev formalismusa megkötné a vádlót és jobb meggyőződése ellenére és daczára a főtárgyalás világos és határozott eredményének, arra kényszeritené, hogy a vádiratnak vagy vádhatározatnak az előkészitő eljárás hézagos adatain nyugvó minősitéséhez ragaszkodjék.

Ily rendszer valóban megdöbbentő eredménynyel van szoros összefüggésben, mely nem lehet más, mint az, hogy mihelyt a főtárgyalás adatai szerint más minősitést lát a biróság fenforogni, mint a mely a vádiratban vagy vádhatározatban foglalva van, fel kellene mentenie a vádlottat. Mert a mire szól a vádirat vagy vádhatározat, olyan büncselekmény nem forog fenn, más vádat pedig a vádló a főtárgyaláson elő nem terjeszthet. „Nem sikkasztás, hanem lopás vagy csalás forog fenn: következésképp a vádlott fölmentendő"; ez az eredménye oly rendszernek, mely a vádlónak meg nem engedi, hogy a vádirattól vagy a vádhatározattól eltérhessen.

A régi angol jognak e merev formalismusát már magában Angliában is elitélték és ez igen természetes, mert az ily felmentés éppen nem védi meg a vádlottat a további üldözéstől, a mennyiben a vádlónak joga van a bünvádi eljárást egyazon tettért más czimen ismét meginditani. Az angol gyakorlatban legtöbbször maga a vádlott hozzájárul a vád módositásához, mert egyrészről megemenekül a további üldözéstől, másrészről nem kell egy uj eljárás és főtárgyalás költségeit viselni. Egyébiránt Anglia több törvénye (3., 4. Vilm. IV. C. 42. sect. 11. és 12. Victoria c. 46. §. 4.) világosan mutatja, hogy Angliában is arra van a fősuly helyezve, hogy a védelem jogában meg ne röviditsék a vádlottat. Ha e jog csorbát nem szenved, akkor a vád megváltoztatása meg van engedve.

A törvény (316. §.) tehát, levonva a főtárgyalás jelentőségéből a helyes következtetést, egyezőleg az osztrák (263. §.) és német perrendtartások (264. 265. §§.) álláspontjával, a vádlónak megengedi a vád megváltoztatását és

pedig akként, hogy a főtárgyalás adatai szerint bebizonyitott egész tényállás vád alapjául szolgálhat. A hány büncselekmény a vádlott ellen a főtárgyaláson bebizonyult, mindannyi a vád tárgyává tehető. Nemcsak egyazon tett minősitése változtatható meg, hanem ha a vádlott más tettet is követett el, mint a melyről a vádirat vagy vádhatározat szól és e tettre nézve a bizonyitó eljárás elegendő adatot nyujtott; a törvényszék pedig tárgyában hatáskörrel bir: ugy erre nézve is azonnal vád emelhető (Indokok 534.)

Jegyzet: 1. A főtárgyaláson a bizonyitó eljárás következtében a vádló a vádirattól, illetőleg a vádhatározattól kétféleképen térhet el; *a)* eltérhet azért, mert a minősités kérdésében más álláspontot foglal el és *b)* mert a vád tárgyává tett büncselekményen kivül még más büncselekményt is incriminálni akar.

A törvény nem a „minősités“ fogalmát használja, hanem azt mondja, hogy: „Ha — — a vádlott más büncselekményben mutatkozik bünösnek, mint a melylyel a vádhatározat, illetőleg a vádirat szerint vádolva volt“, — ez azonban nem más, mint a büncselekménynek a törvény szerinti minősitése (316. §.). Miután a vád módositása esetében követendő eljárásnál nincs meghatározva az, hogy a vádló uj minősitése sulyosság szempontjából mily viszonyban áll a régi minősitéssel, ebből következik, hogy a törvényben meghatározott eljárás alkalmazandó, akár sulyosabb, akár enyhébb az ujonnan felvett minősités a réginél. S ez természetes és a védelem szempontjából szükséges is, mert ebben a kérdésben nem áll az a szabály, hogy a több a kevesebbet magában foglalja, mennyiben a védelem nem ritkán egész más természetü az enyhébb, mint a sulyosabb esetben. Hogy többet ne emlitsünk, gondoljunk a culposus büncselekményekre; egész más ezeknél a védelem, mint a dolosus büncselekményeknél. Következésképen vádmódositásnál meg kell a vádlottnak a perjogi biztositékokat adni, akár sulyosabb, akár enyhébb minősitésre tért át a vádló.

A vádmódositás keretébe tartozik továbbá az az eset, midőn a vádló a vád tárgyává tett büncselekményen kivül az 1878. évi V. t.-cz. 96. §-ának alkalmazására alapul szolgáló más büncselekmény miatt is vádat akar emelni. Ez a bünhalmazat esete.

Miután abban az esetben, midőn a vádló a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban megjelöltön kivül még más büncselekményt is lát fenforogni, a vádlott részéről az elnapolás iránt tett inditványnak semmiség terhe alatt mindig hely adandó, vagy az ujabban felmerült büncselekményre nézve az eljárásnak különválasztása rendelendő el (318. §. 2. bekezdés), abban az esetben pedig,

ha csak a minősités változik, de a tettazonosság megmarad, a bíróság az elnapolási kérelmet megtagadhatja, ha ez a védelem előkészitése végett nem szükséges (318. §. első bek.), ebből folyólag gyakorlati fontossággal bir az a kérdés, hogy ha egy és ugyanazon büncselekményből pl. a delictum complexumból a vádló két büncselekményt alakit, ez az eset melyik kategóriába fog tartozni. Kétségtelenül az utóbbiba, vagyis ez nem más, mint a minősités megváltoztatása, mert a vád tárgya, annak történeti eleme ugyanaz maradt. Következésképen a Bp. 316. §. első bekezdésében emlitett „más büncselekmény" alatt azt kell érteni, mely a vádhatározatban vagy vádiratban megjelölt mellett, a tettazonosság megszüntével, önállóan merült fel.

2. A vádmódositás esetében követendő eljárást a Bp. 316., 318. §-ai szabályozzák s pedig a 316. §. a vádló eljárását, a 317. §. a vádlottal szemben; a 318. §. pedig a törvényszék részéről követendő eljárást szabályozza.

3. Ha a vádló a vádmódositást szükségesnek tartja, három féleképen járhat el. És pedig: *a)* a bizonyitó eljárás befejezése után terjesztheti elő a megváltozott tényállásra alapitott vádinditványát; ebben az esetben a vádmódositás összeesik a vádbeszéddel, tehát a vádlott azt, hogy milyen váddal áll szemben, csak a vád előterjesztése alkalmával tudja meg. Ezt az eljárást akkor ajánlatos követni, midőn a vádló látja, hogy a változott vád folytán a védő vagy a vádlott nem fogják a főtárgyalás elnapolását szorgalmazni; mert ha a vádló az ellenkező eshetőséget előre látja, fölösleges időfecsérlés a vádbeszédet megtartani, midőn az esetleg felveendő uj bizonyitékok után ismét tüzetesen kell az ügygyel foglalkoznia.

b) Joga van a vádlónak a megváltozott tényállásra alapitott vádinditványát *„azonnal előterjeszteni"*; miután a törvény a módositott vádinditvány azonnal való előterjesztését szembe állitja azzal az esettel, midőn a vádló inditványát a bizonyitó eljárás befejezte után terjeszti elő, ebből folyólag a jelzett esetben a vádló, mihelyt a vádmódositást szükségesnek látja, inditványát „azonnal", tehát a bizonyitó eljárás közben terjeszti elő; sőt előterjesztheti azt a tárgyalás kezdetén is, ha a vád módositása tekintetében már akkor tájékozva van.

c) Végül joga van a vádlónak „megfelelő vád emelése czéljából a főtárgyalásnak félbeszakitása, illetőleg elnapolása iránt inditványt tenni" (318. §. első bek.). Hogy a vádló mikor választja ezt a módozatot, az tőle függ. Kivánhatja a félbeszakitást

pl. azért, hogy felsőbb hatóságától utasitást kérjen; kivánhatja az elnapolást vizsgálat teljesitése vagy uj bizonyitékoknak a főtárgyaláson való beszerzése végett, stb.

4. A vádmódositás következménye lehet a hatáskör változás; erre nézve a 316. §. 2. bekezdése előirja, hogy ha a vádló arról győződik meg, hogy a vád alapjául szolgáló tett az esküdtbiróság hatáskörébe tartozó büncselekmény tényálladékát állapitja meg, az ügynek az esküdtbirósághoz való áttételét inditványozza.

A törvény kifejezetten nem rendelkezik arról az esetről, midőn a vádmódositás folytán nem az esküdtbiróság, hanem a kivételes hatáskörrel felruházott törvényszék válik illetékessé (É. L. T. 17. §. 2. bek.); ebben az esetben a 316. §. első bek. alkalmazandó, mely szerint a vádló „megfelelő vád emelése“ végett az elnapolást s az ügynek az illetékes birósághoz való áttételét fogja inditványozni.

5. A vádló inditványának különböző joghatálya van. Ha ugyanis a hatáskör nem változik és a bizonyitást sem kivánja a vádló kiegésziteni, akkor a vádmódositás bejelentése csak a vádlottra s annak védelmére vonatkozik, a melyre nézve, mint alább látjuk, a 317. §. állit fel szabályokat.

Ha azonban a vádló a bizonyitás kiegészitését kéri, annak szükséges volta felett a biróság határoz; s ha az inditványt a biróság elutasitja, a vádlónak joga van az elutasitó határozat ellen a Bp. 9. §-ából folyólag, a 384. §. 9. p. alapján semmiségi panaszszal élni, mert a 9. §. előirja, hogy a hatóságok kötelesek a terhelő és sulyositó, valamint az enyhitő és mentő körülményeket egyenlő gondossággal figyelembe venni; vagyis más szavakkal a vád és védelem bizonyitékait egyenlő gondossággal kötelesek a hatóságok beszerezni. Ha tehát a vádló a vádra nézve lényeges bizonyiték beszerzését kérte s ezt a kérelmét a biróság elutasitotta, ez a határozat a törvénynek (9. §.) a vád szempontjából lényeges rendelkezését sérti, mely a 384. §. 9. p. szerint alaki semmiségi ok.

Ha pedig a vádló azt inditványozza, hogy az ügy a kivételes birósághoz, vagy az esküdtbirósághoz tétessék át s a biróság ezen inditványát elutasitja, ezen határozat ellen a vádló a Bp. 384. §. 4. p. alapján perorvoslattal élhet.

Az elutasitó határozat után azonban köteles a vádló ugy az előbbi, mint az utóbbi esetben érdemleges inditványt tenni, mert ha a vádló az elnök felszólitására nem tesz érdemleges inditványt, a biróság a 323. §. értelmében jár el.

6. A vád módositása tárgyában előterjesztett mindennemü inditványra joga van a vádlottnak s védőjének nyilatkozni (317. §.); és pedig a törvény arra az esetre, ha a vádló félbeszakitást, elnapolást vagy az ügynek az illetékes bírósághoz való áttételét inditványozza, előirja, hogy erre nézve a „vádlott meghallgatandó“ (317. §. első bek.).

Ha pedig a vádlottnak nincs védője, az elnöknek kötelessége a vádlottnak megmagyarázni a vád megváltoztatását és meggyőződni, hogy ennek következményeit a vádlott felismerte-e? (317. §. 2. bek.) Ezen kitanitás után a vádlottat és védőjét meg kell kérdezni, hogy a vád megváltoztatása miatt a védelem előkészitése czéljából nem kivánják-e a főtárgyalásnak elnapolását, illetőleg félbeszakitását.

Ez a kérdés és az erre adott felelet a főtárgyalás jegyzőkönyvébe semmiség terhe alatt felveendők (317. §. ut. bek.).

Ez a semmiségi ok csak a felek kérelmére veendő figyelembe (384. §. 5. pont ut. bekezdés).

7. Vádmódositás esetében, ha a vádlott vagy a védő a főtárgyalás félbeszakitását vagy elnapolását kéri, ez a kérelem csak akkor utasitható el, ha a félbeszakitás vagy elnapolás a védelem előkészitésére nem szükséges. A védelem előkészitése egyaránt vonatkozhatik a tény és jogkérdésre; bármely irányba kivánja a vádlott védelmét előkésziteni, kérelme — ha a kiegészités szükséges — teljesitendő, köteles azonban a biróság vizsgálat tárgyává tenni azt, hogy a védelemhez tartozik-e az a bizonyiték, a minek fölvételét a vádlott inditványozza; a biróság eme jogára tekintettel, köteles a vádlott nemcsak a felveendő bizonyitékokat, hanem azt a tényt is megjelölni, a mit bizonyitani kiván, mert csak igy állapitható meg, hogy az szükséges-e a védelem előkészitéséhez (318. §.).

Ha a biróság helytelenül utasitja el az inditványt, az semmiségi okul szolgál (384. §. 9. pont.).

Ezzel kapcsolatosan a Curia kijelentette, hogy nem szabálytalanság, ha a Btk. 414. §. 1. pontja alapján emelt vád esetén a biróság vádlottat minden figyelmeztetés nélkül a 416. §. 4. p. alapján mondja ki bünösnek, ha a vádló a 416. §. 4. p.-ban felhozott tényeket a 414. §. 1. p. tényálladékának kiegészitő része gyanánt felhozta (B. T. 52. K. 110. lap.).

Más alkalommal, midőn a vád a Btk. 259. §-a alapján emeltetett s a 262. §. alapján is kérdést intéztek az esküdtekhez, kije-

lentette a Curia, hogy a főtárgyalást nem kell elnapolni, ha a tényállás nem változott. (B. T. 54. K. 88. lap).

8. A bíróság annak birálatába, hogy az elnapolás vagy félbeszakitás a védelem előkészitésére szükséges-e vagy nem, csak a szoros értelemben vett vádmódositás esetében bocsátkozhatik; ha azonban a vádló a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban megjelöltön kivül még más büncselekményt is lát fennforogni, a vádlott részéről az elnapolás iránt tett inditványnak semmiség terhe alatt mindig hely adandó: vagy az ujabban fölmerült önálló büncselekményre nézve az eljárásnak különválasztása rendelendő el (318. §. 2. bek.).

Az ez alapon bejelentett perorvoslat (384. §. 5. pont) azonban csak akkor vezet az itélet s eljárás megsemmisitésére, ha a kérelem megtagadása az itéletre befolyással volt (384. §. 3. bek.).

A törvény a most tárgyalt esetben nem emliti a *„félbeszakitást"*, csak az elnapolást, miből következik, hogy ha a vádló uj factummal vádol s a vádlott csak a főtárgyalás félbeszakitását kéri, a bíróság ezen kérelem tárgyában a 318. §. 1-ső bekezdéséhez képest határoz, vagyis megvizsgálja, hogy a kérelem teljesitése szükséges-e a védelem előkészitéséhez vagy nem. Holott, ha a vádlott uj factumra irányzott vád esetében elnapolást kér, a bíróság köteles vagy elnapolni a tárgyalást, vagy az eredeti vád keretében folytathatja azt, de az uj factumra nézve köteles a külön választást elrendelni. Ez az utóbbi rendelkezés akkor gyakorlatias, ha az uj factum más bíróság hatáskörébe tartozik, vagy ha az együttes elbirálás a régi ügy befejezését nagyon késleltetné.

9. Ha a bíróság a kérelem folytán a bizonyitékokat kiegészitette, vagy ha a kérelmet elutasitotta, következő módozatok szerint járhat el (318. §. 3. bek.):

a) A mennyiben hatásköre megengedi és a tényállást felderitettnek látja, a kifogásolási eljárás mellőzésével (XV. fejezet) a változott vád felett itél. A törvényszék nemcsak akkor itél, ha az É. L. T. 17. §-a szerint a változott vád elbirálása is hatáskörébe tartozik, hanem akkor is, ha az kisebb hatáskörü bíróság hatáskörébe tartoznék, mert a Bp. 22. §-a szerint a nagyobb hatáskörü bíróság, mely valamely ügyben azért járt el, mert a vádló a büncselekményt sulyosabban minősitette, a kisebb hatáskörü hatóság elé tartozó büncselekményekre nézve a további eljárást csak akkor engedi át az egyébként illetékes hatóságnak, ha a nagyobb hatáskörü bíróság az illetékességét megállapitó büncselek-

mény tekintetében az eljárást a főtárgyalás *elrendelése előtt* szüntette meg. — Ámde a Bp. most tárgyalt esetében a bíróság az eljárást a sulyosabb vádra nem szüntette meg s a módositott vád felett csak az itélethozatalkor határoz, mely alkalommal a vád a minősités kérdésében nem kötelezi (325. §. 2. bek.); s igy kétségtelen, hogy az egyébként hatáskörébe nem tartozó ügyben is eljárhat a törvényszék.

b) Ha azonban a további eljárást hatásköre nem engedi meg, az ügyet „az illetékes" bírósághoz teszi át. Illetékes bíróság alatt itt nem a terület, hanem a hatáskör szerint illetékes bíróságot kell érteni, mert a 274. §. második bekezdése szerint: „A vád alá helyező végzés jogerőre emelkedése vagy a főtárgyalás elrendelése után az eljáró bíróság illetéktelensége miatt az ügy áttételének nincs helye"; holott, ha az itélőbíróság hatáskörét tullépte, az semmiségi ok (384. §. 2. bek.).

c) Ha pedig a törvényszék a tényállást nem látja felderitettnek, a főtárgyalás félbeszakitása, illetve elnapolása mellett vizsgálatot vagy egyes vizsgálati cselekményeket rendel el (318. §. 3. bek.). Azt, hogy a vizsgálat, vagy a vizsgálat kiegészitése után mily eljárás követendő, a 289. §. határozza meg. E szerint a vádló vagy az uj bizonyitó anyaghoz képest módositja a vádat (316. §.), vagy a főtárgyalás megkezdése előtt a vádirat visszavonásával egyidejüleg uj vádiratot is nyujthat be. „Az utóbbi esetben a vádhatározatot, illetőleg a főtárgyalást kitüző végzés hatályon kivül helyezendő és az uj vádirat alapján a XV., illetőleg a XVI. fejezet szerint kell eljárni.

10. Ha a törvényszék az ügynek az esküdtbirósághoz való áttételét határozza el és határozata jogerőre emelkedik, a vádló köteles „megfelelő inditványát" nyolcz nap alatt az esküdtbiróság elé terjeszteni. A „megfelelő inditvány" többféle lehet; azonban az inditványt minden esetben az esküdtbiróság mellett müködő ügyész terjeszti elő (Bp. 36. §.), a vádló személyében csak akkor nem történik változás, ha a vádat magánvádló képviseli.

A vádló ebben az esetben az esküdtbiróság mellett müködő vizsgálóbirónál inditványozhat vizsgálatot, ha csak nyomozás volt tartva s a kötelező vizsgálat esete forog fenn, vagy ha a vizsgálatot szükségesnek tartja (103. §.); vagy uj vádiratot adhat be (289. §.). Ha azonban uj vizsgálatot teljesitettek és a tényállás változott, abban az esetben, ha az ügy az esküdtbirósághoz utaltatott, a vádló köteles uj vádiratot benyujtani (318. §. 5. bek.).

Uj vizsgálat alatt itt a törvény azt érti, midőn csak nyomozás volt és vizsgálatot tartottak; vagy ha volt ugyan vizsgálat, de uj vizsgálati cselekményt vettek fel.

11. „Nyomtatvány utján elkövetett és az esküdtbirósághoz tartozó büncselekmény esetében mindig uj vádiratot kell benyujtani“ (318. §. utolsó bekezdés).

A törvény eme rendelkezése azt az esetet tartja szem előtt, midőn vádmódositás folytán oly cselekmény tétetett vád tárgyává, mely nyomtatvány utján volt elkövetve; ilyen esetben uj vádirat nyujtandó be, de csakis akkor, ha a büncselekmény az esküdtbirósághoz van utalva, ha azonban a nyomtatvány utján elkövetett büncselekmény a törvényszékhez van utalva (igy az É. L. T. 16. §-a szerint a rágalmazás és becsületsértés) akkor uj vádiratot nem *kell* benyujtani, de azért ha szükséges, jogositva van a vádló uj vádiratot beadni (289. §.).

17. A perbeszédek félbeszakitása.

319. §.

A perbeszédek félbe nem szakithatók, kivéve, ha tartalmuk a közrendet vagy az erkölcsiséget sérti, ha büncselekményt vagy másnak becsületét szükség nélkül érintő kifejezéseket foglalnak magukban, vagy oly körülményt hoznak fel, melynek bizonyitását a törvény kizárja.

320. §.

Ha a vádlottnak csekélyebb müveltsége vagy a tárgyalás nyelvében való járatlansága kivánatossá teszi, az elnök a perbeszédek tartalmát, szükség esetében tolmács segitségével, rövid összegezésben megmagyarázza.

Ha a vádlott siket, a vád- és védőbeszédek tartalma vele a 140. §. második bekezdésének megfelelő alkalmazásával közlendő.

Jegyzet. 1. A 319. §. szabályként állitja fel, hogy a perbeszédek félbe nem szakithatók; kivéve, ha *a)* tartalmuk a közrendet vagy az erkölcsiséget sérti, *b)* ha büncselekményt, *c)* vagy másnak becsületét szükség nélkül érintő kifejezéseket foglalnak magukban; *d)* vagy oly körülményt hoznak fel, melynek bizonyitását a törvény kizárja.

2. A *„közrend“* fogalmát a legtágabb értelemben kell venni; mert ha a törvény ennek szükebb értelmet akart volna adni, ak-

kor nem a „közrend“, hanem a „tárgyalás rendjét“ használta volna a fogalom meghatározására.

A *„közrend“* nem csupán a perbeszéd formáját, s a fél magaviseletét jelöli meg, mert erről a Bp. 297—299. §-ai rendelkeznek, hanem a perbeszéd tartalmát is, a mit a törvény expresis verbis ki is fejez (319. §. első bek.). A közrend, mint tágabb fogalom, magába foglalja a tárgyalás rendjét is, melyről a 297. §. rendelkezik. Annak megitélésénél tehát, hogy a perbeszéd a közrendet sérti-e, vagy sem, a 296. §. rendelkezései is szem előtt tartandók. Ezen szakasz második bekezdése szerint „az elnök köteles felügyelni arra, hogy az ügyre éppen nem tartozó körülmények bizonyitásával vagy fejtegetésével a tárgyalás menetét ne késleltessék“. Ez a tárgyalás rendje, mely a közrendben benne foglaltatik; következéskép, ha a felek a perbeszédben az ügyre nem tartozó körülmények fejtegetésével a tárgyalás menetét késleltetik, az elnök a perbeszédet félbeszakithatja.

3. Félbeszakitható a perbeszéd, ha annak tartalma az erkölcsiséget sérti, ezen rendelkezés értelmezésénél ismét összefüggésbe kell hozni a Bp. 296. §. 2-ik bekezdését a 319. §-al, mert e nélkül a 319. §. valódi értelme nem volna feltalálható. Gondoljunk ugyanis a szemérem elleni büncselekményekre, azok tényálladéka olyan, mely mindig sérti az erkölcsiséget; s igy a 319. §. első bekezdése izoláltan véve lehetetlenné tenné a perbeszédet minden szemérem elleni büncselekménynél. Következéskép ennek kiegészitéseül alkalmazandó itt a 296. §. 2. bekezdése, melynek értelmében a perbeszéd azért, mert az erkölcsiséget sérti, csak akkor szakitható félbe, ha a fél az ügyre éppen nem tartozó körülményeket hoz fel.

4. Félbeszakitandó a perbeszéd, ha az büncselekményt foglal magában; ámbár a gyakorlatban ez a rendelkezés leginkább akkor fog alkalmaztatni, ha a perbeszéd rágalmazást vagy becsületsértést foglal magában; de alkalmazandó az akkor is, ha a perbeszéd bármely más büncselekményt tartalmaz. Ha pl. a közvádló hivatali titkot sértő cselekményt követ el a perbeszédben, az elnök köteles őt félbeszakitani.

Félbeszakitandó a perbeszéd akkor is, ha annak tartalma másnak becsületét szükség nélkül érintő kifejezéseket foglal magában. Nem szükséges, hogy a kifejezés becsületsértő legyen, elég a félbeszakitáshoz az is, ha az másnak a becsületét csak érinti.

Miután a törvény „másnak becsületét“ emliti, ebből következik, hogy a „más“ bárki, tehát jelen nem levő személy is lehet.

5. Végre félbeszakitandó a perbeszéd, ha abban oly körülményt hoznak fel, melynek bizonyitását a törvény kizárja. (V. ö. ezen rendelkezés értelmezése végett a 307. §. 3. bekezdését s ugyanezen szakasz magyarázatánál a 6. sz. jegyzetet.)

18. Az itélet hozása.

321. §.

A perbeszédek befejezése után a bíróság határozat hozása czéljából visszavonul a főtárgyalás terméből, vagy ezt kiüritteti, a fogva levő vádlottat pedig a határozat hozásáig mind a két esetben eltávolittatja.

A határozat hozásában csak az a biró vehet részt, a ki a főtárgyalás egész tartama alatt jelen volt.

M. i. A törvény ama rendelkezéséből, hogy a bíróság az itélethozás czéljából vagy visszavonul, vagy a körülményekhez képest a termet kiüritteti, világosan következik, hogy a közönség jelenlétében itélethozás czéljából a halk hangu tanácskozás sincs megengedve. Mig egyes csekélyebb jelentőségü közbeeső határozatok ily módon is hozhatók: addig a törvény az itélethozás nagy fontosságát szem előtt tartva, szükségesnek tartja, hogy higgadt beható tanácskozás előzze meg az itélethozást, mi sugdosva a közönség jelenlétében alig érhető el és könnyen adhat arra a feltevésre is okot, hogy csak felületesen s elhamarkodva itél a bíróság.

A franczia magistratura termeiben különösen divattá vált a „juger sur le champ“ módszere, és midőn ezt szigoru kritika tárgyává tették, ennél még rosszabb szokás fejlődött ki. A franczia correctionális bíróságoknál ugyanis elterjedt ama gyakorlat, hogy öt-hat különböző ügy letárgyalása után vonul csak vissza a bíróság és egyszerre hirdet ki öt-hat itéletet. E rossz szokás egyébiránt még a lipcsei Reichsgericht gyakorlatában is előfordul. Ama csekély időnyerés, mit a practicusok ily eljárás előnyeül felhoznak, drágán van megfizetve azzal a felületességgel, melylyel az ily ügyekről itélnek, mert lehetetlen annyi különböző ügyet jól emlékezetben tartani. A közvetlenség szellemének csak amaz eljárás felel meg, ha minden ügyben a tárgyalás befejezte után a bíróság vagy visszavonul, vagy a termet kiüritteti és az ügyet azonnal tanácskozás tárgyává teszi.

Hogy a fogva levő vádlottat az itélet hozásáig a főtárgyalás terméből mindig ki kell vezetni, az a humanoizmus követelménye; mert ha a vádlott jelenlétére az eljárás e szakában semmi szükség nincs, akkor fölösleges a közönség kiváncsiságának kitenni a lelki gyötrelmek terhével küzdő vádlottat, kinek sorsától táplált aggodalma éppen az itélethozatal alatt van leginkább felcsigázva.

A közvetlenség elengedhetlen követelménye, hogy a főtárgyalás egész folyamán egyazon biráknak kell müködniök, s magától értetődik, hogy a

főtárgyalás tulajdonképeni czéljának megvalósitásánál, t. i. az itélethozásnál is, a mi nem egyéb, mint a főtárgyalás utolsó része, csak ama birák vehetnek részt, kik a főtárgyalásnak az itélethozást megelőző szakában is közremüködtek. A 321. §. utolsó bekezdésének szövegezése nem hagy fenn kétséget arra nézve, hogy ez a rendelkezés a tanács póttagjára is vonatkozik. De valamint a jegyző személyében, ugy a kir. ügyészség képviseletében előforduló változás irrelevans körülmény. Az előbbi annyiban, mert mindenik jegyző a jelenlétében folytatott tárgyalást hüen veheti jegyzőkönyvbe, a kir. ügyészség pedig egységes lévén, lényegtelen, hogy ki képviseli azt, csak a kir. ügyészség folytonos képviselete a lényeges. (Indokolás 537. l.)

19. Az eljárás kiegészitése.

322. §.

A bíróság, ha az ügynek bővebb felderitését tartja szükségesnek, közbenszóló határozattal az eljárás kiegészitését rendeli el.

Jegyzet: 1. A Bp. 322. §-a arról az esetről rendelkezik, midőn a bíróság hivatalból, a felek kérelme nélkül rendeli el az eljárás kiegészitését; a bizonyitó eljárás kiegészitésének a felek kérelmére való elrendeléséről a 318. §. harmadik bekezdésének utolsó mondata rendelkezik.

2. Az eljárás kiegészitése többféleképen történhetik. Ha a bizonyitékokat az itélőbiróság maga is kiegészitheti, e végből a főtárgyalást félbeszakitja, vagy elnapolja s az uj határnapon a bizonyitékokat felveszi; jelesül a tanukat, szakértőket kihallgatja stb.

Ha pedig az itélőbiróság nem veheti fel maga a bizonyitékokat, az iratokat kiadja a vizsgálóbirónak.

Ha a kiegészités folytán a tényállás változott, a vádló a vádat vagy a főtárgyaláson módositja (Bp. 289. §. első bek.) 316. §.) vagy uj vádiratot nyujt be (289. §. 2. bek.).

20. Az eljárás megszüntetése a főtárgyaláson.

323. §.

Ha a vádló a vádat a főtárgyaláson ejtette el, s azok a sértettek, kik a feljelentést tették, valamint azok is, kik igényöket bejelentették, a főtárgyalásra meg voltak idézve, de meg nem jelentek, vagy ha a megjelent sértettek közül a vád képviseletét felszólitás daczára egyik sem vette át (42. §.), a bíróság, indokolásul e körülményekre hivatkozva, végzéssel megszünteti az eljárást.

Ezen és a 301. §. végső bekezdésében említett eseten kivül a bíróság az ügy érdemében ítélettel dönt.

Jegyzet: 1. A Bp. 323. §-a azokat az eseteket sorolja fel, melyekben a főtárgyaláson a bíróság végzéssel és nem ítélettel dönti el az ügyet. Két ilyen eset van, az egyik a főtárgyalás elendelése elejti, a másik pedig az, midőn a vádlott meghalt (Bp. 301. §.) utolsó bekezdés).

2. Vádló alatt a köz- és magánvádlót kell érteni; tehát az eljárást csak akkor lehet megszüntetni, ha a vád képviseletétől az arra jogosultak mindannyian visszaléptek. Magánvádló alatt a fő- és pótmagánvádló értendő (13. §.). A vádtól való elállás vagyis a vádelejtés kétféleképen történhetik, t. i. vagy kifejezetten, midőn a vád képviseletére jogosultak az itélőbíróság előtt kijelentik, hogy a vádat elejtik, illetőleg a közvádló visszalépése esetén annak képviseletét nem veszik át; vagy pedig a vádelejtést a vádemelésre jogositottak concludens tényéből kell következtetni. Ez az eset a 323. §. első bek. szerint akkor fordul elő, midőn „a sértettek, kik a feljelentést tették, valamint azok is, kik igényöket bejelentették, a főtárgyalásra meg voltak idézve, de meg nem jelentek"; ebben az esetben a törvény az elmaradáshoz azt a vélelmet füzi, hogy a sértett a vád képviseletét nem akarja átvenni.

Ez a vélelem azonban csak akkor állitható föl, ha a sértett a 286. §. 4-ik bekezdése értelmében volt idézve, az az, ha az idézésben figyelmeztetve volt arra, hogy a mennyiben a főtárgyaláson meg nem jelenik, a bíróság azt fogja róla vélelmezni, hogy az esetleg elejtendő vádnak képviseletét nem hajlandó átvenni. Szükséges továbbá, hogy az ily figyelmeztetést tartalmazó idézés a Bp. 79., 80. §§. értelmében lett legyen kézbesitve.

Világos rendelkezés nincs a Bp.-ban arról az esetről, midőn a közvádló főmagánvádra üldözendő cselekmény esetében közérdekből átvette a vád képviseletét s a főmagánvádló nem jelenik meg a főtárgyaláson. A Bp. 41. §-a szerint ilyen esetben a vádat első sorban a közvádló képviseli; a főmagánvádló elmaradása tehát az eljárás megszüntetését nem vonja maga után. Miután azonban a főmagánvádas cselekmények inditványi cselekmények is, a főmagánvádló az eljárás megszüntetését akkor idézheti elő, ha inditványát visszavonja.

3. Miután a vádelejtés a vád képviseletére jogositott sértettel szemben csak akkor vélelmezhető, ha szabályszerüleg volt idézve, fölmerül az a kérdés, hogy miként kell eljárni akkor, ha a sértett

a 2. sz. jegyzetben tárgyalt szabályok szerint nem idézhető meg, a mi mindig elő fog fordulni, valahányszor a sértett az előzetes eljárás során történt kihallgatása után ismeretlen helyre költözik. Erről a Bp. kifejezetten nem intézkedik; mindazáltal ezt a kérdést a törvény szellemének megfelelőleg nem nehéz megoldani.

Kiindulási pontul szolgáljon az a szabály, hogy az eljárást abból az okból, mert a sértett tartózkodó helye ismeretlen, felfüggeszteni nem lehet; mert a Bp. taxative sorolja fel azokat az eseteket, melyekben az eljárást fel lehet függszteni (Bp. 265. §.); miután pedig itt az az eset nincs felemlitve, midőn a sértett ismeretlen helyen van, ebből következik, hogy e czimen az eljárást felfüggeszteni nem lehet.

A Bp. sarkalatos tétele továbbá az, hogy vádló nélkül sem az eljárást meginditani sem azt folytatni nem lehet (1. §. 128., 264. §. 5. p. és a 323. §§.) ebből következik, hogy a közvádló visszalépése esetében az eljárást akkor is meg kell szüntetni, ha a sértett ismeretlen helyen tartózkodik, mert, ha a közvádló elejti a vádat és a sértett ismeretlen helyen van, a vádnak nincs képviselője. Ez az inézkedés a sértettre nem lehet hátrányos, mert ha ez saját érdekével nem törődve, ismeretlen helyre költözik s megbizottról sem gondoskodik, ezzel azt fejezi ki, hogy a vád képviseletével sem törődik. Ha azonban ez a föltevés nem bizonyult helyesnek, és a sértett később ügye iránt érdeklődik, jogában áll a XXII. fejezet szabályai szerint igazolással élni.

4. Nagy perjogi fontossággal bir az a kérdés, hogy megszüntető végzést vagy felmentő itéletet kell-e hozni akkor, ha a magáninditványra jogositott az inditványt visszavonta. E tárgyban a 326. §. 4. p. kijelenti ugyan, hogy felmentő itélet hozandó, ha a vád törvényes emelhetéséhez szükséges felhatalmazás, kivánat vagy magáninditvány hiányzik; a törvény ezen rendelkezéséből azonban nem lehet a kérdést megoldani, hanem összefüggésbe kell azt hozni a Bp. 323. §-ával. A fölvetett vitás kérdésnél sem a felhatalmazásra sem a kivánatra üldözendő büncselekmények nem jöhetnek szóba, mert ezek a hivatalból üldözendő büncselekmények csoportjába tartoznak, tehát ezekre a Btk. 110—116. §§. szabályai nem alkalmazandók.

A kérdés mikénti megoldásának practicuma a perorvoslatoknál domborodik ki. Ugyanis a Bp. 378. §-a szerint: „Végzés ellen egyfoku felfolyamodásnak van helye". A 381. §. pedig kijelenti, hogy: „Törvényszéknek első fokban hozott itélete ellen feleb-

bezésnek van helye a kir. itélőtáblához". Végül a 426. §. szerint az itélet ellen semmiségi panasz használható a Curiához. Tehát ha a főtárgyaláson az inditvány visszavonása esetében a bíróság végzéssel határoz, az ellen csak egy foku felfolyamodás használható a kir. itélőtáblához; ha pedig a bíróság itéletet hozott: felebbezésnek van helye a kir. itélőtáblához, ezen felül a kir. itélőtábla itélete ellen semmiségi panasz is használható a Curiához.

Ezen lényeges különbséghez járul az, hogy a kir. itélőtábla a felfolyamodást zárt ülésben; a felebbezést pedig a felebbviteli főtárgyaláson intézi el, s a főtárgyalást a vádló és a közvédő jelenlétében s közremüködésével tartja meg. Látjuk tehát, hogy a fölvetett kérdés mikénti megoldása nagy perjogi jelentőséggel bir.

Kiindulási pontul tartsuk szem előtt azt, hogy a Bp. 323. §. *kivétel nélküli* szabályként állitja fel a tételt, mely szerint vádelejtés esetében mindig végzéssel kell az eljárást megszüntetni, *bármily indokból lép is vissza a vádló a vád képviseletétől.* Ez a vádelv folyománya, mely szerint a bíróság nincs jogositva az ügy érdemével foglalkozni, ha a vádló a vádat elejtette.

Hogy a 326. §-nak a 323. §-hoz való viszonyát megértsük, nézzük azt, hogy a vádló a vádat mily indokokból ejtheti el.

A magánvádlóval itt nem foglalkozunk, mert az nem állami orgánum, következéskép nem lehet kötelező szabályokat arra nézve fölállitani, hogy mikor ejtse el a vádat. Sőt, miután a vád képviselete teljesen az ő tetszésétől függ, arra sem kötelezhető, hogy a vádelejtést indokolja meg, tehát a vád képviseletétől bármely magán természetü okból visszaléphet.

Egész másként áll a dolog a közvádlónál, a kire nézve a Bp. 33. §-a előirja, hogy *kötelessége* a hivatalból üldözendő büncselekmények tárgyában a közvádat képviselni; ha vádat emelt, elejtheti ugyan a vádat az eljárás folyamán, de ezt köteles megindokolni (Bp. 38. §.).

Ez a legalitás elvének folyománya, mely kizárja azt, hogy a vád képviselete, vagy a vád elejtés opportunitási okokból történjék.

A Bp. taxative meghatározza, hogy a vádtanács mikor szünteti meg az eljárást (264. §.) s hogy a törvényszék mikor hozhat felmentő itéletet (Bp. 326. §.); de a per ezen szakaiban nem állit fel szabályt arra nézve, hogy a közvádló mily esetekben ejtheti el a vádat. Ez nem is szükséges, mert a „kir. ügyészség"-ről szóló 34. §. általános szabályként felállitja azt, mely szerint „a kir.

ügyészség megtagadhatja a vád képviseletét, ha meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem büntethető"; hogy mikor büntethető valamely cselekmény, arra nézve azt mondhatjuk, hogy akkor, ha *egyike sem forog fenn azoknak az eseteknek, melyeknek fenforgása esetében felmentő itéletet kell hozni.* Ez természetes, mert ilyenkor okvetlenül büntető itélet hozandó, következésképen ez esetben a feljelentett cselekmény büntetendő, tehát a közvádló visszalépésének nincs helye.

Ellenkezőleg, ha a közvádló arról győződik meg, hogy a cselekmény nem büntethető, vagyis a felmentő itélet valamelyik esete fenforog, akkor elejti a vádat.

Látjuk tehát, hogy a legalitás elve szerint a vádelejtés és vádemelés indokai azonosak a felmentő s büntető itélet indokaival; mert a közvádló is csak akkor ejtheti el a vádat, a mikor nem büntethető a cselekmény, vagyis, ha felmentő itélet volna hozandó s viszont csak akkor emel vádat, ha büntető itéletet kell hozni.

Ezeket szem előtt tartva, a vádelejtés és felmentő itélet indokai közt lényegileg nincs, sőt a legalitás elve szerint nem is szabad különbségnek lenni; mert ha más okból is elejthetné a közvádló a vádat, mint a mely indokból a bíróság felmentő itéletet hozhat: — tekintettel a 326. §. taxativ felsorolására — az csak opportunitási indok lehetne. Tehát a vádelejtés és a felmentő itélet indokai közt az a különbség, hogy az előbbi esetben a közvádló állapitja meg azt, hogy — meggyőződése szerint — a vádbeli cselekmény nem büntethető és igy elejti a vádat; mig az utóbbi esetben az ügyész a cselekményt büntethetőnek tartja s ez okból vádat is emel, azonban a bíróság appreciacziója szerint a vádbeli cselekmény nem büntethető, tehát felmenti a vádlottat.

Ha ezek után a Bp. 326. §-át elemezzük, azt találjuk, hogy az ott felsorolt esetek két csoportba oszthatók, az egyikbe azok tartoznak, midőn bizonyitás szempontjából, a másikba pedig azok sorolandók, midőn jogi szempontból kell felmemtő itéletet hozni. Ugyanezen elvek szerint oszlanak két csoportba a vádelejtés esetei is.

Akár az egyik, akár a másik szempontból ejtse is el a vádló a vádat, mindig megszüntető végzést kell hozni. Miután pedig a jogi okok közül való az is, midőn a magán inditványra jogosult visszavonható inditványát visszavonta: kétségtelen, hogy a 323. §. szerint ilyen esetben is megszüntető végzést kell hozni. Ezek utan felmerül az a kérdés, hogy a 326. §. 4. pontjának ama szabálya,

mely szerint felmentő itélet hozandó: „Ha a vád törvényes emelhetéséhez szükséges felhatalmazás, kivánat vagy magáninditvány hiányzik, illetőleg a magáninditványra jogosult visszavonható inditványát kellő időben visszavonta“ — mikor alkalmazandó?

Az imént láttuk, hogy a vádelejtés s felmentő itélet indokai azonosak, s hogy valamely ilyen jellegü indok fenforgását előbbi esetben a vádló, utóbbi esetben a biróság állapitja meg; következéskép a 326. §. 4. p.-ját akkor lehet alkalmazni, ha közvádló vádat emel, a mi pedig csak akkor történhetik meg, *ha a közvádló meggyőződése szerint* a büncselekmény vagy nem magáninditványra üldözendő, vagy az, a ki az inditványt visszavonta, az inditványozás jogával nem rendelkezik. Ha a közvádló ilyetén appreczicziója után a biróság ellenkező felfogásra jut, a 326. §. 4. pontja alapján fölmentő itéletet hoz.[1])

Csak ilyen esetben van helye a fölmentő itéletnek s az ezzel egybekötött perorvoslati garancziáknak, mert ha a vádló s a sértett közt nincs ellentét a büncselekmény jogi természetére nézve, nincs is oly vitás kérdés a felek közt, a mit a bíróságnak kellene megoldani.

21. Az itélet alapjául szolgáló bizonyitékok.

324. §.

A biróság itéletét csakis a főtárgyaláson fenforgott bizonyitékokra alapithatja.

Iratoknak tartalma csak annyiban szolgálhat bizonyitékul, a mennyiben azokat a 313. §. szabályainak megtartásával a főtárgyaláson felolvasták.

A bizonyitás eredménye felett a biróság a bizonyitékoknak egyenkint és egybefüggésökben való gondos mérlegelésével határoz.

[1]) Az osztrák Bp. 259. §. szerint akkor is felmentő itéletet kell hozni, ha a vádló a vádat elejtette; mert a vádat csak itélettel lehet consumalni, ez igaz; ámde ha a vádló a vádat elejtette, nincs vád, következéskép a consumalásnak sincs tárgya. A német Bp. 259. §-a kijelenti, hogy „Die Einstellung des Verfahrens ist auszusprechen, wenn bei einer nur auf Antrag zu verfolgenden strafbaren Handlung sich ergiebt, dass der erforderliche Antrag nicht vorliegt, oder wenn der Antrag rechtzeitig zurückgenommen ist.“ A szakasz első bekezdése pedig meghatározza, hogy az itélet felmentő, elitélő, vagy az eljárást megszüntető lehet, tehát inditvány visszavonása esetén is itéletet kell hozni. Ezt a módositást az igazs. biz. tette, épen azért, hogy az ilyen itélet is felebbezéssel legyen megtámadható. A németeknél erre a módositásra szükség volt, mert a felmentő itélet esetei nincsenek meghatározva s igy az eredeti szöveg mellett vitás esetben, vagyis akkor is megszüntető végzést hozott volna a biróság, ha a vádló hivatalból üldözendő büncselekménynek minősiti a delictumot, ellenben a biróság azt csak inditványra üldözhetőnek tartja.

Az itéletben a bíróság a vádlottat felmenti a vád alól, vagy bünösnek mondja ki.

Bizonyitékok elégtelensége vagy meg nem állapithatása miatt való felmentésnek nincs helye.

Jegyzet: 1. Bp. 324. §-ának ama rendelkezése, mely szerint a bíróság itéletét csakis a főtárgyaláson *fenforgott bizonyitékokra* alapithatja, a közvetlenség elvének folyománya, mely szerint a bíróság csak azokat a bizonyitékokat használhatja fel, melyek közvetlenül előtte vétettek föl. Ezen szabályt kiegészíti a szóbeliség, mely szerint, ha valakinek tudomását kivánja a bíróság felhasználni, köteles azt szóbelileg kihallgatni (307. §. első bek.).

Csak az a bizonyiték használható tehát fel, mely a főtárgyaláson *„fenforgott"*. Ez — a bizonyitékok természetére tekintettel — kettőt fejez ki, kifejezi először azt, hogy az a bizonyiték, mely valakinek kihallgatásával szerezhető meg, a főtárgyaláson való szóbeli kihallgatás utján szereztessék meg; másodszor pedig, hogy a főtárgyaláson meg nem ismételhető bizonyitékok akkép reprodukáltassanak, a mint az a Bp.-ban elő van irva. Erre nézve a 324. §. második bekezdése felállitja a szabályt, mely szerint „Iratoknak tartalma csak annyiban szolgálhat bizonyitékul, a mennyiben azokat a 313. §. szabályainak megtartásával a főtárgyaláson *felolvasták"*.

2. Az iratok felolvasása tekintetében mérvadó a 313. §., mert itt vannak meghatározva azok az iratok, melyek felolvashatók. Ha tehát a főtárgyaláson a 313. §-ban *nem* emlitett, vagy az ott felsorolva levő iratot, de a szintén ott meghatározott feltételek betartása nélkül olvasnak fel, ez a bizonyiték itélet alapjául nem használható fel.

A 324. §. csak a 313. §-ra utal az iratok felolvasásánál, mindazáltal itt a 305. §. is figyelembe veendő, mely bizonyos esetekben megengedi, hogy a vádlott vallomási jegyzőkönyve felolvastassék.

Miután megtörténhetik, hogy a vádlott a vizsgálat során beismerő vallomást tett, de beismerését a főtárgyaláson visszavonta s igy a 305. §. értelmében előbbi vallomása fölolvasható, fölmerül az a kérdés, hogy ez a vallomás, — tekintettel arra, hogy ezt sem a 313. sem a 324. §. nem emliti föl, — itélet alapjául felhasználható-e vagy sem.

A perrendtartás a vádlott nyilatkozatát nem tekinti csupán védelmi eszköznek, mert az állami igazságszolgáltatás nem mond-

hat le arról a bizonyitékról, a mi az önkéntes vallomásban rejlik. Kitünik ez a 139. §-ból, mely szerint: „Ha a beismerés teljesen kimeritő és azt az eljárás egyéb adatai is támogatják, a további nyomozás vagy vizsgálat teljesitése a vádló inditványától függ". Kétségtelen tehát, hogy ha a vádló a beismerésben elég bizonyitékot lát, a további nyomozásnak vagy vizsgálatnak nincs czélja.

A 306. §. megengedi, hogy a főtárgyalásra megidézett tanu vagy szakértő kihallgatása mellőztessék, ha a biróság azt feleslegesnek tartja; ez pedig rendszerint akkor fog bekövetkezni, ha a vádlott beismerésben van.

Nyilvánvaló ezekből, hogy a vádlottnak vallomása bizonyiték jellegével bir; következésképp, habár a 324. §. nem is utal a 305. §-ra, a felolvasott vallomás itélet alapjául szolgálhat, mert ez a bizonyiték a „főtárgyaláson fenforgott" (324. §.).

3. „Az itéletben a biróság a vádlottat felmenti a vád alól, vagy bünösnek mondja ki". Eme rendelkezéssel ki van mondva, hogy az itélet csak kétféle lehet, t. i. vagy felmentő vagy büntető. Ezzel összefüggésbe hozva a 323. §. rendelkezését, azt látjuk, hogy az ügy a főtárgyaláson háromféleképen fejezhető be, t. i. *a)* végzéssel vádelejtés esetén, *b)* fölmentő itélettel a 326. §. eseteiben, végül *c)* büntető itélettel.

Miután megtörténhetik, hogy a vádlott ismeretlen helyre költözik s ez csak a főtárgyaláson állapittatik meg; vagy oly ok forog fenn, mely miatt a vádtanács az eljárást felfüggesztené, (265. §.) az a kérdés, hogy az itélőbiróság ilyen esetben mily határozatot hoz. Kétségtelenül végzést.

A Bp. 323. és 324. §-ai ugyanis azokat az eseteket szabályozzák, midőn a főtárgyalást megtartották, a bizonyitó eljárást befejezték s a felek a perbeszédet előterjesztették (321. §.); vagyis midőn az eljárás egész az itélethozatalig be lett fejezve, a per ezen stádiumára áll azon szabály, hogy a biróság csak az *a)*, *b)*, *c)* pontok értelmében határozhat.

A fölvetett esetekben azonban az eljárást gátló okok merültek fel, melyek épen azt akadályozzák, hogy a főtárgyalás megtartassék, mert praejudicialitas (265. §. 1. p.); területkivüliség (265. §. 2. p.); mentelmi jog fenforgása esetén (265. §. 3. p.) s akkor, ha a terheltre nézve a beszámithatóságot kizáró vagy korlátoló elmezavar látszik fenforogni s a további megfigyelés szükségesnek mutatkozik; (265. §. 4. p.); végül, ha a terhelt megszö-

kött (472. §.) a főtárgyalás nem tartható meg; következésképp a főtárgyalás alapján ügydöntő határozat sem hozható.

22. A vád viszonya az ítélethez.

325. §.

A bíróság semmiség terhe alatt nem tehet ítélete tárgyává oly tettet, mely miatt a vádló vádat nem emelt.

Sem a tett minősítése, sem a büntetés kiszabása tekintetében nincs a törvényszék a vádló inditványához kötve.

Mindazáltal, ha a bíróság azt látja, hogy a vád tárgyául szolgáló tett sulyosabb büncselekmény tényálladékát állapithatja meg, mint a melyre a vád irányult, vagy hogy arra oly minősités is alkalmazható, mely a védelemnek uj irányban való előkészitését teszi szükségessé: köteles a feleket ezekre az eshetőségekre nézve semmiség terhe alatt meghallgatni és a vádlottnak tudtul adni, hogy a védelem előkészitése czéljából a főtárgyalás elnapolását, esetleg vizsgálat elrendelését is inditványozhatja.

Az elnapolás iránt tett inditvány el nem utasitható, ha a törvény a vád alapjául szolgáló büncselekményre határozott tartamu szabadságvesztés-büntetést rendel, a bíróság pedig oly minősités lehetőségét sem látja kizártnak, melynél fogva a törvény szerint halálbüntetés, vagy életfogytig tartó fegyház volna megállapitandó, vagy ha az elnapolás a védelem előkészitése érdekében szükséges.

Jegyzet: 1. A Bp. 325. §-a szabályozza a vád viszonyát az ítélethez, mely szerint: „a bíróság semmiség terhe alatt nem tehet ítélete tárgyává oly tettet, mely miatt a vádló vádat nem emelt". Ezzel ki van mondva az, hogy az itélet keretét a vád határozza meg. Ez a vádelv folyománya. Habár ugy a tudományban, mint a törvényhozásban el van ismerve az, hogy a vádperben a bíróság a vád keretét át nem lépheti, mindazáltal eltérő nézetek jutottak érvényre a tekintetben, hogy a vád mily viszonyban van az itélettel, jelesül hol van az a határ, melyet a bíróság a vádelv megsértése nélkül át nem léphet.

Angliában a formalismushoz való merev ragaszkodás oly értelmet tulajdonit a vádelvnek, hogy a bíróság a vádtól semmi tekintetben sem térhet el; s ha azt egész terjedelmében nem fogadja el, felmentő itéletet hoz. Ezzel meg akarják védelmezni a vádlottat a meglepetéstől, s attól, hogy oly büncselekmény miatt itéltessék el, a mivel szemben nem védekezett. Ennek az elvnek to-

vábbi folyománya az, hogy a vádló sem módosithatja a vádat; s ha arról győződik meg, hogy a tényállás változott, s az eredeti vád miatt a vádlott nem itélhető el, összetett kezekkel kénytelen a tárgyalás eredményét bevárni, a mi csak felmentő itélet lehet. Az angolok ezzel a merev, formalisticus rendszerrel tul lőttek a czélon, mert igaz ugyan, hogy a vádlott csak a vádirat értelmében itélhető el, ámde a felmentő itélet után joga van az ügyésznek nyomban uj vádiratot beadni. S igy a helyett, hogy a vád módositás megengedésével, vagy a védelv kevésbé merev magyarázatával lehetővé tennék az ügynek egy tárgyaláson való befejezését, a formalismus előtérbe tolásával, egy ügyből két ürügyet csinálnak.[1])

Nincs is a kontinensen egy törvény sem, mely az angol rendszert magáévá tette volna. Legközelebb állott ahhoz az 1850-iki osztrák törvény, melynek 292. §-a szerint: „Rücksichtlich der Art und Grösse der Strafe ist das Gericht an die Anträge des Staatsanwaltes nur insoweit gebunden, dass es keine härtere Strafe verhängen kann, als auf welchen derselbe angetragen hat."

E szerint a tettazonosságon kivül a büntetés is korlátot állitott fel a birói itélkezés elé, mert sulyosabb büntetést nem volt szabad megállapitani annál, mint a mely az ügyészi minősitéssel járt.

Ehhez a rendszerhez simult az 1882. évi magyar javaslat is, melynek 472. §-a kimondja, hogy „Sulyosabb büntetés azonban, mint a mely a kir. ügyész által a főtárgyaláson inditványoztatott, még az esetben sem állapitható meg, ha a cselekményre, melyben vádlott bünösnek itéltetett, a büntető törvényekben sulyosabb büntetés lenne rendelve."

A kir. Curia judicaturája ezt az elvet felkarolta, s azt követte is.[2])

Az 1882-ben megtartott jogászgyülés azonban ezen elv ellen nyilatkozott, s a törvény álláspontjára helyezkedett, mely szerint a bíróságot a vád csak a tettazonosság kérdésében köti; ellenben ugy a minősités, mint a büntetés kérdésében szabad keze van, s ez irányban a vádtól is eltérhet. Ezt az elvet fogadta el az 1873-iki osztrák Bp. 262. §-a s a német Bp. 263. §-a is.

A franczia Bp. ezt a kérdést igen röviden érinti, s kielégi-

[1]) V. ö. Glaser: Anklage, Wahrspruch etc. 92. s. k. l. és „Kleine Schriften" cz. gyüjteményben II. k. „Non bis in idem" az angol s franczia jogban cz. értekezését; *Mayer*: Kommentár II. k. 406. lap.

[2]) V. ö. Fayer: „Magyar Bünvádi Eljárás" 61. lap.

tőleg nem is szabályozza. A Code d'Instruction 192. és 193. czikkei azt rendelik ugyanis, hogy ha a correctionalis bíróság a vád tárgyául szolgáló tettet esküdtszéki hatáskörhöz tartozónak tartja, a vizsgálóbiróhoz teszi át az ügyet, ha pedig a tettben kihágást lát fennforogni és a vádló nem kivánja az ügyet rendőri birósághoz utasitani, az ügyben azonnal itél. A 361. §. tekintettel az esküdtszéki eljárásra, akként intézkedik, hogyha a vádlottat a főtárgyalás eredménye szerint más tett is terheli, mint a mely a vád tárgya volt, az elnök az államügyész szóbeli előterjesztésére elrendelheti, hogy a vádlott ellen az uj tett miatt is megindítva legyen a bünvádi eljárás. A törvény tehát a legnehezebb kérdéseket megoldatlanul hagyja. A birói gyakorlat azonban, mint ezt a semmitőszéknek számos határozata tanusitja, akként fejlődött, hogy a bíróság csak az egészen uj tettet nem vonja itélete körébe és még akkor sem hoz itéletet, ha a büntett a főtárgyaláson kifejtett körülményekhez képest egészen másnemü büntetté alakul.

Az olasz bünvádi prts (494. 516. 519. czikkek) némi eltéréssel, ugy mint a belga prts. és a franczia code-dal egyező intézkedéseket tartalmaznak.

2. Arra nézve, hogy miért kell a birónak szabad kezet adni a minősités és büntetés kérdésében, hivatkozunk az Indokolásra:

Ama vitán kivül álló tételt, hogy a vádlottnak joga van azt követelni, hogy ama tettért legyen csak elitélhető, mely a vád tárgya, felcserélhetni vélték ama tétellel, hogy a vádló által inditványozott büntetési tétel maximuma a vádlott jogává válván, azt a biró tullépéssel meg nem sértheti. Ámde elfeledték, hogy ez oly construálása a vádlott jogának, mely részben annak természetes határán tulmegy, részben pedig azt érzékenyen megszoritja.

Tulmegy a vádlott jogának természetes határán, mert ha teljesen egyazon tettről itél is a biró, mely a vád tárgyát képezte, a vádlott jogot nyert arra, hogy nem a törvényben meghatározott minimum és maximum képezze a büntetés szabályát, hanem a vádló véleménye. Ha a vád valamely cselekményt a törvényre hivatkozással minősit és ez ellenében a vádlott védheti magát, ugyan honnan nyerhet vádlott már arra is jogot, hogy a törvényben megállapitott büntetés maximumát ne a biró, hanem a vádló szabja meg? Ha a bíróság szabadon itélheti meg azt, hogy a vád tárgyául szolgáló tett a büntető törvénynek mely rendelkezését sérti és azt a tételt fentartani kivánja a büntetés azonosságát követelő rendszer is, akkor feledik, hogy egyazon indok, mely a minősitésre vonatkozó szabad itélést birói hatáskörhöz utasitja, szól a mellett is, hogy a minősitéssel elválhatatlan okbeli összefüggésben álló büntetés minősége és mennyisége fölött is a bíróság döntsön. Eme felfogás hivei, s ebben igaza van Glasernak, oly jogot erőszakolnak a vádlottra, mivel ez nem birhat. Teljes joga van a vádlottnak arra, hogy más tettért el ne itéljék, mint a mi miatt

vádolva volt. Szükséges az is, mert méltányos, hogy védelmi jogának megóvása szempontjából a bíróság a vádtól eltérő sulyosabb minősitésére figyelmeztesse a vádlottat, de azt, hogy a vádló által kimondott büntetési maximum kösse a tett fölött itélő birót, sem a védelem joga, sem a vádrendszer nem követelik, mert sem a minősitéssel, sem a büntetéssel a vád, illetve a tettazonosság körén tul az itélet nem lép.

A vád keretét a tett s nem a czim és nem is a vádló puszta véleményeként inditványozott büntetés szabja meg. A vádlott concret és a büntetőtörvénynyel összeütközésbe jött magatartása a vád tartalma. E magatartás fölött a birónak szabad belátása szerint kell határoznia, mert különben a vádló megbolygatva a hatáskörök egyensulyát, valóságos itélőbirájává válik a tettnek és pedig a legkényesebb ponton, ott, a hol legkevésbbé lehet megállapitani, mi az igazság?

De e rendszer akaratlanul a vádlottnak a tettazonosságra való jogát is veszélyeztetheti, mert éppen a javára előtérbe állitott ama tételnél fogva, hogy a birónak nem kell a tettazonosság határai felett tépelődni, könnyebben fordulhat elő, hogy az inditványozott büntetési tétel takarója alatt itélet tárgyává lesz oly tett is, mely a vádnak nem tárgya.

Valóban, ha elméletileg igazabb alapon állana is e rendszer, mint a minőn áll, már csak a gyakorlatban ezzel járó tarthatatlan visszás állapotok miatt sem lehetne azt elfogadni.

Először is a birói arbitrium egyik legnehezebb pontján a megérdemlett büntetés mennyiségének és minőségének kérdésében, a talán kezdő vádközegnek véleményét a legfőbb bíróság fölé helyezi. Továbbá, nem-e a legnagyobb visszahatást idézi elő, ha a bíróság elméleti kijelentést tesz és tudtul adja a vádlottnak, és a nagy közönségnek, hogy sulyosabb büntetést kellene ugyan megállapitania, de mivel a kir. ügyészség képviselőjének ferde felfogásától és véleményétől nem szabad eltérni, nem is volt szabad az inditványozottnál nagyobb büntetést kiszabni.

De van még sok egyéb hibája is. Sulyos veszélylyel fenyegeti a judicatura egyöntetüségét is, mert megtörténhetik, hogy egyazon bíróság egyazon napon több hasonló ügyben nem a körülményekben rejlő különbség okából, hanem pusztán azért szab ki egyszer fegyházat, máskor fogházat, mert a kir. ügyész inditványa a büntetés határára nézve categoricus imperativus.

Helyesen utalnak e rendszer ellenei arra is, hogy nemcsak a bíróság lesz az ügyészségnek alárendelve, hanem feszélyezve van az ügyészség is eljárásában. Gyakran, ismerve a bíróság felfogását, bizonyos elvi kérdésben, inkább ezzel egyezőleg szigorubb minősitésre tesz inditványt, mintsem, hogy saját enyhébb felfogásának adjon kifejezést, mert megtörténhetik, hogy a törvény és tudomány elvein nyugvó enyhébb felfogását, mint tudatlanságot vagy rosszakaratot fogják bélyegezni és esetleg még a fegyelmi eljárás kellemetlenségeit sem kerüli ki.

Az eddigi gyakorlat igazolja, hányszor irt át a kir. Curia az igazságügyi miniszterhez a miatt, hogy az ügyész inditványával a szigoruság szempontjából nem volt megelégedve.

Alig lehet tehát csodálkozni, hogy ezt a rendszert, mely kétségen kivül

erkölcsi inconvenientiákat szül és kölcsönös lekötöttségben tartja a vádlót és a birót, daczára ama nagy apparatussal és lelkesültséggel kifejtett védelemnek, melylyel hivei támogatták, mind a magyar jogászgyülés, mind a szaktanácskozmány is visszautasitották. (Indokolás 541. lap).

3. A törvény szerint sem a minősités, sem a büntetés tekintetében nincs a törvényszék a vádló inditványához kötve; de semmiség terhe alatt nem tehet itélete tárgyává oly *tettet*, mely miatt a vádló vádat nem emelt. Tehát a vádnak az itélethez való viszonya a tettazonosságban csucsosodik ki.

Nem akarunk ugyan a tettazonosság nagy problémájával e helyütt tüzetesen foglalkozni, mert az a monografia körébe tartozik, mindazáltal szükséges azokat a főbb körvonalakat kiemelni, melyek az eligazodásnál szem előtt tartandók.

Első sorban azt kell tisztába hozni, hogy az identitás meghatározásánál a törvény mit ért „*tett*“ alatt.[1])

Az irodalomban a büncselekménynyel szembeállitják a tettet. A kettő közt az a különbség, hogy az előbbi jogilag van érdekelve, az utóbbi ellenben nincs; következésképen, az előbbi büntető jogi egység, az utóbbi pedig pusztán történeti esemény, mely jogi egységgé lesz akkor, ha azt a jog szempontjából vizsgáljuk, s arra a törvénynek valamely rendelkezését alkalmazzuk. Ha azt mondom, hogy A. megölte B.-t; ezzel egy történeti eseményt jelöltem meg, melynek csakis történeti értéke van; más eredményre jutok azonban, ha azt valamely tudomány szempontjából vizsgálom. Ha azt az esetet az orvos vizsgálja, sebészeti szempontból állapitja meg annak értékét; a mechanicus pedig ettől eltekint, s az eseményt mechanicai, t. i. abból a szempontból vizsgálja meg, hogy a fegyver az alkalmazott töltényre tekintettel mint gyártmány, mily értékkel bir; a jogász ellenben az ölésben a jogrendet és a concret jogértéket sértő cselekményt látja, s hogy azt jogilag értékelhesse, arra a BTK. valamely rendelkezését alkalmazza.

Látható ebből, hogy valamely történeti esemény annyiféle értékkel bir, a hányféle szempontból azt vizsgáljuk. Miután a bünvádi perrendtartás azokat a szabályokat állitja fel, melyek megtartásával kell a büntető igazságszolgáltatásnak a B. T. K. értel-

[1]) A tettazonosság kérdését tárgyalja a hazai irodalomban: Baumgarten „A tett azonosságának kérdéséhez. Vélemény a X. magyar jogászgyülés számára“ czim alatt; *Tarnai János*: „A tettazonosság“ czim alatt a Magyar Igazságügy 34 kötetében s Vargha Ferencz: „Non bis in idem“ alatt a Magyar Igazságügy XXXI. kötetében. A külföldi irodalmat teljesen feldolgozza Tarnai emlitett müvében. Továbbá Finkey: B. T. Tankönyv 3. kiadás 407. lap. B. T. 44. k. 81—107. l., 46. k. 249. lap; 47. k. 97. lap.

mében érvényesülnie, ebből folyólag kétségtelen, hogy a „tett" lényegét s értékét a bünvádi eljárásban csakis a büntetőjog szempontjából határozhatjuk meg.

A történeti esemény vagy „tett" büntetőjogi szempontból csak annyiban releváns, a mennyiben a törvény által védett valamely érdeket sért vagy veszélyeztet; mert csak az ilyen cselekmény miatt lehet valakit megbüntetni, csak az ilyen cselekmény a büntetendő cselekmény. Következésképp, ha a tettet meg akarjuk határozni, erre nézve azt a szabályt állitjuk fel, hogy *tett* az a történeti esemény, a mely B. T. K.-ek által védett valamely jogi érdeket sért vagy veszélyeztet. Miután minden történeti eseményben vannak oly mellékkörülmények, melyek a jog által védett érdek sérelménél vagy veszélyeztetésénél közömbösek, természetes, hogy a concrét tettnél ezek a körülmények számba nem vehetők; csak akkor, ha ezen mellékkörülményeknek a tett büntetőjogi értékelésénél jelentőségük van; ámde ez a vádnak az itélethez való viszonyánál közömbös, mert a mellékkörülmények méltatása már a minősités kérdése, a minősitésnél pedig, a mint alább látni fogjuk, a bíróság nincs a vádló inditványaihoz kötve. Következésképp a *tett perjogi* meghatározásánál a történeti eseményből csak a jogi érték sérelmét kell megállapitani. Az, hogy a jogi érték mikor, mily módon stb. lett megsértve, a tett concrét értékelésének, vagyis a minősitésnek feladata, a mely kérdésben a bírónak Bp.-unk szerint szabad keze van.

Ezek szem előtt tartásával nem lesz nehéz a vád tárgyát képező tettet meghatározni, ha a kiindulási pontul veszszük azt, hogy *a tett büntetőjogi szempontból, mindig valamely a törvény által védett érték sérelme vagy veszélyeztetése.* Azt kell tehát első sorban megállapitani, hogy a vádló *mily érték sérelme vagy veszélyeztetése miatt emelt vádat.*

4. Ha a vád tárgyát vagyis a tettet meghatároztuk (3. sz. jegyzet), azt kell eldönteni, hogy a vád mily viszonyban áll az itélethez; miután a 325. §. szerint „A bíróság semmiség terhe alatt nem tehet itélete tárgyává oly tettet, mely miatt a vádló vádat nem emelt" ebből következik, hogy az itélet tárgya csak az a tett lehet, a mi a vád tárgya. Ez a tettazonosság nehéz problémája, a melynek meghatározásánál az irók rendszerint azért nem jutnak kielégitő eredményre, mert absolut, általános érvényü szabálylyal akarják a kérdést megoldani s szem elől tévesztik, hogy a tettazonosság fogalma tulajdonképen a szerint szükebb vagy tágabb, a

mint a vád viszonya az itélethez az egyes törvényekben szükebb vagy tágabb mederbe van szoritva.

A külföldi törvényekben megnyilatkozó modalitásoktól eltekintve, itt csak a két ellentétet állitom szembe, hogy állitásom helyessége annál inkább kitünjék. Egyik az angol jog, a másik Bp.-unk rendelkezése.

Angliában a vád oly viszonyban van az itélettel, mint két teljesen egyenlő nagyságu kör, melyek mindegyike födi a másikat; ennek pedig az az oka, hogy Angliában az esküdtek a vádiratra szavaznak; következésképp a vádiratot a legnagyobb formalizmussal s szőrszálhasogatással kell szerkeszteni, mert csak igy lehet az a verdict kiegészitő része s igy lehet annak alapján a tettazonosságot megállapitani. Az angol vádirat kellékeiről mondja *Blackstone:* „Magát a büntettet szintén világosan és határozottan kell előadni s némely büntetteknél ama sajátos műszavakat kell alkalmazni, melyeket a törvény a végből használ, hogy pontosan kifejezze, mily fogalmat kapcsol a büntetthez s melyet más szó, — lássék az bármily synonimnak — nem fejez ki. — — Gyilkosságra irányuló vádiratban azt kell mondani, hogy a vádlott gyilkolt, nem hogy ölt vagy agyonütött, mert a gyilkolás szó a szándék kifejezésére szolgál."

Miután a vádirat az itélet kiegészitő része, ebből következik, hogy az itélet a vádtól sem a historicum, sem a minősités kérdésében nem térhet el;[1]) tehát Angliában a tettazonosság a legszorosabb értelemben vétetik; s ott a tettazonosság meghatározása nem is okoz nehézséget, mert a tettazonosság megszünik, mihelyt az itélet eltér a vádirattól.[2])

Miután Angliában, egyes kivételes büncselekményektől eltekintve, ma is egyeznie kell az itéletnek a vádirattal, mert az esküdtek másképp törvény szerint („guilty" vagy „not guilty") nem szavazhatnak, tehát a verdict a minősitéstől sem térhet el, ebből következik, hogy ilyen jogrendszernél a tettazonosság fogalma is egész más, mint a kontinentális perjogok szerint; mert ha a biró a minősités kérdésében is *rendszerint* kötve van, akkor már nem

[1]) V. ö. az angol vádirat formalismusára nézve Tarnai i. m. 152. l., Baumgarten id. m. 11. l. *Glaser*: „Anklage, Wahrspruch etc." 49. s köv. lap. *Mayer*: That- und Rechtsfrage 29. lap.

[2]) Arra nézve, hogy az angol jog mikép segit ezen formalismuson, v. ö. *Glaser* i. m. 92. és köv. l. — A tulhajtott formalismus káros hatását az angolok is érzik, ez okból bizonyos büncselekményeknél a vádirattól való lényegtelen eltérést megengedik (Victoria 14., 15. ch. 100. és Vict. 24., 25.), mely esetben a biróság a vádiratot helyesbiti (Glaser i. m. 66. lap).

tett, hanem büntetőjogi keretbe foglalt cselekmény, vagyis egy concrét büncselekmény felett határoz.

Bp.-unk ezzel szemben kijelenti, hogy: „A bíróság semmiség terhe alatt nem tehet itélete tárgyává olyan tettet, mely miatt a vádló vádat nem emelt"; de hozzá teszi, hogy: „Sem a tett minősitése, sem a büntetés kiszabása tekintetében nincs a törvényszék a vádló inditványához kötve."

Tehát, ha a tettazonosságot akarjuk megállapitani, meg kell vizsgálni, hogy az a tett, a mi a vád tárgya, azonos-e az itélet tárgyával (3. sz. jegyzet). Ezt a jogilag védett érdek azonosságából állapithatjuk meg; *ha a sértett jogi érdek identicus, akkor a tettazonosság szabálya nincs megsértve.*

Az identitás megállapitásánál, miután a minősités kérdésében szabad keze van a bíróságnak, nagy vigyázattal kell eljárni, nehogy az önálló jogi egységet képező cselekmény mellékkörülménynek vétessék, vagy viszont; mert előbbi esetben a tettazonosság, tehát a vádelv van megsértve in pejus; utóbbi esetben pedig szükebben lett magyarázva a tettazonosság — pro reó, a mint azt a perjogi elvek szerint kellett volna magyarázni. Pl. ha a vád halált okozott sulyos testi sértésre irányul s a bíróság e mellett az erőszakos nemi közösülést vagy annak kisérletét is megállapitaná, önálló jogi egységet (erőszakos nemi közösülés) mellékkörülménynek venne, tehát tévedne in pejus, mert a vád csak egy büncselekményre irányult (halált okozó testi sértés) s ezen felül egy vád tárgyát nem képező büncselekmény miatt is (erőszakos nemi közösülés) büntető itéletet hozott.

Ha pedig halált okozó testi sértésre irányul a vád s gyilkosságot azért nem állapitana meg a bíróság, mert a praemeditaczió nem képezte vád tárgyát, tévedne a vádlott javára, mert a mellékkörülményt (praemeditaczio) önálló tettnek vette, holott ez nem az, mert a praemeditaczio önmagában az életet ki nem olthatja.

5. A tettazonosság meghatározásánál azt kell eldönteni, hogy a vádtól eltérő minősités határa hol végződik; ezzel egyidejüleg meg van oldva az a kérdés is, hogy mily mellékkörülmények azok, melyeket a bíróság felvehet az itéletben, habár azokra a vádló nem is reflectalt.

Itt ismét a sértett jogi érték egységét vagy többségét kell szem előtt tartani, a mi nem más, mint a bünhalmazat kérdése.

a) Ha a minősités folytán törvényhalmazat áll elő, a vádtól való eltérés meg van engedve, ellenben, ha anyagi halmazat álla-

pittatik meg, a tettazonosság megszünik. Ez az oka annak, hogy ha az ügyész több büncselekményt vesz fel, a bíróság azokból delictum complexumot alkothat, a nélkül, hogy azt lehetne felhozni, hogy a vád minden része felett nem határozott; s viszont a delictum complexumot alkatelemeire bonthatja, a nélkül, hogy a tettazonosság elvét megsértené. Ha a vád sulyos testisértésre és lopásra irányult, a bíróság megállapithat rablást; s viszont, ha a vád rablásra irányult, a bíróság megállapithat lopást és sulyos testisértést. Általában véve a delictum complexumról mindig áttérhet oly büncselekményre, a mely az összefoglalt s vád tárgyát képező büntett alkateleme; önálló büncselekményről azonban delictum complexumra akkor térhet át, ha az önálló büncselekmény magvát képező sértett jogi érték benn van az összefoglalt büntettben; s ennek többi alkateleme is vád tárgyává tétetett.

b) Nem változik a tettazonosság, ha az elkövetés helye, ideje, módja eltérően állapittatik meg az itéletben, mint azt a vádló megállapitotta, ha ezzel a jogi érték sérelme nem változott. A bíróság tehát megállapithat fenyegetéssel elkövetett hatóság elleni erőszakot, midőn a vádló vádját a tettleges bántalmazásra alapitja, mert a jogi érdek, t. i. a hatósági tag sérthetetlensége, mindkét esetben identicus; megállapithatja a csalárd bukást a 414. §. bármelyik pontja alapján, habár a vádló csak egyik pontjára alapitja is a vádat; sőt vétkes bukás helyett is megállapithat csalárd bukást, vagy megforditva, mert a criminális bukásnál a sértett jogiérdek akár dolosusan, akár culposusan követte is el azt a bukott, identicus, ez a hitelezők vagyoni érdeke. Ép ilyen eset az is, midőn szándékos emberölés helyett culposus emberölést állapit meg a biró, mert a jogvédelem tárgya (az ember élete) mindkét minősitésnél azonos.

c) Nem szünik meg a tettazonosság, midőn a biró folytatólagos büncselekményt állapit meg, s oly lánczszemeket is itélet tárgyává tesz, melyekre a vádló nem reflectált; ugyanez áll azokra a büncselekményekre is, melyeknek elkövetési módja az ismétlést magában foglalja; ilyenek, a melyek árulás, terjesztés (Btk. 248. §.) stb. utján követtetnek el, mert a sértett jogi érdek azonos.

d) A tettazanosság elvén ugyanezen okból nem üt csorbát a biró, ha a tett elkövetésénél való közremüködést a vádtól eltérőleg állapitja meg; tehát: tettesség helyett felbujtást, bünsegélyezés helyett bünpártolást állapithat meg. Hasonlókép eltérhet a büncse-

lekmény bevégzése kérdésében is, s az előkészület, kisérlet, vagy bevégzés közül, bármelyiket megállapithatja.

e) Vannak büncselekmények, a hol a cselekménynek sulyossága attól függ, hogy egy ugyanazon jogi érték mily fokban lett megsértve, igy a testisértés minősitése a gyógyulás tartamától, a személyes szabadság megsértésének sulyossága a jogtalan fogva tartás tartalmától függ stb. Ily esetekben a biró a legenyhébb esetre irányuló váddal szemben felmehet a legsulyosabbra, s a legsulyosabbról leszállhat a legenyhébbre, mert a sértett jogi érték identicus, csak a sérelem mennyisége különböző, a mi csak a minősitést változtatja meg, de a tettet nem.

f) Meg van engedve az áttérés egyik bünfajról a másikra, ha a büncselekmény neme, vagyis a védett jogi érték nem változik. Tehát lopás helyett sikkasztást vagy csalást állapithat meg a bíróság és megforditva; mert a törvény mindhárom esetben a magánvagyont védi a különböző jogtalan támadások ellen; sőt magánokirathamisitás helyett csalást vagy megforditva is megállapithat a bíróság, mert magánokirathamisitás vagyoni elem nélkül nem képzelhető. Lehetnek azonban esetek, midőn csalásról magánokirathamisitásra, vagy viszont erről amarra átmenni nem lehet. (Pl. Btk. 406. §.) Bukás vádja esetén a bíróság szabadon minősitheti a cselekményt a Btk. 414. s 416. §. alapján. (Curia J. K. 1902. 119. lap.); hatóság elleni erőszaknál a 163. §. helyett felveheti a 165. §-t. (Curia B. T. 44. k. 109. lap.) Ellenben helytelenül mondotta ki a Curia, hogy magzatelhajtásra irányuló vád esetén a Btk. 290. §. nem vehető fel. (B. T. 46. k. 249. lap.)

g) Az itélet eltérhet a vádtól a bünös akarat bármely variatioja alapján, feltéve, hogy a jogtárgy azonos marad. Tehát a praemeditatiotól kezdve le egész a culpáig s megforditva, a culpától a praemeditatioig mehet a biró. Gyilkossági kisérlet helyett könnyü testi sértést s megforditva, hamis vád helyett hatóság előtti rágalmazás s megforditva állapithat meg.

h) Veszélyeztető büncselekmény helyett megállapithatók a sértő cselekmények és megforditva; de csak a jogi érdek azonossága esetében. Tehát ha a kitett személy a kitétel folytán meghalt (287. §.), kitétel helyett szándékos emberölés állapitható meg és megforditva.

6. A Bp. 325. §-a nem emliti ugyan fel, de a vádrendszer lényegéből következik, hogy a tettazonosságon kivül a személyazonosság is megkivántatik ama viszonyhoz, mely a vád és itélet

közt fenforog; tehát ha a bíróság azt látja, hogy pl. a lopást nem a vádolt A., hanem B. követte el, a ki ellen vádat nem emeltek, nincs jogában B. ellen itéletet hozni, mert a tettazonosság meg van ugyan, de hiányzik a személyazonosság. Kétségtelenül kitünik ez a Bp. 1. §-ából, mely szerint: „Bünvádi ügyben birói eljárás csak a törvény értelmében, vád alapján és csak az ellen inditható, a kit büntett, vétség vagy kihágás nyomatékos gyanuja terhel". E szerint hogy a birói eljárás valaki ellen megindittassék, a következő három föltétel *együttes* fenforgása szükséges *a)* az eljárás törvényessége; *b)* vád és *c)* nyomatékos gyanu. Az eljárás akkor törvényes, ha az a Bp. szabályai szerint teljesittetik, tehát a 325. §-ra tekintettel akkor, ha a tettazonosság fenforog. Ezt kiegészíti az 1. §. ama további rendelkezése, mely szerint a törvény értelmében is csak vád alapján inditható az eljárás valaki ellen, miből következik, hogy a bíróság nemcsak a tett, hanem a személyazonossághoz is kötve van, s igy ha a tettet nem A., hanem B. követte el, ezt csak akkor itélheti el a bíróság, ha a vádló ez ellen vádat emel.

7. Habár a bíróság a tettazonosság korlátain belől szabadon mozoghat, mindazáltal az anyagi védelem érdekében a törvény bizonyos szabályokat állit fel az esetre, midőn a bíróság olyképen akar eltérni a vádtól, a mely eltérés a védelem módositását teheti szükségessé.

A 325. §. harmadik bekezdése két ilyen eshetőségről rendelkezik. Az egyik az, midőn a bíróság azt látja, hogy a vádtárgyául szolgáló tett sulyosabb büncselekmény tényálladékát állapithatja meg, mint a melyre a vád irányult; a másik pedig az, midőn a tettre oly minősités is alkalmazható, mely a védelemnek uj irányban való előkészitését teszi szükségessé. Mindkét esetben köteles a bíróság a feleket ezekre az eshetőségekre nézve semmiség terhe alatt meghallgatni.

8. Hogy mi a sulyosabb büncselekmény, azt a büntetési tétel tartamának s a büntetés nemének egybevetésével állapitja meg a bíróság; tehát sulyosabb a hosszabb, mint a rövidebb tartamu büntetés; sulyosabb a fegyház a börtönnél; s ez a fogháznál stb.

9. Arra nézve, hogy a védelem előkészitése mikor lehet szükséges, a bíróság saját meggyőződése alapján a felek meghallgatása után határoz.

A védelem előkészitésének szüksége nemcsak akkor merülhet fel, ha a bíróság a vádtól in pejus akar eltérni, hanem akkor is,

ha enyhébb vagy a váddal egyenlő sulyu minősitést tart felvehetőnek; sőt kizárólag a védelem előkészitése czimén csakis ez utóbbi esetben kell a feleket meghallgatni, mert ha a biróság sulyosabb minősitést akar a vádlónál felvenni, köteles a feleket meghallgatni, akár szükségesnek tartja a védelem uj irányban való előkészitését, akár nem.

10. A vádtól való eltérés lehetősége esetén köteles a biróság a vádlottnak tudtul adni, hogy a védelem előkészitése czéljából a főtárgyalás elnapolását, esetleg vizsgálat elrendelését is inditványozhatja. Habár a törvény expressis verbis csak a vádlott jogáról intézkedik e helyütt, ebből épen nem az következik, mintha hasonló jog nem illetné a vádlót is. Ellenkezőleg a bizonyitékok kiegészitését a vádló ép ugy kérheti mint a vádlott. Igaz ugyan, hogy a 314. §. a felek eme jogát csak a bizonyitó eljárás befejezte előtti időre szoritja; ámde ez csak törvénytechnikai szempontból van igy, mert a 306. §. utolsó bekezdése kijelenti, hogy: „Uj bizonyiték felvétele vagy megszerzése az inditvány elkésése okából nem tagadható meg". Ezen általános szabálynál fogva tehát a vádló is kérheti az eljárás ezen szakában a bizonyitékok kiegészitését s e czélból az elnapolást. S igy a vádlott ezen jogának kiemelése 325. §.-ból ki is maradhatott volna, mert a 306. §. imént idézett rendelkezése a felekre, tehát a vádlottra is vonatkozik. A vádlott jelzett joga a 9. §-ban szabályozott anyagi igazság elvének specialisálása; s azért vétetett fel a törvénybe (325. §.), mert a vádlott jogban járatlan, tehát szükséges volt itt is, mint a per többi szakában (100., 117. §. stb.) gondoskodni arról, hogy a hatóságok figyelme az anyagi védelemre felhivassék s a kellő intelligenciával rendszerint nem biró vádlottat, az anyagi igazság korlátain belől, gyámolitsák.

11. Fölmerül e helyütt az a kérdés, hogy a vádtól való eltérés lehetőségét *ki* és *mikor* állapitja meg. A törvény a biróságra ruházza ezt a jogot, (325. §. 3. bek.), s igy az elnök saját hatáskörében erre nincs jogositva (v. ö. 296. §. első bek.); és ez természetes, mert a vádtól való eltérés az itéletben nyer kifejezést, azt pedig a biróság hozza meg, s igy az elnök egyéni nézetet nem fejezhet ki oly kérdésben, mely a collégium döntésére van bizva.

Hogy mikor kell a feleket az eltérés lehetőségére figyelmeztetni, az előbbiek után ezt könnyü meghatározni; akkor t. i. mikor a vádtól való eltérés a biróság előtt valószinü lesz; ez pedig akkor következik be, midőn a biróság az itélethozatal tárgyában a tanács-

kozás folyamán addig a pontig eljutott, a hol már a vádtól való eltérés lehetősége megállapittatott. Tulajdonképen a biróság a tanácskozás ezen stadiumában már nemcsak a lehetőség, de a bizonyosság fokán áll, mert ha az elnök a tanácskozásból látja, hogy a vádtól való eltérés a kisebbség nézete, nem volna észszerü a feleket olyanra figyelmeztetni, a mi a biróság előtt fekvő bizonyitó anyag alapján ugy sem fog bekövetkezni.

Ha a vádtól való eltérés a többség meggyőződése, akkor bekövetkezik a felek figyelmeztetése. A biróság meggyőződése, mely a vádtól való eltérést fejezi ki, a felek meghallgatása után vagy azonnal itélet formába öntetik, ha t. i. az elnapolási kérelem elutasittatik, vagy elnapolja a biróság a főtárgyalást; mely esetben az, hogy a biróság figyelmeztetésében kifejezésre jutott birói meggyőződés átmegy-e az itéletbe vagy nem, attól függ, hogy a bizonyitékok kiegészitése valamely lényeges novumot eredményezett-e vagy nem.

12. A 325. §. utolsó bekezdése két oly esetet emlit, midőn az elnapolási kérelem el nem utasitható; az egyik az, midőn a vádtól való eltérés folytán a biróság oly minősités lehetőségét sem látja kizártnak, melynél fogva a törvény szerint halálbüntetés vagy életfogytig tartó fegyház volna megállapitandó, ebben az esetben az ügy egyben esküdtbiróság elé is utaltatik; az elnapolás azonban csak akkor nem tagadható meg, ha a vád alapjául szolgáló büncselekményre a BTK.-ben határozott tartamu szabdságvesztés büntetés van megállapitva. De ha a vádbeli cselekményre halál, vagy életfogytig tartó fegyház van megállapitva, a biróság megtagadhatja az elnapolást s egyben hasonló sulyu, de a vádtól eltérő, büncselekmény miatt itélheti el a vádlottat. Ez a szabály, kivéve az É. L. T. 23. §-ban meghatározott eseteket, csak esküdtbiróság előtt érvényesülhet.

A másik eset pedig, melyben az elnapolás nem tagadható meg, az, midőn az elnapolás a védelem előkészitése érdekében szükséges. A szükségességet a biróság állapitja meg; tehát ha a védelem előkészitését szükségesnek jelentette ki, köteles a főtárgyalást elnapolni.

A törvény az „elnapolás“ szót használja ugyan, azonban, ha a védelem a főtárgyalás félbeszakitása utján is előkészithető, elnapolás helyett félbe is szakitható a tárgyalás (335. §.), mert nem az a lényeges, hogy a bizonyitékot elnapolás vagy félbeszakitás

utján szerezték-e meg, hanem az, hogy a vádlott a védelmére szolgáló bizonyitékaitól meg ne fosztassék.

13. A Bp. 325. §-a két rendelkezéshez füz kifejezetten joghatályt, az egyik a tettazonosságtól való eltérésre, a másik a vádtól eltérő minősitésre előirt figyelmeztetésre vonatkozik. Mindkét szabály „semmiség terhe alatt" megtartandó.

A két semmiségi eset közt lényeges különbség van. A tettazonosság megsértése ugyanis azonos a vádelv megsértésével, *mely hivatalból* észlelendő semmiségi eset (384. §. 5. és 11. p.), de csak akkor, ha a biróság büntető itéletet hozott (384. §. utolsó bek.); ha azonban a vádlottat felmentette, a tettazonosság megsértése semmiségi eset ugyan a 325. §. és a 384. §. szerint igy is, de csak a felek kifejezett kérelmére vehető figyelembe.

Ha a biróság a figyelmeztetést elmulasztotta, ez is semmiség, de csak a felek kérelmére vétetik figyelembe. (384. §. 5. p. és ugyanezen szakasz ut. bek.)

Ha a biróság az elnapolás iránt tett inditványt törvényellenesen utasitotta el, (325. §. ut. bek.), ehhez expressis verbis semmiség nincs kapcsolva, ámde ha az ilyen határozat a felek jogait sérti, az a 384. §. 9. p. alapján semmiségi panaszszal megtámadható.

23. Felmentő itélet.

326. §.

Felmentő itélet hozandó:

1. ha a vád tárgyává tett cselekmény nem büncselekmény; vagy ha büncselekmény ugyan, de tárgyában korábban már jogerős itélet volt hozva;

2. ha a vád alapjául vett büncselekmény, vagy pedig az, hogy a vádlott követte el, nincs bebizonyitva;

3. ha a bünvádi eljárás megindítását vagy a beszámithatóságot kizáró, vagy a büntethetőséget megszüntető ok forog fenn;

4. ha a vád törvényes emelhetéséhez szükséges felhatalmazás, kivánat vagy magáninditvány hiányzik, illetőleg a magáninditványra jogosult visszavonható inditványát kellő időben visszavonta.

M. i. A törvény taxative négy pontban sorolja fel amaz eseteket, midőn felmentő itélet hozandó. Ez eseteken kivül az itélet soha sem szólhat felmentésre.

Az első pont az, ha a vád tárgyául szolgáló tett a büntetőtörvények szerint nem büncselekmény. Nem szenved kétséget, hogy a vád tárgyául

szolgáló concret tettről és nem a minősitésről van szó. A tettet jogi szempontból szabadon itéli meg a biró s ha ugy találja, hogy a tett se nem büntett, sem vétség, sem kihágás: akkor a vádlottat felmenti. E rendelkezésből világosan következik, hogy a birónak oly esetben, midőn egyazon tett miatt a vádtól eltérő minősités czimén itéli el a vádlottat, nem szabad azt kimondani, hogy a vádlottat a vád minősitése, pl. lopás alól felmenti, de sikkasztásban bünösnek mondja ki. Nem a minősitésről, hanem a vád alapjául szolgáló tettről itél a biró, következésképp, ha a tett a büntetőtörvények szerint, bár a vádtól eltérő minősités czimén büntetendő, annak semmi értelme sem volna, ha egyazon tett miatt részben felmentenék, részben elitélnék a vádlottat.

A 326. §. első pontjának rendelkezéséből következik, hogy akkor is felmentésre szól az itélet formulája, ha a vádlott külföldön elkövetett, de a hazai törvények szerint nem büntetendő cselekmény miatt áll az itélőbiró előtt. A német perrendtartás javaslatának indokolása szerint ily esetben az itélet formulája ugy is szólhat, hogy a bünvádi eljárásnak helye nincs. Ezt tartja helyesnek Löwe is (Commentar, 631. lap), de ez inkább formakérdés, mert az itélet indokolása nem hagy kétséget arra nézve, minő fontosságot lehet az ily felmentő itéletnek tulajdonitani.

A második pont arról az esetről intézkedik, mikor akár az, hogy a vád alapjául vett bünczelekmény elkövetve lett, akár az, hogy a vádlott terhére róható a cselekmény, bebizonyitva nincs. A bizonyitékok erejét szabadon mérlegeli ugyan a biró, de mindig világosan és határozottan ki kell fejtenie, hogy mily okok következtében jutott arra a meggyőződésre, hogy a vád tárgyává tett bünczelekmény nincs bebizonyitva, vagy hogy a vádlott a bebizonyitott cselekménynek sem tettese, sem részese.

A harmadik pont három csoportba foglalja a további okokat, melyek alapján felmentő itélet hozandó.

Az első csoportba az anyagi törvények I. Rész IX. fejezetében foglalt azok az okok tartoznak, melyek a bünvádi eljárást kizárják. Hogy a vádlottnak halála esetében nem felmentő itélet, hanem megszüntető végzés hozandó, annak a törvény már a 301. és 323. §-okban adott kifejezést.

A bünvádi eljárás megindităsát kizáró okok közül tehát csakis a Btk. 105. §-ának 2. és 3. pontjában megjelölt királyi kegyelem és elévülés azok, melyek alapján felmentő itélet hozandó.

A második csoportot alkotják az anyagi büntetőkönyv I. Rész VII. fejezetébe foglalt okok, melyek a beszámitást zárják ki. Ha tehát a biró meggyőződött, hogy öntudatlanság, elmezavar, ellenállhatlan erő, közvetlen fenyegetés, jogos védelem, végszükség, vagy serdületlen kor miatt a cselekmény a vádlottnak be nem számitható, akkor itélete felmentésre szól.

A harmadik csoport a büntethetőséget megszüntető okokat foglalja magában.

A törvény szerint tehát abban az esetben, ha a főtárgyaláson derül ki, hogy egyazon tettért a vádlott már jogerejüleg el volt itélve, felmentő itélet hozandó. A német perrendtartás, legalább indokolása és Löwenek Commentárja (631. lap) szerint nem zárja ki, hogy ily esetben csak azt mondja ki a bíróság, hogy a további eljárásnak nincs helye. Ez ismét csak

formakérdés, mely miatt amaz elvi jelentőségü szabálytól, hogy az itélet vagy felmentésre vagy bünösnek nyilvánitásra szóljon, fölösleges volna eltérni. Senki sem kételkedik abban, hogy a „non bis in idem" esetében nem az előbbi jogerejü itélet, hanem csak az ismételten emelt vád alól menti fel a biróság a vádlottat.

A negyedik pont azokkal a büntetendő cselekményekkel foglalkozik, melyek miatt az anyagi büntetőkönyv szerint egyedül a sértett fél inditványára, felhatalmazására vagy kivánatra inditható meg a bünvádi eljárás.

Ha az anyagi törvény bizonyos cselekmények tekintetében feltételül tüzi ki, hogy a bünvádi eljárás a sértett fél inditványa, felhatalmazás vagy kivánat nélkül meg nem inditható, vagy akarata ellen nem folytatható, akkor mihelyt az itélőbiró meggyőződik, hogy pl. a jogositott megfelelő inditványt nem tett, vagy ezt az anyagi törvényben biztositott jogánál fogva törvényesen visszavonta, mi sem áll utjában annak, hogy felmentő itélettel fejezze be az eljárást. M. i. 535. lap.

Jegyzet: 1. A 326. §. taxative sorolja fel azokat az eseteket, melyekben „felmentő itélet hozandó", a miből következik, hogy minden, a 325. §. keretén kivül eső esetekben a biróság büntető itéletet hoz. A 325. §. a felmentés eseteit négy csoportba (1—4. pont) osztja. A törvény magyarázatának áttekinthetősége végett azonban mi e csoporokat elemeikre bontjuk. Előrebocsátjuk azonban, hogy fölmentő itélet akkor hozható, ha a vádló a 326. §-ban felsorolt okok egyikét sem látja fenforogni és vádat emel; mert ellenkező esetben elejti a vádat s a biróság az eljárást végzéssel megszünteti. (V. ö. 323. §-nál 4. sz. jegyzet.)

2. Felmentő itélet hozandó, ha a vád tárgyává tett cselekmény nem büncselekmény (1. p.). Hogy mi a büncselekmény, azt a BTK. 1. §-a határozza meg, mely szerint: „Büntetett vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánit". Miután a BTK. általában „törvényt" emlit, ebből következik, hogy csak az a cselekmény büntett vagy vétség, a mit törvény nyilvánit annak; tehát rendelettel ily delictumot construalni nem lehet; következik továbbá az, hogy nemcsak a BTK., hanem bármely más törvényben meghatározott büncselekmény is vétség, vagy büntett, a mennyiben ezen büncselekményekre megállapitott büntetéssel büntetendő (Btk. 20. §.) A büncselekmények fogalma azonban ezzel nincs kimeritve, mert a büntetteken s vétségeken kivül a kihágások is büncselekmények (Kbtk. 1. §.); föltéve, hogy a kihágás a kbtk. 1. §-a értelmében van kihágásnak nyilvánitva.

Annak megállapitása végett tehát, hogy valamely cselekmény büncselekmény-e vagy nem, azt kell nézni, hogy az a fentiek ér-

telmében valamely büntett, vétség vagy kihágás tényálladékát megállapitja-e vagy sem.

Jól meg kell különböztetni a büncselekménytől a büntetendő cselekményt. Bizonyos esetekben e két fogalom födi egymást; bizonyos esetekben azonban nem. Ha büntető itéletet kell hozni, akkor a büncselekmény büntetendő cselekmény. Ha azonban fölmentő itéletet hozandó, az in abstractó büncselekmény in concretó nem büntethető. Ez akkor fordul elő, ha valamely büncselekmény törvényes tényálladékát megállapitó cselekményhez oly mellékkörülmények járulnak, melyek a cselekmény büntethetőségét kizárják. Igy pl. az emberölés büncselekmény in thesi, de ha ahhoz a jogos védelem járul, a tettes nem büntethető.

3. Felmentő itélet hozandó, ha a vádtárgyává tett cselekmény büncselekmény ugyan, de tárgyában korábban már jogerős itéletet hoztak. Ez a „non bis in idem“ elvének törvénybe iktatása.

a) Első sorban kiemelendő, hogy a „non bis in idem“ az ugyanazon tettért való kétszeri felelősségre vonást tiltja; tehát itt ismét a tettazononsság kérdése lép előtérbe, a mi a 325. §. magyarázatánál lett kifejtve.

b) A „non bis in idem“ okából csak akkor lehet felmentő itéletet hozni, ha a vádbeli cselekmény tárgyában már korábban *jogerős itéletet hoztak*. Miután a törvény *itéletet* emlit, s miután a Bp. 264. §-a értelmében a vádtanács is hozhat ügydöntő végzést; fölmerül az a kérdés, hogy mily határozatot hoz a biróság akkor, ha a vádtanács az eljárást az ismét vád tárgyává tett cselekményre vonatkozólag már korábban megszüntette. Ez a kérdés a vád consumtiójának kérdése; mely szerint a vád ki van használva, ha a büntetőbiróság a vád tárgyában ügydöntő jogerős határozatot hozott.

Hogy mi az ügydöntő határozat, azt a határozatok csoportositása által tudhatjuk meg; e szerint az összes határozatok két kategoriába sorolhatók. Az egyik csoportba sorolhatók átmeneti természetüek, s egész az itéletig csak előkészitik a pert, ez okból pervezető határozatoknak is szokás azokat nevezni. Ilyenek pl. a vizsgálatot elrendelő végzés, a vádhatározat stb. A másik csoportba azok a határozatok tartoznak, melyek — ha jogerőre emelkednek, — a bünpert végleg elintézik; ilyen az eljárást megszüntető végzés s az itélet.

Egyébként annak, hogy mi az ügydöntő határozat, legbiztosabb ellenpróbája az, hogy mily határozat ellen kell perujitással

élni, ha a vádló ujból vádat akar emelni. Ezt meghatározzák a B. p. 445., 446. és 449. §-ai, ahol ki van mondva, hogy megszüntető végzés és itélet ellen használható perujitás; amiből önként következik, hogy ha a vád tárgyában korábban jogerős itéletet vagy megszüntető végzést hoztak, a miatt a tett miatt uj vád nem emelhető; s vádemelés esetén köteles a bíróság felementő itéletet hozni.

Ezt szem előtt tartva, az a kérdés merül fel, hogy a 325. §. miért nem emliti az itélet mellett a megszüntető végzést is. Ez bizonyára törvénytechnikai szempontból történt s a törvény *„itélet“* alatt a megszüntető végzést is akarta érteni, szóval minden ügydöntő határozatot. Mert ha taxative s nem egy általános fogalommal (itélet) akarta volna az ügydöntő határozatot megjelölni, akkor a büntetőparancsot is felemliti, a mely nem az itélet formájára szerkesztetik (533. §.), mert kétségtelen, hogy a büntetőparancs is ép ugy consumálja a vádat, ha az végrehajthatóvá lesz, mint az itélet vagy megszüntető végzés. A törvény szövegéből tehát az következik, hogy a Bp. az *„itélet“* szóval az ügydöntő határozatokat akarta felölelni.

c) A 326. §. szerint csak akkor lehet a „non bin is idem“ esetében felmentő itéletet hozni, ha a korábbi itélet jogerős. Megtörtént azonban, hogy a budapesti törvényszék csak a főtárgyaláson vette észre, hogy a tárgyalt ügyben korábban egy másik tanács már itélt, a melynek itélete azonban még jogerőre nem emelkedett. Ilyen esetben a következő eventualitások fordulhatnak elő:

a) a vádló meggyőződik a tettazonosságról s elejti a vádat; mely esetben a bíróság végzéssel megszünteti az eljárást (323. §.).

b) a vádló nem győződik meg a tettazonosságról s fentartja a vádat; ebben az esetben a bíróság elnapolja a főtárgyalást mindaddig, mig a folyamatban levő előbbi per jogerősen elbiráltatik (Bp. 336. §. 4., 6. p.), s akkor beszerzi az iratokat, kitüzi az uj főtárgyalást; s amennyiben az identitás megállapittatik, felmentő itéletet hoz (326. §. 1. p.).

e) A Bp. 326. §. csak általában „itéletet“ emlit s igy fölmerül a kérdés, hogy ez alatt csak belföldi itélet értendő-e, vagy a külföldi itélet is felhozható a „non bis in idem“ alapján kifogásként. Erre nézve a választ a Btk. általános részéből merithetjük, melynek 7., 8. és 9. §-ai szabályozzák ezt a kérdést. A 7. §-ban felsorolt büntettek elkövetője feltétlenül a Btk. szerint büntetendő, habár a külföldön már elitélve, megbüntetve, felmentve vagy meg-

kegyelmezve volt is (Btk. 7. §. 2. bek.). Tehát ez esetben a külföldi itélet a „non bis in idem“ kifogás alapjául nem használható fel. — A 8. és 9. §-ok eseteiben azonban a Btk. 11. §-ában meghatározott feltételek mellett lehet az eljárást belföldön megindítani, vagyis csak akkor, ha a büncselekmény a magyar Btk. s a külállam Btk.-e szerint is büntetendő, ha egyik törvény szerint sem szünt meg büntethető lenni, s ha a büntetést az illetékes külföldi hatóság nem engedte el. Ezekben az esetekben a külföldi jogerős itélet a „non bin in idem“ kifogás alapjául nem szolgálhat.

d) A törvény nem tesz különbséget abban a kérdésben, hogy az itéletet mily bíróság hozta, tehát az mindegy, hogy egyes vagy collegialis bíróság járt-e el előbb; a lényeges csak az, hogy az itéletet büntetőbiró hozta legyen; ha ez a feltétel fenforog, a jogerős itéletre a „non bis in idem“ kifogását lehet alapitani.

e) Miután a büntető igazságszolgáltatást csak büntető bíróság gyakorolhatja, ebből következik, hogy a „non bis in idem“ szempontjából res judicatát csak a büntetőbiró itélete képez, tehát a fegyelmi vagy a polgári bíróság itélete ezen kifogáshoz jogalapot nem nyujt.

f) A „non bis in idem“ a tettazonosságon kivül a személyazonosságot is föltételezi, miből következik, hogy ha a tettest elitélték, a részes vagy orgazda is külön felelősségre vonható.

3. Felmentő itélet hozandó, ha a vád alapjául vett büncselekmény vagy pedig az, hogy a vádlott követte el, nincs bebizonyitva (326. §. 2. p.). A törvény itt két esetről rendelkezik, az egyik az, midőn a vád alapjául vett büncselekmény nincs bebizonyitva. Ez akkor fordul elő, midőn a büncselekmény valamelyik tényálladéka nem volt bebizonyitható. Pl. ha a sikkasztással vádolt ama védekezése, hogy a birlalatába vett pénzt elvesztette, nincs megczáfolva; ez esetben be van ugyan a pénz átvétele bizonyitva, de hiányzik a sikkasztás constitutiv eleme: a jogtalan eltulajdonitás.

A másik eset az, midőn a büncselekmény összes tényálladéka be van bizonyitva, de nincs bizonyitva az, hogy a büncselekményt a vádlott követte el. A betöréses lopás elkövetése be van bizonyitva, de nincs bebizonyitva a vádlott bünössége.

4. Felmentő itélet hozandó, ha „a bünvádi eljárás megindítását vagy a beszámithatóságot kizáró vagy a büntethetőséget megszüntető ok forog fenn.“ Ezeket az okokat a Btk. VII. és IX. fejezetei határozzák meg.

5. Végül felmentő itélet hozandó akkor, ha a felhatalmazás, kivánat vagy magáninditvány hiányzik (v. ö. erre vonatkozólag a 323. §. magyarázatánál a 4. sz. jegyzetet).

24. Az itélet tartalma.

327. §.

Az itéletnek tartalmaznia kell:

1. annak kijelentését, hogy Ő Felsége a király nevében van hozva;

2. az eljáró törvényszéknek megnevezését és annak, mint büntető bíróságnak megjelölését, továbbá mind a főtárgyalás, mind az itélethozás helyét és napját és annak felemlitését, hogy a főtárgyalás nyilvános volt-e vagy sem és hogy a vád és a védelem meg volt hallgatva;

3. a főtárgyalásban és az itélethozásban részt vett itélő bíráknak, a vád képviseletében eljárt köz- vagy magánvádlónak, esetleg az utóbbi képviselőjének, a védőnek és a jegyzőkönyvvezetőnek nevét;

4. a vádlott nevét;

5. a vádlott személyes viszonyainak (133. §. első bek.) elősorolását, kivéve azt, hogy volt-e büntetve vagy nem;

6. a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban megjelölt büncselekmény megnevezését;

7. a vádlottnak elitélését, vagy a vád alól való felmentését;

8. a bünügyi költségekre vonatkozó rendelkezést, és

9. az indokolást, mely a rendelkező résztől elkülönitendő.

A vádlott elitélése esetében az itélet rendelkező részének még tartalmaznia kell:

a) megjelölését annak a büncselekménynek, melyben a biróság a vádlottat bünösnek találta, a megkülönböztetésre, valamint az alkalmazott büntetési tétel alapjául szolgáló körülményeknek kiemelésével;

b) a büncselekménynek törvény szerint való minősitését, és

c) a kiszabott büntetést; a két utóbbit az alkalmazott törvényszakaszok idézésével;

d) pénzbüntetés megállapitása esetében intézkedést az iránt, hogy a pénzbüntetés, ha be nem hajtható, mily nemü és tartalmu szabadságvesztésbüntetésre változtatandó át;

e) megfelelő esetben intézkedést az itélet hozásáig kiállott elő-

zetes letartóztatásnak vagy vizsgálati fogságnak a büntetésbe való beszámitása vagy be nem számitása, illetőleg a beszámitás folytán a büntetésből kitöltöttnek vett tartam, az 1878. évi V. t.-cz. 61. §-a szerint kimondandó elkobzás vagy megsemmisités és a bünvádi eljárás folyamán érvényesitett magánjogi igény tekintetében; végre

f) megfelelő esetben rendelkezést arról, hogy a bünügyi költségek be nem hajthatók (1890. évi XLIII. t.-cz. 4. §.).

A jelen §. első bekezdésének 1., 4., 7. és 9. pontjai, továbbá második bekezdésének b) és c) pontjai alatt foglalt rendelkezések megszegése semmiségi ok.

Törvényszakaszok idézésének elmulasztása, név-, szám- és más efféle nyilvánvaló hibák nem szolgálnak megsemmisités alapjául.

328. §.

Az itélet indokolásában ki kell fejteni, hogy a biróság mely tényeket és mily okoból tart bebizonyitottaknak vagy be nem bizonyitottaknak; továbbá felsorolandók azok az okok, melyek a jogi kérdésnek eldöntésénél, illetőleg a főtárgyalás során tett, de elutasitott inditványok felett való határozat hozásánál irányadók voltak.

Elitélés esetében tüzetesen megjelölendők a sulyositó és az enyhitő körülmények és különösen azok, melyek az 1878. évi V. t.-cz. 92. §-ának alkalmazására vezettek.

A felmentő itéletben határozottan megjelölendő a 326. §-nak az az esete, mely a felmentésnek alapjául szolgált.

M. i. A törvény egy szakaszba (327. §.) foglalja az itélet általános kellékeit, melyekkel az itéletnek, legyen az felmentő vagy bünösre szóló, birnia kell és ama különös kellékeket, melyek a bünösre szóló itélet alkotó részei.

a) Az előbbi kellékek a következők:

Mindenekelőtt ki kell jelenteni, hogy az itélet ő Felsége a király nevében van hozva; azután meg kell nevezni az eljáró törvényszéket, mert különben a hatáskör és illetékesség kérdése nem válna azonnal felismerhetővé; továbbá, hogy azonnal szembetünő legyen a biróságnak a büntető hatáskörben való eljárása, ki kell tenni, hogy a törvényszék mint büntető biróság jár el (első és második pont).

A tárgyalás és itélet azonosságának megállapithatása, a „res judicata“ és a „non bis in idem“ elveihez füzött következtetések megitélésének lehetősége mulhatlanul szükségesekké teszik mind a tárgyalás, mind az itélethozás helyének és napjának felemlitését. A nap tüzetesen csak akkor van kitéve, ha az év és hó is meg van jelölve.

Annál a fontosságnál fogva, melyet a törvény a főtárgyalás nyilvánosságának és a vád és a védelem kifejtésének tulajdonit, mindig meg kell

jelölni, hogy a tárgyalás nyilvános volt-e vagy sem és hogy a vád és a védelem meg voltak hallgatva.

A harmadik pont előirja, hogy az itéletben ki kell tenni a főtárgyaláson és itélethozásban résztvett biráknak, a jegyzőkönyvvezetőnek, a kir. ügyészség képviselőinek, a magánvádlóknak, esetleg képviselőiknek és a védőnek nevét. Ha a tanácsban póttag foglal helyet, de ez az itélethozásban részt nem vett, akkor nem szükséges nevét az itéletben kitenni. Ha a kir. ügyészséget több tag képviseli, vagy egyik a másikat felváltotta: ugy az ügyben eljárt minden vádközegnek neve kiteendő. A magánvádlók közül sem szabad egynek nevét sem elhagyni.

A negyedik és ötödik pont szerint ki kell tenni a vádlottnak, vagy ha több van, mindeniknek nevét, korát, vallását, szülő- és lakóhelyét, honosságát, foglalkozását, családi állapotát, vagyoni és katonai szolgálati viszonyait és hogy volt-e már bünvádi eljárás alatt, illetőleg hogy volt-e büntetve s ha igen, hol, mikor és mi miatt? E viszonyoknak megjelölésére részben a személyazonosság megállapithatása érdekében, részben azért van szükség, mert a beszámitás, a visszaesés stb. kérdéseinek megitélésénél a kor, az előélet stb. relevans körülmények.

A hatodik pont szerint mindig meg kell nevezni a büncselekményt, melyre a vádirat, illetve vádhatározat szól. Éppen ama következmények, melyek az itéletnek a vádhoz való viszonyához füződnek, szükségessé teszik, hogy a vád minősitése kitüntetve legyen.

Mivel a törvény az ügynek rendszerinti menetét vette e pontnál figyelembe, csak a vádirat, illetve vádhatározatban megjelölt büncselekményről szól. A legtöbb esetben nem is változik a vád álláspontja a főtárgyaláson, de ha változik, akkor a vádiratban, illetve vádhatározatban foglalt vádban megjelölt büncselekmény megnevezése nem elegendő, hanem a főtárgyaláson megváltozott vád álláspontját is meg kell jelölni, mert tulajdonképen már ez a vád és e nélkül valóban nem itélhető meg helyesen az itéletnek a vádhoz való viszonya.

Hogy az itéletnek lényeges kelléke az, hogy vagy bünösnek nyilvánitásra vagy felmentésre szóljon, ezt már a 324. §. kimondja. E szakaszban az irásba foglalt itélet tartalmának összefüggő kellékeiről átnézetet óhajtván nyujtani, a törvény csak ismétli a hetedik pontban az itéleti formulára vonatkozó fentebbi rendelkezést.

A nyolczadik pont szerint mindig rendelkezni kell az itéletben a költségekre nézve is. Hogy a költségek alatt mit kell érteni és hogy a felelősség, elitélés és felmentés esetében miként állapitandó meg, azt a XXVI. fejezet szabályozza.

Végre a kilenczedik pont szerint minden itéletet indokolni kell.

A bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszere nem azt jelenti, hogy a biró puszta sejtelem és belső érzelmek, hanem komoly tárgyilagos okok szerint „secundum probata“ itéljen. Igy fogva fel a bizonyitás alapelvét, a törvény ama tulzók álláspontjától távol marad, kik szakbirói rendszer mellett is, pusztán azért, mert a meggyőződés keletkezésének indokait mindig határozottan és egységesen megjelölni nem lehet, indokolás helyett e tény egyszerü kijelentésével beérik. Azt nem lehet tagadni, hogy ama gondolatmenetet, miként

hatott a birói tanács tagjainak belső meggyőződésére a tanunak vallomása, vagy a vádlottnak nyilatkozata, minden esetben egységesen megjelölni nem lehet, mert nincs kizárva, hogy mindenik biró más uton jutott egyazon meggyőződésre. De ha ily részletes és elemző megjelölés nem is lehetséges: ebből nem szabad azt a következtetést levonni, hogy a birói meggyőződés indokolása fölösleges. Nem szabad pedig e következtetésre jutni azért, mert ama ténykörülményekre, melyekre a biró itéletét alapitotta, határozottan reá lehet mutatni.

A vádlott beismerését például egy ténykörülményre nézve valótlannak, a másikra nézve valónak ismeri fel a bíróság. Megtörténhetik, hogy a bíróság mindenik tagja más okból tartja a beismerést valónak, de az eredményre nézve teljes egyértelmüség uralkodik és igy mindenesetre megállapitható, hogy a bíróság a beismerést vette bizonyitó okul. De legtöbbször közelebbről megjelölhetők az ez eredményre vezető belső okok is. A törvény tehát szükségesnek tartja az itélet alapjául elfogadott tényállás indokolását, mert ez nyujt csak garantiát a birói önkény ellen. Indokolás mellett számot kell vetni a birónak magával és gyakran éppen az indokolás átgondolásánál veszi észre, hogy puszta sejtelem és benyomás vezetik meggyőződését, mely a szigorubb indokolás kritikáját ki nem állja.

A tényállás indokolása magában nem volna elegendő. Szükséges a jogi indokolás, azaz azoknak az okoknak megjelölése, melyek a bíróságot a jogi kérdés megitélésénél vezették. Különösen reá kell mutatni azokra a concret tényekre, melyekben a büncselekmény ismertetőjeleit látja megállapitottnak vagy meg nem állapitottnak a bíróság. Czélszerünek tartotta a törvény kiemelni azt is, hogy a tárgyalás során a felek által felhozott jogi szempontok mellőzésének okai is felvilágositást nyerjenek, hogy ezzel az esetleg ok nélküli felebbezésnek eleje legyen véve. Mindazáltal nem éppen szükséges a tárgyalás során felhozott minden lehetetlen jogi szempontra kiterjeszkedni. Ott azonban, a hol controvers természetü kérdéstől, vagy subtilis határvonalaktól függ a cselekmény minősitése, mulasztást követne el a bíróság, ha mellőzött jogi felfogás okait ki nem fejtené. A törvény 328. §-ának rendelkezéséből, mely először a ténybeli és másodszor a jogi indokolásra vonatkozólag ad általános utmutatást, nem következik az, hogy az indokolás talán három elkülönitett részre volna osztandó, azaz: a tényállás megállapitására, ennek és ismét a jogi felfogásnak indokolására.

A logikai sorrendre nézve nem kiván a törvény kötelező szabályt felállitani. Ezt a bíróság belátására bizza, mely az eset concret körülményeihez képest megtalálja a helyes külső beosztást.

b) A bünösre szóló itélet különös kellékei. A törvény 327. §-ának második bekezdése meghatározza ama lényeges kellékeket, melyekkel az itéletnek a vádlott elitélése esetében birnia kell. Ily kellékül hatot jelöl meg.

A vád tárgyául szolgáló tény lévén az itélet alapja: szükséges, hogy a tett a megkülönböztetésre szolgáló körülmények kiemelésével legyen megjelölve. Fontos ez a „non bis in idem“ szempontjából és annak megitélésére nézve, nem ment-e tul az itélet a vád tárgyán, vagy kimeriti-e az itélet a vád tárgyát? A törvény megkülönbözteti az itélet rendelkező részét az indokolástól, következőleg itt az itélet rendelkező részének kellékeiről lévén

szó, nem volna elegendő, ha a tett csak az indokolásban volna kifejtve. Az osztrák törvény és judicatura álláspontja is ugyanez. A bécsi semmitőszék (1876. április 5., 56. sz. alatt) abból az okból, mert az itélet rendelkező részében nem volt a concret tett megjelölve, hanem csakis a „kincstár kárára elkövetett csalás"-nak volt nevezve a cselekmény, megsemmisitette az itéletet. A fontos érdekek szempontjából, melyek szükségessé teszik, hogy az itélet rendelkező része kellő tájékozást nyujtson az itélet tárgyául szolgáló tettről, helyes előirni a tett megjelölésének követelményét.

A második kellék a tettnek minősitése, azaz: annak a törvény terminologiája szerint határozott kijelentése, hogy a tett mely törvényszakaszban megállapitott bünc selekménynek tényálladékát foglalja magában. Különösen, ha kisérlet vagy halmazat forog fenn, mindig ki kell jelenteni, hogy mely bünc selekmények kisérlete, illetve halmazata volt megállapitva. Részesség esetében mindig tüzetesen meg kell jelölni, hogy felbujtó, segéd vagy tettes volt-e a közremüködő. De ha részesség viszonya nem forog fenn és csakis egy tettesről van szó, akkor nem kell kimondani, hogy az illető pl. a lopásban, mint tettes bünös. Ez teljesen fölösleges volna, csak ugy, mint az, ha a biró azt is kijelentené, hogy a tettest a lopás bevégzett büntettében mondja ki bünösnek.

A harmadik kellék a büntetés kiszabása. Mindig hivatkozni kell a törvényszakaszra, melynek alapján a büntetés az anyagi törvénynek megfelelőleg kiszabandó. A büntetés nemét, tartamát, határozottan meg kell jelölni, nehogy a büntetés végrehajtása kétségekre adjon okot.

A negyedik kellék, hogy pénzbüntetés megállapitása esetében intézkedést kell tartalmazni az itéletnek az iránt, hogy a pénzbüntetés, ha be nem hajtható, mily nemü és tartamu szabadságvesztés-büntetésre változtatandó át. Ez az intézkedés szerves összefüggésben áll az 1878: V. törv.-cz. 53. §-ával.

A BTK. 94. §-a szerint a vizsgálati fogságnak a vádlott hibáján kivül hosszu tartama a szabadságvesztésbe vagy pénzbüntetésbe beszámitandó s az itéletben mindenkor kiteendő: hogy ez által a büntetésből mennyi van kitöltöttnek véve. E helyütt tehát, hol az elitélésre szóló itélet különös kellékeit sorolja fel a törvény, szükséges volt e tárgyban is intézkedni. Eltérés a törvénynek ide vonatkozó és a BTK. 94. §-ának rendelkezése között annyiban van, hogy egyrészről nemcsak a vizsgálati fogságnak, hanem mivel a törvénynek facultativ vizsgálati rendszere mellett, az előzetes letartóztatás is hosszabb tartamu lehet, ennek beszámitása iránt is kellett intézkedni. Másrészről, mivel a BTK. 94. §-ának ama kitétele „a büntetésből mennyi vétetett kitöltöttnek" némi félreértésekre adott okot, ez is másként volt szövegezendő. Ugyanis ha a vádlott pl. három évi fegyházra volt itélve, de vizsgálati fogsága czimén egy év kitöltöttnek van véve, a fegyházban abból az okból nem helyezték magánzárkába, mert a BTK. 30. §-a, de az elfogadott ir rendszer szerint is a fegyenczet büntetésének megkezdésekor kell magánzárkába helyezni, a vádlott pedig a büntetés első részét a birói itélet szerint már kitöltötte és az idő is elmult, a meddig magánzárkában tartani lehetett volna. Hasonló anomáliák megelőzése czéljából a birói itéletben

helyesebb csak annyit kimondani, hogy az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság mily tartamban van beszámitva. M. i. 545. s. k. l.

Jegyzet: 1. Az itélet szerkesztéséről a Bp. 327., 328. §§-ok rendelkeznek. Sajnos. BP.-unkben, valamint az osztrák s német BP.-okban sincs meg az az áttetsző világos rendszer, melyből szembeötlően kitünnék a ténymegállapitás szabatosságának logikailag szükséges volta s ezt arra vezetem vissza, hogy a törvények alkotásánál a tervezők szem elől tévesztették azt a mechanikai összefüggést, melyben a peres eljárás egyes részei egymással állanak.

Innen van, hogy midőn a törvény az elsőfoku eljárásban a tények megállapitását előirja, az ezt tartalmazó szabály megalkotásánál nem gondolt arra, hogy utolsó fokban a perorvoslat a revizióban csucsosodik ki; s igy csak nehezen lehet a törvényből azt a rendszert szemlélhetővé tenni: a mit annak a törvény logikája szerint tartalmaznia kell.

Midőn a BP. 327., 328. §-a a tények megállapitásának szükséges voltát előirta, ezt főkép azért kellett tennie, hogy az alsófok oly itéletet szerkeszszen, melynek helyességét a Curia az anyagjog szempontjából felülbirálhatja.

2. A 327. §-hoz füzött indokolásban az mondatik, hogy a tényeknek az itéletben megállapitása fontos „*a non bis idem*“ szempontjából és annak megitélésére nézve, hogy nem ment-e tul az itélet a vád tárgyán vagy „kimeriti-e az itélet a vád tárgyát“ (549. l.). Körülbelül ily jelentőséget tulajdonit a ténymegállapitásnak az Indokolás az esküdtszék elé utalt ügyekben is. (572. lap).

Látjuk tehát, hogy az indokolás az accusatorius per legfontosabb pillérét akarta szolid talajon felépiteni, azért irta elő a tények megállapitását. Kétségtelenül helyes ez az álláspont, de egyoldalu, s igy nem kielégitő.

Perjogunkban ismeretlen volt a revizionális eljárás, a vádrendszert azonban már a Curia gyakorlata meghonositotta. Éppen nem lehet tehát csodálkozni, hogy a törvény Indokolása az egyoldaluság hibájába esett s csupán a vádelv architekturájára gondolt a Bp. nagyszabásu épületének felépitésénél és nem vette észre a revizió apró életszükségleteit.

Ez az oka annak, hogy a törvényhozó a revizionál csak a legvaskosabb körvonalait látta az intézménynek, de annak szerves összefüggését a tényeket megállapitó alsófoku itélettel már nem vette észre.

Igy történt azután, hogy anyagjogi szabálysértés esetén a

437. §. 1. bekezdése megmondja ugyan, hogy a Curia az alsófoktól valóknak elfogadott tényekhez van kötve; de azt már kifejezetten nem mondja meg az itélet szerkesztéséről szóló szabályoknál (327., 328., 355., 356., 358. §§.), hogy mily tényeket kell az alsófoku bírónak megállapitani?

Hogy még világosabban fejezzem ki magamat, miután a B. P. 437. §-ának 1. bekezdése szerint a Curia az alsófok által valóknak elfogadott tényekhez van kötve s a 437. §. 5. bekezdése szerint a Curia megsemmisiti az itéletet, ha valamely lényeges körülményt nem állapitott meg az alsófok: a BP. az itélet szerkesztésének szabályozásánál akkor járt volna el logikusan, ha ugy a szakbirósági mint az esküdtbirósági eljárásban felállitja azt a tételt, hogy „az *itéletnek tartalmazni kell a tényálladéki, vagyis a jogi elemeknek megfelelő tények megállapitását*".

Ilyen szabály kétségtelen logikai kapcsolatba hozta volna az alsófoku itéletet a revizionális eljárással; s lehetővé tette volna a *refermatorius* eljárást a Curia előtt, mig igy a BP. nem eléggé szabatos szabályai miatt az alsófok a legtöbb esetben szem elől téveszti, hogy itéletének nemcsak a tettazonossághoz szükséges tényeket, hanem azokat is tartalmaznia kell, melyekre a revizionális biróságnak szüksége van. Ennek azután okozati következménye az anyagi felülvizsgálat fogyatékos volta. De ha nem irja is BP.-unk az itélet szerkesztéséről szóló szabály homlokára azt, hogy a tényálladéki elemeknek megfelelő tények mindig megállapitandók, a törvény rendelkezéseinek egybevetéséből ez az imperativum mégis kiolvasható, s ezt csak az nem látja, a ki a törvény értelmét nem annak rendszeréből, hanem egyes kiszakitott rendelkezéseiből akarja megismerni. Felesleges felemliteni, hogy az ilyen törvénymagyarázat alapjában helytelen s téves, mert a törvény akaratát nem egyes szavak, hanem az egyes intézményekhez kapcsolódó szabályok s azoknak logikailag harmoniában álló tartalma tüntetik fel.

A törvénymagyarázatnak ez irányeszméjét szem előtt tartva, nem nehéz kimutatni, hogy az alsófoku itélet mikénti szerkesztése összhangban áll a revizionális eljárással; s nem vonható kétségbe, hogy az alsófoku biróság itéletének *tartalmaznia kell minden jogi elemnek megfelelő tényelemet.*

3. A szakbiróság bünösséget megállapitó itéletének rendelkező része az Indokolásnak megfelelőleg csak azokat a tényelemeket tartalmazza, melyek a „non bis in idem" vitássá válható kérdésé-

nek eldöntéséhez szükségesek. Ezt fejezi ki a 327. §. *a)* pontja. „A rendelkező résznek tartalmaznia kell... *a)* megjelölését a büncselekménynek *a megkülönböztetésre szolgáló körülményeknek kiemelésével.*"

Itt tehát semmi oly szabály sem található, mely az itéletnek a revizió szempontjából (437. §. 1. és 5. bek.) való mikénti szerkesztésére vonatkoznék.

De annál becsesebb utmutatást találunk a 328. §-ban, a mely szabály minden izében összefügg a revizióval s ha az alsófok ezt követi, nem lesz szükség arra, hogy a 437. §. 5. bekezdése alapján a Curia megsemmisitse az eljárást s mindig abban a helyzetben lesz, hogy a 437. §. 3. bekezdése értelmében, ha anyagi jogszabálysértés történt, reformálhatja az alsófoku bíróság itéletét.

A 328. §. első elolvasásából meggyőződhetik mindenki, hogy ez a törvényhely az itélet indokolását három részre osztja. Az első a ténymegállapitást; a másik a ténymegállapitásra vezető okokat (bizonyitékok s azok mérlegelése); a harmadik a megállapitott tények jogi méltatását (minősitést s az ehhez füződő jogi érvelést) tartalmazza; vagyis, a mint a törvény mondja: „felsorolandók azok az okok, melyek a jogi kérdésnek eldöntésénél, illetőleg a főtárgyalás során tett, de elutasitott inditványok felett való határozat hozásánál irányadók voltak."

A n.-váradi törvényszék az itélet indokolását a törvénynek megfelelőleg, három részre osztja ekképen: I. A törvényszék a következő tényállást állapitja meg: stb.; II. a tényállás megállapitása a következő bizonyitékok alapján történt . . . stb; III. a minősitésnél következő jogi okok vezették a bíróságot.[1])

Az ilyen itéletet könnyü a Curiának felülvizsgálni, mert aritmetikai szabatossággal határozhatja meg azt, hogy a revizió anyagát hol keresse anyagjogi szempontból. Tudja, hogy az I. s III. rész a revizió tárgya; a II. részhez pedig semmi köze. Csakhogy ez az itélet igazán fehér holló; ellenben szabályszerint az alsófok össze-vissza hányja az indokolást. A Curia előtt egy chaos áll; alig tudja különválasztani a tényeket a bizonyitás mérlegelésétől. Bíróságaink most is a régi rendszer szerint szerkesztik itéletüket; pedig ma már azt tenni nem szabad s nem lehet, mert hajdan a Curia felülvizsgálta a tényeket a bizonyitás szempontjából is, ma ellenben anyagjogi revizionál azokhoz van kötve; s a bizonyitás anya-

[1]) Igy a 330/908. sz. itélet.

gát csak oly alaki szabálysértés esetén vizsgálhatja felül, mely az itéletre befolyással volt.[1])

Ha a 328. §-t összevetjük a Bp. 437. §-ának 1. és 5. bekezdésével, könnyü belátni, hogy minden jogi elemnek megfelelő tényeket meg kell a bíróságnak itéletében állapitani; mert ha ezt nem teszi, a Curia, a mennyiben más jogi megállapitást akar tenni, mint az alsófok, a 437. §. 5. bekezdése alapján megsemmisiti az itéletet.[2]) Tehát csak akkor szabatos az itélet, ha az revizionabilis is az anyagi törvény szempontjából. Ilyennek pedig csak akkor tekinthető, ha az alsófok a) mindazon tényeket megállapitja, melyek az ő jogi minősitésének megfelelnek és b) ha ezen felül azok tárgyában is határoz, melyekre nézve a felek inditványát elutasitotta (328. §. 1. bek.)

Az inditványok elutasitása két okra vezethető vissza. T. i. vagy azért utasitja el az alsófok az inditványt, mert az abban foglalt tényt nem láthatja bizonyitottnak; vagy azért mert bizonyitottnak látja ugyan, de arra az inditványozott jogszabály nem alkalmazható. Előbbi esetben az elutasitott inditványnyal a Curia a 437. §. 1. s 3. bekezdése értelmében vagyis reformatorius uton nem foglalkozhatik; az utóbbi azonban az anyagi revizionál hatáskörébe tartozik. Nagyon jól tudom, hogy minden jogi elemnek megfelelő tényelem megállapitása nem ritkán nehézségbe ütközik. Nem nehéz ugyanis megállapitani a fizikai tényelemeket (pl. bemászásnak mint jogi elemnek megfelel a keritésen át való behatolás stb. mint tényelem); de már nehezebb a psychikai elemeknek (szándék, gondatlanság) megfelelő tényelemek megállapitása, ugy hogy e pontnál a jogi elemek csaknem összefolynak a bizonyitás kérdésével. Ez azonban nem mindig van igy s gyakran a revizió s a felebbvitel szempontjából itt is megtehető a különbség.

A szándék megállapitása ugyanis — eltekintve a beismeréstől — mindig következtetés alapján történik. Csakhogy a következtetés nem a bizonyitékból, hanem a bizonyiték által bizonyitott tényből történik.

A tanuk vallomása alapján megállapitja a biró azt a bizonyi-

[1]) A gyakorlat nem helyesen alkalmazza a Bp. 384. §. 9. pontját; *Fayer* L. pedig tankönyvében (574. s köv. l.) összezavarja az alaki s anyagi reviziót; s a Bp. „elvéből" kiindulva oly tanokat hirdet, melyeknek semmi alapja sincs a Bp.-ban.

[2]) A Curia ha a semmiségi panaszban vitatott jogi elemnek megfelelő tények nincsenek megállapitva, mindig megsemmisiti az itéletet. V. ö. G. T. a 437. §-nál közölt eseteket.

tott tényt, melyből a szándékra következtet; a felebbviteli bíró felülbírálja azokat a bizonyitékokat is, melyek a szándék alapjául vett tények megállapitására vezették az első birót, a Curia ellenben a következtetés kiinduló pontjául szolgáló ezt a tényt köteles elfogadni, s ebből vezeti le a szándékot vagy gondatlanságot.

25. Az itélet kihirdetése és irásba foglalása.

329. §.

Az itélet a tárgyalás befejezése után rendszerint azonnal meghozandó és nyilvánosan kihirdetendő.

Ha a vádlott nem jelent meg az itélet kihirdetésére, az elnök intézkedhetik, hogy őt elővezessék, vagy hogy az itéletet neki kiküldött vagy megkeresett biró hirdesse ki.

Felmentő itélet a vádlottal kézbesités utján is közölhető. A bíróság elrendelheti, hogy csekélyebb sulyu vád tárgyában hozott itéletet is a vádlottal kézbesités utján közöljenek.

A kihirdetés akként történik, hogy az elnök felolvassa az itéletnek a kihirdetés előtt irásba foglalandó rendelkező részét.

Az indokolás szintén felolvasandó, a mennyiben pedig a kihirdetés alkalmával még nincs teljesen irásba foglalva, lényege szóval adandó elő.

A főtárgyalás napján kihirdetett itélet három nap alatt teljesen irásba foglalandó.

Fontos és bonyolódott esetekben, valamint a 76. §. második bekezdése esetében a bíróság az itélet hozását és kihirdetését legfeljebb nyolcz napra elnapolhatja, de akkor az itéletnek teljesen irásba kell foglalva lenni.

330. §.

Az itélet kihirdetése után az elnök megkérdezi előbb a vádlót, azután a vádlottat, hogy kivánnak-e perorvoslattal élni.

Ez alkalommal az elnök a vádlottat, ha nincs védője, a perorvoslatok használhatásáról felvilágositani tartozik. Ha az itéletet a vádlottal késbesités utján közlik (329. §. harmadik bekezdés), e felvilágositás a kézbesitést rendelő határozatba foglalandó.

A perorvoslatra vonatkozó nyilatkozatok előterjesztése után a törvényszék a vádlottnak további fogvatartása, illetőleg fogságba vagy szabadlábra helyezése tárgyában határoz.

Ha a kimondott büntetés sulyánál vagy más körülménynél

fogva az elitéltnek megszökésétől kell tartani, a törvényszék előzetes letartóztatását vagy vizsgálati fogságát meghosszabbithatja, illetőleg a szabadlábon levő vádlottat előzetes letartóztatásba vagy vizsgálati fogságba helyezheti.

Oly jogerős itélet, mely hivatalvesztést vagy politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését együtt vagy külön állapit meg, az elitéltnek törvényhatóságával, az 1889. évi VI. törvényczikkbe ütköző büncselemény tárgyában hozott itélet pedig az illetékes katonai hatósággal is közlendő.

A javitó intézetben való elhelyezést elrendelő jogerős itélet, ha az elitéltnek törvényes képviselője a kihirdetésnél nem volt jelen, ennek kézbesitendő.

Jegyzet: 1. A 329. §. első bekezdése általános szabályt állit fel, mely szerint az itélet a tárgyalás befejezése után *rendszerint azonnal a)* meghozandó és *b)* nyilvánosan kihirdetendő. A „rendszerint“ és „azonnal“ ugy a meghozatalra, mint a kihirdetésre vonatkozik. Ez a szabály, mely alól az alábbi kivételek vannak.

Ad *a)* 1. A 329. §. utolsó bek. szerint fontos és bonyolódott esetekben a biróság az itélet hozását legfeljebb nyolcz napra elnapolhatja; 2. ugyanennyi időre napolható el az itélet hozatala, ha valamelyik biró mellőzését törvényes kizáró ok alapján kérték (76. §. 2. bek.). Habár az itélet meghozatalának elnapolására a 329. §. ez esetre is nyolcz napot állit fel, mindazáltal ezt nemcsak nem köteles a biróság megtartani, hanem eme szabályt tartozik figyelmen kivül hagyni akkor, ha az illetékes biróság nyolcz nap alatt a mellőzés tárgyában nem határozott, mert a 76. §. utolsó mondata szerint a törvényes kizáró ok alapján mellőzni kért biró az itélethozásban a kérelem elintézéseig részt nem vehet és mert a 384. §. 2. pontja szerint semmiségi ok, ha a törvény szerint kizárt biró tagja volt az itélőbiróságnak. S igy kisebb baj az, ha a biróság a nyolcz napot meg nem tartja, mintha oly itéletet hoz, melyet meg kell semmisiteni. Ezt szem előtt tartva 329. §-ban emlitett nyolcz napos határidő arra az esetre, midőn az itélőbiróság valamely tagjának kizárását kérték, tulajdonkép első sorban nem is az itélőbiróságnak, hanem annak a biróságnak szól, a mely a kizárás tekintetében határoz s ezt arra kötelezi, hogy nyolcz napnál rövidebb idő alatt határozzon a kizárás tárgyában. 3. A főtárgyalás s igy az itélethozatal is elnapolható, ha a főtárgyalás folytatása le nem küzdhető akadályokba ütközik (336. §. 6. p.); pl. ha valamelyik biró megbetegszik és pótbiró nem volt berendelve. Ebben az esetben, ha

az elnapolás nyolcz napnál tovább tartott, a főtárgyalás anyaga alapján a bíróság csak akkor hozhat itéletet, ha az elhalasztott főtárgyalás óta egy hónapnál több idő el nem mult, ha azon a bíróság tagjai mind jelen voltak és ha a bizonyitás ismétlését egyikök sem kivánja (335. §. 3. bek.).

Ad *b)* Az itélet rendszerint azonnal és nyilvánosan kihirdetendő. Az „azonnali kihirdetés" szabálya alól ugyanazok a kivételek, melyeket imént *(a)* az itélet azonnali meghozatalának szabálya alól való kivételek gyanánt felsoroltunk. Ezenkivül a törvény megengedi, hogy a felmentő és a csekélyebb sulyu vád tárgyában hozott itélet a vádlottal kézbesités utján közöltessék. Hogy mi a csekélyebb sulyu vád, azt a bíróság s nem az elnök határozza meg (329. §. 3. bek.). Olyan esetekben, midőn a közlés kézbesités utján nem eszközölhető, az itéletet mindig ki kell hirdetni a vádlott előtt. Ha a vádlott nem jelent meg az itélethirdetésnél az elnök a kihirdetés tárgyában háromféleképen intézkedhetik, t. i. 1. elővezetteti a vádlottat, 2. az itéletet kiküldött vagy 3. megkeresett biró által hirdetteti ki. A törvény nem állit fel szabályt arra nézve, hogy az elnök mikor válaszsza az egyik s mikor a másik módozatot, tehát ezen kérdésben saját belátása szerint intézkedik.

Magától értetődik azonban, hogy a beteg vádlottat nem vezetteti elő, sem a makacsságból elmaradt vádlotthoz nem küld ki birót, hanem ezt elővezetteti, a beteg vádlott előtt kiküldött által, a bíróság székhelyétől távol lakó vádlott előtt pedig megkeresés utján hirdetteti ki az itéletet.

2. Az itélet „nyilvánosan" hirdetendő ki. Hogy mi értendő „nyilvánosság" alatt, ezt a 293. §. utolsó bekezdéséből tudjuk meg, mely szerint, ha a bíróság a nyilvánosság kizárását rendeli el, a „hallgatóságnak" el kell távoznia. Tehát az itélet nyilvános kihirdetésénél a hallgatóság is jelen lehet. A 329. §. csak az itélet nyilvános kihirdetéséről rendelkezik s igy fölmerül az a kérdés, hogy a kihirdetés zárt ülésben eszközölhető-e?

Erre nézve a 293. §. második bekezdése mérvadó, mely igy szól: „A főtárgyaláson hozott birói határozatok, *kivéve a nyilvánosság kizárásával tartott* főtárgyalás során hozott határozatokat, mindig nyilvánosan hirdetendők ki".

Miután pedig az itélet is határozat (77. §.); ebből következik, hogy ha a főtárgyaláson a nyilvánosság ki volt zárva, az itélet sem nyilvánosan, hanem zárt ülésben hirdetendő ki. Ezzel szoros összefüggésbeen áll az É. L. T. 20. §-a, mely szerint: „A ki a

nyilvánosság kizárásával tartott főtárgyalást a hatóság engedélye nélkül bármely módon, egészben vagy részben közzétesz, a mennyiben sulyosabban büntetendő cselekmény nem forog fenn, három hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő".

Miután az itélet hirdetése s maga az itélet is, része a főtárgyalásnak, ebből következik, hogy a nyilvánosság kizárásával tartott főtárgyaláson hozott itélet sem hirdethető ki nyilvánosan csak akkor, ha a bíróság a nyilvánosságot az itéletkihirdetésre elrendelte (293. §. 4. bek.)

3. Az itélet kihirdetését a törvény részletesen szabályozza (329. §. 5. bek.) e szerint az itéletnek rendelkező részét, — mely a kihirdetés előtt irásba foglalandó — az elnök felolvassa; az indokolás is felolvasandó, a mennyiben pedig a kihirdetés alkalmával még nincs teljesen irásba foglalva, lényege szóval adandó elő.

Az itélet irásba foglalására nézve a törvény következő szabályokat állitja fel:

a) Ha az itéletet a főtárgyalás napján kihirdették, azt három nap alatt teljesen irásba kell foglalni.

b) Fontos és bonyolódott esetekben, valamint ha a bíróság valamely tagjának mellőzését törvényes kizáró ok alapján kérték, az itélet hozása, kihirdetése és irásba foglalása nyolcz napra elhalasztható. Tehát arra nézve, hogy az itélet mikor foglalandó „teljesen irásba", az a mérvadó, hogy az itéletet a főtárgyaláson azonnal kihirdették-e vagy nem; az itélet elkészitésének maximális határideje az előbbi esetben három, az utóbbiban nyolcz nap.

4. Az itélet kihirdetését a felek nyilatkozatai következő sorrendben követik (330. §.): Először nyilatkozik a vádló. Ezután nyilatkozik a vádlott. Nincs megengedve az, hogy a vádlott 24 órán belül módositsa nyilatkozatát; csakis akkor lesz ehhez joga, ha az itéletet irásban közölték vele (388. §. 2. 3. és 6. bek.); ez a jog azonban, hasonló körülmények közt a vádlót is megilleti.

A vádló után a vádlott nyilatkozik; ha ennek nincs védője, köteles őt az elnök a perorvoslatok használhatásáról kitanitani, ha pedig az itéletet a vádlottal kézbesités utján közlik, e felvilágositás a kézbesitést rendelő határozatba foglalandó (330. §. 2. bek.). A felvilágositás tartalmát a törvény nem határozza meg, ennek azonban olyannak kell lenni, hogy a vádlott necsak azt tudja meg, hogy mily perorvoslatot használhat, hanem azt is, hogy a felebbe-

zést hol, mennyi idő alatt adhatja be (388. §.), s annak mit kell tartalmazni (390. §.) stb.

A törvény nem rendelkezik arról, hogy a sértett is nyilatkozhatik a perorvoslat tekintetében, ez azonban magától értetődik; de csak annyiban, a mennyiben a felebbezési jog őt megilleti (383. §. III. 2. pont). Ezt szem előtt tartva, az itéletet a sértett s mindazok előtt ki kell hirdetni, kik az ellen felebbezéssel élhetnek (383. §.).

5. A perorvoslatokra vonatkozó nyilatkozatok után a törvényszék a vádlottnak további fogvatartása, illetőleg fogságba vagy szabadlábra helyezése tárgyában is határoz. Ez a határozat nincs a felek kezdeményezésétől függővé téve, tehát a jelzett irányban a bíróság a felek initiálása nélkül is határozhat. Sőt, ha a vádlott fogva van, minden esetben köteles vagy a fogvatartás vagy a szabadlábra helyezés tárgyában határozni, mert a vádtanács által elrendelt letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság csak a főtárgyaláson hozott érdemleges határozatig érvényes (267. §. 2. bek.), ugyanez áll a törvényszék határozatára is (268., 283. §.).

6. A letartóztatás, vizsgálati fogság vagy szabadlábra helyezés kérdésében a törvényszék nem az itéletben, hanem külön végzéssel határoz. A mely ellen felfolyamodásnak van helye (378. §.).

7. Az itélőbíróság a letartóztatás kérdésében nincs a 141. §. korlátaihoz kötve; s a törvény a letartóztatás szükségének meghatározását teljesen az itélőbíróságra bizza, midőn kijelenti, hogy a letartóztatás elrendelhető, ha a szökéstől a *„büntetés sulyánál"*, vagy *„más körülménynél fogva"* tartani lehet (330. §. 4. bek.).

8. A 330. §. utolsóelőtti bekezdése a mellékbüntetések, s az elitélt katonáknak nyilvántartása tekintetében intézkedik.

9. A javító intézetben való elhelyezést elrendelő jogerős itélet — az Indokolás szerint (553. lap) — azért közlendő a törvényes képviselővel, hogy ez „gondviseltjének az intézetből való átvétele vagy abban leendő további meghagyása iránt intézkedhessék".

26. Főtárgyalási jegyzőkönyv.

331. §.

A főtárgyalásról semmiség terhe alatt jegyzőkönyv veendő fel, melynek tartalmaznia kell: a főtárgyalás helyét és napját, az elnök, a birák, a jegyzőkönyvvezető, a vádló, esetleg képviselője, a vádlott és védője neveit, a vád alapjául szolgáló büncselekmény megnevezését és annak kijelentését, hogy a főtárgyalás nyilvános

volt-e vagy sem. Továbbá magában kell foglalnia a főtárgyalás menetének és minden lényeges alakiságnak hű leirását, különösen annak felemlitését, hogy mely vádlottakat, tanukat és szakértőket hallgattak ki, mily szembesitések történtek, mely okiratokat olvastak fel és hogy a tanuk és a szakértők esküt tettek-e, vagy megeskettésök mely okból volt mellőzve, végre a feleknek minden inditványát és az elnöknek vagy a bíróságnak határozatait.

A vádlottnak és a tanuknak a vallomásai és a szakértőknek véleménye a jegyzőkönyvbe akként iktatandók be, hogy a jegyzőkönyv a vallomásnak, illetőleg véleménynek lényeges tartalmát kimeritően és teljes hüséggel tüntesse fel.

A felek jogaik megóvása végett kivánhatják, hogy egyes körülmények vagy nyilatkozatok jegyzőkönyvbe véve legyenek.

Valamely körülménynek vagy nyilatkozatnak a jegyzőkönyvbe felvételét az elnök és a biróság hivatalból is elrendelhetik.

Fontos ügyekben a biróság elrendelheti az egész főtárgyalásnak vagy egy részének gyorsirással való feljegyzését. A biróság ezt bármelyik félnek kellő időben előterjesztett, indokolt kérelmére más ügyben is elrendelheti, ha a fél a költséget megelőzőleg birói letétbe helyezi.

A jegyzőkönyv elkészitése idejére nézve a 329. §-ban az itéletről foglalt rendelkezések az irányadók.

A bíróságnak a főtárgyalás alkalmával tartott tanácskozásáról és szavazásáról külön jegyzőkönyv veendő fel és a főtárgyalás jegyzőkönyvébe csak a kimondott határozat vezetendő be.

A felek a főtárgyalás jegyzőkönyvét és mellékleteit megtekinthetik, lemásolhatják vagy költségökre lemásoltathatják, továbbá az elnöknél a jegyzőkönyvnek helyesbitését és kiegészitését kérhetik.

332. §.

A jegyzőkönyvet az elnök, a jegyző, esetleg a tolmács aláirják.

A jegyzőkönyv a főtárgyaláson történteket bizonyitja.

Ha a felek a jegyzőkönyv tartalmát kifogásolják s a kifogás az ügy eldöntésére kiható lényeges körülményre vonatkozik, a felsőbb biróság a kifogásolt rész tekintetében az ellenbizonyitást megengedheti.

M. i. *1. A jegyzőkönyv kellékei.* A törvény, bár a felebbviteli birósagtól nem vonja meg a való felismerésére szolgáló leghathatósabb eszközt, a közvetlenséget, mégis némi kivétellel megengedi, hogy a felebbviteli biróság

akkor, ha a bizonyitó anyagot megbizhatónak tartja, az iratok alapján itélhessen.

A törvényben tehát mindenesetre nagy szerep jutott a főtárgyalás jegyzőkönyvének, s ezért felvételének elmulasztása egyenesen semmiségi esetnek van nyilvánitva. Önként következik, hogy nemcsak a felvétel szükséges, hanem a jegyzőkönyvnek hűnek, pontosnak, szóval olyannak kell lenni, mely a biró elé a főtárgyalás egész folyamatát a legélénkebb képben tárja fel. Nem szoritkozhatik tehát a főtárgyalás jegyzőkönyve pusztán az eljárás külső menetének rövid elmondására és a perrendtartás szerint megkivánt alakiságok megtartásának megjelölésére; hanem a főtárgyaláson előforduló minden mozzanat materialis tartalmának, a vádlott, tanuk, szakértők vallomásának ki kell tünni a jegyzőkönyvből.

A törvény tehát mellőzhetetlennek tartja, hogy a vádlott, a tanuk vagy szakértők vallomásának lényeges tartalma a jegyzőkönyvbe véve legyen. Csak igy van módja a felebbviteli biróságnak megitélni: megbizható-e a bizonyitó anyag, mely az elsőfoku biróság itélethozásának alapjául szolgált. Nem követte a vallomások felvételi módjára nézve a törvény az osztrák perrendtartást (271. §.) sem, mely szerint a vádlott, a tanuk vagy a szakértők vallomásának tartalma csak akkor iktatandó jegyzőkönyvbe, ha az előzetes eljárás során felvett jegyzőkönyvben foglalt vallomásoktól, illetve véleményöktől eltérő nyilatkozatot tesznek („wenn sie Abweichungen, Veränderungen oder Zusätze der in den Acten niedergelegten Angaben enthalten"), vagy ha a tanut vagy szakértőt az előkészitő eljárás során nem hallgatták ki.

E rendszert nem tartotta követendőnek a törvény, mert ez világosan a nyomozó rendszer maradványa, a mennyiben a főtárgyaláson teljesitett kihallgatást alig tekinti egyébnek, mint puszta reproductiónak és ama vélelemből indul ki, hogy a tanuk, szakértők, vádlott stb. nem vallanak másként, mint az előkészitő eljáráson. Ha a főtárgyaláson nyugszik a mai bünvádi eljárás sulypontja; ha az itélet hozásánál csak a főtárgyaláson felvett bizonyitékok szolgálhatnak az itélet alapjáuul: akkor ez eszmének kifejezésre kell jutni a főtárgyalás jegyzőkönyvében is. Nem állhat ez puszta utalásokból az előkészitő eljárás során tett vallomásokra és különben is helytelen volna már csak azért is megelégedni a már tett vallomásokra való egyszerü hivatkozással, mert ez szigoruan a valóságnak sem felel meg, minthogy egyes árnyalatokban csaknem rendszerint eltérnek a különböző időben tett vallomások. Ehhez járul, hogy az eltérések, hozzáadások stb. megállapitása szintén nagy nehézséggel jár és az áttekinthetőség kárára van. Az elnöknek a főtárgyaláson folytonosan össze kellene hasonlitani a vallomásokat az előbbiekkel és az eltérést constatálni, mi ismét ujabb vitára adhat okot és a főtárgyalás menetének ok nélküli megakasztására vezet. Egyedül czélszerünek tehát azt tartotta a törvény, hogy a vallomások lényeges tartalma kivétel nélkül felvétessék a főtárgyalás jegyzőkönyvébe, mely eljárás mellett az itélet alapjául szolgáló anyag összefüggő egészben van előállitva. Hogy mi képezi a vallomás lényeges tartalmát, ez az elnök és jegyzőkönyvvezető belátására van bizva, de a feleknek

befolyása is biztositva van, a mennyiben, ha valamit lényegesnek tartanak, joguk van annak jegyzőkönyvbe vételét inditványozni.

E kelléken kivül, mely a főtárgyalás jegyzőkönyve jellegének megitélhetése szempontjából e helyütt első sorban volt figyelembe veendő, a törvény részletesen, habár nem is taxative, felsorolja a további kellékeket is.

Lényeges alakiságnak kell tekinteni minden oly perbeli tényt, mely a felek jogait és a bizonyitás hitelességét biztositja, nevezetesen pedig azokat, melyeknek figyelmen kivül hagyása semmiséget von maga után.

Az alakiságok megemlitésénél különös figyelmet kell arra forditani, hogy egyetlen oly alaki mozzanat feljegyzése se maradjon ki a jegyzőkönyvből, mely a feleknek perorvoslat érvényesitésére adhat alkalmat.

A törvény megengedi, hogy akár a félnek kellő időben előadott kérelmére, akár igen fontos esetekben hivatalból is az elnök a főtárgyalás gyorsirói fölvételét rendelhesse el. A fél két feltételnek tartozik megfeleni. Először szükséges, hogy oly időben terjeszsze elő kérelmét, midőn még gyorsiróról a főtárgyalás elhalasztása nélkül gondoskodni lehet, a második feltétel pedig az, hogy a gyorsiró felvételével járó költségeket letétbe helyezze. A gyorsirót mindig meg kell esketni, mert mind feljegyzése, mind ennek közönséges irásba foglalása a jegyzőkönyvnek kiegészitő része lesz. Ha a törvényszéki jegyző egyuttal gyorsiró is: akkor külön gyorsiróra nincs szükség.

Jegyzőkönyvet gyorsirói feljegyzés mellett is mindig fel kell venni a tárgyalásról. Ilyenkor azonban vázlatosabb lehet a jegyzőkönyv s nem szükséges, hogy a vallomásokat tartalmazza. Habár rendszerint a főtárgyaláson tett összes vallomások és előterjesztések tekintetében kell a gyorsirói felvételt elrendelni, mégis mi sem áll annak utjában, hogy az elnök, illetve biróság, egyes tanuk, szakértők vagy előterjesztések tárgyában is megengedhesse a gyorsirói felvételt.

2. *A jegyzőkönyv elkészitése és aláirása.* A jegyzőkönyv felvétele a jegyzőkönyvvezető feladata. Az elkészitett jegyzőkönyvet az elnök átvizsgálja és a szükséges módositásokat megteheti. Mindazáltal, ha a jegyzőkönyvvezető ama meggyőződésben van, hogy felvétele a valónak megfelelőbb, mint az elnök által kivánt szerkezet, akkor az itélőbiróságnak kell dönteni.

Az eddig előadottakból önként következik, hogy a jegyzőkönyvvezető aláirása egyenlően fontos az elnök aláirásával. Ha tehát csak egyiknek aláirása hiányzik is: a főtárgyalás jegyzőkönyve nem hiteles közokirat. Mindazáltal, mivel a törvény a főtárgyalás jegyzőkönyvének aláirására nézve határidőt nem szab, oly esetekben, midőn a jegyzőkönyv az aláirásban hiányos, ez a hiány még a perorvoslat igénybevétele után is pótolható. A jegyzőkönyvben az aláirások megtörténte után is lehet az elnöknek és a jegyzőkönyvvezetőnek módositásokat tenni. Ehhez azonban mindkettőnek beleegyezése szükséges.

3. *A jegyzőkönyv bizonyitó ereje.* A jegyzőkönyv oly közokirat, mely tanuságot tesz arról, a mi a főtárgyaláson történt. E közokiratnak hitelt kell tulajdonitani, mig ellenkezője bebizonyitva nincs.

A legtöbb törvényhozás még most is, a bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszere mellett, teljes bizonyitó erőt tulajdonit a jegyzőkönyvnek, ugy, hogy az alakiságok megtartására nézve az ellenbizonyitást meg sem engedi. A franczia judicaturában elismerték azt a tételt, hogy ha a törvényben előirt alakiságról a jegyzőkönyv nem tesz említést, az alakiság elmulasztottnak tekintendő és ez ellen bizonyitásnak nincs helye. Még közjegyzői okirat sem fogadható el ellenbizonyitékul. Ha tehát a tényleg megtörtént alakiság semmiség terhe mellett van a törvényben előirva, de erről a jegyzőkönyv említést nem tesz: ugy készen van az alap a megsemmisitésére. („Le procés verbal des debats fait foi jusqu'às l'inscription de faux de ce, qu'il constate.")

A német birodalmi perrendtartás (274. §.) a főtárgyalás jegyzőkönyvének az alakiságokra vonatkozó tartalma ellen bizonyitást, — kivéve a hamisitás esetét, — szintén nem engedi meg.

A német perrendtartásnak ez az álláspontja, mely kétségkivül a lényeget feláldozza a formának, Németország legelsőrangu processualistáinak kritikáját méltán hivta ki.

Az osztrák perrendtartás „expressis verbis" nem oldja meg a főtárgyalás jegyzőkönyve bizonyitó erejének kérdését. Mindazáltal a törvény elsőrangu kommentatorai ugy magyarázzák a törvény szellemét, hogy bizonyos körülmények között hiba volna a formát a lényeg fölé helyezni és eltiltani az ellenbizonyitást. Az ausztriai semmitőszék is oly értelemben fogja fel e kérdésben hatáskörét, hogy discretionarius jogkörénél fogva szabadságában áll a főtárgyalás jegyzőkönyvének megállapitásaira nézve további bizonyitást engedni.

A törvény szükségesnek tartotta e tárgyban kifejezetten intézkedni. A bizonyitékok szabad mérlegelésének rendszeréből önként következik, hogy bizonyos körülmények között a főtárgyalás jegyzőkönyvével szemben az ellenbizonyitás feltétlenül ki nem zárható. Ama rendszert nem kivánja a törvény magáévá tenni, mely csalhatatlansággal ruházza föl a főtárgyalás jegyzőkönyvét. A tévedésektől nem ment bármely biztositékok mellett felvett közokirat sem, és ha tényleg valótlan a közokirat tartalma, ha tényleg megeskették a tanut, kinek megesketéséről szó sincs, ha tényleg megtörtént a tanumentességre való figyelmeztetés, melyről említést a jegyzőkönyv nem tesz, ha a vádlottal a teremből kivezettetése alatt történteket a bizonyitó eljárás befejezte előtt tényleg nem közölték és a jegyzőkönyv ennek megtörténtét tünteti fel: valóban hol van az ok, mely miatt szükséges a valónak meg nem felelő tényeket igaznak elismerni? Az az aggodalom, hogy halogatás czéljából ki fogják zsákmányolni az ellenbizonyitás jogát, nem elégséges arra, hogy a hamis tény a feltétlen valóság jellegével legyen felruházva.

A törvény mindezeknél fogva nem zárja ki a főtárgyalás jegyezőkönyve ellen való bizonyitást, de azt visszaélés elkerülése végett a felsőbb bíróság engedelmétől teszi függővé.

4. A felek befolyása a jegyzőkönyv szerkesztésére. Valamint az egész főtárgyaláson biztositva van a felek közremüködésének joga: épp ugy szükséges, hogy a jegyzőkönyv felvételére is befolyásuk legyen.

A törvény feljogositja a feleket arra, hogy az elkészitett jegyző-

könyvet felolvassák, abból kivonatokat vehessenek és az elnökkel észrevételeiket közölhessék (331. §. utolsó bek.) és ezzel eléggé biztositva van a felek ellenőrző joga, sőt az elnök ily természetü közlés alapján a jegyzőkönyv tartalmát inkább hajlandó módositani, mint ha ünnepélyes ülésben támadják meg az elnök és jegyzőkönyvvezető által már helyesen fölvettnek tartott jegyzőkönyvet. Egyébiránt a törvény arra is feljogositja a feleket, hogy már a főtárgyalás folyamata alatt kivánhassák, miszerint jogaik megóvása végett egyes körülmények vagy nyilatkozatok jegyzőkönyvbe véve legyenek.

A törvénynek ama kitétele „jogaik megóvása végett" a legszélesebb értelemben veendő. Nemcsak a perorvoslat szempontja döntő e kérdésben, hanem lehet, hogy magánjogi elégtétel vagy a miatt kéri a fél bizonyos körülménynek vagy a vádlottnak, tanunak, szakértő nyilatkozatának jegyzőkönyvbe foglalását, hogy azt ujabb bünvádi eljárás tárgyává tegye. Az elnöknek, illetve bíróságnak kötelessége lehetőleg helyt adni az ily inditványoknak, mindazáltal az inditvány teljesitése nem kötelező. Ha nyilvánvaló, hogy valamely körülmény inditványozott megállapitását a legszélesebb értelemben vett jogmegóvás sem kivánja vagy az éppen semmi összefüggésben nincs a főtárgyalás tárgyával: akkor igen természetes, hogy az inditvány megtagadandó.

Nemcsak a vádló, a vádlott, a tanuk, a szakértők, a védők, hanem az elnök és a bíróság többi tagjai által tett nyilatkozatokra is kiterjed a feleknek ama joga, hogy azoknak jegyzőkönyvbe vételét kivánhassák. Nem szenved kétséget, hogy az elnöknek vagy bíróságnak joga van hivatalból is bizonyos nyilatkozatoknak szó szerint való felvételét elrendelni. Annak, hogy melyik fél inditványára történt a felvétel, mindig ki kell tünni a jegyzőkönyvből és ha az inditványnak helyt nem adtak, ezt is mindig ki kell tüntetni a jegyzőkönyvben. M. i. 554. s. k. l.

27. A főtárgyaláson elkövetett bűncselekmények.

333. §.

Ha a főtárgyalás alatt valaki a tárgyaló teremben büncselekményt követ el, a bíróság őt a közvádló inditványára azonnal letartóztathatja, és ellene, ha büncselekményének elbirálása a törvényszék hatáskörét meg nem haladja, az elintézés alatt levő ügy tárgyalásának félbeszakitásával vagy befejezése után azonnal főtárgyalást tarthat és itéletet vagy perdöntő határozatot hozhat. Védő hiánya az eljárást csak az 56. §. 1. pontja esetében gátolja. Az eljárásról külön jegyzőkönyv veendő fel.

A törvényszék ily esetben hozott közbeszóló határozata ellen felfolyamodásnak nincs helye.

Mindazáltal a törvényszék az ügyet rendes eljárásra, esetleg az illetékes bíróság elé is utasithatja.

A fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálat-

ban álló tagja, ha a főtárgyalás alatt büntettet követ el, a vádló inditványára letartóztatható és a tényállás közlése mellett, feljebbvaló hatóságának adható át, csekélyebb büncselekmény, valamint a letartóztatás mellőzése esetében pedig feljebbvaló hatósága értesitendő.

334. §.

Midőn nyomós adatok mutatnak arra, hogy valamely tanu a főtárgyaláson hamis tanuzást (1878 : V. t.-cz. 213. és 214. §§.) követett el, az elnök ezt a tanut letartóztathatja és a vallomásáról felvett jegyzőkönyvet a kir. ügyészséggel közli.

Ha a hamis tanuzásra mutató nyomós adatok katonai bíróság hatóságának alávetett egyén ellen merülnek fel, a vallomásáról felvett jegyzőkönyv, a tényállás és a terhelő adatok közlése mellett, feljebbvaló hatóságához teendő át s letartóztatása esetében a tanu is azonnal átkisérendő.

Ezekben az esetekben a körülményekhez képest a főtárgyalás félbeszakitható, illetőleg elnapolható.

Jegyzet. 1. A Bp. 333. §-a azt az eljárást szabályozza, amely akkor követendő, ha „*valaki*“ a főtárgyalás alatt a tárgyaló teremben büncselekményt követ el. A „valaki“ alatt értendők: a hallgatóság tagjai, sértett, vádlott, tanu, sőt a védő is.

Nem alkalmazható azonban az itt szabályozott eljárás: *a)* a fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjára. Ezek a vádló inditványára letartóztathatók ugyan, de az elkövetett büncselekmény megtorlása végett köteles a bíróság az illetékes feljebbvaló hatósághoz fordulni (333. §. 4. bek.); *b)* arra a tanura, a ki a főtárgyaláson hamis tanuzást követett el, mert ezek irányában a 334. §. speciális szabályokat állit fel; *c)* azokra, a kiknek személyes mentességük van, vagy a kik a területen kivüliség jogát élvezik, mert ezek a belföldi bíróság hatósága alá nem tartoznak (v. ö. a 31. §. magyarázatát).

Ellenben, a kik mentelmi joggal birnak, azok ellen a főtárgyaláson elkövetett büncselekmény miatt a 333. §. első bekezdése értelmében azonnal el lehet járni, mert, ha valaki a bíróság előtt követ el büncselekményt, ez a tettenérés legnyilvánvalóbb esete (v. ö. a 32. §-t s annak magyarázatát).

2. Miután a törvény a „büncselekmény“ kifejezést használja, ez alatt minden — bármily enyhe és bármily sulyos — büncselekmény értendő, kivéve a hamis tanuzást, melyre nézve a 334. §. specialis szabályokat állit fel.

3. A tárgyaló teremben elkövetett büncselekmény esetében a bíróság kétféleképen járhat el, t. i. *a)* az elintézés alatt levő ügy tárgyalásának félbeszakitásával vagy befejezése után azonnal főtárgyalást tarthat és itéletet vagy perdöntő határozatot hozhat; — *b)* vagy pedig az ügyet rendes eljárásra esetleg az illetékes bíróság elé utasitja.

4. A főtárgyalást csak akkor tarthatja meg a bíróság, ha az ügy elbirálása hatáskörét meg nem haladja; tehát, ha az elkövetett cselekmény a kisebb hatáskörü bíróság hatáskörébe tartozik, akkor is itél; de nem itélhet akkor, ha a büncselekmény nagyobb, vagy kivételes hatáskörü bíróság illetékessége alá tartozik. Tehát csakis a kivételes hatáskörrel felruházott tabularis esküdtbíróság az, mely minden, bármely sulyu és bármely természetü büncselekmény tárgyában eljárhat. Ha azonban a főtárgyaláson elkövetett büncselekmény nem tartozik az esküdtbíróság hatáskörébe, az esküdtbíróság, esküdtek nélkül jár el s tartja meg a főtárgyalást; ellenkező esetben az esküdtszéket ujra meg kell alapitani (347. §.).

5. A főtárgyaláson elkövetett büncselekmény esetében a bíróság a tettest a közvádló inditványára letartóztathatja. Miután az itt szabályozott sommás eljárás elütő a rendes eljárástól s a Bp. sem utal e helyütt a 141. §-ra, ebből következik, hogy a letartóztatásnak a 141. §-ban meghatározott eseteitől a bíróság itt jogositva van eltérni.

6. Ez a sommás eljárás is a vádrendszerre van alapitva, a mi kitünik a 333. §. első bekezdéséből, mely szerint a bíróság: „a tettest a *közvádló inditványára* azonnal letartóztathatja és *ellene* — — — azonnal főtárgyalást tarthat.“ E szövegezés nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy a közvádló inditványa nemcsak a letartóztatáshoz, hanem a főtárgyalás megtartásához is szükséges; továbbá, hogy ha az eljárás magánvádra van folyamatban, a főtárgyaláson elkövetett büncselekményről a közvádlót azonnal kell értesiteni; s a magánvádlóként szereplő sértett a vád képviseletét a közvádló visszalépése esetében csak akkor veheti át, ha a főtárgyaláson elkövetett büncselekmény folytán is ő a sértett. Ha az elkövetett büncselekmény csak a sértett fél inditványára büntethető, s az nem tesz inditványt, e miatt nem lehet ugyan eljárni; de mi sem állja utját annak, hogy az mint a tárgyalás rendjét sértő cselekmény a Bp. 296. §. utolsó bek. s a 297., 298. és 299. §§. szerint megtoroltassék.

7. A bíróság a nyomban megtartott főtárgyaláson vagy itéle-

tet, vagy perdöntő határozatot hoz. Az itélet lehet vagy marasztaló, vagy felmentő. Mit kell azonban „perdöntő határozat“ alatt érteni? Erre nézve szem előtt tartandó a Bp. 323. §., mely szerint a bíróság a befejezett főtárgyalás alapján itéletet hoz s végzéssel csak akkor határoz, ha a vádló a vádat elejtette vagy a vádlott meghalt; tehát perdöntő határozat alatt e két esetben hozandó megszüntető végzést kell érteni.

8. Ha a törvényszék a főtárgyalás nyomban való megtartását rendelte el, „közbenszóló határozata ellen felfolyamodásnak nincs helye“. (333. §. 2. bek.). Közbenszóló határozat alatt mindazokat a határozatokat kell érteni, melyeket a bíróság egész az itélethozatalig hoz. Tehát ilyen határozat az, melylyel a főtárgyalás megtartása vagy a vádlott letartóztatása rendeltetik el stb. Ez a rendelkezés szoros összefüggésben áll a 300. §. első bekezdésével; tehát semmiségi ok alapján itt is használható perorvoslat a közbenszóló határozat ellen. (v. ö. 300. §. 1. sz. jegyzet). A felfolyamodás azonban, — mint emlitve volt — a közbenszóló határozat ellen csak akkor van kizárva, ha a bíróság a főtárgyalásnak azonnali megtartását rendelte el. Ez világosan kitünik a 333. §. technikájából, mely szerint az első bekezdés azt az esetet szabályozza, midőn a főtárgyalást azonnal megtartják. Ez után jön a második bekezdés, mely igy szól: „A törvényszéknek *ily esetben* hozott közbenszóló határozata ellen felfolyamodásnak nincs helye.“ Világos tehát, hogy a perorvoslat eme megszoritása csak az első bekezdésre vonatkozik, de nem a harmadikra, a hol arról az esetről van szó, midőn a törvényszék a főtárgyaláson elkövetett büncselekményt a rendes eljárásra utasitja. Ez esetben a nyomozásra, vizsgálatra s vádaláhelyezésre stb. megállapitott perorvoslati szabályok az irányadók.

Megtörténhetik, hogy — habár a törvényszék az ügy azonnali tárgyalását rendelte el, mégis szükségessé válik az elnapolás, pl. bizonyitékok beszerzése végett stb. Vajjon ily esetben, midőn az ügy a főtárgyaláson elkövetett büncselekmény elkövetése napján nem biráltatik el, érvényben marad-e a 333. §. 2-ik bekezdésének a felfolyamodást kizáró hatálya? Ez attól függ, hogy hatályban marad-e a bíróságnak ama rendelkezése, melylyel a főtárgyalás megtartását elrendelte s a rendes eljárást mellőzte. Kiindulási pontul azt vegyük, hogy rendes eljárás az, melyben a főtárgyalást nyomozás vagy vizsgálat; s vádirat beadása és ezt követőleg a XV. vagy XVI. fejezetben szabályozott eljárás előzi meg. Ha a

főtárgyalást az itt emlitett valamelyik perjogi tagozat nem előzi meg, az nem rendes eljárás. Már most ezt a szabályt alkalmazva a fölvetett kérdésre, az a válaszunk, hogy a felfolyamodás mindaddig ki van zárva, mig az eljárás rendes eljárássá nem alakul; a mi akkor következik be, midőn a teljesitett nyomozás vagy vizsgálat után a vádló vádiratot ad be s a bíróság a XV. vagy XVI. fejezet értelmében jár el (289. §. 2. bek.).

9. Ha nyomós adatok mutatnak arra, hogy valamely tanu a főtárgyaláson hamis tanuzást követett el, a bíróság nincs jogositva, a főtárgyalást megtartani, hanem az elnök a tanu vallomásáról felvett jegyzőkönyvet a kir. ügyészséggel közli; tehát ebben az esetben az ügy mindig rendes eljárásra utalandó.

10. Ha a hamis tanuzásra mutató nyomós adatok katonai bíróság hatóságának alávetett egyén ellen merülnek fel, a bíróság nem járhat el, hanem a hamis tanuzást az illetékes katonai hatóságnak följelenti (334. §. 2. bek.).

11. A hamis tanut az elnök tartóztathatja le (334. §. 1. bek.), mig a ki más büncselekményt követ el a főtárgyaláson, az ellen a letartóztatást a bíróság rendeli el (333. §.).

Miután egyik esetben sincs a letartóztatás tartama meghatározva, meg kell állapitani azt, hogy ezekre az esetekre az általános szabály (147., 159. §§.) alkalmazandó-e vagy sem?

Ha nem hamis tanuzás, hanem más büncselekmény lett elkövetve s a főtárgyalás megtartását rendelte el a bíróság, a letartóztatás addig tart, mig az itélőbíróság az ügy érdemében határoz, mert ez esetben a bíróságnak letartóztatást rendelő határozata egyenlő jellegü a vádtanácsnak s a törvényszéknek hasonló tartalmu határozatával (267. §. második bek., 268. §. első bek., 283. §. első bek.).

Ha ellenben a bíróság az ügyet rendes eljárásra utasitotta (333. §. 3. bek.), akkor a letartóztatás egyenlő jellegü azzal a letartóztatással, melyet a tetten kapott ellen foganatositanak (142. §.). Vagyis a tárgyalás alatt büncselekményt elkövető egyén azonnal a vizsgálóbiró elé állitandó, a ki ellene a 95. §. értelmében jár el. Ugyanezen szabályok szerint kell a hamis tanu ellen is eljárni, mert ez ellen a főtárgyalás nyomban soha sem tartható meg (v. ö. 9. sz. jegyzet).

28. A főtárgyalás elnapolása és félbeszakitása.

335. §.

Elnapolás esetében a bíróság a főtárgyalást ujabb határnap kitüzése nélkül bizonytalan időre hagyja abba és rendszerint a bizonyitás ismétlésével kezdi meg ujra.

A félbeszakitás meghatározott időre történik. A főtárgyalás folytatása végett kitüzött időpontra a jelenlevők a határozat kihirdetésével idézendők, és a főtárgyalás a törvényszéknek ugyanama tanácsa előtt nyolcz napon belül ismétlés nélkül folytatandó.

Nyolcz napnál tovább tartott elnapolás vagy félbeszakitás után a főtárgyalásnak elölről kezdése csak akkor mellőzhető, ha az elhalasztott főtárgyalás óta egy hónapnál több idő el nem mult, ha azon a bíróság tagjai mind jelen voltak, és ha a bizonyitás ismétlését egyikök sem kivánja.

Az elnapolást a bíróság, a félbeszakitást huszonnégy órára az elnök, hosszabb időre a bíróság rendeli el.

Az elnapolt főtárgyalás folytatására a főtárgyalás elnöke tüz ki ujabb határnapot.

336. §.

A főtárgyalás a jelen fejezetben meghatározott okokon kivül még a következő esetekben is félbeszakitandó, illetőleg elnapolandó:

1. ha a vádlott védelmének előterjesztése előtt (314. §. második bek.) megbetegszik és felmentő itélet nem hozható;

2. ha a védő a főtárgyalás alatt megbetegszik s más védő azonnal nem rendelhető;

3. ha valamely tanu vagy szakértő betegség miatt nem bir nyilatkozatot tenni és a bíróság a vallomást, illetőleg véleményt oly lényegesnek tartja, hogy a főtárgyalás e tanu vagy szakértő személyes kihallgatása nélkül nem folytatható;

4. ha a bíróság szükségét látja uj bizonyiték megszerzésének vagy a védelem bővebb előkészitésének;

5. ha azt a vád elejtése s ennek folytán a 42. §-ban meghatározott eljárás teszi szükségessé;

6. ha a főtárgyalás folytatása le nem küzdhető akadályba ütközik.

Félbeszakitható a főtárgyalás a benne résztvevő személyek pihenése szempontjából is.

Jegyzet. 1. Ha a főtárgyalás egyfolytában nem tartható meg,

azt vagy elnapolják vagy félbeszakitják. Lényeges különbség van a félbeszakitás és elnapolás közt. Ugyanis az elnapolás esetében a bíróság a főtárgyalást bizonytalan időre hagyja abba; a félbeszakitás pedig meghatározott időre történik (335. §.). Az elnapolást a bíróság, a félbeszakitást huszonnégy órára az elnök, hosszabb időre a bíróság rendeli el.

Bármily hosszu időre történjék is a főtárgyalás abbanhagyása, ha a főtárgyalás ujabbi határnapja már a főtárgyaláson meghatároztatik: az mindig félbeszakitás; s az idézés szóbelileg, a főtárgyaláson történik, akkép, hogy az elnök a feleket pontos megjelenésre utasitja (335. §. 2. bek.). Ez az idézés a kézbesités utján történő idézéssel egyenlő hatályu, tehát meg nem jelenés esetén a törvényes következmények alkalmazandók.

2. A bíróság akár elnapolta, akár félbeszakitotta a tárgyalást, arra nézve, hogy a főtárgyalásnak elölről kezdése mikor mellőzhető, a törvény közös szabályokat állit fel, e szerint:

a) Ha az elnapolás vagy félbeszakitás nyolcz napnál rövidebb időre történt, a főtárgyalás ismétlés nélkül folytatandó. Igaz ugyan, hogy a törvény e szabálynál csak a félbeszakitást emliti, (335. §. 2. bek.) ámde kétségtelen, hogy ez az elnapolásra is alkalmazandó, ha az elnapolás után a főtárgyalás nyolcz napon belül folytattatik, mert ennek az intézkedésnek a sulypontja nem azon van, hogy elnapolással vagy félbeszakitással hagyták-e abba a főtárgyalást, hanem azon a tapasztalati tényen, hogy nyolcz napon belül a közvetlenül felvett bizonyitékok a birák s a többi közremüködő személyek élénk emlékezetében élnek, tehát fölösleges volna a reproductió. Hogy a nyolcz napnál rövidebb időre történt elnapolás esetében a főtárgyalás nem kezdendő elölről, erre utal a 335. §. harmadik bekezdése is, mely a nyolcz napnál tovább tartott elnapolásra vagy félbeszakitásra egy közös szabályt állit fel, miből következik, hogy a nyolcz napnál rövidebb időre történt elnapolás esetére is csak egy közös szabály lehet; mert — a mint nyomban látni fogjuk *(b)* nyolcz napnál hosszabb időre történt elnapolás esetében is mellőzhető a reproductió, tehát annál inkább mellőzhető az, ha az elnapolás nyolcz napnál rövidebb időre történt.

b) Nyolcz napnál tovább tartott *elnapolás* vagy *félbeszakitás* után a főtárgyalást rendszerint elölről kell kezdeni; ez csak akkor mellőzhető, ha 1. az elhalasztott főtárgyalás óta egy hónapnál több idő el nem mult; 2. ha azon a bíróság tagjai mind jelen voltak; 3. és ha a bizonyitás ismétlését egyikök sem kivánja. A törvény

az *„egyikök“* alatt a bíróság tagjait érti; miből következik, hogy a bizonyitás ismétlése kérdésében terjeszthetnek ugyan elő a felek kérelmet, de az nem kötelező.

A 2. pont alatti szabály mesértése a Bp. 384. §. 3. p. és ut. bek. szerint hivatalból észlelendő semmiségi ok.

A törvény nem rendelkezik arról az esetről, s a követendő eljárásról, midőn a felső foku bíróság eljárási szabálytalanság okából semmisiti meg az itéletet s eljárást. A 404. §. szerint ugyanis legtöbbször csak részben semmisiti meg a felső fok az eljárást. (404. §. első bek.). Miután itt nem elnapolásról van szó, kérdéses lehet, hogy a 335. §. 3. bek. alkalmazandó-e ebben az esetben is. — Szerintem igen, mert akár elnapolták a főtárgyalást, akár megsemmisitették az eljárást, a törvényben meghatározott idő elteltével (335. §. 3. bek.) a birák emlékezetének hüsége egyformán hiányzik.

3. Az elnapolás után a főtárgyalás folytatására „az elnök tüz ki ujabb határnapot“; tehát ez esetben az ügy ismét visszaesik a főtárgyalás előkészitésének stádiumába, melyre nézve a Bp. XVII. fejezetei alkalmazandók.

4. A Bp. 336. §. a főtárgyalás elnapolásának vagy félbeszakitásának még külön hat esetét szabályozza. Az elnapolásnak s félbeszakitásnak imént tárgyalt általános szabályai ezen esetekre is alkalmazandók.

Ezen esetek a következők:

a) „Ha a vádlott védelmének előterjesztése előtt (314. §. 2. bek.) megbetegszik és felmentő itélet nem hozható.“ Miután a törvény a 314. §. 2. bekezdésére, vagyis arra az időpontra utal, midőn már a bizonyitó eljárás be van fejezve s csak a vádlott személyes védekezése van hátra, ebből következik, hogy ha a vádlott a főtárgyalás előbbi szakában betegszik meg, akkor is el kell napolni a főtárgyalást, ha a bíróság látja, hogy felmentő itéletet kell hozni; mert a 302. §. ama szabálya alól, mely szerint: „A vádlott jelenléte nélkül a főtárgyalást megtartani nem szabad“, a 336. §. 1. p. csak annyiban tesz kivételt, a mennyiben a vádlott a bizonyitó eljárás befejezése s a vád előterjesztése után, de a védelem előterjesztése előtt betegszik meg és felmentő itéletet kell hozni.

b) „Ha a védő a főtárgyalás alatt megbetegszik és más védő azonnal nem rendelhető“. Ez a szabály arra az esetre vonatkozik, midőn a védelem a Bp. 56. §. szerint nem mellőzhető, mert a 302. §. 4. bekezdéséből világosan kitünik, hogy védő nélkül csak ilyen esetben nem lehet a főtárgyalást megtartani és mert a 384. §. 6. p.

szerint csak akkor követ el a bíróság semmiséget, ha a főtárgyalást védő nélkül oly ügyben tartotta meg, melyben a védelem kötelező. Ebből következik, hogy minden más esetben megtartható a főtárgyalás, ha a védő elmarad; a bíróság a vádlott kérelmére félbeszakithatja, vagy elnapolhatja ugyan a főtárgyalást; ha azonban a vádlottnak ily kérelmét elutasitja, annak semmi joghatálya nincsen.

c) „Ha valamely tanu vagy szakértő betegség miatt nem bir nyilatkozatot tenni és a bíróság a vallomást illetőleg véleményét oly lényegesnek tartja, hogy a főtárgyalás e tanu vagy szakértő személyes kihallgatása nélkül nem folytatható". Ez azt az esetet szabályozza, midőn a tanu vagy szakértő a főtárgyalásra megjelent s ott betegedett meg; mert ha a főtárgyaláson betegség okából nem jelenhet meg, akkor vallomása, illetőleg véleménye felolvasható (313. §. 2-ik bekezdés 3-ik pontja és a harmadik bek.).

d) Elnapolandó vagy félbeszakitandó a főtárgyalás, ha „a bíróság szükségét látja uj bizonyiték megszerzésének vagy a védelem bővebb előkészitésének". Miután a 316—318. §-ok szabályozzák azt az esetet, midőn a vád módositása folytán szükségessé vált bizonyitékok beszerzése végett a felek kérelmére halasztható el a főtárgyalás, ebből kitünik, hogy a 336. §. most tárgyalt 4. p. azt az esetet tartja szem előtt, midőn a bizonyitékok kiegészitése vagy ugyanazon vád mellett válik szükségessé vagy azt módositott vád mellett a bíróság hivatalból tartja szükségesnek.

e) „Ha az elnapolást vagy félbeszakitást a vád elejtése s ennek folytán a 42. §-ban meghatározott eljárás teszi szükségessé". Miután a 323. §. szerint a közvádló visszalépése esetén az elnök köteles a pótmagánvádra jogosultakat a vád átvétele tekintetében megkérdezni s köteles a sértetteket ugy idézni, hogy elmaradásukból azt lehessen megállapitani, hogy a vádat nem akarják átvenni (286. §. 4. bek.), ebből következik, hogy vádelejtés esetén csak akkor lehet a főtárgyalást elnapolni, illetőleg félbeszakitani, ha vagy nem volt a sértett szabályszerüen idézve, vagy a sértett elmaradását igazolta.

f) Végül elnapolandó, illetőleg félbeszakitandó a főtárgyalás, ha annak folytatása „le nem küzdhető akadályba ütközik". Miután taxative nem lehet az elhalasztás eseteit felsorolni, ennélfogva a törvényhozó szükségesnek tartotta ezt az általános szabályt felállitani, mely alkalmazható mindig, valahányszor a törvényben

meghatározott okok egyike sem forog fenn, s a főtárgyalást még sem lehet megtartani.

5. Ha a főtárgyaláson résztvevő személyek pihenése szükséges, ez okból a főtárgyalás félbeszakitható (336. §. ut. bek.); de soha sem napolható el.

6. Esküdtbirósági főtárgyalás elnapolására s félbeszakitására is a kifejtett szabályok alkalmazandók; de azzal az eltéréssel, hogy ha az elnapolás vagy félbeszakitás egy napnál tovább tartott, az esküdtszék ujra alakitandó és a főtárgyalás mindig elölről kezdendő (376. §. ut. bek.).

XIX. FEJEZET.

Főtárgyalás az esküdtbiróság előtt.

Irta: VARGHA FERENCZ.

Bevezetés.

1. Mint minden évszázados intézménynek, ugy az esküdtbiróságnak is nehéz az eredetét megállapitani; s pedig főleg azért, mert az esküdtbiróságot nem ritkán a népbiróságal azonositják. Ilyen értelemben véve kétségtelen, hogy annak forrását a görögöknél kell keresni, mert ott legtágabb hatáskörü biróság a népgyülés volt. Ebből fejlődött ki a *Heliastes*, mely nevét azért kapta, mert a birák szabad ég alatt tárgyaltak. Népbirák voltak a questiones perpetuae korában a judices jurati; a lex Salica és lex Ripuariorum idejében a boni homines; a feudalis biróságoknál a nemesek ellen inditott perekben hasonlókép szükséges volt a nemesek közremüködése [1])

Ezen biróságokat azonban a szó modern értelmében nem lehet esküdtbiróságoknak nevezni. Hogy a jury, mint ilyen mikor kezdett müködni, arra nézve eltérő állitásokra találunk. Egy XVII-ik századbeli iró azt állitja, hogy az esküdtszék már Lucius, a bretonok királya idejében szerepelt, a ki a tizenkét apostol analogiájára az esküdtek számát tizenkettőben állapitotta meg.[2])

Freemann, Blackstone, Turner szász, professor *Repp* skandináv, mig *Karamsin* orosz eredetünek tartja az esküdtszéket. Helyesen jegyzi meg erre vonatkozólag *Tranquille,* hogy az esküdtszék eredetének kutatásánál nem szabad szem elől téveszteni azt, hogy

[1]) *Hélie*: „Traité de l'Instruction criminelle" VII. 84. lap.
[2] *Tranquille*: Le System Iudiciaire de la grande Bretagne.

kezdetben az esküdtek nem birák, hanem vádlók, tanuk vagy szakértők voltak.

Az esküdtszék kétségtelenül angol eredetü, a mely ép oly fejlődési stádiumokon ment át, mint minden angol intézmény.

Kezdetben, a mint *Glanville* és vele a többi irók tanusitják, az esküdtek nem birák, hanem tanuk voltak, a kiket ama szomszédok közül idéztek meg, kik a vitás ügyről közvetlen tudomással birtak; s ha ezek az esküdt tanuk kijelentették, hogy az ügyről tudomásuk nincs, ezek helyett más, jobban informált tanukat idéztek meg. A feleket a biró nem hallgatta meg, sem a felek perbeszédeket nem tartottak, e helyett a biró az esküdt tanukat az igazmondásra — vere dictum — szólitotta fel: innen nyerte az esküdtek határozata a verdict elnevezést. Ha a biró arról győződött meg, hogy az esküdt tanuk nem az igazat mondották, hamis eskü miatt elitélte őket.

Már most az a kérdés, hogy az esküdt-tanuk mikor alakultak át esküdt-birákká? Ez az átalakulás akkor vette kezdetét, midőn a feleknek activ szerep jutott a perben s magukat megbizott által képviseltethették; ezen időben tapasztaljuk, hogy a felek az esküdt-tanukkal szemben tanukat hoznak magukkal s azokat az esküdtek előtt hallgattatják ki.

A mint erősbödött ez a szokás, ép ugy kezdett veszteni az intézmény eredeti jellegéből s a XIV-ik századdal az átalakulás is befejeződött s pedig oly értelemben, hogy a kik előbb tanuk voltak, esküdtbirákká lettek [3]).

II. Miután az esküdtek kezében van letéve nemcsak a tény, hanem a jogkérdés megoldása is, ebből folyólag gondoskodni kellett oly módozatokról, melyek az esküdtek tévedése esetén biztositékot nyujtanak igazságtalan elitélések ellen. Ámbár a semmiségi panaszszal orvoslást lehet keresni ugy az alaki mint az anyagi hibák ellen; ámde egyrészt mig méltatlanság és jogtalanság volna a vádlottat addig fogva tartani, mig a legfelsőbb birőság határoz, másrészt a szakbiróságot jogilag képtelenség volna arra kényszeriteni, hogy oly verdictet fogadjon el alapul, melyet helytelennek tart.

A külföldi törvényhozások ép ugy mint Bp.-unk gondoskodtak is a jelzett esetekről.

Angliában, habár nincs is joga a birónak felmenteni a vád-

[3] Tranquille i. m. 495—499. l.

lottat, ha arról győződik meg, hogy az esküdtek tévedtek, mindazáltal a gyakorlat két módozatot honositott meg, melyek lehetővé teszik azt, hogy a téves verdicttel bünösnek itélt vádlott büntetéssel ne sujtassék. Az első az itélet felfüggesztése azon czélból, hogy a vádlott kegyelemért folyamodhassék.[1]) Találóan jegyzi meg erre *Mittermeyer*, hogy ez a praxis nem ajánlatos, mert a vádlott feje felett Damokles kardjaként lebeg a verdict; nem tudja, hogy az mikor sujt le vagy mikor szünik meg őt az elitélés veszélyével fenyegetni.[2])

A másik módozat szerint a biró a vitás jogkérdést az 1848-ban szervezett „court of appeal" elé terjeszti. Ez esetben a biró vagy meghozza az itéletet s azt hivatalból az emlitett felebbviteli törvényszékhez felküldi, vagy itéletet nem hoz s az ügyet a court of appealhoz itélethozatal végett terjeszti fel.

Francziaországban a IV-ik évben hozott törvény 414. §-a kijelentette, hogy ha az esküdtek az ügy lényegében tévedtek, a verdikt semmis és a bíróság köteles az esküdteket uj határozathozatalra utasitani. Ez a rendelkeezés az 1808-iki code d'Instructionból kimaradt, azonban azt a joggyakorlat, jelesül a semmitőszék fentartotta.[3])

Az osztrák (332. §.) és a német Bp.-ok (317. §.) az esküdtek tévedése esetére egyforma szabályokat állitanak fel a Bp.-al, melynek lényege az, hogy ha az esküdtszék a vádlottat bünösnek mondta ki és a bíróságnak valamennyi tagja arról van meggyőződve, hogy az esküdtek az ügy lényegében a vádlott sérelmére tévedtek, a bíróság a további eljárást felfüggszeti és az ügyet a legközelebbi ülésszak esküdtbirósága elé utasitja (371. §.) Ezzel eleje van véve annak, hogy a bíróság oly verdictet fogadjon el itélete alapjául, melyet helytelennek tart.

III. Az esküdtszéki intézmény legfontosabb része a kérdések szerkesztése; mert ettől függ az, hogy az esküdteknek teljesen kiszolgáltatjuk-e anyagjogi szempontból is a hatáskörükbe utalt ügyeket, vagy azokat a Curia felülvizsgálata alá helyezzük.

A kérdések szerkesztésének vitája nem uj, akkor keletkezett az, midőn a juryt Angliából behozták Európába. Azóta folyton tart; nem szünt meg és tartani is fog mindaddig, mig a juryvel kapcsolatosan a kérdések intézésének rendszere is fennáll.

[1]) *Glaser*: Anklage, Wahrspruch stb. 428. l. és *Meyer*: That und Rechtsfrage 44. l.

[2]) Gesetzgebung und Rechtsübung 498.

[3]) Nouguier. La cour d'assises IV. k. 3240. sz. 647. lap.

Ha helyes volna az a törvénymagyarázat, mely a törvény egy kiszakitott részéből akar egy egész intézményt megérteni és világlatba helyezni, akkor a kérdések szerkesztésénél csakis a BP. 355. és következő §§-ait kellene szem előtt tartani.

Ámde ne feledjük, hogy a perjogi törvény minden része szorosabban vagy lazábban összefügg egymással; a mi természetes, mert hiszen a perjog a per biologiáját tünteti fel. Minden per pályafutása végigvezet az eljárási jog egész területén. Ha tehát a per egyes részét akarjuk megérteni, csak az egész eljárással kapcsolatba hozva érthetjük azt meg.

Következésképp, ha a kérdések szerkesztésének lényegébe akarunk hatolni s annak jelentőségét *minden vonatkozásban* világlatba akarjuk helyezni, nem szabad megállani az elsőfoku eljárás szükségleteinek vizsgálatánál, hanem tovább kell menni, s azt kell vizsgálnunk, hogy a per biologiájának további szakában t. i. a perorvoslati szakban mily szükségletek kapcsolódnak a kérdések szerkesztéséhez.

Ha csupán az individualisatiót toljuk előtérbe, csakis az elsőfoku eljárás szükségleteit elégitettük ki, mert a tettazonosság és res judicata joghatálya az elsőfoku eljárásban van szabályozva. (326. §. 1. p., 352. §. 2. bek.)

Ez elég is volna, ha az állami igazságszolgáltatás az elsőfok itéletében az igazság megállapitása szempontjából elegendő garantiát találna; ez azonban utopia, a mi sohasem valósulhat meg — számtalan itt — tárgyunkra nem tartozó volta miatt — nem érinthető okokból. Tehát mint minden itélet ellen, ugy az esküdtbiróság itélete ellen is használható perorvoslat, miután pedig az itélet a kérdésekre támaszkodik, s a bünösséget megállapitó itéletnek gerincze az „igennel“ eldöntött kérdés, természetes dolog, hogy perorvoslat szempontjából igen nagy fontosságu dolog az, hogy mily tények vannak a kérdésekben felvéve. Ha azt állitaná valaki, hogy a felek által vitássá tett jogi elemeknek megfelelő *tényelemek* felvételét a revizió szabályai mindig megkivánják, a törvény alapján állana. Mert azt nem lehet vitatni, hogy a BP. 437. §-a egészen más igényekkel lép fel az esküdtbiróság itélete ellen, mint a BP. 355. §. és következő szakaszok.

De ha ez igy van, — a mit alább kifejtek — lehet-e az esküdtszéki intézményt megérteni, vagy másokkal megértetni a XIX. fejezetből magából, sőt annak sem az egészéből, hanem a kérdés feltételre vonatkozó egy pár szakaszból? Midőn a homloktérbe álli-

tott 437. §-ból látjuk, hogy a revizionak ez a szabálya vérbeli atyafiságban áll a kérdésfeltétellel, lehet-e azt mondani, hogy a kérdések tartalmának kellékeit megitélhetjük a 355. §-ból?!

Ime, ez bizonyitja legjobban, hogy a törvénymagyarázatnál sohasem szabad a szószerinti magyarázat szabályait követni, hanem a törvény rendszerébe kell mélyen belepillantani, csak igy találhatjuk meg a törvény valódi értelmét, a törvény lelkét. Főképen áll ez a perjogra. Minden szabály egymásba kapcsolódik itt, mint a fogas kerék. Tehát az egész szem előtt tartásával érthető meg csak a rész.

Ha valaki azt hozná fel a törvény ellen, hogy nem rendszeres, mert a kérdések tartalmát a 355. s következő §§-okban kellett volna meghatározni s pedig világosan, hogy ne legyünk kénytelenek a 437. §-hoz folyamodni, igazat adnék neki; s pedig annál inkább, mert a szakbiróság itéletének minden kellékét meghatározza a 327., 328. §§. Tehát a logikai rendszer a kérdéseknél is a precziz meghatározást követelte volna.

Ámde a törvény nem eléggé szabatos volta nem jogositja fel a törvény alkalmazóját, annak téves magyarázatára; hanem ellenkezőleg, arra kötelezi, hogy a törvényt a törvény szellemének s rendszerének megfelelőleg értelmezze.

Miután a BP. 427. §-ának 1. bekezdése esküdtbirósági itélet ellen is korlátlanul megengedi anyagi semmiségi okokból a revizió t; s miután a Curia a 437. §-ának 1. bekezdése szerint az anyagjogi revizionál az esküdtbiróság ténymegállapitásához van kötve, nemcsak nem szabad a 355. §-nak szükre szabott magyarázata mellett az individualisatioval megelégednünk, hanem a 437. §-nak 1. és 3. bekezdését szem előtt tartva, a felek által vitássá tett jogi elemeknek megfelelő tények felvételét a kérdésekbe is követelnünk kell.

Sulyos hiba az, hogy a *reformatorius* alapon álló törvények a kérdések szerkesztését nem hozták kapcsolatba a revizióval. Ez azt jelenti, hogy az esküdtbirósági eljárás bizonyos irányban el van hibázva Ausztriában s Németországban ép ugy, mint nálunk.

Ha meg akarjuk érteni az esküdtbirósági eljárást, követni kell annak fejlődését; vizsgálni kell annak beleilleszkedését a reformatorius eljárásba s azt is, hogy esküdtbirósági itéleteknek anyagjogi revizioja miként történik. Ez azonban feltételezi, hogy ismerjük előbb e revizió fejlődését.

IV. A semmiségi panasznak mint perjogi intézménynek

forrása a franczia Code d'instruction criminelle. Ez szolgált mintául Eprópában s ebből fejlődött ki a felülvizsgálatnak ama rendszere, mely ma Ausztriában, Németországban s nálunk is érvényben van. Bizonyára *Barnave, Barére de Vieusac, Goupil de Préfelu, Robespierre* s mások, kik az alkotmányozó gyülésen a semmitőszék felállitásán fáradoztak s a *cassationalis* eljárást kialapozták, nem gondoltak volna arra, hogy intézményük oly óriási átalakuláson megy keresztül. Midőn átlátták annak szükségét, hogy az egységes törvényalkalmazás egy egységes és állandó legfőbb bíróság szervezését követeli meg, s a felett vitatkoztak, hogy ezen követelményeknek a törvényhozó hatalom biráskodása felel-e meg jobban, vagy az önálló, e czélra szervezendő legfőbb bíróság, nem volt nézeteltérés abban, hogy akár a törvényhozó hatalom, akár egy legfőbb bíróság ruháztassék is fel a legfőbb biráskodás jogával, ennek jogköre csak negativ lehet, az csak megsemmisithet, cassálhat (innen az elnevezés: *cassatorius eljárás*), de itéletet nem hozhat.[1]) Ebből foly a semmitőszék előtti eljárás alapszabálya, mely szerint: „Sous aucun prétexte et en aucun cas, elle nem pourra connaitre du fond des affaires, et qu'aprés avoir cassé les procédures et les jugements, elle renverra le fond des affaires aux tribunaux, qui doivent en connaître".[2])

A cassatorius eljárásnak ez az alapelve. Szabály tehát, hogy e rendszernél a semmitőszék nem hozhat az anyagi törvénynek megfelelő itélet, hanem megsemmisiti a hibás itéletet s eljárást és uj eljárásra utasitja az alsófoku bíróságot.

Minden izében a cassatorius eljárást követte az 1867. május 17-iki sajtóeljárásunk, mely az anyagi törvény helytelen alkalmazása miatt is megengedett bizonyos szükre szabott perorvoslatot (91. §. d) pontja), ámde ugy az anyagi, mint az alaki jogszabálysértésre előirta, hogy: „a hétszemélyes tábla a hibásnak talált itéletet uj itélettel nem pótolhatja, de az esküdszéki s a birósági itéleteket megsemmisiti".

Sajtóeljárásunk azonban nem szabályozta a semmitőszék határozatának joghatályát és uj eljárásban. A francziáknál is sok vitára adott alkalmat az a kérdés, hogy a semmitőszék határozatában foglalt jogi kijelentés kötelezi-e az alsófokot? Mig az 1839. április 1-én kelt törvény véget vetett ennek a vitának, kijelentvén, hogy ha ugyanazon alapon használtatik ismét semmiségi panasz,

[1]) Hélié: Traité de l'Intstruction criminelle VIII. 349.
[2]) U. o. 504. l. és *Garraud*: Précis de droit criminel. 1888., 739. és 741. l.

a semmitőszék teljes ülésben határoz, s határozata a jogkérdésben az eljárt bíróságot kötelezi.[1])

Tudjuk, hogy a franczia jog szolgált mintaképül Európában mindenütt. Nemcsak a rokonfaju olaszok s belgák perjoga, de a német partikuláris jog sem tudta magát a franczia jog hatása alól emanczipálni, a franczia eljárási jog volt tehát itt is az irány, mely után a törvényhozás igazodott.[2])

A partikuláris jog azonban nem fejlődött egyformán; némelyik, igy pl. az 1848. bajor bünv. prdts. 248—249. §-a teljesen a franczia cassatorius eljáráshoz simult; mig mások, több-kevesebb eltéréssel elfogadták a francia eljárást, de a legfőbb bíróságot *felebbviteli* bíróságnak is tekintették, mely nemcsak megsemmisitésre, hanem uj itélethozatalra is jogosult volt. Ugy látszik tehát, hogy a Curiának a BP. előtti időkről való hatáskörét közelitette meg némely német állam perjoga.[3])

Ausztriában az 1803-iki bünv. prdts. után, melyben az inquisitorius eljárás, összes hibái megtestesültek, az 1850-iki BP. lépett életbe. Ez a törvény, mely mintául a franczia jogot választotta, a nyilvánosságot, szóbeliséget, vádelvet s esküdtszéki intézményt hozta be, (csak három évig volt hatályban) eltért a francziáktól s a felülvizsgálatnál a *reformatorius* eljárást fogadta el.

A 364. §. következőleg rendelkezik: „Ha az esküdtbiróság itélete azért semmisittetik meg, mert nem jogosult vádló lépett fel; vagy az itéletben az esküdtek által valónak elfogadott tény büntetendő cselekménynek mondatott ki, jóllehet az nem büntetendő vagy megszünt az lenni; vagy az esküdtbiróság valamely anyagjogi szabályt a vádlott hátrányára helytelenül alkalmazott; ezen esetekben a *semmitőszék érdemben itél.*"

A 365. §. pedig előirja, hogy más eljárási szabálytalanság vagy *anyagjogi* szabálysértés esetében a semmitőszék megsemmisitő határozatot hoz s az ügyet uj esküdtbirósági eljárásra utasitja.

Tehát kitünik az 1850-iki osztrák törvény idézett rendelkezéseiből, hogy a semmitőszék az anyagi törvénynek megfelelő itéletet hoz esküdtszéki ügyekben:

a) ha kriminalitást állapitott meg az esküdtbiróság, midőn büntetendő cselekmény nem forog fenn;

[1]) *Garraud*: i. m. 741. lap.

[2]) V. ö. *Glaser*: Handbuch I. k. 129. lap., *Kries*: Lehrbuch 62. lap., *Finkey*: Tankönyv. 12. lap. I. kiadás.

[3]) *Zachariae*: Handbuch II. k. 647. s köv. lapjain.

b) ha a vádlott sérelmére történt a minősités;

c) ha az eljárást kizáró anyagjogi okok forognak fenn s az esküdtbiróság mégis büntető itéletet hozott.

Mindhárom esetben a favor defensionis elve domborodik ki, kapcsolatban az anyagi jogszabály-sértéssel. Tehát a semmitőszék anyagjogi okokból csak a vádlott javára hozhatott kedvező itéletet, vagyis in melius reformálhatta az esküdtbiróság itéletét. In pejus nem, hanem ha ilyen irányban sértette meg az esküdtbiróság a büntető törvényt, a semmitőszék uj eljárásra s itélethozatalra utasitotta az esküdtbiróságot.

Ime tehát már az osztrákoknál *ötvenhat évvel* ezelőtt is ismerték a reformatorius eljárást[1]) s mi ma sem tudunk azzal megbarátkozni s ha az esküdtbiróság itéletének reformálását emlegetjük, nagy szörnyüködés keletkezik nyomában, holott a BP. 437. §-a napnál világosabban megmondja, hogy ez az intézmény behozatott hozzánk is.

Erről azonban majd alább.

Sajnos, a minden izében modern 1850-iki osztrák törvényt a reactió agyonütötte s helyébe lépett az 1853-iki törvény, mely méltó társa volt az 1803-iki perrendtartásnak.

A most érvényben levő 1873-iki osztrák BP. azonban visszatért elődéhez, az 1850-iki BP.-hoz s ismét felébresztette halottaiból a reformatorius eljárást.

E törvény 350. §-a szerint:

„Ha a semmitőszék azt látja, hogy az esküdtbiróság itélete a törvényt megsértette, vagy helytelenül alkalmazta, rendszerint azonnal az ügy érdemében itél.

Ha azonban oly tények, melyek az itéletnek alapjául volnának veendők, az *esküdtek határozata* által (durch den Wahrspruch) nincsenek megállapitva, az ügyet uj eljárásra utasitja".

Félre nem magyarázhatóan szól a törvény, mely szerint a semmitőszék a hiányos ténymegállapitásu esküdtszéki határozatokat megsemmisiti s uj eljárást rendel.

Mi az esküdtszék határozata, mely ez alapon megsemmisithető? *Az „igen"-nel eldöntött kérdés* illetőleg az erre alapitott itélet. Tehát, ha abból hiányoznak a jogi elemeknek megfelelő ama

[1]) Reformatorius eljárásnak hivják a tudományban azért, mert az alsófok itéletét anyagjogi szempontból reformálja, azaz a törvénynek megfelelő itéletet hoz a revizionális biróság. Mig a cassatorius eljárásban a semmitőszék tevékenysége, mint láttuk, csakis a megsemmisitésre s uj eljárás elrendelésére szoritkozik.

tények, melyek az itélet reformálásához szükségesek, meg kell azt semmisiteni s természetesen, az uj eljárás folyamán a kérdésekbe ezeket is fel kell venni.

Hogy miért tért át az osztrák törvényhozás a reformatorius eljárásra, nem volna érdek nélküli ezt is ismertetni, miután azonban az az anyag, a mit megbeszélés tárgyává tettem, igy is elég terjedelmes, az ez iránt érdeklődőket a törvény indokolására utalom.[1])

Kiemelem azonban, hogy az osztrák BP. — szakitva az 1850-iki törvénynyel, mely a törvénynek megfelelő itélet hozatalát csak a vádlott érdekében engedte meg, — előirja, hogy ha az esküdtbiróság itélete az anyagi törvényt helytelenül alkalmazta, a semmitőszék — ugy a vádlott javára, mint terhére — a törvénynek megfelelő itéletet hoz.

A modern áramlatok elől a *német* BP. sem térhetett ki s azt a zavart és összevisszaságot, mely e téren a particuláris jogban észlelhető volt, a modern jogfejlődésnek megfelelőleg rendezte, midőn a 394. §-sal behozta a reformatorius eljárást. Ez az intézmény azonban csonkán létesült Németországban, mert — ugy szakbirósági mint esküdtbirósági ügyekben — csak akkor hozhat a Reichsgericht az anyagi jognak megfelelő itéletet, ha:

a) felmentő itéletet vagy megszüntető határozatot kell hozni, vagy

b) absolut határozott büntetés szabandó ki;

c) vagy ha a Reichsgericht az ügyész inditványával egyezőleg, a legkisebb büntetést tartja kiszabandónak.

Végül idézem BP.-unk 437. §-ának 3. bekezdését, mely nálunk egészen uj intézményként ép oly korlátlan mértékben behozta a reformatorius eljárást, mint az osztrák. Ezzel kapcsolatos a 437. §-nak 1. bekezdése, mely szerint a Curia az esküdtbiróság által valóknak elfogadott tényekhez van kötve s a 437. §. 5. bek., mely szerint a hiányzó tények megállapitását köteles elrendelni.

Ezek után már most azt kérdezhetné bárki, hogy a revisionalis eljárás fejlődésének ismertetése mily vonatkozásban van az esküdtekhez intézendő kérdések szövegezésével. Erre az a válaszom, hogy e kettő el nem választható; mert — a mint kimutatom — a perorvoslatok fejlődésével nem tartott lépést a kérdésintézés rendszere. A semmiségi panasz ugyanis éppen ellenkező alapon áll,

[1]) *Kaserer*: Die Strafprozessordnung II. rész 113. lap.

mint a melyikre azt a franczia alkatmányozó gyülés helyezte, mert ez a semmitőszéket az itélethozataltól eltiltja, az osztrák-német-magyar BP.-nak reformatorius rendszere pedig, ha a ténymegállapitás szabatos, arra kötelezi. E fejlődés mellett a kérdésintézés rendszerének fejlődése teljesen visszamaradt, ugy hogy ma csaknem ott van, a hol 100 évvel ezelőtt volt. Szinte érzik rajta a száz évnek dohos illata. Ez az oka azután annak, hogy az esküdtbiróság itélete legtöbbször nem vizsgálható felül; s sajnos előkelő jogászaink, a mint tapasztaljuk, nem arra törekszenek, hogy a kérdések szerkesztését a 437. §-nak megfelelőleg uj alapra helyezzék, hanem — csodálatos és sajnálatos — azon munkálkodnak, hogy a kérdezés rendszere elől elzárják a friss levegőt, visszaszoritsák azt a rég mult időkbe. Igy ki nem egyeztethető ellentétet teremtenek a törvény által megalkotott revizió rendszere s az esküdtszéki intézmény között.

Ennek azután az a következménye, hogy a legsulyosabb büntettek anyagjogilag teljesen ki vannak szolgáltatva a laikus elemnek, a jurynek; holott a BP. ezt a Curia felülvizsgálata alá akarta vetni (427. §. 1. bekezdése).

V. Mint láttuk, a felülvizsgálati eljárás gyökeresen átalakult száz év alatt; most már azt mutatom ki, hogy ezzel kapcsolatosan az esküdtszéki eljárás gerincze: a kérdésfeltétel nem fejlődött, s ma is csak a cassatorius eljárás igényeit elégiti ki.

Ha visszapillantunk a kérdések szerkesztésének történetére, két fejlődési fokot találunk abban, egyik az, midőn *Montesquieu* nyomán a tény- s jogkérdés elválasztásával foglalkoztak; a másik az individualisatio és specialisatio körül kifejlődött irodalmi küzdelem.

Meyer alapvető tanulmányaiból[1]) tudjuk, hogy Franciaországban a kérdések intézményét a XIX. század elején egészben tévesen fogták fel.

Ez részben arra vezethető vissza, hogy akkor, midőn a juryt Franciaországban meghonositották, a hatalmak elkülönitésének eszméje mély barázdákat szántott a közvéleménytől uralt szellemi áramlatokban. Ebben az időben az állami birák iránt nagy bizalmatlansággal volt a társadalom, minek hatása alatt lélektanilag egészen érthetőleg s természetesen fejlődött ki az az óhaj, hogy a bíróságokat lehetőleg függetleniteni kell a kormányhatalomtól.

[1]) That- und Rechtsfrage 6. s köv. l.

Ehhez járult az a körülmény, hogy *Montesquieu* téves tanitása nyomán — a mintául elfogadott angol juryt alaposan félreismerve azt hitték, hogy Angliában a jury a ténykedésben a szakbiró pedig a jogkérdésben itél. Ennek folytán keletkezett azután az a tan, mely a ténykérdést a jogkérdéstől különválasztja.[1])

Holott *Angliában* a kontinentális kérdés-rendszert nem ismerik, ott a vádiratra szavaznak, s az elnöki kitanitás nemcsak a subsumtiót s a vitás jogkérdéseket, hanem a bizonyitás anyagát is felöleli.

Messze vezetne, ha a tény- s jogkérdés kettéválasztása körüli törekvéseket tüzetesen ismertetném s az erre vonatkozó törvényhozási kisérleteket bemutatnám[2]) csupán azt emelem ki, hogy a kisérletezés az *egybeolvasztással* végződött, mert belátták, hogy az angol jury sem csupán a ténykérdésben itél, hanem itél a jogkérdésben is, másrészt a kettéválasztás szertelen bonyodalmakkal jár. Igy történt azután, hogy ma már a kérdés alapján az esküdtek elé tárják a tény- s jogkérdést együttesen.

Alig simultak azonban el a tény- s jogkérdés vitáitól vert hullámok, felmerült egy uj kontroverzia, mely ma sem ért véget: a specialisatio s individualisatio nagy kérdése.

Tudvalevőleg a vádat az itélet consumálja, tehát az itéletben dönteni kell a vád felett. Ezen döntés jogerőre emelkedvén, létrehozza a res judicatát. Miután pedig olyan tett miatt, melynek tárgyában jogerős itélet hozatott, ujrafelvételi eljáráson kivül vád nem emelhető (326. §. 1. p. 352. §. 2. bek.), természetes, hogy a kérdésekbe fel kell venni mindazokat a tényelemeket, melyek a tettazonosság megállapitásához szükségesek, mert vita esetén csak igy lehet megállapitani azt, hogy a vád tárgya itélt dolog-e vagy nem.

Addig, mig a reformatorius eljárás gyökeret nem vert, a specialisatio s individualisatio vitája inkább doktrinär értékü szőrszálhasogatás volt, mert ugy az egyik, mint a másik esetben bármily szükre szabják is a kérdés tartalmát, alig lehet vitás esetet elképzelni a res judicata szempontjából; másrészt igen ritka dolog, hogy ugyanazon tett miatt emeljenek vádat. S csodálatos, hogy az egyébként oly szabatos osztrák BP. — habár annak 350. §-a behozza a reformatorius eljárást — a 318. §-ban, mely a fő-

[1]) *Meyer* i. m. 49. s köv. l.

[2]) Utalok: *Bar* Recht und Beweis cz. munkájára, a hol a partikuláris jog beható ismertetése található.

kérdésről szól, még mindig csupán a res judicatának ritkán vitás kérdését tartja szem előtt s azt mondja, hogy a tett különös körülményei, az elkövetés helye, ideje s tárgya szerint körülirandó. Éppen nem lehet ilyen meghatározás után csodálkozni, ha a bécsi semmitőszék azon az álláspontón van, hogy a jogi elemeknek megfelelő tényeket a kérdésbe nem kell szükségképen felvenni.[1])

A német BP. 293. §-a sokkal szükszavubb s csak azt követeli meg, hogy a vád tárgya a megkülönböztetéshez szükséges tényekkel irassék körül.

Ennek alapján a Reichsgericht joggyakorlata igen sajnálatos irányba fejlődött. Még mindig a cassatorius eljárás emlékének hatása alatt állva, megfeledkezett arról, hogy a S. P. O. a reformatorius eljárást honositotta meg, mely egészen más követelésekkel lép fel a kérdésekkel s ezzel kapcsolatosan a ténymegállapitással szemben. Ezen alapjában téves és hibás felfogás folytán egész sorozata keletkezett oly határozatoknak, melyek a jogi elemeknek megfelelő konkrét tények felvétele ellen foglalnak állást.[2])

Az irodalomban is tekintélyes irók emelik fel szavukat ezen álláspont *mellett;* csodálható-e, hogy Curiánk is erre a hibás talajra lépett, bár már nézetünknek megfelelő határozatok is hozattak; s csodálható-e, ha Németország s Ausztria nyomán indulva nálunk is akadnak előkelő jogászok, a kik a helyett, hogy a helytelen utról el akarnák terelni a joggyakorlatot, azon fáradoznak, hogy az még mélyebben sülyedjen el a törvény helytelen alkalmazásában.

Hiszen tudjuk, hogy büntetőjogi dologban a Reichsgericht s a német irók vezetnek Európában; már pedig a vezérszerephez tapadó tekintély és nimbusz igen alkalmas arra, hogy annak firmája alatt oly tanok is elfogadtassanak, melyek nem állják ki a kritika tüzpróbáját.

Bátran elmondhatjuk, hogy a német s osztrák gyakorlat s irodalom a kérdésfeltétel dolgában visszamaradt; stagnál abban az állapotban, melyben a *cassatorius* eljárás idejében volt. Ma is csaknem kizárólag a tettazonosság szempontja az irányadó; a specialisatio és individualisatio irodalma jórészben e körül forog s ennek meddő vitáján tengődik: nem veszi észre, hogy a reformatorius eljárással egy egész uj világba jutott.

[1]) V. ö. *Manz*-féle S. P. O. 318. §-nál „Individualisirung" cz. a. közölt határozatokat.

[2]) Entscheidungen: II. 136., 138. III. 51., 250. IV. 231., 313. XV. 85. stb. lapokon.

A perorvoslat mai rendszere egész más követelményekkel lép fel, a miket a cassatorius eljáráshoz tapadó kérdésrendszer nem elégithet ki; s ha ezzel mégis megelégszünk, perorvoslati rendszerünk üres szalmacsépeléssé válik; s az anyagi joggyakorlat irányitását a legsulyosabb ügyekben kicsavarjuk a revisionalis biróság kezéből s a laikus esküdteknek szolgáltatjuk azt ki egészen.

Az elmondottak feltárják azt a hibát, mely az esküdtszéki intézmény s a reformatorius eljárás behozatala körül elkövettetett s pedig ugy Németországban s Ausztriában, mint nálunk. *A semmiségi panaszt ugyanis teljesen átalakitották, az esküdtbirósági eljárásban ellenben a kérdés feltétel intézményét lényegileg ugyanabban az alakban hagyták meg, mint a melyben az a cassatorius eljárásban volt.*

Egyrészt a törvény azt mondja, hogy a kérdésekbe csak a tettazonosság megitéléséhez szükséges tények veendők fel (355. §.); másrészt kijelenti, hogy a revisionalis biróság minden anyagjogi szabálysértést felülvizsgál és köteles itéletét a megállapitott tényekre alapitani. (437. §. s ugyanigy az osztrák bp. 350. §., német 394. §§-ai). A mi pedig a tettazonosságnál többet, jelesül a jogi elemeknek megfelelő tények megállapitását tételezi fel.

Látjuk, hogy a reformatorius eljárás elvei szerint a legfőbb biróság anyagi jogszabálysértés esetén ugy üti helyre a törvénysértést, hogy nyomban hoz itéletet. Itélethozatal alkalmával azonban a per anyaga csukott könyv előtte; onnan adatokat venni itéletéhez nem szabad, tiltja ezt a 437. §. 1. bekezdése s a törvénynek megfelelő itéletéhez csak azokat a tényeket használhatja fel, melyek az itéletben meg vannak állapitva s pedig azért, mert ha az alsófok által a közvetlenség és szóbeliség alapján megállapitott tényeken kivül más tényekre is alapithatná itéletét, akkor a revisionális biróság tényeket állapitana meg az iratok alapján, holott éppen arra való a revizió, hogy ezzel lehetetlenné tétessék oly ténymegállapitás, mely nem a közvetlenségre, hanem az irásbeliségre van alapitva.

Az anyagjogi reviziónak ez a rendes menete. A törvényhozó azonban számolt az emberi gyarlósággal is; számot vetett azzal, hogy nem szerkesztenek mindig perrendszerü itéletet s igy a ténymegállapitás nem mindig kimeritő; erre tekintettel gondoskodni kellett oly rendelkezésről, melynek segélyével a Curia a hiányos ténymegállapitásu itéleteket megsemmisitheti s az alsófokot a

hiányzó tények megállapitására utasithatja; ez a rendeltetése a 437. §. 5. bekezdésének.

Másként áll a dolog a cassatorius eljárásban. Itt a semmitőszék nem hoz itéletet, tehát nincs is szükség arra, hogy az alsófok által a közvetlenség principiuma mellett minden jogi elemnek megfelelőleg megállapittassanak a tények. A jogszabálysértést a peranyagban bárhol keresheti, a mennyiben az a per sorsára kihatott; ebben a munkájában az itélet ténymegállapitása nem köti őt. Itt ép oly szabad a biró, mint a reformatorius eljárásnál, mikor csupán eljárási szabálytalanság a revisio tárgya. Ámde ilyenkor ez utóbbi rendszernél a legfőbb biróság nem is hoz itéletet, hanem uj eljárást rendel el.

A kifejtettek mutatják, hogy a perorvoslat fejlődése s az esküdtekhez intézendő kérdésrendszer stagnálása folytán disharmonia keletkezett az esküdtbirósági eljárás s a revisionális eljárás közt. Vajjon ez a disharmonia megszüntethető-e a BP. mostani rendelkezései alapján vagy nem? Ugyanez a probléma Németországban is felmerült, a hol *Dalcke* alaposan kimutatta, hogy a törvény nem tiltja a vitás jogi elemnek megfelelő tények felvételét.[1])

Ezt a kijelentést alkalmazhatjuk a BP. 355. §-ára is, azzal, hogy ennek utolsó bekezdése szerint valahányszor vitás a minősités, a konkrét tényeket is fel kell venni a kérdésbe. Ezt ki kell egészíteni a 427. §. 1. bek. és a 437. §. 1. s 3. bek. rendelkezéseivel, mely arra kötelezi a Curiát, hogy az esküdtbiróság itéletét minden anyagjogi szempontból felülvizsgálja, a mennyiben az perorvoslattal meg van támadva (387. §. 1. bek., 430. §.) s e nélkül is, hivatalból a 385. §. ut. bek. esetében. Miután tehát a Curia anyagjogi szempontból köteles az esküdtbiróság itéletét felülvizsgálni s miután a 437. §. 1. bek. szerint itéletét csakis az elsőfok által valóknak elfogadott tényekre alapithatja: természetes, hogy a biróság ugy tartozik a kérdéseket szerkeszteni, hogy azoknak *„igen“*-nel való eldöntése esetén oly ténymegállapitás jöjjön létre, mely az anyagjogi reviziót lehetségessé teszi.

Mi történik azonban, ha a biróság csak a 355. §-t tartva szem előtt, csupán az identitáshoz szükséges tényeket veszi fel a kérdésbe, s anyagjogi alapon használt semmiségi panasz esetében a Curia azt találja, hogy annak van ugyan alapja, de a kérdések „tömör“ szerkesztése miatt a megfelelő tények nem állapittattak

[1]) Fragestellung 2. kiadás 61. lap.

meg? Kétségtelen, hogy ilyen esetben köteles a Curia a 437. §. 5. bek. alapján megsemmisiteni az itéletet, s utasitani az esküdtbiróságot, hogy a vitás jogi elemnek megfelelő tényeket is vegye fel a kérdésbe.

Az nem lehet vitás, hogy könnyebb a tettazonossághoz szükséges tényeket a kérdésbe felvenni, mint a jogi elemhez szükségeseket. De azért, mert ez néha nehézségbe ütközik, szabad-e az egész perorvoslati rendszert sarkaiból kiforgatni, s mert itt-ott akadályokra bukkanunk, ezen kivétel kedvéért, szabályként felállithatjuk-e azt, hogy a tényelemek mellőzendők a kérdésekből? Bizony ezt nem tehetjük, mert, ha ezt hirdetjük s ezt követjük, a laikus esküdtet urává teszszük a pernek, végleg kiszolgáltatjuk azt annak nemcsak a ténymegállapitás szempontjából, hanem anyagjogi szempontból is.

Németországban sem dominál már az individualisatio; mert *Stenglein*,[1]) *Mittelstädt*,[2]) *Schwarze*,[3]) *Freudenstein*,[4]) *Beling*,[5]) *Ruhstrat*[6]) és *Kries*[7]) erős támadást intéznek azon felfogás ellen, mely utalva a kérdésszerkesztés nehéz voltára a konkrét ténykörülményeket ki akarja szoritani a kérdések tartalmából; meghuzzák a vészharangot a Reichsgericht judikaturája felett s arra figyelmeztetnek, hogy ily gyakorlat az esküdtbiróság itéletét anyagjogi szempontból hozzáférhetlenné teszi.

Stenglein, a német-birodalmi tszéknek nagytekintélyü birája volt az első, a ki az individualisatió tulhajtására s a felülvizsgálatnak ezzel kapcsolatos lehetetlenségére figyelmeztetett.

„. . . Es kann sich nur darum handeln, — igy szól — den Geschworenen zwar unausgeschiedene That und Rechtsfrage zur Entscheidung zu überlassen, bei der Fragestellung aber zugleich *die Thatumstände, in welchen die Rechtsbegriffe enthalten sein* sollen, insoweit festzustellen, dass der Wahrspruch der Geschworenen in gleicher Weise einer Kontrole untersteht und die Rechtseinheit gewahrt werden könnte wie bei anderen Urtheilen, selbstverständlich nur durch Revision.“[8])

Mitteltstädt pedig, hasonlókép általánosan ismert nagyérdemü birája a Reichsgerichtnek, erős támadást intézve a törvény és a gyakorlat ellen, azt mondja: „Senkinek sem jut eszébe a fran-

[1]) Gerichtsaal 34. k. 161. lap. 44. köt. 400., [2]) u. o. 37. köt. 557. lap. — [3]) Kommentár 293. §. — [4]) Gold. Archiv XXXI. k. 120. — [5]) Lehrbuch; 548. — [6]) Goltd Archiv 29. köt. 52. l.) — [7]) Lehrbuch 615. l.
[8]) i. m. 560. l.

czia rendszert utánozni, mely a tény- s jogkérdés kettéválasztására törekedett; de talán azt sem akarhatjuk, hogy az esküdtek határozata istenitéletekké fajuljon. . . . A törvény előkészitése alkalmával több javaslatot tettek, igy *Bekker* és *Schwarze*, kik a törvény tervezőinek azt a mulasztását akarták helyreütni, mely szerint ezek elfelejtették, hogy esküdtbirósági itélet hasonlókép felülvizsgálandó a törvény szerint anyagjogi szempontból, de eredménytelenül terjesztettek be ez irányban módositásokat."[1])

Igy folytatja tovább: „A kérdések szerkesztése folytán az esküdtbirósági itéletek az anyagjogi revizió alól teljesen kivonattak. A Reichsgericht judicaturája bizonyitja, hogy a törvény életbelépte óta letelt hat év alatt a Reichsgericht *egyetlen egyszer* sem volt abban a helyzetben (a kérdéseknek fogyatékos ténybeli felszerelése miatt), hogy az esküdtbiróság itéletét azon okból megsemmisithette volna, mert az esküdtek határozata helytelen subsumtion nyugodott."[2])

És hogy a tények felvételével járó gyakorlati nehézségekre vonatkozólag is megszólaltassak egy nagy tekintélyü irót, hivatkozom *Kriesre*, a ki azt mondja, hogy ha a tények felvétele lehetséges a szakbiróság itéletébe, a vádiratba s a vádhatározatba, miért volna az lehetetlen a kérdéseknél.[3])

Az a törvénymagyarázat, mely a 355. §-nak — elismerem — a revizió igényeinek nem megfelelő szövegéből azt következteti, hogy a vitás jogi elemeknek megfelelő tényeket nem kell felvenni a kérdésbe, s csupán a tettazonosság megállapitásához szükséges tények foglalandók abba, a kérdésszerkesztésről szóló §§-ok területén sem egészen következetes.

Kiindul abból, hogy a 355. §. csak „a megkülönböztetéshez" alkalmas tények felvételét követeli meg; tehát ezek felveendők a kérdésbe, de több, jelesül a vitás jogi elemeknek megfelelő tények kihagyandók. Hát jól van, felejtsük el a 427. §. 1. bekezdésének s a 437. §. 1., 3. s 5. bekezdésének szabályait s maradjunk annál az — *általam tévesnek tartott* — elvnél, hogy a perjog *intézményes* szabályai izoláltan is megérthetők s igy a kérdések tartalmát állapitsuk meg az idevonatkozó §§-okból.

Láttuk a 355. §-t, az megköveteli a tettazonosság megállapitásához szükséges tényeket. Már most ezen törvénymagyarázatot

[1]) i. m. 170. l.
[2]) U. o.: 564. lap.
[3]) Lehrbuch 615. lap.

követve menjünk tovább. A 356. §. a kisegitő kérdésről szól, mely tudvalevőleg a főkérdésnek „nem"-leges eldöntése után főkérdés lesz; mit kell ennek tartalmazni? Szabad-e a 355. §-ra visszamenni? vagy mit tartalmaz a 358. s 359. §§-ok alapján feltett kérdés? Ha törvénymagyarázatnál szabály volna az, hogy minden szakasz a többitől elkülönitve magyarázandó, akkor a 355. §. rendelkezését nem vehetjük kölcsön a többi kérdésnél sem.

Már pedig a gyakorlat a kisegitő kérdés (356. §.) szövegezésénél mindig a 355. §-ból indult ki, vagyis teljesen azt tartotta szem előtt, hogy ez is főkérdés másodsorban, tehát erre is a 355. §. szabályai alkalmazandók s itt is felveszi a tettazonosság eldöntéséhez szükséges tényeket. Vajjon ez a törvénymagyarázat, nem a törvény rendszerét tartja-e szem előtt? Kétségtelenül azt; mert ha izoláltan magyarázná a 356. §-t, annak ténybeli tartalmára itt felvilágositást nem találna.

Csodálatos azonban a gyakorlat; csak egyet mer lépni s a helyes törvénymagyarázattal csak a szomszéd szakaszig bátorkodik elmenni; de ezt a rendszert nem meri alkalmazni a 427. s 437. §§-ok egybevetésével.

Már pedig, ha a logika utján haladva e két szakaszt is felhasználná a törvénymagyarázatnál, nem kellene attól tartani, hogy a laikus elem végleg dönt a jogkérdésben, mert bíróságaink tényelemekkel kellően felszerelnék a kérdéseket, ugy hogy a Curia felülvizsgálhatná az esküdtbiróság itéletét anyagjogi szempontból is.

A hibás gondolkodás folytán azonban csodálatosképen a levegőben van az a téves és a törvénynyel homlokegyenest ellenkező hit, mely szerint a jury igazmondására alapitott itélet nem revisionabilis anyagjogi szempontból. Ez a balhiedelem be van férkőzve az alsófoktól a legfelsőbb fokig a jogászi elem minden rétegébe, *holott csak a 427. §. 1. s 437. §. 1. s 3. bekezdését kellene gondolkodva elolvasni, hogy a felfogás hibás voltáról meggyőződjenek.*

Kétségtelenül az alsófok is hibás, de hibás a Curia is, hogy az esküdtbirósági ügyek sorsa egészen a laikusok kezére jutott. Az uj intézménybe nem tudták magukat beleélni; hazajáró lélekként kisértett a régi sajtóeljárás *cassatorius* rendszere, mely tényleg tiltotta az esküdtbiróság itéletének anyagi reformatióját; ennek hamvaiból támadhatott az a felfogás, hogy az esküdtbiróság itéletét a törvénynek megfelelő itélettel nem helyettesitheti a Curia.

A BP. 437. §-ának 5. bekezdése megadja a Curiának a mó-

dot arra, hogy ha hiányosak a kérdések, azokat helyesen szövegezett kérdésekkel pótolhassa. A Curia feladata az irányitás s az anyagi jog alkalmazásának ellenőrzése az egész vonalon. Értjük, hogy a Curiát a BP. életbeléptetésekor bizonyos fokig az alaki jog formalismusa lekötötte, de a kezdet nehézségein már tul vagyunk, legfőbb ideje, hogy az anyagi jog nyomuljon ismét előtérbe.

Nem áll az a gyakran odadobott vád, hogy a törvény rossz, csak alkalmazni kell azt; és pedig jól kell alkalmazni. Az anyagi jog felvirágzásának a törvény nem állja utját, sőt számos szabály van abban, mely az anyagi jog érvényesülését jobban előmozditja mint a lomtárba került felebbezés.

2. Az esküdtbiróság előtt tartandó főtárgyalás előkészitése.

337. §.

A XVII. és XVIII. fejezetek rendelkezései, a mennyiben a jelen fejezet eltérőleg nem intézkedik, az esküdtbiróság előtt folytatott eljárásnál megfelelően alkalmazandók.

A fennebb emlitett két fejezetnek a törvényszékre, illetőleg elnökére vonatkozó rendelkezései az esküdtbirósági eljárásban az esküdtbiróság birói tagjaira, illetőleg elnökére értendők.

A meddig az esküdtbiróság nincs megalakulva, az a törvényszék végzi az esküdtbirósághoz utasitott teendőket, a melynek székhelyén az esküdtbiróság müködik.

Az esküdtbiróság elnöke az egész főtárgyalás alatt köteles az esküdteknek hivatásuk gyakorlása tekintetében a felmerülő körülményekhez képest szükséges utmutatást megadni és őket kötelességeikre figyelmeztetni.

338. §.

Az esküdtbiróság elnöke mindegyik esküdtbirósági ülésszakra a szolgálati lajstromban elősorolva levő harmincz esküdtet a törvényes következmények terhe alatt, szabályszerüen (79. és 80. §§.) és oly időben idézi meg, hogy az idézőlevél az esküdteknek legalább nyolcz nappal a főtárgyalás határnapja előtt kézbesitve legyen. A később, de még a főtárgyalás előtt teljesitett kézbesités nem menti fel az esküdtet a megjelenés kötelessége alól.

Egy időben az esküdtek megidézésével a szolgálati lajstromban megnevezve levő tiz helyettes esküdt értesitendő, hogy az ülés-

szak alatt a főtárgyalások idejében lehetőleg lakásukon tartózkodjanak.

A helyettes esküdtek felmerülő szükség esetén abban a sorrendben hivandók be, a melyben nevök a szolgálati lajstromban előfordul.

339. §.

Az esküdtbiróság rendes ülésszakában a hatáskörébe tartozó ügyek közül mindazok elbirálandók, melyekben a vádhatározat az ülésszak első napja előtt már meghozva, vagy a főtárgyalás elrendelve (268. §. 3. bekezdés) volt.

Ha a vádhatározatot vagy a főtárgyalást elrendelő határozatot csak az esküdtbirósági ülésszak alatt hozzák meg, az illető ügyben az esküdtbiróság főtárgyalásának a folyó ülésszakban való megtartását a biróság csak a vádlott beleegyezésével és a vádló meghallgatása után rendelheti el.

E határozat ellen felfolyamodásnak nincs helye.

340. §.

Az esküdtbiróság a felek egyező kérelmére olyan ügynek főtárgyalását, mely a 339. §. első bekezdése szerint a legközelebb következő ülésszakban volna elbirálandó, fontos okból végérvényesen más ülésszakra halaszthatja el. E határozat ellen felfolyamodásnak nincs helye.

341. §.

Az esküdtbiróság birói tagjainak és a berendelt esküdteknek névjegyzéke legalább három nappal a főtárgyalás megkezdése előtt a fogva levő vádlottnak kézbesitendő, a szabadlábon levő vádlott részére pedig megtekinthetés végett a törvényszék kiadóhivatalába adandó. Az esetleg később megidézett esküdteknek nevét a vádlottal a főtárgyalás megkezdése előtt utólag kell közölni.

Jegyzet: 1. A törvény 338. §-a előirja, hogy mindegyik esküdtbirósági ülésszakra harmincz esküdtet idéz meg az esküdtbiróság elnöke; egyidejüleg az esküdtek megidézésével a szolgálati lajstromban megnevezve levő tiz helyettes esküdtet értesiti, hogy az ülésszak alatt a főtárgyalások idejében lakásukon tartózkodjanak. Az esküdtbiróság ülésszaka alatt ez a harmincz rendes, illetőleg szükség esetén a tiz helyettes esküdt teljesiti a szolgálatot.

A törvény nem rendelkezik arról az esetről, ha a harmincz rendes és tiz helyettes esküdt közül nem jelenik meg annyi, a

mennyinek jelenléte az esküdtszék megalakitásához szükséges, t. i. huszonhat (343. §.). A Bp. azért nem állit fel szabályt erről az eshetőségről, mert nem is tételezhető fel, hogy az Et.-ben meghatározott szigoru büntetések daczára negyven esküdt közül tizennégynél több elmarad. Ha mégis ez megtörténnék, a főtárgyalást a Bp. 336. §. *b)* pontja alapján el kell napolni, s az elnapolt ügyekben a főtárgyalást vagy a következő ülésszakban kell megtartani, vagy pedig — ha a következő ülésszakra már uj ügyek nem utalhatók át — rendkivüli ülésszak tartása tárgyában az Et. 32. §-a értelmében intézkedést kell kieszközölni a kir. itélőtáblától.

Uj szolgálati lajstrom azonban egybe nem állitható, mert az Et. 19. §-a értelmében a szolgálati lajstrom kisorsolása és az ülésszak megkezdése közé legalább tizenöt napnak kell esnie, s továbbá, mert az esküdteket ugy kell idézni, hogy az idézőlevél az esküdtnek legalább nyolcz nappal a főtárgyalás határnapja előtt kézbesitve legyen (338. §.); és végül, mert a berendelt esküdteknek névjegyzéke legalább három nappal a főtárgyalás megkezdése előtt a fogva levő vádlottnak kézbesitendő, a szabadlábon levő vádlott részére pedig megtekinthetés végett a törvényszék kiadóhivatalába adandó (341. §.). Kétségtelen tehát, hogy az esküdtek elmaradása esetén ezen határidőre tekintettel nem lehet azonnal uj szolgálati lajstromot egybeállitani (v. ö. 342. §. 4. jegyzetét).

2. Az 1. sz. jegyzetben emlitett eljárást kell követni akkor is, ha az ülésszakra utalt ügyeket az év utolsó napján nem lehet letárgyalni s oly ügy is maradt fenn, a melyikben a tárgyalást meg sem kezdhették. Ki van véve ezen szabály alól az oly ügy, melyben a főtárgyalás az esküdtek közremüködésével már kezdetét vette, mert az Et. 30. §-a szerint a szolgálatot tevő esküdtek és helyettes esküdtek az ügy letárgyalásáig közremüködni kötelesek, még abban az esetben is, ha a tárgyalás a szolgálati éven tulterjed.

3. A törvény 338. §-a az esküdtek idézésére nézve előirja, hogy a Bp. 79. és 80. §§. értelmében és oly időben kell történni, hogy az idézőlevél az esküdtnek legalább nyolcz nappal a főtárgyalás határnapja előtt kézbesitve legyen. Miután az esküdt, a ki az idézésre meg nem jelent, az Et. 24. §-a szerint sulyos pénzbirsággal büntetendő, tisztába kell hozni azt, hogy az esküdt idézése mikor szabályszerü vagyis olyan, hogy elmaradás esetén a pénzbirság kiszabható. A BP. 338. §-a az esküdtek idézésénél két mozzanatot domborit ki; az egyik az idézés szabályszerüsége, melynél a Bp. 79. és 80. §-ra történik utalás; a másik a nyolcz nap, a

minek az idézés kézhezvétele és a tárgyalás határnapja közé kell esni. Az esküdt akkor van szabályszerüleg idézve, ha az idézés a Bp. 79. és 80. §-ai értelmében történt; mert a „*szabályszerü*“ meghatározó után következik a 79. és 80. §-okra való utalás; miután pedig a nyolcz napról ezután történik említés, kétségtelen, hogy a nyolcz nap fenforgása vagy annak hiánya az idézés szabályszerüségével semmi összefüggésben sincsen. Kitünik ez a 338. §. első bekezdésének utolsó mondatából, mely szerint: „a később, de még a főtárgyalás előtt teljesitett kézbesités nem menti fel az esküdtet a megjelenés kötelessége alól.“ Vagyis itt a törvény kimondja, hogy a nyolcz nap megtartása vagy meg nem tartásával semmi joghatály sincs összekapcsolva; tehát, ha az esküdt a 79. és 80. §§. értelmében meg volt idézve, az Et. 24. §-a értelmében elmaradás esetén megbüntethető, tekintet nélkül arra, hogy a kézbesités és a főtárgyalás határnapja közt mennyi idő telt el. S igy a törvény itt csak lehetőség szerint figyelembe veendő szabályt állitott fel abból az okból, hogy a megidézett esküdt magánügyeit még a főtárgyalás határnapja előtt kellőleg elrendezhesse.

4. A helyettes esküdtek nem idéztetnek meg, hanem csak értesittetnek s pedig azzal a figyelmeztetéssel, hogy „az ülésszak alatt a főtárgyalások idejében lehetőleg *lakásukon* tartózkodjanak.“

Miután a helyettes esküdt csak „*lehetőleg*“ köteles lakásán tartózkodni, ebből következik, hogy jogos magánérdekei által parancsolt szabadmozgásában nincs korlátolva. Ha azonban szükség van reá, akkor a 338. §. első bekezdése értelmében megidézik; ezen időponttól fogva már az Et. 24. §-ban meghatározott rendbirság alatt áll. Itt a törvény rendszere ellen azt lehetne felhozni, hogy könnyü lesz az esküdti szolgálat és a pénzbirság alól is kiszabadulni, mert a helyettes esküdt csak értesitést kap, a mely szabad mozgásában nem akadályozza, következésképp, ha a szolgálat alól ki akar bujni, a vett értesités után eltagadja magát, vagy lakásáról távozik, hogy idézhető, s elmaradás esetén büntethető ne legyen. Ámde a szabályszerü kézbesitésnek oly tág fogalma van, hogy a kézbesitést meghiusitani teljesen lehetetlen (v. ö. 80. §. magyarázatát).

5. A 339. §. azt a szabályt állitja fel, mely szerint: „az esküdtbiróság *rendes* ülésszakában a hatáskörébe tartozó ügyek közül mindazok elbirálandók, melyekben a vádhatározat az ülésszak első napja előtt már meghozva, vagy a főtárgyalás elrendelve (268. §. 3. bekezdés) volt“.

Itt mindenek előtt kiemelendő a „rendes ülésszak", melylyel szemben az 1897: XXXIII. t.-cz. 32. §-a a rendkivüli ülésszak fogalmát állitja fel, a melyet a tárgyalandó ügyek száma, fontossága vagy nagy terjedelme okából a kir. itélőtábla büntetőtanácsa rendel el. Miután a Bp. csak a rendes ülésszakra állitja fel azt a szabályt, hogy azon minden a főtárgyalásra megérett ügy elbirálandó, ebből következik, hogy a rendkivüli ülésszakra ez a szabály nem alkalmazandó, következésképp az esküdtbiróság elnökének hatáskörébe tartozik az, hogy mely ügyeket utal a rendkivüli ülésszak elé.

A rendes ülésszakban mindazokat az ügyeket el kell birálni, melyekben az ülésszak első napja előtt a vádhatározat meghozva vagy a főtárgyalás elrendelve (268. §.) volt. A törvény itt csak vádhatározatot és a főtárgyalást elrendelő határozatot (268. §. 3. bek.) emliti fel, de nem utal a közvetlen idézésre (283. §.); holott a közvetlen idézés és a főtárgyalásnak a Bp. 268. §-a értelmében való elrendelése közt oly lényeges a különbség, hogy az egyik a másikat mindig kizárja, mert mindkettőnek más perjogi feltételei vannak. Ennek az az oka, hogy az Ét. 15. §-a szerint az esküdtbiróságok hatáskörébe oly ügyek vannak utalva, melyekre a törvény öt évnél hosszabb szabadságvesztésbüntetést állapit meg; miután pedig a közvetlen idézés csak akkor rendelhető el, ha a vádbeli cselekményekre legfeljebb öt évi szabadságvesztésbüntetés van megállapitva (281. §.), ennélfogva a törvény (339. §.) nem utal a közvetlen idézésre. Mindazáltal eme szabály szem előtt tartása mellett is kivánatos lett volna a közvetlen idézésre is utalni, mert a nyomtatvány utján elkövetett és az esküdtbiróságok hatáskörébe tartozó ügyekben, a hol a büntetés maximuma legtöbbször az öt éven alól marad — a Bp. 572. §. 2. bekezdése értelmében a nyomtatvány szerzője ellen a közvetlen idézés elrendelhető.

Abból azonban, hogy a törvény a 339. §-ban nem emliti fel a közvetlen idézést, korántsem az következik, hogy a közvetlen idézéssel a főtárgyalásra utalt ügyek nem tárgyalandók le a legközelebbi ülésszakban, hanem ellenkezőleg, a törvény rátiója az, hogy valamennyi, az ülésszak első napja előtt főtárgyalásra megérett ügyet le kell tárgyalni, tehát azt is, a melyik közvetlen idézéssel utaltatott a főtárgyalásra. Ez azonban csak ügyviteli jellegü szabály; melynek megszegése miatt perorvoslat nem használható.

6. Azokban az ügyekben, melyekben az ülésszak első napja előtt már vádhatározatot hoztak, a főtárgyalást meg kell tartani, még akkor is, ha a terhelt felfolyamodással élt, mert a Bp. 270. §-a

szerint a vádhatározat ellen felfolyamodás nem használható, az előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság, vagy az eljárás felfüggesztése miatt használt perorvoslat pedig nem akasztja meg a további eljárást.

7. Habár a törvény imperative jelenti ki, hogy az ülésszak első napja előtt főtárgyalásra megérett ügyek letárgyalandók, mindazáltal ez oly szabály, mely alól a törvény értelmében van kivétel. Igy a Bp. 286. §. 2. bekezdése szerint a vádlott akként idézendő meg, hogy az idézőlevélnek kézbesitése és a főtárgyalás határnapja közé legalább nyolcz napi időköz essék. Ha tehát a főtárgyalás elnöke azt látja, hogy az idézőlevél kézbesitésével annyi idő eltelik, hogy a nyolcz napos terminus akkor sem tartható meg, ha a főtárgyalást az ülésszak utolsó napjára tüzi ki, ez esetben inkább a következő ülésszakra fogja a tárgyalást ezen törvényes akadály miatt kitüzni, sem hogy koczkáztassa azt, hogy a vádlott a főtárgyalás elnapolását a főtárgyaláson kérelmezze, mert ez a kérelem, ha az a nyolcz napos terminus meg nem tartására van alapitva, meg nem tagadható (286. §. 2. bek.).

8. Ha valamely ügyben a vádhatározatot, vagy a főtárgyalást elrendelő határozatot csak az esküdtbirósági ülésszak alatt hozzák meg, a főtárgyalásnak a folyó ülésszakban való megtartása csak a vádlott beleegyezésével és a vádló meghallgatása után rendelhető el (339. §.). A főtárgyalás megtartásához szükséges tehát a vádlott beleegyezése és a vádló meghallgatása. Ha több vádlott van, mindegyik beleegyezése megkivántatik; és egynek ellenzése elég ahhoz, hogy a főtárgyalás ne rendeltessék el. Sem a beleegyezést, sem az ellenzést nem kell indokolni. A vádló beleegyezése azonban nem szükséges, de megkivántatik, hogy határozathozatal előtt a bíróság ezt is meghallgassa.

9. Nemcsak a 7. sz. jegyzet alatt emlitett esetben, hanem akkor is más ülésszakra halaszthatja a bíróság valamely ügy főtárgyalását, ha a felek e tárgyban „egyező kérelmet“ terjesztettek elő (340. §.). „Felek“ alatt értendők a kir. ügyészség, a fő -és a pótmagánvádló, valamint az, a ki ellen a bünvádi eljárás folyik (13. §.). Miután a sértett csak akkor lesz pótmagánvádló, ha a kir. ügyész visszalépett s a vád képviseletét ettől átvette (42. §.), miután e szerint a sértett addig, mig az ügyész képviseli a vádat, nem „fél“, ebből következik, hogy a sértettet addig, mig csak ily minőségben szerepel, a 340. §. értelmében nem kell meghallgatni.

A főtárgyalás csak akkor halasztható el, ha a felek egyezőleg

kérik, tehát, ha valamelyik fél az elhalasztást ellenzi, a bíróság a kérelmet köteles megtagadni; ez azonban nem azt jelenti, hogy a bíróság nem halaszthatja el az ülésszak első napja előtt megérett ügyekben a főtárgyalást. Kétségtelenül elhalaszthatja ilyen ügyekben is, csakhogy ez a felek előterjesztésének ellentétes tartalma esetében nem azért történik, mert a felek kérték, hanem más fontos okból, melyet a bíróság a felek előterjesztése nélkül is köteles figyelembe venni (336. §. 1—6. pont).

Az elhalasztás ezen módja azonban lényegesen különbözik a most tárgyalt (340. §.) elhalasztástól, mert a 340. §. esetében gyakran a főtárgyalás még ki sincs tüzve, holott a 336. §. eseteiben nemcsak ki van tüzve a főtárgyalás, hanem az már meg is van kezdve. A főtárgyalást, annak megkezdése előtt pedig, fontos okból az elnök halaszthatja el (290. §.).

Ha a főtárgyalásnak más ülésszakra való utalását a felek egyezőleg kérik, ezt a kérelmet a bíróság köteles határozat tárgyává tenni s megvizsgálni, hogy az elhalasztást „fontos okból" kérik-e, mert csak ez esetben halasztható el a főtárgyalás; de az elhalasztás ily esetben sem kötelező, mert a törvény szerint a bíróság a főtárgyalást csak „elhalaszthatja", tehát nem köteles azt elhalasztani.

10. A törvény 340. §-ának utolsó mondata, mely szerint: „E határozat ellen felfolyamodásnak nincs helye", tulajdonképen nem a kérelemnek helyt adó, hanem az azt elutasító határozatot érti, mert, ha a felek egyezőleg kérik s a bíróság ez alapon rendeli el az elhalasztást, nincs oly fél, a ki a határozat által érdekeit sértve érezhetné.

3. Az esküdtszék megalakitása.

342. §.

A főtárgyalásnak megnyitása és a vádlottnak személyes viszonyaira (133. §. első bekezdés) való kihallgatása után, a felek és képviselőik jelenlétében, mindig nyilvános ülésben és rendszerint minden ügyre nézve külön, meg kell alakitani az esküdtszéket.

E czélból az elnök mindenekelőtt megállapitja, hogy jelen vannak-e a megidézett esküdtek. Ha még huszonhat esküdt sem jelent meg, az elnök a helyettes esküdtek közül, az elmaradásnak törvényes következményeire való figyelmeztetés mellett, annyit idéz

meg (338. §.), a hánynyal az esküdtek huszonhatnál kevesebben vannak.

Ha későbbi főtárgyaláshoz huszonhatnál több esküdt jelenik meg, az elnök a berendelt helyettes esküdteket berendeltetésöknek megforditott sorrendjében elbocsátja.

Jegyzet: 1. A Bp. 342. §-a szerint az esküdtszék megalakitása a főtárgyalás megnyitása és a vádlottnak személyes viszonyaira való kihallgatása után történik. A főtárgyalást pedig az ügy rövid megjelölésével nyitja meg az elnök (301. §.). A rendes eljárásban a vádlottnak személyes viszonyaira való kihallgatása után az elnök megállapitja a megidézett felek, tanuk és szakértők megjelenését vagy meg nem jelenését (301. §. 4. bek.). Habár a törvény azt jelenti ki, hogy az esküdtszéket az után alakitják meg, midőn a vádlott személyes viszonyaira már ki van hallgatva, mindazáltal ezt nem betü szerinti értelemben kell venni, mert nem volna észszerü az esküdtszéket már akkor megalakitani, mikor még nem lehet tudni, hogy a főtárgyalás megtartható-e vagy nem, tehát a vádlott kihallgatása után — éppen ugy, mint a rendes eljárásban — azt kell előbb constatálni, hogy a felek megjelentek-e vagyis, hogy megtartható-e a tárgyalás vagy sem.

2. Az esküdtszéket *mindig* nyilvános ülésben a felek és képviselőik jelenlétében kell megalakitani; következésképp az esküdtszék megalakitására a nyilvánosságot kizárni nem szabad (293. §. 4. bek.). Ezen szabály megsértése semmiségi ok, mert a 427. §. 1. ptja a 342. §-ra is utal, következésképp az esküdtszék nyilvános megalakitása az esküdtszék szabályos megalakitásához tartozik. A megalakitásnál nemcsak a feleknek, hanem képviselőiknek is együttesen jelen kell lenni, még akkor is, ha a visszautasitás jogának gyakorlását a vádlott védőjére, a magánvádló pedig képviselőjére bizta (344. §. ut. bek.), mert a 342. §. első bekezdése szerint a megalakitás a „felek és képviselőik jelenlétében történik", a miből az együttes jelenlétel szüksége nyilvánvaló. Ha az esküdtszék megalakitása alatt a felek és képviselőik nem voltak jelen, hivatalból észlelendő szabálytalanság forog fenn. (427. §. 1. p.). Nem semmiségi ok azonban, ha a tanuk s szakértők is jelen voltak (Curia B. T. 45. K. 141. l.) a megalakitásnál.

3. Az esküdtszéket minden ügyre nézve külön kell megalakitani. Igaz ugyan, hogy ezen szabály előtt a 342. §. első bekezdésében a „rendszerint" szó is benne van, a miből arra is lehetne következtetni, hogy a törvényben a rendszerint követendő szabály alól

kivételnek is kell lenni, ámde ez nincs igy s a „*rendszerint*“ szót az igazságügyi bizottság hagyta benne elnézésből, holott azt a 347. §. átszövegezése után hasonlóképen ki kellett volna hagyni.

Ugyanis a 347. §. eredeti szövege igy szólt: „Ha egy napra több ügy tárgyalása van kitüzve, az első ügyben alakitott esküdtszék fog eljárni mindazokban az ügyekben, a melyekben a felek ebbe való beleegyezésüket az első ügy főtárgyalásának kezdetén kijelentették stb.“

A 342. §-ban olvasható „*rendszerint*“ követendő szabály alól tehát a kivételt a 347. §. foglalta magában, ámde a képviselőház igazságügyi bizottsága ezt a §-t a törvénynek megfelelően, következőleg módositotta:

„Ha egy napra több ügy tárgyalása van kitüzve, az esküdtszék mindenik ügyben külön megalakitandó.“

„A bizottság abból az okból nem járult a miniszteri javaslat ama rendelkezéséhez, mely szerint ily esetben az első ügyben alakitott esküdtszék fog eljárni mindazokban az ügyekben, a melyekben a felek ebbe való beleegyezésüket az első ügy főtárgyalásának kezdetén kijelentették, mert egy napra sok ügy alig lesz tüzhető s az első ügy főtárgyalásába idegen eljárást vegyiteni nem czélszerü.“ (Jelentés 51. oldal.)

Látható tehát, hoy a 342. §-ban olvasható „rendszerint“ szónak a javaslat 347. §-ának eredeti szövege mellett volt értelme, de a törvény szövege mellett semmi értelme sincs és a 347. §. módositásával egyidejüleg ki kellett volna hagyni az ekként értelemzavaróvá vált „rendszerint“ szót is.

4. Lényeges ujitást tartalmaz a Bp. 342. §-a az esküdtek számának kiegészitése tárgyában. A 67-iki sajtórendtartás 30. §-a szerint ugyanis, ha az esküdtszéki tagok nincsenek harminczhatan, akkor a megjelentek az esküdtszéki képességgel biró helybeli egyének közül szabad választás utján azonnal kiegészitik magukat; holott a Bp. szerint ha még huszonhat esküdt sem jelent meg, az elnök a helyettes esküdtek közül, az elmaradás törvényes következményeire való figyelmeztetés mellett, annyit idéz meg, a hánynyal az esküdtek huszonhatnál kevesebben vannak (342. §. 2. bek.), tehát a kiegészités csakis a tiz helyettes esküdt közül történhetik; ha pedig kellő számu esküdt igy sem jelennék meg, a 337—341. §§. magyarázatánál az 1. sz. jegyzetben meghatározott módon kell eljárni.

4. Előleges kérdés intézés a felekhez, a magánfélhez és az esküdtekhez.

343. §.

Ha az utólagos berendelés folytán vagy a nélkül legalább huszonhat esküdt jelen van, az elnök semmiség terhe alatt köteles kérdést intézni a felekhez, a magánfélhez és az esküdtekhez az iránt: nincs-e az utóbbiak közt olyan:

1. a kire nézve a jelen törvény 64. §-ának 1—4. pontjaiban felsorolt kizáró okoknak valamelyike forog fenn;

2. a ki a vádlottnak elitéltetése vagy felmentése esetében hasznot remél vagy kártól tart;

3. kit az ügyben tanu vagy szakértő gyanánt már kihallgattak, illetőleg a főtárgyalásra megidéztek;

4. ki az ügyben mint esküdt, vádló, védő vagy a sértettnek képviselője müködött;

5. ki az állam hivatalos nyelvét nem érti;

6. a ki testi vagy szellemi fogyatkozása miatt, vagy azért, mert ellene bünvádi eljárás van folyamatban, vagy csőd vagy gondnokság alá helyezés van elrendelve, az esküdtek jegyzékébe nem lett volna felvehető, vagy a kire nézve eme körülmények később merültek fel.

Az az esküdt, a ki ellen az 1—6. pontok alatt felsorolt okok valamelyike forog fenn, az illető ügynek elintézésében nem vehet részt. Az, a kire nézve az 5. és 6. pontok alatt megjelölt okok valamelyike forog fenn, az esküdtek lajstromaiból is törlendő.

A kizárásra nézve, az illető esküdtnek és a feleknek meghallgatása után, a bíróság végérvényesen határoz.

Ha a fennebi módon a megjelentek közül annyian volnának kizárandók, hogy az esküdtek száma huszonnégynél kevesebb lenne: az esküdtszék megalakitásához csak abban az esetben lehet fogni, ha abba a visszautasitásra jogosult felek (344. §.) beleegyeznek s legalább annyi esküdt maradt fenn, a mennyi az esküdtszék megalakitásához a 345. és 346. §-ok szerint szükséges.

Ellenkező esetben az esküdtek a 342. §. második bekezdésében meghatározott módon olyképen egészitendők ki, hogy legalább huszonnégyen legyenek.

Jegyzet: 1. A 343. §. első bekezdése három szabályt állit fel, t. i. *a)* hogy mikor, *b)* kikhez és *c)* mily tartalmu kérdést kell intézni az elnöknek, mielőtt az esküdtszék megalakitásához fogna.

Ad. *a)* Az előleges kérdést, melynek az a czélja, hogy az esküdtek pártatlansága megállapittassék, akkor intézi az elnök, mikor már „legalább" huszonhat esküdt jelen van. Habár az esküdtszék megalakitásánál elkövetett szabálytalanság semmiségi ok (427. §.) mindazáltal nem vezethet az eljárás megsemmisitésére, ha az elnök az alább részletezett kérdést már akkor intézi az illetőkhöz, ha még csak huszonnégy esküdt van jelen; mert vagy van a huszonnégy esküdt közt olyan, a ki kizárandó, vagy nincs; igenlő esetben a kizárt helyett helyettes esküdtet kell megidézni, mert az esküdtszék megalakitásához csak akkor lehet fogni, ha legalább huszonnégy kifogás alá nem eső, érdektelen esküdt van jelen (343. §. 4. bek.); ellenkező, vagyis abban az esetben, ha a megjelent huszonnégy esküdt közt egy sincs kifogás alá eső, nyomban megkezdhető az esküdtszék megalakitása s fölösleges volna az időt tölteni, helyettes esküdteket berendelni, csak azért, hogy akkor huszonhat esküdt legyen jelen, midőn az érdekeltség megállapitása végett az elnök a törvényben meghatározott kérdést teszi fel. A Curia egy izben ezzel ellenkezőleg határozott, kimondván, hogy az esküdtszék megalakitásához csak akkor lehet fogni, ha huszonhat esküdt jelen van (B. T. 51. k. 112.). Ez a határozat azonban magában álló; s a Curia a fenti értelemben magyarázza a törvényt.

b) A kérdést fel kell tenni 1. a felekhez; 2. a magánfélhez és 3. az esküdtekhez.

Felek alatt értendők: a kir. ügyészség; a fő és a pótmagánvádló, valamint az, a ki ellen a bünvádi eljárás folyik (13. §.). Magánfél az a sértett vagy jogutódja, a ki magánjogi igényt érvényesitése végett a bünvádi eljáráshoz csatlakozott (13. §.). A felek megkérdezése azért szükséges, mert maguk is állhatnak az esküdttel a 64. §. 3., 4. pontjában meghatározott viszonyban és mert ők is felhozhatnak olyan okot, mely az esküdt kizárására vezet.

c) A felteendő kérdések tartalmát és igy a concrét ügyben való alkalmazást kizáró okokat a 343. §. 1—6. pontja szabályozza.

Ad. 1. p.: v. ö. a 64. §. 1—4. pontjainak a magyarázatát.

Ad. 2. pont: Kizárandó az az esküdt, a ki a vádlottnak elitéltetése vagy felmentése esetében hasznot remél vagy kártól tart.

A haszon vagy kár lehet közvetlen és közvetett. Közvetlen akkor, ha magát az esküdtet érinti, közvetett pedig, ha más egyént érint, a ki az esküdttel oly viszonyban áll, mely arra enged következtetni, hogy az esküdt nem fog pártatlanul itélni. Ilyen a hozzátartozói vagy szerződéses viszony stb.

A haszon vagy kár nem szorosan magánjogi értelemben veendő, mert ekképen mig egyrészt a legtávolabb álló s legcsekélyebb értékü kár vagy haszon is az esküdt kizárására vezetne, másrészt a nem vagyoni értékü kár vagy haszon, bármily befolyással lehet is az az esküdt pártatlanságára, nem volna figyelembe vehető. Tehát a kárt s hasznot tágabb értelemben kell venni s igy ide tartozik a társadalmi, politikai s erkölcsi kár és haszon is.

Az esküdt csak akkor zárható ki, ha a fenti értelemben vett haszon vagy kár az itélet következtében előreláthatólag be fog állani; ha azonban annak bekövetkeztét csak az esküdt subjective reméli vagy annak bekövetkeztétől fél; vagy ha annak bekövetkeztére illetve elmaradására az itélet mi befolyással sem lehet, akkor a kizárás nem rendelhető el.

Ha az esküdt nem záratik ki, a főtárgyalási jkvben tüzetesen megjelölendő az, a mi haszon vagy kárként jelöltetett meg, hogy a Curia a felülvizsgálatnál ebben a kérdésben határozhasson.

Ad. 3. pont. Ki kell zárni azt az esküdtet, a kit az ügyben tanu vagy szakértő gyanánt már kihallgattak, illetőleg a főtárgyalásra megidéztek. A kihallgatásnak abban *„az ügyben"* kellett történni, a melyik tárgyalás alatt áll. Ha tehát connexitás esete forog fenn és pl. lopás a gyilkossággal concurrál, de a lopás vádja iránt az eljárás meg lett szüntetve s az esküdt csak a lopás vádjára lett kihallgatva és a gyilkossági ügyet tárgyalják; a kizárás nem rendelhető el, mert az esküdtet nem a tárgyalás alatt álló gyilkossági ügyben hallgatták ki. Az közömbös, hogy a kihallgatás a per melyik szakában történt, tehát a nyomozás során történt kihallgatás ép ugy ok a kizárásra, mint a vizsgálóbiró által eszközölt kihallgatás. Hasonlókép ki kell zárni azt a tanut s szakértőt is, a kit a főtárgyalásra *„megidéztek"*.

Miután a megidézés a multban van használva, nem vezethet kizárásra az, ha valamelyik fél bejelenti, hogy X. esküdtet mint tanut kéri kihallgattatni. Ez az előterjesztés csak akkor lehet kizáró ok, ha az elnök vagy a törvényszék az esküdt kihallgatását elrendelte (306. §. 3. bek.). Ha azonban az előterjesztés el lett utasitva, a félnek még mindig módjában áll az esküdtet visszavetni s ily módon kérelmét a bizonyitó eljárás során megismételni.

Mindenesetre kivánatos, hogy a biróság ilyen esetben ne megszoritólag magyarázza a törvényt, egyrészt, mert a verdict megbizhatóságára homályt vet, ha oly egyének is ülnek az esküdtek padján, kikre mint tanukra hivatkoztak; másrészt a fél vissza-

vetési joga szenved csorbát, ha a visszavetéssel kénytelen aggodalmát eloszlatni akkor, mikor kizárást kellene elrendelni.

A Bp. 132., 181. és 227. §-ai értelmében alkalmazott bírósági tanuk nincsenek kizárva az esküdti szolgálatból; mert a törvény csak azokat zárja ki, a kiket „*kihallgattak*“ (343. §. 3. p.) vagyis, a kik a büncselekményről és a bünvádi eljárásra fontossággal biró ténykörülményekről közvetlen észleleten alapuló tudomással birnak (192. §.).

Nem szabálytalanság, ha a kisorsolt esküdt kijelenti, hogy ő is szemtanuja volt a büncselekménynek, s kilép az esküdtek közül, vallomást tesz és helyébe a pótesküdt lép be (B. T. 54. k. 65. lap.). *Engel* szerint ki kellene zárni az esküdtszékből azt, a ki szemtanuja volt a büncselekménynek; mert ennek hatása alatt áll. Szerintem ellenkezőleg áll a dolog, mert a ténymegállapitás akkor volna legjobb, ha a birók ilyen, igazi közvetlenség alapján határoznának (u. o.).

Ad. 4. pont. Ki kell zárni azt, a ki az ügyben mint esküdt, vádló, védő vagy a sértettnek képviselője müködött. A törvény nem irja körül, hogy mily terjedelmü esküdti müködés zárja ki az esküdtet a szolgálatból, az általános meghatározásból azonban az következik, hogy mindennemü közremüködés kizárásra vezet; mert a törvénynek az a ratiója, hogy azok zárassanak ki, a kik befolyásolva vannak. Befolyásolva van a felvett bizonyitó anyag által nemcsak az, a ki a verdict hozatalában részt vett, hanem az is, a kinek közremüködésével még határozat nem hozatott. Szabályként állithatjuk tehát föl, hogy mint esküdt az müködött közre, akinek, mint esküdtbirónak jelenléte mellett a bizonyitó eljárás kezdetét vette. A törvénynek az a czélja, hogy a közvetlenség friss benyomása alatt itéljen az esküdt. Ezt nem érnénk el akkor, ha olyan esküdt is részt vehetne az ügy tárgyalásában, a ki már egy előbbi tárgyalásnál jelen volt; mert annak bizonyitó adatai az uj tárgyalás adataival összevegyülnének. A régi adatokat pedig az emlékezet nem adja hiven vissza: s igy az emlékezet hamis képei megbizhatlan ténymegállapitásokra vezethetnének.[1])

[1]) Az osztrák törvény ezt a kérdést praecisebben szabályozza B. perrendtartásunknál. A S. P. O. 306. §. 4. p. ugyanis igy szól: Wenn er bei einer früheren Hauptverhandlung über dieselbe Strafsache, welche nunmehr zur *neuerlichen* Hauptverhandlung gelangt (332., 348., 350. abs. 2.) sich als Geschworner betheiligt hat. A törvény világosan uj főtárgyalást emlit, a mi a folytatólagos tárgyalással nem identicus, kitünik ez a 332., 348., 350. §§-ra való utalásból, mely szakaszok az esküdtek tévedését és az eljárás megsemmisitését tárgyalják.

A vádló, védő és a sértett képviselőjére nézve a „müködés“ fogalmát a legkiterjedtebb értelemben kell venni, mert a felek s azok képviselői perjogi helyzetökből kifolyólag egyoldalulag itélik meg az ügyet, az esküdt ellenben a felek érdekei fölé emelkedve az anyagi igazságot köteles érvényre emelni, a mely szellemi munkájára önkénytelenül is zavarólag hatna az, ha előbb egyoldalu álláspontot foglalt el, a melynek hatása alatt az ügyről is egyoldalu képet alkotott magának. Tehát a vádló, védő s a sértettnek képviselője nemcsak akkor nem lehet esküdt, ha a főtárgyaláson részt vett, hanem akkor sem, ha az előzetes eljárás során müködött közre, pl. a sértett képviselője akkor sem lehet esküdt, ha csak a följelentést tette meg és egyébként nem is müködött közre.

Az 5. és 6. pontban foglalt kizáró okok azonosak az Et. 4. §-ában és 5. §. 4., 5., 6. pontjában meghatározott általános kizáró okokkal.

Az Et. 5. §. 4. p. azonban formailag nem födi a 343. §. 6. pontjának ama kijelentését, mely szerint ki van zárva az: „a ki ellen bünvádi eljárás van folyamatban“. Lényegileg azonban e két szakasz rendelkezései közt nincs különbség. Ugyanis ez Et. 5. §. 4. pontjának következő rendelkezése, mely szerint az esküdtek jegyzékébe nem vehető fel „a ki ellen büntett vagy fogházzal büntetendő vétség miatt vizsgálat, közvetlen idézés vagy főtárgyalás (bünvádi prts. 268. §.) van elrendelve vagy a ki vád alá van helyezve“, a bünvádi eljárás folyamatban lételének fogalmát határozza meg, a mi világosan kitünik az Et. indokolásából, mely igy szól:

Az 5-ik §. 4-ik pontja szerint nem vehető fel az esküdtek jegyzékébe a ki ellen büntett vagy fogházzal büntetendő vétség miatt vizsgálat, közvetlen idézés vagy főtárgyalás van elrendelve, vagy a ki vád alá van helyezve. A Bp. 343. §-a szerint pedig az ügy elintézésében nem vehet részt az, a ki ellen bünvádi eljárás van folyamatban, s a ki e miatt az esküdtek névjegyzékébe sem lett volna felvehető. Ebből az tünnék ki, hogy itt a rendelkezés ismétlése fölösleges, ámde az emlitett szabály nem a perrendtartásba, hanem a szervezeti törvénybe való, s a perrendtartásba csak azért vétetett fel, mert provideálni kellett az oly esetekről is, midőn a kizárási ok az évi lajstrom összeállitása után évközben merült fel. Másrészt a perrendtartás 343. §-a nem határozta meg „a bünvádi eljárás“ fogalmát, — mert hiszen azt szervezeti szempontból nem is határozhatta meg, az esküdtbirőságok szervezéséről szóló eme javaslatnak kell tehát a fogalmat a szervezeti jogra tekintettel ugy körülirni, hogy a gyakorlatban egyrészt minden vita ki legyen zárva, másrészt csak azokra szorittassék a kizárás, akik a terhükre rótt s még el nem birált büncselekmény miatt nem teljesithetnek esküdt-birói

functiót. A perrendtartás 343. §-ának emlitett rendelkezése ily értelemben veendő, vagyis a bünvádi eljárás alatt nem lehet a nyomozást érteni, hanem csak a birói eljárást, mely csak nyomatékos gyanu alapján inditható meg (bvdi prttás 1. §-a). (M. i. 49. lap).

2. Az, a ki ellen a 343. §. 1—6. pontjában felsorolt okok valamelyike fennforog, az illető ügynek elintézésében nem vehet részt. Miután a 427. §. 3. pontja szerint semmiségi ok, ha oly egyén müködött közre, mint esküdt, a kit ki kellett volna zárni, ebből folyólag nemcsak a biróságnak a kizárására vonatkozó határozatát, hanem azokat az adatokat is be kell venni a jegyzőkönyvbe, a melyek a kizárás okára vonatkoznak s annak minőségét és bizonyitékát képezik, mert máskép a Curia a semmiségi panaszt nem birálhatja felül.

3. A kizárás tekintetében a biróság végérvényesen határoz. A „végérvényes" szó itt azt jelenti, hogy az e tárgyban hozott határozat inapellabilis, azaz abban a kérdésben, hogy N. N. kizárassék-e vagy ne, külön felfolyamodás nem használható; mint alaki semmiségi esetet azonban a Curia felülvizsgálja azt, hogy az esküdtszék szabályszerüen volt-e megalakitva, vagyis, hogy oly esküdt nem volt-e alkalmazva, a ki a 343. §. 1—6. pontja szerint nem lett volna alkalmazható (427. §. 3. p.).

5. A sorsolás és az esküdtszék megalakitása.

344. §.

Ha a 343. §. szerint az esküdtszék megalakitásához lehet fogni, az elnök által kijelölt biró mindegyik nem kifogásolt esküdtnek külön papirszeletre irt nevét felolvassa és a biróság asztalán levő urnába helyezi.

A nem kifogásolt esküdtek közül a felek annyit utasithatnak vissza, a hánynyal tizenkettőnél, illetőleg — a mennyiben az elnök póteskü dtek alkalmazását rendelte el (436. §.), — ezek számánál is több név van az urnában.

A visszautasitható esküdteknek felét a vádló, másik felét a vádlott utasithatja vissza. Ha e szám páratlan, a vádlott eggyel több esküdtet utasithat vissza.

Több vádlott a visszautasitás jogát együttesen, ha pedig nem jutnak egyetértő megállapodásra, váltakozva, abban a sorrendben gyakorolják, a melyben nevök a vádiratban előfordul.

E szabályok értelmében kimondja az elnök, hogy a felek hány esküdtet és mily sorban utasithatnak vissza.

A visszautasitás jogának gyakorlását a vádlott védőjére, a magánvádló pedig képviselőjére bizhatja.

345. §.

Az elnök az urnában levő papirszeleteket egyenkint kihuzza és mindenik papirszeletnek kihuzása és a rajta levő névnek felolvasása után kérdést intéz a felekhez, esetleg képviselőkhöz (344. §. utolsó bekezdés), hogy az illető esküdtet elfogadják-e?

Erre a vádló és utána a vádlott „elfogadom" vagy „visszautasitom" szóval tartoznak nyilatkozni. Nyilatkozatuknak okát adni nem szabad. A nyilatkozás elmulasztása elfogadásnak veendő.

Mihelyt az elnök további nevet húzott ki, vagy a kisorsolást befejezettnek jelentette ki, a felek nem változtathatják meg tett nyilatkozatukat.

Ha az elnök tizenkét olyan esküdt nevét huzta ki, a kiket egyik fél sem utasitott vissza, vagy ha a felek visszautasitó jogának kimerülte után a tizenkettőből hiányzó esküdtek neveit kihuzta: az esküdtszéket megalakitottnak mondja ki.

346. §.

Ha előre látható, hogy a főtárgyalás hosszabb időre fog terjedni, az elnök egy vagy több póteskü dtnek alkalmazását rendelheti el és e czélból tizenkettőnél több esküdtet sorsolhat ki.

Póteskü dtek azok lesznek, a kiknek nevét az elnök utoljára huzta ki az urnából.

347. §.

Ha egy napra több ügy tárgyalása van kitüzve, az esküdtszék mindenik ügyben külön megalakitandó.

Jegyzet: 1. Az esküdtszék megalakitása azzal kezdődik, hogy az elnök által kijelölt biró mindegyik nem kifogásolt esküdtnek külön papirszeletre irt nevét felolvassa és a bíróság asztalán levő urnába helyezi (344. §. első bekezdés). Ahhoz, hogy ez teljesittessék, szükséges, hogy az esküdtek a 343. §-ban megjelölt számban legyenek jelen. A törvény előirja, hogy szabály szerint huszonnégy oly esküdtnek kell jelen lenni, kik ellen a 343. §. 1—6. pontjaiban emlitett kifogások egyike sem emelhető. Kivételesen előbb is hozzá

lehet fogni az esküdtszék megalakitásához, de csak akkor, ha ebbe a visszautasitásra jogositott felek beleegyeznek, s legalább annyi esküdt maradt fenn, a mennyi az esküdtszék megalakitásához a 345. és 346. §-ok szerint szükséges (343. §. utolsó előtti bekezdés). Ha tehát a felek beleegyeznek s pótesküdt nem szükséges, tizenkét jelenlevő esküdttel is meg lehet alakitani az esküdtszéket. Ez esetben is szükséges azonban az esküdtek nevét az urnába rakni, s a sorsolást megtartani, jóllehet bizonyos, hogy a jelenlevő tizenkét esküdt teljesiti a szolgálatot, mert a sorsolási jegyzéket a verdict meghozatala előtt át kell adni a legidősebb esküdtnek (364. §. 1. bek.), hogy azt a szavazás sorrendjének megállapitása végett felhasználhassák (367. §. 1. bek.). (V. ö. 9. sz. jegyzetet).

2. A visszautasitás jogának gyakorlatánál a törvény az ügyfelek egyenlőségéből indult ki, midőn kijelenti, hogy „a visszautasitható esküdteknek felét a vádló, másik felét a vádlott utasithatja vissza“ (344. §. 3. bek.). Ez a szabály akkor szenved változást, ha a visszautasitható esküdtek száma páratlan, mert ez esetben a vádlott egygyel több esküdtet utasithat vissza (344. §. 4. bekezdés). Ha több vádlott van, ezek a visszautasitás jogát együttesen, ha pedig nem jutnak egyetértő megállapodásra, váltakozva abban a sorrendben gyakorolják, a melyben nevök a vádiratban előfordul (344. §. 4. bek.).

A visszavetés együttes gyakorlása feltételezi, hogy e végből egy közös meghatalmazottat jelöljenek ki a vádlottársak; ha tehát ily értelemben „egyetértő megállapodásra“ nem jutottak, a visszavetés jogát változtatva, abban a sorrendben gyakorolják, a melyben nevük a vádiratban előfordul. Miután a törvény *„vádiratot“* emlit és más eshetőséget nem, ebből következik, hogy a sorrend meghatározásánál mindig a vádirat a mérvadó, akár hoztak vádhatározatot, akár nem.

Ha több vádlott van: s egyetértő megállapodásra a visszautasitás dolgában nem jutottak, e jogot a vádlottak „váltakozva“ és abban a sorrendben gyakorolják, melyben nevük a vádiratban előfordul. Tehát először mindig az első rendü vádlott nyilatkozik. Ha csak két vádlott van; a másodszorra kihuzott esküdtnél; a második vádlott nyilatkozik először. A harmadik esküdtnél ismét az első vádlotté az elsőség. Ha három vagy több vádlott van, akkor érvényesül az a szabály, hogy a váltakozás a vádiratban meghatározott sorrend szerint történik. Vagyis az első esküdtnél először nyilatkozik az első; az után a második; harmadik stb. vádlott. A

második esküdtnél először nyilatkozik a második; azután az első; harmadik stb. vádlott. A harmadiknál először nyilatkozik a harmadik; az után az első, második stb. vádlott; és igy tovább. Tehát a váltakozásnál vagyis arra nézve, hogy ki az első; második; harmadik nyilatkozó: a vádirat sorrendje s az a mérvadó, hogy a váltakozás elve szerint kit illet az elsőség. A törvény indokolása szerint annak van jobb helyzete, aki először nyilatkozik (Indokolás 568. lap); ez azonban az 5. sz. jegyzetben mondottakra tekintettel nem helyes.

3. A törvény a jelenlevő esküdteknek minimumát és maximumát állapitotta meg, s a megalakitást nem köti egy fix számhoz, mint 67-iki sajtórendtartásunk, mely harminczhat esküdt jelenlétét követeli meg (30. §.), ebből következik, hogy a visszautasitható esküdtek számát sem lehetett előre meghatározni.

Legtöbbet vethetnek vissza a felek, ha harmincz esküdt van jelen s pótesküdt alkalmazását sem rendelte el az elnök. Ez esetben mindegyik fél kilencz esküdtet utasithat vissza. Ez a maximum, de az is megtörténhetik, hogy a vádló egyet sem, s a vádlott csak egyet utasithat vissza, ha t. i. tizenhárom esküdt jelent meg, mert, ha a visszavethető esküdtek száma páratlan, a vádlott eggyel többet utasithat vissza (344. §. 3 .bek.); ha tehát csak egy utasitható vissza, ezzel a vádlott rendelkezik.

3a. Nehogy a sorsolás közben zavar keletkezzék, a törvény előirja, hogy az elnök állapitja meg, hogy a felek hány esküdtet és mily sorban utasithatnak vissza (344. §. ut. el. bek.).

4. A visszautasitás jogát a felek rendszerint személyesen gyakorolják, a vádlott azonban azt védőjére, a magánvádló pedig képviselőjére bizhatja. Mi történik azonban akkor, ha több a vádló? Ez négy esetben fordulhat elő t. i. *a)* ha a kir. ügyész főmagánvádra üldözendő büncselekmény esetében a vádképviseletét közérdekből átveszi (Bp. 41. §.) vagy *b)* ha magánvád esetében csatlakozók lépnek fel. A visszavetés joga első esetben a kir. ügyészt, második esetben pedig a sértettet illeti, a ki a vádat képviseli, mert a főmagánvádlót a kir. ügyész mellett, s a csatlakozót a vádat képviselő sértett mellett csak kisegitő hatáskör illeti (41. §. 3. bek.; 45. §. 3. bek.).

Másként alakul a helyzet, ha összefüggés esetében a közvádló mellett egy vagy több főmagánvádló; vagy közvádló nélkül több főmagánvádló; vagy több pótmagánvádló lép fel, ami főleg nyomtatvány utján elkövetett büncselekményeknél fordulhat elő.

A BP. ezekről az eshetőségekről nem szól s igy az analogia segélyével kell eligazodnunk. A BP. 344. §. 3. bek. a szembeálló feleknél az egyenlőség elvét tartja szem előtt; tehát ebből kell kiindulni az egyérdekü feleknél is. Ha pl. két vádlott van s a vádlottak hat esküdtet utasithatnak vissza, s egyetértő megállapodásra nem jutottak, nem lehet kétség az iránt, hogy hármat-hármat utasithat mindegyik vissza; pedig erről sem rendelkezik a törvény. Ugyanigy kell eljárni akkor is, ha több a vádló, ez az egyenlőség követelménye, a mi a 344. §. 3. bekezdésének alapgondolata. Ha a vádlók közt nem lehet egyenlően elosztani a visszautasitható esküdteket; ugyanaz az eljárás áll elő, mint a mit a vádlottaknál kell követni, mégis azzal a különbséggel, hogy a jobb vagy rosszabb helyzetbe jutott vádlott a vádirat sorrendje szerint törvényesen meghatározható. A vádlóknál ellenben ez nem állapitható meg s igy a vádlóknál az elnökre kell bizni a döntést, aki egyébként is határoz ebben a kérdésben (344. §. ut. el. bek.). *d)* A negyedik eshetőség viszonvádnál fordul elő. Nagy port vert föl az irodalomban az, hogy ilyenkor a viszonvádló csak mint vádlott, vagy mint vádló és vádlott is élhet-e a visszavetési joggal (V. ö.: Csenkey, Heller és Finkey czikkeit a B. T. 54. k. 169., 185. lap. 55. köt. 10., 11. és 13. sz. és E. Illés czikkét a J. K. 1907. évf. 47. sz.). A törvény erről az esetről sem rendelkezik. Szerintem abból kell kiindulni, hogy a BP. 343. §. értelmében azokat az esküdteket kell kizárni, akik, ha szakbirák volnának a rendes szakbirói eljárásban kizárandók és mellőzendők volnának. A visszautasitási jog gyakorlásának körébe tehát csak azok tartoznak, akik iránt a felek bizalommal nincsenek; s igy e jog a bizalomban gyökerezik. Akár vádló, akár vádlott a fél, bizalma nem keletkezik s nem szünik meg perjogi szerepe szerint; nincs tehát ok arra, hogy két czimen illesse visszavetési jog. A bizalom a félhez és nem annak perjogi szerepéhez van kapcsolva; ha több a fél, több forrása lehet a bizalom hiányának, tehát mindegyiket megilleti a visszavetés joga; ha egy emberről van szó, ha az vádló is, vádlott is, egy forrása van a bizalmatlanságnak; tehát csak egy jogczimen és pedig a vádlott jogán gyakorolhatja azt; mert előbb volt vádlott, mint vádló.

5. A sorsolásnál mindig a vádló nyilatkozik először és utána a vádlott. Ez egy oly szabály, mely a vádlottat kedvezőbb helyzetbe hozza a vádlónál. Ugyanis az a fél, a ki másodsorban gyakorolja visszavetési jogát, visszavetheti azt, a kit az először nyilatkozó fél nem vetett vissza s óhajtana megtartani; továbbá, ha az

első sorban nyilatkozó fél visszavet olyat, a kit a másodsorban nyilatkozó is visszavetne, ez esetben visszavetési jogát nem kell gyakorolnia a visszautasitott esküdtre s igy azt egy más esküdt irányában gyakorolhatja. Kétségtelen tehát, hogy ez a szabály ugy positive, mint negative kedvezőbb helyzetbe hozza a vádlottat a vádlónál.

6. A nyilatkozat formájára nézve a törvény előirja, hogy az „elfogadom" vagy „visszautasitom" szóval történik (345. §.); de a nyilatkozatnak okát adni nem szabad. Ha tehát valaki a visszavetést indokolni akarná, azt az elnök köteles megtiltani, s pedig azért, mert a visszavetés számtalan indokból történhetik ugyan, de annak végelemzésben mindig a bizalomhiány az oka; tehát ha a visszavetésnek indokát lehetne adni, az gyakran sértő, sőt nem ritkán meggyalázó is lehetne. Az elfogadást pedig azért nem szabad indokolni, mert az captatio benevolentiaere vezetne az esküdttel szemben.

A nyilatkozást szóbelileg kell megtenni, ha azonban az esküdt semilyen nyilatkozatot sem tesz, a nyilatkozás elmulasztása elfogadásnak veendő (345. §. 2. bek.).

7. Az elfogadás vagy visszavetés tárgyában tett nyilatkozás módositható. Ezt ugyan kifejezetten nem mondja a törvény, de annak negativ tartalmu rendelkezéséből a módositás lehetősége következik. A 345. §. 3. bekezdése szerint ugyanis: „Mihelyt az elnök további nevet huzott ki, vagy a kisorsolást befejezettnek jelentette ki, a felek nem változtathatják meg tett nyilatkozatukat". Ebből az következik, hogy a tett nyilatkozat mindaddig módosit-, ható, mig az elnök további nevet nem huzott ki, vagy az esküdtszéket megalakitottnak nem mondotta ki. A nyilatkozat módositásának ez a végső határideje. Ha tehát pl. a vádló valamely esküdtet visszautasit a nyilatkozat módositására rendelt időn belül, azaz mielőtt uj nevet huzott ki az elnök, vagy mielőtt a sorsolást befejezettnek jelentette ki, a vádló módosithatja nyilatkozatát vagyis az esküdtet elfogadhatja. Ily módon — ugy látszik — ki lehet játszani az ellenfelet, ámde ennek utját állja az, hogy az ellenfél is módosithatja nyilatkozatát, s igy a kijátszás lehetősége ki van zárva.

A nyilatkozat csak egyszer módositható. Ezt ugyan nem mondja a törvény, de a dolog természetéből következik. Ugyanis csak kétféle nyilatkozat tehető, t. i. a fél vagy elfogadja vagy visz-

szautasitja az esküdtet. Ehhez képest, ha a tett nyilatkozatot módositja, a nyilatkozás összes eshetőségeit ki is meritette.

A nyilatkozás módositásának maximális határidejére nézve a törvény két határidőt állapit meg. Az egyik a „további név kihuzása", a másik „a kisorsolás befejezésének" kijelentése. A kontroversiák elkerülése végett szükséges e két fogalmat tisztázni. A mi az elsőt illeti, a sorsolás a következő cselekményekből áll: *a)* az esküdtek papirszeletre irt neveinek egyenkénti kihuzásából; *b)* a papirszeleten levő névnek felolvasásából és *c)* a felekhez, illetőleg képviselőikhez intézett ama kérdésből, hogy az illető esküdtet elfogadják-e (345. §. első bek.). Miután a törvény a jelzett maximális határidőre nézve a „további név kihuzását" jelöli meg, világos, hogy a nyilatkozat módositásának lehetősége nyomban megszünik, mihelyt egy másik nevet huzott ki az elnök.

A másik maximális határidő arra az időpontra van helyezve, midőn az elnök a kisorsolást befejezettnek jelentette ki; eme szabály felállitása szükséges volt, mert ha az utolsó esküdtre nézve kivánja valamelyik fél nyilatkozatát módositani, ezt is maximális határidőhöz kellett kötni, miután pedig akkor, midőn már tizenkét esküdt van kisorsolva, uj név nem huzható ki, a maximális határidőt is más cselekményhez kellett füzni, erre nézve pedig legalkalmasabb volt az az időpont, midőn az elnök a sorsolást befejezettnek jelentette ki (v. ö. 8. sz. jegyzetet).

8. Ha tizenkét vissza nem vetett esküdt neve van kihuzva, az elnök az esküdtszéket megalakitottnak mondja ki (345. §. 4. bek.). Ez tulajdonképen nem más, mint a sorsolás befejezése, mely az emlitett elnöki kijelentéssel végződik. Az esküdtszék megalakitásánál az a mértékadó, hogy á sorsolási jegyzéken van-e már tizenkét esküdt; az azonban közömbös, hogy a felek visszavetési jogukat kimeritették-e vagy sem. Megtörténhetik, hogy az esküdtszéket már akkor megalakitottnak jelenti ki az elnök, mikor még a visszavetési jog nincs kimeritve; vagy hogy már akkor ki van meritve a visszavetési jog, mikor még nincs kihuzva megfelelő számu esküdt neve. Ebben az utóbbi esetben az elnök a tizenkettőből hiányzó esküdtek neveit kihuzza, a nélkül, hogy a felek a kihuzott esküdtre nézve nyilatkozatot tehetnének (345. §. ut. bek.).

9. A 345. §. nem irja ugyan elő, hogy az esküdtek sorsolásáról jegyzéket kell késziteni. Ámde ez következik a 364. és 367. §§. egybevetett értelméből. Ugyanis a 364. §. szerint, az „elnök befejezvén fejtegetéseit, átadja a legidősebb esküdtnek a kérdéseket —

— — továbbá az esküdtek kisorsolásának sorrendjét feltüntető jegyzéket". A 367. §. pedig előirja, hogy „az esküdtek tanácskozásának befejezése után főnökük — — — mindegyik esküdtet abban a sorrendben, *a melyben nevüket kihuzták*, szavazatának élőszóval kijelentésére szólitja fel". Tehát sorsolási jegyzéket kell az esküdtszék megalakitásáról készíteni, mely irányadó arra nézve, hogy az esküdtek mily sorrendben szavaznak a verdict meghozatala alkalmával.

10. Az Et. 1. §-a szerint az esküdtbiróság az elnökkel együtt három birói tagból és tizenkét esküdtből áll. A 345. §. utolsó bekezdése is azt mondja, hogy az elnök akkor mondja ki az esküdtszéket megalakitottnak, ha tizenkét olyan esküdt nevét huzta ki, a kiket egyik fél sem utasitott vissza. Ez a szabály, ez alól bizonyos irányban a 346. §. kivételt tesz, mely szerint: „Ha előre látható, hogy a főtárgyalás hosszabb időre fog terjedni, az elnök egy vagy több pótesküdtnek alkalmazását rendelheti el és e czélból tizenkettőnél több esküdtet sorsolhat ki". Következésképp, ha az elnök pótesküdtek alkalmazását rendelte el, az esküdtszéket csak akkor jelenti ki megalakitottnak, ha a pótesküdtek neveit is kihuzta.

„Pótesküdtek azok lesznek, a kiknek nevét az elnök utoljára huzta ki az urnából". Első sorban tehát az esküdtszék rendes tagjait kell megállapitani, azután jönnek a pótesküdtek, kikre nézve a sorsolásnak ugyanazon szabályai állanak, mint a rendes esküdtekre, mert hiszen, ha valamelyik rendes esküdt megbetegszik, vagy más fontos okból az elnök a szolgálat alól azt felmenti, helyébe a pótesküdt lép be, ki a belépés után rendes esküdtté lesz; következik ebből, hogy — a mennyiben a visszavetési jog még kimeritve nincsen — azt a felek a pótesküdtek irányában is gyakorolják.

11. Fontos az időpont megállapitása, mikor az elnöknek a pótesküdtek alkalmazása tárgyában határozni kell; mert ettől is függ az, hogy a felek hány esküdtet utasithatnak vissza. Ugyanis a 344. §. 2. bekezdése szerint: „A nem kifogásolt esküdtek közül a felek annyit utasithatnak vissza, a hánynyal tizenkettőnél, illetőleg — a mennyiben az elnök pótesküdtek alkalmazását rendelte el — ezek számánál is több név van az urnában". Tehát a hány pótesküdtet rendel az elnök, annyival kevesebb esküdtet utasithatnak a felek vissza. Miután pedig az elnök akkor köteles meghatározni azt, hogy a felek hány esküdtet utasithatnak vissza (344. §. 5. bek.),

mikor már az esküdtszék megalakitásához lehet fogni (344. §. 1. bek.), ebből következik, hogy az elnök a pótesküdtek alkalmazása tárgyában már akkor köteles határozni, mielőtt még meghatározta volna, hogy a felek hány esküdtet utasithatnak vissza, mert a visszautasitható esküdtek számát csak akkor lehet megállapitani, ha meg van állapitva az, hogy kell-e alkalmazni pótesküdtet s ha igen, hányat. Ebből következik, hogy mihelyt az elnök konstatálta, miszerint az esküdtszék megalakitásához lehet fogni, első sorban a pótesküdtek alkalmazása tárgyában köteles határozni.

12. Az esküdtszéket minden ügyre nézve külön kell megalakitani, még akkor is, ha egy napra több ügy tárgyalása van kitüzve (347. §.; v. ö. a 342. §. magyarázatánál a 3. sz. jegyzetet).

6. Az esküdtek kötelessége és megesketésök.

348. §.

A kifogás folytán mellőzött (343. §.), a visszautasitott (344. §.) vagy a ki nem sorsolt esküdtek, — azokat kivéve, kiknek nevét a lajstromokból kitörölték (343. §., 2. bek.), — ha az elnök másként nem rendelkezik, kötelesek az ülésszak végéig esküdtbirósági főtárgyalások ideje alatt a biróság épületében tartózkodni.

Az esküdtszék tagjai és a pótesküdtek kötelesek az egész főtárgyaláson az itélet kihirdetéséig jelen lenni. Az elnök menti fel a szolgálat kötelessége alól azokat, a kik betegség miatt vagy más fontos okból kénytelenek távozni. Helyökbe a pótesküdtek a sorshuzás sorrendje szerint lépnek. Ha az elnök pótesküdtek alkalmazását nem rendelte el, vagy ezek nem elegendők, a fennebb emlitett esetben az esküdtek kisorsolása a 345. §. szerint folytatandó, esetleg az esküdtszék a 342. §. második bekezdése értelmében egészitendő ki.

Utóbbi esetben a felek a kifogásolás és a visszautasitás jogát, — a mennyiben azt még nem meritették ki, — az esküdtszéket kiegészitő határozatnak kihirdetése után azonnal érvényesitik és a főtárgyalásra az elnök csak azt az esküdtet idézi meg, a kit a felek nem utasitottak vissza.

Ha a kiegészités sorsolással vagy helyettes esküdtek behivásával történik, a főtárgyalás mindig elölről kezdendő.

349. §.

Az esküdtszék megalakulása után az elnök az esküdteket és a pótesküdteket a vádlott jelenlétében nyilvános ülésben, semmiség terhe alatt megeskteti.

Miután mindnyájan felálltak, az elnök a következő felhivást intézi hozzájuk:

„Esküdjenek önök a mindentudó és mindenható Istenre, hogy az N. N. ellen folytatott ügyben az esküdtek kötelességeit hiven teljesitik, a törvényt megtartják, a tárgyalás egész menetét gondos figyelemmel kisérik, a tárgyalás alatt álló ügyről határozatuk kimondásáig mással, mint esküdttársaikkal, nem értekeznek, és félretéve minden kedvezést, félelmet és személyes tekinteteket, mind a vádlott ellen, mind a mellette felhozott bizonyitékokat egyenlő gondossággal és pártatlan lelkiismeretességgel mérlegelik, és ebből meritett meggyőződésük szerint, igazságosan és a törvény értelmében határoznak.“

Erre az esküdtek, — az elnök által sorban nevükön szólittatván, — jobb kezüket szivükre téve, egyenkint válaszolják:

„Esküszöm, Isten engem ugy segéljen.“

Az az esküdt, a ki azt állitja, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik, eskü helyett fogadást tesz. E fogadás igy szól: „Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom“.

Jegyzet: 1. Az esküdtek kötelességeit a 348. és 349. §-ok határozzák meg. A 348. §. a jelenlétel, a 349. §. az ügyre vonatkozó, szoros értelemben vett birói kötelességeket tárgyalja. A jelenlétel kötelessége valamennyi esküdtre vonatkozik egyaránt, a ki a szolgálati lajstromba kisorsoltatott és megidéztetett (338. §.); különböző azonban eme kötelesség tartalma, a szerint, a mint az oly esküdtre vonatkozik, a ki az esküdtszéknek nem tagja, vagy olyanra, a ki annak tagja. Az előbbi csoportba tartoznak azok, a kik kifogás folytán mellőztettek, a kiket visszautasitottak és — miután már tizenkét esküdt kisorsoltatott — a kiket ki nem sorsoltak. Ezek szabály szerint kötelesek az ülésszak végéig az esküdtbirósági főtárgyalások ideje alatt a biróság épületében tartózkodni; ha azonban az elnök másként rendelkezik, tartózkodásukra nézve az elnöki rendelkezés a mérvadó. A törvény az elnököt e tekintetben teljes diskrecionarius hatáskörrel ruházta fel akkor, midőn az emlitett szabály alól kivételként az elnök „másként“ való rendelkezését állitja fel. Ha tehát az elnök hazabocsátja a ki nem sor-

solt esküdteket, de utasitja őket, hogy lakásukon tartózkodjanak, azonban ezt az utasitást megszegik, s szükség esetén nem idézhetők meg, az Et. 26. §. alapján kötelesség nem teljesitése miatt büntetendők.

A ki nem sorsolt esküdtek csak „főtárgyalások ideje alatt' kötelesek a bíróság épületében tartózkodni, mert a törvény az esküdtek szabad mozgását csakis a főtárgyalások tartamára korlátolja (348. §. 1. bek.), következésképp akkor, midőn főtárgyalás nincsen, az esküdtek semmi kényszernek sincsenek alávetve.

Miután a most tárgyalt kötelességszegés 50 koronától 1000 koronáig terjedhető pénzbirsággal tehát sulyosan büntethető (Et. 26. §.), szükséges kiemelni, hogy a *„főtárgyalások ideje"* alatt nem azt kell érteni, hogy egyes ügyet mily időben tárgyalnak, hanem azt, hogy az esküdtbiróságnál mikor vannak a hivatalos órák, mert szabály szerint minden hivatalos functiót ez alatt az idő alatt teljesitenek, tehát ez a mérvadó arra nézve is, hogy az esküdtek meddig kötelesek az ülésszak alatt naponként a bíróság épületében tartózkodni.

Más szempont alá vonandó az az eset, ha az elnök az esküdtek hol tartózkodására nézve kifejezetten intézkedett. A törvény ugyanis a következőleg szól: „Az esküdtek, ha az elnök *másként* nem rendelkezik, kötelesek az ülésszak végéig az esküdtbirósági főtárgyalások ideje alatt a bíróság épületében tartózkodni" (348. §. 1. bek.). Ebből a szövegből következik, hogy az elnök „másként" intézkedhetik a holtartózkodásra és arra nézve is, hogy az általa megjelölt helyen meddig tartózkodjanak az esküdtek az Et. 26. §-ában meghatározott büntetés terhe alatt. Megengedheti tehát az elnök, hogy az esküdtek lakásukon tartózkodjanak, de meghagyhatja azt is, hogy a hivatalos órán tul se távozzanak hazulról vagy a bíróság helyiségéből; ez akkor fog előfordulni, ha a főtárgyalás a hivatalos órán tul is eltart; s intézkedni kell az iránt, hogy a következő ügy tárgyalása mikor kezdődik.

2. Az esküdtszék tagjának jelenlétel kötelességét a 348. §. 2. bekezdése határozza meg, mely szerint „Az esküdtszék tagjai és a pótesküdtek kötelesek az egész főtárgyaláson az itélet kihirdetéséig jelen lenni." Ezen rendelkezésnek szanctiója a 427. §. 2. pontjában van, mely szerint semmiségi panasznak van helye: „ha az esküdtszék határozatának hozásánál szavazott esküdteknek bármelyike nem volt jelen az egész főtárgyalás tartama alatt." Ebből látható a jelenléti kötelesség megszegésének joghatálya s annak

terjedelme. Ugyanis, ha valamely esküdt nem volt folyton jelen a főtárgyaláson, ez csak akkor szolgálhat semmiségi panasz alapjául, ha az illető esküdt a verdict meghozatalánál szavazott, miből következik, hogy ha a póteskü̇dt nem volt folyton jelen, ez csak akkor jogalapja a semmiségi panasznak, ha a póteskü̇dt valamelyik rendes esküdt helyére belépett az esküdtszékbe; továbbá az is következik, ha az esküdtek határozatot nem hoztak, a folytonos jelenlétel szabályának megszegése nem semmiségi ok. Ha tehát a főtárgyalás a 352. §-ban meghatározott módon ér véget, semmiségi panasznak nincs helye.

3. Az esküdtbiróság elnöke felmentheti „a szolgálat kötelessége alól azokat, a kik betegség miatt vagy más fontos okból kénytelenek távozni“ (348. §. 2. bek.). A felmentésnek itt jelzett esetei lényegesen különböznek azoktól a mentő okoktól, melyek az Et. 7. §-ában vannak meghatározva. Ezen okok ugyanis taxative vannak felsorolva, mig a 348. §. 2. bekezdésében betegség mellett a „*más fontos ok*“ is fel van emlitve; a mely sokkal tágabb fogalom az Et. 7. §-ában meghatározott keretnél; s ez utóbbi helyen felsorolt okok esetleg a „fontos ok“ fogalma alá is vonhatók. Ugyanis a mentő ok (Et. 7. §.) az Et. 19. §-a értelmében addig érvényesithető, mig a szolgálati lajstrom megállapitását czélzó sorsolás meg nem kezdődött; ez után pedig csak akkor, ha a mentességi ok a sorsolás megkezdése után merült fel. Miután ez utóbbi esetben a mentességi kérelem nincs praeculsiv határidőhöz kötve, az esküdt azt a főtárgyalás megkezdése előtt is előterjesztheti. Ha tehát pl. a gyógyszerész a szolgálati lajstrom megállapitása után bocsátja el segédét, az Et. 7. §. 5. pontja alapján az esküdtszék megalakitása után is kérheti felmentését, mely a „fontos ok“ czimén megadandó.

4. A törvény az esküdtbiróság elnökének jogát, melynél fogva betegség miatt vagy más fontos okból az esküdtet a szolgálat alól felmentheti, nem köti praeclusiv határidőhöz; mert a betegség vagy más fontos ok a főtárgyalás közben is felmerülhet, tehát a felmentést praeclusiv határidőhöz kötni nem is lehetett.

5. Az elnök a 348. §. 2. bekezdése értelmében betegség miatt vagy más fontos okból csak azokat mentheti fel, a kik az esküdtszék tagjai; mert a törvény 348. §-ának 2. bekezdése csak az esküdtszék tagjairól rendelkezik. Mi történik már most akkor, ha a szolgálati lajstromba felvett, megidézett és megjelent esküdt kéri a felmentését? Felmentést a törvény betü szerinti magyarázata szerint nem adhatna az elnök, de felmentheti az esküdtet a törvény egyéb

rendelkezései alapján. Ugyanis az Et. 24. §-a szerint csak az az esküdt büntethető, a ki az ülésszak befejezése előtt az elnök engedelme nélkül távozott, miből következik, hogy az esküdt az elnök engedelmével távozhatik vagyis, hogy az elnök a szolgálat alól fontos okból azt az esküdtet is felmentheti, a ki az esküdtszéknek nem tagja.

6. Ha az elnök az esküdtszék tagjai közül mentett fel egy vagy több esküdtet, ezek helyébe első sorban a pótesküdtek lépnek; ha pedig az elnök pótesküdtek alkalmazását nem rendelte el vagy ezek nem elegendők, a következőleg kell eljárni: *a)* az esküdtek kisorsolását a 345. §. szerint folytatni kell (348. §. 2. bek.). Ezt az eljárást akkor kell alkalmazni, ha a sorsolás még nincs befejezve; vagy be van fejezve, de a rendes esküdtek száma (30) nincs kimeritve s azok kéznél vannak; *b)* ha a sorsolás be van fejezve s a rendes esküdtek száma (30) is ki van meritve, akkor az elnök az esküdtszéket a 342. §. 2. bekezdése értelmében a helyettes esküdtek közül egészíti ki. Az *a)* alatti esetben a kiegészítés sorshuzás utján, s a mennyiben az nincs kimeritve, visszavetéssel történik. A *b)* alatti esetben pedig a sorsolás elmarad, mert a törvény szerint a helyettes esküdtek felmerülő szükség esetében abban a sorrendben hivandók be, a melyben nevük a szolgálati lajstromban előfordul (338. §. ut. bek. és 342. §.). Tehát itt már nincs sorsolás, de van visszautasitás, a mennyiben a felek e jogukat ki nem meritették. A törvény gyakorlati szempontból előirja, hogy „a főtárgyalásra az elnök csak azt az esküdtet idézi meg, a kit a felek nem utasitottak vissza“ (348. §. ut. előtti bek.).

7. A 348. §. utolsó bekezdése szerint a felek „a kifogásolás és a visszautasitás jogát — a mennyiben azt még nem meritették ki — azonnal érvényesitik.“ Kétségtelen, hogy itt egy szövegezési hiba csuszott a törvénybe, mert a Bp. 344. §-a csak a visszautasitható esküdtek számát határozza meg, de azt nem, hogy a felek a 343. §. értelmében hány esküdtet kifogásolhatnak, a mint hogy ezt meg sem határozhatja, mert a kifogásolható esküdtek száma attól függ, hogy hány olyan esküdt van, a ki ellen a 343. §. 1—6. pontjai alapján kifogás támasztható. Következésképp a 348. §. utolsó bekezdésében ez a korlátozás, „a mennyiben azt még ki nem meritették“, csak a visszautasitás, de a kifogásolás jogára nem vonatkozik.

8. Az esküdtek esküjének szövegét a Bp. 349. §-a határozza meg. Az eskü kivétele nem ugy fog történni, mint az a 67-iki

sajtórendtartás szerint történik. E szerint ugyanis az esküdtek az esküszövegét is utána mondják az elnöknek, mig a Bp. 349. §-a szerint az elnök felolvassa az esküszövegét és erre az esküdtek — az elnök által sorban nevükön szóllittatván — jobb kezüket szivükre téve, egyenként válaszolják: „Esküszöm, Isten engem ugy segéljen.“

Az az esküdt, a ki azt állitja, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik, eskü helyett fogadást tesz, mely igy szól: „Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom“.

9. Az esküdtnek a concrét ügyre vonatkozó kötelességét esküje határozza meg. Az esküdti kötelesség megszegésének sanctiója az Et. 26. §-ában és a Bp. 364. §-ában meghatározott birság s a Btk. 468. §-ban meghatározott büntetés, mely a megvesztegetett esküdt irányában alkalmazandó.

7. A tárgyalás s a tárgyalásnak esküdtek meghallgatása nélkül való befejezése.

350. §.

Az eskü letevése után az esküdtek elfoglalják a vádlott helyével szemközt levő üléseiket.

Ezután következik az ügy tárgyalása.

Az elnök köteles gondoskodni arról, hogy a birák és az esküdtek a bizonyitó eljárás alatt tett nyilatkozatokat és felolvasott okiratokat megértsék.

Bizonyitékul szolgáló okiratnak, a vádlott és a tanuk vallomásának és a szakértők nyilatkozatának az esküdtek által értett nyelvre való forditását csak megesketett tolmács végezheti.

351. §.

Az esküdtek a tanukhoz és a szakértőkhöz a 307. §. értelmében oly módon intézhetnek kérdéseket, mint a bíróság birói tagjai. Jogukban áll a bizonyitó eljárás kiegészitése iránt is inditványt tenni, a mi felett a bíróság határoz.

352. §.

A vádlott elhalálozása vagy a vád elejtése esetében a bíróság az esküdtek meghallgatása nélkül a 301. §. végső, illetőleg a 323. §. első bekezdése szerint végzéssel megszünteti az eljárást.

Ha a főtárgyalás alatt kiderül, hogy a vád törvényes emeléséhez szükséges felhatalmazás, kivánat vagy inditvány hiányzik, vagy hogy a magáninditványra jogosult visszavonható inditványát kellő időben visszavonta; hogy a vád tárgyává tett büncselekményre vonatkozólag korábban már jogerős itéletet hoztak; hogy a bünvádi eljárás királyi kegyelem vagy elévülés következtében nem folytatható; vagy végre, hogy a vádlott a vád tárgyává tett büncselekmény elkövetésekor életének tizenkettedik évét még nem töltötte be: a bíróság, a felek meghallgatása után, azonban az esküdtek meghallgatása nélkül felmentő itéletet hoz.

Jegyzet: 1. Miután az esküdtek elfoglalták a vádlott helyével szemközt levő üléseiket, következik az ügy tárgyalása. A XIX. fejezet az ügy tárgyalására nézve külön szabályokat nem állit fel, miből foly, hogy a főtárgyalást a XVIII. fejezet rendelkezései értelmében kell megtartani (337. §.).

2. Ha valamely kihallgatott egyén nem tud magyarul, vagy ha valamely felolvasott okirat nem magyarul van szerkesztve, az elnök köteles gondoskodni arról, hogy a birák és az esküdtek a vallomást és az okiratot megértsék (350. §. 3. bek.). Ez a rendelkezés nem jogositja fel az elnököt arra, hogy az idegen nyelven tett vallomást, vagy idegen nyelven szerkesztett okiratot magyarra forditsa, mert a 350. §. 3-ik bekezdése előirja, hogy: „Bizonyitékul szolgáló okiratnak, a vádlott és a tanuk vallomásának és a szakértők nyilatkozatának az esküdtek által értett nyelvre való fordítását csak megesketett tolmács végezheti". Következésképen mindig, valahányszor a kihallgatást nem lehet magyar nyelven teljesiteni, vagy ha idegen nyelven szerkesztett okiratot kell felolvasni, megesketett tolmácsot kell alkalmazni. A tolmács alkalmazása csak akkor maradhat el, ha azt a nyelvet, a melyen a concret bizonyitást felveszik, a bíróság s az esküdtszék tagjai mind értik.

3. Az esküdtek a tárgyalás folyamán nincsenek passivitásra utalva, mert a tanukhoz és a szakértőkhöz oly módon intézhetnek kérdéseket, mint a bíróság birói tagjai; sőt jogukban áll a bizonyitó eljárás kiegészitése iránt is inditványt tenni, a mi felett a bíróság határoz (351. §.). A törvény szerint az esküdtek „oly módon" intézhetnek kérdést, mint a bíróság birói tagjai. Ez kettőt jelent; jelenti először azt, hogy a kérdést közvetlenül tehetik fel, s jelenti másodszor azt, hogy a kérdezést abban a sorrendben gyakorolják, mint a birák, vagyis a feleket megelőzőleg.

A bizonyitó eljárás kiegészitése iránt minden esküdt tehet inditványt.

Miután az inditvány nincs határidőhöz kötve, az a tárgyalás folyamán bármikor előterjeszthető. (V. ö. 306. §. 10. jegyzet; 314. §. 2. sz. jegyzet).

4. Habár esküdtbirósági eljárásban főtárgyaláson az ügy szabály szerint a verdicttel fejeztetik be; mindazáltal vannak esetek, midőn tárgytalan volna az ügyet az esküdtek határozata alá bocsátani, mert bizonyos az, hogy marasztaló verdict nem hozható. A Bp. 352. §-a sorolja fel azokat a jogi okokat, melyek fenforgása esetében a biróság az esküdtek meghallgatása nélkül határoz. Ezeket az okokat két csoportba soroljuk; *a)* az elsőbe azok tartoznak, melyek egyikének vagy másikának fenforgása esetében a biróság végzéssel megszünteti az eljárást; *b)* a második csoportba sorolt esetekben pedig a biróság az esküdteket nem hallgatja ugyan meg, de a feleket igen; és nem végzéssel határoz, hanem itéletet hoz.

Ad. *a)* Az első csoportba két eset tartozik a) a vádlott elhalálozása és b) a vádelejtés. A törvény itt nem szól a felekről s csupán azt jelenti ki, hogy a biróság az esküdtek meghallgatása nélkül határoz. Ha a vádlott meghalt, a közvádló s a sértett meghallgatása tárgytalan, legföljebb ez utóbbi terjeszthet elő kérelmet a bünjelek kiadatása tárgyában. Ha pedig a vádló a vádat elejtette, a vádlott inditványának nincs tárgya, a tulajdonát képező s lefoglalt dolgok kiadását vagy a kártalanitás iránti eljárás megindítását azonban kérheti (585. §.).

A vádelejtés alatt nem csupán a közvádló visszalépését, hanem a pótmagánvádra jogositottak passivitását is értjük. Arra nézve tehát, hogy az eljárás vádelejtés okából mikor szüntethető meg, a 323. §. rendelkezései irányadók.

Ad. *b)* Az esküdtek meghallgatása nélkül, de a felek meghallgatása után felmentő itéletet hoz a biróság: *„ha a főtárgyalás alatt kiderül“*, hogy a törvényben meghatározott jogi okokból marasztaló itélet nem hozható. A 352. §. 2. bekezdésének e bevezető mondata: „Ha a főtárgyalás alatt kiderül“ valamennyi jogi okra vonatkozik s azt fejezi ki, hogy az esküdtek meghallgatása nélkül felmentő itélet csak akkor hozható, ha a concret jogi ok a főtárgyalás alatt derült ki. Mi történik azonban akkor, ha pl. a sértett a főtárgyalás előkészitése alatt vonja vissza inditványát? Ez esetben a főtárgyalás nem tartható meg, mert annak anyagjogi alapja

nincsen; s az elnök azt a 290. §. első bekezdése alapján elhalasztja és a 289. §. értelmében az iratokat közli a vádlóval, a ki az eljárás megszüntetése végett inditványt terjeszt a vizsgálóbiró elé, ha vizsgálat volt tartva (128. §. első bek. 254. §. 2. bek.), ha pedig csak nyomozást teljesitettek, a vádtanács elé (254., 289. §. 2. bek.). Miután a vádló ebben az esetben a vádelejtést jelenti be, a 289. §. 2-ik bekezdésének az a rendelkezése, mely szerint uj vádirat benyujtása esetén „a vádhatározat, illetőleg a főtárgyalást kitüző végzés hatályon kivül helyezendő", nem alkalmazandó, mert a törvény eme rendelkezése arról az esetről szól, midőn a vádló a vádat fentartja, nehogy ennek folytán parallel két vádhatározat vagy két főtárgyalást kitüző végzés álljon fenn, az előbbit hatályon kivül kell helyezni.

Másként alakul az eljárás, ha a 352. §-ban felsorolt okok valamelyike a főtárgyalás előkészitése alatt merült ugyan fel, de a vádló nem látja fenforogni a concrét okot, mely a marasztaló itéletet kizárja. Pl. uj vizsgálati cselekmény volt teljesitve, a melyből az elnök azt látja, hogy a vádbeli cselekmény csak magánindítványra üldözhető és a jogositott nem tett panaszt; ezzel szemben a vádló hivatalból üldözendőnek tartja a cselekményt. Ebben az esetben főtárgyalásra kell utalni az ügyet, mert a főtárgyalás elnöke nincs jogositva a kérdést a vádtanács elé utalni. A 289. §-ból ugyanis kitünik, hogy ha az előkészitő eljárás alatt valamely novum merül fel, annak megfelelőleg a vádló a vádat módosithatja a főtárgyalás előtt vagy főtárgyalás alatt, de az, hogy ezt mikor teszi, kizárólag tőle függ. (— *járhat* el; — uj vádiratot *nyujthat* be; 289. §. első bek.). Következésképp, ha az, hogy a vádat mikor módositsa, az ő tetszésére van bizva, annál kevésbé lehet őt megfosztani attól a jogától, hogy a szerinte nem változott ügyet az itélőbiróság elé utaltassa.

Arra nézve, hogy a fölmentő itélet mily viszonyban van a vádló álláspontjával, v. ö. 323. §. magyarázatánál a 4. sz. jegyzetet és a 326. §. magyarázatánál az 1. sz. jegyzetet; a felhatalmazás, kivánat vagy inditvány hiányára a 326. §-nál az 5. sz.; a korábban hozott jogerős itéletre a 326. §-nál a 2. sz. jegyzetet.

8. A kérdések szerkesztése.

353. §.

A mennyiben a 352. §-ban felsorolt eseteknek egyike sem forog fenn, a bizonyitó eljárásnak befejezése után a kir. ügyész, illetőleg a magánvádló, vagy ha ennek képviselője van, ez javaslatba hozza az esküdtekhez intézendő kérdéseket. Ezeknek irásba foglalása végett az elnök az ülést rövid időre félbeszakithatja.

Az elnök köteles a javaslatba hozott kérdéseket semmiség terhe alatt felolvastatni. A vádlottnak és az esküdteknek azokat másolatban kiadhatja, kifejezett kivánságukra pedig köteles kiadni.

A vádlottnak, védőjének vagy az esküdtek valamelyikének inditványára a főtárgyalás, a kérdések megfontolása végett félbeszakitandó.

A vádlott, védője és minden esküdt kifogásolhatja a javasolt kérdéseket, figyelmeztethet hiányaikra és inditványt tehet kiigazitásuk vagy megváltoztatásuk, vagy ujabb kérdések feltevése iránt.

A javaslatba hozott kérdések elfogadása, kiegészitése vagy helyesbitése tárgyában a biróság határoz.

A megállapitott kérdések felolvasandók.

354. §.

A kérdéseket ugy kell feltenni, hogy azokra az esküdtek csupán „igen“ vagy „nem“ szóval felelhessenek.

Ha több vádlott van, vagy több büncselekmény forog fenn, a kérdéseket a vádlottak és a büncselekmények mindegyikre nézve külön csoportokban kell feltenni.

Ha valamely következő kérdésre csak abban az esetben adandó felelet, ha egy megelőző kérdés már bizonyos irányban el van döntve, ezt külön meg kell jegyezni.

Jegyzet. 1. Ha a biróság meggyőződése szerint sem megszüntető végzést, sem felmentő itéletet nem kell hozni (352. §.), akkor az esküdtek elé utalják az ügyet. Ezt a kérdések feltevése készíti elő. A kérdéseket a vádló hozza javaslatba; vagyis, ha a vádat a közvádló képviseli a kir. ügyész, ha pedig az eljárás magánvádra van folyamatban: a magánvádló, illetőleg, ha ennek képviselője van, ez hozza javaslatba az esküdtekhez intézendő kérdéseket.

Ha több a vádló, következőket kell szem előtt tartani:

a) Ha a kir. ügyészség főmagánvádra való eljárásnál közérdekből átvette a vád képviseletét, a kérdéseket első sorban a kir. ügyész hozza javaslatba, mert „ez esetben a vádat a kir. ügyészség képviseli és a magánvádlót csak kisegitő hatáskör illeti" (41. §. 3. bek.). A kir. ügyész mellett azonban joga van a magánvádlónak is kérdéseket feltenni, mert a magánvádló „inditványt tehet vádlottnak bünösül kimondása és az ellene alkalmazandó büntetési tétel tárgyában is" (41. §. 3. bek.). Miután ilyen esetben, t. i. ha a közvádló átveszi a vád képviseletét, tulajdonkép két váddal áll szemben a vádlott, természetes, hogy mindkét vádlónak joga van kérdéseket javaslatba hozni. Ennek azonban csak akkor van értelme, ha a magánvádló s a közvádló különböző jogalapon áll, mert ha mindkettő egyforma minősitést vesz fel, két külön kérdést egy és ugyanazon tartalommal feltenni nem lehet. Ha azonban a minősités eltérő, akkor két kérdést kell feltenni, a melyek közül az egyik s pedig a sulyosabbik a főkérdés s az enyhébb kérdés kisegitő kérdés lesz (355., 356. §.).

b) Ha ugyanabban az ügyben a kir. ügyészséget annak több tagja képviseli, csak egy közvádló hozhat javaslatba kérdéseket s pedig az, a ki a vádat előterjeszti, mert több közvádló fellépése esetén *„a perbeszédek száma nem szaporitható"* (302. §. 3. bek.).

Miután ilyen esetben a főnök egyik közvádlót bizza meg a vád előterjesztésével, természetes, hogy az lesz jogositva a kérdések javaslatba hozatalára is, a ki a vádat előterjeszti, ha csak a főnök másként nem rendelkezett.

c) Ha több magánvádló lépett fel, a kérdéseket az hozza javaslatba, a ki a vádat a Bp. 45. §-a értelmében képviseli; a csatlakozó azonban erre nincs jogositva, csak akkor, ha a vádat képviselő sértett a kérdések javaslatba hozatalára felhatalmazta, mert a csatlakozót csak „kisegitő és ellenőrző hatáskör illeti" (45. §. 3. bek.).

2. A törvény *„kérdések"* javaslatba hozataláról beszél, ez azonban nem azt jelenti, hogy a vádló több kérdést köteles javaslatba hozni; sőt ellenkezőleg, a vádló rendszerint csak a főkérdést (355. §.) hozza javaslatba, mely *„a vád alapjául szolgáló tettet"* foglalja magában. Feltehet ugyan a vádló kisegitő kérdést (356. §.) is, ez azonban ritkán fog történni, mert az eventualitásokról a védő s a biróság gondoskodik és mert a vádat anyagjogi szem-

pontból határozatlanná tenné az, ha a vádló több minősitést venne fel.

3. A kérdéseket a vádlónak irásba kell foglalni, mi végett az elnök az ülést rövid időre félbeszakithatja.

Miután a kérdéseket az esküdtek, vádlott és védője kifogásolhatják, módot kell ezeknek nyujtani arra nézve, hogy a kérdéseket alaposan megismerhessék. E czél elérésére a törvény három szabályt állit fel: *a)* Első sorban előirja, hogy a kérdéseket semmiség terhe alatt fel kell az elnöknek olvastatni. A felolvasás hivatalból, a felek kérelme nélkül történik, *b)* A vádlottnak, védőjének vagy valamelyik esküdtnek kérelmére az elnök a kérdéseket a kérelmezőnek másolatban kiadni; és *c)* a kérdések megfontolása végett a főtárgyalást félbeszakitani köteles.

4. A vádló által javaslatba hozott kérdésekre s azok formulázására befolyást gyakorolhatnak és pedig *a)* inditvány alakjában a vádlott, védő és minden esküdt; *b)* határozat alakjában, tehát döntőleg a biróság.

Ad. *a)* A vádlott, védő és az esküdtek következő módon gyakorolhatnak befolyást a kérdésekre:

a) *„Kifogásolhatják a javasolt kérdéseket“*. A „kifogásolás“ egy általános fogalom, mely azt jelenti, hogy a kifogást tévő — bármely szempontból — nem tartja helyeseknek a javaslatba hozott kérdéseket. Ha a vádlott stb. csak kifogással él, nem hoz javaslatba concrét kérdést. Épen azért állitja fel a törvény a kifogásolás jogát szemben az inditvány-tétellel, mely a kérdés „kiigazitására“, „megváltoztatására“ vagy „ujabb kérdés feltételére“ irányul, mert ezzel a szöveggel azt akarta kifejezni, hogy a vádlott stb. jogosult a javasolt kérdéseket kritizálni, de más kérdést javaslatba hozni *nem köteles;* miből következik, hogy ha a kifogás alapos, annak értelmében a vádló által javaslatba hozott kérdést a biróság köteles ujra formulázni; esetleg más kérdést feltenni.

b) A vádlott stb. *„figyelmeztethet“* a kérdések hiányaira. Ez a jog, szemben a kifogásolás jogával, már szükebb mederben mozog, mert a kifogásolásnál bármily szempontból kiindulhat a kifogásoló, tehát az egész kérdés, vagy a kérdések összeségének létjogosultságát, kifogásolhatja, a hiányokra való figyelmeztetésnél ellenben elismeri a javaslatba hozott kérdés jogosultságát, de vagy azt hiányosnak tartja (pl. mert a főkérdésben a tett nincs kellőleg individualisálva), vagy még más kisegitő, vagy mellékkérdés feltételét is szükségesnek tartja. A hiányokra figyelmeztető ebben

az esetben is csak a kritikus álláspontján áll s nem hoz kérdést javaslatba, ép ugy, mint az a) alatti esetben.

c) A vádlott stb. „inditványt tehet" a javasolt kérdések kiigazitása iránt. Ez az inditvány összefügg az előbb tárgyalt a), b) alatti esettel s azt jelenti, hogy a vádlott nem csak kifogást tett s nem csak figyelmeztette a biróságot a javasolt kérdés hiányaira, hanem inditványt is tett a kérdések *„kiigazitása"* tárgyában. Az inditvány tágabb vagy szükebb mederben mozoghat, előbbi eset akkor áll elő, ha a vádlott a hiányokra való figyelmeztetés után javaslat nélkül megjelöli, hogy mily irányban óhajtja a kérdéseket kiigazitani; az utóbbi eset pedig akkor lép előtérbe, ha a kifogásoló a feltettek helyett concrét kérdéseket hoz javaslatba. Ha a kifogásoló csak a kérdések kiigazitását javasolja, azokat általában elfgadja; ellenben:

d) ha az inditvány a javaslatba hozott kérdések *„megváltoztatását"* célozza, a kifogásolás arra irányul, hogy a javasolt kérdések lényegileg megváltoztassanak, vagyis hogy azok helyett más kérdés tétessék fel. A kérdések megváltoztatására irányuló inditvány, épugy mint a kérdések kiigazitását kérő, tágabb és szükebb mederben mozoghat. Előbbi esetben a kifogásoló csak a megváltoztatás keretét jelöli meg s a kérdések formulázását a biróság eszközli; az utóbbi esetben pedig a formába öntést is a kifogásoló teljesiti.

e) Végül: az inditvány uj kérdés feltételére is vonatkozhatik. Megtörténhetik, s ez fog legtöbbször előfordulni, hogy a vádlott vagy védője a vádló által javasolt kérdéseket nem kifogásolja, ellenben a védelem álláspontjának megfelelőleg, enyhébb minősitésre (356. §.), a beszámithatóságot kizáró (358. §.); vagy oly ok fenforgására hoz kérdéseket javaslatba, mely a büntethetőséget megszünteti, vagy enyhébb büntetési nemnek vagy büntetési tételnek alkalmazását vonja maga után (359. §.). Az inditványozó itt is kétfélekép járhat el, t. i. vagy csak az uj kérdés anyagát jelöli meg, vagy megfelelő kérdést hoz javaslatba.

Ad. *b)* A kérdésekre a biróság kétféle befolyást gyakorol 1. határoz a kérdésekre előterjesztett kifogások tárgyában és 2. a kérdéseket megállapitja.

Ad. 1. A javaslatba hozott kérdéseket, az ezekre tett kifogások figyelembevételével a biróság „elfogadja", „kiegésziti" vagy „helyesbiti". *Elfogadja* akkor, ha a javaslatba hozott kérdések a törvénynek megfelelnek. Elelnkező esetben a kérdéseket kiegészíti

vagy helyesbiti. A kiegészités fogalma magában foglalja nemcsak azt az esetet, midőn egy kérdés hiányos és azt ki kell egésziteni, hanem azt is, midőn a javaslatba hozott kérdés szövege teljes ugyan, de még más, uj kérdést is kell feltenni. Helyesbiteni pedig akkor kell a kérdéseket, ha a javaslatba hozott kérdést fel kell ugyan tenni, de ennek szövege helyesbitendő. Ezt a két fogalmat példával legjobban meg lehet világitani. Tegyük fel, hogy az ügyész gyilkosság miatt emel vádat s ennek megfelelőleg formulázza a kérdést. A főkérdést a 355. §. szerint ugy kell szövegezni, hogy abban a tett megkülönböztetése alkalmas ténybeli körülmények és a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemek is meg legyenek. A ténykörülmények felsorolása nem egyéb, mint a tettnek a kérdésben való individualisálása, a mihez megkivántatik az elkövetés helye, ideje s a személy ellen irányuló büntetteknél, a sértett személy megjelölése.

Ha a főkérdésből hiányzik az elkövetés ideje, a kérdést elfogadja ugyan a biróság, de azt ebben az irányban kiegésziti. A leggyakrabban azonban ugy fog a dolog alakulni, hogy a védő nem csupán fölmentésre plaidiroz, hanem a vádlótól eltérő minősitést is vesz fel.

Ilyenkor, hogy az esküdtek „igen“ vagy „nem“ szóval felelhessenek (354. §.), a bíróságnak számot kell vetni azzal az eshetőséggel, hogy az esküdtek nemcsak a vádló, hanem a védő álláspontját is elfogadhatják. Tehát, ha a védő halált okozó sulyos testi sértésnek minősiti a cselekményt, erre irányuló kisegitő kérdést kell feltenni (356. §.). Ugyanigy kell eljárni akkor is, ha ez irányban valamely esküdt tesz inditványt, vagy ha a biróság maga győződik meg arról, hogy a vádtól eltérő minősitést is felvehet az esküdtszék.

Ez a kiegészités második esete, midőn t. i. a javaslatba hozott kérdésen kivül egy másik, uj kérdést tesz fel a biróság.

Ha a felhozott példában a javaslatba hozott kérdés azért nem felel meg a törvénynek, mert abba bizonyos alkotó elemek tévesen vannak felvéve, pl. a gyilkosság napja, a megölt személy vagy a gyilkosság alkotó elemei nincsenek a tényállásnak vagy a törvénynek megfelelőleg felsorolva: a biróság a kérdést helyesbiti.

Ad 2. Midőn a biróság a javaslatba hozott kérdések tárgyában határoz, ugyanakkor meg is állapitja a kérdéseket. A biróság határozata itt a megállapitott kérdésekben nyer kifejezést, tehát nem kell külön határozatot hozni a javasolt kérdések s a felhozott

kifogások tárgyában, hanem a bíróság tanácskozásra visszavonul s a javasolt kérdések és az előterjesztett kifogások figyelembe vételével megállapitja a kérdéseket, a melyek „felolvasandók“ (353. §. utolsó bekezdés). Ha azonban a bíróság a kifogásokat s előterjesztéseket elutasitja, akkor határozatot hoz, mely határozat a főtárgyalási jegyzőkönyvbe iktatandó (377. §.).

5. Midőn a vádló javaslatba hozza a kérdéseket, természetszerüleg mindig az előterjesztendő vádból indul ki; tehát a javasolt kérdés a vádnak előre vetett árnyéka. Fölmerül az a kérdés, hogy a vádlót a javasolt kérdés mennyiben kötelezi, eltérhet-e attól a vádbeszédben, s ha igen, a kérdéseket módosithatja-e vagy sem. Kétségtelen, hogy a megállapitott kérdéseket lehet, sőt — a körülményekhez képest — kell is módositani a felek előterjesztése után is; kitünik ez a 363. §. szövegéből, a hol az van mondva, hogy a perbeszédek után „az elnök az esetleg ujra vagy módositva megállapitott kérdéseket aláirja stb.“ Vitás azonban az, hogy a felek mily szerepet visznek ezen módositásnál. Miután a kérdések módositásáról a 363. §-nál van szó, ennélfogva ez a kérdés is ezen szakasz magyarázatánál nyer megoldást.

6. A kérdéseket ugy kell feltenni, hogy azokra az esküdtek csupán „igen“ vagy „nem“ szóval felelhessenek (354. §.). A felelet t. i. az „igen“ vagy „nem“ rendszerint az egész kérdésre vonatkozik, azonban a kérdésnek valamely tüzetesen megjelölt részére „igen“-nel, többi részére „nem“-mel is lehet szavazni (367. §. 2-ik bekezdés).

Tiltva van azonban a felelethez feltételt vagy bármely megjegyzést füzni. Ha az esküdtek ezen szabály ellen vétenek, a bíróság a megjegyzést, — ha az a verdictet határozatlanná nem teszi, — egyszerüen nem veszi figyelembe, ellenkező esetben, ha az esküdtek határozata a megjegyzés folytán nem szabályszerü, vagy valamely kérdésnek lényegére nézve homályos, hézagos vagy önmagának ellenmondó: a 370. §. értelmében a helyesbitő eljárást rendeli el.

7. A törvény a vagylagos kérdésfeltételről nem rendelkezik, azt expressis verbis sem nem tiltja, sem meg nem engedi. Következéskép e helyütt kell foglalkozni azzal, hogy vagylagos kérdés feltehető-e vagy nem? Az esküdtek határozatának az a feladata, hogy egy bizonyos delictum tényálladéka ugy állapittassék meg, hogy arra a bíróság egy meghatározott törvényt alkalmazhasson. Tehát ki van zárva a vagylagos kérdés akkor, ha „igenlő“ válasz

esetén nem egy, hanem két törvény alkalmazásáról lehetne szó, azaz ha a vagylagos forma két tényálladékot foglal magában. Ellenben alternative akkor lehet feltenni a kérdést, ha bármikép oldassék is az meg, az esküdtek határozatára csak egy törvényt lehet alkalmazni. Alternativ kérdést lehet e szerint feltenni pl. a bünsegélyezésnél (a ki a büntett vagy vétség elkövetését *szándékosan előmozdítja vagy könnyíti*), mert akár az előmozdítást, akár a könnyitést állapitják meg az esküdtek, ugyanazt a törvényt kell alkalmazni;

bünpártolásnál arra nézve, hogy a bünpártoló azért nyujtott-e segitséget, hogy a tettes a hatóság üldözése elől meneküljön, vagy azért, hogy a büntető eljárás sikerét meghiusitsa (Btk. 374. §.);

kitételnél, az iránt, hogy a kitett koránál vagy állapotánál fogva volt-e önsegélyre képtelen (287. §.);

mérgezésnél, arra nézve, hogy méreg vagy más ártalmas szer adatott-e be, továbbá, hogy a méreg beadatott-e vagy más módon alkalmaztatott (Btk. 309. §.);

közegészség elleni büntettnél, hogy az élelmi czikkbe életveszélyes vagy az egészségre ártalmas anyagot kevert-e a tettes (Btk. 315. §.) stb., mert ezen és az ehhez hasonló esetekben a tényálladék ugyanaz, ugyanaz a jogilag védett érdek is, csak az elkövetés módja lehet többféle; de bármely elkövetési mód állapittassék is meg, ugyanazt a törvényt kell alkalmazni.

Finkey szerint (Tankönyv 3. kiadás 441. lap) a Bp. vagylagos kérdéseket nem ismer s az emlitett különböző elkövetési módozatokat tartalmazó kérdés nem vagylagos kérdés, mert azokra igennel vagy nemmel lehet felelni. *Finkey* téved, mert a vagylagosság abban van, hogy az igennel eldöntött kérdésnél az elkövetés módja vagylagosan állapittatik meg anélkül, hogy helyesbitő eljárás válna szükségessé.[1])

8. A kérdések halmozottságának s complex voltának elkerülése végett rendeli a törvény, hogy: „Ha több vádlott van vagy több büncselekmény forog fenn, a kérdéseket a vádlottak és a büncselekmények mindegyikére nézve külön csoportokban kell feltenni“ (354. §.). Tehát, ha egy vádlott több büncselekményt követett el, vagy ha több vádlott ugyanazt a büncselekményt követte

[1]) V. ö. Oettker: Das Verfahren von den Schwur- und den Schöffengerichten 276. lap. Ugyanigy a Reichsgericht; melynek joggyakorlata szerint helyes a vagylagos kérdés, ha a büncselekménynek több elkövetési módját ismeri a törvény. V. ö. Seidlmayer: „Das Schwurgerichtliche Verfahren“ 22. lap.

el, mindegyikre külön kell a kérdést feltenni. A törvény azért emlit „csoportot", mert szabály szerint a vád álláspontját kidomboritó főkérdés egymagában nem elegendő, mert ezen felül a védő vagy az esküdtek, vagy a biróság még rendszerint kisegitő vagy mellékkérdést is tesznek föl.

Ez a szabály nemcsak a fő-, hanem a kisegitő és mellékkérdésekre is vonatkozik.

9. Legfőbb principiuma tehát a kérdések feltételének az, hogy minden vádlottra és minden büncselekményre nézve külön kérdéseket kell feltenni, mert ellenkező esetben meg kell semmisiteni az eljárást. A külön kérdés feltételét azért rendeli a törvény, mert az által, hogy a tanácskozásnál és határozatnál az esküdtek minden cselekménynyel és minden vádlottal külön foglalkoznak, egyrészt a határozat hibátlan volta könnyebben biztositható, másrészt az esküdtek figyelme minden vádlottra s minden cselekményre külön koncentrálódván, a verdict alapossága is fokozódik.

Tiltva van tehát:

a) a személyre vagy tettre vonatkozólag a halmozott, s összetett kérdés, pl. igy: „Bünös-e vádlott A. B. és C. abban hogy . . ." stb. vagy: „Bünös-e vádlott X. abban, hogy 1898. január 1-én, márczius 5-én és április 4-én . . ." stb., mert az előbbi esetben több vádlott által elkövetett egy cselekmény, az utóbbiban pedig egy vádlott által elkövetett több cselekmény van egy kérdésbe foglalva.

b) Anyagi bünhalmazat esetén még akkor sem szabad az anyagi halmazatban levő cselekményeket egy kérdésbe foglalni, ha ugyanazon büncselekmény megismétlése miatt van vád emelve s az egyes factumok el vannak különitve egymástól. Pl. gyermekrablás esetén, ha a vádlott azzal van vádolva, hogy három gyermeket elrabolt, nem szabad a három büncselekményt egy kérdésbe következőleg egybefoglalni:

„Bünös-e Schwarcz Jakab abban, hogy:

1. Nagy Péternek Emma nevü,

2. Fekete Mihálynak János nevü,

3. Kis Jánosnak Mariska nevü tizennégy éven aluli korban levő gyermekét 1898. február hó 20-án akarata ellenére, szülője hatalmából ravaszsággal azon czélból vitte el, hogy a rablott gyermek koldulásra használtassék".

Mint látjuk a felhozott példában a gyermekrablás teljesen egyforma módon, egy időben s egy czélból követtetett el három

személy ellen; mindazonáltal, miután három büntett a vád tárgya, minden büncselekményre nézve külön kell a kérdést feltenni (354. §. 2. bek.).[1])

c) Több kérdést kell feltenni, ha egy cselekmény több büncselekményre vonatkozik, a mi felbujtásnál, bünsegélyezésnél s bünpártolásnál fordul elő; ha tehát pl. A. több büncselekményre vonatkozólag egy actussal követett el felbujtást stb., a kérdést mindegyikre nézve külön fel kell tenni; mert a felbujtásnál nem a felbujtási cselekmény egységétől vagy többségétől, hanem attól függ az anyagi halmazat, hogy a felbujtó hány büncselekményre bujtotta fel a tettest.

d) Habár a kérdést minden vádlottra nézve külön kell feltenni, ez nem zárja ki azt, hogy bizonyos esetekben a következő kérdésnél az előző kérdésre történjék utalás. Pl. a felbujtónál lehet utalni a tettes irányában feltett kérdésre igy: Bünös-e vádlott X. abban, hogy N.-t az általa elkövetett s az 1. sz. főkérdésben körülirt büntettre szándékosan reábirta. Ez az utalás azonban csak akkor van megengedve, ha az esküdtek az első kérdésre nemmel felelnek, a másik kérdésre is szükségkép „nem"-mel kell felelniök; mert, ha az első kérdés nemmel van megoldva, egy ily verdict után ennek a kérdésnek anyagát a másik kérdésnél ugy, hogy az „igen"-nel oldassék meg, felhasználni nem lehet. Mert, ha a felhozott példában a tettes nem bünös, a felbujtás is ki van zárva, tehát a felbujtó is csak nem bünösnek mondható ki. Ilyen esetben tehát a felbujtónál lehet a tettes kérdésére utalni. Előfordulhat azonban, hogy a tettes nem bünössége a büntett elkövetését nem zárja ki, mert az el lett követve, s a felbujtás is elkövettetett, de esetleg nem az követte el a büncselekményt, a ki az esküdtbiróság elé lett állitva. Ebben az esetben a felbujtóra vonatkozó kérdésnél nem lehet a tettes kérdésére utalni, s a tettes névszerinti megnevezése helyett igy kell a kérdést szövegezni: „Bünös-e X. abban, hogy mást N. büntett elkövetésére szándékosan reábirt."

e) A folytatólagos büncselekményeknél minden egyes cselekményre nézve külön kell a kérdést feltenni, mert ilyen esetekben mindig vitás az, hogy anyagi halmazat vagy folytatólagos büncselekmény forog-e fenn.

[1]) A Reichsgericht akkor is megsemmisitette a verdictet, midőn a vádlott két hamis eskü büntettével vádoltatván, egy kérdést intézett a biróság az esküdtekhez, jóllehet az esküdtek határozata igy szólt: „Ja, in beiden Fällen". Rechtsprechung II. k. 638. lap.

Ha az után az esküdtek a főkérdést megoldották, mellékkérdést kell feltenni arra nézve, hogy a vádlott a több cselekményt folytatólag követte-e el, vagy nem? (359. §.).[1])

f) Az eszmei halmazat esetéről a törvény nem rendelkezik; s igy egy kérdés tehető fel, melyben a törvényes tényálladék összes ismérvei felveendők; de külön kérdés is feltehető, azonban ugy az egyik, mint a másik esetben ki kell fejezni a kérdésben azt, hogy a büntett egy és ugyanazon cselekménynyel lett elkövetve; Mayer Hugó még azt ajánlja, hogy az eszmei halmazat tárgyában ilyenkor külön mellékkérdés tétessék fel.[2])

1ő. „Ha valamely következő kérdésre csak abban az esetben adandó felelet, ha egy megelőző kérdés már egy bizonyos irányban el van döntve, ezt külön meg kell jegyezni“ (345. §.).

Ez igen gyakran elő fog fordulni, mert a főkérdés megoldása nem ritkán fölöslegessé teszi a kisegitő és mellékkérdés megoldását. Ugyanis ha az esküdtek a főkérdésre „igen“-nel feleltek, a kisegitő kérdés elesik, mert a kisegitő kérdést csak akkor kell feltenni, ha a vádlott más büncselekményben látszik bünösnek, mint a melylyel vádolva volt, vagy ha a bevégzett büncselekménynyel vádolt csak kisérlettel, vagy a tettes gyanánt vádolt csak részességgel látszik terheltnek vagy megforditva (356. §.); ha tehát a főkérdés — mely a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeket foglalja magában (355. §.) — igennel lett megoldva, a kisegitő kérdés tárgytalanná válik, mert ily tartalmu verdict után az emlitett eshetőségek egyike sem vehető fel; következésképen a kisegitő kérdés ilyen esetben szavazat tárgyává sem teendő, a mit a biróság a főkérdés után igy jelöl meg: „Ha nem“; az az, ha a főkérdésre „nem“-mel szavaztak az esküdtek, akkor szavaznak a kisegitő kérdésre is, ellenkező esetben ezt mellőzik.

A mellékkérdést nemcsak a fő, hanem a kisegitő kérdés után is szükséges lehet az esküdteknek megoldani, mert a mellékkérdés vonatkozhatik ép ugy a főkérdésre, mint a kisegitő kérdésre.

11. Vitássá vált az, hogy a biróság hivatalból tehet-e fel olyan

[1]) A Reichsgericht megsemmisitette 1880. november 17-én az esküdtbiróság határozatát, mert a biróság tizenhat rendbeli okirathamisitásra irányuló vádesetében egy főkérdést tett fel, melyben a „folytatólagos“ elkövetelés is benfoglaltatik, holott minden büncselekményre külön főkérdést, s az után arra nézve, hogy azok folytatólag követtettek-e el, külön mellékkérdést kellett volna feltenni. (Rechtsprechung II. 533.)

[2]) V. ö. Dalcke: Fragenstellung 1898. 46. lap. Löwe „Kommentar“ 657. lap. 10. jegyzet. 6. kiadás, H. *Mayer*: Lehrbuch 4-ik kiadás és Holtzendorf Handbuch II. 178.

kérdést, amit a felek nem inditványoztak. *Hexner, Fayer* (262. lap) *Lukács* (Főtárgyalás 31.) tagadólag; Finkey igenlőleg dönti el a kérdést (Tankönyv 440. lap). Ez utóbbi álláspontja a helyes; mert az esküdtszéki eljárásban a vád épp oly viszonyban van az itélettel, mint a szakbiróság előtti eljárásban (325. §. és 337. §.). Miután pedig a felek csak saját felfogásaikhoz mérten hoznak javaslatba kérdéseket, a biróságnak kötelessége oly kérdéseket is feltenni, melyeknek megfelelőleg szintén minősitheti a cselekményt az esküdtszék; igy azután az esküdtek szabadon mozoghatnak s nincsenek a felek egyoldalu felfogásához kötve. Ezt követi a gyakorlat is v. ö. B. T. 43. k. 305. l., 54. k. 11. B. T. XXXVII. 1., 2., 4., 6. sz.

9. A főkérdés.

355 §.

A főkérdés arra irányul, hogy bünös-e a vádlott a vád tárgyává tett büncselekményben?

Ennélfogva a főkérdésben a vád alapjául szolgáló tett nemcsak a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményeknek, hanem a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával is körülirandó.

A főkérdés ama tényállás és törvény szerint szerkesztendő, melyen a vádhatározat, ennek hiányában a vádirat, a mennyiben pedig a vádló vádját a főtárgyaláson megváltoztatta volna, ennek ujabb tartalma alapszik.

Ha valamely alkotó elem fenforgása tekintetében a felek eltérő indítványokat tettek: a vád alapjául szolgáló tett körülirásába a vitás kérdés eldöntésére alkalmas ténykörülmény is felveendő.

Jegyzet. 1. Főkérdés az, mely a vád alapjául szolgáló tettet a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményeknek, és a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával magában foglalja. Tehát szabály az, hogy a főkérdés a vádló álláspontját fejezi ki; de nem mindig. Megtörténhetik, hogy a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban foglaltnál sulyosabban is lehet minősiteni a vádbeli cselekményt, ez esetben a sulyosabb minősitésre vonatkozó kérdés a vád álláspontjának megfelelő kérdés elé helyezendő (357. §. 3. bek.). Ebből látható, hogy a főkérdés akkor födi a vádló álláspontját, ha a vádló a fölmerülhető legsulyosabb minősitést vette föl; ha azonban a biróság, akár

hivatalból, akár valamelyik esküdt kérelmére, a vádlóénál sulyosabb minősitésre szóló kérdést tesz fel, akkor ez a vádló kérdését megelőzi, első sorban az esküdtek erre a kérdésre válaszolnak, s igy ez lesz a főkérdés, a vádló által feltett kérdés pedig a kisegitő kérdés.

Ezeket szem előtt tartva, főkérdés az, a melyik a vád alapjául szolgáló tettet a legsulyosabb minősités szerint foglalja magában; s a melyet az esküdtek elsősorban tesznek tanácskozás tárgyává.

2. A főkérdésnek a vádhoz való viszonyát két szempontból kell meghatározni. Egyik a „tett" azonosság, a másik az anyagi törvény alkalmazásának szempontja. Az esküdtek határozata ép oly viszonyban áll a váddal, mint a szakbiróság itélete, melyre nézve a 325. §. kijelenti: hogy „a biróság semmiség terhe alatt nem tehet itélete tárgyává oly tettet, mely miatt a vádló vádat nem emelt." Ezt a vád principiumot a 355. §. következőleg fejezi ki. „A főkérdés arra irányul, hogy bünös-e a vádlott a vád tárgyává tett büncselekményben". Csak a tett azonossága köti az esküdtbirót, ép ugy mint a szakbirót; tehát a mint hogy szabadmozgása van a szakbirónak a minősités tárgyában (325. §.), ép ugy nincs korlátolva az esküdtszék sem a tett minősitésében. Miután azonban az esküdtek itéletének formája szük korlátok közé van szoritva, a mennyiben csak a föltett kérdésre válaszolhatnak, s határozatukat csak „igen" vagy „nem" szóval fejezhetik ki, ebből folyólag oly módozatokról kellett gondoskodni, melyek lehetővé teszik az esküdteknek is a vádtól való eltérő minősitést. Ezt az eltérést az teszi lehetővé, hogy a főkérdésen kivül, — szükség esetén, — kisegitő s mellékkérdés is teendő fel, és hogy ezen kérdések megállapitására befolyása van és pedig — inditvány alakjában — a vádlottnak, védőnek s az esküdteknek, és határozat alakjában a biróságnak. Miután pedig a perben szereplő személyek közül mérvadó álláspontot a minősités kérdésében a vádlón kivül csakis az emlitett személyek gyakorolhatnak, ennélfogva ily módon lehetővé van téve az, hogy az esküdtek a vádlótól eltérőleg akkép minősitsék a büncselekményt, a mint az a perben activ szereplő személyek nézete szerint csak lehetséges.

3. A főkérdés két elemből áll. Egyik a történelmi, a másik a *jogi elem*. Az első „a vád alapjául szolgáló tett", mely a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményekkel körülirandó. A „tett" fogalom a 325. §-nál van meghatározva; (3. sz. jegyzet) ellenben

itt kell tisztázni azt, hogy mily ténybeli körülmények alkalmasak a tettazonosság megállapitására; ezeket a körülményeket mindig fel kell a főkérdésbe benni. A tett meghatározása és körülirása nem más, mint a tett individualisálása. Jól meg kell különböztetni az individualisatiót a tett specialisálásától; mert e kettő nem egy fogalom. Az individualisatio ugyanis azon körülmények felsorolását jelenti, a melyek folytán a vádbeli cselekmény minden más büncselekménytől megkülönböztethető.

A specialisatio ellenben abban áll, hogy az összes jogi elemeknek megfelelő tények is felvétetnek a kérdésbe.

Ebből látható, hogy az individualisatio csak a tettazonosságot állapitja meg, ellenben a specialisatio a törvényes tényálladékot az esküdtek előtt jobban kidomboritja, világosabbá teszi, másrészt az esküdtbiróság határozata igy válik a Curia által felülvizsgálhatóvá, mennyiben anyagi semmiségi ok esetében a Curia az esküdtbiróság által valóknak elfogadott tényekhez van kötve (437. §. első bek.). Ha tehát a felek által vitássá tett jogi elemnek megfelelő tényelem hiányzik a kérdésből, a Curia sem vizsgáltatja felül az anyagi jogkérdést. Pl. rablásnál a főkérdés ekként szól:

„Bünös-e Fekete Péter abban, hogy Nagy János aranyóráját Budapesten, a Sziv-utcában 1898. január 1-én az ellene alkalmazott erőszakkal azon czélból vette el, hogy azt jogtalanul eltulajdonitsa“.

Itt a vádbeli cselekmény kellőleg individualisálva van, mert meg van nevezve a sértett személy, a büntett elkövetésének helye, ideje s az elrablott tárgy, tehát a tett azonosságához szó sem férhet. Ha azonban a biró tovább megy s egyes tényálladéki mozzanat törvényes terminologiája mellett még concrét körülményeket is felvesz: akkor a specialisatio terére lép. A fenti kérdés specializálva igy szólana:

„Bünös-e Fekete Péter abban, hogy Nagy János aranyóráját Budapesten, a Sziv-utczában 1898. január 1-én, azon czélból, hogy azt eltulajdonitsa, elvette, mi végből ellene erőszakot alkalmazott, jelesül Nagy Jánost a földre teperte és fojtogatta.“

Az előbbi szövegezés elegendő akkor, ha a jogi elemek nem vitásak; de ha pl. azt vitatja a védő, hogy az erőszak nem alkalmas a rablás megállapitására, az ezen jogi elemnek megfelelő tényelem is felveendő a főkérdésbe, amint ezt a 355. §. ut. bek. rendeli; s az utóbbi kérdés szövegezése mutatja. Helyesen semmisitette meg a Curia az esküdtbiróság itéletét s eljárását, midőn gyilkosság eseté-

ben az előre megfontolás volt vitás s az ehhez szükséges tényelemeket nem vette fel a kérdésbe (B. T. 52. k. 111. lap). Más esetben helytelenül utasitotta el a semmiségi panaszt, midőn a bünsegélyezés jogi elemének (Btk. 69. §. 2. p.) megfelelő tények nem vétettek fel a kérdésbe, mert igy a segélyezési cselekmény alkalmatos vagy alkalmatlan volta nem volt felülbirálható (B. T. 54. k. 59. lap).

4. Az indentitás meghatározásánál minden esetben érvényes szabályt nem lehet ugyan felállitani, tájékozás végett azonban következőket tartsuk szem előtt:

a) Minden esetben szükséges a vádbeli cselekmény elkövetésének idejét a kérdésbe felvenni; mert ez az identitás megállapitásánál egyik leglényegesebb körülmény, ha ezt szabatosan meghatározni nem lehet, akkor más oly körülményeket kell felvenni a kérdésbe, melyek az identitást kétségtelenné teszik; az elkövetés ideje azonban, ugy a hogy lehetséges, körülirandó.

b) Fel kell venni a kérdésbe az elkövetés helyének meghatározását; a mely nemcsak az identitás megállapitására nyujt támpontot, hanem akkor, midőn az a vitás, hogy bel- vagy külföldi törvényt kell-e alkalmazni, oly ténykörülmény, melynek eldöntése nem mellőzhető.

c) Habár a büncselekmény elkövetésének helyéből s időjéből az identitás legtöbb esetben megállapitható, mindazáltal nem ritkán — főkép a személy ellen elkövetett büntetteknél — a sértett személy megjelölése is szükséges.

d) A büncselekmény tárgya akkor nyujt alapot az identitás megállapitására, ha oly büncselekmény forog fenn, a mely bizonyos dolgon csak egyszer követhető el (pl. gyujtogatás).

Arra nézve, hogy a biró mily ténykörülményeket vegyen fel, az imént felsoroltak csak támpontot, de nem kimeritő szabályt kivánnak nyujtani. Ámbár az identitás megállapitásához legtöbbször elegendők az a—d. alatt emlitett ténykörülmények, ámde nem ritkán egyik-másik nem állapitható meg, más esetben pedig az identitást ezek segélyével sem lehet tisztázni, ilyenkor más oly adatokat is fel kell venni a kérdésbe, melyek „a vád alapjául szolgáló tett megkülönböztetésére alkalmasak".

5. A tett individualisálásával szoros összefüggésben áll az a további kérdés, hogy az esküdtek a „tettnek" a törvény rendelkezése alá subsummálásánál korlátlanul járhatnak-e el vagy nem. E kérdés igen nagy fontossággal bir és annak mikénti megoldásától

függ az, hogy a bíróság mikor és mily mértékben köteles az individualisatió keretét átlépni s a kérdésbe specialiákat felvenni[1]).

Miután minél több speciáliát veszünk fel a kérdésbe, annál szükebb korlátok közé szoritjuk az esküdteket a verdict hozatalánál; ez a kérdés tulajdonkép azt jelenti, hogy a bíróság specialiák felvételével mily határig korlátolhatja az esküdteket. Mielőtt ezen tétel fejtegetésébe mennék, tekintettel arra, hogy az individualisatió és specialisatió nálunk az esküdtszéki eljárásban uj fogalom, gyakorlati példával demonstrálom a kérdést.

Vegyünk egy mérgezési példát.

„Bünös-e Pál abban, hogy Péternek, azon szándékkal, miszerint egészségét megrontsa, életveszélyes szert adott be és Péter ennek folytán 1898. április 10-én meghalt".

Az ekként föltett főkérdés a Bp. 355. §-ára tekintettel szabályos, mert a kérdésben fel vannak sorolva a mérgezés törvényes tényálladéki mozzanatai (Btk. 309. §.) és azok a körülmények, melyek a vád alapjául szolgáló tett megkülönböztetésére alkalmasak, tehát a tett kellőleg individualisálva van.

Ámde a bíróság tovább megy és a kérdést igy teszi fel:

„Bünös-e Pál abban, hogy Péternek, azon szándékkal, hogy egészségét megrontsa, 1898. április 1-én levesébe oxálsavas káliumot, tehát mérget kevert, a levest vele megétette; Péter ennek folytán megbetegedett és 1898. április 10-én meg is halt".

Itt a kérdés specialisálva van, mert az identitáshoz szükséges körülmények felsorolásán kivül a bíróság a kérdésbe a törvényes tényálladéki mozzanatoknak megfelelő speciális körülményeket is felvett. Ha a két kérdést összehasonlitjuk, nyomban látjuk, hogy az esküdtek határozata az utóbbi esetben szükebb határok közt mozog; mig ugyanis az előbbi esetben a törvényes ismérvek alá bármily tényt subsummálhat a jury (Subsumtionsobject) az utóbbiban korlátolva és pedig 1. a méreg beadásának idejére nézve,

[1]) Németországban nagy vitára adott okot ez a kérdés és *Mittelstädt* azt a nézetét fejezte ki, hogy a Reichsgericht a subsumtió kérdésében tehetetlenül áll az esküdtszék tévedéseivel szemben s a verdictet e szempontból nem ellenőrizheti. V. ö. Gerichtssaal 44. k. 400. lap; Stenglein u. o. 34. k. 161. lap; *Dalcke*: Fragestellung 2-ik kiadás 61. lap; itt nagyon helyesen reámutat Dalcke arra, hogy ha a Reichsgericht merev álláspontot nem foglalt volna el a specialisátióval szemben, a gyakorlatban most észlelhető az a hiba, mely szerint a Reichsgericht nem állapithatja meg azt, hogy az esküdtek az egyes tényálladéki mozzanatokat mily ténykörülményekben látták fennforogni, nem merült volna fel.

mennyiben e tekintetben a kérdésben 1898. április 1-je van felvéve oly időpont gyanánt, mikor a méreg beadatott; 2. a méreg alkalmazásának módjában, mert a kérdésben az van mondva, hogy vádlott a mérget levesben adta be; 3. a méreg nemében, mert a kérdésben az foglaltatik, hogy vádlott a megöltnek oxalsavas káliumot adott be.

Ezzel szemben az első kérdésnél e három irányban az esküdtek függetlenek.

Miután ekként a vitás kérdés lényege tisztán áll előttünk, lássuk azt, hogy a kérdéseket — a specialisatióra tekintettel — hogy kell szövegezni. E tekintetben többféle nézet van, ugyanis:

a) Az egyik nézet szerint az összes jogi elemeknek megfelelő tényelemek mindig felveendők a kérdésbe; tehát pl. rablásnál fel kell sorolni az elvett tárgyat, az elvétel s az erőszak vagy fenyegetés konkrét módját stb.[1])

Ez a nézet nem helyeselhető, mert ily módon a kérdések speciáliákkal mindig s fölöslegesen tul volnának halmozva.

b) A második nézet szerint a bíróság a kérdésbe az oly tényálladéki ismérvre vonatkozó speciáliákat köteles felvenni, mely törvényes ismérv megállapitása jogi szempontból nehézségeket okoz és vitássá tétetett.

c) Egy másik nézet szerint mindazok a specialiák felveendők a kérdésbe, melyek bizonyitás tárgyává tétettek. Ennek a kérdés tulzsufoltsága lesz a következménye.

d) Nem lehet a specialisationál a védelem érdekéből sem kiindulni, mert ez nem ritkán a végletekig menő specialisátiót tenné szükségessé.

Mindenesetre kiindulási pontul szolgáljon a törvény szövege, mely szerint a „vád alapjául szolgáló tett — a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményeknek — elősorolásával is körülirandó," a törvény eme rendelkezése két gondolatot fejez ki és pedig 1. azt, hogy a res judicata, az esetleges későbbi vádemelésekre tekintettel, mindig megállapitható legyen és 2. hogy az esküdtek a verdict hozatalakor a vád keretére szorittassanak, s más tettet, mint a mire a vád irányult (Bp. 325. §.) itéletük tárgyává ne tegyenek. A mi tehát a tettazonossághoz szükséges, azt mindig fel kell venni a kérdésbe, mert ebben a vonatkozásban az esküdtek

[1]) Goldtammer Archiv für Strafrecht: 1856. évf. 485. 1858. évf. 218. 1859. évf. 76. l.; 494. l.; 1860. évf. 333. l. 1861. évf. 517. l. 1862. évf. 549. l. 1863. évf. 96. l. 1866. évf. 86. l.

a főkérdés historiai határait nem léphetik túl; a mi azonban a tettazonosság megállapitásához nem szükséges, azt nem kell felvenni. Mert soha sem szabad szemelől téveszteni, hogy a verdict ugyanabban a viszonyban áll a vádhoz, mint a szakbiró itélete; a mint hogy ez nincs kötve azokhoz a mellékkörülményekhez, melyek a tettazonosság keretén kivül esnek, ép ugy nincs azokhoz kötve az esküdtszék sem (Bp. 325. §.); következésképp a lényeges, s a tettazonossághoz szükséges tényeken kivül a mellékes ténykörülményeket nem kell a kérdésbe felvenni.

Természetesen ez a szabály csak akkor áll, ha a lényeges ténykörülményekkel meg lehet az identitást állapitani, ha azonban valamely lényeges körülmény nem derithető ki, ezt mellékkörülményekkel kell pótolni. Pl. a személy ellen irányuló büncselekményeknél lényeges a sértett személy megjelölése; ha azonban ez nem derithető ki, teszem azt a meggyilkolt személy ismeretlenül maradt, az elkövetési mód, a hely, idő stb. megjelölésénél már több specialét kell a főkérdésbe felvenni. Hasonlókép fel kell venni a vitássá tett jogi elemeknek megfelelő tényeket is (355. §. ut. bek.); mert ha perorvoslat használtatik a miatt, hogy a vitás jogielem helytelenül alkalmaztatott, a Curia csak igy lesz képes az itéletet felülvizsgálni (437. §. 1 bek.)[1])

6. „A főkérdésben a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott elemek is elősorolandók"; ez más szavakkal a törvényes tényálladéki ismérveknek a kérdésbe való felvétele; miután pedig az esküdtek ezt is határozatuk tárgyává teszik, nyilvánvaló, hogy nemcsak a tény, hanem a jogkérdésben is határoznak.

A törvényes tényálladéknak a kérdésbe való felvételénél több fontos momentum merül fel, igy:

a) Vajjon csak amaz ismérvek veendők-e fel, a melyek a törvényben expressis verbis fel vannak sorolva, vagy azok is, melyek a törvény általános rendelkezései szerint maguktól értetendők. Ezek az ugynevezett *subintellecták.*

Tudvalevő, hogy a Btk. felsorolja ugyan minden büncselekménynél a törvényes tényálladékot, ámde vannak olyan ismérvek, melyek fenforgását vagy a Btk. általános része, vagy a jogtudomány illetőleg joggyakorlat szerint megköveteli, habár azokat a törvény nem is emeli ki. Igy például a Btk. 75. §-a előirja,

[1]) V. ö. erre vonatkozólag a B. T. 51. k. 194. l. s. 52. k. 1. számában irt czikkemet és Stipl (B. T. 51. k. 273. l.) Zsitvay u. o. 369. l.; Baumgarten B. T. 52. k. 331. lapokon megjelent czikkeit.

hogy: „Büntettet csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek", a kitételről szóló 287. §. azonban nem emliti fel a dolust, mindazáltal kétségtelen, hogy a kitételt is csak szándékosan lehet elkövetni; vajjon az ilyen ismérvek is felveendők-e a kérdésbe? jelesül a felvett példában a kérdésben a kitételnél a szándékosságot külön ki kell-e emelni vagy nem? Vannak, a kik azt tartják, hogy a *subintellecták*-nak a kérdésbe való felvétele vagy mellőzése a bíróságtól függ. [1]) Mig mások az ellenkező nézetet vallják.[2])

Kétségtelen, hogy rendszerint a *subintellecták*-nak a kérdésbe való felvétele tárgytalan, mert midőn az esküdtek arra a kérdésre felelnek: „Bünös-e a vádlott — —", a magától értetődő körülményekre nézve is döntöttek. Mindazáltal nem zárkózhatnak el az elől, hogy fordulhat elő olyan eset, midőn a bíróságnak a kérdésbe kell foglalni valamely subintellectumot is. Igy, hogy a fenti példánál maradjunk, a kitételnél a szándék nincs felemlitve, tehát az a Btk. 75. §-ára tekintettel oly ismérv, mely nem ugyan a 287. §., hanem a törvény általános tanai szerint kivántatik meg. Előfordulhat, hogy a kitétel elkövetési cselekedete nem vitás, de vitás a szándékosság. Ilyenkor tehát tanácsos a kérdésbe a szándékosságot is kifejezni; mert ellenkező esetben az esküdtek culpusos cselekményre is megállapithatnák a bünösséget. Ha azonban a biróság ragaszkodik a Bp. 355. §-ához, mely nem irja elő a subintellectáknak a kérdésbe való foglalását, akkor a helytelen verdict elkerülése végett az elnök (Bp. 363. §.) gondoskodik az esküdtek kellő kitanitásáról.

A subintellectákkal nem szabad összetéveszteni azokat a körülményeket, melyekre a törvény utal; ezek a törvényes tényálladékhoz tartoznak, tehát azok a kérdésbe okvetlenül felveendők. Igy a halált okozó testisértésnél (306. §.) a 301. §-ban; a személyes szabadság megsértésénél (324. 325. §.) a 323. §-ban; vizáradás okozásánál (431. §.) a 429. §-ban vannak a büntett alapvető ismérvei felsorolva, tehát a fő kérdésbe ezeket az ismérveket okvetlenül és minden esetben föl kell venni.

b) A Bp. 355. §a szerint a tényálladéki ismérveket: „a törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával" kell körülirni. Ezen tételnél vitás lehet az, hogy az alkotó elemeket a törvény szavaival kell-e a kérdésbe felvenni, vagy egyes jogi fogalmak

[1]) Meyer: Holtzendorf Handbuch II. 149. Freudenstein: Archiv f. Strafrecht 31 k. 100 s köv. lapokon.

[2]) Löwe: Kommentár 293. §. 3. c. jegyzet.

megfelelő, tényköriilményekkel is helyettesithetők. Nem szabad ezzel a vitás kérdéssel azt a kérdést összetéveszteni, hogy a törvényes ismérv, tehát jogi fogalom *mellett* mily mellékkörülmények vehetők fel a kérdésbe, mert ez nem más mint az identitás kérdése. Példával legjobban kidomboritható a vitás tétel: gyujtogatás elkövethető a Btk. 422. §. 2. pontja szerint *„garmadában levő gabnán“*; vajjon lehet-e ezt a törvényes ismérvet a megfelelő tényköriilménynyel helyettesiteni, lehet-e „garmadában levő gabona“ helyett a kérdésbe „egy asztag buzát“ tenni. Ez a vitás kérdés. Ha pedig azt tárgyalom, hogy a törvényes ismérv t. i. „garmadában levő gabona“ mellett fel kell-e venni még a tényköriilményt is, t. i. az asztag buzát, akkor az identitás kérdésével foglalkozom, a mi 4. és 5. sz. jegyzetekben lett kifejtve.

Ha megfontoljuk, hogy a Bp. a törvényes ismérveknek a kérdésbe való felvételét azért követeli meg, hogy igy az esküdtek a vád tárgyát a törvény alá vonhassák, akkor ebből azt a következtetést kell levezetni, hogy a törvényes ismérvek tényköriilményekkel *szabály szerint* nem helyettesithetők; nem pedig azért, mert ha ez a helyettesités mindig meg volna engedve, a törvényes ismérvék, melyeket pedig a törvényhozó nagy gonddal állapitott meg, tetszés szerinti és oly ismérvekkel volnának felcserélhetők; melyek a törvénynek épen nem felelnek meg.

Ha azonban a törvényes ismérv oly ténynyel helyettesittetik, mely a törvénynek teljesen megfelel, s a félreértés ki van zárva, akkor a helyettesitéssel a Bp.-nak a kérdések feltételére vonatkozó szabályai nincsenek megsértve. Igy pl. ha emberölésnél a megölt neve; rablásnál az elvett óra; stb. tétetik a törvényes ismérv („ember“; „ingó dolog“) helyett, a kérdés felvétele szabályos.[1]) A Curia megköveteli a jogielemek felvételét; igy rablásnál benne volt a főkérdésben, hogy vádlott egy váltót vett el erőszakkal, de nem volt benne az „ingó dolog“, ez okból megsemmisitő határozatot hozott. (B. T. 51. k. 31. lap); ez tulzott formalizmus, mért adott esetben a váltó az ingó dolgot helyettesitette. *Heil* szintén mindig megköveteli a jogielemek felvételét a kérdésbe. (J. K. 1901. évf. 13. lap.)

c) Miután a törvény előirja, hogy a kérdésbe a törvényben meghatározott alkotó elemeket kell felvenni; ebből következik, hogy

[1]) V. ö. ide vonatkozólag: *Dalcke*: Fragestellung 67. lap; *Mayer*: Stoltzendorf Handbuch II. 150. lap; *Zacke*: Fragestellung 55.

az egyes alkotó elmek elősorolását nem lehet a büntett fogalmi meghatározásával helyettesiteni.[1]) A fogalmi meghatározás mellett azt szokták felhozni, hogy a laicus elem könnyebben eligazodik, ha a kérdésben a törvényes ismérvek helyett a büntettnek a közönséges életben használt neve fordul elő. Jobban tud élni, ha e helyett: „Bünös-e vádlott Fekete Péter abban, hogy 1898. jan. 1-én Fehér Pál pénztárczáját, ennek személye ellen alkalmazott erőszakkal a budakeszi erdőben azon czélból vette el, hogy azt jogtalanul eltulajdonitsa", a kérdést igy teszi fel: „Bünös-e Fekete Péter abban, hogy 1898. január 1-én Fehér Pált a budakeszi erdőben egy bottal leütötte, pénztárczáját elvette és igy kirabolta"; mert a rablás fogalmával a laicus is tisztában van, de az egyes alkotó elemekből nem tudja, hogy azok a rablást foglalják magukban. Némileg jogosult ez az érvelés, csakhogy nem szabad szem elől téveszteni, hogy a törvényes tényálladék azért van, hogy a tettet az esküdtek az alá subsumálják; ha tehát megengedett volna a törvényes alkotó elemeket concrét ismérvekkel helyettesiteni s ezek mellett a büntett fogalmi meghatározását felvenni a kérdésbe, akkor nem ritkán az esküdtek a törvénynek meg nem felelő körülmények alapján állapitanák meg a büntettet; mert a törvényes alkotó elemek arra valók, hogy az esküdteknek utmutatást adjanak arra nézve, hogy a vád tárgyát képező tettet mily keretbe foglalhatják; ha ez a keret hiányzik, akkor a törvényt az esküdtek önkénye helyettesiti. Soha sem szabad tehát az egyes alkotó elemeket a büntett fogalmi meghatározásával helyettesiteni; ha azonban ezen ismérvek mellett a fogalmi meghatározás is felvétetik, az nem teszi a kérdést szabálytalanná.[2])

7. A főkérdés anyagát a 355. §. 3. bekezdése következőleg határozza meg: „a főkérdés ama tényállás és törvény szerint szerkesztendő, melyen a vádhatározat, ennek hiányában a vádirat a mennyiben pedig a vádló vádját a főtárgyaláson megváltoztatta

[1]) Eme helyettesitést ajánlják Bär: Recht und Beweis 174; Freudenstein: Archiv für Strafrecht XXXI. k. 133. lap.

[2]) Hasonlóképen határozott a Reichsgericht 1886. márc. 5-én (Rechtsprechung VIII. k. 156. lap.) — A kérdés ekkép szólt: „Bünös-e vádlott abban, hogy X helyen Y időben egy lopásnál akkor, midőn salátafejeket eltulajdonitási czélzattal birtokába vett, tettenéretett és B. szakácsné ellen a lopás véghezvitele végett erőszakot használt". A Reichsgericht helyeselte a kérdést, mert habár a *lopás* forgalmilag volt megjelölve, de e mellett a lopás alkotó elemei is fel lettek véve a kérdésbe.

volna, ennek ujabb tartalma alapszik". Ez a rendelkezés több szabályt foglal magában. Első sorban meghatározza „a *tényállás* és a *törvény* alapját." Ez megfelel a 355. §. második bekezdésének, mely szerint a főkérdésbe a „*tett*" és a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott „alkotó elemek" is felveendők. Ugy a tényállás mint a törvény alapjára nézve közös szabályok állittatnak fel, mely szerint:

a) a vádhatározat;

b) ennek hiányában a vádirat;

c) ha pedig a vádló vádját a főtárgyaláson megváltoztatta volna, ennek ujabb tartalma az irányadó.

Annak meghatározásánál tehát, hogy mily kérdéseket tegyen fel a vádló, az a mérvadó, hogy az előzetes eljárás eredménye megváltozott-e vagy nem, utóbbi esetben, ha vádhatározatot hoztak, annak tartalma, ha a vádirat ellen kifogás nem adatott be (Bp. 268. §.), vagy közvetlen idézés volt elrendelve, a vádirat szolgál zsinórmértékül. Ha pedig a vádló vádját a főtárgyaláson megváltoztatta, ennek ujabb tartalma a mérvadó. A vád megváltoztatást az ügyész vagy azonnal előterjeszti, mihelyt a bizonyitás folyamán az szükségessé vált, vagy a bizonyitó eljárás befejezése után (316. §.) módositja vádját. A vádmódositás kétféle lehet, t. i. vagy ugyanazon tett keretében történik az, s ez esetben csak a minősités változik, vagy uj büncselekmény merül fel (Btk. 96. §.), mely esetben nemcsak a minősités, hanem a tettazonosság is változik. Az első esetben a kérdés csak a vádlott beleegyezésével tehető fel akkor, ha a minősités sulyosabb, mint a minőn a vádhatározat vagy a vádirat alapszik (357. §. 4. bek.); ha pedig az uj minősités enyhébb vagy a régivel egyenlő ugyan, de az a védelemnek uj irányban való előkészitését teszi szükségessé, vagy ha sulyosabb minősitést vett fel a vádló s a kérdés föltételbe a vádlott nem egyezett bele, a főtárgyalás elnapolandó; (357. §. 4. bek.).

Miután a vádló hozza javaslatba a kérdéseket; s a vádlót sem a vádhatározat, sem előbbi vádiratának minősitése nem kötelezi, magától értetődik, hogy ha előbbi álláspontjától eltér, sem a vádhatározat, sem a vádirat minősitésére vonatkozólag nem tesz fel kérdést; világosan kitünik ez a 355. §. 3. bekezdéséből, a hol ki van mondva, hogy ha a vádló vádját a főtárgyaláson megváltoztatta, a főkérdés ennek tartalma szerint szerkesztendő. De ha a biróság jogi meggyőződése szerint a „tett" a vádhatározat vagy vádirat szerint is minősithető, köteles hivatalból annak értelmében

is kérdést intézni az esküdtekhez; mert ellenkező esetben az esküdtek szabad minősitése korlátolva van (v. ö. 354. §-nál 11. sz. jegyz.)

8. Gyakran megtörténik, hogy a felek valamely tényálladéki ismérv fenforgása tekintetében ellentétes álláspontot foglalnak el. Ilyenkor a 355. §. 4. bekezdése szerint „a vád alapjául szolgáló tett körülirásába a vitás kérdés eldöntésére alkalmas ténykörülmény is felveendő."

Hogy mily körülmény alkalmas a vitás kérdés eldöntésére, az attól függ, hogy mily ténykörülmény felel meg a jogi ismérvnek. Ha tehát pl. a vád rablásra irányul, s a vádlott azzal fenyegetett, hogy a sértett házát felgyujtja, a védő pedig azt vitatja, hogy ez a fenyegetés nem alkalmas eszköze a rablásnak, akkor ezt a fenyegetés alkotó elemei mellett hasonlóképen fel kell a főkérdésbe venni. Rendes viszonyok közt a főkérdés igy szólana: „Bünös-e Péter abban, hogy Pál aranyóráját ettől 1898. január 21-én azon czélból, hogy azt jogtalanul eltulajdonitsa, a Gellért-hegyen elvette, mi végből ezt oly cselekmény elkövetésével fenyegette, mely által vagyona közvetlen és sulyos veszélynek tétetett ki". Ha a fenyegetés fogalma vitás, az ennek eldöntésére alkalmas ténykörülményt is fel kell a kérdésbe venni, mely e szerint igy hangzanék:

„Bünös-e Péter abban, hogy Pál aranyóráját ettől 1898. január 21-én azon czélból, hogy azt jogtalanul eltulajdonitsa, a Gellérthegyen elvette, mi végből ezt oly cselekmény elkövetésével fenyegette, mely által Pál vagyona sulyos és közvetlen veszélynek tétetett ki, jelesül kijelentette, hogy ha óráját át nem adja, a tulajdonát képező s a Sashegyen levő villáját még az nap felgyujtja." A tény felvétele azonban csak akkor szükséges, ha valamely tényálladéki elem tekintetében a felek eltérő inditványokat tettek. Ennek az az indoka, hogy az eltérő inditvány előreveti árnyékát, a felek perorvoslatának. A vitás jogielemnek megfelelő tény tehát megállapitandó, mert máskép a felülvizsgálat nem lehetséges (437. §. 1. bek.)

Eltérő inditvány akkor forog fenn, ha az ellenfél a kérdés feltételt ellenzi azon okból, mert a kérdésbe foglalt minősités nem állapitható meg; sőt az is elleninditvány, ha az ellenfél más minősitésre hoz kérdést javaslatba, mert ebben annak kijelentése foglaltatik, hogy a vele szemben álló fél minősitése nem helyes. Ha pl. az ügyész rablásra tesz fel kérdést, a védő ellenben lopásra; kétségtelen, hogy az erőszakkal való elvétel vitás; tehát erre nézve eltérő az inditvány, ép igy az annak megfelelő tények felveendők a kérdésbe.

10. A kisegitő kérdés.

356. §.

Ha a bizonyitó eljárás alatt a tényállás olyképen változott meg, hogy a vádlott más büncselekményben mutatkozik bünösnek, mint a melylyel a vádhatározat, illetőleg a vádló inditványa szerint terhelve volt, vagy hogy a bevégzett büntettel vagy vétséggel vádolt csak e büncselekmény kisérletével, vagy a tettes gyanánt vádolt csak részességgel látszik terheltnek, vagy megforditva: erre nézve az esküdtekhez külön kérdést kell intézni.

Jegyzet: 1. A Bp. 356. §-a a kisegitő kérdést szabályozza. A kisegitő kérdés fogalmát a főkérdésből vezethetjük le. Fentebb láttuk, hogy a főkérdést mindig a vádló hozza javaslatba és az a vádló álláspontját juttatja kifejezésre, tehát az nem más, mint a vád ténybeli és jogi állitásainak rövid kivonata.

A biróság kötve van ugyan a vádhoz a tettazonosság szempontjából, de sem a tett minősitése sem a büntetés kiszabása tekintetében nincs a törvényszék a vádló inditványához kötve (v. ö. 325. §-t s annak magyarázatát.) Ez a szabály az esküdtbirósági eljárásban is érvényes (337. §.). Miután pedig a minősitést a bünösség kérdésével együtt az esküdtek oldják meg, s a szakbiróság csak a büntetést állapitja meg, ebből folyólag gondoskodni kell arról, hogy az esküdtek a verdict hozatalakor a vádló minősitésétől eltérhessenek. Tekintettel arra, hogy az esküdtek csak „igen“ vagy „nem“ szóval határozhatnak, s a vádló csak a vádnak megfelelő főkérdést köteles javaslatba hozni, ennélfogva csakis a kérdések feltételénél lehet gondoskodni arról, hogy az esküdtek a vádlóétól eltérő minősitést is felvehessenek. E végből állitja fel a törvény a kisegitő kérdést; mely mindannyiszor felteendő, valahányszor a vádtárgyát képező tett a főkérdéstől eltérő jogi elbirálás alá kerülhet. Miután, — mint a 354. §. magyarázatánál láttuk, — a kisegitő kérdést akkor kell feltenni, ha a főkérdést az esküdtek „nem“-mel oldották meg, kétségtelen, hogy a kisegitő kérdés nem más, mint eventualis főkérdés, a melyre ez okból ugyanzok a szabályok állanak szerkezet tekintetében mint a főkérdésre.

2. A törvény taxative határozza meg azokat az eseteket, melyekben kisegitő kérdést kell feltenni. Ezek a következők:

Ha a bizonyitó eljárás alatt a tényállás olykép változott meg, hogy:

a) a vádlott más büncselekményben mutatkozik bünösnek, mint a melylyel a vádhatározat, illetőleg a vádló inditványa szerint terhelve volt; vagy

b) ha a bevégzett büntettel vagy vétséggel vádolt csak e büncselekmény kisérletével; vagy

c) ha a tettes gyanánt vádolt csak részességgel látszik terheltnek; vagy

d) megforditva t. i. 1., ha a kisérlettel vádolt bevégzett büncselekménynyel; vagy 2. a részességgel vádolt tettességgel látszik terheltnek.

A kisegitő kérdésnek első és egyedül vitás esete az, midőn a vádlott *„más büncselekményben“* mutatkozik bünösnek; a törvény a más büncselekményt a vádhatározattal s a vádló inditványával állitja szembe, miután pedig a főkérdés a vádló álláspontját fejezi ki, e szerint a vádhatározat s vádló inditványa helyett bátran lehetett volna azt is mondani, hogy kisegitő kérdés teendő fel akkor, ha a vádlott más büncselekményben látszik bünösnek, mint a melylyel a főkérdés szerint terhelve van. Ezt a rövidebb körülirást azonban a törvény azért nem használhatta, mert a vádló álláspontját a főkérdés csak akkor fejezi ki, ha a vádló egyszersmind a legsulyosabb álláspontot foglalja el; ha azonban a kisegitő kérdés sulyosabb a vádló álláspontjánál, akkor ezt a vádló kérdése elé kell helyezni (357. §. 3. bek.) s igy a főkérdés, — mely sorrendben mindig az első és legsulyosabb minősitést magában foglaló, — nem a vádló javasolta kérdés lesz .

Áttérve a törvény értelmezésére, első sorban szem előtt kell tartani azt, hogy „más büncselekmény“ alatt más tett nem érhető, mint csak az, a mi miatt a vádló vádat emelt (325. §.), mert a tettazononsság határait a verdict nem lépheti át; következésképp itt „más büncselekmény“ alatt ugyanazt a tettet más jogiköntösben kell érteni, mint a melybe a vádló öltöztette. Óvakodjunk azonban a fogalmak összezavarásától, mert a „más büncselekmény“ nem eltérő minősitést, hanem más faju büncselekményt jelent. Meggyőződünk ezen állitás helyességéről akkor, ha a 359. §. ama rendelkezését tartjuk szem előtt, mely szerint mellékkérdést kell feltenni, ha enyhébb vagy sulyosabb minősités lehetősége forog fenn.

Ha tehát a vádló szándékos emberölés miatt emel vádat, s az állittatik, hogy a vádlott, a büntettet erős felindulásban követte el, erre nézve a 359. §. értelmében mellékkérdést s nem kisegitő kérdést (356. §.) kell feltenni, mert az erős felindulás nem változ-

tatta meg a büncslekemény természetét; ellenben, ha ugy látszik, hogy halált okozó sulyos testisértés is megállapitható a szándékos emberölés helyett, erre már nem mellék, hanem kisegitő kérdést kell feltenni, mert a halált okozó sulyos testi sértés fajilag más büncselekmény, mint a szándékos emberölés büntette.

A „más büncselekményekre" akkor kell kisegitő kérdést feltenni, ha a vádbeli cselekmény a vádhatározat, illetőleg a vádló inditványával szemben mutatkozik másnak. Miután itt a vádhatározatra és vádló inditványára történik utalás, vitásnak tünik fel, hogy az eltérésnek tulajdonkép mire kell vonatkozni. Fentebb emlitve volt, hogy a vádló álláspontját az általa javasolt kérdés fejezi ki (355. §. 7. sz. jegyzet); a mely vagy megfelel az előzetes eljárás alapján megállapitott minősitésnek, vagy eltér attól: előbbi esetekben a főkérdés a vádhatározat, ennek hiányában a vádirat; utóbbi esetben pedig, ha t. i. a vádló vádját megváltoztatta: ennek ujabb tartalma szerint szerkesztendő. Ezt szem előtt tartva a 356. §. azért utal első sorban a vádhatározatra, mert a rendszerinti, t. i. azt az esetet tartja szem előtt, hogy a vádló véginditványa nem tér el a vádhatározattól; másodsorban pedig azért emliti a vádló inditványát, mert provideálni akart arról az esetről is, midőn a vádló a vádat megváltoztatta, vagy midőn vádhatározat nélkül volt a főtárgyalás kitüzve.

Kisegitő kérdést kell tehát mindig feltenni, valahányszor a vádlott más büncselekményben látszik bünösnek, mint a hogy a vádló a főkérdés tervezetében állitotta. Ezt fejezi ki a vádhatározatra s a vádló inditványára való utalás. Ebből következik, hogy ha a vádló a vádat módositotta s ily értelemben tett fel főkérdést, a vádhatározatban felvett minősités szerint csak akkor kell kisegitő kérdést feltenni, ha a vádlott az itt felvett büncselekményben mutatkozik bünösnek; ha azonban ennek lehetősége elesik, akkor a vádhatározatban elfoglalt álláspont nem vétetik fel a kérdésbe; mert a főkérdésbe a vádló minősitése, a kisegitő kérdésbe pedig csak az oly büncselekmény veendő fel, melyben a „vádlott bünösnek mutatkozik."

A *d)* alatti esetben, ugyanis ha a kisérlettel, illetőleg részességgel vádolt egyén bevégzett büncselekménynyel illetőleg a tettességgel látszik terheltnek: a vádló által proponált kérdés második kérdés lesz, s a sulyosabb kisegitő kérdés lesz tulajdonképen a főkérdés, mert a 357. §. 3. bekezdése szerint az esküdtek először mindig a legsulyosabb minősitést tartalmazó kérdésre szavaznak.

4. A kisegitő kérdést fel kell tenni, ha a vádlott más büncselekményben *„mutatkozik bünösnek“*, vagy ha a bevégzett büntettel vagy vétséggel vádolt csak e büncselekmény kisérletével stb. *„látszik terheltnek“*. A törvény nem részletez, jelesül nem fejezi ki, hogy kinek kell észlelni a kisegitő kérdés feltételének szükséges voltát; de ez nem is szükséges, mert a dolog természetéből következik, hogy ez a jog mindazokat megilleti, a kik a kérdés szövegezésére befolyást gyakorolhatnak. Tehát: a vádlót, vádlottat, védőt, az esküdteket s a biróságot (353. §.) A vádló ritkán fogja e jogát érvényesiteni, mert ha a főkérdés mellett kisegitő kérdést is tesz fel, ezzel azt fejezi ki, hogy saját álláspontját nem tartja elég szilárdnak, s épen azért az eventualitásokról is gondoskodik. A mily ritkán fog a vádló e joggal élni, ép oly gyakran fogja azt kihasználni a védő; sőt alig képzelhető oly eset, midőn a védő kisegitő kérdést nem hozna javaslatba. Ez csak akkor fog előfordulni, ha felmentésre plaidiroz vagy — a marasztaló verdict után — csak az enyhitő körülmények felsorolására szoritkozik.

Az esküdtektől nem várhatjuk, hogy a vádló álláspontjával szemben gyakran fognak kisegitő kérdést proponálni; mert az esküdtek ritkán jártasak a jogban; már pedig a B. T. K. alapos ismerete szükséges ahhoz, hogy az esküdt kisegitő kérdést hozzan javaslatba. Épen azért a biróságnak feladata a tényállást már a kérdés feltevés időpontjában alapos tanácskozás tárgyává tenni, s gondoskodni arról, hogy az esküdtek az ügyet minden felmerülhető szempontból elbirálhassák. A vádló és védő az ellentétekben rendszerint a tulzások felé hajlanak, a mi könnyen érthető, mert a vádló a vádat, a védő a védelmet képviseli. Igaz ugyan, hogy a Bp. több helyen kötelességévé teszi az ügyésznek a pártatlanságot, mindazáltal az ügyész soha sem helyezkedhetik a pártatlanságnak s a tárgyilagosságnak ama piedestáljára, melyen a biró áll; épen azért kötelessége a biróságnak hivatalból is feltenni a kisegitő kérdést, ha azt tapasztalja, hogy az ügyfelek csak a szélsőségeket tartották szem előtt, s mellőzték azt a középutat, mely esetleg az igazsághoz elvezet.[1])

5. Ahhoz szó sem fér, hogy a biróság hivatalból is tehet fel

[1] Fayer (A magyar Bünvádi perrendtartás vezérfonala 262. lap jegyzet) és Hexner Gyula (Büntető jogtára XXXVII. k. 1. sz.) azon nézeten vannak, hogy a biróság hivatalból nem tehet fel kérdést; ez a téves felfogás azonban arra vezethető vissza, hogy az emlitett irók a vádnak a verdicthez való viszonyát félreértik (V. ö. értekezésemet a B. J. T. XXXVII. k. 6. számában.)

kérdést; ellenben vitás lehet az, hogy a bíróság által hivatalból feltett kérdéseket a felek vita tárgyává tehetik-e vagy nem. Törvényünk e tekintetben eltér az osztrák s a német perjogtól; a hol az elnök hozza javaslatba a kérdést s a kifogások tárgyában a bíróság határoz. Nálunk szintén a bíróság határoz ugyan, ámde — mint a 353. §-nál láttuk — a kérdéseket a vádló hozza javaslatba, s vita tárgyává is csak ezek a kérdések tétetnek. Az Indokolásban erre vonatkozólag a következőket olvassuk:

A felteendő kérdések alapja a vád, mely az itéletnek is határt tüz; következésképp ezeknek a kérdéseknek fogalmazására legilletékesebb *a vádló, a ki saját akaratának kell, hogy leghivebb* kifejezője is legyen. S bár nem téveszthető szem elől, hogy a bizonyitó eljárás is szolgáltat a felteendő kérdéskere anyagot s hogy ennélfogva a bizonyitó eljárás vezetője, az elnök, a kérdések fogalmazására épp ugy hivatottnak s csakugy *jogosultnak jelentkezik, mint* a vádló: a törvény 353. §-ában mégis inkább a vádló prosposi-tiója mellett foglal állást, mert a feltett kérdések ellen kifogásoknak van helye, mely kifogások fölött nem fogna az elfogultság erős gyanuja nélkül dönteni az a biró, a ki a kérdéseket fogalmazta.

Az a tény, hogy a kérdéseket a vádló hozta javaslatba, menti a birót az elfogultság gyanujától s a birói határozat tekintélyét gyarapitja a nélkül, hogy a birót megfosztaná a kérdések megállapitásánál gyakorolható döntő befolyástól, még abban az esetben is, ha kifogást *a kérdések ellen senki sem tett* (*353. §. 5. bek.*)

Látjuk ebből, hogy a törvény azért bizta a kérdések javaslatba hozatalát a vádlóra, s azért utalta eme kérdések tervezetét a felek vitájának keretébe, hogy a bíróság teljesen pártatlan és független legyen a kérdések megállapitásánál; a mi nem lehetne, ha a kérdések tervezetének szövegezésébe is befolyna, mint ez Ausztriában s Németországban van, a hol a kérdések tervezetét az elnök, s pedig Ausztriában a collegium közremüködéseivel készíti el.

Tisztán áll tehát előttünk a törvény intentiója, a miből csak az a következtetés vonható le, hogy a bíróság által megállapitott kérdések vita tárgyává nem tehetők.

Az nincs kizárva, hogy a felek a perbeszédben e kérdéseket érintsék, sőt azzal behatóan foglalkozzanak, mert hiszen a vádló a perbeszédben a kérdésekben kifejezett álláspontjától eltérhet, sőt a vádat el is ejtheti (38. §.); a 363. §. pedig előirja, hogy a perbeszédek után a kérdések esetleg ujra megállapitandók. A perfelek eme nyilatkozata azonban lényegesen különbözik azon észrevételektől, melyeket a felek a vádló javasolta kérdésekre a 353. §. értelmében tesznek; mert a 363. §-ban nem a már megállapitott kérdésekről s azok megvitatásáról, hanem oly módositásokról vagy oly uj kér-

désekről van szó, melyek a perbeszédek anyaga alapján merültek fel. A perbeszédek pedig a bünösség kérdésével foglalkoznak (363. §.); mig a 353. §. értelmében a vita kizárólag a javasolt kérdések s a kifogások körül forog; tehát *a felek a megállapitott kérdések módositását csakis a perbeszédekben felhozott novum alapján kérhetik.* Ilyen novum pl. a vád módositása, vagy a védelem oly uj álláspontja, a mi a kérdésekbe felvéve nem lett. A 356. §. ama rendelkezéséből, hogy kisegitő kérdés akkor teendő fel, ha a „tényállás olyképen változott meg" stb., a Curia egyik-másik határozata azt következteti, hogy nem kell kisegitő kérdést feltenni, ha a tényállás nem változott meg; miután pedig a kérdést a biróság teszi fel, a biróság határoz abban is, hogy a tényállás megváltozott-e? Ez alapjában hibás felfogás; mert a tények s tényállás felett kizárólag a jury határoz; — tehát annak eldöntése, hogy a tényállás változott-e, a biróság hatáskörébe nem tartozik és ha ebben a kérdésben határoz, hatáskörét lépi tul. Következésképen mindig fel kell tenni a javaslatba hozott kisegitő kérdést, ha csak az törvénybe nem ütközik. (V. ö. 361. §. magyarázatát).

11. A kérdések feltevése uj factum és sulyosabb minősités esetén.

357. §.

Külön főkérdést kell feltenni, ha a vádlott ellen a bizonyitó eljárás alatt a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban megjelölt büncselekményen kivül még más, az 1878. évi V. törvényczikk 96. §-ának alkalmazására alapul szolgáló büncselekmény tényálladéka merült fel.

Ez a kérdés azonban csak a vádlott beleegyezésével tehető fel. Ha ebbe a vádlott nem egyezett bele, az ujabban felmerült önálló büncselekményre nézve az eljárásnak különválasztása rendelendő el.

Csak a vádlott beleegyezésével tehető fel az olyan kérdés is, melynél fogva a vádlott terhére rótt büncselekmény sulyosabb minősités alá esik, mint a minőn a vádhatározat, illetőleg a vádirat alapszik, mely esetben a kérdés a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban foglalt minősitésnek megfelelő kérdés elé helyezendő.

Ha ebbe a vádlott bele nem egyezett, vagy ha a vádlott terhére rótt büncselekmény oly minősités alá esik, mely a védelemnek uj irányban való előkészitését teszi szükségessé, a főtárgyalás elnapolandó.

Jegyzet. 1. „Külön kérdést kell feltenni, ha a vádlott ellen a bizonyitó eljárás alatt a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban megjelölt büncselekményen kivül még más, az 1878 : V. t.-cz. 96. §-ának alkalmazására alapul szolgáló büncselekmény tényálladéka merült föl". A törvény eme rendelkezése: folyománya a 354. §. ama szabályának, mely szerint minden büncselekmény tárgyában külön kérdést kell feltenni. Mindazáltal a két eset közt lényeges különbség van, mert a 354. §. az oly esetről provideal, midőn a büntetendő cselekmény többsége már a vádirat, vagy vádhatározat szerint fennforog; a 357. §. pedig azt az esetet szabályozza, midőn a vádiratban megjelölt büncselekményen kivül egy uj büncselekmény a főtárgyaláson merült fel. Erre a büncselekményre is külön főkérdést kell feltenni.

2. Az uj büncselekmény kétféle alakulatban merülhet fel, t. i. *a)* az vagy az eljárás tárgyát képező *„tett"* keretén kivül áll s attól történelmi szempontból is különböző; *b)* vagy az uj büncselekmény a vádbeli cselekmény történelmi elemében, vagyis a „tettben" benne van, s a tett jogi szempontból kettéhasad.

A 357. §. csakis az előbbi esetre vonatkozik, kitünik ez a 357. §. 2. bekezdéséből, mely szerint, ha a vádlott nem egyezett abba bele, hogy az uj büncselekmény tárgyában külön főkérdés tétessék fel, erre nézve az eljárásnak külön választása rendelendő el. Az eljárást pedig csak akkor lehet külön választani, ha a két eljárásnak két önálló tett képezi alapját, de nem akkor, ha tettazonosság forog fenn.

A 357. §. tehát *„a vádhatározatban vagy vádiratban megjelölt büncselekmény" alatt* nem csupán a kvalifikációt, hanem a *tettet* is érti; következésképp uj büncselekményről itt csak akkor szólhatunk, ha egy önálló büntetőjogi tényálladék a tettazonosság keretén kivül merült fel.

3. Ha a vádlott terhére rótt büncselekmény sulyosabb minősités alá esik, mint a minőn a vádhatározat, illetőleg a vádirat alapszik, a kérdés a vádhatározatban, illetőleg a vádiratban foglalt minősitésnek megfelelő kérdés elé helyezendő.

A törvény a sulyosabb minősités fogalmánál a vádhatározatot s vádiratot veszi kiindulási pontul; s igy miután a főkérdésnél (355. §.) az mondatik, hogy az a vádhatározat, vagy vádirat, ha pedig a vádló vádját megváltoztatta volna, a vádinditvány szerint szerkesztendő, ebből az következnék, hogy a törvény csakis ezt az utóbbi esetet t. i. azt tartotta szemelőtt, mikor a vádló eltért eredeti

álláspontjától és sulyosabb minősitést vett fel. A legtöbb esetben ez igy is fog történni; s a törvény eme szabálya nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy az első kérdés mindig a legsulyosabb kérdés lesz; ámde ez a legsulyosabb kérdés nem mindig a vádló álláspontját fejezi ki, mert a vádmódositás nemcsak in pejus, hanem pro reo is történhetik. Ez esetre is áll ugyan a 355. §. ama szabálya, mely szerint vádmódositás esetében a főkérdés szerkesztésénél alapul a vádló inditványa szolgál; ámde ez a vádló által javasolt kérdés csak addig főkérdés, mig sulyosabb kérdést nem tesznek fel; a mi ha bekövetkezik, a vádló proponálta kérdés kisegitő kérdéssé devalválódik s az ennél sulyosabb minősitésre szóló lesz a főkérdés, mely a vádló kérdését sorrendben is megelőzi.

Mikor következhetik ez be? Akkor, ha a sulyosabb minősitést az esküdtek vették fel, midőn a javaslatba hozott kérdéseket tárgyalták (353. §. 4. bek.), vagy ha a sulyosabb minősitést a biróság tartotta lehetségesnek s ennek megfelelőleg hivatalból tett fel kérdést (353. §. 5. bek.).

4. A 357. §. a vádlott beleegyezését a kérdés feltételébe akkor követeli meg, ha az eltérő minősités a vádhatározat vagy vádirat minősitésénél sulyosabb, de nem reflectál arra az esetre, midőn a vádló is eltért ugyan a vádhatározattól, de pro reo, vagyis enyhébb minősitést vett fel és a biróság vagy hivatalból vagy az esküdtek kérelmére tesz fel sulyosabb minősitésre szóló kérdést, mint a minő a vádhatározatban vagy vádiratban felvétetett. Kétségtelen, hogy ebben az esetben is a vádhatározat, illetőleg vádirat szolgáltatja a mértéket az összehasonlitás alapjául, mert a vádhatározat, illetve vádirat lévén a főtárgyalás alapja, a vádlott is ahhoz szabja védekezését; következéskép ő reá csak az oly kérdés lehet — védelmi szempontból — sérelmes, mely sulyosabb annál a minősitésnél, a melyre védelmével elkészült.

5. Ha a vádló in pejus eltért a vádhatározattól s a biróság is eltért attól és pedig hasonlókép in pejus, az lesz az első kérdés, a melyik a legsulyosabb minősitést vette fel. Igy pl. ha a vádhatározat halált okozó testi sértést vett fel, a vádló ellenben szándékos emberölésre tért át; a biróság pedig nem tartván kizártnak a gyilkosság megállapitását sem, erre hivatalból tesz fel kérdést, ez esetben az első kérdés ez utóbbi lesz, mert ez a legsulyosabb.

6. Ha a vádhatározatban, illetve vádiratban felvett minősitésnél sulyosabb minősitésre szóló kérdés tétetik fel, ahhoz a vádlott beleegyezése szükséges; ha beleegyezését megtagadta, a főtárgyalás

elnapolandó (357. §. ut. bek.). Hasonlókép elnapolandó a főtárgyalás akkor is, ha a vádlott terhére rótt büncselekmény oly minősités alá esik, mely a védelemnek uj irányban való előkészitését teszi szükségessé. Habár a törvény expressis verbis nem mondja, mégis kétségtelen, hogy az elnapolásnak az előbbi esetben is csak az lehet a czélja, hogy a védelem előkészittessék; mindazáltal a két eset közt lényeges különbség van. Ugyanis, ha a vádhatározatban vagy vádiratban foglaltaknál sulyosabb minősitésre szóló kérdést szükséges föltenni: a vádlott nem köteles indokolni azt, hogy a kérdésbe miért nem egyezik bele, mert a törvény imperativ rendelkezése szerint, ha a kérdés feltételhez való hozzájárulását megtagadja: a főtárgyalás „elnapolandó".

Ha tehát olyan eset fordulna elő, hogy a vádlott a védelem kiegészitését nem tartja szükségesnek és a kérdés feltételébe sem egyezik bele, a biróság nem tehet egyebet, minthogy a főtárgyalást elnapolja és azt a következő ülésszakra kitüzi.

A másik esetben azonban, midőn az elnapolást azért kéri a vádlott, mert védelmét elő akarja késziteni, a kérelmet indokolnia kell s a felett a biróság saját belátása szerint határoz.

12. A beszámithatóságot kizáró okoknak a főkérdésbe való foglalása.

358. §.

A beszámithatóságot kizáró okok (1878. évi V. t.-czikk 76., 77., 79., 80. és 82. §§.) ha azokat a felek érvényesitették, vagy jelenségeiket a biróságnak vagy az esküdtszéknek valamelyik tagja felhozta, a főkérdésbe lehetőleg akként foglalandók be, hogy a főkérdésre adott igenlő válasz kizárja fenforgásukat.

Ha azonban a befoglalás a főkérdést igen terjedelmessé vagy nehezen érthetővé tenné: a beszámitást kizáró ok külön kérdésbe is foglalható.

Jegyzet. 1. A Bp. 358. §-a arról rendelkezik, hogy a beszámithatóságot kizáró okok (öntudatlan állapot s elmezavar; ellenállhatlan erő; jogos védelem; végszükség; ténybeli tévedés) tárgyában mikor és miként kell a kérdéseket feltenni. Ilyen kérdést akkor kell feltenni, ha a beszámithatóságot kizáró okot a felek érvényesitették; vagy jelenségeiket a biróságnak vagy az esküdtszéknek valamelyik tagja felhozta. A beszámitást kizáró okot csak

a vádlott, vagy védő, „érvényesithet“, mert ha azt a vádló látja fenforogni, elejti a vádat. Érvényesités nem azonos az inditványozással. Szükséges, hogy arra a bizonyitó eljárásban adatok merüljenek föl; mert ha még a vádlott sem állitja, hogy pl. jogos védelemben volt, a kérdés nem is tehető fel; ezt bizonyitja az, hogy a biróság vagy esküdtszék tagja is csak akkor kivánhatja az ilyen kérdésnek feltételét, ha „jelenségeiket“ felhozta. (V. ö. 361. §. magyarázatát). Mint láttuk, a kisegitő kérdésnél a törvény nem jelöli meg azokat a személyeket, a kik kisegitő kérdést hozhatnak javaslaba, mégis semmi kétség sem lehet arra nézve, hogy mindazok hozhatnak javaslatba ilyen kérdést, kik a kérdések feltételére befolyást gyakorolhatnak (353. §. 4., 5. bek.) s igy miután a kisegitő kérdésnél a kérdés feltételére jogositott személyek felsorolása elmaradt, az bátran elmaradhatott volna itt is, a nélkül, hogy ebből bárminő félreértés származhatott volna.

2. A Curia az 1. sz. jegyzetben mondottaknak megfelelőleg már több izben kimondotta, s a IV. tanács állandóan követi is azt a gyakorlatot, mely szerint beszámithatóságot kizáró okra csak akkor kell a kérdést feltenni, ha arra vonatkozó tények a bizonyitó eljárásban fölmerültek (B. T. 41. k. 126. lap: V. ö. a 761. §. magyarázatát).

3. A törvény azt a szabályt állitja fel, hogy a beszámithatóságot kizáró okok „a főkérdésbe lehetőleg akként foglalandók be, hogy a főkérdésre adott igenlő válasz kizárja fenforgásukat. Ha azonban a befoglalás a főkérdést igen terjedelmessé vagy nehezen érthetővé tenné: a beszámitást kizáró ok külön kérdésbe is foglalható.“ Tehát a beszámitást kizáró ok csak akkor foglalható a főkérdésbe, ha nem lesz a főkérdés ezáltal nehezen érthető, vagy terjedelmes. Azt, hogy mikor forog ez fenn: a biróság határozza meg s igy kizárólag a birósagtól függ, hogy a beszámithatóságot kizáró ok beolvasztassék-e a főkérdésbe vagy az külön kérdésbe foglaltassék. Ha azonban a biróság akkép határozott, hogy a beszámitást kizáró ok a főkérdésbe olvasztassék, nagy gondot kell forditani a főkérdés szövegezésére, mely akkép eszközlendő, hogy a főkérdésre adott igenlő válasz kizárja a beszámithatóságot kizáró okok fennforgását. Ezen tétel demonstrálása végett vegyünk egy szándékos emberölési esetet. A főkérdés a jogos védelem befoglalásával igy szólna: „Bünös-e Péter abban, hogy Pált Rákospalotán 1898. január 1-én életétől szándékosan fosztotta meg, a nélkül, hogy jogos védelemben lett volna, azaz a nélkül,

hogy Pál az ő személye ellen oly jogtalan és közvetlen támadást intézett volna, melynek elháritása végett szükséges volt az, hogy vádlott megtámadóját életétől megfoszsza".

Ha az esküdtek erre a kérdésre „igen"-nel felelnek, nemcsak a szándékos emberölést állapitják meg, hanem azt is, hogy a vádlott emberölést követett el a nélkül, hogy jogos védelemben lett volna, vagyis a főkérdésre adott igenlő válasz kizárja a jogos védelem fenforgását.

4. A jogos védelem tulhágására csak ritkán teszik fel jól a kérdést. Leggyakrabban igy szól a kérdés: „A főkérdésben körülirt cselekményt vádlott jogos védelemben (itt jön a részletezés) követte-e el"? — Ha *nem* „A jogos védelem határait félelemből stb. hágta-e tul a vádlott". Az ilyen kérdésre helyes feleletet nem kapunk; mert a jogos védelem tulhágása csak akkor foroghat fenn, ha vádlott jogos védelemben volt és a „szükséges" határokat tullépte. De ha a bemutatott kérdések elsejére „nem" a határozat, a második kérdés igenlő megoldása nem mentesiti a vádlottat, mert a tulhágás alapja, a jogos védelem „nem"-mel lett megoldva.

Legczélszerübb jogos védelem tulhágásával a kérdést szétdarabolva feltenni, ekkép:

1. Főkérdés.

2. *a)* A vádlott 1. sz. főkérdésben körülirt büncselekményt jogos védelemben, vagyis azért követte-e el, hogy a sértett által ellene intézett stb. támadást elháritsa, igen vagy nem, ha igen:

b) Szükséges volt-e az 1. sz. főkérdésben körülirt cselekmény a támadás elháritására, igen, vagy nem; ha nem;

c) Vádlott a jagas védelem határait félelemből stb. hágta-e tul? (Hasonlókép Scholcz A. B. T. 44. k. 104. lap).

13. A mellékkérdés.

359. §.

A 352. §-ban fel nem emlitett olyan okra nézve, mely a büntető törvényeknek külön rendelkezései értelmében a büntethetőséget megszünteti, vagy súlyosabb, illetőleg enyhébb büntetési nemnek vagy büntetési tételnek alkalmazását vonja maga után, külön kérdést kell feltenni.

Súlyositó és enyhitő körülmények fenforgása (1878. évi V. törvényczikk 90., 91., és 92. §.) tekintetében azonban és az iránt,

hogy volt-e már a vádlott megbüntetve, az esküdtekhez kérdés nem intézhető.

Jegyzet: 1. A Bp. 359. §-a a mellékkérdést szabályozza, mely — a mint nyomban reá jövünk, — lényegesen különbözik úgy a fő, mint a kisegitő kérdéstől. Mellékkérdés teendő ugyanis fel olyan okra nézve, mely a Btk. külön rendelkezései értelmében a büntethetőséget megszünteti vagy súlyosabb, illetőleg enyhébb büntetési nemnek vagy büntetési tételnek alkalmazását vonja maga után. — Láttuk a 355. és 356. §-oknál, hogy úgy a fő- mint a kisegitő-kérdés a teljes törvényes tényálladékot s a vád tárgyát képező tettet magában foglalja, mig a mellékkérdésből ugy a ténybeli mint a jogi ismérvek hiányoznak s az csakis azokat a jogi és tényelemeket tartalmazza, melyek a büntethetőség kizárására, sulyosabb vagy enyhébb minősitésre vonatkoznak; miből következik, hogy a mellékkérdés teljesen accidentalis kérdés, mely a főkérdéssel, illetve, ha erre „nem"-mel válaszoltak az esküdtek, a kisegitő kérdéssel áll szerves összefüggésben.

2. A mellékkérdés a 359. §. értelmében három esetben teendő fel; miután azonban minden oly kérdés, mely nem a 355. §. értelmében szerkesztetik, vagyis nem tartalmazza a vád alapjául szolgáló tettet, a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményekkel s a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkatelemek, mely tehát sem nem fő, sem nem kisegitő kérdés, az mellékkérdés, miután — bizonyos esetekben — a beszámithatóságot kizáró okokra is tehető fel külön kérdés (358. §. 2. bek.); a tizenhatodik évét be nem töltött bünözőre pedig a felismerési képesség tárgyában mindig külön kérdés teendő fel (360. §.) és miután ezen utóbb emlitett külön kérdések sem a 355. §. értelmében szerkesztendők s csak accidentalis körülményeket tartalmaznak, nyilvánvaló, hogy e kérdések szintén mellékkérdések.

3. A 359. §. következő mellékkérdésekről rendelkezik:

a) Ha oly ok forog fenn, mely a büntetőtörvénynek külön rendelkezései értelmében a büntethetőséget megszünteti. Nem szabad az itt értett okokat a *beszámithatóságot kizáró* okokkal összetéveszteni, melyekről a 358. §-ban volt szó; mert ha valamely büncselekmény beszámithatóságot kizáró okkal kapcsolatosan követtetik el, akkor a beszámitás van kizárva s igy az a büncselekmény már az elkövetés pillanatában sem volt büntethető. Ellenben a 359. §. oly okokról szól, melyek a „büntethetőséget" szüntetik csak

meg; tehát a cselekmény büntethető volna ugyan, ámde ahhoz oly körülmények járultak, melyek a büntethetőséget megszüntetik.

Végelemzésben azonban e beszámitást s büntethetőséget kizáró okok közt csak elméleti különbség van; mert a Bp. 326. §. 3. p. szerint akár egyik, akár másik okot állapitja meg a biróság, felmentő itéletet kell hozni, s bünösség nem mondható ki; ugyanez áll esküdtbirósági ügyekben is; következésképen a beszámitást s büntethetőséget kizáró okok egyaránt a bünösség kérdéséhez tartoznak (v. ö. 368. §. magyarázatát).

Ilyen körülmények fenforgása esetén külön kell feltenni a főkérdést s nem szabad abba belefoglalni a mellékkérdést, mert a kérdésfeltevésnek ez a módszere zavarokra vezetne.

Btk.-ünk rendszeréből a tétel megvilágitása végett következő büntethetőséget megszüntető okokat soroljuk fel:

A kisérlettől való önkéntes elállás (Btk. 67. §.). Az elkövetett kisérlet büntetendő ugyan, de az in concreto nem büntettetik, mert a büntetendő cselekmény elkövetése után oly ténykörülmény merült fel, mely a büntethetőséget megszünteti, t. i. az önkénytes elállás s az eredménynek a felfedeztetés előtt való elháritása.

A jogos védelemnek nem büntethető tulhágása (79. §. 3. bek.). A tulhágás büntetendő ugyan, mert az a jogtalan támadás visszaveréséhez már nem szükséges, ámde nem büntettetik, ha az félelemből, megzavarodásból vagy ijedtségből származik.

A felségsértés feljelentésének elmulasztása büntetendő, de a tettes vagy részes hozzátartozói nem büntettetnek. (Btk. 135. §.).

A felségsértésre irányzott szövetség büntetendő, de a büntethetőség megszünik, ha a szövetség valamely tagja a szövetségből kilépett, ezt a szövetkezetteknek tudomására hozza, és azokat a merénylet felhagyására birni törekszik vagy pedig a szövetséget a hatóságnak feljelenti (137. §.). Ilyen büntethetőséget kizáró eset van a hűtlenségnél (151. §.) és a lázadásnál (159. §.) is.

Nem büntettetik a hamis tanuzás, ha azt oly egyén követi el, a ki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménynyel vádolná vagy a ki büntető vagy fegyelmi ügyben jogositva volt a tanuzást vagy véleményadást megtagadni, de ezen jogára a biróság által figyelmeztetve nem lett (224. §.). — Hasonló büntethetőséget megszüntető okok vannak még a Btk. 225., 240., 266., 275., 297., 300., 313., 378., 427., 474. §-okban is.

b) Mellékkérdés teendő fel oly okra nézve, mely sulyosabb büntetési nemnek vagy tételnek alkalmazását vonja maga után. —

A törvény eme rendelkezése lényegesen különbözik a 357. §. harmadik bekezdésében foglalt esettől, mely szerint, ha a vádlott terhére rótt büncselekmény sulyosabb minősités alá esik, mint a minőn a vádhatározat illetőleg vádirat alapszik, a kérdés a vádhatározatban, illetőleg vádiratban foglalt minősitésnek megfelelő kérdés elé helyezendő. — Ezen rendelkezésből látható, hogy itt tulajdonképpen két oly kérdésről van szó, melyek mindegyike a teljes tényálladékot foglalja magában, tehát két főkérdés concurrál egymással, melyek közül az lesz az első, — tehát főkérdés, a melyik sulyosabb minősitésre szól, mig a másik kisegitő kérdés lesz. Pl. az egyik kérdés szándékos emberölésre, a másik haláltokozó sulyos testi sértésre szól. Tehát mindegyik kérdés jogi anyaga külön *species*.

Ellenben a 359. §. a mellékkérdés eseteit sorolván fel, ebből következik, hogy itt a főkérdésben foglalt species enyhébb esetéről és nem önálló büntetőjogi mennyiségről van szó. Tehát, ha a főkérdés rablásra szól, a mellékkérdés a rablás sulyosabb esetére irányulhat (349. §.); de a sulyosabb eset önálló büntetőjogi tényálladékot nem foglalhat magában, mert akkor önálló kérdést kell feltenni (357. §. 3. bek.).

Ennek megfelelőleg a Curia kimondotta, hogy a Btk. 280. §-a csak akkor vehető fel, ha erre külön kérdés lett az esküdtekhez intézve (B. T. 49. k. 155. lap).

c) Végül mellékkérdést kell feltenni oly okra nézve, mely enyhébb büntetési nemnek, vagy büntetési tételnek alkalmazását vonja maga után. Ilyen pl. az erős felindulásban elkövetett szándékos emberölés vagy halált okozó sulyos testi sértés büntette (281. §. 307. §.).

Itt is megköveteli a Curia, hogy tények hozassanak fel az enyhitő minősitésre, mert ilyenek hiányában a kérdés nem tehető fel (B. T. 45. k. 250. lap).

Miután a törvény imperative jelenti ki, hogy a 359. §-ban felsorolt okokra, „külön kérdést kell feltenni“, ebből következik, hogy azt a főkérdésbe beleolvasztani, — mint az a beszámitást kizáró okoknál történik (358. §.) — nem szabad.

4. „Sulyositó és enyhitő körülmények fenforgása (1878. V t.-cz. 90., 91. és 92. §.) tekintetében azonban és az iránt, hogy volt-e már a vádlott megbüntetve, az esküdtekhez kérdés nem intézhető.“ A törvény eme rendelkezéséből kétségtelen, hogy az enyhitő és sulyositó körülmények mérlegelése és megállapitása kizárólag a

bíróság hatáskörébe tartozik és pedig akkor is, ha az előzetes büntetés minősitő körülmény, kitünik ez az indokolásból, a hol az 576-ik oldalon a következők olvashatók:

„A Btk. 338. §-ában, a 349. §-a 1. pontjában, a 357. és 371. §-aiban megállapitott ok, mely a tett elkövetésének büntetőjogi fogalmával mi közösségben sincs s megállapitása is csak tárgyilagos adatok alapján történhetik, — a törvény szerint mindig az iratok adatai alapján constatálandó, iránt a tehát az esküdtekhez kérdés nem intézhető. (359. §.)."

Tehát ez kivétel ama szabály alól, mely szerint az esküdtekhez mellékkérdés intézendő minden oly okra nézve, mely sulyosabb büntetési nemnek alkalmazását vonja maga után; s igy visszaesés esetében a megfelelő sulyosabb minősitést a bíróság állapitja meg.

Ennek megfelelőleg a 374. §. 5-ik bekezdése is kijelenti, hogy az esküdtek határozata a bíróságot a büntetés kiszabásánál oly sulyositó okokra nézve, melyek a vádlottnak megelőző büntetésére vonatkoznak, nem korlátolja.

5. Vita merült fel abban a kérdésben, hogy a Btk. 263. §. ut. bek. büntethetőséget megszüntető ok-e, vagy bünösséget kizáró ok. Zsitvay (B. T. 47. k. 81. lap) s Doleschál (Jog. Közl. 1903. évf. 47. és 48. sz.) az *utóbbi* álláspontón vannak, mig Tarnai az *előbbi* álláspontot védelmezte, e nézetet követi a Curia is (B. T. 47. k. 87. 161. lap); ugyancsak helyesli azt Finkey (Tankönyv 449. l.). Tehát ez utóbbi álláspont szerint külön kérdés intézendő e tárgyban az esküdtekhez. Szerintem is ez a felfogás felel meg a törvénynek.

14. Külön kérdés feltétele gyermekeknél és siketnémáknál.

360. §.

Ha a vádlott a bünösségét megállapitó büncselekménynek elkövetésekor életének tizenhatodik évét még nem töltötte be, külön kérdés teendő fel arra nézve, hogy az elkövetés idejében meg volt-e a büncselekmény bünösségének felismerésére szükséges belátása.

Ha a vádlott siketnéma, a belátásra vonatkozó kérdés a főkérdésbe belefoglalandó.

Jegyzet. 1. A 360. §. a mellékkérdéseknek azt az esetét szabályozza, midőn a vádlott a bünösségét megállapitó büncselekménynek elkövetésekor életének tizenhatodik évét még nem töltötte be; ilyenkor külön kérdés teendő fel arra nézve, hogy az elkövetés

idejében meg volt-e a büncselekmény bünösségének felismerésére szükséges belátása. A törvény imperative szól, tehát ezt a mellékkérdést mindig fel kell tenni, akár inditványozták a felek, akár nem. Miután a gyermekkorban levő vádlott belátási képességére vonatkozó kérdést nem szabad a főkérdésbe beolvasztani, és a főkérdés csakis arra irányul, hogy bünös-e a vádlott (355. §.), ennélfogva az esküdtek először mindig erre a kérdésre felelnek, s csak azután oldják meg a belátási képességre vonatkozó kérdést, s ha erre „nem“ szóval felelnek, akkor a bíróság a vádlottat a 374. §. 3. bekezdése alapján felmenti.

2. Ha a kiskoru vádlott több büncselekménynyel van vádolva, nemcsak a bünösségre vonatkozólag, hanem a belátási képesség tárgyában is minden büncselekményre külön kérdést kell feltenni. Ezt fejezi ki a 354. §. 2-ik bekezdése, mely szerint: „ha több büncselekmény forog fenn, a kérdéseket a büncselekmények mindegyikére külön csoportokban kell feltenni.“ Tehát a hány büncselekmény a vád tárgya, annyi fő és mellékkérdés teendő fel. Ez egyébként a dolog természetéből is következik, mert a hányféle a büncselekmény, annyiféleképen itélhető meg a belátási képesség; s az egyikre megállapitható, mig a másikra kizárható.

3. A beszámitási képességre kiskoru vádlottnál azért kell külön kérdést feltenni, hogy a Btk. 84. §. alkalmazható legyen. Ugyanis a Btk. ezen szakasza szerint: „Aki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának tizenkettedik évét már tulhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bünösségének felismerésére szükséges belátással nem birt: azon cselekményeért büntetés alá nem vehető. Az ilyen kiskoru azonban javitó intézetbe való elhelyezésre itéltethetik“.

Ezen törvény szerint a kiskoru bünözőt javitó intézetbe csak akkor lehet elhelyezni, ha be van bizonyitva, hogy a kiskoru a vádbeli cselekményt elkövette, de belátási képesség hiánya miatt büntetés alá nem vehető. Ha a belátási képességre vonatkozó kérdés, — a mint a beszámitást kizáró egyéb okoknál történik (358. §.), — a főkérdésbe volna beleolvasztandó, akkor ha az esküdtek „nem“ szóval határoznának, nem tudná a bíróság, hogy miért nem itélték el vádlottat, azért-e, mert nem követte el a büncselekményt, vagy mert az nem kriminalitás vagy mert belátási képességgel nem bir; és igy nem is alkalmazhatná a Btk. 84. §-át.

Ha azonban a belátási képességre külön kérdés tétetik fel; akkor az esküdtek erre a kérdésre külön határoznak; s a bíróság

mindig tudni fogja, hogy „nem“ bünöst miért állapitottak meg az esküdtek.

4. Ha az esküdtek bünösséget állapitanak meg, a fő- és mellékkérdést is igennel oldják meg; ha belátási képesség hiányából mentik fel a vádlottat, a főkérdésre igennel, a mellékkérdésre *„nem“*-mel felelnek. Ebben az esetben nyer alkalmazást a Btk. 84. §. 2. bek.; ha pedig nem belátási képesség hiányából, hanem más okból mentik fel a vádlottat, a főkérdésre „nem“-mel határoznak, a mellékkérdést pedig felelet nélkül hagyják; mert a Btk. 84. §. 2. bek. akkor alkalmazható, ha meg van állapitva, hogy vádlott a büncselekményt elkövette (Btk. 84. §. első bek.); következésképen tárgytalan a mellékkérdésre szavazás, mert ha az van megállapitva, hogy vádlott nem követte el a büncselekményt, javitóintézetbe sem helyezhető.

5. Ha vádlott siketnéma, a belátásra vonatkozó kérdés mindig felteendő, az azonban a főkérdésbe belefoglalandó. Miután siketnémákkal felmentő verdict esetén különös intézkedés, — mint a kiskoruaknál (3. sz. jegyzet) nem történik, ez okból közömbös az, hogy az esküdtek belátási képesség hiánya miatt vagy más okból határoztak-e nem-mel, s igy nem is engedhető meg, hogy e tárgyban külön kérdés intéztessék az esküdtekhez.

A Btk. novellája a Bp. 380. §-ának első bekezdését módositotta; s most a §. igy szól:

„Ha a vádlott a büntetendő cselekmény elkövetésekor életének tizennyolczadik évét még be nem töltötte, külön kérdés teendő fel arra nézve, birt-e a vádlott az elkövetés idején oly értelmi és erkölcsi fejlettséggel, hogy tettéért büntetőjogilag felelősségre vonható?

A biróság tagadó válasz esetében a jelen törvény 16. §-a értelmében, igenlő válasz esetében 17. §-a értelmében határoz“.

15. Külön kérdés feltételének megtagadása.

361. §.

Külön kérdésnek feltevése, vagy a beszámitást kizáró körülményre irányuló kérdésnek a főkérdésbe való befoglalása iránt előterjesztett inditvány csak a törvényből meritett ok alapján utasitható el.

Jegyzet: 1. Habár a 353. §. utolsó előtti bekezdése értelmében a javaslatba hozott kérdések elfogadása tárgyában a bíróság határoz, tehát joga van a javasolt kérdést vissza is utasitani, mindazáltal — az alábbi okokból — a 361. §. kijelenti, hogy külön kérdésnek feltevése vagy a beszámitást kizáró körülményre irányuló kérdésnek a főkérdésbe való belefoglalása iránt előterjesztett inditvány csak a törvényből meritett ok alapján utasitható el. A törvény eme rendelkezésének három indoka van. Az első az esküdteknek a bíróságtól való függetlenségében keresendő. A bíróság ugyanis, midőn a kérdéseket megállapitja, negativ irányban befolyást gyakorol a verdictre, mert midőn eldönti azt, hogy mily kérdések intéztessenek az esküdtekhez, egyben meghatározza, hogy a verdict mily keretben mozogjon, s ha valamely kérdésnek feltételét megtagadja: ugyanakkor negative ebben az irányban döntött a perben, mert kizárta a lehetőségét annak, hogy az esküdtek abban az irányban is határozhassanak, melyre az elutasitott kérdés vonatkozott, miután pedig az esküdtszék függetlensége megköveteli, hogy azt a bíróság önkényesen ne korlátolja, ez okból a 361. §. kijelenti, hogy a külön kérdést csak a törvényből meritett ok alapján lehet visszautasitani. A 361. §. idézett rendelkezésének második indoka a felek ama jogában gyökerezik, mely szerint a bíróság nem surranhat el inditványuk felett, hanem köteles azt határozat tárgyává tenni. Ennek sanctiója a 384. §. 9. pontjában van, mely szerint alaki semmiségi ok, ha a bíróság a perorvoslatot használónak a főtárgyaláson tett inditványa felett nem határozott; tehát minden inditvány határozat tárgyává teendő; ez áll az esküdtekre vonatkozólag is, mert a Bp. 427. §-a az emlitett alaki semmiségi okot az esküdtbirósági eljárásra is kiterjeszti. Miután pedig az esküdtek csak a feltett kérdésekre határoznak, ebből következik, hogy a felek inditványát a kérdésekbe kell foglalni, hogy igy annak tárgyában az esküdtek határozhassanak.

Végül a 361. §. azért korlátolja a bíróság befolyását a kérdések feltételénél, mert az esküdtszék a Bp. 325. §. értelmében csak a tettazonosság tekintetében van korlátolva a váddal szemben, de a minősités dolgában ép ugy szabadon mozoghat, mint a törvényszék azon ügyekben, melyek nincsenek az esküdtbiróságok hatáskörébe utalva. Ennek pedig az a folyománya, hogy a vád tárgya oly alakban bocsáttassék az esküdtek elé, hogy ezek bármily in concreto felvehető minősitést alkalmazhassanak; ez azonban csak akkor történhetik meg, ha a kérdések minden felvehető minősi-

tésre tekintettel szerkesztetnek; miután pedig csak oly minősités lehetséges, melyet a per sorsára befolyást gyakorló személyek (esküdtek, felek, bíróság) ilyennek tartanak, ennélfogva szükséges, hogy ezeknek kifejezett jogi meggyőződése mindannyiszor kérdésbe foglaltassék, valahányszor az törvényes akadályokba nem ütközik.

2. A törvény *„külön kérdések"* feltételéről rendelkezik; ilyenek: a kisegitő (356. §.) és a mellékkérdések (359. §.); tehát csak ezek feltétele tagadható meg a törvényből meritett ok alapján: de a főkérdésre ez a szabály nem áll, a mi természetes, mert ha annak feltétele meg volna tagadható, akkor a legtöbb esetben lehetetlenné válnék az, hogy az esküdtek a vádló álláspontját határozatuk tárgyává tegyék, mert a főkérdés a vádló álláspontját foglalja magában. A vádló álláspontját kifejező főkérdést tehát mindig fel kell tenni, mert az erre vonatkozó verdicttel lesz a vád consumálva, ha azonban a vádló által javasolt főkérdés nem felel meg a 355. §. követelményének, azt a bíróság megfelelőleg kijavitja s igy törvényes formában terjeszti az esküdtek elé.

3. „Törvényből meritett ok" lehet ugy az anyagi, mint az alaki jog teréről való. Perjogi szempontból elutasitható a kérdés-feltétel, ha sulyositó vagy enyhitő körülményre, vagy az iránt akarják a kérdést feltétetni, hogy volt-e már a vádlott büntetve, mert ezek tárgyában nem a jury, hanem a bíróság határoz (359. §. 2. bek.);

ha a felhatalmazás, kivánat, inditvány, res judicata, kegyelem vagy elévülés dolgában hoznak javaslatba kérdést, mert e jogkérdések a bíróság hatáskörébe vannak utalva (352., 359. §§. 1. bekezdése);

ha a belátási képességet siketnémáknál külön kérdésbe akarják foglaltatni, mert az a főkérdésbe foglalandó (360. §.).

Anyagjogi szempontból elutasitandó a kérdés-feltétel, ha pl. — a mint az Indokolás mondja — erőszakos nemi közösülés esetében jogos védelemre akarják a külön kérdést feltétetni (577. lap). Lényegileg igaza van az indokolásnak, de nem azért, a mi ott mondatik, hogy erőszakos nemi közösülésnél a jogos védelemre hivatkozás irreleváns, hanem azért, mert a jogos védelem jogtalan s közvetlen támadás ellen való védekezés, már pedig erőszakos nemi közösüléssel védekezni jogi képtelenség.

Elutasitandó továbbá a külön kérdés feltételére irányzott kérelem, ha az a *Btk. rendelkezéseivel ellentétben áll.* Pl. ha külön kérdést hoz a védő javaslatba ellenállhatatlan kényszerre azon az

alapon, hogy a cselekményt a vádlott egy *nem* hozzátartozója, tehát reá nézve idegen életét fenyegető veszély elháritása végett követte el, mert az ellenállhatatlan kényszer csak saját magának vagy a hozzátartozónak érdekében elkövetett cselekmény esetében zárja ki a beszámitást (77. §.); ha korlátolt beszámitási képességre hoznak javaslatba kérdést, mert a Btk. 76. §. csak a teljes beszámithatlanságot ismeri; ha a Btk. nem tudására kivánja a védelem a külön kérdés feltételét, mert a Btk. 81. §-ára tekintettel ez jelentőséggel nem bir. Össze ne zavarjuk azonban ezzel a tévedést, mely a beszámitást zárja ki (82. §.).

4. Gyakran előfordul, hogy a védő beszámitást kizáró, vagy enyhébb büntetést maga után vonó körülményre vonatkozólag hoz kérdést javaslatba; jóllehet arra a bizonyitó eljárásban semmi adat sem merült fel; s azzal a vádlott sem védekezett. Ilyen esetben a kérdésfeltételt meg kell tagadni, mert az esküdtek is csak a főtárgyaláson felmerült bizonyitékokra alapithatják itéletüket (324. 337. §.). Ha tehát védő oly okra akar kérdést feltétetni, s igenlő határozatot kapni a jurytől, melyre a főtárgyaláson adat nem merült fel, az esküdteket törvényellenes határozatra akarja birni. A Curia, különösen annak IV-ik tanácsa ezt a gyakorlatot követi; igy elutasittatott a kérdésfeltétel megtagadására alapitott semmiségi panasz; midőn az öntudatlan állapotra s jogos védelemre semmi adat sem merült fel a főtárgyaláson (B. T. 41. k. 240. lap és 42 k. V. ö. különösen „A kérdés-feltétel megtagadása“ cz. czikkemet Jogállam 1905. évf. 4. sz.).

16. A felek perbeszédei.

362. §.

A kérdések megállapitása után következnek a feleknek a bünösség kérdésére vonatkozó előterjesztései és inditványai.

Jegyzet. 1. A 362. §. szoros összefüggésben áll a 314. §-al, (v. ö. ennek magyarázatát). Az eltérés csak abban nyilvánul, hogy esküdtbirósági eljárásban a felek a büntetés kérdésében nem ezen alkalommal, hanem akkor nyilatkoznak, mikor már az esküdtek marasztaló verdictet hoztak (374. §.).

17. A kérdések végleges megállapitása és az elnök befejező fejtegetése.

363. §.

Ezután az elnök az esetleg ujra vagy módositva megállapitott kérdéseket aláirja és semmiség terhe alatt ismét felolvastatja. A kérdések felolvasását követi az elnöknek az esküdtekhez intézett fejtegetése.

Az elnök utmutatást ad az esküdteknek feladatukról és müködésük köréről, megmagyarázza nekik az általuk megoldandó jogi kérdéseket, az alkalmazandó törvényeket, ezeknek a vád tárgyává tett büncselekményekre való alkalmazásánál irányadó szempontokat, végül a feltett kérdéseket.

Fejtegetésében nem szabad véleményt nyilvánitania sem a bizonyitás eredményéről, sem a bizonyitékok mérlegelése tekintetében.

Az elnök fejtegetését senki sem szakithatja félbe és nem is teheti felszólalás tárgyává.

A felek bármelyikének kivánatára az elnök fejtegetésének a jogi kérdésekre vonatkozó része a jegyzőkönyvbe felveendő.

Jegyzet: 1. A perbeszédek befejezése után az elnök a kérdéseket aláirja és semmiség terhe alatt felolvastatja. Tehát az elnök a kérdéseket nem akkor irja alá, mikor azok megállapittattak (353. §.), hanem a perbeszédek befejezése után, ennek az az oka, mert nem ritkán elő fog fordulni, hogy a perbeszédek következtében ujra vagy módositva meg kell állapitani a kérdéseket, erre utal a szakasz bevezető rendelkezése, mely szerint: „Ez után az elnök az esetleg ujra, vagy módositva megállapitott kérdéseket aláirja — — " következésképp a kérdések előzetes megállapitása (353. §.) nem definitivum; a mi természetes is, mert a vádló mindaddig módosithatja vádját, mig azt elejtheti; a vádat pedig „az esküdtbirósági eljárásban az esküdtekhez intézett kérdések megállapitásáig lehet elejteni". A Bp. 38. §. második bekezdésében foglalt eme rendelkezésnél a 363. §-ra történik utalás; a miből kétségtelen, hogy a törvény értelmében a vádat elejteni vagy azt módositani nemcsak addig lehet, mig a vádló által javasolt kérdések alapján a biróság — a perbeszédek előtt, — a kérdéseket megállapitja (353. §.); hanem mindaddig, mig a kérdések definitive nincsenek megállapitva, a mi a Bp. 363. §. szerint a perbeszédek befejezése után történik.

Másrészt a védelemnek is érdekében állhat az, hogy a feltett kérdések kiegészitését kérhesse, mert akkor, midőn a vádló javaslatba hozza a kérdéseket, a védő nem ismeri a vádló álláspontját, csakis annak keretét, a mi a kérdésekben jut kifejezésre; ha azonban a vádbeszéd előterjesztetik, s a vádlott megismerkedik a vádló indokolásával is, megtörténhetik, hogy ez a védelem érdekében szükségessé teszi a kérdések kiegészitését; ha pedig a vádló a vádat a kérdések megállapitása után változtatja meg: akkor csaknem minden esetben ki kell a kérdéseket egésziteni. De nemcsak a felek, hanem az esküdtek s a bíróság is szükségesnek tarthatja a kérdések módositását, ha a perbeszédek ujabb szempontokat vetettek fel; vagy ha a bíróság győződött meg a kérdések módositásának szükséges voltáról. Ez az oka annak, hogy a kérdések hitelesitése az elnök aláirásával csak a perbeszédek után történik.

2. A 353. §. a kérdések feltételénél s azok megállapitásánál sorrendet állapit meg, melyet meg kell tartani. E szerint első sorban a vádló proponálja a kérdéseket; azután jönnek a vádlott, védő és esküdtek észrevételei, s végül következik a bíróság határozata, melylyel a kérdéseket megállapitja. A 356. §. magyarázatánál az 5. sz. jegyzetben ki lett mutatva ennek az indoka; s utalás történt arra, hogy a felek a bíróság megállapitását kritika tárgyává nem tehetik; miután a 363. §-nál a kérdések ujólagos, vagy módositott megállapitásáról van szó, fölmerül a kérdés, hogy a kérdések megállapitására a felek itt mily befolyást gyakorolhatnak.

Itt is a törvény rendszeréből kell kiindulnunk, mely szerint azért kell a kérdéseket a vádlónak javaslatba hozni, hogy a vádlott, védő s esküdtek *ezeket* kifogásolják, — s igy a bíróság elé határozat végett oly kérdés kerüljön, a minek létrejöttébe a bíróság nem folyt be, tehát nincs elfogulva, következésképp függetlenebbül állapithatja meg a kérdéseket, mintha azok tervezetét az elnök készitette volna el, a mint az Ausztriában, Francziaországban, s Németországban történik.

Ebből kiindulva, a felek nem kritizálhatják ugyan perbeszédükben a bíróság által megállapitott kérdéseket; de igenis oly *uj szempontokat* hozhatnak fel, melyek alapján kérhetik a kérdések módositását vagy kiegészitését. Ha a felek javasolják a kérdések módositását: az a 353. §. értelmében fog történni: t. i. bíróság a felek s az esküdtek meghallgatása után határoz; ha ellenben a bíróság hivatalból tesz fel kérdést, azt a felek meghallgatása nél-

kül teszi; mert ha a feleket meghallgatná, — a törvény rendszerével jönne ellentétbe. Ugyanis:

a) vagy a kérdések feltétele nélkül tudtára adná a feleknek, hogy mily kérdéseket akar feltenni, ez esetben ez a szándéka volna vita tárgyává teendő, ámde ez nem jelentene mást mint azt, hogy a bíróság csak a felek beleegyezésével tehet fel hivatalból kérdést, mert ha előterjesztésük ellenére is feltehetné azt, a felek meghallgatásának nem volna czélja. Miután azonban nem a felek, hanem a bíróság határoz a kérdések feltétele tárgyában, ez oknál fogva nem is szükséges a felek meghallgatása, ha a bíróság hivatalból akar valamely kérdést feltenni.

b) vagy pedig a bíróság megfogalmazná a hivatalból feltenni szándékolt kérdést, azt közölné a felekkel s igy vita tárgyává tétetnék a bíróság kérdése. Ez a törvény rendszerével ellenkezik, mert — a mint a 356. §-nál az 5. sz. jegyzetben ki lett mutatva, — a törvény a 353. §-ban azért állapitotta meg a kérdések feltételére vonatkozó tennivalók sorrendjét ugy a mint az a törvénybe van iktatva, mert azt akarta, hogy a bíróság ne legyen elfogulva a kérdések megállapitásánál s igy a törvény volna elferditve, ha a bíróság által hivatalból feltett kérdés a felek által meg volna vitatható. Tehát ha a perbeszédekben a felek módositásokat hoznak javaslatba, ezeket az ellenfél s az esküdtek a 353. §. értelmében megvitathatják; ha azonban a bíróság hivatalból tesz fel valamely kérdést, az definitivum és vita tárgyává nem tehető.

3. A végleg megállapitott kérdések felolvasását követi az elnöknek az esküdtekhez intézett fejtegetése; — erre nézve a törvény két szabályt állit fel, egy positiv (363. §. 2. bek.); és egy negativ (363. §. 3. bek.) szabályt. Az előbbi meghatározza, hogy a fejtegetésnek mit *kell;* — az utóbbi pedig azt határozza meg, hogy mit *nem szabad* annak tartalmazni.

Az elnök befejező fejtegetésének következőket kell tartalmazni:

a) utmutatást az esküdtek feladatáról és müködésük köréről. Ez az esküdtek müködésének perjogi része. Jelesül ide tartozik a határozott módja, t. i. hogy az esküdtek csak „igen“ vagy „nem“ szóval határozhatnak (354. §.), s a határozathoz semmi toldalékot sem szabad füzni és pedig akkor sem, ha a kérdést részben „igen“-nel, részben „nem“-mel oldják meg. (367. §. 2. bek.) Ide tartozik az esküdtek figyelmeztetése, mely szerint, ha az esküdtek többsége azt hiszi, hogy bármily jogi kérdésben bővebb felvilágositásra van szükségük, joguk van a terembe visszatérni s

az elnöktől a szükséges felvilágositást megkérni; sőt joguk van a kérdések kiegészitését vagy uj kérdés feltételét is szorgalmazni. Köteles az elnök figyelmeztetni az esküdteket a szavazatok arányára (368. §.), valamint arra is, hogy a határozatot miként kell kihirdetni (369. §. 4. bek.). stb.

b) Megmagyarázza az elnök az esküdtek által megoldandó jogi kérdéseket és az alkalmazandó törvényeket. A jogi kérdések alatt itt a tényálladéki ismérveket; minősitő körülményeket; beszámitást kizáró, büntethetőséget megszüntető okokat, szóval mindazon anyagjogi szempontból relevans körülményeket kell érteni, melyek tárgyában az esküdtek határoznak.

Ha az elnök a megoldandó jogi kérdéseket megmagyarázta, ezzel egyuttal az alkalmazandó törvényeket is interpretálta; mert az alkalmazandó törvény a jogi kérdések összességét jelenti, menynyiben az esküdtek csak a törvényben meghatározott jogi kérdéseket oldhatják meg.

c) Egészen más dolog a jogi kérdéseknek s az alkalmazandó törvénynek a vád tárgyává tett büncselekményhez való viszonya. A b) alatti esetben az elnök abstracte, mig itt concretisálva jár el; t. i. a vádbeli cselekményt szembeállitja az alkalmazandó törvénynyel; s megmagyarázza az irányadó szempontokat.

Ezzel kapcsolatosan kijelentette a Curia, hogy nem szabálytalan, ha az elnök a kiszabandó büntetést s annak megengedett átváltoztatását is felemliti (B. T. 54. k. 250. lap és 55. k. 212. lap); továbbá az is törvényes fejtegetés, ha az elnök kijelenti, hogy akkor is beszámitás alá esik a halál okozás, ha kellő ápolás hiánya vagy a sértett beteges volta miatt következett be a halál (B. T. 53. k. 219. lap).

4. A jogi fejtegetés terjedelmét a törvény nem határozza meg, tehát az az elnök discretionarius hatáskörébe tartozik. A terjedelem meghatározásánál az elnök egyrészt az esküdtek egyéniségét, másrészt a megoldandó jogi kérdések természetét fogja szem előtt tartani; minél képzettebbek az esküdtek, minél több jogász van köztük, és minél egyszerübbek a megoldandó jogi kérdések, annál rövidebb lesz az elnök fejtegetése.

Mi történik azonban akkor, ha valamely jogi kérdés a gyakorlatban vagy a tudományban vitás.[1]) Nem volna tanácsos a kon-

[1]) *Löwe* szerint az ellentétes nézeteket meg kell az esküdteknek magyarázni. (Kommentar 300. §. 4a jegyzet.)

troversiákat az esküdtek elé tárni, mert akkor az esküdtek felvilágositása helyett az esküdtek konfusióját érnénk el. El sem képzelhető, hogy a laicus esküdt a vitás jogi kérdések közül ki tudná választani a legjobbat, mikor maguk a jogászok sem képesek eligazodni. Ilyenkor szabatosan akkor jár el az elnök, ha a saját meggyőződése szerint leghelyesebb jogi nézetet tárja az esküdtek elé; s elhallgatja a más nézeten levők felfogását.

Vitás, hogy az elnök korlátlan-e saját jogi nézetének nyilvánitásánál, vagy a törvényszék nézetét köteles respectálni.[1]) A törvény, midőn az elnök befejező fejtegetésére vonatkozó szabályokat felállitja, az elnököt teljesen függetlenül tolja előtérbe, a ki a bíróságtól korlátlanul állapitja meg a fejtegetés tartalmát és határait, ebből következik, hogy a bíróság saját meggyőződését nem octroyalhatja az elnökre; de erre alkalom sincsen, mert mihelyt a kérdések felolvastatnak: következik az elnök befejező fejtegetése. Kivétel ez alól a szabály alól az az eset, midőn a bíróság a *kérdések megállapitásánál* valamely jogi kérdésben már állást foglalt; természetes, hogy nem volna helyes dolog, ha az elnök befejező fejtegetésében ezzel a megállapodással ellenkező álláspontot foglalna el.

Ellenben joga van, sőt kötelessége az elnöknek az ügyfelek jogi fejtegetésével szemben, a mennyiben az téves volna, a helyes álláspontot elfoglalni; s a téves álláspont helytelenségét saját álláspontjának kidomboritásával kimutatni.[2])

A Curia is kijelentette, hogy az elnök a védő helytelen jogi érveléseit helyreigazithatja (B. T. 53. k. 205. lap).

5. Az elnöknek „fejtegetésében nem szabad véleményt nyilvánitani sem a bizonyitás eredményéről, sem a bizonyitékok mérlegelése tekintetében"; tehát az elnöknek nem szabad meggyőződését kifejezni arra nézve, hogy mi van bebizonyitva, mi nincs; sem arra, hogy az esküdtek a bizonyitékot miként mérlegeljék. A törvény helyes értelmezése végett ki kell emelni, hogy a bizonyitékok mikénti mérlegelését in concreto kell érteni; tehát joga van az elnöknek az esküdteket a törvény 324. §. 3. bekezdésére utalni s ezen szakasz értelmét megmagyarázni, mely a bizonyitékok szabad mérlegeléséről szól, de nincs joga kifejteni, hogy pl. ez a szabály egyes tanuk vallomásánál mikép alkalmazandó.[3])

[1]) *Dalcke*: Fragestellung 2-ik kiadás 115. lap.
Löwe: Kommentar 300. §. 4. b.

[2]) *Dalcke*: Fragestellung 2-ik kiadás 115.
[3]) *Löwe*: Kommentár 300. §. 2. sz. jegyzet.

Miután az elnöknek fejtegetésében csak a bizonyitás eredményét s a bizonyitékok mérlegelését nem szabad tárgyalni, ebből következik, hogy a vádbeli cselekményre lehet utalni, de nem mint bizonyitott dologra, tehát az utalás csakis feltételes formában történhetik; igy pl. amennyiben az esküdtek bebizonyitva látják, hogy Péter Pálra lőtt a bünjelként beszerzett pisztolylyal, — fölmerül a kérdés, hogy ez a pisztoly az ölésre alkalmas eszköz-e vagy nem; — ez után következik az alkalmas és alkalmatlan eszköz fejtegetése stb.

A Curia helyesen semmisitette meg az esküdtbiróság eljárását s itéletét, midőn az elnök azt a kijelentést tette, hogy: „tisztába hozva nincs, miként történt a halált okozó sértés, mert arra tanuk nincsenek, de bizonyos, hogy a halál vádlott sértése által okoztatott" B. T. 49. k. 367. lap.

6. „Az elnök fejtegetését senki sem szakithatja félbe és nem teheti felszólalás tárgyává"; — ez természetes és a törvény rendszeréből folyó szabály. Ha ugyanis az elnök azért köteles befejező fejtegetést tartani, hogy az esküdtek ezen pártatlan előadás hatása alatt vonuljanak vissza tanácskozásra, a törvény czéljának kijátszására vezetne, ha a felek vagy bárki más az elnöki fejtegetésre reflektálhatna. Az elnöki fejtegetésre vonatkozólag minden felszólalás tiltva van, tehát ez után még azt az észrevételt sem szabad tenni, hogy az elnök fejtegetéséhez nincs az esküdtszék kötve.

7. Mi a hatálya az elnök jogi fejtegetésének; kötelezi-e az az esküdteket, vagy nem?[1])

Story: a hires amerikai jurista erre vonatkozólag azt mondja, hogy: „kötelessége a birónak az esküdteket kitanitani, s kötelességük az esküdteknek a törvényt ugy alkalmazni, a mint azt a biró magyarázza. Minden vádlottnak joga van ahhoz, hogy hazája törvényének valódi értelme és ne oly felfogás szerint itéltessék el, a hogy az esküdtek nem ritkán tudatlanságból, s gyakran félreértésből magyarázzák a törvényt". Ez azonban a mi törvényünkre nem áll, mert az esküdtek saját legjobb meggyőződésük szerint alkalmazzák a törvényt s nem arra esküsznek, hogy ezt az elnök fejtegetése szerint értelmezik, hanem arra, hogy „*a tör-*

[1]) V. ö. *Meyer*: Heltzendorf Handbuch II. 188.
Meyer: That und Rechtsfrage 8.
Glaser: Anklage Wahrspruch etc. 233.
Dalcke: Fragestellung 2-ik kiadás 116.

vény értelmében" határoznak (349. §.), tehát az, hogy a törvénynek mily értelmet tulajdonitanak; az ő hatáskörükbe tartozik.

8. Miután a téves elnöki fejtegetés ellen semmiségi panasz használható (427. §. 5. pont), a törvény előirja, hogy „a felek bármelyikének kivánatra az elnök fejtegetésének a jogi kérdésekre vonatkozó része a jegyzőkönyvbe felveendő". Habár a törvény a fejtegetésnek jegyzőkönyvbe iktatását csak az esetre irja elő, ha a felek valamelyike kivánja, mindazáltal szükséges azt mindig bevenni, ha az elnök befejező fejtegetése miatt semmiségi panasz használtatott (427. §. 5. p.), mert másképen a Curia az erre irányzott semmiségi panaszt nem birálhatná felül.

18. Az esküdtek visszavonulása.

364. §.

Az elnök befejezvén fejtegetéseit, átadja a legidősebb esküdtnek a kérdéseket, a tárgyalás folyamán felolvasott okiratokat és a felmutatott bünjeleket, továbbá az esküdtek kisorsolásának sorrendjét feltüntető jegyzéket.

Erre az esküdtek visszavonulnak a számukra kijelölt tanácskozó terembe.

Az elnök intézkedik, hogy a vádlott az üléstermből távozzék, az esküdtek pedig határozatuknak meghozása előtt, — kivéve a 366. §-ban meghatározott esetet, — tanácskozó termüket el ne hagyják s az elnöknek irásbeli engedelme nélkül másokkal ne érintkezzenek.

A biróság azt az esküdtet, a ki e szabály ellen vét, kétszáz koronáig terjedhető pénzbirsággal büntetheti, az ellen pedig, ki az esküdttel az elnöknek irásbeli engedelme nélkül érintkezik, huszonnégy óráig terjedhető elzárást mondhat ki.

Katonai biróság hatóságának alávetett egyénnek megbüntetése végett feljebbvaló hatósága keresendő meg.

Az esküdtek tanácskozó termében jelen törvénynek a 351., 363—370. §-okat magában foglaló kivonata több példányban az esküdtek rendelkezésére bocsátandó.

M. i. A törvény 364. §-a azt az intézkedést tartalmazza, hogy az esküdtek tanácskozótermébe a feltett kérdéseken fölül beadandók a tett eszközei, szerei, azok a lefoglalva levő dolgok, melyekkel a tettes a büntetendő cselekményt elkövette, vagy a melyeken az elkövetés nyomai láthatók, szóval mindaz,

a mi a főtárgyaláson tárgyi bizonyitékul felhasználva, felmutatva volt; továbbá a tárgyalás közben felolvasott okiratok; mert az igazságos határozat mondását csak előmozdithatja az, ha az esküdtek a bizonyitás amaz eszközeit tüzetesebben megvizsgálják s nem ritkán okozhat kárt az angol eljárás ama szabálya, hogy az esküdteknek iratokat beadni tilos.

A törvény a büntető törvények szövegét nem tartja az esküdtek tanácskozótermébe beadhatónak, mert azt laikusok értelmezése alá bocsátani nem véli tanácsosnak.

Az esküdtek kisorsolásának sorrendjét feltüntető jegyzéknek átadása a törvény 367. §-ának amaz intézkedésével áll összefüggésben, mely szerint az esküdtek szavazása abban a sorrendben történik, a melyben nevök az urnából kikerült.

Az esküdtek tanácskozótermökbe való visszavonulásával egyidejüleg a vádlott is eltávolitandó az ülésteremből, hogy a közönség kiváncsiságának kitéve ne legyen, hogy az esküdtek határozatának kinyilvánitásánál se legyen jelen s ne legyen tanuja a helyesbitő eljárás netáni elrendelésének (370. §.) s az esküdtek határozatába vetett bizalmát el ne veszitse.

Érdekeinek távolléte alatt való megóvásáról jelenlevő védője gondoskodik.

Az esküdteknek a külső világtól való elszigetelése a közvetlenség elvének követelménye s tanácskozótermökbe való visszavonulásuktól kezdve addig tart, mig határozatukat a főnök alá nem irta. Ez alatt az idő alatt tanácskozótermökbe az esküdtbiróság elnökének sem szabad belépnie; arról azonban gondoskodni kell, hogy az esküdtek a szükséges személyes szolgálatokat ne nélkülözzék. E czélból az esküdteknek a kilépésre, a nem esküdteknek a belépésre engedelmet adhat, melynek irásbelinek kell lennie, hogy a ki- és belépés szabályszerü voltát az esküdtek főnöke és az ajtónálló ellenőrizhessék.

Az e tilalom megszegése eseteire a törvény megfelelő rendbüntetést állapit meg, mely nemcsak az esküdteket, hanem a közvetlenséget sértő más személyeket is sujtja s utóbbiakat a szigorubb elzárással abból a czélból, hogy az eljárás zavartalan lefolyása lehetőleg biztositva legyen. Ennek az elzárásnak maximumát a törvény egyezőleg a franczia, a belga (343. cz.) és az osztrák (327. §.) perrendtartásokkal 24 órában állapitja meg, mely mérték tulszigorunak nem mondható, ha figyelembe vesszük, hogy a genfi kanton 1891. évi perrendtartása szerint (324. cz.) az 8 napi tartamban szabható ki.

Az esküdtek érintkezésének megakadályozására szükséges intézkedések minőségét a törvény nem szabja meg (364. §.), hanem az elnök belátására bizza. A törvény tehát eltér az 1867. évi május 17-iki rendelet 65. §-ának (az 1871. évi május 14-iki rendelet 77. §-ának) rendelkezésétől, mely őr alkalmazását irja elő, mert ez nem szükséges mindig s ha felmerül szüksége, az elnök bármikor elrendelheti. (Indokolás 579. lap.)

Jegyzet: 1. Jóllehet az Indokolás szerint (v. ö. 2. bekezdést) a törvény szövegét nem tanácsos az esküdteknek átadni; mindazáltal annak átadása nincs is tiltva; s az esküdtek nem foszthatók meg ama jogtól, hogy határozathozatal közben a törvény szövegét tanulmányozzák; de ettől meg sem foszthatók, mert a törvényt az esküdtek a zsebükben is bevihetik.

2. A periratok közül nemcsak átadhatók, de át is adandók az esküdteknek azok, melyeket a 313. §. értelmében felolvastak. Átadandó a vádlott vallomási jegyzőkönyve is, ha azt a 305. §. alapján felolvasták. (Czipottnak ellenkező né zete téves B. T. 50. k. 49. lap). Sőt azok az iratok is átadandók, melyeknek felolvasása miatt a 384. §. 8. p. alapján perorvoslat használtatott, mert ha ez a perorvoslat a Curia előtt alaptalannak bizonyul, akkor az iratok átadása törvényes volt; ellenkező esetben a 384. §. 8. p. alapján megsemmisittetik az eljárás.

19. Főnök-választás.

365. §.

Az esküdtek, tanácskozás végett történt visszavonulásuk után mindenek előtt a köztük legidősebbnek elnöklete alatt, szóbeli szavazással és egyszerü szavazattöbbséggel megválasztják főnöküket, ki az esküdtek elé terjesztett kérdéseket felolvassa s a további tanácskozást és szavazást vezeti.

Ha többen egyenlő számu szavazatokat kaptak, az idősebbik tekintendő megválasztottnak.

Jegyzet. 1. A főnökválasztásnál a szavazás szóbeli és arról jegyzőkönyvet nem kell felvenni.

20. Az esküdtek bővebb felvilágositása.

366. §.

Ha az esküdtek többsége azt hiszi, hogy bármely jogi kérdésben bővebb felvilágositásra van szüksége, ezt az elnök az ülésterembe visszatért esküdteknek az ülés megnyitása után nyomban megadja.

A felek bármelyikének kivánságára ez a jogi fejtegetés is jegyzőkönyvbe veendő.

Ha az esküdtek többsége a kérdések megváltoztatását vagy kiegészitését, esetleg uj kérdés feltevését tartja szükségesnek: ez inditványra nézve a feleket meg kell hallgatni és határozatot kell hozni.

A felvilágositás, illetőleg a határozat után az esküdtek, tanácskozásuk folytatása végett, ismét visszavonulnak termökbe.

Jegyzet: 1. Az esküdtek bővebb felvilágositásának akkor van helye, ha az esküdtek többsége, vagyis a tizenkettőből legalább hét, ezt szükségesnek tartja. Tehát ha az esküdtek közül csak hat kéri a bővebb felvilágositást, az nem rendelhető el.

Ha az esküdtek többsége kéri a bővebb felvilágositást, e végből visszatérnek az ülésterembe s az elnök azt a felek jelenlétében nyomban megadja.

A jelenlevő felek ezen alkalommal sem tehetnek megjegyzést az elnöki fejtegetésre (363. §. 3. bek)., mindazáltal jelenlétük szükséges, mert a törvényellenes fejtegetés miatt semmiségi panasznak van helye (427. §. 5. pont) és mert kivánhatják, hogy a fejtegetésnek a jogi kérdésekre vonatkozó része a jegyzőkönyvbe vétessék (366. §. 2-ik bekezdés).

2. Az esküdtek *„bővebb felvilágositást“* kérhetnek az elnöktől. Vajjon mily viszonyban van a „felvilágositás“ a 363. §-ban tárgyalt befejező fejtegetéssel. Kétségtelen, hogy a bővebb felvilágositás mindazt magában foglalja, a mit az elnök befejező fejtegetése tartalmaz; — sőt még többre is kiterjedhet. Ugyanis a 350. §. 3. bekezdése szerint: „az elnök köteles gondoskodni arról, hogy az esküdtek a bizonyitó eljárás alatt tett nyilatkozatokat és okiratokat megértsék.“ — Ha tehát az esküdtek többsége valamely nyilatkozatot vagy okiratot nem értett meg, e tárgyban is felvilágositást kérhetnek az elnöktől.

3. Ha az elnök bővebb felvilágositást oly körülményre nézve ad, mely a befejező fejtegetés tárgya, erre is a 363. §. szabályai szolgálnak zsinórmértékül.

4. Az esküdtek a kérdések megváltoztatását, kiegészitését vagy uj kérdések feltevését is kivánhatják. Erre nézve a feleket meg kell hallgatni és határozatot kell hozni. A kérdésfeltételnél a bíróságnak a 353. §. értelmében kell eljárni, tehát az ezen szakasz magyarázatánál mondottak itt is alkalmazandók, azzal a különbséggel, hogy a 366. §. esetében nem a vádló, hanem az esküdtek kérik az uj kérdés feltételét, tehát a felek ezt teszik vita tárgyává. A dolog természetéből következik, hogy a Bp. 361. §-a ebben az esetben is alkalmazandó. Miután pedig az esküdtek nem kötelesek szövegezett kérdést bemutatni s a kérelmet a bíróság foglalja kérdés alakjába; miután továbbá a bíróság által megállapitott kérdések vita tárgyává nem tehetők, ebből következik, hogy amennyiben az esküdtek concret kérdést nem hoztak javaslatba, kérelmük fogja a felek megbeszélésének tárgyát képezni.

5. Ha az esküdtek nem kívánnak uj kérdést feltétetni, de felvilágositást kérő előterjesztésükből ez szükségesnek mutatkozik, a biróság az uj kérdést hivatalból is köteles feltenni.

21. Az esküdtek határozata.

367. §.

Az esküdtek tanácskozásának befejezése után főnökük a kérdéseket a feltevés sorrendjében szavazás alá bocsátja és mindegyik esküdtet abban a sorrendben, melyben nevöket kihuzták, szavazatának élő szóval kijelentésére szólitja fel, végül saját szavazatát is kijelenti. Ha az esküdtek egyike kivánja, a szavazás titkos.

A szavazás az egész kérdésre csak „igen“ vagy „nem“ szóval történik; azonban a kérdésnek valamely tüzetesen megjelölt részére igennel, többi részére nemmel is lehet szavazni.

A szavazásnál az esküdteken kivül, semmiség terhe alatt, más nem lehet jelen.

A főnök a szavazás eredményét, annak megjegyzésével, hogy a határozatot hány szavazattal hozták, mindegyik kérdés mellé irja és aláirja. Feljegyzésében vakarásnak nem szabad előfordulni. Az esetleg szükséges törléseket, széljegyzéseket vagy beszurásokat aláirásával ellátott jegyzetben kell saját igazitásainak elismernie.

Ha az esküdtek elhagyták tanácskozó termöket, többé egyikük sem változtathatja meg szavazatát.

Az esküdtek a szavazás lefolyását és az egyes szavazatok arányát kötelesek titokban tartani.

368. §.

Az esküdteknek ama határozatához, a mely a vádlottat bünösnek mondja ki, vagy a büntető törvényeknek külön rendelkezései értelmében sulyosabb büntetési nemnek vagy tételnek alkalmazását vonja maga után, legalább nyolcz igenlő szavazat szükséges. Minden más esetben egyszerü szótöbbség dönt.

Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az válik határozottá, a mi a vádlottra nézve kedvezőbb.

Azok az esküdtek, a kik a főkérdésre nemmel szavaztak, a további kérdéseknél a szavazástól tartózkodhatnak és szavazatuk a vádlottra nézve kedvezőbb szavazatokhoz számitandó.

Jegyzet: 1. A 367. §. szerint „az esküdtek tanácskozásának befejezése után" bocsátja a főnök szavazás alá a kérdéseket. Ez azt jelenti, hogy az esküdtek, ép ugy mint a bíróság, határozathozatal előtt megbeszélik a megoldandó kérdéseket, ez azonban nem kötelező akkor, ha a kérdések mikénti megoldására nézve az esküdtek e nélkül is tisztában vannak, mely esetben nyomban szavaznak. A szavazás olyan sorrendben történik, a mint az esküdtek nevét az urnából kihuzták, ezt a sorrendet a sorsolási jegyzék tüntetvén fel, a 364. §. azért irja elő a sorsolási jegyzéknek az esküdtek részére való átadását, hogy ennek alapján a szavazás sorrendje meg legyen állapitható. A szavazás rendszerint élőszóval történik, ha azonban az esküdtek egyike kivánja, a szavazás titkos.

2. A szavazás módjára nézve a 367. §. előirja, hogy az egész kérdésre csak igen vagy nem szóval történik, azonban a kérdésnek valamely tüzetesen megjelölt részére igennel, többi részére nemmel is lehet szavazni. A legtöbb esetben, valahányszor az esküdtek egy kérdésre részben igennel, részben nemmel felelnek, ez azért következik be, mert a kérdések nem voltak szabályszerüleg feltéve, jelesül a bíróság nem gondolt az eventualitásokra és nem tett fel kisegitő vagy mellékkérdést ott, a hol azt fel kellett volna tennie. Igy pl. gyilkosságra irányzott vádnál, ha nincs külön kérdés feltéve a szándékos emberölésre, a mit az esküdtek megállapitanak, kénytelenek következőleg határozni: „igen, de vádlott szándékát nem fontolta meg előre".

De megtörténhetik az is, hogy az esküdtek a tényálladéki elemek valamelyikét zárják csak ki; mely esetben a megállapitott tények vagy nem képeznek büncselekményt, vagy más cselekményt foglalnak magukban, mint amire a kérdés szól; előbbi esetben a bíróság a Bp. 374. §. 3. bek. alapján felmenti a vádlottat; az utóbbiban pedig a megállapitott tényeknek s jogi elemeknek megfelelőleg állapitja meg a bünösséget. Pl. ha lopásra szóló kérdésre azt határozzák az esküdtek, hogy „igen", de nem eltulajdonitási szándékkal vette el vádlott az idegen ingó dolgot, a 374. §. 3. bek. alapján felmentő itélet hozandó. Vagy ha rablásnál azt jelentik ki, hogy igen, de erőszakot nem követett el a vádlott, a cselekmény lopásnak minősitendő.

A törvény nem határozza meg, hogy a határozat eme módjánál mily formula használtassék, tehát a határozat formáját az esküdtszék állapitja meg, ámde annak olyannak kell lenni, hogy abból minden kétely kizárólag kitünjék, az, hogy az „igen" s „nem"

a kérdés mily részére vonatkozik, mert ellenkező esetben helyesbitő eljárást kell elrendelni. Külföldön az imént bemutatott formát használják, mert az világos, s minden kételyt kizáró.

3. A szavazásnál az esküdteken kivül semmiség terhe alatt, más nem lehet jelen (367. §. 3. bek.). A „más“ alatt az esküdteken kivül mindenkit kell érteni; s igy nem csak a magánegyének, de a törvényszék tagjai sem lehetnek jelen, még pedig akkor sem, ha az esküdtek felvilágositás végett kivánatosnak tartanák az esküdtbiróság elnökének megjelenését; épen ez az oka annak, hogy ilyen esetekben az esküdtek térnek vissza a terembe és nem az elnök megy be az esküdtek tanácskozó helyiségébe (366. §.). Nem lehetnek jelen a tanácskozásnál a pótesküdtek sem, mert ezek esküdtbirói működése akkor kezdődik, ha az elnök a tizenkét esküdt közül valamelyiket a szolgálat alól betegség miatt vagy más fontos okból fölmenti, mely esetben a felmentett esküdt helyébe az a pótesküdt lép, a kinek nevét a sorshuzás szerint előbb huzták ki (348. §. 2. bek.). Addig, mig ez be nem következik, jelen kell ugyan a pótesküdteknek lenni a főtárgyaláson (348. §. 2. bek.), de a tizenkét esküdt tanácskozásában nem vehetnek részt.

4. Az esküdtek határozatukat a kérdés mellé jegyzik, ha pedig több kérdés volt feltéve, a határozatot minden kérdésre vonatkozólag fel kell az illető kérdés mellé jegyezni. A feljegyzés tartalmazza a határozat módját (*„igen“* vagy *„nem“*) és azt, hogy a határozat hány szavazattal lett hozva. — A határozatot a kérdések mellé a főnök jegyzi fel, s ennek megtörténtével köteles a határozatot aláirni (367. §. 4. bek.). A határozat aláirása a határozatnak az esküdtek részéről való hitelesitését jelenti, következéskép az aláirásnak ugy kell történni, hogy abból az egész határozat hitelesitése kitünjék. A főnök itt kétféleképen járhat el, t. i. vagy csak az utolsó kérdésre hozott határozatot irja alá, mely ekként a többi kérdésre is vonatkozik, vagy mindegyik kérdésre hozott határozatot külön-külön aláirja. Ha ez utóbbi módozatot választja, akkor egy kérdésre hozott határozatot sem szabad aláiratlanul hagynia, mert ez esetben az alá nem irt határozat nem lesz hitelesitve. — A határozat szabatosságához tartozik: hogy abban vakarásnak nem szabad lenni; törlésnek, széljegyzésnek vagy beszurásnak pedig csak akkor szabad abban előfordulni, ha a főnök aláirásával ellátott jegyzetben azt saját igazitásának ismeri el. Ha tehát a határozatban vakarás van, vagy oly igazitás fordul elő, melyet a főnök saját aláirásával ellátott jegy-

zetben tőle származónak *nem* ismert el, az ilyen határozat alakjára nézve nem szabályszerü, s igy annak helyesbitését köteles a biróság elrendelni (370. §.).

5. Ha az esküdtek elhagyták tanácskozó termöket, többé egyikök sem változtathatja meg szavazatát (367. §. 5. bek.), ebből következik, hogy a mig az esküdtek a tanácskozó termüket el nem hagyták, még akkor is megváltoztathatják szavazatukat, ha a határozat a főnök által már a kérdések mellé jegyeztetett.

6. „Az esküdtek a szavazás lefolyását és az egyes szavazatok arányát kötelesek titokban tartani“ (367. §. ut. bek.). Ezen rendelkezés az esküdtek tanácskozását s a határozat keletkezésének módját ép oly titkossá teszi, mint a minő a szakbiróság tanácskozása; ebből következik, hogy az esküdtek határozatát nem tekinthetik meg a felek sem, a mint hogy a szakbiróság tanácskozásáról felvett jegyzőkönyv sem nyilvános. A felek s a főtárgyaláson jelen levő személyek előtt nem is hirdettetik ki a szavazatok aránya, csak annyiban, amennyiben az a határozat érvényességéhez szükséges (368., 369., 372. §§.).

7. Az esküdtek határozatához nem elegendő a szótöbbség, mert a törvény szerint az oly határozathoz, mely: a vádlottat bünösnek mondja ki, vagy a büntetőtörvénynek külön rendelkezései értelmében sulyosabb büntetési nemnek vagy tételnek alkalmazását vonja maga után, legalább nyolcz igenlő szavazat szükséges. Ez utóbbiak az ugynevezett minősitő körülmények, pl. a lopásnál a 333. §-al szemben a 336. §. *esetei*, rablásnál, a 344. §-al szemben a 349. §. *esetei* stb. A Curia 86. sz. döntvényében kimondotta, hogy „*Az esküdteknek ama határozatához, mely szerint a beszámithatóságot kizáró ok* (Btk. 76., 77., 79., 80. és 82. §§.) *nem forog fenn, legalább nyolcz szavazat szükséges abban az esetben is, ha az külön kérdésbe foglaltatott.*“ — A Curia ezen határozata egy rendszertelenségnek vetett véget; mert az előtt, ha a beszámitást kizáró okot a főkérdésbe foglalták, nyolcz szavazat kellett az elitéléshez; ha pedig külön kérdést tettek fel, a beszámitást kizáró okra adott hét nemleges szavazat elitéltetésre vezetett. Sajnos, hogy a Curia a büntethetőséget kizáró okokat s a belátási képesség eldöntését (359., 360. §§.) is nem foglalta be a döntvénybe, mert ezek ép ugy mint a beszámitást kizáró okok a bünösség egyik elemét alkotják.

Laikus felfogás szerint ugyan a bünösség azonos annak bebizonyitott voltával, hogy vádlott a vádbeli tettet elkövette. Holott

ez annak csak első része. Ennek megállapitása után határoznia kell a birónak abban a kérdésben, hogy kriminalitás-e a cselekmény (Bp. 326. §. 1. p., 374. §. 3. bek.); ha erre igennel válaszolt; döntenie kell a felett, hogy beszámithatóságot s büntethetőséget kizáró ok nem forog-e fenn (326. §. 3. p., 374. §. 3. bek.). Ha ez utóbbiak fenforgását kizárja, csak akkor állapithatja meg a vádlott bünösségét, ellenkező esetben felmentő itéletet hoz (326. §. 3. p., 374. §. 3. bek.). A mi természetes, mert a bünösség azt jelenti, hogy vádlott az általa elkövetettnek bebizonyult tettért a Btk. szerint felelősséggel tartozik s őt büntetéssel kell sujtani.

8. A törvény az in dubio pro reo elvénél fogva még egy különleges szabályt is állit fel, mely szerint: „Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az válik határozattá, a mi a vádlottra nézve kedvezőbb“ (368. §. 2. bek.). Ez a szabály minden kérdésre hozott határozatra áll. Valahányszor tehát az esküdtek szavazata egyenlően oszlik meg, azt kell vizsgálni, hogy melyik határozat kedvezőbb a vádlottra; miután pedig az esküdtek főnöke a határozatot köteles kihirdetni, s nem azt, hogy hány „igen“ s hány „nem“ szavazat adatott, ebből következik, hogy az esküdtek állapitják meg azt is, melyik határozat kedvezőbb a vádlottra; ha pedig e kérdésben nem tudnának eligazodni felvilágositást kérhetnek az elnöktől (366. §.). Magától értetődik, hogy itt egy kérdés keretén belül állapittatik meg az, hogy a két egyenlő szavazat eredménye közül melyik kedvezőbb a vádlottra, de e végből nem szabad combinalni a többi kérdésre adott határozatokat is, mert minden kérdést önállóan kell határozat tárgyává tenni.

9. Miután azok az esküdtek, kik a bünösséget tartalmazó főkérdésre „nem“-mel szavaztak, azt az itéletet hozták, hogy vádlott nem bünös, ebből folyólag ezeket nem lehet arra kényszeriteni, hogy a további kérdéseknél részt vegyenek a szavazásnál, mert a további kérdések megoldása csakis akkor szükséges, ha a vádlott bünössége megállapittatott. Erre nézve a 368. §. utolsó bekezdése kijelenti, hogy: „azok az esküdtek, a kik a főkérdésre nemmel szavaztak, a további kérdéseknél a szavazástól tartózkodhatnak és szavazatuk a vádlottra nézve kedvezőbb szavazatokhoz számitandó“. Ebből látható, hogy a főkérdésre „nem“-mel szavazó esküdtek nem kötelesek ugyan részt venni a további kérdések eldöntésénél a szavazásban; de ahhoz joguk van: s ha szavaznak, a főkérdésre adott előbbi szavazatuk nem kötelezi őket, s tetszés sze-

rint csatlakozhatnak bármelyik álláspontho̊z, tehát ahhoz is, mely a vádlottra sulyosabb minősitést állapit meg.

Ha azonban a fölmentésre szavazó esküdtek a további szavazástól tartózkodnak, akkor szavazatuk minden kérdés eldöntésénél figyelembe veendő ugyan, de mindig ahhoz az árnyalathoz számitandó, a melyik a vádlottra kedvezőbb. A törvény eme rendelkezésének akkor van nagy gyakorlati jelentősége, midőn az esküdtek oly kérdést döntenek el, melyhez egyszerü szótöbbség elegendő. Tehát pl. ha nyolcz esküdt emberölésnél a főkérdésre „igen"-nel szavaz, a következő kérdéseknél a „nem"-mel szavazó négy esküdt nem köteles szavazni. Tegyük fel, hogy a főkérdés után mellékkérdés tétetett fel arra nézve, hogy vádlott az emberölést erős felindulásban követte-e el vagy nem. Ennél a kérdésnél csak nyolcz esküdt köteles szavazni, s ha nyolczból öt „nem"-mel szavaz, — miután ezen kérdés érvényes eldöntéséhez egyszerü szótöbbség szükséges, — akkor a szándékos emberölést erős felindulás nélkül kellene megállapitani, holott négy esküdt erre nézve „nem"-mel szavazott, három pedig megállapitotta az erős felindulást, s igy a vádlottra kedvezőtlenebb álláspontra csak öt esküdt szavazata van héttel szemben. Ámde a törvény fent emlitett szabályában gondoskodva van az ilyen esetekről, s e szerint a négy felmentésre szavazó, s a további határozattól tartózkodó esküdt szavazata a vádlottra nézve kedvezőbb szavazatokhoz számitandó, s ily módon hét szavazattal öt ellenében megállapittatik, hogy a szándékos emberölés erős felindulásban követtetett el.

22. Az esküdtek határozatának a bírósággal való közlése.

369. §

A szavazás befejezésével az esküdtek visszatérnek a tárgyaló teremhe és elfoglalják helyöket.

Az esküdtbiróság elnöke az ülést ujra megnyitván, felhivására az esküdtek főnöke a vádlott távollétében e bevezető szavak után:

„Becsületemre és lelkiismeretemre, Isten és emberek előtt bizonyitom, hogy az esküdtek határozata a következő" ... semmiség terhe alatt, az esküdtek jelenlétében felolvassa a kérdéseket a reájok adott válaszokkal együtt.

Ha az esküdtek határozata bünösséget vagy olyan okot álla-

pit meg, mely a büntető törvényeknek külön rendelkezései értelmében sulyosabb büntetési nemnek vagy tételnek alkalmazását vonja maga után, e határozatok (368. §.) mindegyikénél a főnök kijelenti, hogy az esküdtszék ezt a határozatot „hétnél több" szavazattal hozta. A szavazatok arányát más módon, illetőleg a vádlottra kedvező határozatoknál egyáltalán nem szabad megjelölnie. A felolvasott határozatot az esküdtbiróság elnöke és jegyzője aláirják.

Jegyzet. 1. Az esküdtek főnöke a verdictet a vádlott távollétében olvassa fel; s pedig azért mert a verdict végérvényes határozattá csak akkor lesz, ha azt a biróság megvizsgálta s törvényszerünek találta (370., 371. §.). Ha az esküdtek határozatát a biróság kifogástalannak tartja; akkor azt a vádlott jelenlétében kihirdeti (372. §.).

Lényeges különbség van tehát a verdictnek a birósággal való közlése s a verdict kihirdetése közt; mert az esküdtbiróság előtt csak ez utóbbi időpontban lesz az esküdtek határozata végleges, azaz olyan, a melyet az esküdtbiróság már nem korrigálhat ki; s csakis a Curia vizsgálhatja felül. Ellenben mindaddig, mig a biróság a törvényesség szempontjából felül nem vizsgálta a verdictet, az *a biróság felhivására* nemcsak módositható az esküdtek által, hanem az is megtörténhetik, hogy előbbi határozatuktól egészen eltérnek s azzal ellenkező verdictet hoznak (370. §. 4. bek.).

2. Az esküdtek főnöke e bevezető szavak után: „Becsületemre és lelkiismeretemre, Isten és emberek előtt bizonyitom, hogy az esküdtek határozata a következő": semmiség terhe alatt, az esküdtek jelenlétében felolvassa a kérdéseket a reájok adott válaszokkal együtt. A kérdések felolvasása az esküdtek jelenlétében történik s erre is és nem csupán a felolvasásra vonatkozik a semmiségi sanctió.

3. A határozat felolvasása a törvényben meghatározott módon történik; t. i. ha az esküdtek határozata bünösséget vagy olyan okot állapitott meg, mely a Btk. külön rendelkezései értelmében sulyosabb büntetési nemnek vagy tételnek alkalmazását vonja maga után, e határozatot „hétnél több" szavazattal hozta. Ez a rendelkezés szoros összefüggésben áll a 368. §-al, mely megállapitja, hogy a most emlitett határozatok érvényességéhez legalább nyolcz szavazat szükséges; miután pedig a 367. §. utolsó bekezdése szerint az esküdtek szavazatának aránya titok, ebből folyólag a kihirdetésnél sem szabad azt közzétenni. Ennek közzététele azonban nem semmiségi ok (Curia B. T. 41. k. 91. és 333.

lap). Azokban az esetekben, midőn egyszerü szótöbbség nem elegendő, ki kell a főnöknek jelenteni, hogy a törvényes szavazat minimális mennyisége, azaz nyolcz fenforog; ezt ugy kell tennie, hogy a szavazatok száma a kihirdetés daczára titokban maradjon. Erre alkalmas formula, a mit a törvény felállit, mely szerint azt hirdeti ki a főnök, hogy az esküdtszék a határozatot „hétnél több" szavazattal hozta; ebben benne van a minimális mennyiség, t. i. a nyolcz s az ennél több szavazat, sőt az egyhangu határozat is.

„A szavazatok arányát más módon, illetőleg a vádlottra kedvező határozatoknál egyáltalán nem szabad megjelölnie". Itt két szabály van felállitva, az egyik a 368. §. értelmében hozott oly határozatokra vonatkozik, melyeknél legalább nyolcz szavazat szükséges a határozathoz. Ilyen esetben ezen kijelentésnél *„hétnél több"* szavazattal hozatott a határozat, egyebet nem szabad az elnöknek kijelentenie. A másik szabály szerint pedig a vádlottra kedvező határozatoknál egyáltalán nem szabad a szavazatok arányát megjelölni; ezen határozatok közé tartoznak a felmentő s az oly határozatok, melyek beszámitást kizáró (358. §.) büntethetőséget megszüntető enyhébb minősitést maga után vonó okot (359. §.) vagy azt állapitják meg, hogy a vádlott nem birt a bünösség felismeréséhez szükséges képességgel (360. §.). Ezen esetekben a határozatból csak az olvastatik fel, hogy: „igen" vagy „nem"; de azért a határozat számarányát mindig fel kell a kérdés mellé jegyezni, csakhogy ez nem publicáltatik (367. §. 4. és 6. bekezdés).

Ha azonban a beszámitást kizáró okot nem állapitják meg az esküdtek, a 86. sz. döntvényre tekintettel ki kell hirdetni, hogy „hétnél több *nem*", mert ebben az esetben a bünösség a nemleges határozattal állapittatik meg.

4. „A felolvasott határozatot az esküdtbiróság elnöke és jegyzője aláirják." Ez az aláirás nyomban a felolvasás után következik s ezzel hitelesittetik az esküdtek határozata a biróság által; s csak ez után következik a határozat felülvizsgálata (370., 371. §§.).

23. A helyesbitő eljárás.

370. §.

Ha a biróság abban a nézetben van, hogy az esküdtszék határozata alakjára nézve nem szabályszerü, vagy valamely kérdésnek lényegére nézve homályos, hézagos vagy önmagának ellen-

mondó: a kérdések megváltoztatása vagy kiegészitése mellett, vagy e nélkül is felhivhatja az esküdteket, hogy határozatukat javitsák, vagy egészitsék ki, illetőleg adjanak feleletet a megváltoztatott vagy kiegészitett kérdésekre.

Ezt a helyesbitő eljárást kell elrendelni akkor is, ha egyes esküdtek azt állitják, hogy a kihirdetett határozat nem hiven tünteti fel az esküdtszék határozatát.

A helyesbitő eljárás mindaddig elrendelhető, mig a bíróság itéletet nem hozott.

A bíróságnak ilyen felhivására az esküdtek tanácskozás végett ujra visszavonulnak. Ezt megelőzőleg az elnök az esküdteket, ha határozatuk csak alaki tekintetben esik kifogás alá, arra figyelmezteti, hogy csak a hiányokat javithatják ki; ha pedig az ügy érdemében tévedtek, felvilágositja arról, hogy előbbi határozatuktól egészen eltérhetnek.

Az uj határozatot akként kell a kérdések mellé irni, hogy az előbbi olvasható maradjon.

Ha az esküdtek ragaszkodnak ahhoz a határozatukhoz, melyet a bíróság homályosnak, hézagosnak vagy önmagának ellenmondónak jelentett ki, az ügy az esküdtbíróságnak következő ülésszakára utasitandó. A felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

Jegyzet: 1. Már a 369. §. magyarázatánál utalás történt arra, hogy a verdict a felek előtt akkor hirdettetik ki, ha az törvényszerü; ellenkező esetben a bíróság annak helyesbitését rendeli el.

A törvény nem rendelkezik arról, hogy a bíróság csak hivatalból vagy a felek kérelmére is elrendelheti-e a helyesbitő eljárást. Mindazáltal kétségtelen, hogy a felek is kérhetik a helyesbirő eljárást; ugyanis a felek az eljárásra vonatkozólag bármikor s bármily inditványt előterjeszthetnek, ha csak az kizárva nincs, ezen elvből folyik, hogy a felek a verdict helyesbitését is kérhetik; ezt a következtetést megerősiti a 371. §. második bekezdése, a hol ki van mondva, hogy ha az esküdtek tévedtek, az eljárás felfüggesztése csak hivatalból történhetik, de azt a felek nem inditványozhatják; miután ilyen megszoritás a helyesbitő eljárásnál nincs, ebből következik, hogy azt a felek is inditványozhatják.

2. A verdict helyesbitésének eseteit a törvény taxative sorolja fel, tehát az esküdtek határozatának helyesbitése csak akkor rendelhető el, ha ezen esetek valamelyike fenforog. Ezek a következők:

a) A határozat alakjának szabályszerütlensége. A törvény

a verdictnél bizonyos alakszerüségeket ir elő, melyeket meg kell tartani, mert ellenkező esetben a verdict helyesbitendő. Ilyen alakszerüség az, mely szerint a kérdés mellé kell felirni a határozatot, továbbá, hogy a szavazatok arányát fel kell tüntetni, hogy a határozatot a főnöknek alá kell irni; hogy a szükséges törlésekre stb. vonatkozólag a főnöknek aláirásával ellátott jegyzetben el kell ismernie, miszerint a törlés tőle származik (367. §. 4. bek.) stb.

b) Helytelen a verdict, ha az valamely kérdés lényegére nézve *homályos*. Homályos a határozat akkor, ha nem adja vissza azt az értelmet, a mit az esküdtek ki akartak vele fejezni; vagy ha valószinü az a feltevés, hogy az esküdtek a kérdést félreértették s igy a tényleg feltett kérdés válasz nélkül maradt. Annak meghatározásánál, hogy a határozat homályos-e vagy nem, nemcsak a verdictet, hanem a kérdést is figyelembe kell venni; s ha a homályosság a kérdés helytelen szerkezetéből származott, a helyesbitő eljárás elrendelésével egyidejüleg a kérdést is módositani kell.

c) Hézagos a verdict, ha az a kérdést nem meriti ki; illetőleg ha az esküdtek valamely kérdésre nem válaszoltak.

d) Önmagának ellenmondó a határozat, ha az vagy a határozat egyes elemeivel, vagy a többi határozatokkal össze nem egyeztethető; az ellenmondásnak azonban a kérdéseknek s a határozatoknak egymás közt való összehasonlitásából kell kitünni, tehát ennek megállapitása végett nem szabad a tárgyalás adatait felhasználni.

e) Végül a helyesbitő eljárást, az a—d. pontok alatt emlitett okokon kivül el kell rendelni akkor is, ha egyes esküdtek azt állitják, hogy a kihirdetett határozat nem hiven tünteti fel az esküdtszék határozatát.

3. A helyesbitő eljárást a biróság rendeli el, tehát arra az elnök nem jogosult. Az elrendelés indokolt határozatban történik. Ez következik a 77. §-ból, mely előirja, hogy a biróság köteles határozatait indokolni; a mi egyébként magától értetődik, mert a biróság az indokolásban mondja meg azt, hogy a határozat miért helytelen s mily irányban kell azt kiegésziteni.

4. „A helyesbitő eljárás mindaddig elrendelhető, mig a biróság itéletet nem hozott". Tehát a helyesbitő eljárás nemcsak a verdict kihirdetése előtt, hanem akkor is elrendelhető, ha a biróság azt a 372. §. értelmében már kihirdette.

5. A helyesbitő eljárás elrendelése után az elnök — a biróság határozata értelmében — felhivja az esküdteket, hogy határo

zatukat javitsák vagy egészitsék ki, illetőleg adjanak feleletet a megváltoztatott vagy kiegészitett kérdésekre. A kérdések kiegészitésének vagy megváltoztatásának akkor van helye, ha a bíróság arról győződött meg, hogy a verdict helytelensége a kérdések szövegezésére vezetendő vissza.

Miután a helyesbitő eljárás nemcsak hivatalból, hanem a felek kérelmére is elrendelendő, ebből következik, hogy a kérdések módositását a felek is kérhetik.

6. Ha a helyesbitő eljárás elrendeltetett, az elnök utbaigazitással látja el az esküdteket, mely szerint, ha a határozat csak alaki tekintetben esik kifogás alá, arra figyelmezteti őket, hogy csak a hiányokat javithatják ki; ha pedig az ügy érdemében tévedtek, felvilágositja arról, hogy előbbi határozatuktól egészen eltérhetnek. Lényeges különbség van tehát az alaki és anyagi tévedés közt, mert az előbbi esetben az esküdtek csak az alaki hibát javitják ki, mig utóbbi esetben nemcsak a verdict anyagi helytelenségét korrigálhatják ki, hanem uj az előbbitől külömböző határozatot is hozhatnak.

7. „Az uj határozatot akként kell a kérdések mellé irni, hogy az előbbi olvasható maradjon". Uj határozat alatt nemcsak az előbbitől eltérő határozatot kell érteni, hanem az esküdtek mindamaz intézkedését, melylyel az előbbi határozatot kijavitják. Miután a törvény világosan kijelenti, hogy az uj határozatot a régi mellé kell irni, ebből következik, hogy a régi határozatba az ujat beszurni, vagy más módon abba beleolvasztani nem lehet.

8. A helyesbitő eljárás alapján hozott határozat kellékeire s kihirdetésére szintén a 367., 368., 369. §§. szabályai irányadók.

9. A törvény nem határozza meg, hogy a helyesbitő eljárás hányszor rendelhető el; de felállitja azt a szabályt, mely szerint: „Ha az esküdtek ragaszkodnak ahhoz a határozatukhoz, melyet a bíróság homályosnak, hézagosnak, vagy önmagának ellenmondónak jelentett ki, az ügy az esküdtbíróságnak következő ülésszakára utasitandó". Itt tehát két eshetőség fordulhat elő, t. i. vagy ragaszkodik a jury előbbi határozatához, vagy nem. Előbbi esetben a bíróság kénytelen az ügyet nyomban más ülésszak elé utasitani. Ha ellenben az esküdtszék határozatához nem ragaszkodik, a bíróság jogositva van a helyesbitő eljárást annyiszor elrendelni, a hányszor a verdictet helyesbitendőnek tartja.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy más ülésszak elé csak akkor utalható az ügy, ha anyagilag helytelen a verdict; de ha

csak alaki szabálytalanság forog fenn, az ügyet nem lehet más ülésszak elé utalni; miből következik, hogy az esküdtek mindaddig kötelesek a verdictet alaki szempontból kijavitani a mig csak a bíróság azt kifogástalannak nem tartja.

Miután a törvény szerint a helyesbitő eljárást akkor is el kell rendelni, ha egyes esküdtek azt állitják, hogy a kihirdetett határozat nem tünteti fel hiven az esküdtszék határozatát, fölmerül az a kérdés, hogy mi történik akkor, ha ez alapon kell helyesbitő eljárást elrendelni. Kétségtelen, hogy ily esetben is érvényesek a kifejtett szabályok, mert a helyesbitő eljárásnak ugyanazok az okai, akár a bíróság saját initiativájára vagy a felek kérelmére rendelte azt el, akár az esküdtek részéről kérték annak elrendelését.

10. Ha az esküdtek ragaszkodnak ahhoz a határozatukhoz, melyet a bíróság homályosnak, hézagosnak vagy önmagának ellentmondónak jelentett ki, az ügy az esküdtbíróságnak következő ülésszakára utasitandó; mely esetben nemcsak az esküdtszék alakitandó ujra, hanem a főtárgyalás is elölről kezdendő (376. §. ut. bek.). A bíróság eme határozata ellen használt felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van (370. §. ut. bek.). Ezt a felfolyamodást a 378. §. 3. bekezdése értelmében a kir. itélő tábla birálja felül.

Ha a kir. itélőtábla ugy találja, hogy az esküdtek határozata törvényes, megváltoztatja az esküdtbíróságnak a következő ülésszakra utaló határozatát, s utasitja a bíróságot, hogy az esküdtek határozatát alapul véve hozzon itéletet. Ebben az esetben a bíróság esküdtek nélkül hoz itéletet.

24. Az esküdtek tévedése és az eljárás felfüggesztése.

371. §.

Ha az esküdtszék a vádlottat bünösnek mondta ki és a bíróságnak valamennyi tagja arról van meggyőződve, hogy az esküdtek az ügy lényegében a vádlott sérelmére tévedtek, a bíróság a további eljárást felfüggeszti és az ügyet, indokolás nélkül hozandó határozattal, a legközelebbi ülésszak esküdtbirósága elé utasitja.

Ily határozat csak hivatalból és csak az itélet kihirdetéséig hozható. A feleknek nincs joguk azt inditványozni. Ellene perorvoslatnak nincs helye.

Ha az eljárás több önálló büncselekmény miatt vagy több vádlott ellen foly, a fennebb megjelölt esetben az uj esküdtbíróság

elé csak az a bűncselekmény, illetőleg az a vádlott utasítható, melyre nézve, vagy a kinek sérelmére az esküdtszék a bíróság nézete szerint tévedett.

Ilyen határozat alapján a következő ülésszakra, sürgős esetekben a folyó ülésszak végére, uj esküdtbirósági tárgyalás tüzendő ki. Ennél az eljárt esküdtbíróságnak esküdt tagjai nem vehetnek részt.

Az uj esküdtszék határozata alapján a bíróság köteles ítéletet hozni s ennél az uj esküdtszék határozatát venni alapul, de a vádlottra nem állapithat meg sulyosabb büntetést annál, mely a korábbi esküdtszék határozata alapján megállapitható lett volna.

Jegyzet: 1. A forradalom idejében létrejött franczia Bp. 414. §-ának ama kijelentését, mely szerint, ha az esküdtek az ügy lényegében tévedtek, a bíróság jogositva van az eljárást felfüggeszteni s az ügyet uj ülésszak esküdtbirósága elé utalni, átvették a kontinentalis perrendtartások (osztrák: 332. §. német 317. §.); de átvette a mi törvényünk is. Ez a rendelkezés bizalmatlanság ugyan a jury irányában; miután azonban csak a közt az alternativa közt lehetett választani, hogy a jury iránti bizalom érdekében akkor is köteles legyen-e a bíróság itéletet hozni, ha meg van győződve, hogy az esküdtek a vádlott sérelmére tévedtek, vagy inkább csorbát üssünk a jury iránti bizalmon s feljogositsuk a bíróságot arra, hogyha meggyőződése szerint a verdict téves: az eljárást felfüggessze; nem lehetett habozni, s kétségtelen, hogy a törvényhozásnak az alternativa ez utóbbi esetét kellett választani; a mely az anyagi igazság elve.

Habár tehát az anyagi igazság azt követeli, hogy a bíróság felfüggeszthesse az eljárást, ha az esküdtek tévedtek, mindazáltal ezt a hatalmat lehetőleg szük korlátok közé kellett szoritani, mert ez a jog nem más mint a verdict revisiója a bíróság részéről. Törvényünk eme követelménynek megfelel, mert e szerint az eljárás felfüggesztése csak akkor rendelhető el, ha az esküdtszék a vádlottat bünösnek mondta ki és a bíróságnak valamennyi tagja arról van meggyőződve, hogy az esküdtek az ügy lényegében a vádlott sérelmére tévedtek; tehát szükséges, hogy a bíróság egyhangulag állapitsa meg a tévedést; s megkivántatik, hogy a tévedés vádlott sérelmére történt legyen.

2. Az eljárás felfüggesztéséhez egyhangu határozat szükséges; de az nem kivántatik meg, hogy a bíróság a határozat indokaira nézve is egyetértsen; s igy megtörténhetik, hogy a bíróság

mindegyik tagja más indokból jön arra a következtetésre, hogy az esküdtek tévedtek; ez egyébként nem csak lényegtelen, de kifejezésre nem is jut, mert az eljárást felfüggesztő határozatot a bíróság indokolás nélkül hozza.

3. A tévedésnek a vádlott sérelmére kell történni, tehát ha a jury a vádlott javára tévedett, az eljárás nem függeszthető fel. A tévedés a vádlott sérelmére történt akkor, ha az esküdtszék bünösséget állapitott meg, habár a vádlott felmentendő lett volna; vagy ha a vádlott javára szóló valamely körülmény fenforgására „nem"-mel, vagy a vádlott terhére szolgáló mozzanatra nézve „igen"-nel feleltek. Pl. ha emberölésnél az erős felindulásra „nem"-mel, lopásnál arra nézve, hogy a lopás betöréssel követtetett-e el, „igen"-nel felelnek az esküdtek. Ha arról van a bíróság meggyőződve, hogy az esküdtek a cselekmény minősitése tekintetében tévedtek, de a helyes minősités szerint sem lenne a vádlottra enyhébb büntetés megállapitható, az eljárás felfüggesztésének nincs helye.

4. A tévedésnek az ügy lényegére kell vonatkozni.[1]) Az ügy lényege első sorban a bünösség kérdése; de az ügy lényegében való tévedés vonatkozhatik a minősitésre, beszámitást kizáró; s oly okokra is, melyek a büntethetőséget megszüntetik; tehát az eljárás nemcsak akkor függeszthető fel, ha az esküdtek a fő-, hanem akkor is, ha valamely kisegitő vagy mellékkérdésre tévednek.

5. Az eljárás felfüggesztése csak hivatalból rendelhető el, tehát azt a felek nem inditványozhatják; s ha azt tették volna, az hatálytalan, vagyis az ily tárgyu inditványra nem kell határozatot hozni. A felfüggesztés tárgyában hozott határozat ellen perorvoslat nem használható.

6. Az eljárás felfüggesztése csak az itélet kihirdetéséig rendelhető el; ez a végső határidő, a melyen innen a felfüggesztés bármikor kimondható, tehát nemcsak akkor, midőn a bíróság a verdictet megvizsgálja, hanem akkor is, midőn azt már a felek előtt is kihirdette; vagy a büntetés kiszabása tekintetében már a felek is nyilatkoztak (374. §.).

7. Ha az eljárás több önálló büncselekmény miatt vagy több vádlott ellen foly, s a tévedés nem minden büncselekményre vagy nem minden vádlottra vonatkozik: az uj esküdtbirósági ülésszak

[1]) Arra nézve, hogy mi az ügy lényege; még ma is eltérők a nézetek: V. ö.: *Dalcke* i. m. 162. *Löwe* Kommentár 317.. §. 3. o. jegyzet. S. Meyer: Kommentair III. k. 297. lap.

elé csak az a büncselekmény, illetőleg az a vádlott utasitható, melyre nézve, vagy a kinek sérelmére az esküdtszék a biróság nézete szerint tévedett. A törvény nem rendelkezik arról, hogy ilyen esetben nem kell vagy nem lehet-e az ügyeket külön választani; ilyen rendelkezés fölösleges is volna, mert az eljárás részben való felfüggesztése az ügyek összefüggését nem szünteti meg; de az eljárás szétválasztása nehézségekbe is ütköznék, mert az egész ügyben egy előzetes eljárás volt; s azt széttagolni nagy technicai nehézségekkel járna. Annak megakadályozása végett, hogy az eljárás részleges felfüggesztése esetében esetleg letartóztatva levő vádlottak sokáig fogva legyenek, rendeli a törvény, hogy „sürgős esetekben a folyó ülésszak végére uj esküdtbirósági tárgyalás tüzendő ki".

Ha pedig ez már nem volna lehetséges és a következő ülésszak távol volna, az E. t. 32. §-a értelmében rendkivüli ülésszak tartása tárgyában kell intézkedni.

8. Ha a biróság az eljárás felfüggesztését elrendelte, az uj tárgyaláson az esküdtbiróságnak esküdttagjai nem vehetnek részt. A törvény eme rendelkezése azt célozza, hogy azok az esküdtek, a kik már egyszer tévedtek, ismét ne vegyenek részt a tárgyaláson, nehogy téves álláspontjukhoz ragaszkodjanak. Ez a rendelkezés azonban csak fölösleges óvatosság, mert már a 343. §. 4. pontja kimondja, hogy nem lehet esküdt az, a ki az ügyben mint esküdt közremüködött.

9. Nagy fontosságu szabályt állit fel a szakasz utolsó bekezdése, mely szerint: „Az uj esküdtszék határozata alapján a biróság köteles itéletet hozni, s ennél az uj esküdtszék határozatát venni alapul, de a vádlottra nem állapithat meg sulyosabb büntetést annál, mely a korábbi esküdtszék határozata alapján megállapitható lett volna". Ez a szabály következőket fejezi ki *a)* hogy az eljárás csak egy izben függeszthető fel; *b)* hogy a második tárgyaláson hozott verdict veendő alapul, vagyis az itéletnek ez az alapja; *c)* hogy ha ez az utóbbi verdict sulyosabb büncselekményt állapit meg az elsőnél, az első verdictben megállapitott büncselekmény büntetési tétele az irányadó.

Megtörténhetik tehát, hogy a minősités fegyházzal büntetendő büncselekményre szól s a büntetés fogházban szabatik ki.

Ez perjogi correctionalisatiot jelent. Tegyük fel ugyanis, hogy gyujtogatásra szól a vád, de a biróság abban a nézetben van, hogy a vádlott nem bünös, a jury azonban első alkalommal meg-

állapitja a tüzvész okozás vétségét; s a biróság felfüggeszti az eljárást, a második tárgyaláson pedig gyujtogatást állapit meg az esküdtszék. A törvény idézett rendelkezése szerint gyujtogatásban kell ugyan a vádlottat bünösnek kimondani, de csak a tüzvészokozás büntetésével sujtható.

A Btk. 91. és 92. §-ai ilyen esetben is teljes mértékben alkalmazhatók.

10. Lényeges különbség van a helyesbitő eljárás (370. §.) és az eljárásnak azon okból való felfüggesztése közt, mert az esküdtek az ügy lényegében a vádlott sérelmére tévedtek. Ugyanis, a mint a 370. §-nál ki lett fejtve, a helyesbitő eljárás feltétele a verdict alaki szabálytalansága; homályos, hézagos volta vagy az, hogy a verdict önmagának ellen mondó; tehát itt a hiba *a verdictben van tekintet nélkül az ügy állására;* ellenben az eljárás felfüggesztésének az a föltétele, hogy a verdict *ez ügygyel való viszonyában* azt mutatja, hogy az esküdtek tévedtek; nyilván való ebből, hogy egyik a másikat nem helyettesitheti; tehát nem választhat a biróság a helyesbitő eljárás vagy az eljárás felfüggesztése közt; mert e két perjogi cselekmény föltételei lényegileg különbözők. Az megtörténhetik, hogy a helyesbitő eljárás után a biróság a 371. §. alapján a további eljárást felfüggeszti, ha a kijavitott verdictből arról győződik meg, hogy az esküdtek tévedtek; ámde ha a verdict hézagos, homályos vagy önmagának ellentmondó: nem lehet mindjárt felfüggeszteni az eljárást, mert előbb azt kell tisztába hozni a helyesbitő eljárás utján, hogy tulajdonkép mi az esküdtek határozata; mert a hézagos stb. verdictből ez meg nem tudható; s csak ezután következik a felfüggesztés, ha annak feltételei fenforognak.

25. Az esküdtek határozatának kihirdetése.

372. §.

Ha az esküdtek határozatára nézve a 370. §-ban körülirt határozat hozásának nincs helye, az esküdtbiróság elnöke behivatja, illetőleg elővezetteti a vádlottat és előtte az esküdteknek végleges határozatát, a 371. §. esetében pedig a biróságnak határozatát a jegyzővel felolvastatja.

Jegyzet: 1. Ha a biróság meggyőződött arról, hogy sem a verdict helyesbitésének (370. §.), sem az eljárás felfüggesztésének

(371. §.) nincs helye: az elnök behivatja a vádlottat s az esküdtek végleges határozatát a jegyzővel felolvastatja. Ez a rendelkezés szoros összefügésben áll a 367. §. utolsó bekezdésével, mely szerint az esküdtek főnöke a szavazatok arányát nem hirdeti ki; ebből következik, hogy a jegyzőnek sem szabad ezt felolvasni.

2. Az esküdtek főnöke a kérdéseket a reájuk adott válaszokkal együtt olvassa fel (369. §. 3. bek.), mig a 372. §. szerint „az esküdtek végleges határozatát kell felolvasni", tehát a kérdések felolvasása elesik. Miután könnyen érthetetlenné válnék a határozat kihirdetése, ha az csak igy történnék: „1-ső kérdésre igen"; „2-ik kérdésre nem", tanácsos a kihirdedtést következőleg eszközölni: „a gyilkosság büntettére feltett 1-ső kérdésre: nem". „A szándékos emberölés büntette miatt feltett 2-ik kérdésre: nem".

„A halált okozó sulyos testi sértés büntette miatt feltett 3-ik kérdésre: hétnél több szavazattal: igen".[1])

3. A 369. §. 4. bekezdésében foglalt s a kihirdetés módozataira vonatkozó szabályok a 372. §. esetében is alkalmazandók.

26. A biróság itélete.

373. §.

Ha az esküdtek a vádlottat nem bünösnek mondták ki, vagy ha a beszámitást kizáró ok fenforgása iránt tett kérdésre igenlő választ adtak (358. §. második bekezdése), a biróság a vádlottat azonnal itélettel felmenti.

374. §.

Ha az esküdtek határozata a vádlottat bünösnek nyilvánitotta, első sorban a vádló terjeszti elő indítványát az alkalmazandó büntetési tétel tárgyában, azután a sértett nyilatkozhatik magánjogi igénye tekintetében, és végül a vádlott és védője egy izben felszólalhatnak. Az esküdtek határozatát nem szabad birálat tárgyává tenniök.

Ezután a biróság itélet hozása végett visszavonul.

Ha a törvény ama tettre, melyet a vádlott az esküdtek kijelentése szerint elkövetett, nem állapit meg büntetést, vagy ha az esküdtek olyan okot fogadtak el valónak, a mely a büntethetőséget

[1] Dalcke: Fragestellung 2-ik kiadás 135.

kizárja, illetőleg megszünteti, a bíróság a vádlottat erre irányzott inditvány nélkül is felmenti.

Ellenkező esetben a 327. §. szabályai szerint a vádlott ellen még akkor is büntető itéletet hoz, ha büncselekménye az esküdtek határozata szerint nem tartoznék az esküdtbíróság hatásköréhez.

Az esküdtek határozata a bíróságot a büntetés kiszabásánál csak annyiban korlátozza, hogy a törvény által egyes büncselekményekre nézve külön megállapitott minősitő, illetőleg sulyositó okokat (359. §. első bek.), — azokat kivéve, melyek a vádlottnak megelőző megbüntetésére vonatkoznak, — a bíróság csak az esküdtek határozata alapján alkalmazhatja.

Az itélet hozása és kihirdetése az esküdtbirósági eljárásban nem halasztható el.

Jegyzet. 1. Ha a bíróság a verdict megvizsgálása után arról győződött meg, hogy az törvényes, tehát sem a helyesbitő eljárásnak, sem az eljárás felfüggesztésének nincs helye: akkor itéletet hoz.

A törvény meghatározza azokat az eseteket, midőn az itélet a *a)* a felek meghallgatása nélkül s *b)* midőn a felek meghallgatása után hozandó.

Ad *a)* A felek meghallgatása és inditványa nélkül csak felmentő itélet hozható, akkor t. i., ha az esküdtek a vádlottat nem bünösnek mondták ki, vagy ha a beszámitást kizáró ok fenforgása iránt tett kérdésre igenlő választ adtak; beszámitást kizáró okok alatt a 358. §-ban felhozott okokat kell érteni, (öntudatlan állapot és elmezavar; ellenállhatlan kényszer; jogos védelem; végszükség állapota s ténybeli tévedés 373. §.), továbbá, ha a törvény ama tettre, melyet a vádlott az esküdtek kijelentése szerint elkövetett, nem állapit meg büntetést; végül, ha az esküdtek büntethetőséget megszüntető okot fogadtak el valónak. (374. §. 3.)

Ad *b)* Minden más esetben a felek meghallgatása után hozandó az itélet.

2. Ha az esküdtek határozata a vádlottat bünösnek nyilvánitotta, első sorban a vádló terjeszti elő inditványát az alkalmazandó büntetési tétel tárgyában, azután a sértett nyilakozhatik magánjogi igénye tekintetében és végül a vádlott és védője egy izben felszólalhatnak; az esküdtek határozatát azonban nem szabad birálat tárgyává tenniök (374. §.).

A bíróság ez után itélethozás végett visszavonul és *rendszerint* (V. ö. 5. sz. jegyzetet) büntető itéletet hoz. A büntető itélet

szerkesztésénél a 374. §. 4. bekezdése szerint a 327. §. alkalmazandó, de nem minden vonatkozásban, hanem csak annyiban, a mennyiben ezt a szakaszt az esküdtbirói eljárásban alkalmazni lehet; erre utal a 337. §., mely szerint az esküdtbirói eljárásban a XVIII. fejezet rendelkezései *megfelelően alkalmazandók*.

Ehhez képest a 327. §. 9. pontja és a 328. §. oly értelemben alkalmazandó, hogy a ténybeli és jogi okok felsorolása helyett egyszerüen az esküdtek határozatára kell utalni (375. §.). Egyebekben a 327. §. az esküdtbiróság előtti eljárásban is érvényesül, melyet még kiegészit a 375. §., mely előirja, hogy az itélet rendelkező részének az esküdtekhez intézett kérdéseket és azoknak feleleteit is tartalmazni kell.

3. A 374. §. 4. bekezdése kijelenti, hogy az esküdtbiróság akkor is büntető itéletet hoz, ha a vádlott büncselekménye az esküdtek határozata szerint nem tartoznék az esküdtbiróság hatáskörébez. Ezzel ki van mondva, hogy bármily csekély sulyu büncselekménynyé devalválódjék is a vád tárgya a verdictben, a biróság mindig itéletet hoz s hatáskörét nem szállithatja le.

Fölmerül azonban a kérdés, hogy mi történjék akkor, ha az ügyész a vádlott javára változtatta meg a vádat és oly büncselekményt vett fel, mely nincs az esküdtbiróságok hatáskörébe utalva. Ebben az esetben is az esküdtbiróság jár el mindig, hacsak a főtárgyaláson vizsgálatot nem rendeltek el. Ugyanis a 337. §. rendelkezése szerint az esküdtbiróság előtti eljárásban is alkalmazandó 318. §. 3-ik bekezdése azt a szabályt állitja fel, hogy vád megváltoztatása esetében mindig az a biróság jár el, a melyik elé a főtárgyalás kitüzetett, a mennyiben hatásköre megengedi; tehát bármily csekély sulyuvá váljék a vádbeli cselekmény a főtárgyaláson, a főtárgyalást esküdtbiróság előtti eljárásban is itélettel kell befejezni. Ha azonban vizsgálatot kell elrendelni (318. §. 3. bek.), annak teljesitése után, ha a vádló azt látja, hogy a változott vád felett nem az esküdtbiróság van hivatva eljárni, uj vádiratot adhat be, melynek alapján kérheti, hogy az ügy ahhoz a birósághoz tétessék át, a melyiknek hatáskörébe az a megváltoztatott vádirat szerint tartozik (289. §.).

4. Ha a biróság büntető itéletet hoz, a büntetés kiszabásánál a verdict által van korlátozva, mennyiben a törvény által egyes büncselekményekre nézve külön megállapitott minősitő, illetőleg sulyositó okokat (359. §. első bekezdés) csak az esküdtek határozata alapján alkalmazhatja; tehát pl. ha az esküdtek a Btk. 344. §.

alapján rablást állapitank meg, a büntetést a bíróság a 348. §. alapján szabja ki s a 349. §. 2. pontját csak akkor alkalmazhatja, ha az esküdtek az e tárgyban feltett mellékkérdésre is igennel feleltek.

Kivétel ezen szabály alól a visszaesés, mert a 359. §. 2-ik bekezdése szerint arra nézve, hogy a vádlott volt-e már büntetve, az esküdtekhez kérdés nem intézhető (v. ö. 359. §. magyarázatánál a 4. sz. jegyzetet); tehát: lopásnál, rablásnál, sikkasztásnál, orgazdaságnál, csalásnál a visszaesésre nézve nem lévén szabad kérdést intézni az esküdtekhez, azt hogy a visszaesés fenforog-e vagy sem, a bíróság határozza meg, s ennek folyományaként a sulyosabb büntetési tételt is alkalmazza a nélkül, hogy e tárgyban az esküdtek határoztak volna.

5. Mint az 1. sz. jegyzetben emlitve volt, a bíróság akkor is fölmentő itéletet hoz, ha a törvény ama tettre, melyet a vádlott az esküdtek kijelentése szerint elkövetett, nem állapit meg büntetést; ez az eset akkor fordul elő, midőn az esküdtek a kérdésre részben igennel, részben nemmel válaszolnak (367. §. 2. bek.), s a kérdésnek igennel megoldott része önálló büntetőjogi tényálladékot nem foglal magában; pl. ha személyes szabadság megsértésénél az esküdtek határozata igy szól: „Igen, de a letartóztatás nem volt törvényellenes;“ ez esetben felmentő itéletet kell hozni, mert a személyes szabadság megsértése csak akkor büntethető, ha az törvényellenesen történt (Btk. 323. §.); de előfordulhat ez más vonatkozásban is, igy pl. ha az esküdtek a tettest fölmentik, s a felbujtót bünösnek mondják ki, a felbujtót fel kell a bíróságnak menteni, mert a felbujtás akkor büntethető, ha a felbujtó mást a büntett vagy vétség elkövetésére reábir (Btk. 69. §. 1. p.); ha tehát az esküdtek a tettest fölmentik, akkor elesik a fölbujtás alapja is s igy a fölbujtó sem büntethető. Vagy, ha gyilkosság kisérletére irányzott vád esetén az esküdtek könnyü testi sértést állapitanak meg; a sértett azonban inditványt nem tett: a vádlott fölmentendő.

6. Miután a bíróság, ha arról van meggyőződve, hogy az esküdtek a vádlott sérelmére az ügy lényegében tévedtek, az eljárást felfüggszeti s az ügyet uj esküdtszék elé utalja (371. §.); ha pedig a törvény ama tettre, melyet a vádlott az esküdtek határozata szerint elkövetett, nem állapit meg büntetést, — a vádlottat fölmenti (374. §. 3. bek.), az a kérdés merül fel, hogy e két rendelkezés mily viszonyban áll egymással; s nem identicus eset-e mind a kettő? Épen nem; sőt egyik a másikat kizárja. Az első esetben ugyanis a bíróság a verdictet vizsgálja az ügyhöz s a törvényhez való viszony-

ban; a második esetben pedig a verdictben megállapitott tettet csak a törvénynyel hozza viszonyba. Az első esetben azt állapitja meg a bíróság, hogy a verdict téves in pejus, tehát az itélet alapjául nem szolgálhat, a másodikban ellenben azt találja, hogy a verdict helyes, — de az abban megállapitott cselekményre a törvény büntetést nem állapit meg; végül a két eset közt az a különbség, hogy az eljárás felfüggesztése csak egyhangu határozatban mondható ki, mig a fölmentő itélet szótöbbséggel is hozható.

7. A 329. §. utolsó bekezdésében foglalt ama szabály, mely szerint az itélet hozását és kihirdetését fontos és bonyolódott esetekben, valamint a 76. §. 2. bekezdése esetében nyolcz napra el lehet halasztani; esküdtszéki ügyekben nem alkalmazható, mert a 374. §. utolsó bekezdése világosan kijelenti, hogy „az itélet hozása és kihirdetése az esküdtbirósági eljárásban nem halasztható el".

27. Az esküdtbiróság itélete.

375. §.

Az itélet rendelkező részének az esküdtekhez intézett kérdéseket és azoknak feleleteit is tartalmaznia kell; az indokolásnak pedig az esküdtek részéről eldöntött kérdésekben ezek határozatának tartalmára kell támaszkodnia.

Az esküdtszék határozatának eredeti példánya az itéletnek eredeti fogalmazványához füzendő.

Jegyzet. 1. Az esküdtbiróság itéletének a 327. §-ban meghatározott kellékekkel kell birni, — amennyiben a 375. §. eltérően nem intézkedik (337. §.). Ha egybevetjük e két szakaszt, azt találjuk, hogy a törvényszék és az esküdtbiróság itélete közt következő eltérés van:

a) Az esküdtbiróság itéletének rendelkező része a 327. §-ban megjelölteken kivül tartalmazza az esküdtekhez intézett kérdéseket és azoknak feleleteit is.

b) A 327. §. 9. s a 328. §. első bekezdésében emlitett indokolásnak az a része, mely a bünösség s minősités kérdésére vonatkozik, elesik, s ezt pótolja az esküdtek határozatára való utalás. Ha azonban oly büncselekményben mondta ki az esküdtszék vádlottat bünösnek, a hol a visszaesés minősitő körülmény, akkor ezt a minősitést a bíróságnak meg kell indokolni, mert annak megállapitása nem a jury, hanem az esküdtbiróság hatáskörébe tartozik. (359. §. 2. bek. 374. §. utolsó előtti bekezdés).

2. Miután az esküdtek határozata a bíróság ítéletének kiegészitő része, azt az ítélet eredeti fogalmazványához kell füzni.

28. A főtárgyalás félbeszakitása.

376. §.

Az esküdtbirósági főtárgyalás csak addig napolható el vagy szakitható félbe, a mig az esküdtek tanácskozás végett vissza nem vonultak.

Félbeszakitás vagy elnapolás esetében az esküdtek az elnök engedelmével lakásukra távozhatnak. Az elnök azonban köteles őket a főtárgyalás folytatásánál való meg nem jelenésök következményeire és arra is figyelmeztetni, hogy letett esküjök értelmében a tárgyalás alatt álló ügyről nem értekezhetnek mással, mint esküdttársaikkal.

Egy napnál tovább tartó elnapolás vagy félbeszakitás esetében az esküdtszék ujra alakitandó és a főtárgyalás mindig elölről kezdendő.

Jegyzet. 1. A főtárgyalás félbeszakitására s elnapolására nézve a 337. §. értelmében a 334. §. utolsó bekezdése, a 335. és 336. §§. határozatai megfelelően alkalmazandók.

2. Ha az esküdtek már tanácskozásra visszavonultak, a főtárgyalás el nem napolható, sem félbe nem szakitható.

3. A 376. §. 2-ik és 3-ik bekezdésében az „elnapolás“ szó csak tévedésből csuszott be, mert a 335. §. első bekezdése szerint *elnapolás esetében* a bíróság a főtárgyalást ujabb határnap kitüzése nélkül bizonytalan időre hagyja abban; a 376. §. 2. és 3. bekezdése pedig oly eseteket tart szem előtt, midőn a most adott meghatározás szerint nem elnapolásról, hanem csak a főtárgyalás félbeszakitásáról lehet szólani. Ugyanis a harmadik bekezdés szerint esküdtbiróság előtti eljárásban a főtárgyalás csak egy napra szakitható félbe; ha pedig a félbeszakitás hosszabb időre szól, vagy ha a főtárgyalást bizonytalan időre napolták el: a főtárgyalást elölről kell kezdeni. Következésképp a második bekezdés az esküdtek hazabocsátásának csak azt az esetét értette, midőn a főtárgyalás ugyanazokkal az esküdtekkel folytatható, ez pedig csak akkor fordulhat elő, ha a félbeszakitás huszonnégy óránál tovább nem tart, a mi a 335. §. első bekezdése szerint elnapolás soha sem lehet.

De tárgytalan az „elnapolás“ szó az utolsó bekezdésében is; mert itt az mondatik, hogy: Egy napnál tovább tartó elnapolás

vagy félbeszakitás esetében az esküdtszék ujra alakitanddó és a főtárgyalás mindig elölről kezdendő." Ebből az következik, mintha huszonnégy óránál rövidebb időre is lehetne a főtárgyalást elnapolni, a mi a 335. §. első bekezdésében adott meghatározás szerint képtelenség; mert az elnapolás fogalmilag azt jelenti, hogy a főtárgyalást bizonytalan, tehát egy napnál mindig hosszabb időre hagyják abba.

29. A jegyzőkönyv.

377. §.

Az esküdtbirósági főtárgyalás jegyzőkönyvének a főtárgyalási jegyzőkönyv egyéb kellékein felül tartalmaznia kell az esküdtszék megalakitásának leirását, az esküdteknek és a pótesküdteknek neveit, szabályszerü megesketésöknek megemlitését, a vádló részéről javaslatba hozott kérdéseket és a 353. §. értelmében tett inditványokat és a bíróságnak reájok hozott határozatait, az esküdtek részéről kért felvilágositások (366. §.) vagy a biróság részéről kivánt helyesbitések, illetőleg kijavitások (370. §.) tekintetében lefolyt eljárás vázlatát, az esküdtek határozatát és a biróság felfüggesztő határozatának vagy itéletének rendelkező részét is.

Jegyzet. 1. A jegyzőkönyv a 377. §-ban meghatározott adatokon kivül a 331. §-ban felsorolt adatokat is tartalmazza.

56205

BALOGH F.

A BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS MAGYARÁZATA

2

N. M.